

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09491

HISTORISHE DRAMES

A. E. Fischer

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

א. א. פישער

היסטארישע דראמעס

א.א. פישער

היסטארישע דראמעס

הילע געצייכנט פון

ל. פאך

ארויסגעגעבן

פון

א.א. פישער-בוך-קאמיטעט

בוטאנאס-איירעם

תשי"ז — 1957

All rights reserved
Derechos reservados
Hecho el depósito que marca
la Ley
Industria Argentina

Impreso en la Argentina
Printed in Argentina
Copyright 1957 by
A. E. FISCHER
Buenos Aires.

55892.42
F522h
cop.3

A. E. FISCHER

DRAMAS HISTORICOS

אויספירן אָדער איבערזעצן די דראַמעס אָן
דעם מחברס וויסן איז שטרענג פאַרבויערט.

Editado por el
COMITE EDITOR LIBROS A. E. FISCHER
THE CHICAGO PUBLIC LIBRARY
Buenos Aires, 1957

MAY 26 1959 D

אִינְהַאָלִט

7	שופט און נביא
97	חבלי מלוכה
219	שאל און דוד
305	נימערָאָוער קדושים
369	דער גרויסער חשבון

א. א. פישער־בוך־קאָמיטעט

פרעזידענט	-----	מרדכי לעווין
וויצע־פרעזידענט	-----	ד"ר ראול נאָוויק
סעקרעטארן	-----	ר. פעטערמאן
		יוסף פיין
קאָסיר	-----	אַברהם פּאָליאַקאָוו
פּראָקאָסיר	-----	יצחק דעמבנינסקי

ו א ק א ל נ :

י. טראיעווויצקי	שלום אייזיקס
איסר לעוו	מאיר אייזענבערג
אַברהם מאָסענסקי	דוב באַרקאָן
ב. קאַברנינסקי	אינוש' יצחק ברייטער
משה קאמענשוין	יעקב גראַבאָוסקי
אינוש' נחמן ראָדזשיכאָוסקי	מ. גאָראָדישטש
שמחה רובינס	הרטה האַלפּערין
משה שטיף	ז. וואַסערצוג
משה שענדערריי	א. י. זאַקוסקי

שׁוֹפֵט אֹזֶן נְבִיא

היסטאָרישע דראַמע אין ניין בילדער

פערזאנען:

דער כהן און שופט עלי

דער נביא שמואל

חפני {
פנחס } עלים זין

1טער געהילפס־כהן

2טער געהילפס־כהן

ערשטע פרוי

צווייטע פרוי

1טער מאן פון פאלק

2טער מאן פון פאלק

שלומית, א פרומע פרוי, א טונקעלע

תירצה, א זינדיקע פרוי, א בלאַנדרויטע

א זקן

בתיקול

עמרם {
יבחר } כהנים, עלים תלמידים

גרשון

קחת

איתמר

לבני

אליצור

עמינדב

אליסף

אלישמע

אחיעזר

אבימלך

ערשטער וועבמער

צווייטער וועבמער

דריטער וועבמער

עלפסטער פון שילה

כהנים, לוויים, נזירים, עלים תלמידים און געהילפן

פארטרעטער פון די שבטים

כרמי פון ראובן
 ימין פון שמעון
 פריץ פון יהודה
 שמרון פון יששכר
 אלון פון זבולון
 חגי פון גר
 ימנה פון אשר
 גדעון פון מנשה
 מביהו פון אפרים
 גראץ פון בנימין
 חושים פון דן
 יצר פון נפתלי

פארטרעטער פון די גרענעך־שטעט

מנוח פון צרעה
 זרה פון עיטם

ערשטער ראטמאן פון שילה
 צווייטער ראטמאן פון שילה
 פליט פון שלאכטפעלד
 כהנים
 לוויים
 פרויען פונעם פאלק
 מענער פונעם פאלק

ב א מ ע ר ק ו נ ג ע ן :

די גאנצע האנדלונג קומט פאר אין שילה. — צווישן ערשטן און צווייטן בילד גייען דורך עטלעכע יאר. — דאס צווייטע, דריטע און פערטע בילד שפילן זיך אפ אין פארלויף פון עטלעכע טעג. — צווישן פערטן און פינפטן בילד, דעסגלייכן צווישן פינפטן און זעקסטן בילד, גייען פאר צוויי צוויי־דריי מאָנאַטן. — צווישן זעקסטן און זיבעטן בילד, דעסגלייכן צווישן אכטן און ניינטן בילד, גייט אריבער לערך א יאר. — דאס זיבעטע און אכטע בילד שפילן זיך אפ אין פארלויף פון צוויי טעג.

די גאנצע דראַמע איז אויפגעבויט אויף סראַגמענטן פון די ערשטע זיבן קאָפיטלען פון דעם ספר שמואל א'.

דאָס ערשטע בילד

לינקס (פונעם צושויער) אַ דרויסנדיקער ווינקל פונעם משכן אין שילה. אין הינטערגרונט, נעבן דער פאַראַלעלער (צום צושויער) וואַנט, אַ שטיינערנער, פאַרצירטער ברונעם, מיט אַ קאַרעטע צום אַנטרינקען הויז-חיות און צום וואַשן געפּעס. אין דער ווערטיקאַלער וואַנט אין פאַראַנען אַ זייטיקער אַריינגאַנג אין משכן, וועמענס פאַרהאַנגען זענען פון אַנהייב פאַרצויגן און צו וועלכן עס פירן אַרויף עטלעכע שטיינערנע טרעפּ. פאַרן אַריינגאַנג אין אַ געראַמער פּלאַץ, אויף וועלכן עס זענען פאַרזאַמלט, אין אומאַרדענונג, ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף, אַ נישט איבעריק גרויסע צאַל פון פרויען, מענער און קינדער, אַנגעטוענע אין פאַרביקע פעסטלעכע קליידער און אויסגעצירטע אין קווייטן, בלומען און צווייגן און די פרויען באַהאַנגענע מיט אויערינגען, האַלדזבענדער, דיאַדעמען, בראַסלעטן און כל המינים אַנדערע צירונג. רעכטס פונעם פּלאַץ, אונטער עטלעכע אַלטע פאַרצווייגטע פייגנביימער, שטיינערנע טישן און בענק, אויסגעשטעלטע אין דער לענג ווערטיקאַל צום צושויער. פאַראַלעל צו זייעלבע, אַ שורה פון פייערשטעלן, אויף וועלכע עס שטייען, אַדער איבער וועלכע עס הענגען, טעפּ, קעסלען, אַדער בעקנס. אַ וויילע נאָך דעם ווי עס גייט אויף דער פאַרהאַנג, ווערן פאַנאַנדערגעצויגן די פאַרהאַנגען ביים אַריינגאַנג אין משכן און אויף דער אייבערשטער גאַנץ ברייטער טרעפּ באַווייזן זיך חפּני-הכהן מיט אַ סוויטע פון געהילפּס-כהנים, אַנגעטוענע אין זייערע צערע-מאַניאַל-קליידער.

ח פ נ י : זייט גרייט, קינדער פון ישראל, צו ברענגען אייערע קרבנות פאַר אונדזער האַר, דעם גאָט פון אונדזערע אבות! ... (הינטער די כהנים, אינעווייניק אין משכן, שפילן אויף די לויים אַ פייערלעכע

מעלאָדיע. דערווייל האָט זיך דאָס פּאָלק פּאַרן אַרײַנגאַנג אויסגע־
שטעלט משפּחותווייז, די מענער מיט די אויסגעצירטע ציגן, שאָף,
און קעלבלעך, וועלכע זענען באַשטימט פאַר קרבנות, אויף די אַרעמס.
נאַכדעם ווי די לויים האָבן פאַרענדיקט זייער מוזיקאַלישן אַרײַגפיר,
הייבט אָן דאָס פּאָלק צו זינגען אונטער זייער באַגלייטונג).

פ א ל ק : (זינגט):

מיט אַ ליד פון אויפגאַנג, מיט פרייד און געזאַנג,
מאַכן מיר קיין שילה אונדזער פרומען גאַנג.
אויסגעצירט אין נייע קליידער, בלומען און צווייגן,
טוען מיר צו גאַטס משכּן־היז אויפשטייגן.
ווער עס טראַגט אַ קעלבל, ווער אַ ציג, אַ שעפּס, אַ לאַם
צו ברענגען אַלס קרבן פאַרן האָר פון אונדזער שטאַם.
האַסט אונדז אויסגעלייזט, באַפרייט, אַלמעכטיקער האָר,
פון מצרים און פון יעטוועדער געפאַר.
אַ גוט לאַנד פון וועלדער, פרוכטן, וויין און תבואה־גאַרב
האַסטו אונדז געגעבן אַלס אייביקע אַרב.
דעריבער זיי געלויבט האָר, גאַט פון דער וועלט,
וואָס הויזט צווישן כּרובים אין אַט־דעם געצעלט !

ח פ נ י : (אַ הויכער, טונקעלער און פעסטער, ווען דאָס פּאָלק פאַרענ־
דיקט דאָס געזאַנג) היט אָפּ די אַרדענונג מיט דרײַ־אַרץ! זאַל אַרײַג־
גיין דער ערשטער! (טרעט צוריק מיט זיין סוויטע, מאַכט פּלאַץ
צום אַרײַנגיין).

נאַכדעם ווי עס קומט אַרויס די ערשטע משפּחה, טראַגנדיק די שטי־
קער פלייש פון זייער קרבן, גייט אַרײַן די צווייטע משפּחה, ווען די קומט
אַרויס, גייט אַרײַן די דריטע און אַזוי ווייטער, לויט דער רייע. דערווייל
ווערט אַ באַוועגונג ביי די פייערשטעלן, ביי די טישן אונטער די פייגן־
ביימער און ביים ברונעם. די מענער לייגן אָן און צעבלאַזן די פייערן;
צעשניידן דאָס פלייש אויף קלענערע שטיקלעך. די פרויען שעפּן אָן וואַ־
סער, פולן אָן די כלים איבער די פייערן, וואַרפן אַרײַן די פלייש־חלקים;

היסטאָרישע דראַמעס

גייען ווידער צום ברונעם איבערשווענקען די טעלער, קרוגן, בעכערס א. א. וו. מיידלעך און קינדער גרייטן די טישן און לייגן אַוועק לעפלען, מער סערס און גאַפלען; זיי שטעלן אויס קערבלעך מיט געטריקנטע פרוכטן; פייגן, טייטלען, ראָזשינקעס און מאַנדלען און מיט פרישע ווינטרויבן, פלוימען, עפל, באַרנעס א.א.וו. געהילפס־כהן באַווייזט זיך צווישן עולם אין באַגלייטונג פון צוויי יינגלעך, וועלכע טראַגן גרויסע קוישן מיט ברויט.

ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : (רופט אויס הויך) קויפט דאָס געהייליקטע ברויט צו דער קרבן־סעודה! קויפט דאָס געשמאַקע ברויט! (עס זאַמלען זיך אַן אַרום אים עטלעכע פרויען).

א פ ר ז י : (קוקט אַריין אַ וויילע אין איינעם פון די קוישן. שאַקלט באַדויערנדיק מיטן קאַפּ) קליינע ברויטלעך זענען עס... פאַר דער גאַנצער משפּחה וועלן נייטיק זיין צוויי, אַדער גאַר גאַנצע דריי... (צום כהן) וויפל קאַסט ביי דיר איינס פון אַט־די קליינע ברויט־לעך?...

ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : יעדעס ברויטל קאַסט אַ פערטל זילבער־שקל. וויפל זאָל איך דיר געבן?

א פ ר ז י : אוי, ווי טייער!... אַ פערטל שקל... פאַר דעם געלט באַ־קומט מען דאָך צוויי פרישע, פיל גרעסערע לאַבנס ברויט אין יעדער שטאַט און דאָרף פון ישראל. און דיינע ברויטלעך זענען דאָך שוין אַלטגעבאַקענע און איבערגעשטאַנענע.

ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : וואָס פלאַפּלסטו נאַרישקייטן, מיין גענדזעלע? דאָס איז דאָך געהייליקט ברויט, געמאַכט פונעם שענסטן און בעסטן זעמל־מעל, וועלכעס איז געלעגן פאַר גאָט נעבן דעם אַרון הברית. דאָס איז לחם־הפנים, וואָס מען האָט אַרויסגענומען פון משכן. אַזאַ ברויט ווילסטו פאַרגלייכן מיטן פשוטן געבעקס, וואָס ווערט פאַר־קויפט אויף אלע מערקן? אַט־דאָס ברויט מוז דאָך זיין טייערער. עס ווערט דאָך באַנוצט נאָר צו קרבן־סעודות!

א צ ו ו י י ט ע פ ר ז י : (אַ דרייטערע) וואָס טויגן מיר דיינע שיינע ריידעלעך, כהן. דיין ברויט איז צו טייער. פאַרקויף מיר צוויי ברויט־

לעד פאר א פערטל שקלו זיי זענען עס נישט ווערט, אבער זאל
שוין זיין... ביסט דאך עפעס פון די הייליקע לייט...
ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : איך קען דיר נישט פארקויפן אויף דעם פרייז.
(וויל אוועקגיין).

ע ר ש ט ע פ ר ו י : נו, גוט! גיב דריי ברויטלעך פאר א האלבן שקל.
איר בארייסט אונדז סייוויסיי, ווען מיר קומען צו אייך קיין שילה
ברענגען קרבנות, וועט עס קאסטן נאך אביסל טייערער.

ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : דיר וועל איך געבן, טייבעלע, דריי פאר א
האלבן שקל, דערפאר ווייל דו האסט נישט אזא גרויס מויל ווי יענע.
זאל דיר וואויל באקומען! (נאך פרויען קויפן) איר זעט, אט-דאס
שיינע ווייבל האט שוין אויסגעדונגען פאר אייך אלע א גוטן פרייז.
(גיט ווייטער מיט די יינגלעך).

צ ו ו י י ט ע ר ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : (קומט ארויס פון משכן און הייב
טער אים גייען צוויי יינגלעך מיט א גרויסן קעסל אין די הענט. דער
כהן טראגט אין האנט א גרויסן דרייצייגערדיקן גאפל. אליין איז ער
א הויכער, פעסטער, מיט א צעשויערטער שווארצער בארד. ער
לאזט זיך מיט אימפעט צו דער ערשטער פייערשטעלע אין פאדער-
גרונט) גיט, בני ישראל, פלייש פאר די כהנים! (שטעקט אריין זיין
גאפל אין דער כלי אויף דער ערשטער פייערשטעלע, שלעפט ארויס
א שטיק פלייש און ווארפט אריין אין קעסל וואס עס טראגן אים
נאך די צוויי יינגלעך).

מ א ן פ ר ן פ א ל ק : (ביי וועמען דער כהן האט גענומען דאס פלייש,
אן עלטערער פויער, וועמען דאס לעבן האט שוין קענטיק אויסגע-
לערנט צו זיין געדולדיק און נאכגעביק. מאכט אן אומצופרידענע
גרימאסע) האסט ארויסגעשלעפט א צו גרויס שטיק פלייש, כהן,
ס'וועט דאך נישט בלייבן אפצוועסן פאר מיר מיט מיין משפחה...

צ ו ו י י ט ע ר ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : ס'איז מיין גליק! איר וועט
חלילה נישט שטארבן פון הונגער. (גיט צו דער צווייטער פייער-
שטעלע) גיב פלייש פאר די כהנים!

צ ו ו י י ט ע ר מ א ן פ ר ן פ א ל ק : (א יונגער, דרייטער, אפילו

היסטאָרישע דראַמעס

האַפּערדיקער, ווי עס ווייזט אויס פון אַ מיוחסדיקער משפּחה. פאַר-
שטעלט דעם כּהן דעם וועג צו זיין קעסל) איך וועל דיר קיין פלייש
נישט געבן, מיין פריינט. איך האָב שוין געגעבן אַ פיינעם חלק
פלייש פאַר די כּהנים נאָך אינעווייניק אין משכן, נעבן דעם מזבח,
און דאָס איבעריקע דאַרף איך פאַר זיך אליין.

צו ווייטער געהילפס - כּהן : ווי עס ווייזט אויס, ביסטו איצט
געקומען דאָס ערשטע מאָל קיין שילה צו ברענגען אַ קרבן און עס
איז דיר נישט באקאנט ווי מיר פירן זיך דאָ. דאָס פלייש וואָס דו
האַסט געגעבן נעבן מזבח, האָסטו געגעבן מיט דיין גוטע ווילן, דער-
פאַר וואָס מיר האָבן צעפערטלט דיין קרבן. מיר זענען דאָך נישט
מחויב עס צו טאָן פאַר דיר. מיר זענען דאָך נישט דינע משרתים.
אַבער דאָס פלייש וואָס איך מאַן ביי דיר איצט, קומט מיר עליפי
דעם געזעץ וואָס איז איינגעפירט צווישן די כּהנים און דעם פאלק
און עס ווערט אָפּגעהיט זינט די אוראלטע צייטן. (וויל אַריינשטעקן
זיין גאַפל, אַבער דער אייגנטימער פונעם פלייש לאָזט נישט).

צו ווייטער מאַן פון פאלק : איך וועל דיר מער קיין פלייש
נישט געבן! ס'איז וואָר, אַז איך בין דאָ איצט צום ערשטן מאָל אין
שילה און איך בין נישט באקאנט מיט אייערע היגע געזעצן און
משפּטים. אַבער עס איז דאָך פאַראַנען אַזאָ גערעכטיקייט, וועלכע
מ'דאַרף נישט ערשט לאַנג באַווייזן, ווייל מ'ווערט מיט איר גע-
בוירן. נעמען צוויי מאָל פלייש פאַר די כּהנים און דערצו נאָך גאָר
נישט קיין באַשיידענע חלקים, הייסט נעמען צופיל און דאָס איז
אומגערעכט!

צו ווייטער געהילפס - כּהן : מאַך זיך נישט נאַריש, יונגער-
מאַן, און לאָז נעמען מיט גוטן וואָס עס קומט מיר.

צו ווייטער מאַן פון פאלק : איך האָב דיר דאָך געזאָגט,
אַז איך וועל נישט געבן!

צו ווייטער געהילפס - כּהן : אויב אַזוי וועל איך מוזן נעמען
אויף כּוה! (וויל אָפּשטופן דעם יונגמאַן מיט געוואַלט און יענער
לאָזט זיך נישט).

צווייטער מאָן פֿון פֿאַלק: נעם צו דייע הענט, אומוויר-
דיקער כהן, אויב נישט... (עס פֿאַרזאַמלען זיך אַרום זיי אַ צאַל מע-
נער פֿון פֿאַלק).

שטימען פֿון פֿאַלק: וועסט נישט ענדערן זייערע געזעצן.
אפרתי, מאַך נישט קיין טומל און לאַז אים נעמען! — לאַז זיך נישט
כאַרייסן פֿון דעם חוצפהדיקן יונג, אפרתי. מ'דאַרף אַמאַל מאַכן אַ
סוף צו זייער ווילקיר! — פֿאַרגעסט נישט ביידע, אַז מיר געפינען
זיך דאָך אינעם הויף פֿונעם הייליקן משכן, דר-אַרץ! — מ'קען זיך
אַבער פֿאַרט נישט לאַזן טרעטן מיט די פֿיס! — מ'קען דאָך נישט
איבערטראַגן אַלע עוולות וואָס מען טוט אונדז און פֿאַרשווייגן! (די
סיטואַציע ווערט דראַענדיק).

פֿינחס: (אַ בלאַנדער און מיטל־וואַקסיקער. באַווייזט זיך, עפענענדיג
דיק זיך אַ וועג צווישן עולם גוטמוטיג, אַבער דאָך ענערגיש, מיט
גוטע ריידעלעך) וואָס קומט דאָ פֿאַר, קינדער פֿון ישראל? וואָס
דאַרפט איר זיך קריגן און מיט אייערע געשרייען פֿאַרשוועכן אונ-
דזער גאַטס הויז? קען מען דען נישט דורכקומען געלאַסן און מיט
גוטן, ווי עס פֿאַסט פֿאַר פרומע און גאַטספֿאַרכטיקע לייט?

צווייטער געהילפֿס־כהן: כ'האַב ביי אים געמאַנט מיט
גוטן פֿלייש פֿאַר די כהנים, וויל ער נישט געבן — האָב איך אים
געדראַט צו נעמען אויף כוח דאַס, וואָס עס קומט אונדז לויטן אור-
אַלטן געזעץ.

צווייטער מאָן פֿון פֿאַלק: כ'האַב שוין פֿריער געגעבן
פֿלייש פֿאַר די כהנים אינעווייניק אין משכן, ביים מזבח. זינט איך
בין געקומען אַהער, האַלט מען ביי מיר אין איין מאַנען און נעמען.
גאַר צוערשט האָט מען גענומען ביי מיר אַ תּרומה פֿאַר די כהנים,
אַזאַ מין שטייער־אַפֿפֿאַל אין מזומן געלט. דערנאָך זענען געקומען
אַנדערע און האָבן געבעטן אויף צדקה פֿאַר אַרעמע. שפעטער האָט
מען גענומען נעבן מזבח רוי פֿלייש פֿאַר די כהנים. נאַרוואָס האָט אַ
כהן פֿאַרקויפט מיין ווייב געהייליקט, פֿאַרטרוקנט ברויט כמעט פֿאַר
אַ טאַפֿלטן פֿרייז. אַט־דאַס ברויט טאַרט איר גאַרנישט פֿאַרקויפֿן.

היסטארישע דראַמעס

און איצט וויל מען ביי מיר נעמען אויף כוח געקאכט פלייש פאַר די כהנים. איר באַרייסט אונדז צופיל, חשובע כהנים. אַלץ דאַרף האָבן אַ גרענעץ און דאָס פאַלק איז שוין מיד און אויפגעבראַכט.

פ י נ ח ס : כ'האָב דיך געדולדיק אויסגעהערט, יונגער אפרתי. איצט הער דו מיך אויך אויס מיט דער געהעריקער אויפמערקזאַמקייט און אַן אויפרעגונג. דו קומסט איין מאָל אין יאָר, אַדער איין מאָל אין עטלעכע יאָר. קיין שילה צו ברענגען אַ קרבן. און טאַמער בעט מען ביי דיר עפעס פאַר די כהנים, גאַטס דינערס, ביסטו אומצופרידן און ווערסט גאַר גיך מיד פון געבן. מיר דאַרפן אָבער אויך לעבן...

א י י נ ע ר פ ו ן פ א ל ק : איר לעבט! איר לעבט דווקא אין וואויל-טאָג און אין איבערפלוס!

פ י נ ח ס : זאַל שווייגן יענער, ביי וועמען מ'האַט נישט געפרעגט זיין מיינונג. יא! מיר דאַרפן אויך לעבן. אָבער ווען עס איז צעטיילט געוואָרן דאָס לאַנד צווישן די שבטים פון ישראל, האָט מען אונדז קיין נחלה נישט צוגעטיילט. מען האָט אונדז צעוואָרפן איבערן גאַנצן לאַנד און מען האָט אונדז געהייסן דינען אונדזער האָר, דעם גאַט פון ישראל, און זיין די פירשפרעכערס פון זיין געבאַט ביי די קינדער פון ישראל. לעבן דאַרפן מיר אָבער פון זייערע תרומות. די קינדער פון ישראל האָבן וועלדער, פעלדער און סעדער וואָס זיי באַ-אַרבעטן, זיי באַטרייבן מסחר און האַנטווערק, זיי נוצן אויס די וואַ-סערן פאַר פישעריי און נאַועגאַציע און זיי לעבן בכבוד. ווען זיי באַגליקן, ווערן זיי אויך רייך. מיר אָבער מוזן אָפהיטן דעם אַרון הברית און ברענגען אויפן מזבח די קרבנות פונעם פאַלק. און לעבן מוזן מיר פון דעם וואָס דאָס פאַלק גיט אונדז פרייוויליק און ברייט-האַרציק.

ע ט ל ע כ ע פ ו ן פ א ל ק : (אין אויפרעגונג) מיר לעבן פון דער ערלעכער מי פון אונדזערע הענט און איר זענט טאַקע פוסטעפאַס-ניקעס און ליידקיגייערס! — פון גאַרנישט טאַן און פון צופיל וואוילטאָג זענט איר פעט און אויסגעפאַשעט געוואָרן! — נישט-נאַר דאָס, איר זענט אויך פאַרדאַרבן געוואָרן און אייערע געדאַנקען זע-נען אַוועק צום שלעכטן!

פ. י. נ. ח. ס. : אַװאָ! אַװאָ! ווי איר האָט זיך מיטאַמאַל צערעדט, הדיר-
 טים! איצט אָבער לאָזט מיך ווייטער ריידן. יאָ! מיר מוזן לעבן פון
 דעם פּאַלקס אָפּצאַלן און תּרומות. און ווייט נישט דאָס גאַנצע פּאַלק
 קומט קיין שילה און אָפּילו די וואָס קומען, טוען עס נישט שטענ-
 דיק און רעגלמעסיק. עס זענען דאָ יאָרן פון שלעכטע גערעטענישן
 און הונגער און צייטן פון פיינטלעכע אָנפּאַלן און פּאַראַרעמונג און
 פּאַרוויסטונג. דעמאָלט קומט מען נישט צו אונדז און ווען מען קומט
 שוין יאָ. קען מען אונדז ווייניק געבן. מיר מוזן אָבער אויך דעמאָלט
 האָבן פון וואָס צו לעבן. און אָפּילו אין געוויינטלעכע צייטן און
 אָפּילו אין גוטע יאָרן, זענען דאָ תקופות פון אָנגעשטרענגטער אַר-
 בעט אין די ווירטשאַפטן, אָדער פון שטורמישע רעגנס וואָס פּאַר-
 דאַרבן די וועגן, ווען דאָס פּאַלק קען נישט קומען קיין שילה צו
 ברענגען קרבנות. קענען מיר אויך דעמאָלט נישט באַהאַלטן די ציין
 אויף אַ פּאַליצע און באַפעלן דעם מאַגן ער זאָל וואַרטן. אויך דע-
 מאָלט דאַרפן מיר האָבן פון וואָס צו לעבן.

ע. ט. ל. ע. כ. ע. פ. ו. נ. פ. א. ל. ק. : פינחסל מיט זיין געשליפן צינגלעלע און
 זיין מייכלל אויף שרייפלעך! — אונדזער כהן איז אַ כּיטרער פּוקס,
 מ'קען נישט לייקענען, און ער ווייסט ווי צו פּאַרטיידיקן זיינע אינ-
 טערעסן! — איך וואָלט עס נישט געקענט דערקלערן פּאַרוואָס, אָבער
 איך פיל אַז גערעכט איז ער נישט!

פ. י. נ. ח. ס. : דעריבער דאַרפן מיר האָבן מזומן געלט איינצוקויפן קליי-
 דער, שיכוואַרג, וועש, מעבל, כלים און אַלע אָנדערע זאַכן, וואָס אַ
 לעבעדיקער מענטש דאַרף האָבן. דעריבער דאַרפן מיר האָבן רוי
 פלייש צו קענען עס רויכערן און טריקענען און באַהאַלטן אויף אַ
 שלעכטער צייט. דעריבער דאַרפן מיר האָבן געקאָכט פלייש צו קע-
 נען זיך שפייזן איצט און היינט. איך וויל האָפּן, אַז איר האָט פּאַר-
 שטאַנען מיינע רייד און איינגעזען זייער ריכטיקייט. און דו, אפרתי,
 וועלכער ביסט, ווייזט אויס, דווקא פון אַ מיוחסדיקער און פּאַרמעג-
 לעכער משפּחה, וואָלסט זיך געמעגט שעמען צו פּאַראַורזאָכן אַ טומל
 און אַ צוזאַמענגעלויף נעבן גאַטס משכן, צוליב אַ חלק פלייש.

וואָלסט עס געמעגט פאַרגינען אין גוטן מוט די כהנים, בפרט. אַז זיי האָבן אַ רעכט אויף דעם און וואָלטן עס אַפילו געקענט נעמען ביי דיר מיט געוואָלד. אָבער אויב דו ביסט טאַקע פאַרבליבן איינגע- שפאַרט און ווילסט נישט געבן, וועל איך הייסן מאַכן אַן אויסנאַם און ביי דיר נישט נעמען. (דרייט זיך אויס צום אַוועקגיין און שטויסט זיך אָן אויף שמואלן, וועלכער איז די גאַנצע צייט גע- שטאַנען צווישן פּאַלק. זיי מעסטן אַ קורצע וויילע איינער דעם אַנ- דערן מיט די אויגן).

צו ווייטער מאַן פּוּן פּאַל ק : (צום געהילפס־כהן) נעם דיין חלק פלייש. איך וויל נישט מאַכן דאָ קיין לייטיש געלעכטער.
צו ווייטער געהילפס־כהן : (שטעקט אַריין דעם גאַפּל, נעמט אַרויס דאָס פלייש און לייגט אַריין אין קעסל וואָס עס טראָגן אים נאָך די יינגלעך. ער טוט דאָס אַלץ פאַמעלעך, אַסטענטאַטיוו, דער- נאָך סאַרקאַסטיש) אַ גרויסן דאַנק דיר, מיין האַר, פאַר דיין פריינט- לעכקייט און ברייטהאַרציקייט. (פאַרנייגט זיך איבערגעטריבן העפּ- לעך. גייט צו דער גאַענטסטער פייערשטעלע און דערנאָך ווייטער, טוענדיק זיין אַרבעט אָן שטערונגען).

פּינחס : (שפּאַטיש, צו שמואלן) דו ביסט אויך דאָ, נישט־געשוירע- נער? אומעטום מוזסטו טאַקע אַריינרוקן דיין נעזל, אונטער וועלכן עס האָט זיך נאָך נישט אויסגעטריקנט דער מאַמעס מילך?

שמואל : (מעסט שאַרף זיין קעגנער מיט די ברענענדיקע, טרוימע- רישע אויגן. זיינע ווערטער זענען געמאַסטן און אַקצענטירט) איך בין אַ דינער פון הייליקן משכן און אַ תּלמיד פונעם עלטסטן כהן, דיין פּאַטער עלי. איך גרייט מיך אויך אַמאָל צו ווערן דער דינער פון מיין פּאַלק ישראל. מוז איך זיין צווישן מיין פּאַלק, וואָס קומט אַהער צו ברענגען קרבנות פאַר אונדזער גאָט און איך מוז זען וואָס עס טוט און הערן וואָס עס רעדט. איך מוז אויך זען און הערן וואָס עס טוען און זאָגן די כהנים פון גאָט.

פּינחס : (בייז) וואָלסט בעסער געזעסן און אַריינגעקוקט אין דייער פאַרמעטענע מגילות אנשטאָט אַרומצוגיין שפּיאַנירן אין אַלע ווייב-

קעלעך, דו לאַנגהאַריקער שמויגער איינער. ש מ ו א ל : איך שפּיאַביר קיינעם נישט נאָך. איך טו וואָס מיין האַרץ הייסט מיר טאָן און וואָס עס איז מיין פליכט צו טאָן. אין מיינע פאַרמעטענע מגילות, ווידער, קוּס טו פאַר מיר נישט אַר יי נ. און נאָך עפעס וויל איך דיר זאָגן, כהן פינחס: עס איז פיל אַרנטלעכער צו זיין אַ לאַנגהאַריקער שמויגער, ווי אַ ווייכצונג גיקער כּיטרער אויסטויגער — נעם דיר דאָס גוט אין זינען אַריין. ס'וועט קומען אַ טאָג, ווען דו וועסט זיך אָן דעם מוזן דערמאָנען. (פינחס גיט, מיט ביטול, אַ מאַך מיט דער האַנט און גייט אַריין אין משכן. שמואל קוקט אים נאָך און שפעטער גייט ער אַוועק צווישן פאַלק).

ש ט י מ ע נ פ ו ז פ א ל ק : ער האָט אים גוט געענטפערט, דער יונגער נזיר! — אָבער ווער איז ער, דער יונגערמאָן מיט די לאַנגע לאַקן און ברענענדיקע אויגן? — איך קען אים. ער שטאַמט פון רמתיים-צופים, אין די בערג פון אפרים. זיין פאָטער הייסט אלקנה און זיין מוטער חנה. זיין געבוירן-ווערן איז געווען פאַרבונדן מיט אַ נס. זיין מוטער האָט אין משך פון יאָרן נישט געהאט קיין קינד דער, ביז דער כהן עלי האָט זי געבענטשט און זי האָט געבוירן צו-ערשט שמואל, וועלכן זי האָט געהייליקט פאַר גאָט, און דערנאָך נאָך זין און טעכטער. — אויך איך האָב געהערט וועגן דעם יונגן נזיר, אַז ער איז באַקאנט מיט די הייליקע שריפטן און גאָטס גייסט שוועבט איבער אים. ער איז אַ גרויסע האַפענונג פאַרן פאַלק ישראל און ער וועט נאָך אַמאָל זיין פאַר אונדז אַ פעסטע שטיצע און הילף.

דאָס פאַלק זעצט זיך אויס משפחות ווייז ביי די טישן און מ'הייבט אָן עסן. די פרויען ברענגען אויך צו די טישן קריגלעך און לאַגלען מיט ווייך, וועלכע זיי האָבן געהאַלטן אויף קילע ערטער. מען זעט אַן די באַ-וועגונגען, אַז דער עולם ווערט גוט אויפגעלייגט).

ח פ נ י : (קומט אָן צום ברונעם פון לינקס הינטערן משכן. לינקס און רעכטס פונעם ברונעם צוויי פרויען, וואָס זענען פאַרנומען מיט

היסטארישע דראַמעס

שווענקען כלים. פארהאַלט זיך ביי דער פרוי לינקס) פרידן צו דיר,
שוואַרץ־חנעוודיקע טאַכטער פון ישראל!
ש ל ו מ י ת : אין פרידן זאָלסטו לעבן, מיין האַר!
ח פ נ י : ווער ביסטו און פון וואָנען ביסטו, מיין טייבעלע?
ש ל ו מ י ת : איך הייס שלומית און איך בין פון בית־לחם אין יהודה.
ח פ נ י : און אַ מאַן האָסטו, מיין טייערע, און מיט קינדער האָט דיר
אונדזער גאָט געבענטשט?
ש ל ו מ י ת : אַ מאַן האָב איך, אָבער מיר זענען שוין פינף יאָר נאָך
דער חתונה און קיין קינד האָב איך אים נאָך אַלץ נישט געבוירן.
ח פ נ י : אַזוי... אַזוי... קיין קינד האָסטו נישט געבוירן... ווייסטו ווער
איך בין, מיין טיילעבע?
ש ל ו מ י ת : איך זע דאָך, אַז דו ביסט אַ כהן, מיין האַר.
ח פ נ י : האָסט טאַקע געטראָפן. איך בין חפני, איינער פון דעם עלטסטן
כהן עליס צוויי זין. (טראַכט נאָך אַ וויילע) וואָלסט מסתמא זייער
געוואָלט האָבן אַ קינד, נישט אַזוי?
ש ל ו מ י ת : זיכער! טאַקע צוליב דעם בין איך געקומען קיין שילה,
מתפלל זיין און ברענגען אַ קרבן.
ח פ נ י : אויב דו וועסט נאָר האָבן שכל, וועל איך דיר קענען העלפן
אין דיין בויט.
ש ל ו מ י ת : טאָ בענטש מיך, האַר חפני, אפשר וועט אונדזער גאָט
אויסהערן דיין ברכה.
ח פ נ י : גוט! קום צו היינט נאָך האַלבער נאַכט, ווען אַלע וועלן שוין
שלאָפן, צום שטיבעלע, וואָס געבן גרויסן שייער — דאָרט וועל
איך וואַרטן אויף דיר...
ש ל ו מ י ת : וועסט דאָרטן זיין אַליין?
ח פ נ י : אוודאי אַליין. ווי דען אַנדערש?
ש ל ו מ י ת : עס איז דאָך אָבער אַ גרויסע זינד פאַר אַן אשת־איש צו
זיין אַליין נאָך האַלבער נאַכט מיט אַ פרעמדן מאַנספאַרשוין... און
איך בין אַ פרומע טאַכטער פון ישראל... און איך האָב זייער ליב
מיין מאַן...

ח פ נ י : קום, מיין טייבעלע, קום. מיט אַ כהן צו זיין אליין איז גאָר
נישט קיין זינד. (אין איר אויער אַריין) וועסט שלאָפן מיט מיר,
וועסטו געהאַלפן ווערן...

ש ל ו מ י ת : (אַ פאַרציטערטע) וואָס? ... ניין! ניין! קיינמאַל נישט! ...
(זי גייט האַסטיק אַוועק, חפני בלייבט אַ פאַרלוירענער צוליב דעם
דורכפאַל. ער נעמט זיך אומקוקן און באַמערקט די צווייטע פרוי,
רעכטס פונעם ברונעם. מאַכט אַ שריט אין איר ריכטונג און צעגערט).

ת י ר צ ה : מיטאַמאַל ביסטו געוואָרן אַזוי שרעקעוודיק, כהן חפני?

ח פ נ י : קענסט מיר, מיין רויט קעצעלע?

ת י ר צ ה : זיכער קען איך דיך. דאָס דערקענסטו נישט קיין מענטשן.

דאָס פאַרדריסט מיר טאַקע נישט ווייניק...

ח פ נ י : עס דאַרף דיך נישט פאַרדריסן, מיין טייערינקע, אַהער קומען
אַזויפיל מענטשן, אַז אַלץ מישט זיך אויס אין זכרון... ווער זשע
ביסטו, ווייבעלע?

ת י ר צ ה : מיין נאָמען איז תירצה און איך בין פון אַ דאַרף געבן
צרעה, ביי דער גרענעץ מיט די פלישתים. פאַראַיאָרן האַסטו מיר
איבערגערעדט איך זאָל שלאָפן מיט דיר...

ח פ נ י : נו, ליבינקע, האַסטו אפשר חרטה אויף דעם? אַ, איצט דער-
מאָן איך מיר אָן דיר, ווי דו האַסט מיר אַרומגעפלאַכטן מיט דיינע
לאַנגע, געדיכטע קופער־רויטע האָר...

ת י ר צ ה : (פאַרטרוימט) עס איז געווען אַן אומפאַרגעסלעכע נאַכט
און צו די ניין חדשים איז געבוירן געוואָרן אַ געזונטער יונג, אַן
ענלעכער צו דיר ווי צוויי טראַפנס וואָסער...

ח פ נ י : גוט! קום זשע צו מיר אויך היינטיקע נאַכט. דו ווייסט דאָך
וואוהיין? ... (ער גייט אַוועק אין דער ריכטונג פון וואָנען ער איז
געקומען און תירצה גייט צוריק צו די טישן).

אַ ז ק נ : (ביי אַ טיש אינמיטן, הייבט זיך געלאָסן אויף. פייערלעך)
קינדער פון ישראל! לאַמיר בענטשן און דאַנקען דעם האָר פון דער
וועלט, פאַר דער גוטער שפּיז, וואָס מיר האָבן פאַרצערט, לויטן
מנהג פון אונדזערע אבות!

פ א ל ק : (אין כאָר) לאַמיר בענטשן און דאַנקען דעם האַר פון דער וועלט!

ז ק ן : (רעציטירט פראָזנווייז און דאָך פאַלק זאָגט אים נאָך) געבענטשט און געלויבט ביסטו, אונדזער גאָט, באַשעפער און האַר פון דער וועלט, פאַר אַלדאָס גוטע וואָס דו טוסט צו אונדז! — דו האַסט, אין דיין חכמה באַשאַפן אַלע פלאַנצן און געוויקסן און אַלע לעבע־דיקע וועזנס, וועלכע לעבן אויף דער ערד, אין די וואַסערן און אין דער לופטן! — ווי אַ דערבאַרעמדיקער פאַטער שפייזסטו אַלע דייע באַשעפענישן, פון גרויס ביז קליין, דעם לויטן, דעם העלפאַנט, דעם לייב, דעם אַדלער, דאָס ווערעמל און דאָס פליגעלע! — פאַר דייע אויסדערוויילטע קינדער, די מענטשן, האַסטו צוגעגרייט מכל טוב צו דערהאַלטן זייער לעבן, צו שפייזן זיי און צו געבן זיי כוחות! — דאַנקען מיר דיר און מיר לויבן דיך פאַר די זאַטע מתנות וואָס דו האַסט אונדז געגעבן היינט און וואָס דו גיסט אונדז יעדן טאָג, האַר פון דער וועלט, און אויך דערפאַר, וואָס העלפסט אונדז, ווי אַ גע־טרייער פאַסטוך, קעגן אַלע אונדזערע שונאים! — לאַמיר דעריבער לויבן גאָט מיטן גאַנצן האַרצן! הללויה! הללויה! (נאָך איידער עס לויבן גאָט מיטן גאַנצן האַרצן! הללויה! הללויה!)

(נאָך איידער עס פאַרקלינגען די לעצטע ווערטער, פאַלט לאַנגזאַם דער פאַרהאַנג).

דאָס צווייטע בילד

אינעווייניק אין משכן פון שילה. פאַרנאַכט. פון לינקס פאַלן שיף די לעצטע רויטע זון־שטראַלן, וואָס באַלייכטן זייער קנאַפּ דעם אַרום. אין הינטערגרונט דער פּרוּכּת, הינטער וועלכן עס געפינט זיך דער ארון הברית. רעכטס — זער שולחן מיטן לחם הפנים. אין דער רעכטער זייטן־וואַנט אַן אַריינגאַנג אין עלי הכהנס צימער. לינקס — די מנורה און אין דער לינקער זייטנוואַנט אַן אַריינגאַנג אינעם משמר־שטיבל, וואו עס איז פאַראַנען אַ געלעגער פאַר דעם, וואָס האַלט וואָך אין משך פון דער נאַכט. הינטער דעם משמר־שטיבל געפינען זיך די צימערן פון די יונגע כהנים, לויים און נזירים, וועלכע זענען עליס תלמידים און זיי דינען אין משכן. ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף זענען די צוויי יונגע כהנים עמרם און יצחק באַשעפטיקט ביים פּוצן און רייניקן די מנורה און שמואל העלפט זיי צו. די כהנים געפינען זיך אויף אַ געשטעל פאַר דער מנורה און שמואל שטייט אויף דער ערד און דערלאַנגט זיי אַלעס נייטיקע.

ע מ ר ם : איך האָב שוין פאַרענדיקט דאָס רייניקן פון מיין טייל מנורה. וואו האַלטסטו מיט דיין אַרבעט, יצחק?

י צ ה ר : אויך איך האַלט שוין ביים ענדיקן.

ע מ ר ם : אויב אַזוי, דערלאַנג זשע, שמואל, דעם בוימל און די פעדעם פאַר די קנייטלעך. ברענג אויך די איבעריקע מכשירים.

ש מ ו א ל : (דערלאַנגט צוערשט עמרמען און שפעטער יצחק אַ קריגל מיט בוימל, צוגעשניטענע ביטלעך פעדעם פאַר די קנייטלעך, שע־רעלעך, צווענגלעך א.א.וו.) האָט אין זינען, קינדער, אַז דאָס אָנ־צינדן די מנורה איז איינע פון די הייליקסטע עבודות אינעם משכן. דעריבער זייט מכוון, אַז אַלץ זאָל געטאָן ווערן שטרענג על פי דין.

היסטאָרישע דראַמעס

י צ ה ר : קענסט זיין רואיק, שמואל, אַלץ וועט זיין אין דער בעסטער אַרדענונג.

ע מ ר מ : איך האָב שוין אָנגעגאַסן דעם בוימל און אַריינגעטאַן די קנויטן. איצט דערלאַנג מיר, שמואל, דאָס פייער, וועל איך פאַרענ-דיקן די אַרבעט.

י צ ה ר : דערלאַנג אויך מיר דאָס פייער.

ש מ ו א ל : (גייט אַרויס לינקס און קומט באַלד צוריק מיט צוויי אָנ-געצונדענע קינדלעך. אין משכן איז דערווייל כמעט פינצטער גע-וואָרן. דערלאַנגענדיק דאָס פייער צו זיינע חברים) צינדט אָן די הייליקע ליכט פאַר דעם האַר פון דער וועלט און זאָלן זיי לייכטן ווי אַ גוט מול פאַר אונדזער פאַלק. (עמרם און יצהר האָבן אָנגע-צונדן די קנויטן און איבערן משכן צעשפרייט זיך אַ געדעמפט און פייערלעך, אָבער גענוג שטאַרק ליכט. די צוויי יונגע כהנים טראָגן אַרויס לינקס דאָס געשטעל, אויף וועלכן זיי האָבן געאַרבעט און קומען באַלד אַריין צוריק. קוקן זיך אַרום צופרידענע).

ע מ ר מ : שוין איז דער משכן פונעם האַר פון דער וועלט אין ליכט פון דער הייליקער מגורה...

י צ ה ר : יא, שוין איז דאָס געצעלט פונעם גאַט פון אברהם, יצחק און יעקב...

ע ל י : (שאַרט זיך פאַמעלעך אַריין פון רעכטס, מיט קליינע זקנישע טריטעלעך. זיין קול איז שוואַך און ציטערדיק. זיין געשטאַלט איז הויך און שווערלייביק.) שוין פאַרענדיקט די עבודה, קינדערלעך?

ש מ ו א ל, ע מ ר מ א ו נ י צ ה ר : שוין פאַרענדיקט, זיידע עלי. עלי : זייט געבענטשט דערפאַר און זאָל אונדזער האַר געבן, איר אַליין זאָלט אויך שיינען ווי די ליכט פאַר אונדזער פאַלק ישראל.

ש מ ו א ל, ע מ ר מ א ו נ י צ ה ר : אמן! זאָל טאַקע אזוי זיין דער ווילן פון גאַט, אונדזער האַר. און דיר, זיידע, דאַנקען מיר פון האַרצן פאַר דיין טייערער ברכה.

ע ל י : (גוטמוטיק) נו, גוט, דו, שמואל, וועסט היינטיקע נאַכט פאַר-בלייבן אויף משמר און איר ביידע, עמרם און יצהר, קענט שוין

גיין שלאָפן. אָבער פאַרגעסט נישט, למען השם, צו זאָגן די ביינאַכט-טיקע קריאת-שמע, איר צעלאָזענע עכברושים. אַ גוטע נאַכט! (גיט צוריק אויף רעכטס. עמרם און יצהר גייען אָפּ לינקס און שמואל בלייבט אַליין אינמיטן דער בינע).

ש מ ר א ל : ווי ליב איך האָב אַט-די ביינאַכטיקע שעהן, ווען איך בלייב אַליין אויף משמר. אויף אַלץ איז אויסגעשפּרייט טיפע ר. דאָס מילדע, הייליקע ליכט צערטלט די נשמה. נאָר ביינאַכט, דאָכט זיך, שוועבט טאַקע דאָ דער דערהויבענער גייסט פונעם אַלמעכטיקן. (פאַרטראַכט זיך.) בייטאַג איז דאָ צופיל טומל, צופיל האַנדל-וואַנדל. דאָס וואָס עס קומען אַהער זינדיקע, פאַרבלאַנדזשעטע שעפעלעך פונעם הויז ישראל זוכן פאַרגעבונג פאַר זייערע זינד און אַ תשובה אויף זייערע שלעכטע מעשים, דאָס וואָלט געווען נאַטירלעך, כאַטש עס פאַראומוירדיקט דאָך די הייליקייט פונעם אָרט. אָבער ערגער איז עס וואָס דעם אַלטן עליס געוויסנלאָזע בנים און זייערע פאַר-דאַרבענע העלפּערס פאַראומרייניקן דאָס קרבנות-ברענגען און דעם גאַט-דינסט בכלל מיט זייער שאַכער-מאַכער, מיט זייער אָפּנאַרעריי און גזלה, מיט זייער ניבול-פה און ניאוף. דאָס ביזע בלוט און האַרצווייטאַג וואָס עס פאַרשאַפן זייערע פּירונגען איז נאָך פיל ער-גער פונעם טומל. אָבער אין די ביינאַכטיקע שעהן אויף משמר קען מען צונויפנעמען די אייגענע געדאַנקען וועגן דעם בורא-עולם און זיינע באַשעפענישן; וועגן זיין אויסדערוויילט פּאָלק ישראל און די אַנדערע פעלקער; וועגן די דערהויבענע און שטרענגע געבאָטן און לערעס וואָס ער האָט אונדז געגעבן און מיר היטן נישט אָפּ ווי גע-העריק, ווייל מיר זענען נאָך נישט דערוואַקסן דערצו; וועגן דער פאַרגאַנגענהייט פון אונדזער פּאָלק, וואָס איז אַנדערש פון דער פאַר-גאַנגענהייט פון אַנדערע פעלקער און וועגן אונדזער צוקונפט, וועל-כע וועט זיכער אויך זיין אינגאַנצן אַנדערש. לאַמיר טאַקע אַביסל ליעגען אין די הייליקע מגילות. (נעמט אַרויס פון אַ געהיימען שופלאָד אין שולחן אַ פאַרמעטענע מגילה, ברענגט אַ נידעריק בענ-קעלע, שטעלט עס אַוועק נעבן דער מגורה און פאַרטיפט זיך אין

היסטאָרישע דראַמעס

לייענען... מען זעט ווי ער ווערט וואָס אַמאָל אַלץ מער פאַרכאַפּט
און אינגאַנצן אַבסאָרבירט פון דער לעקטור).

ב ת - ק ו ל : (רופט שטילערהייט פון הינטערן פרוכת) שמואל! שמואל!...
ש מ ו א ל : (כאַפּט זיך אויף אַ צעטומלטער און איבעראַשטער) אַ!...
ווער רופט עס?... עס איז מסתמא דער אַלטיטשקער עלי. (גייט צום
אַריינגאַנג אויף רעכטס) זיידע עלי, האָסט מיך גערופן? דאַרפסט
אפשר עפעס! פילסט זיך אפשר נישט גוט?...)

ע ל י : (פון הינטערן פאַרהאַנג) איך קען טאַקע נישט שלאָפן, מיין זון,
אַבער גערופן האָב איך זיך נישט און איך דאַרף אויך גאַרנישט
האַבן... עס האָט זיך זיך מסתמא בלויז אויסגעדאַכט... מאַך זיך
נישט קיין געדאַנקען וועגן דעם און גיי רואיק צוריק אויף זיין אָרט.

ש מ ו א ל : איך וואָלט געקענט שווערן, אַז עמעצער האָט מיך טאַקע
באמת גערופן און עס איז בשום אופן נישט געווען קיין אויסדאַכ-
טעניש. נו, מילא... (גייט צוריק, זעצט זיך אויפן בענקעלע מיט
דער מגילה אין די הענט.) ווי וואונדערלעך שיין זענען די דערצייע-
לונגען וועגן אונדזערע אבות אבותינו, וועגן דעם אָנהייב פון אונז-
דזער פאַלק, און ווי אַנדערש זענען זיי געווען אין פאַרגלייך מיט די
שבטים און פעלקערשאַפטן, מיט וועלכע זיי האָבן זיך צוזאַמענגע-
טראָפן און אָנגעשטויסן אויף זייער וועג. פון אָנהייב אָן האָבן זיי
פאַרשטאַנען אַפצושאַצן דעם ווערט פון רוח און אים צו שטעלן הער-
כער פונעם חומר... (לייענט ווידער אַזוי פאַרטיפט ווי פריער).

ב ת - ק ו ל : (רופט העכער און צודרינגלעכער ווי דאָס ערשטע מאָל)
שמואל! שמואל!...

ש מ ו א ל : (גייט צום אַריינגאַנג, רעכטס) איצט האָב איך קיין שום
ספק נישט, זיידע עלי, אַז דאָס האָסטו מיך גערופן. וואָסזשע דאַרפסט
טו האָבן, וועל איך זיך דערלאַנגען.

ע ל י : (פון הינטערן פאַרהאַנג) נישט איך האָב זיך גערופן, מיין זון,
נישט איך באַדאַרף עפעס האָבן. ביסטו זיכער, אַז מען האָט זיך גע-
רופן?... עס קען דאָך גאַנץ גוט געמאַלט זיין, אַז דער ווינט האָט אַ
שאַרבע געטאָן מיט אַ פאַרהאַנג, אָדער עפעס אַ נאַכט־פויגל האָט

א רוף געטאָן... יעדנפאלס, זיי נישט אומרואיק און גיי צוריק אויף דיין אָרט...

ש מ ו א ל : (צוריקגייענדיק צום בענקעלע) עס איז נישט געווען קיין שאַרף פון אַ פאַרהאַנג און אויך נישט קיין רוף פון אַ פויגל, אין דעם בין איך זיכער. טרייבט נישט אַמאַל איינער פון מיינע חברים שפּאַס מיט מיר?... איך וועל אַ קוק טאָן... (גייט אַרויס לינקס און קערט זיך באַלד אום צוריק) גיין, קיין חבר איז עס נישט. זיי שלאָפן אַלע גאַנץ געשמאַק. (זעצט זיך אויפן בענקעלע) יאָ! עס איז אַ מאַדנע זאַך מיט אונדזערע אבות. זיי זענען, דאַכט זיך, געווען אַזעלכע כע בשרודמס ווי אַלע אַנדערע מענטשן, יעדנפאלס זענען זיי ווייט געווען פון צו זיין מלאכים. זיי האָבן געהאַט מעלות און חסרונות ווי אַלע שטערבלעכע. זיי האָבן פאַרקויפט זייער ברודער יוסף; זיי האָבן אַפּגעאַרט זייער אַלטן פאַטער יעקב. זיי האָבן זיך נוקם געווען פאַר זייער שוועסטער דינה. אַבער ווען יהודה איז געוואויר געוואָרן, אַז זיין שנור תמר האָט זיך פאַרשטעלט פאַר אַ קדשה און האָט מיט אים געזינדיקט, ווייל ער האָט איר נישט געגעבן זיין יינגסטן זון פאַר אַ מאַן, ווי דאָס געטלעכע געזעץ שרייבט פאַר — האָט ער אַנערקענט זיין אייגן אומרעכט און איר רעכט. אין דער קנעכטשאַפט פון מצרים האָבן זיי נישט געביטן זייערע נעמען און זייערע קליין דער און זיי האָבן נישט אויפגעהערט צו ריידן זייער אייגענע שפראַך. ווען זיי זענען אויסגעלייזט געוואָרן פון מצרים, האָבן זיי מיטגענומען די ביינער פון זייער פאַטער יעקב און פון זייער ברודער יוסף, בכדי זיי צו באַגראָבן אין דער הייליקער ערד פונעם צוגעזאַגטן לאַנד. זיי האָבן איבערגעטראָגן אַזאַ לאַנגע וואַנדערונג אין דער מדבר, כאַטש זיי האָבן געוואוסט אַז זיי אַליין וועלן דאַרטן אויסשטאַרבן, אַבי זייערע קינדער און קינדס-קינדער זאָלן קענען אויפגעריכט ווערן. יאָ! זיי זענען טאַקע געווען נישט קיין מלאכים נאָר מענטשן, אַבער מענטשן מיט אַ גרויסן גאַט אין האַרצן און מיט אַ דערהויבענעם אידעאַל פאַר די אויגן. (נעמט זיך ווידער לייענען).

ב ת - ק ו ל : (רופט גאַנץ הויך, מאַנענדיק און פאַדערנדיק פון הינטערן פרוכת) שמואל! שמואל!...

היסטארישע דראמעס

ש מ ו א ל : (שוין נישט איבעראשט, אבער שטארק פארוואונדערט. הייבט זיך אויף. קוקט זיך ארום. הערט זיך אויפמערקזאם איין) וואס קען דאס זיין? ... איך האב דאך פאָרט דייטלעך געהערט ווי מען האָט מיך גערופן! (גייט ווידער צום אַריינגאַנג, רעכטס.) איצט האָסטו מיך אויך נישט גערופן, זיידע עלי?

ע ל י : ניין, מיין קינד, אויך איצט האָב איך דיך נישט גערופן... אָבער גערופן האָט מען דיך. איצט האָב איך שוין אין דעם קיין שום ספק נישט!...

ש מ ו א ל : (הייבט אָן געשפּאַנט און אויפגערעגט ווערן) ווערזשע האָט עס מיך געקענט רופן שוין דריי מאָל היינטיקע נאַכט?...

ע ל י : (באַווייזט זיך אין משכן, נעבן אַריינגאַנג, ווי אַ געשפּענסט. ער טראָגט אַ לאַנגן ווייסן שלאַפּקיטל און ציטערט פון קאַפּ ביז די פיס.) הער, מיין זון, איך מיין אַז דאָס האָט דיך גערופן די שטים פון דעם אַלמעכטיקן. דו האָסט זיכער געפונען לייטזעליקייט אין זיינע אויגן און ער וויל דיך מאַכן פאַר זיין אויסדערוויילטן נביא, פאַר דעם געטרייען פּאַסטוד פון זיין פּאַלק ישראל...)

ש מ ו א ל : (ציטערנדיק אין שרעק) פון וואָנען נעמסטו דאָס, כהן עלי? ... ע ל י : אַ, איך ווייס דאָס... אַמאָל פלעגט דער אַלמעכטיקער ריידן אויך צו מיר.

ש מ ו א ל : און אויב ער וועט מיך נאַכאַמאָל רופן, וואָס זאָל איך טאָן?...

ע ל י : זאָלסט אים אָן מורא ענטפערן; אַט-דאָ בין איך, מיין האַר. באַ-וויליק צו ריידן, ווייל עס הערט דיך דיין קנעכט! (גייט צוריק אַריין אין זיין חדר הינטערן פאַרהאַנג).

ש מ ו א ל : (מאַכט עטלעכע שריט אויף לינקס) זאָל איך וואַרטן ביז איך וועל ווידער גערופן ווערן? ... איך בין דאָך שוין דריי מאָל גע-רופן געוואָרן און איך האָב עס נישט פאַרשטאַנען און האָב נישט געענטפערט... אפשר האָב איך אַרויסגערופן מיט דעם, דעם אַלמעכט-טיקנס צאָרן? ... ווער בין איך, נאָך אַלעמען? ... איך שטאַם אַפילו נישט פונעם שבט לוי... אין וועלכן זכות בין איך ווערט ער זאָל

ריידן צו מיר, און נישט צו וועלכן נישט איז פון מיינע חברים?... זיי זענען אלע נישט ערגער פון מיר... יעדער איינער פון זיי דינט אים דאך מיטן גאנצן הארצן...

ב ת - ק ו ל : (פאָדערנדיק און פייערלעך) שמואל! שמואל!... ש מ ו א ל : אַט־דאָ בין איך, מיין האַר, באַוויליק צו ריידן, ווייל עס האַרסט דיך דיין קנעכט!

ב ת - ק ו ל : איך האָב דיך אויסגעקליבן צו ריידן צו דיר היינט און אין די קומענדיקע טעג און יאָרן, כל־זמן דו וועסט גיין אין מיינע וועגן און דו וועסט אָפּהיטן מיין געבאַט. געדענק, אַז איך בין אַ שטרענג־גער האַר, ווייל שטרענג מוז איך זיין צו מיין אויסדערוויילט פּאָלק און צו די אויסדערוויילטע פון די אויסדערוויילטע צווישן זיי, צו די כהנים, לויים און נזירים, אַזוי לאַנג ווי זיי זענען אַרומגערינגלט פון אַלע זייטן מיט געצנדינערישע שכנים, וועלכע קענען נישט מיך און נישט מיין וואָרט. און טאַפּלט שטרענג מוז איך זיין צו דעם, וועמען איך באַשטימט אַלס פּאַסטוֹר פון מיין פּאָלק, וועלכער זאָל עס פירן קלוג און געטריי אויף די גוטע וועגן, סיי אין פּרידן, סיי אין קריג. יאָ, טאַפּלט שטרענג מוז איך זיין צו יענעם, וועמען איך באַשטימט אַלס נביא, בכדי ער זאָל לערנען דאָס פּאָלק מיינע געבאַטן און זאָל אים דינען אַלס ביישפּיל מיט זיין לעבן און מיט זיינע מעשים. געדענק עס גוט — דיך באַשטימט איך היינט אַלס מיין נביא און פון היינט אָן וועל איך מיך דורך דיר ווענדן מיט מיין וואָרט צו מיין פּאָלק ישראל!

ש מ ו א ל : (ציטערט פון עמאָציע) ביז איצט בין איך יונג און אומ־דערפאַרן, אַלמעכטיקער האַר פון אַלע וועלטן, אָבער איצט פיל איך ווי דיינע ווערטער דערהויבן מיין שכל און שטאַרקן מיין מוט. איך וועל דינען דיר און מיין פּאָלק מיט גאָנצן וועזן, מיט מיין גאַנצער זעל און מיט מיין גאַנצער קראַפּט!

ב ת - ק ו ל : און פון דעם כהן עלי נעם איך צו היינט מיין גענאָד. איך גיי טאָן מיט אים און מיט זיין הויזגעזינד אַ זאָך, וואָס וועט לאַנג אַפּקלינגען אין די אויערן פון גאַנץ ישראל. איך וועל משפטן עלין

היסטאָרישע דראַמעס

דערפאַר, וואָס ער האָט געוואוסט וועגן די זינד פון זיינע זין און ער האָט עס דערלאָזט. און זיי וועל איך באַצאָלן ווי זיי קומט פאַר זייערע שלעכטע מעשים. עס וועלן זיי שוין נישט העלפן נישט קיין קרבנות און קיין תפילות און זאָל מיין פאָלק וויסן, אַז איך בין אַ גערעכטער גאָט, וועלכער דערלאָזט נישט קיין עוולות און איז זיך נוקם פאַר באַגאַנגענעם אומרעכט. און דו, שמואל, געדענק גוט, אַז היינט האָב איך דיך באַשטימט פאַר מיין נביא און איך וועל זיין מיט דיר. זע! שטאַרק זיך און זיי געשטאַרקט! ווייל עס וועט פאַר דיר גאַרנישט לייכט זיין צו פירן אַט דאָס האַרטנעקיקע פאָלק אויף זיין אייגענעם אַנדערשדיקן וועג צווישן די האַלב־ווילדע געצנדיגער וואָס רינגלען עס אַרום.

(פאַרהאַנג פאַלט לאַנגזאַם).

דאָס דריטע בילד

אינעווייניק אין משכן פון שילה. דיזעלבע דעקאָראַציע ווי אין דעם צווייטן בילד. פאַרטאָג. די ליכט פון דער מנורה שימערן בלאָס אינעם גרוילעך־בלייכן חלל. שמואל שטייט ווי פאַרשיכורט אין דער רעכטער העלפט פון דער בינע. זיין פנים איז פאַרבאַרגן אין זיינע האַנטפלאַכן. פון רעכטס פאַלן אויף אים עטלעכע גאַלדיק־ראַזעווע ליכט־סנאַפּעס פון דער אויפגייענדיקער זון.

ש מ ו א ל : (נעמט אַוועק די הענט פונעם פנים. קוקט זיך אַרום.) ווי שרעקלעך עס איז אַט־דאָס אַרט!... ווי שטרענג עס האָט דאָ אָפּגע־קלונגען דאָס געטלעכע קול!... איז דאָס טאַקע געווען די וואַרהייט. אַדער בלויז אַ ביינאַכטיקער חלום?... איז דאָס טאַקע געווען האַר־טער ווירקלעכער גורל, אַדער בלויז אַן איינריידעניש פון אַ שטרעב־זאַמען און איינגעבילדעטן יונגן מענטשן, וועמענס געהיימע וואונטשן רייסן זיך צו ווערן ממשותדיקע ווירקלעכקייט?... (טראַכט אַ וויילע. קוקט זיך ווידער אַרום) יאָ! עס איז וואָר... עס איז טאַקע ווירקלעך געשען... אויב נישט, וואָלט איך דאָך נישט געפילט ווי די נייע אחריות דריקט אויף מיר ווי אַ שווערער יאָך... יאָ! עס איז וואָר!... (טראַכט ווידער.) ווי עס בלוטיקט מיין האַרץ פאַר דעם אַלטן עלין, כאַטש אויף זיינע פאַרדאַרבענע בנים האָב איך קיין רחמנות נישט. אַבער דער זיידע עלי איז דאָך שטענדיק געווען אַ גאַטספאַרַכטיקער און גוטער מענטש. ער האָט קיינמאַל נישט גע־זינדיקט... אים האָט נאָר געפעלט אַביסל מער פעסטקייט צו קענען זיין אַ פירער פון ישראל אין אַזעלכע אויפגעברויטע און פאַרדאַר־בענע צייטן. ווי באַדויער איך דיר, מיין אַלטער לערער און וועג־ווייזער!...

היסטארישע דראַמעס

ע ל י : (קומט פון רעכטס) אַ גוט־מאַרגן דיר, שמואל. איך זע אַז דו ביסט שטאַרק אויפגערודערט. אַ סימן, אַז ער האָט גערעדט מיט דיר, נישט אמת?

ש מ ו א ל : (האַט נישט קיין מוט צו קוקן אים גלייך אין די אויגן) גוט־מאַרגן, גוט־יאָר! ער האָט גערעדט מיט מיר, זיידע, ס'איז וואָר...

ע ל י : איך באַשווער דיר, שמואל, זאַלסט מיר איבערגעבן וואָס ער האָט דיר געזאָגט, זאַלסט מיר נישט פאַרלייקענען קיין זאך.

ש מ ו א ל : ווי קען איך דאָס טאָן, זיידע?...

ע ל י : גיי אַריין אין מיין חדר און ברענג מיר אַ שטול. איך קען שוין לאַנג נישט שטיין אויף די פיס. (שמואל ברענגט דעם שטול. אין דעם מאַמענט ווען ער בלייבט אַליין.) דאָס האַרץ זאָגט מיר גאָר נישט קיין גוטס...

ש מ ו א ל : (שטעלט אַריין דעם שטול נישט ווייט פונעם אַריינגאַנג. נעמט אַן דעם אַלטן פאַר אַ האַנט און העלפט אים זיך זעצן) עס איז געווען אַן אויסטערלישע נאַכט. ער האָט גערעדט זייער שטרענג צו מיר.

ע ל י : אַזוי רעדט ער זייער אַפט... נו, דערצייל מיר איצט וואָס ער האָט דיר געזאָגט.

ש מ ו א ל : זיי מיר מוחל, מיין גוטער לערער און מדריך, איך האָב נישט דאָס האַרץ צו ריידן פאַר דיר...

ע ל י : דאַרפסט נישט צעגערן, מיין זון. איך האָב שוין מיינע סימנים צו וויסן, אַז קיין גוטס האָט ער דיר נישט פאַרויסגעזאָגט פאַר מיר, אָבער איך וויל האָבן אַ באַשטעטיקונג. אַמאָל, און ביז נישט גאָר לאַנג צוריק, פלעגט ער אויך ריידן צו מיר אַליין, אָבער ווען ער האָט אויפגעהערט דאָס צו טאָן, איז עס שוין פאַר מיר געווען אַ קלאַרער סימן, אַז ער צערנט אויף מיר זייער שטאַרק. דערצייל מיר אַלץ, מיין זון. עס וועט פאַר מיר גאָרנישט זיין קיין איבעראַשונג.

ש מ ו א ל : מיין האַרץ דערלאַזט מיך נישט דיך מצער צו זיין... איך קען דיר נישט איבערגעבן זיינע שטרענגע רייד.

ע ל י : ווען ער האָט אויפגעהערט ריידן צו מיר, האָב איך געוואוסט, אַז

דאָס איז צוליב די זינד פון מיינע זין, וואָס זענען פאַר אים גאַר נישט פאַרהוילן. שוין פריער האָב איך געהערט די קלאַגעס פונעם פאַלק וועגן זייערע שלעכטע מעשים. איך האָב גערעדט צו זיי און פאַרגעוואָרפן זייערע חטאים, האָב געפרוואוּט זיי צוריקצוברענגען אויפן גוטן וועג, אָבער בכדי דאָס צו דערגרייכן וואָלט איך געווען געדאַרפט צו זיין גאַר שטרענג צו זיי. דאָס האָב איך נישט געקענט טאָן, ווייל איך בין דאָך פאַרט זייער פּאַטער...

ש מ ו א ל : האָסט זיי געדאַרפט באַשטראַפן וויינאַר דו האָסט געזען, אַז זיי פירן זיך אויף שלעכט, און נישט וואַרטן דער אַלמעכטיקער זאָל עס דאַרפן אַליין טאָן.

ע ל י : איך ווייס עס. אָבער איך האָב נישט געהאַט גענוג פעסטקייט עס צו טאָן, כאָטש איך האָב געוואוסט אַז דאָ גייט עס נישט בלויז אין די חטאים פון מיינע זין, ווייל זיי פאַרפירן דאָך אויך אַ סך פונעם פאַלק צום שלעכטן. (טראַכט אַ וויילע) דאָ נישט לאַנג צוריק האָט מיך נאָך דער אַלמעכטיקער געוואָרנט. ער האָט טאַקע נישט מער גערעדט גלייך צו מיר, אָבער ער האָט מיר געשיקט אַ שליח און גע- הייסן מיר אַזוי צו זאָגן: „איך האָב אויסגעקליבן אייער שבט פון אַלע שבטים פון ישראל און האָב זיי באַשטימט צו זיין מיינע כהנים און לויים, צו ברענגען די קרבנות אויף מיין מזבח, צו רויכערן מיין וויירויד און צו טראַגן מיין אפוד. איך האָב אייך געגעבן דאָס רעכט צו נעמען מעשר, צו איינמאַנען דאָס אויסלייז־געלט פאַר די בכורים, צו באַקומען תרומות, צו פאַרצערן אַ טייל פונעם פלייש פון די קרבנות און צו באַקומען פון מיין פאַלק נאָך אַנדערע אַפּצאָלן. איך האָב אייך פאַרזאָרגט איר זאָלט קענען לעבן ברייטלעך און אַפילו אין וואוילטאָג. פאַרוואָס זשע האָט איר זיך צעבריקעוועט און גע- זינדיקט אַנטקעגן מיר? און פאַרוואָס זשע האָסטו געלייגט מער כבוד אויף דיינע זין, ווי אויף מיר? דעריבער וועט אינגיכן קומען אַ טאָג ווען איך וועל אויסראַטן דיין נאָמען און דיינע צוויי זין חפני און פניחס וועלן געטויט ווערן אין איין און דעמזעלבן טאָג. אויך דו אַליין וועסט דעמאָלט אומקומען. און די איבערגעבליבענע פון דיין הויז וועלן זיך בוקן פאַר אַ זילבערנער מטבע און פאַר אַ לאַבן ברויט

און זיי וועלן זיך בעטן מען זאל זיי צונעמען צו וועלכער עס־איז נישט כהונה, בכדי זיי זאלן נישט דארפן שטארבן פון הונגער. איך אבער וועל מיר אויסקלייבן אן אנדערן דינער, וואָס וועט מיר זיין געטרייער און וועט פאלגן מיין וואָרט... אזוי האָט צו מיר גע־רעדט גאָטס שליח. איצט וועסטו אליין פאַרשטיין, מיין זון, אַז גאַרנישט וועט מיך שוין איבעראַשן און דו קענסט ריידן צו מיר אַן צעגערונג וועגן דעם וואָס דער אַלמעכטיקער האָט דיר געזאָגט.

ש מ ו א ל : איך שווער דיר, כהן עלי, אַז דו ווייסט מער פון מיר. מיר האָט גאָט בלויז געזאָגט, אַז ער וועט באַשטראַפן דיך און דיין הויז פאַר אייערע זינד און אַז זיין שטראַף וועט זיין האַרב און שטרענג. קיין איינצלהייטן האָט ער מיר נישט געזאָגט. אויסערדעם האָט ער מיך באַשטימט פאַר זיין נביא...

ע ל י : ער האָט דיך באַשטימט פאַר זיין נביא... אויך דאָס איז געווען צו דערוואָרטן... דו ביסט דער פאַסיקסטער פאַר דעם... אויך דאָס גאַנצע פּאָלק פון ישראל קען דיך שוין און האָט דיך ליב... (פאַר־טראַכט זיך אַ וויילע. זיפצט טיף אָפּ) איך נעם אַן פאַר ליב זיין גור־דין. ער און זיין משפּט איז גערעכט. ער איז דער אייבערשטער האַר און ער טוט קיינמאָל נישט שלעכט. אַבער איידער ער וועט טאָן זיין ווילן, בעט איך אים פונעם גאַנצן האַרצן ער זאל מיר דער־לויבן צו פאַרענדיקן מיין לעבן מיט אַ וויכטיקער און גוטער טאַט.

ש מ ו א ל : איך גלויב, אַז ער וועט טאָן מיט דיר זיין חסד און וועט באַוויליקן אַנצונעמען דיין תּפילה. אויסער דער שוואַכקייט צו דייע זיך, ביסטו דאָך שטענדיק געווען זיין געטרייער דינער און אַ גוטער מדריך און שופּט פון זיין פּאָלק. דו פאַרדינסט, דיין תּפילה זאל אויסגעהערט ווערן. (הויזע) אַבער מעג איך וויסן וואָס פאַר אַ וויכ־טיקע און גוטע טאַט דו ווילסט טאָן?...

ע ל י : דו וועסט עס געוואויר ווערן באַצייטנס, אַבער נישט איצט. (פון לינקס קומען אַן עמרם, יצהר, גרשון, קהת, איתמר, לבני, אליצור, עמינדב, אליסף, אלישמע, אחיעזר און אבימלך, עליס תלמידים).

י צ ה ר : כהן עלי און שמואל, איר זענט גאַר דאָ? מיר זענען שוין גע־

ווען אין דער סוכה, וואו מיר לערנען שטענדיק, ווען דער טאג איז א שיינער און דער זיידע עלי איז ביים גוטן געזונט.
 ע מ ר ם : האָבן מיר אייך דאָרטן נישט געטראָפֿן און אַזוי־ווי דאָס האָט אונדז געוואונדערט, זענען מיר געקומען אָהער זען וואָס איז די סיבה.
 ע ל י : הערט זיך איין, קינדער, שמואל און איך האָבן לעצטע נאַכט גע- האָט אַ וויכטיקע איבערלעבונג. עס איז פֿאַר אונדז געווען אַ וואַכ- נאַכט, וועלכע האָט אונדז היפש צעטרייסלט. דעריבער וועלן מיר היינט נישט קענען לערנען.

ע ט ל ע כ ע י ו נ ג ע ל י י ט א ו י ף א מ א ל : וואָס־זשע וועלן מיר היינט טאָן, זיידעשי?

ע ל י : איר קענט גיין שפּאַצירן איבער די פעלדער און וועלדער. אָדער איר קענט אַרויסהעלפֿן די אַרבעטער אין וויינגאַרטן און אין סאָד, נאָר זעט זיך אויפצופירן גוט, מען זאָל זיך נישט קומען באַקלאַגן אויף אייך.

ע ט ל ע כ ע י ו נ ג ע ל י י ט : מיר זאָגן דיר צו צו זיין גוט און פֿרום. זיידע. — קענען מיר שוין איצט אַוועקגיין מיט דיין דערלויבעניש?
 ע ל י : איין מינוטקעלע וואָרט נאָך צו און הערט זיך איין. מאָרגן פֿאַר- טאָג וועלן מיר זיך טרעפֿן, ווי שטענדיק, אין דער סוכה, אָבער אויף היינט בייטאָג האָב איך פֿאַר אייך נאָך אַ טשיקאַווע אַרבעט. קנעט אייך אויס פֿון ליים אַזעלכע טאָוועלעך און לאָזט זיי זיך אַביסל צו- טריקענען איבער נאַכט. אויסערדעם שניצט אייך אויס פֿון האַלץ אַזעלכע גריפלען און ברענגט דאָס אַלעס מאָרגן מיט. מיר וועלן זיך באַנוצן מיט דעם צו לערנען אַ נייע עובדה. איצט קענט איר שוין גיין.

(דער פֿאַרהאַנג פֿאַלט).

דאָס פערטע בילד

א סוכה אין א שטילן ווינקל אין גארטן פון משכן אין שילה. רעכטס און לינקס און פון אויבן דראָפּען און וויקלען זיך אויף הילצערנע געשטעלן וויינשטאָקן, וועלכע בילדן די ווענט און דעם געוועלבתן סופיט פון דער סוכה, וואָס פאַרנעמט דעם פּאָדערגרונט, ביז מער פון אַ העלפט אין דער טיף פון דער בינע. אין דער סוכה איז פאַראַנען אַ לאַנגער שטיינערנער טיש מיט דעסגלייכן שטיינערנע בענק פון ביידע זייטן. ביי דער שמאַלער זייט פונעם טיש, אַנטקעגן די צושויער, אַ ברייטער און באַקוועמער פּאַטערשטול און אַ שטול. דורך דעם געראַמען, געוועלבתן אַריינגאַנג אין דער סוכה און אין הינטערגרונט, זעט מען אַ טייל פון דער פאַרצייטיקער שטאַט שילה און אַ לאַנדשאַפט מיט פעלדער, גערטנער און היגלען, באַלויכטן דורך אַ שפעטזומערדיקער פרימאַרגן־זון.

אין מאַמענט, ווען עס גייט אויף דער פּאַרהאַנג, זיצן עלי מיט זיינע תלמידים אין סוכה, דער אַלטער כהן אויפן פּאַטערשטול און די יונגעלייט פון ביידע זייטן טיש. בלויז שמואל זיצט אויף אַ שטול נעבן דעם כהן. די תלמידים לערנען זיך שרייבן מיט הילצערנע גריפלען אויף האַלב־טרוקענע ליימענע טאַוועלעך.

ע ל י : (האַט אַריינגעקוקט, אינאיינעם מיט שמואל, אין אַ האַלב־צעפנטער מגילה, איצט ראַלט ער זי ווידער צונויף און ווענדט זיך צו די תלמידים) נו, חברה, ווי גייט עס מיט דער נייער אמנות? (אַלע שווייגן און עטלעכע קוקן זיך איבער איינער מיטן אַנדערן). נו, איך זע שוין, אַז איר זענט מיט זיך אַליין נישט צופרידן. טאָ לאַמיר טאַקע זען וואָס עס האַט אויפגעטאַן אין שרייבן אליסן, וועלכער

האָט דאָך אַזעלכע פלינקע הענט צו אַנדערע אַרבעטן. קום נאָר אַהער, אליסָף, און באַווייז דיין מלאכה.

א ל י ס ף : (אַ לוי מיט קלוגע, אומרוואיקע אויגן, אַ ציטער־שפילער אין לויס־אַרקעסטער, וועמענס לאַנגע פינגער זענען טאַקע רירעוודיק און געניט.) אַט־איז מיין טאַוועלע, זיידע עלי. עפעס גייט מיר אַט־די אַרבעט נישט אַזוי גוט פון דער האַנט. ס'קען זיין, אַז דאָס איז צו־ליב דעם, וואָס מיינע הענט זענען צופיל פלינק. אויף דעם אינסטרור־מענט, וואָס איך שפיל, דאַרפן זיך די הענט, און דער עיקר די פינגער, באַוועגן שנעל און שפרינגען פון איין סטרוגע צו דער צווייטער.

ע ל י : (באַטראַכטנדיק דאָס טאַוועלע) יאַ... יאַ... זענען טאַקע דייענע אותיות צו פלאַך אויסגעקריצט, די אַפּשטאַנדן צווישן איין אות און דעם צווייטן זענען נישט רעגלמעסיק און די שורות זענען נישט גלייך, נאָר זיי זענען אַנגעבויגן אַרויף און אַראָפּ, אַדער זיי גייען גאָר אַביסל אין זיגזאַג. אַבער פאַר אַן אַנהייב איז דאָס גאַרנישט שלעכט. וועסט זיך צוגעוואוינען צו זיין אַביסל מער געדולדיק, וועסטו זיכער ווערן אַ גאַנץ פיינער קאַליגראַף. (ווענדט זיך צו אַ צווייטן תלמיד) און דו, אלישמע?

א ל י ש מ ע : (אַ פאַרטראַכטער נזיר, מיט אַביסל שווערמוטיקע אויגן און אַן אַסקעטיש אויסגעדאַרטן גוף) אַט איז מיין טאַוועלע... שטאַלץ בין איך מיט מיין אַרבעט בשום אופן נישט. עפעס קומט מיר אויס דער גריפל צו זיין צופיל לייכט, דריק איך אים, עפעס ווי אומגערן, צופיל אַן און די אותיות קומען ביי מיר אויס צו טיף איינגעקריצט אין ליים, איבערמאַסיק גרויס און האַמעטנע.

ע ל י : (קוקנדיק אויפן טאַוועלע) דו האָסט גאַנץ ריכטיק אַפּגעשאַצט דיין אויפטו. אויב דו קענסט אַבער אַליין דייענע חסרונות און קיין פאַר־שטענדעניש פעלט דיר אויך נישט אויס, איז כאַטש דייענע הענט זענען אַביסל שווערפעליק, וועסטו טאַקע אפּשר נישט ווערן קיין שיינשרייבער, וועסט זיך אַבער גרינטלעך אויסלערנען די איידעלע אמנות פון שרייבן.

א ב י מ ל ך : (אַ נזיר, אַן אומרוואיקער גריבלער מיט נייגעריקע אויגן

היסטארישע דראמעס

און שניידנדיקע באוועגונגען) זיי נישט ברוגו, זיידע עלי, פאר מיין פראגע: צו וואס דארפן מיר אלע קענען די קונסט פון שרייבן? — איך פארשטיי, אז עס דארפן זיין צווישן אונדז איינער, אדער צוויי סופרים. דעריבער האט מיר נישט געוואונדערט ווען דו האסט פריער שוין אויסגעלערנט שרייבן דיין באליבטן און עלטסטן תלמיד שמואל. אבער צו וואס דארפטו זיך אַנשטרענגען אַזויפיל צו מאַכן אונדז אלעמען פאַר שרייבערס, אַז מיר וועלן דאָך נישט האָבן קיין באַ- דערפעניש און קיין געלעגנהייט זיך צו באַנוצן אָפּט מיט דעם?

ע ט ל ע כ ע ת ל מ י ד י ם : אבימלך איז טאקע גערעכט! — צו וואס דארפן מיר אלע קענען שרייבן? — אפילו ביי די מצרים און ביי די פלישתים, וועלכע זענען דאך גרעסערע און געלערנטערע פעלקער פון אונדז, זענען דאך, ווי מען דערציילט, פאראנען בלויז גאר וויי- ניק שרייבערס צווישן די פריסטערס...

ש מ ו א ל : (וועלכער האט ביז איצט געשוויגן, רופט ארויס אלעמענס אויפמערקזאמקייט) אבער מיר זענען גאנץ אנדערש נישט נאר פון די עמלקים, אדומים און בני עמון, נאר אפילו פון די מצרים און פלישתים. ביי אונדז דארפן קענען נישט נאר לייענען, נאר אויך שרייבן, וואס גרעסערע טיילן פונעם פאלק, בכדי יעדער איינער פון אונדז זאל קענען איבערלייענען און איבערדערציילן די מעשים און די מחשבות פון די פארגאנגענע דורות און פון אונדזער אייגענעם דור. אויב די מצרים און פלישתים, די אשורים און די אנדערע פעל- קער פון ארם נהריים בויען גראנדיעזע בנינים — טעמפלען, פא- לאצן, פיראמידן א.א.וו. — דארפן מיר אַנשרייבן וואָס־מער ספרים — קראַניקעס, פאַעטישע שאַפונגען, זאַמלונגען פון געדאַנקען און געזעצן א.א.וו. זיי האָבן זייער דרך און מיר אונדזערן, וועלכן מיר האָבן איבערגענומען פון אונדזערע אבות און פון אונדזער גרעסטן לערער משה רבינו.

ע ט ל ע כ ע ת ל מ י ד י ם : הערט זיך גוט איין, ווייל דאָס זענען גאַלדענע ווערטער — דאָס זענען טיפע ווערטער, וואָס האָבן זייערע וואַרצלען אין דער פאַרגאַנגענהייט — יאָ דאָס זענען הויכע ווער-

טער, וועלכע צילן ווייט־ווייט אין דער צוקונפט אריין! — דאָס זע-
נען ווערטער, וועמענס דערגרייך עס איז פאַרויסגעזען אויף טויזנ-
טער יאָרן! —

ע ל י : דער אַלמעכטיקער גייסט רעדט דורך דיין מויל, מיין זון, און
בלויז בכדי צו קענען פאַרשרייבן אַזעלכע ווערטער, איז כדאי אויס-
צולערנען זיך די אַמנות פון שרייבן.

ש מ ו א ל : און נאָך עפעס וועגן דער עצם קונסט פון שרייבן... זאל זי
נישט זיין גרינג אין אייערע אויגן. באַטראַכט זי נישט ווי אַן איי-
דעלע שפּילעריי, ווייל זי איז פּיל־פּיל מער פון דעם. זי איז אַ דער-
הויבענער, יאָ כמעט אַ געטלעכער ענין. דורך איר ווערט דער מענטש
אַ שותף צום בורא עולם און צו זיינע מעשי־בראשית, פונקט אזוי
ווי ער ווערט דאָס דורך דעם וואָס ער געבוירט קינדער, וואָס ער
פאַרפלאַצט אַ גאַרטן און פאַרווייט אַ פעלד. איר וואונדערט זיך?
איר טראַכט ביי זיך: ווי קומט איין זאָך צו דער אַנדערער? שרייבט
דען אויך דער אַלמעכטיקער באַשאַפער פון דער וועלט? יאָ! דער
אַלמעכטיקער אַליין שרייבט אויך! איר קענט עס זען ביי אַן אַפּ-
געהאַקטן בוים, דורך וועמענס רינגען די האַנט פונעם באַשעפער
האַט פאַרשריבן זיינע יאָרן. איר קענט עס זען אין יעדן נאַטירלעכן,
אַדער דורך דער מענשטלעכער האַנט געמאַכטן, איינשניט אין די
פעלדן. די פאַרשיידענע שיכטן, וועלכע לאַגערן דאָרטן איינער איי-
בערן אַנדערן און אין וועלכע עס זענען באַגראָבן פאַרשטיינערטע
אַפּבילדער פון פאַרצייטיקע צמחים און בעל־חיים, וואָס מען געפינט
זיי אַפט אונטער דער ערד, זענען ממש אַ גאוניש ספר, געשריבן
דורכן בורא עולם מיט זיין אייגענער האַנט, וואו יעדער וואָס איז
באַשאַנקען מיט שכל און גייסט, קען אַרויסלייענען די פאַרגאַנגענ-
הייט פון דער וועלט. יאָ! דאָס שרייבן איז אַ גרויסער ענין, מיט
וועלכן יעדער תלמיד חכם דאַרף זיך שטענדיק פאַרנעמען.

ע ט ל ע כ ע ת ל מ י ד י ם : ער האָט אונדו ממש געעפנט די אויגן!
— מען דאַרף טאַקע זיין אַ געליבטער זון ביים אייבערשטן באַשע-
פער, צו באַשאַנקען ווערן מיט אַזאַ אויסערגעוויינטלעכן כוח־הסברה.

היסטארישע דראמעס

— דאָס הייסט אַריינדרינגען איז סאַמע תוך פון אַז ענין און אַרויס־נעמען פון אים דעם תמצית. — איצט וועלן מיר וויסן פאַרוואָס מיר דאַרפן נישט שפּאַרן קיין באַמיאונגען, בכדי צו באַהערשן די אמנות פון שרייבן. —

ע ל י : אַ ברכה אויף דיר, מיין געליבטער זון און תלמיד, פאַר דייע פערלדיקע רייד. נאָך דעם, וואָס דו האָסט געזאָגט, וועלן שוין האָבן אַ גרעסערע פעולה די ווערטער, וואָס איך וועל איצט זאָגן און וואָס רייסן זיך מיט קראַפט פון דער טיפעניש פון מיין האַרצן, זינט נעכטן אין דער פרי. הערט זיך גוט איין, תלמידים מיינע, צו דעם וואָס איך וועל אייך זאָגן, ווייל דאָס איז אפשר אַ ווידוי און אַ צוואה פון אייער לערער.

ע ט ל ע כ ע ת ל מ י ד י ם : (איבעראַשט) וואָס זאָגסטו, זיידע עלי? — וואָס רעדסטו עפעס פלוצים וועגן ווידוי און צוואה? — ווי קור מען מיטאַמאָל אַהער אַזעלכע שווערמוטיקע, אַדער טאַקע טרויעריקע רייד?

ע ל י : ניין, קינדער, דאָס זענען נישט קיין טרויעריקע רייד. זיי זענען אַבער יאָ וויכטיק און ערנסט און איך וויל טאַקע איר זאָלט זיי אויפֿ־מערקזאַם אויסהערן. איך בין שוין איצט אַכט און ניינציק יאָר אַלט און אין משך פון כמעט פערציק יאָר בין איך געווען דער שופט איבערן פּאָלק ישראל. איך בין שטענדיק געגאַנגען אויפן וועג פון רעכטפאַרטיקייט און האָב געדינט אונדזער גאָט און געפּאָלגט זיין געבאַט, אַבער מיינע קינדער זענען אַוועק אויף שלעכטע וועגן און איך האָב מיך פאַרוינדיקט דורך דעם, וואָס איך בין נישט געווען גענוג שטרענג מיט זיי. דעריבער איז שוין אַרויסגעטראָגן געוואָרן אַ שלעכטער גור־דין אויף מיר און אויף מיין הויזגעזינד.

ע מ ר ם : זיידע עלי! דייע ווערטער זענען אַבער פאַרט טרויעריק און ביטער. פאַרוואָס זאָלסטו דענקען אַזוי און צרוואָס זאָלסטו זיך פאַר־שטעלן אַזעלכע אומעטיקע פאַרשטעלונגען?...

ע ל י : ניין! ניין! דאָס זענען נישט בלויז געדאַנקען און פאַרשטעלונג־גען... דער גור־דין איז מיר שוין קלאָר אָנגעזאָגט געוואָרן... אַבער

א. א פ ש ע ר

איך נעם עס אָן באהבה. איך באַקלאַג מיך נישט אויף מיין גורל. דער ווילן פונעם אַלמעכטיקן דאַרף געשען. איך וויל בלויז נאָך עפעס מתקן זיין, איידער איך גיי אַוועק פון דער וועלט, עפעס וואָס איז לויט מיין מיינונג וויכטיק, און דעריבער וויל איך אייך אויסלערן בען די איידעלע אמנות פון שרייבן צוערשט אויף די ליימענע טאַג-וועלעך, ווי אַ געניטונג, און שפעטער טאַקע אויף ריכטיקן און טיי-ערן פאַפירוס און פאַרמעט.

י צ ה ר : לאַמיר ריידן וועגן עפעס אַנדערש, זיידע עלי. שטענדיק פלעגסטו טו ריידן מיט אונדז אַזוי הייטער און שפאַסיק, אַזוי ליבלעך און גוטמוטיק, און מיטאַמאַל...

ע ל י : ס'קען אַנדערש נישט זיין, מיין זון, און אַזוי מוז איך איצט ריידן. יאָ, הערט ווייטער מיט געדולד. עס האָבן זיך ביי מיר אַנגעזאַמלט אַ געוויסע צאַל אַלטע מגילות, וועלכע איך האָב באַקומען בירושא. פון אַ טייל פון זיי, פון דעם גרעסטן טייל, האָב איך שוין געלייענט פאַר אייך און געלערנט מיט אייך. פון עטלעכע, פון די וויכטיקסטע, וועל איך מיט אייך נאָך לערנען אין די קומענדיקע טעג, וואָס און חדשים, אַזוי לאַנג ווי עס וועט מיר נאָך באַשערט זיין צו פאַר-בלייבן מיט אייך...

א י ת מ ר : וועסט נאָך זיין לאַנג מיט אונדז אינאיינעם, זיידע עלי, ווייניקסטנס ביז הונדערט מיט צוואַנציק יאָר...

ע ל י : נו, גוט. אָבער אויסער אונדז דאָ זענען נאָך פאַראַנען ווייניק מענטשן אין ישראל, וועלכע ווייסן וואָס עס שטייט געשריבן אין די מגילות און עס זענען פאַראַנען גאָר גאָר ווייניק אָפּשריפטן פון זיי. איך מיין אָבער, אַז דער אינהאַלט פון די מגילות איז אַזוי שייך, אַזוי דערהויבן און טיפּזיניק, אַז וואָס גרעסערע צאַלן פון די בני ישראל דאַרפן זיין באַקאנט מיט אים. דעריבער לאָז איך אייך איבער בצוואה איר זאָלט קודם-כל מאַכן פון די מגילות וואָס מער קאַפּיעס, ווען איר וועט זיך אויסלערנען שרייבן, און איר זאָלט נישט-נאָר אַליין זיך שטענדיק פאַרטיפּן אין זיי, נאָר איר זאָלט אויך אויפּשטעלן דורות פון תלמידים, אַ סך תלמידים, מיט וועלכע איר וועט לערן-

היסטאָרישע דראַמעס

נען און פאַר וועלכע איר וועט אויסטייטשן און קאָמענטירן די לערע
פון די אוראלטע מגילות.
א ב י מ ל ד : לייגסט אויף אונדז אַרויף נישט קיין קליינע אויפגאַבע,
רבי...

ע ל י : דאָס איז נאָך נישט אַלץ! איך וואָלט וועלן איר זאָלט זיך נישט
נאָר אויסלערנען די געניטשאַפט פון שרייבן, נאָר אויך איר זאָלט
זיך דורך ליינען און לערנען אָנאייגענען די גייסטיקע פעאיקייט
ריכטיק צו פורעמען פראָזן און קאַפיטלען, בכדי איר אַליין זאָלט קען
נען פאַרשרייבן די געשעענישן פון אייער אייגענעם דור, אייערע
חידושים אין דער אויסטייטשונג פון אונדזער אַלטער לערע, אָדער
גאָר אייערע אייגענע געפילן און געדאַנקען. אויב אַ גרויסער טייל
פון אונדזער פּאָלק וועט זיין פעאיק עס צו טאָן, וועלן מיר דורך
דעם באַקומען אַזאָ שטאַרקייט, וואָס קיין שום אַנדערע אומה וועט
נישט פאַרמאָגן...

ש מ ו א ל : איך בייג מיין קאָפּ פאַר דיר אין ערפאַרכט, כּוּן עלי, מיין
טייערער לערער און רבי, וועמען איך האָב צו פאַרדאַנקען אַלץ וואָס
איך ווייס. (צו די איבעריקע תלמידים). חברים! לאָמיר דאָ פּייער-
לעך צוזאַגן און אַ נדר טאָן צו נעמען אויף זיך און אויסצופירן דאָס
וואָס אונדזער אַלטער רבי פּאָדערט פון אונדז!

אַ ל ע ת ל מ י ד י ם : (הויבן זיך אויף פון זייערע ערטער און זאָגן
אינאיינעם מיט שמואלן) מיר טוען אַ נדר און שווערן צו טראָגן
אונדזער אַלמעכטיקן גאָטס וואָרט, געשריבן און גערעדט, צו די מאַסן
פון אונדזער פּאָלק ישראל! אין דעם זכות פון אַטדער גוטער טאָט,
זאָל דער אייבערשטער העלפן אונדזער פּאָלק און אונדז!

ע ל י : (מיט טרערן פון עמאָציע) אויב אַזוי, איז מיין לעבן נישט געווען
אומזיסט און איך קען רואיק אייך פאַרלאָזן, קינדערלעך, צוליב דעם
וואָס איך האָב אויף וועמען זיך צו פאַרלאָזן און צוליב נאָך עפעס...

אַ ל ע ת ל מ י ד י ם : צוליב וואָס נאָך, רבי. זאָג עס אונדז באַלד,
ווייל מיר זענען נייגעריק אַלץ צו וויסן.

ע ל י : איך קען רואיק איינגעזאַמלט ווערן צו מיינע אבות אויך צוליב

דעם, וואָס איך האָב זוכה געווען, אַז נאָך ביי מיין לעבן זאָל אויס-
געקליבן ווערן מיין ווירדיקער ממלא-מקום. אין דער פּאַרלעצטער
נאַכט האָט דער אַלמעכטיקער גאָט פון ישראל גערעדט צו שמואלן,
ווי ער פּלעגט אַמאָל ריידן אויך צו מיר, און ער האָט אים באַשטימט
פאַר זיין נביא און פאַרן שופט איבער זיין אויסדערוויילט פּאַלק.

ע מ ר ם : (צו זיינע חברים, וועלכע קוקן זיך איבער דערשטוינטע און
צעמישטע און זיי האַלטן צוריק אויף כוח די אויסדרוקן פון זייער
צופרידנקייט און פרייד, בכדי נישט מצער זיין דעם אַלטן עלי.) איר
האַט געהערט, ברידער! אינאיינעם מיט זיין שלעכטער בשורה וועגן
זיך אַליין, האָט אונדז דער כהן עלי געבראַכט אויך אַ גוטע ידיעה.
איך קען נישט קיין אַנדערן, וועלכער זאָל זיין בעסער צוגעפאַסט פאַר
דער הויכער שליחות, ווי שמואל...

ע ל י : (ווען ער זעט, אַז זיינע תלמידים ווייסן נאָך אַלץ נישט ווי-אָזוי
צו רעאַגירן, דריקט ער צו שמואלן צום האַרצן און דערנאָך לענט
ער אָן זיינע הענט אויף זיין קאָפּ.) דו האָסט שוין אַ העכערע און
ווערטפולערע ברכה פון מיינער — פונדעסטוועגן וויל אויך איך דיך
בענטשן: זאָלסט מצליח זיין אויף אַלע דיינע וועגן לטובת אונדזער
פּאַלק און זאָלסט האָבן דעם מוט און די שטאַרקייט עס צו פירן און
באַשיצן, דורך אַלע געפאַרן וואָס לוייערן אויף אים און פון אַלע
שונאים, וואָס רינגלען עס אַרום. אמן! כן יהי רצון! (צו די תלמי-
דים) און איר אַלע, פרייט זיך און האָט נישט מורא, אַז עס וועט
מיך פאַרדריסן. איך פריי מיך שטאַרק מיט אייך אינאיינעם. זאָל
יעדער פון אייך צודריקן דעם יונגן נביא און אייער מנהיג צו זיין
האַרצן און אים צוזאָגן צו שטיין הינטער אים מיט טריישאַפט און
פעסטקייט אין יעדן מאַמענט און אין יעדן מצב.

ש מ ו א ל : (האַלט אָפּ די חברים, וואָס לאָזן זיך צו אים און ווילן אים
אומאַרעמען) הערט פריער אויס מיין וואָרט, מיינע טייערע! איך וועל
קענען מצליח זיין אין מיין שליחות מיט דער הילף פונעם האַר פון
ישראל און אויב איר וועט מיך שטיצן מיטן גאַנצן האַרצן. די צייטן
זענען שווערע און איך וועל מוזן מיט שטרענגקייט פאַדערן פון אייך

היסטאָרישע דראַמעס

גאַר אַ סך. זענט איר גרייט צו טאָן דאָס וואָס איך וועל פאַדערן פון אייך פאַר אונדזער אַלמעכטיקן גאָט און פאַר אונדזער פּאָלק?
אַ ל ע ת ל מ י ד י ם : (פריידיק און מוטיק) מיר זענען מוכן ומזומן
דיך צו פאַלגן און דיר נאַכצוגיין אין אַלע צייטן און אומעטום!
ש מ ו א ל : (עפנט זיינע אַרעמס און נעמט אַרום עמרמען, וואָס שטייט
נעבן אים.) מיט אייך אינאיינעם וועלן מיר מאַכן פון די האַלבע
געצנדיגער, וואָס עס זענען נאָך היינט די בני־ישראל, אַ גרויס און
געטלעך פּאָלק, אַן אמתן עם־קדושים, און מיר וועלן עס פירן צו דער
אייביקייט. (בשעת ער דריקט צום האַרצן זיינע חברים, איינעם נאָך
דעם אַנדערן, פאַלט פאַמעלעך דער פאַרהאַנג).

דאָס פינפטע בילד

פאַר איינעם פון די שטאַט־טויערן פון שילה. אין הינטערגרונט די שטאַט־מויער, געמאַכט פון אומבאַאַרבעטע, האמעטענע, גרויסע שטיינער. אין דער מויער, מער אויף לינקס, אַ גרויסער, שווערער, צוויי־פליגלדיג־קער, אויף דרויסן געעפנטער טויער, דורך וועלכן מען זעט אַ לאַנדשאַפט. רעכטס פונעם טויער אַ וואַך־טורעם, צו וועלכן עס פירט אַרויף אַ שטיי־נערנע, אויך אַזאַ האַמעטענע טרעפּ, וואָס איז פאַראַלעל צו דער מויער און איז איינגעבויט אין איר. רעכטס און לינקס עטלעכע הייזקעס, צווישן וועלכע עס זענען פאַראַנען אויסגענג פון שמאַלע געסלעך. ווען דער פאַר־האַנג גייט אויף זענען דריי וועכטערס פאַרנומען מיטן אויסשטעלן, צו פוסנס פונעם וואַך־טורעם, פון אַ לאַנגן טיש און אַ היפשער צאַל שטולן אין די זייטן און הינטער דעם טיש, אין עטלעכע רייען. ביים טיש אינ־מיטן שטעלן זיי אַוועק אַ געשניצטן גרויסן פאַטערשטול און פון ביידע זייטן פאַטערשטול צו צען עטלעכע שטולן, אָבער קלענערע. דעם טיש פאַרשפרייטן זיי מיט אַ סאַמעטענעם צודעק, אויף וועלכן עס זענען אויס־געהאַפטן פאַרשיידענערליי בלומען.

פון אָנהייב הייבן אָן צו קומען פון די זייטיקע געסלעך מענער און פרויען פונעם פּאָלק און זיי שטעלן זיך אויס ביי די זייטן. בשעת מעשה פירן די וועכטער צווישן זיך אַ געשפרעך. ווען זיי פאַרענדיקן זייער אַר־בעט, הייבן אָן אַנצוקומען די זקנים און עלטסטע פון דער שטאַט, שליחים פון די שבטים און כהנים און לויים פונעם משכן. די שטאַטישע דינגאַ־טאַרן נעמען אויף פריינטלעך די געסט און ווייזן זיי אָן פלעצער, לויט דער חשיבות פון יעדן איינעם. בלויז דער גרויסער פאַטערשטול אין מיטן בלייבט פון אָנהייב ליידיק.

היסטארישע דראמעס

ע ר ש ט ע ר ו ו ע כ ט ע ר : ס'וועט דאָ היינט הפנים זיין אַ זעלטן גרויסע פאַרזאַמלונג...

צ ו ו י י ט ע ר ו ו ע כ ט ע ר : מ'דאַרף זיין אַזאַ גרויסער חכם ווי דו, בכדי זיך צו געבן אַ רעכענונג וועגן דעם.

ד ר י ט ע ר ו ו ע כ ט ע ר : גערעכט! מען קען זיך דאָך אַנשטויסן לויט דער צאָל שטולן וואָס מען האָט אונדז געהייסן דאָ אויסשטעלן. אַז היינט וועט עס זיין אַ צאָלרייכע פאַרזאַמלונג.

ע ר ש ט ע ר ו ו ע כ ט ע ר : איר זענט טאַקע ביידע גרעסערע חכמים פון מיר, וועגן דעם וויל איך מיך מיט אייך נישט שפּאַרן, אָבער איך האָב גערעדט וועגן אַ זעלטן־גרויסער און נישט וועגן קיין צאָל־רייכער פאַרזאַמלונג. מיט דעם האָב איך געמיינט צו זאָגן, אַז עס וועלן דאָ היינט זיין גישט־נאָר אַ סך, נאָר אויך זייער וויכטיקע לייט.

צ ו ו י י ט ע ר ו ו ע כ ט ע ר : (אַביסל פאַרשעמט) האָסט געוואונען... כ'האָב מיך צופיל געאיילט צו חזקן פון דיר. ס'וועלן טאַקע היינט באמת זיין זייער חשובע לייט.

ד ר י ט ע ר ו ו ע כ ט ע ר : דאָס איז ריכטיק. בעת איך האָב אין שטאָך טישן הויז אָנגעלאָדן שטולן אויף אַ האַנט־וועגעלע צו ברענגען זיי אָהער, האָב איך דאָרטן טאַקע געזען, אַ חוץ אונדזערע היימישע שטאָט־עלטסטע, חשובע מענטשן פון ווייטע מקומות.

אַ פ ר ו י פ ו ן פ אָ ל ק : אַזוי, אַזוי... איך וואָלט טאַקע נייגעריק געווען צו וויסן ווער זענען עס געווען יענע פרעמדע, וואָס דו האָסט געזען.

אַ מ אָ ן פ ו ן פ אָ ל ק : רוק נישט דיין נאָז דאָרט וואו מען דאַרף נישט, חוהס טאַכטער. שטענדיק איז זי נייגעריק אַלץ צו וויסן.

ד ר י ט ע ר ו ו ע כ ט ע ר : עס איז גאַרנישט קיין בייזס דערביי. איך בין אויך געווען נייגעריק און איך האָב טאַקע געפרעגט — האָט מען מיר געזאָגט, אַז דאָס זענען וויכטיקע שליחים פון אַלע שבטים פון ישראל און פון אַ צאָל ישובים ביי דער גרענעץ מיט די פליש־תיב, וואו עס איז לעצטנס גאַרנישט רואיק.

צ ו ו י י ט ע ר ו ו ע כ ט ע ר : מיר האָט מען דערציילט, אַז עס וועלן

דא זיין חפני און פינחס, די זין פון עלי הכהן, און נאך אנדערע וויכטיקע כהנים פון זייער משפחה, וועלכע קומען נישט אויף די געוויינטלעכע שטאטישע פארזאמלונגען.

ע ר ש ט ע ר ו ע כ ט ע ר : און מיר האט מען געזאגט, אז עס וועט דא היינט זיין אויך דער יונגער נביא שמואל פון שילה מיט זיינע חברים און תלמידים, וועלכע ער האט צוריק מיט א צייט געהאט פונאנדערגעשיקט איבערן לאנד צו זען ווי אחינו בני ישראל לעבן, וואס זיי טוען און ווי זיי פירן זיך, און איצט זענען זיי צוריקגעקור- מען אינאיינעם מיט די שליחים פון די שבטים. (עס הייבן זיך אן צונויפקומען די וויכטיקע לייט און די וועכטער גייען אָפּ).

ע ל ט ס ט ע ר פ ו נ ש י ל ה : (ווען אַלע זענען שוין אויסגעזעצט אויף זייערע ערטער, הייבט ער זיך אויף פון זיין פלאץ, רעכטס פון דעם גרויסן שטול. אין דעמזעלבן מאמענט ווערן אַלע שטיל און זיי קוקן אויף אים אויפמערקזאם און דערווארטונגספול) רבותי! איי- דער מיר הייבן אָן די פארהאנדלונגען, דארפן מיר צום אַלעם ערשט באַשטימען אַ פאַרזיצער פאַר אונדזער פאַרזאמלונג...

ח פ נ י : (לינקס פונעם גרויסן שטול. האַפּערדיק.) זיי דו אַליין דער פאַרזיצער. אייגנטלעך קומט עס דיר. דו ביסט דאָך דער ראש פונעם שטאַטראַט פון שילה.

ע ל ט ס ט ע ר פ ו נ ש י ל ה : איך בין טאַקע דער ראש פון אונדזער שטאַטראַט און אויף אונדזערע אַרטיקע פאַרזאמלונגען קומט עס מיר צו זיין דער פאַרזיצער — דאָס איז ריכטיק. אָבער די היינטיקע פאַר- זאַמלונג איז נישט קיין אַרטיקע. עס זענען זיך דאָ צונויפגעקומען פאַרטרעטער פון אַלע שבטים פון ישראל, פון אַ סך שטעט און דער- פּער ביי דער גרענעץ מיט די פלישתים, די וויכטיקסטע כהנים און לויים און עס איז אויך פאַראַנען צווישן אונדז דער געטלעכער מאַן, דער נביא שמואל מיט זיינע חברים און תלמידים. ער איז עס אייגנט- לעך דער, וואָס האָט צונויפגערופן די היינטיקע פאַרזאמלונג און איך מיין, אַז ער דאַרף זיין איר פאַרזיצער...

פ י נ ח ס : (זיצט נעבן דעם עלטסטן פון שילה. מיט אַ שמך־ויתדיק

היסטאָרישע דראַמעס

שמייכעלע אויף די ליפן און ווייכע, פאלשע ריידעלעך) ס'איז בשום אופן נישט ריכטיק וואָס דו שלאָגסט דאָ פאַר, מיין פריינט. שמואל איז אַ יונגערמאַנטשיק, וועלכער האָט נאָך נישט געפאַקט און גע- מאַזלט. ער איז פון די יינגסטע צווישן אונדז און האָט נאָך נישט קיין שום דערפאַרונג אין כלל-זאַכן. אויסערדעם וואַלט עס איינפאַך געווען אַ סימן פון אומאַכטונג צו זיך אַליין, ווען מיר באַשטימען איינעם פון די יינגסטע פאַר אונדזער פאַרויצער. זיי דו דער ראש פון אונדזער פאַרזאַמלונג, עלטסטער פון שילה!

ע מ ר ם : עס איז אמת, אַז אונדזער נביא שמואל איז נאָך יונג. ער פאַר- מאַגט אויך נישט קיין חוצפה און נישט קיין גלאַט צינגעלע. און פאַרוואָס די בני עלי זענען קעגן אים ווייסן דאָך אַלע. אַבער ער איז דער אויסדערוויילטער פון אונדזער אַלמעכטיקן גאָט און זיין היי- ליקער גייסט שוועבט איבער אים.

י צ ה ר : פון אים דאַרף ישראל דערוואַרטן אַ סך הילף און ער דאַרף אונדז פירן...

ע ל ט ס ט ע ר פ ו ן ש י ל ה : איך האַלט אָן מיין ערשטן פאַרשלאַג און נעם נישט אָן די רייד פון די בני עלי. האָט אפשר עמיצער נאָך אָן אנדערן פאַרשלאַג? (קיינער ענטפערט נישט) אויב אזוי, איז דאָך דער ענין קלאַר, אַבער איך וויל נישט לאָזן קיין פלאַץ פאַר קיין שום ספק. וואָס איז אייער מיינונג, פאַרשטייער פון די שבטי ישראל? (רופט זיי אויס ביי די נעמען. יעדער איינער שטעלט זיך אויף און רופט אָן שמואלס נאָמען) כרמי פון ראובן... — ימין פון שמעון? — פרץ פון יהודה? — שמרון פון יששכר? — אלון פון זבולון? — חגי פון גד? — ימנה פון אשר? — גדעון פון מנשה? — מכהו פון אפרים? — גראַ פון בנימין? — חושים פון דן? — יצר פון נפתלי? (נאָכדעם ווי אַלע האָבן געשטימט פאַר שמואלן און אויך דאָס פאַלק האָט אים אַקלאַמירט, רופט ער אים צו איבערנעמען דעם פאַרויזן) קום איצט, אויסדערוויילטער פון גאָט און פונעם פאַלק פון ישראל, און פאַרנעם דיין פלאַץ אויבנאָן!

ש מ ו א ל : (גייט דורך די רייען זיצנדיקע ביים טיש, וועלכע באַטראַכטן

אים מיט ערפארקט און מאַכן אים פלאץ. ער האַלט זיך פעסט, דאַנקט אַבער פריינטלעך מיט אַ לייכטער פאַרניגונג. ער זעצט זיך נישט גלייך, נאָר שטייענדיק ביים אויבנאָן. נעמט ער אַ וויילע אַרום דעם עולם מיט פעסטע, שאַרפע און דאָך גוטע בליקן). ברידער מיינע! איך וועל נישט ריידן צו אייך האַפּערדיק און וועל אייך נישט זאָגן קיין גוטע ריידעלעך. איך בין אַ דינער פון דעם האַר פון דער וועלט, וועלכער איז שטרענג. אַזוי ווי איך וועל אייך דאַרפן איבערגעבן זיין וואָרט, וועל אויך איך אָפט דאַרפן ריידן צו אייך האַרב און שטרענג און אויך שטראָפן אייך, ווען איר וועט עס פאַרדינען. איך וועל אַבער זיך באַמיען צו זיין גערעכט צו אייך אַלעמען און צו פירן אייך אויף גאָטס וועגן, וועלכע איר פאַרלאָזט גאַנץ אָפט. (זעצט זיך אויף דעם גרויסן שטול) איך האָב גערופן די היינטיקע פאַרזאַמלונג צוליב צוויי זייער וויכטיקע ענינים, מיט וועלכע עס איז פאַרבונדן דאָס ווייטער-דיקע לעבן פון אונדזער פּאָלק. ערשטנס איז שוין געקומען די העכסטע צייט מיר זאָלן זיך באַשיצן מיט מער קראַפט ווי ביז איצט קעגן דעם גרעסטן און געפּערלעכסטן שונא אונדזערן, דעם פלישת'ן, און צווייטנס, מוזן מיר אויסראַטן אָן רחמנות די פרעמדע געטשקעס און זייערע דינערס, ווי אויך די ווילדע און אַפּשטויסנדיקע מנהגים פון די אַרומיקע געצנדינער, וועלכע האָבן זיך ווידער איינגעוואַרצלט און אויסגעשפּרייט צווישן אונדז. איך וואַלט וועגן ביידע ענינים גע-האַט אייך פיל צו זאָגן, אין נאָמען פון גאָט, און אויב דאָס וועט גייטיק זיין וועל איך עס שפּעטער טאָן, אַבער איצט וויל איך לאָזן ריידן קודם-כל די שליחים פון די גרענעץ־שבטים מיט די פלישתים און זאָלן זיי אונדז דערציילן וואָס דאָרטן קומט פאַר. זאָל ריידן דער ערשטער מנוח, פון צרעה.

מ. נ. ו. ח. : שוין אַ סך יאָרן, אַז מיר ליידן פון די פלישתים און מיר מוזן קעמפן מיט זיי, מיר צאָלן זיי אַ טריבוט און זענען אונטערגעוואַרפן צו זיי. זייערע סאָלדאַטן קומען צו אונדז ווען זיי ווילן נאָר און לאָזן אונדז נישט אָנזאַמלען קיין וואָפן. דאָסזעלבע טוען זיי אין די אַרד-מיקע שטעט און דערפּער, און ערשט נאָך אַלעמען באַפּאַלן זיי אונדז אין די לעצטע יאָרן, יעדעס מאָל ווען מיר האָבן אָנגעזאַמלט אונ-

היסטאָרישע דראַמעס

דזער גערעטעניש און זיי באַרויבן אונדז פון אונדזער גוטס און באַ-
ליידיקן אונדז נאָך דערצו. איר ווייסט דאָך, אַז דער שבט דן איז אַ
קליינער שבט. קענען מיר נישט אליין זיך אַנטקעגנשטעלן די פליש-
תים און דעריבער הייבן מיר אויף אונדזער געשריי צו אונדזערע
ברידער פון די אַנדערע שבטים און מיר בעטן זיי זאָלן צו אונדז
אויסשטרעקן אַ העלפנדיקע האַנט, ווייל אויב נישט וועלן מיר אינ-
גאַנצן אונטעריאָכט און פאַרשקלאַפט ווערן דורך די פלישתים און
דערנאָך וועט קומען די ריי אויף אַנדערע שבטים, ביז מיר וועלן
חלילה פאַרלירן אונדזער פרייהייט און ווערן קנעכט ביי פּרעמדע.
ש מ ו א ל : איר האָט געהערט די רייד פון מנוח פון צרעה און איצט זאָל
ריידן זרח פון עיטם.

ז ר ח : מיין שבט יהודה איז טאַקע איינער פון די גרעסטע פון ישראל
און דאָך מוזן מיר אויך זייער פיל ליידן פון די פלישתים. מיר האָבן
מיט זיי די לענגסטע גרענעץ און דעריבער איז אונדזער לאַנד מער
אַפן פאַר זיי און עס איז זיי לייכטער אַריינצודרינגען אין אונדזערע
שטעט און דערפער. אויסערדעם ווייסן זיי, און זיי האָבן עס שוין
נישט איין מאָל געפילט אויף זייער אייגענער הויט, אַז מיר זענען
מוטיקע און שטאַלצע קריגסלייט, דעריבער האָבן זיי אויף אונדז
שווערער אַוועקגעלייגט זייערע הענט, בכדי אונדז שטענדיק זיכער
צו האַלטן אין צוים. זיי באַהאַנדלען אונדז נאָך ערגער ווי די ברי-
דער פונעם שבט דן. מיר האָבן אויך געפּרוּוואוּט מיט זיי צו גיין מיט
גוטן און האָבן געשלאָסן מיט זיי אַן אַפּמאַך צו צאָלן זיי אַ יערלעכן
שטייער, אָבער קיין סך האָט עס נישט געהאַלפן. זיי האַלטן נישט
דעם אַפּמאַך און רייסן אַפּ פון אונדז יעדעס מאָל אַלץ אַנדערע שטעט-
לעך און דערפער און באַרויבן אונדז פון אונדזער האָב און גוטס.
זענען מיר טאַקע אַ גרויסער שבט און קענען שיקן אין קאַמף קעגן
די פלישתים אַ גרויסע מחנה קריגער, אָבער זיי זענען נאָך אַלעמען
צאָלרייכער פון אונדז און אויסערדעם זענען זיי בעסער באַוואָפּנט
און געניטערע סאַלדאַטן, ווייל זיי לעבן פון זייער שווערד און מיר
זענען דאָך נאָך אַלעמען גרעסטנטיילס ערדאַרבעטער. עס איז פאַר
אונדז קיין שום ספק נישט, אַז די פלישתים זענען אַ גרויסע געפאַר

פאר גאנץ ישראל און דעריבער האלטן מיר, אז אלע שבטים דארפן קומען צו הילף אונדו, די צוערשט באדראָטע, וואָס גיכער, איידער עס ווערט צו שפעט.

ש מ ו א ל : מיר האָבן געהערט די גענוג טרויעריקע ידיעות פון די שליחים פון די גרענעץ־ישובים. ווער וויל נאָך עפעס זאָגן?
ע ט ל ע כ ע ש ל י ח י מ : (אין פאַרשיידענע פלעצער אַרום טיש) מיר, די פאַרטרעטער פון לחי און תמנה באַשטעטיקן און באַקרעפטיקן אַלץ און יעדעס וואָרט וואָס איז דאָ געזאָגט געוואָרן. — מיר, די שליחים פון בית־שמש און אשתאל זענען עדות פון די אלע געשעענישן, וואָס זענען דאָ דערציילט געוואָרן און אויך מיר פאַדערן פון אלע שבטים צו וועלכע די פלישתים זענען נאָך נישט דערגאַנגען, זיי זאָלן אונדו וואָס גיכער אויסשטרעקן אַ העלפנדיקע, ברידערלעכע האַנט!

ש מ ו א ל : דער מצב איז שוין, דאָכט זיך, גענוג קלאַר. וויל עמעצער איצט ריידן וועגן די מיטלען, וואָס דארפן אָנגענומען ווערן קעגן דעם פלישתים־שונא? (חפני גיט אַ צייכן, אז ער וויל ריידן) רעד, כהן חפני!

ח פ נ י : (וואוילעריש) איר האַט געהערט, ברידער, וואָס עס טוען די פלישתים אויף די גרענעצן פון אונדזער לאַנד. דאָס איז נישט נאָר אַ גרויסער שאַדן פאַר אונדזערע פאַרמעגנס, נאָר עס איז אויך אַן אומכבוד פאַר אונדו, ממש אַ חרפה און אַ בושה פאַר פרייע מענטשן. דעריבער לייג איך פאַר מיר זאָלן צונויפזאַמלען אַ גרויס חייל פון די בעסטע מענטשן פון גאנץ ישראל, מיר זאָלן איינקויפן אין גע־היים, מיט די געלטער וואָס עס וועלן צושטעלן אלע שבטים, אין צידון און צור כלערליי וואַפן און אַפילו אַזעלכע פערד און רייט־וואַגנס ווי עס האָבן די פלישתים, און מיר זאָלן אין איין גרויסער אַנשטרענגונג אַראַפּוואַרפן פון זיך זייער יאָך און זיי אַליין אונטער־וואַרפן, אַדער גאָר אַרייניאָגן אין ים אַריין, פון וואַנען זיי זענען אַמאָל געקומען.

ש מ ו א ל : איר האַט געהערט די רייד פונעם כהן חפני. ווער נאָך וויל ריידן? (קוקט זיך אַרום איבער די רייען פון זיצנדיקע) רעד דו, ימיה, שליח פון שבט שמעון!

י מ י ן : מיר וואוינען מער אויף דרום און מיר זענען ווייטער פון די פלישתים — לייזן מיר פון זיי ווייניקער ווי די קינדער פון דן און יהודה. אָבער אויך מיר האַלטן, אַז גאַנץ ישראל דאַרף זיך שטעלן קעגן דעם שונא. און אויב אַזוי, איז דער כהן חפני גערעכט. אויב אַזוי מוזן מיר אויף איינמאַל אַנזאַמלען אַ גרויסע קראַפט און געבן אַן אַנטשיידנדיקן קלאַפּ, אַזוי אַז מיר זאָלן דעם שונא פאַרניכטן און באַקומען רו אויף אַ לאַנגער צייט.

מ ע ר פ ו ן פ א ל ק : (נישט גאַר קיין סך). חפני און ימין זענען גערעכט! — זאָל ישראל אַנגורטן די שווערד אויף די לענדן און נישט לאָזן זיך מער טרעטן מיט די פיס! — לאַמיר זיך אַלע לאָזן אויפן שונא ווי איין מאַן, וועלן מיר אים מנצח זיין!

ש מ ו א ל : וויל נאָך עמעצער ריידן? (קוקט זיך אַרום) רעד דו, כהן פינחס!...

פ י נ ח ס : (שטענדיק מיט זיין שמן־זיתדיקן שמייכלעלע אויף די ליפן און מיט גוטע ריידעלעך) עס פאַרדריסט מיך באמת, ברודער חפני, וואָס איך קען מיט דיר נישט זיין איינשטימיק אין דעם ענין. ווי עס פאַסט פאַר אַ כהן, בין איך שטענדיק אַ רודף שלום. איך האַלט, אַז קעמפן און פירן מלחמה, הייסט פאַרגיסן אייגן און פרעמד בלוט און אויסגעבן פאַרמעגנס. דעריבער איז מיין מיינונג, אַז עס איז שטענדיק בעסער, און טאַקע ביליקער אויך, דורכצוקומען מיט גוטן, אַפילו ווען מען דאַרף באַצאָלן פאַר דער געקויפטער רו אַ הויכן טריי־בוט. מיר האָבן דאָס אומגליק צו האָבן אַלס שכנים אַ קריגעריש פּאָלק, וואָס לעבט פון זיין שווערד. איז דאָס געגליכן צו אַ פייער־שפייצענדיקן באַרג, וואָס באַלעסטיקט שטענדיק די מענטשן וואָס וואוינען נעבן אים, אָדער צו אַ ווילדן וואָסערשטראָם וואָס קומט פון די בערג פּלוצים און שטורמיש און ער פאַרגיסט דאָס פּלאַכע לאַנד. קעגן אַזאַ מאַכט איז אומזיניק צו קעמפן — מ'דאַרף איר גיין אויסן וועג. אַזוי דאַרפן מיר טאָן מיט די פלישתים, מיר דאַרפן זיך איינ־קויפן זייער גינציקייט פאַר אַן אַפּצאָל און ווי הויך דערזעלבער זאָל נישט זיין, וועט אונדז דער עסק נאָך אַלץ קאַסטן ביליקער ווי צו גיין

אין מלחמה אריין. צו ריידן וועגן כבוד איז נישט שייך דעמאלט ווען עס גייט אין לוינבאָרקייט. מען דאַרף האָבן גענוג שכל, אָדער שלוי-קייט, אָפצוהיטן אויך דעם כבוד אין איין וועגס. בקיצור, ברידער, איך לייג אייך פאַר צו שיקן אונטער מיין אָנפירונג אַ צאָל קלוגע אונטערהענדלער צו די פלישתים, וועלכע זאָלן מאַכן מיט זיי אַ נייעם אָפמאַך. איך בין זיכער, אַז אויך יענע ווילן נישט גיין אין מלחמה אַריין אויף יעדן פאַל. מיר וועלן זיי פאַרלייגן אַזעלכע באַדינגונגען, וואָס וועלן זיין לוינבאַר פאַר זיי און אויך פאַר אונדז.

ש מ ו א ל : די מיינונג פונעם כהן פינחס איז קלאַר. ווער נאָך וויל ריידן? (קוקט זיך אַרום) רעד דו ימנה, שליח פונעם שבט אשר.

י מ נ ה : איך בין מסכים מיט די רייד פונעם כהן פינחס. פאַר די קינדער פון אשר איז אַ קאַמף קעגן די פלישתים אַ פרעמדער און וויי-טער ענין. אויב מען וועט באַשליסן צו גיין אין מלחמה, וועלן מיר זיך נאַטירלעך נישט אויסשליסן פונעם כלל, אָבער מיר וועלן דע-מאָלט גיין נישט מיטן גאַנצן האַרצן. עס איז מעגלעך, אַז מיר וועלן ברענגען דער געמיינזאַמער זאַך מער שאַדן ווי נוצן.

ש מ ו א ל : דער פאַרטעטער פון אשר האָט גערעדט אויפריכטיק. (קוקט זיך אַרום) איצט וויל ריידן דער שליח פון נאָך אַ צפונדיקן שבט. רעד דו, יצר פון נפתלי!

י צ ר : איך בין מסכים מיט די רייד פון דעם כהן פינחס און פון ימנה. דעם שליח פון אשר. אויך מיר זענען זייער ווייט פון דעם ענין, וועגן וועלכן מיר ריידן און אַ מענטש גייט נישט גערן איינשטעלן זיין לעבן פאַר אַ זאַך וואָס איז אים ווייט און פרעמד. מיר זענען, אָבער, געטרייע זין פונעם פאָלק ישראל און מיר זענען גרייט צו העלפן אונדזערע ברידער פון דרום מיט אונדזער האָב און גוטס. לאַמיר באַשליסן צו שיקן דעם כהן פינחס און נאָך עטלעכע גייסטיק-פלינקע מענטשן מיט אים אינאיינעם, בכדי זיי זאָלן מאַכן מיטן שונא אַ לויגענדיקן אָפמאַך. די קינדער פון נפתלי וועלן בייטראַגן צום טריי-בוט, וואָס מען וועט דאַרפן צאָלן, זייער פולן חלק.

ש מ ו א ל : אויך דער שליח פון נפתלי האָט גערעדט אויפריכטיק און

היסטאָרישע דראַמעס

שכלדיק. (קוקט זיך אַרום) ווי עס ווייזט אויס, וויל קיינער מער נישט
ריידן?...

פּרױען און מענער פונעם פּאַלק: (דער אַנטייל פון
די פּרױען איז גרעסער) לאַמיר אָננעמען די עצה פונעם כהן פינחס!
— לאַמיר אויסריידן די מלחמה! — לאַמיר נישט ברענגען צו קיין
בלוטפּאַרגיסונג! — לאַמיר שיקן שליחים צו די פלישתים און פאַר-
לייגן זיי צו צאָלן אַ טריבוט! — זאָל זיין שלום פאַר יעדן פּרייז! —
זאָלן אונדזערע מענער און זיין נישט דאַרפן אַוועקגעבן זייערע לעבנס!
— זאָלן אונדזערע קינדער נישט דאַרפן פאַרבלייבן קיין יתומים! —

שמואל: איך האָב אייך אויפּמערקזאַם אויסגעהערט, קינדער פון
ישראל. איך האָב געהערט ביידע צדדים. איצט בעט איך אייך אויס-
צוהערן אויך מיך. פון אָנהייב האָב איך געמיינט, אַז מיר וועלן דאַרפן
באַהאַנדלען באַזונדער די צוויי ענינים „קאַמף מיט די פלישתים“ און
„אויסראַטונג פון די פרעמדע געטשקעס“. אָבער בשעת איך האָב
אויסגעהערט אייערע אַלעמענס רייד, סיי פון די קאַמפּלוסטיקע, סיי
פון די פאַרהאַנדלונגוויליקע, האָב איך מיך איבערצייגט, אַז אַט-די
וויכטיקע ביידע ענינים זענען אין תוך אייגנטלעך בלויו איינער. (סיי
די איידעלע לייט, סיי דאָס פשוטע פּאָלק, שפיצן אָן זייער אויפ-
מערקזאַמקייט).

עטלעכע: (פאַרוואונדערט) ווי אַזוי?... — ווי קענען אַזעלכע צוויי
ענינים זיין איינס? — עס איז פאַר אונדז נישט פאַרשטענדלעך...

שמואל: האָט געדולד און הערט זיך גוט איין, וועט איר זיכער פאַר-
שטיין. עס איז גאַרנישט אַזאַ שווערער ענין... נאַכדעם ווי דער אַל-
מעכטיקער האָר האָט מיך באַשטימט פאַר זיין נביא, האָב איך פאַר-
לאַנגט פון מיינע צוועלף חברים, אַלע תלמידים פון דעם עלטסטן
כהן עלי, זיי זאָלן ביי אים בעטן אַ דערלויבעניש צו גיין צו די
שבטים פון ישראל, בכדי צו באַטראַכטן פון דער נאַענט די לאַגע
פון אונדזער פּאָלק; צי דינען זיי זייער גאָט און היטן אָפּ זיינע גע-
באָטן; צי באַאַרבעטן זיי ווי עס געהער צו זיין זייערע נחלות און
דערנערן זיך ערלעך און בכבודיק; צי באַשיצן זיי זייער לאַנד פון די

שונאים און לאָזן זיך נישט פאַרדרענגען פון זייער ערד. אויב איך דאַרף זיין אַ פאַסטוך און אַ פירער פון מיין פּאַלק, דאַרף איך דאָך זיין גענוי באקאנט מיט זיין לאַגע און קענען זיינע נויטן.

ע ט ל ע כ ע פ ו ן פ א ל ק : דאָס זענען קלוגע רייד!... דאָס זענען אמתע ווערטער פון אַ געטרייען פּאַלקס־פירער!... — ער מיינט עס אויפריכטיק מיט זיין שליחות!...

ש מ ו א ל : זענען צוריקגעקומען מינע חברים פון אַלע ווינקלעך וואו עס וואוינען די בני ישראל און זיי האָבן איבערגעגעבן, אַז אומעטום האָט מען פאַרגעסן כמעט דעם גאַט פון ישראל און מען דינט די געטשקעס פון בעל און עשתורת און אַפילו דעם גרויזאמען אַפּאָט מולך; מען היט נישט שטאַרק אָפּ די רעכט פון די אלמנות און יתור־מים און מען פאַרקוקט בכלל די געבאַטן פון אונדזער האָר; אין די גרענעץ־געביטן באַאַרבעט מען בלויז שוואַך און אָן חשק די נחלות, ווייל עס פאַלן דאַרטן אָן גאַנץ אָפט די פאַרשיידענע שונאים, וואָס רינגלען אונדז אַרום און זיי רויבן און פאַראַרעמען דאָס לאַנד. אָבער די עוגסטע און געפערלעכסטע פון די שונאים אויף די גרענעצן זענען די פלישתיים, ווייל זיי באַנוגענען זיך נישט בלויז מיט גולה און גנבה, נאָר זייער ציל איז צו פאַרנעמען די ערד און צו פאַרשקלאַפּן די באַפעלקערונג. יאָ! זיי אַליין באַטראַכטן זיך פאַר אַ העכערער אומה, וואָס איז פטור פון אַרבעטן אויף זייער ברויט און דעריבער דאַרפן זיי צו האָבן שקלאַפּן, וואָס זאָלן אַרבעטן פאַר זיי. יאָ! זיי האָבן דערהויבן שקלאַפּעריי צו דער מדרגה פון זייער העכסטן פריי־ציפּ און זיי פּראַקטיצירן זי במזיד, זיי זענען דאָך אַ געלערנט און אַנטוויקלט פּאַלק, און נישט בשוגג ווי די האַלב־ווילדע כנענישע פעל־קערשאַפטן. ביי אונדז אָבער איז דער פרינציפּ פון פרייהייט אַוועק־געשטעלט געוואָרן ווי איינער פון די הויפט־עיקרים פון אונדזער אמונה, זינט מיר זענען באַפרייט געוואָרן פון דער מצרישער קנעכט־שאַפט. אויב די פלישתים זענען וואָסער, זענען מיר פייער. מיר זענען צוויי עלעמענטן, צווישן וועלכע עס קען נישט זיין קיין שום פשרה. און מיר זענען מחויב דורכצוזעצן אונדזער אמונה קעגן דעם פרינציפּ פון די פלישתים.

היסטארישע דראַמעס

א ל ו ן : (פאַרטרעטער פון זבולון) ביסטו, הייסט עס, מיט דער זעלביקער מיינונג וואָס דער כהן חפני? האַלטסטו אויך, אַז מיר דאַרפן גיין אין אַן אָפּענער מלחמה מיט די פלישתים און נישט אונטערהאַנדלען מיט זיי און פּראַוון דורכקומען מיט גוטן? ... מיינסטו, אַז די מלחמה קען אונדז לוינען, אָפּילו ווען מיר זאָלן מנצח זיין? ...

ש מ ו א ל : (עטוואָס ביטער און צאַרנדיק) אַט אין דעם גייט עס טאַקע, וואָס איר באַטראַכט דעם ענין בלויז אין דער שיין פון לוינבאַרקייט, ווייל אונטער דער ווירקונג פון די פּרעמדע אָפּגעטער האָט איר זיך אויסגעלערנט בלויז אָפּצושאַצן דעם ווערט פונעם חומר און איר האָט אינגאַנצן פאַרגעסן, אַז אונדזער גאַט איז נישט פון האַלץ אָדער שטיין, נאָר ער איז עס דער גייסט פון דער וועלט, פאַר וועמען דער רוח איז העכער פונעם חומר און וועמענס ווילן עס איז, אַז דער מענטש זאָל דערהויבן ווערן פון זיין חיהשער נאַטור צו אַ העכערער מדרגה, איר זאָגט, אַז עס איז ביליקער צו צאָלן טריבוט און איר האָט מורא פאַר די רייטוואָגנס — און איר גיט זיך נישט אָפּ קיין רעכענונג, אַז דורך דעם אנערקענט איר דעם פּרינציפּ פון שקלאַ פּעריי און דינט אַן עבודה זרה, דאָס איז דערפאַר, וואָס איר האָט פאַרלאָזט דעם גאַט פון ישראל און זיינע געבאָטן. ווען אונדזערע אַבות האָבן איינגענומען אַט־דאָס גוטע און געבענטשטע לאַנד, האָבן זיי געטראָגן דעם גייסט פון אונדזער האַר גאַט אין זייערע הערצער. דעריבער זענען זיי נישט איינגעגאַנגען אויף קיין פּשרות מיט די באַזיגטע פעלקער; פאַר די רייטוואָגנס פון יבין מלך חצור און זיינע פּריינט האָבן זיי זיך נישט דערשראָקן און דער אַלמעכטיקער האָט אָנגעוויזן זייער פּירער יהושוע בן נון ווי־אָזוי ער זאָל זיי פאַרניכטן. מיר אָבער זענען געפאַלן און זינדיק און אויך אונדזערע געדאַנקען זענען פאַרקרימט געוואָרן.

ש ט י מ ע ן פ ן פ א ל ק : ס'איז אמת, אַז מיר האָבן געזינדיקט! ס'איז וואָר אַז מיר זענען אַראָפּ פון די וועגן פון אונדזערע אַבות! — ס'איז ריכטיק, אַז מיר האָבן פאַרטריבן פון אונדזערע הערצער דעם גייסט פון אונדזער אַלמעכטיקן גאַט! —

ח ג י : (פאָרשטייער פון גד) מיט רעכט שטראַפסטו אונדז, נביא שמואל, און פון דיינע רייד איז קלאָר פאַר אונדז, אַז מיר טאָרן נישט נעמען אויף זיך צו זיין אונטערגעוואָרפן צו די פלישתים. מיר טאָרן נישט איינגיין דערויף צו צאָלן זיי טריבוט, ווייל דאָס הייסט אָננעמען צו זיין זייערע קנעכט. וואָסזשע דאַרפן מיר טאָן, לויט דיין מיינונג? זאָלן מיר גיין אין אַן אָפענער מלחמה מיט זיי? וועט דער אַלמעכט-טיקער אונדז געבן דעם ניצחון איבער זיי? וועסטו קענען אויסבעטן פאַר אונדז זיין גענאָד, נאָכדעם ווי מיר האָבן אַזויפיל געזינדיקט קעגן אים?

ש מ ו א ל : ניין! אין קיין אָפענער מלחמה מיט די פלישתים קענען מיר איצט אויך נישט גיין, ווייל מיר וועלן זי פאַרשפילן. דער אַלמעכט-טיקער גאָט וועט אונדז נישט העלפן און דאָס פאָלק האָט אָנגע-וואוירן זיין אַמאָליקע פרייהייטס-ליבע, וועט עס אויך נישט זיין באַ-הערשט פון דעם נייטיקן קאַמפס-גייסט.

פ ר י : (פאָרטרעטער פון יהודה) מיר מוזן אָבער עפעס טאָן, נביא שמואל! מיר קענען דאָך נישט זיצן מיט פאַרלייגטע הענט און וואַרטן די פלישתים זאָלן אויסרויבן ביי אונדז איין דאָרף נאָכן אַנדערן; זיי זאָלן באַזעצן זייערע סאַלדאַטן יעדעס מאָל אין אַן אַנדערער פון אונדזערע שטעט; מיר זאָלן אינגיכן אינגאַנצן ווערן זייערע קנעכט; מיט שטראַפרייד אַליין קען מען דאָ גאָרנישט בעסער מאַכן. גיב אַן עצה, נביא, וואָס זאָלן מיר טאָן?

ש ט י מ ע ז פ ו נ פ א ל ק : (אין אַ בעטנדיקן טאָן) יא, נביא, גיב אַן עצה וואָס צו טאָן? — בעט פאַר אונדז דעם באַשעפער פון דער וועלט, דעם גאָט פון אונדזערע אבות, ער זאָל אונדז העלפן אין דער נויט — מיר וועלן זיך אומקערן צו אונדזער גרויסן גאָט, אָבער דו זיי מתפלל צו אים ער זאָל אויפהערן אונדז צו צערענען! — נביא שמואל, פיר אונדז אַרויף אויפן ריכטיקן וועג! —

ש מ ו א ל : (פאָרטראַכט) איך זאָל אייך געבן אַן עצה, פאָדערט איר?... איך זאָל פאַר אייך מתפלל זיין, בעט איר?...

ח פ נ י : (צו די וואָס זיצן נעבן אים) איר זעט נישט, מיינע פריינט, אַן

היסטארישע דראמעס

דער קלוגער נביא, אייער פאסטוך, ווייסט אליין נישט וואס מען דארף טאן?...

פ י נ ה ס : (צו זיינע שכנים) וואס ווילט איר האבן פון אט'דעם אומ- דערפארענעם יונגמאן? באשליסט אליין!...

ש מ ו א ל : (ווי אויפכאפנדיק זיך. אנטשלאסן.) איך וועל אייך געבן מיינע עצות נישט נאר פאר דעם איצטיקן מאמענט, נאר אויף שטענ- דיק, איך האב אייך שוין געזאגט און איך חזר איבער: קודם-כל ראמט אויס דאס שלעכטס צווישן אייך אליין! ווען איר וועט זיך אומקערן צוריק אהיים פון אט'דער פארזאמלונג, שליחים פון די שבטים פון ישראל, רופט צונויף דאס פאלק און גיט זיי איבער, אז דער אלמעכ- טיקער, אונדזער גאט, צערנט אויף זיי צוליב דעם וואס זיי האבן פאר- לאזט זיינע וועגן. אויב זיי ווילן ער זאל זיי העלפן, טא זאלן זיי זיך אומקערן צו אים מיטן גאנצן הארצן. זאלן זיי צוערשט צעשטערן די עקלדיקע הילצערנע און שטיינערנע בילדער פון בעל, פון עשתורת און פון די אנדערע אפגעטער, וועלכע זיי דינען. זאלן זיי פארניכטן אלע מזבחות פון די פאלשע געטער און צעטרייבן און פאריאגן זייע- רע פארדארבענע דינערס און פריסטערס. דערנאך זאלן זיי זיך אומ- קערן אויפריכטיק און פון גאנצן הארצן צו אונדזער גאט און פאלגן זיינע געבאטן. אן אזא תשובה וועט קיין שום אונטערנעמונג זייערע נישט מצליח זיין!

ש ט י מ ע נ פ ר ו פ א ל ק : און ווי-אזוי זאלן מיר זיך באשיצן קעגן די פלישתים?

ש מ ו א ל : בשום אופן זאלט איר נישט אונטערהאנדלען מיט זיי און אין קיין פאל זאלט איר נישט מאכן מיט זיי קיין פשרות. איצט און אין די נאענטסטע טעג זאלט איר אבער אויך אויסמיידן אן אפענע און אנטשיידנדיקע מלחמה מיט זיי. עס וועט אויך קומען א צייט פאר דעם, אבער איצט נישט. ווען איר וועט קומען צוריק אהיים פון דאנען, שליחים פון די שבטי-ישראל, און איר וועט האבן אויסגע- ראטן דאס שלעכטס פון אייער מיט, וועט איר אויסקלייבן די פאסנ- דיקע מענטשן צו באקעמפן דעם פלישתים-שונא מיט ענלעכע מיט-

לען ווי ער אליין באַנוצט. אַט־די קעמפער וועלן דאַרפן זיין גאַטס־פאַרכטיקע, פרייהייט־ליבנדיקע און מוטיקע מענער און איר וועט זיי צעטיילן גרופעסווייז אין די וועלדער און אין די קליינע פאַרוואַרפענע דערפלעך, ווייט פון די הויפט־שליאַכן לענגאויס דער גרענעץ מיט די פלישתים. געניטע אויסשפירערס וועלן זיי דאַרפן שטענדיק צו־שטעלן גענויע ידיעות וועגן די באַוועגונגען, פלענער און מעשים פונעם פיינט, מיט וועלכן זיי וועלן דאַרפן פירן אַן אומאויפהערלעכן קלייזקאַמף. פאַר יעדן אויסגערויבטן דאַרף אין ישראל, וועלן זיי דאַרפן אויסרויבן זייערס אַ דאַרף. זייערע סאַלדאַטן וואָס זיצן אין אונדזערע שטעט, וועלן דאַרפן צוריק פאַרטריבן ווערן. דורך אַזעל־כע קליינע, אַבער געוואַנטע קאַמפן, וועלן מיר דאַרפן אַנוואַרפן אויף זיי אַ מורא און צוריק אויפהייבן דעם נאַמען פון אונדזערע קעמפער. ס'קען זיין, אַז לאַנג וועלן זיי נישט וועלן דולדן אַזאַ קליינע מלחמה, וועלן מיר זיך דערווייל דאַרפן ווי געהעריק צוגרייטן צו אַ גרעסערן קאַמף. נעמט איר אַן מיינע עצות? (אַלע שטייען אויף פון די ער־טער).

ע ט ל ע כ ע ש ל י ח י מ פ ו ן ד י ש ב ט י ם : (אויפגעהיי־טערט און דערמוטיקט) האָסט גוט גערעדט, נביא שמואל! — דייע עצות זענען קלוג און צוגעפאַסט צו די באַדינגונגען! — מיר זענען מסכים מיט דיר און וועלן אויספאַלגן דייע אַנווייזונגען! — ש ט י מ ע ן פ ו ן פ אַ ל ק : (באַגייסטערט) אַ גרויסער נביא אין אויפגעשטאַנען אין ישראל! — לאַמיר זיך פרייען מיט אים! — לאַ־מיר גיין אויף די גוטע וועגן וואָס ער ווייזט אונדז אַן! — לאַמיר לויבן אונדזער אַלמעכטיקן האַר!

(פאַרהאַנג).

דאָס זעקסטע בילד

דיזעלבע דעקאָראַציע פון דער סוכה ווי אין פערטן בילד. בשעת עס גייט אויף דער פאַרהאַנג, זיצן אַ טייל פון עליס תלמידים ביים טיש און שרייבן איבער אויף פאַרמעט אַלטע טעקסטן פון מגילות. עס פעלן שמואל, עמרם, יצהר, אלישמע און אבימלך. די יונגעלייט שמועסן צווישן זיך.

ג ר ו ן : באַווייז נאָר, אליסף, דיין כתב־יד? (יענער דערלאַנגט אים דעם פאַרמעט און ער באַטראַכט אים אויפמערקזאַם) איך באַוואַונדער דער די שיינקייט פון דיין שריפט. ווי רעגלמעסיק, קלאַר און גענוי עס זענען דיין אותיות. ווי גלייך עס זענען דייןע שורות און ווי געמאַסטן עס זענען די אַפּשטאַנדן צווישן זיי. (דערלאַנגט אים צוריק דעם פאַרמעט) ביי מיר גייט עס נאָך אַלץ נישט אַזוי גוט. ווייזט אויס, אַז דער זידע עלי איז געווען גערעכט, ווען ער האָט דיר שוין נאָך די ערשטע פּרוּאוּן אויף די ליימענע טאַוועלעך פאַרויסגעזאַגט, אַז דו וועסט ווערן אַ גוטער קאַליגראַף.

ק ה ת : (מיט אַביסל קנאה) נישט נאָר אליסף קען שוין שרייבן. אויך מייך כתב־יד איז נישט ערגער פון זיינעם. נא, זע.

ג ר ו ן : (נעמט און באַטראַכט) אמת, אויך דו שרייבסט גאַנץ שוין, כאָטש נישט אַזוי שלמותדיק ווי אליסף. ווייזט אויס, אַז די הענט פון די שפּילערס אויף איידעלע אינסטרומענטן זענען באַזונדערס פלינק צום שרייבן. איך פאַרנעם זיך מיט צוגרייטן דעם מזבח פאַר די קרבנות און דערפון זענען מיינע הענט היפש פאַרגרעבט געוואָרן... א ל י ס ף : אויב די הענט זענען נישט פאַרגרעבט, איז עס זיכער אַ מעלה צום שרייבן. אַבער... (גיט אַ פּילדייטיקן וואונק צו קהתן) דער עיקר דאַרף מען האָבן טאַלאַנט און דאָס האָט נישט יעדער אין דערזעל־בער מאָס...

א י ת מ ר : שיינשרייבערריי איז זיכער אַ מעלה, אָבער די הויפטזאָך איז
עס נישט. אָבי מ'קען נאָר לייענען איז שוין גוט. וויכטיקער פון דער
שיינקייט, איז די שנעלקייט ביים שרייבן, ווייל אַזוי אַרום קען מען
אין דערזעלבער צייט אויספאַרטיקן מער מגילות.

ל ב נ י : יעדער איינער לויבט זיך דאָס זייניקע. איתמר איז דאָך דער
שנעלסטער שרייבער צווישן אונדז, מוז ביי אים נאָטירלעך שנעל־
קייט זיין דער עיקר.

א ל י צ ו ר : נו, גענוג שוין!... עס איז נישט שוין אָפילו פאַרשטעלטער־
הייט צו לויבן זיך אַליין. און נאָך ווייניקער שוין איז עס צו שיסן
מיט שטעכטעלעך איינער אויפן אַנדערן, אָפילו ווען זיי זע־
נען חלילה נישט בייזוויליק, נאָר בפירוש גוטמוטיק.

ע מ י נ ד ב : ס'איז אַן סכנות נפשות, אליצור, אויב מען שפּאַסט אַמאָל.
די חברה איז גוט אויפגעלייגט וואָס מיר האָבן באַוויון אַזויפיל
אויפצוטאָן ביי דער נייער מלאכה פון קאַפירן אַלטע טעקסטן און
אַפּראַטעווען זיי פון פאַרגעסנקייט, איז מען צופרידן און אויפגע־
לייגט צו ווערטלעך זיך.

א ח י ע ז ר : מיר מעגן טאַקע זיין נישט נאָר צופרידן, נאָר טאַקע שטאַלץ
אויך, וואָס מיר האָבן באַוויון אין אַ לערך קורצער צייט אַפּצושרייבן
אַ סך צענדליקער הייליקע ספרים, פון וועלכע עס וועלן לערנען גאָטס
וואָרט פיל־פיל קינדערלעך פון ישראל. (אויף אַ וויילע ווערט דאָס
געשפרעך איבערגעריסן און יעדער איינער פאַרטיפט זיך אין זיין
אַרבעט).

א ל י צ ו ר : איך קלער די גאַנצע צייט, אַז עס איז שוין היפש שפּעט,
שפּעטער ווי געוויינטלעך, און עלי מיט די איבעריקע חברים אונדזע־
רע זענען נאָך נישט געקומען צום פרימאָרגן־לערנען... זאָל האָבן
פאַרגעקומען חלילה עפעס שלעכטס...

ע מ י נ ד ב : דו, אליצור, מוזסט טאַקע שטענדיק זיין אַ מרה־שחורהניק?
מאָכט עמעצער אַ שפּאַס, קענסטו נישט ליידן. קומען עלי, שמואל
און די איבעריקע נישט אַזוי פינקטלעך אין צייט, דאַרפסטו עס דווקא
אויסטייטשן צום שלעכטן...

היסטארישע דראמעס

א ל י צ ו ר : איך ווייס? ... דער זיידע עלי איז לעצטנס זייער שוואַך...
ער ווערט יעדן טאָג אַליץ שוואַכער און קיין עגמת־נפש פעלט אים
אויך נישט...

א ח י ע ז ר : דאָס וואָס אליצור זאָגט איז טאַקע אמת, אָבער קיין מרה־
שחורהניק דאַרף ער נישט זיין. מען דאַרף די זאָך אויסטייטשן אַנ־
דערש. מסתמא האָט מען אים פאַרהאַלטן. לעצטנס קומען גאַנץ אַפט
אַהער שליחים פון די קעמפער ביי דער פלישתים־גרענעץ...

ל ב נ י : איך האָב טאַקע געהערט, אַז ביי דער גרענעץ איז ווידער גאַר־
נישט רואיק.

ע מ י נ ד ב : פון וועמען האָסטו דאָס געהערט? פון אַ גלויבווירדיקן
מענטשן?...

ל ב נ י : איך האָב ליב צו ריידן מיט די מענער וואָס קומען קיין שילה
ברענגען זייערע קרבנות, בכדי צו הערן פון זיי נייעסן פונעם לאַנד.
דערציילן לעצטנס די מענטשן פון דן און יהודה, אַז די פלישתים
זאָמלען אָן כוחות, בכדי אונדז איבערצופאַלן.

א ח י ע ז ר : דאָס קען זיין ריכטיק און עס לייגט זיך אויפן שכל. די
פלישתים האָבן באַקומען עטלעכע גוטע קלעפּ, זינט מען האָט גע־
פאַלגט שמואלס עצה און מען האָט אַנגעזאַמלט באַוועגלעכע גרו־
פעס פון מוטיקע קעמפער לענגאויס דער גרענעץ, וועלכע מאַכן אייב־
געגעבענע און געוואַנטע איבערפאַלן אויפן שונא. די פלישתים דער־
שמעקן אַ געפאַר מיט אַ לאַנגער צייט פאַרויס און זיי האָבן פיינט
צו וואַרטן ביז דיזעלבע וועט זיך אַנרוקן גאַר נאָענט. דאָס פירן מיר
זיך אַזוי צו טאָן, ווייל מיר זענען אַפטמאַל קורצזיכטיק און אומ־
אייניק... אָבער די פלישתים זענען גוט אָרגאַניזירט און זיי לעבן
דאָך פון באַהערשונג און פאַרשקלאַפונג, דעריבער לאָזן זיי נישט
אויפקומען נעבן זיך קיין שטאַרקע מאַכט, וועלכע קען מאַרגן ווערן
געפערלעך פאַר זיי. עס לייגט זיך דעריבער אויפן שכל, אַז זיי גרייטן
זיך איצט צו אַ גרעסערן פאַרמעסט, בכדי צו דערשטיקן באַלד אין
אַנהייב די אויפקומענדיקע מיליטערישע מאַכט פון ישראל.

א י ת מ ר : וואָס דאַרפן מיר דאָ מאַכן השערות, אַט קומען אַן אלישמע

און אבימלך — וועלן זיי אונדז שוין מסתמא קענען אויפקלערן וואָס עס איז פאַרגעקומען.

א ל י ס ף : (וואָס זיצט נישט ווייט פונעם אַרײַנגאַנג) נו, אלישמע, פאַר-
וואָס האָט איר זיך אַזוי פאַרשפּעטיקט? און וואו זענען עלי מיט די
חברים וואָס פעלן נאָך?

א י ת מ ר : מיר ווייסן שוין נישט וואָס איבערצוקלערן. מיר האָבן שוין
איבערגעטראַכט פאַרשיידנס. וואָסזשע איז דאָרט געשען?...

א ל י ש מ ע : איר האָט זיך דאָך געקענט אָנשטויסן... נייעס פון דער
גרענעץ מיט די פלישתים. (אלע שטעלן זיך אַרום די אָנגעקומענע
און ווייזן אַרויס פיל נייגער).

ק ה ת : זאָג דו, אבימלך, וואָס עס איז געשען, ווייל ביז דער פאַרטראַכ-
טער אלישמע וועט זיך אויפכאַפן פון זיינע מחשבות, קען דאָס חיות
דערווייל אויסגיין...

ג ר ש ו ן : יא, אבימלך, רעד טאַקע דו. דו ביסט רירעוודיקער און פליג-
קער.

א ב י מ ל ך : (זשעסטיקולירט לעבעדיק) ס'איז נישטאָ קיין סך צו דער-
ציילן. עס זענען פאַרטאָג געקומען שליחים פון דער גרענעץ און עלי
מיט שמואלן האָבן זיי געמוזט באַלד אויפנעמען, דעריבער האָבן זיי
זיך פאַרהאַלטן לענגער ווי שטענדיק. עמרם, יצהר, אלישמע און איר
זענען פון דעם געוואויר געוואָרן — זענען מיר אויך געגאַנגען צו
עלין, וואו זיי האָבן זיך פאַרזאַמלט.

ק ה ת : וואָסזשע פאַר אַ נייעסן האָבן געבראַכט די שליחים? ...
א ל י ש מ ע : (פאַרטראַכט און פלעגמאַטיש) עס שמעקט מיט מלחמה...
ג ר ש ו ן : לאַז! זאָל שוין ווייטער דערציילן אבימלך.

א ב י מ ל ך : (שניידיק, ווי פריער) די פלישתים זאַמלען אָן אַ גרויס
חיל אין אַ לאַגער נעבן אַפק. זיי ווילן באַשיינפערלעך איבערפאַלן
מיט אַ שטאַרקן כוח די קאַמף־גרופן אויף אונדזער זייט, לענגאויס
דער גרענעץ, און זיי פאַרניכטן מיט איינמאַל. האָבן זיך אונדזערע
קעמפער נאַטירלעך צעטומלט און זיי זענען געקומען בעטן אַן עצה
וואָס צו טאָן.

היסטאָרישע דראַמעס

ק ה ת : נו, וואָסזשע פאַר אַן עצה האָט מען זיי געגעבן?...
א ל י ש מ ע : עלי האָט זיך אָפּגעהאַלטן פון געבן עצות... דער אַלטער
זיידע פילט שוין הפנים, אַז ער דאַרף זיך מער נישט מישן...
ג ר ש ו ן : נו, און וואָס האָט געזאָגט שמואל? דערצייל שוין שנעלער,
אבימלך!...

א ב י מ ל ך : איר קענט זיך דאָס פאַרשטעלן. שמואל וויל דאָך דערווייל
אויסמיידן אַן אָפענעם און אַנטשיידנדיקן קאַמף מיט די פלישתים.
אַבער ווען ער הערט, אַז דער שונא גרייט זיך יאָ צו אַ קאַמף, האָט ער
נישט קיין אַנדערע ברירה ווי אים אויפצונעמען, כאָטש ער טוט עס
גאַנץ אומגערן, ווי מען האָט געקענט זען אַן אים און לויט מען האָט
געקענט אַרויסהערן פון זיינע רייד. ער האָט געהייסן אונדזערע צע-
וואַרפענע קעמפער-גרופן זיך צונויפזאַמלען אין אַ לאַגער נעבן אבן-
העזר און אָפּוואַרטן און ענטפערן דעם שונא.

ק ה ת : אַט קומען דער זיידע עלי מיט די איבעריקע דריי. (די יונגעלייט
זעצן זיך אויס צוריק ביים טיש, אַבער ווען עס קומט אַריין זייער
לערער מיט זיינע באַגלייטער, שטייען זיי ווידער אויף מיט דרן-
אַרץ).

ע ל י : (קומט אַריין פאַמעלעך, מיט קורצע טריטעלעך, געפירט אונטער
די אַרעמס דורך עמרמען און יצהרן. פון הינטן גייט שמואל). גוט
מאַרגו אייך, קינדערלעך!

אַ ל ע : גוט-מאַרגו, גוט-יאָר, זיידע עלי!
ע ל י : זייט נישט ברונגן אויף מיר וואָס איך האָב אייך היינט געלאָזט
אַביסל לענגער וואַרטן.

א ב י מ ל ך : כ'האָב זיי שוין דערציילט די סיבה פון דעם...
ע ל י : (זעצט זיך פאַמעלעך אויף זיין פאַטערשטול און שמואל נעבן אים)
ער, קינדערלעך, עס זענען היינט שווערע צייטן ביי אונדז און עס
איז גאַרנישט לייכט זיי אַריבערצוטראַגן. הלואי עס זאל נאָר נישט
ערגער ווערן... אַבער לאַמיר דאָס איצט איבערלאָזן... (קורצע פּויעז)
נו, און ווי-אַזוי גייט עס אייך עפעס מיטן איבערשרייבן די פאַרצי-
טיקע ספרים?

ע ל ע כ ע : זייער גוט, זיידע! — יעדן טאג מאכן מיר א היפּשן שפּאַן פּאַרויס! — מיר קענען זיך שוין באַרימען מיט אַ גאַנץ פּיינעם אויפּטו! —

ע ל י : זייער גוט, קינדערלעך, אויב אַזוי בין איך טאַקע זייער צופּרידן. (פּאַרטראַכט זיך אַ ווייל און מיטאַמאַל כאַפּט ער זיך אויף אַ מונ-טערער, אַבער פּייערלעכער.) נו, מיינע טייערע, מיר זענען איצט צוגעקומען צום הויכפּונקט פּון אונדזערע לימודים. איך וועל אייך היינט פּאַרלייענען און פּאַרטייטשן דעם טעקסט פּון די צען געבאַט, וואָס זענען פּאַרשריבן אויף די לוחות, וועלכע משה רבינו האָט באַ-קומען אויפּן באַרג סיני און וואָס מיר היטן אַפּ זינט יענער צייט אין ארון הברית, אין הייליקן משכן. אַט-די צען געבאַט זענען דער פּונדאַמענט פּון אונדזער אמונה און פּון אונדזער לעבן. זיי דערהויבן אונדז איבער דעם המון פּון אַפּגעשטאַנענע פעלקער, וואָס רינגלען אונדז אַרום פּון אַלע זייטן. עס איז אונדז צוגעזאַגט געוואָרן, אַז אויב מיר וועלן אַפּהיטן די צען געבאַט און לעבן מיט זיי, וועלן מיר פּאַר-בלייבן אויף דער ערד ווי אַ הייליק און אייביק פּאַלק. גיב מיר, שמואל, דאָס ספר.

ש מ ו א ל : (נעמט אַרויס פּון אונטערן מאַנטל די מגילה און דערלאַנגט זי) אַט איז דאָס ספר, רבי.

ע ל י : (וויקלט פּונאַנדער מיט גרויס כּוונה און שטעלט זיך אַפּ) הערט זיך איין מיט דער גרעסטער אויפּמערקזאַמקייט, קינדערלעך, און פּאַרלירט ניט קיין וואָרט און קיין האַלב וואָרט, ווייל יעדעס אות פּון דעם וואָס איך וועל אייך פּאַרלייענען, איז אַ לעבעדיקער קוואַל פּון העכסטער חכמה. (הייבט אָן צו לייענען זייער פּייערלעך, מיט אַ קלאַנגפּולער, כאַטש אַביסל ציטערדיקער שטים.) „איך בין יהוה, דיין גאָט, וואָס האָט דיך אַרויסגעצויגן פּון לאַנד מצרים, פּון דעם הויז פּון קנעכטשאַפּט.“ — דאָס איז דאָך קלאַר און עס פּאַדערט נישט קיין באַזונדערע אויסטייטשונגען.

ש מ ו א ל : פּונדעסטוועגן דאַרף אונטערגעשטראַכן ווערן, אַז אונדזער גאָט יהוה ווערט דאָ אידענטיפּיצירט מיט יציאת מצרים, וואָס איז

היסטארישע דראַמעס

דורכגעפירט געוואָרן דורך אים. ער איז דורך דעם דער גאָט פון באַ-
פרייאונג און פרייהייט, וועלכער דולדעט בשום אופן נישט קיין
קנעכטשאַפט.

ע ל י : זייער ריכטיק איז דיין באַמערקונג, שמואל. (לייענט ווייטער ווי
פריער.) „זאָלסט נישט האָבן קיין אַנדערע געטער פאַר מיין פנים.
זאָלסט דיר גישט מאַכן אַ געשניץ, אָדער אַ שום געשטאַלט פון וואָס
אין הימל אויבן, אָדער וואָס אויף דער ערד אונטן, אָדער וואָס אין
וואַסער אונטער דער ערד. זאָלסט זיך ניט בוקן צו זיי, און זאָלסט
זיי ניט דינען; וואָרעם איד, יהוה דיין גאָט, בין אַ צערנדיקער גאָט,
וואָס רעכט זיך פאַר די זינד פון די פּאָטערס מיט די קינדער, מיטן
דדיטן און מיטן פערטן דור פון די, וואָס האָבן מיך פיינט, און טו
חסד מיטן טויזנטסטן גליד פון די וואָס האָבן מיך ליב, און פון די
וואָס היטן מיינע געבאַט.“ — יא, אונדזער גאָט איז אַן איינציקער
און אַ גייסטיקער, וועלכער פולט אויס די גאַנצע וועלט. עס איז
פשוט נישט מעגלעך עס זאָל נעבן אים זיין נאָך איין גאָט, שוין
אַפגערעדט פון אַ סך אָפגעטער, ווייל ווער עס אָנערקענט נאָך איין
גאָט נעבן יהוה, דער פאַרלייקנט אים אַליין. אַזוי־ווי אונדזער גאָט
פולט אויס די גאַנצע וועלט און איז אַזוי גרויס ווי דיזעלבע, וואָלט
געווען אומזיגיק צו וועלן אים פאַרשטעלן דורך אַ סימבאָל פון וועל-
כער־עס־איז־נישט געשטאַלט וואָס עס איז פאַראַנען אויף דער וועלט.
מאָכן, דעריבער, אַן אָפבילד פאַר אים, הייסט ווידער אים פאַרליי-
קענען אין איז פשוט געצנדיגער. יהוה איז אַ שטרענגער גאָט, ווייל
עס איז זייער שווער אים צו דינען און צו האַלטן זיינע געבאַט. דער
ריבער מוז ער זיין נישט גאַכגעביק און האַרט צו זיינע גלויביקע,
בכדי צו פאַרמיידן זיי זאָלן אים פאַרלאָזן און אָננעמען די אָפגע-
טער, וואָס עס איז לייכטער זיי צו באַגרייפן און גרינגער זיי צו די-
נען. אָבער דערפאַר שענקט ער זיין פולן גענאָד צו די, וואָס טראָגן
זיין שווערן יאָך מיט ליבשאַפט.

ש מ ו א ל : ווי וואונדערלעך טיף און גוט דו האָסט פאַרשטאַנען און
אויסגעטייטשט אַט־דאָס געבאַט, מיין לערער און מייסטער עלי!

א ל י ש מ ע : יהוהס גייסט רוט היינט ממש אויפן זיידן עלי!...

ע ל י : (לייענט ווי פריער) „זאלסט נישט אַרויפברענגען דעם נאַמען פון יהוה דיין גאָט צום פאַלשן.“ — (טוט אַ טיפן, ווייטיקלעכן קרעכץ, ווייל ער דערמאָנט זיך אָן זיינע זין.) יהוהן מוז מען דינען אויפריכטיק און אָן פאַלשקייט. וויי איז צו די וואָס טיף אין זייערע נשמות פאַרלייקענען זיי אים, אַבער מיט די ליפן טוען זיי אַ גאַנצן טאָג אַרויפברענגען זיין נאַמען צום פאַלשן. וויי איז צו יענע, וואָס פון זיין הייליקן גאָטדינסט מאַכן זיי זיך אַ געשעפט אויף צו אַנזאַמלען דורך דעם פאַרמעגנסט און רייכטימער. פאַר אַזאַ פאַלשקייט באַשטראַפט יהוה זייער שטרענג.

א ב י מ ל ד : זאַל יהוה פאַרגעבן די זינד פון יענע, וואָס דינען אים מיט פאַלשקייט, אויב זיי וועלן זיך נאָר אומקערן אויפן ריכטיקן וועג. (אַלע לאָזן אַראָפּ די קעפּ).

ע ל י : (לייענט ווי פריער) „געדענק דעם טאָג פון שבת, אים צו האַלטן הייליק. זעקס טעג זאָלסטו אַרבעטן און טאָן אַלע דייענע מלאכות; אַבער דער זיבעטער טאָג איז שבת צו יהוה דיין גאָט; זאָלסטו נישט טאָן קיין מלאכה, דו, און דיין זון און דיין טאָכטער, דיין קנעכט און דיין דינסט, און דיין בהמה, און דיין פרעמדער, וואָס אין דייענע טויערן. וואָרום אין זעקס טעג האָט גאָט געמאַכט דעם הימל און די ערד, דעם ים, און אַלץ וואָס אין זיי, און אויפן זיבעטן טאָג האָט ער גערוט; דערום האָט גאָט געבענטשט דעם טאָג פון שבת און האָט אים געהייליקט.“ — אַ גרויסן חסד האָט מיט אונדז געטאָן יהוה דורך דעם וואָס ער האָט אונדז געגעבן דעם שבת! דאָס איז אַן אוצר, וואָס זיינסגלייכן פאַרמאָגט נישט קיין שום אומה אויסער אונדז. און נאָך גרעסער איז דער באַדייט פון דעם הייליקן ריטאָג מיט דעם, וואָס ער איז נישט בלויז קיין פּריווילעגיע פון דעם רייכן און פון דעם בעלהיבית פונעם לאַנד, נאָר אויך פונעם קנעכט, פון דער דינסט און פונעם פרעמדן. יא! אַזוי דערהויבן איז דאָס געבאָט פונעם שבת, אַז עס איז גילטיק אַפילו פאַר דער הויזבהמה. אַזויזוי דער ביי-נאַכטיקער שלאָף איז וויכטיק פאַרן גוף, ווייל אָן דעם וואָלט ער קיין

היסטאָרישע דראַמעס

קיום נישט געקענט האָבן, פונקט אזוי, און אפשר נאָך וויכטיקער, פאַר דער נשמה פונעם מענטשן איז דער הייליקער רוטאַג, ווייל אָן אים וואָלט ער געווען פאַראורטיילט אייביק צו פאַרבלייבן אויף דער מדרגה פון אַ חיה. אָבער דער שבת גיט יעדן מענטשן צווישן אונדז, אָן קיין שום אויסנאַם, די מעגלעכקייט כאַטש איין טאָג אין דער וואָך צו דערהויבן זיין נשמה אויף אַ הויכער און צומאָל אויף דער העכסטער מדרגה, צו פאַרטיפן זיך אין דעם באַדייט פונעם מענטשן און פון זיין לעבן און צו דערנענטערן זיך צום באַשאַפער פון דער וועלט און צו זיינע געבאַטן. דעריבער דאַרף דער מענטש אום שבת אַנטאָן זיינע בעסטע קליידער און עסן די געשמאַקסטע און טייערסטע מאַכלים, בכדי אויך זיין גוף זאָל זיין באַפרידיקט און ער זאָל אים נישט שטערן זיך צו דערהויבן אויף די העכערע מדרגות.

ש מ ר א ל : מיין גאַנץ לעבן וועל איך דיך געדענקען צום גוטן, מיין טייערער רבי און מדרריך, פאַר די ווערטער וואָס דו זאָגסט אונדז היינט, וועלכע זענען ווי אַ ליכט פאַר מיינע אויגן און ווי אַ לאַבונג פאַר מיין גאַט־דורשטיקער נשמה. אין זכות פון דער לערע וואָס דו גיסט אונדז איצט איבער, און וועלכע מיר וועלן זיך באַמיען איבער־צוגעבן אונדזערע קינדער און קינדס־קינדער ביז אין אַלע קומענדיקע דורות, וועט אונדזער פאַלק דיך שטענדיק געדענקען.

ע מ ר ם : ס'איז היינט אַ גרויסער טאָג פאַר אונדז, וועלכן מיר וועלן קיינמאַל נישט פאַרגעסן.

י צ ה ר : פאַר אונדזער דור איז דער היינטיקער טאָג געגליכן צום אַמאָ־ליקן מעמד הר סיני.

א ל ע ת ל מ י ד י ם : אַ דאַנק און אַ לויב דיר, זיידע עלי, פאַר דייע שטאַרקנדיקע און באַלעבנדיקע ווערטער, וועלכע וועלן פאַר אונדז שטענדיק זיין ווי אַ לייכט־טורעם אין דער נאַכט!

ע ל י : די גוטע ווערטער, וואָס איר האָט מיר אַלע ערשט נאָרוואָס גע־זאָגט, טייערע קינדערלעך מיינע, זענען אין איינקלאַנג מיטן געבאַט, וואָס איך וועל אייך איצט לייענען, און זיי זענען ווי אַ פאַרויסיקע אויסטייטשונג פאַר דעם. (לייענט ווי פריער) — „האַלט אין כבוד

דיין פאָטער און דיין מוטער, כדי דיינע טעג זאלן זיך לענגערן אויף דער ערד, וואָס יהוה דיין גאָט גיט דיר. — אונטער פאָטער און מוטער ווערן געמיינט נישט-נאָר די לייבלעכע עלטערן, נאָר אויך די לערערס, וואָס זענען געגליכן צו גייסטיקע עלטערן, און בכלל די זקנים פונעם פאָלק. אין זכות פון דעם וואָס עס האַלט זיי בכבוד, קען אַ פאָלק לענגערן זיינע טעג און יאָרן אויף דער ערד וואָס גאָט האָט אים געגעבן.

א ל י ס ה : ווי אַ צאָרטער, אָבער דערפרייענדיקער מזמור קלינגען די רייד פון זיידן עלי.

ע ל י : און איצט פיר קורצע געבאָטן, וועלכע שליסן אָבער איין אין זיך ימען מיט חכמה יעדעס באַזונדער. (לייענט ווי פריער) — „זאָלסט נישט הרגענען!“ — „זאָלסט נישט מזנה זיין!“ — „זאָלסט נישט גנבענען!“ — „זאָלסט נישט זאָגן אויף דיין חבר פאַלשע עדות!“ — אַלע מענטשן זענען באַשאַפן געוואָרן דורך אונדזער אַלמעכטיקן גאָט און אין יעדן איינעם האָט ער אַריינגעבלאָזן אַ פונק פון זיין גייסט, דעריבער איז עס אַ הויפט-זינד ווען איינער לעשט אויס דעם פונק פון זיינעם אַ מיטמענטש. מיר ווייסן דאָך, אַז קין, דער ערשטער וואָס האָט דערהרגעט זיין ברודער הבל, איז טאַקע אַרויסגעשטויסן געוואָרן פון צווישן די מענטשן און, אַ געשטעמפלטער מיט אַ צייכן אויפן שטערן, האָט ער געמוזט אַרומוואַלגערן זיך ווי אַ געיאָגטע חיה איבער די מדבריות. — זנות איז נישט-נאָר אַזאַ מין פאַלש-קייט, וואָס אַ פרוי באַגייט קעגן איר מאַן, נאָר עס איז אויך אַ פאַר-ברעכן קעגן די אומשולדיקע קינדערלעך, וואָס ווערן דערפון געבוירן, ווייל זיי ווערן דאָך נישט גלייכגעשטעלט מיט אַנדערע קינדער און זיי דאַרפן ליידן דאָס גאַנצע לעבן. — גנבענען איז טאַקע נישט אַזוי האַרב, אין געוויינטלעכע באַדינגונגען, ווי רציחה און זנות, אָבער עס קען דערפירן צו אַלע אַנדערע שווערע חטאים און שוין אַליין פאַר זיך איז עס אַן עוולה קעגן דעם מיטמענטש און אַ סיבה צו פאַרדאַרבן די אַרדענונג אין דער מענטשלעכער געזעלשאַפט. — זאָגן פאַלשע עדות אויף אַ מענטשן זעט אויס צו זיין גאַרנישט אַזוי האַרב,

אַבער פונדעסטוועגן קען עס דערפירן צו רציחה, דורך דעם וואָס אויפן סמך פון פאלשן עדות-זאָגן זאָל פאַרמשפט ווערן צום טויט אָן אומשולדיקער.

א ב י מ ל ד : (צו זיך אַליין, אַ פאַרטראַכטער) ס'איז וואָר, אין יעדן איינעם פון אַט-די קורצע געבאַטן קען מען זיך גריבלען און גריבלען און מען וואָלט געקענט אַנשרייבן אַ באַזונדערן ספר אויסצוטייטשן יעדעס איינע פון זיי.

ע ל י : מיר קומען איצט צום לעצטן געבאַט. (לייענט ווי פריער). — „זאָלסט נישט גלוסטן דיין חברס הויז; זאָלסט נישט גלוסטן דיין חברס ווייב, אָדער זיין קנעכט, אָדער זיין דינסט, אָדער זיין אָקס, אָדער זיין אייזל, אָדער וואָס נאָר עס איז דיין חברס.“ — אַט-דאָס געבאַט זעט אויס צו זיין אַמווייניקסטנס האַרב פון אַלע פריערדיקע, אויפן ערשטן בליק דאַכט זיך אויס, אַז אין גלוסטן שטעקט גאָר קיין בייזס נישט. וואָס קען עמעצן שאַטן ווען איך גלוסט זיין הויז, אָדער זיין ווייב, ווען איך נעם עס נאָר נישט צו ביי אים? דער אמת איז אַבער, אַז דאָס גלוסטן פירט שטענדיק צו אַלע שווערע חטאים און עס איז זייער אַנהייב, דעריבער דאַרף אַ מענטש באַקעמפן אין זיך און דערשטיקן דאָס גלוסטן, בכדי זיך אויסצוהיטן פון שווערערע זינד. (ער איז מיד פון דער אַנשטרענגונג און אויך אַלע איבעריקע שוויגן אַ וויילע).

ש מ ו א ל : (מיט ווייטיק אין קול) יעדעס מאָל וואָס איך פאַרטיף מיך אין דער הייליקער תורה פון יהוה, אונדזער גאָט, און איך זע אויפ־סניי וויפיל אוצרות פון חכמה, וויפיל דערהויבענע און געזונטע לעבנס-כללים און וויפיל צדק און יושר עס זענען דאַרטן אַנגעזאַמלט, ווער איך האַפּערדיקער ביי זיך וואָס אויך איך בין אַ קינד פונעם פּאָלק ישראל. אַבער ווען איך דערמאָן מיך ווי ווייט מיר זענען נאָך פון זיין פולשטענדיק דורכגעדרונגען מיט דעם אַלעמען און ווען איך דענק, אַז אַ סך, גאָר אַ סך, פון אונדז דינען נאָך צו הילצערנע און שטיינערנע געטשקעס און פאַרלייקענען אונדזער גרויסן האַר פון דער וועלט, דעמאָלט צעפלאַקערט זיך אין מיר אַ גרויסער צאָרן אויף

א. א. פ. ש. ע. ר

דער טעמפֿקייט און שוואַכקייט פון מיין פּאָלק, אויף זיין אָפּגעשטאַ-
נענקייט און אויף זיין אומפעאיקייט צו קענען זיך דערהויבן איבער
די ווילדע געצנדינער. (שטייט אויף פון זיין פּלאַץ און זאָגט פּאַמע-
לעך און פייערלעך) איד לייג אייך פאַר מיר זאָלן שליסן אַ הייליקן
בונד פון קעמפער פאַר דער תורה פון יהוה. ווער עס איז מסכים
מיט מיר זאָל אַרױסגיין פון פּאַרנט.

אַ ל ע ת ל מ י ד י ם : מיר זענען מסכים... (גייען אַרויס איינציקווייז
פון פּאַרנט. עמרם און יצהר פירן אויך אַרויס עלין אין פּאַדערגרונט
און שטעלן אים אַוועק אינמיטן. אַלע, אויך שמואל מיטן פנים צום
צושויער, שטעלן זיך אַרום דעם אַלטן כהן, אין אַ קרייז. זיי פאַר-
לייגן זייערע הענט יעדער אויפן אַקסל פון זיין חבר).

ש מ ו א ל : מיר וועלן שווערן! איד וועל פאַרוואַגן און איר וועט מיר
נאַכזאָגן! (אַזוי געשעט עס טאַקע) מיר שליסן היינט אַ הייליקן בריי-
דערלעכן בונד פון קעמפער פאַר דער תורה פון אונדזער האַר יהוה!
— מיר שווערן אַליין אַפּצוהיטן יהוהס געבאָטן און זיי צו מאַכן
אַפהיטן דורך אַנדערע! — מיר שווערן צו ברענגען דאָס לעבעדיקע
און דערהויבענע וואָרט פון אונדזער אַלמעכטיקן גאָט צו אַלע קינדער
פון אונדזער פּאָלק און צו לערנען זיי צו גיין אין זיינע אמתע וועגן!
— זאָל אונדז אַזוי העלפן יהוה, אונדזער גאָט, ווי מיר וועלן דער-
פילן אונדזער שבועה.

(פאַרהאַנג).

דאָס זיבעטע בילד

פאַרן הויפט־אַריינגאַנג צום משכן אין שילה. אין פאָדער־גרונט אַ
נידעריקער שטיינערנער פלויט, מיט אַ ברייטער צווייפליגלדיקער, צע־
עפנטער פאַרטקע אין דער מיטן. פון דער פאַרטקע פירט צום הינטער־
גרונט אַ ברייטער, מיט אומרעגלמעסיקע פלאַכע שטיינער אויסגעפלאַס־
טערטער וועג, וועלכער איז פון ביידע זייטן אַרומגעזוימט מיט הויכע
מאַסיווע קאַלומנעס. אין הינטער־גרונט די פאָדערשטע וואַנט פון דעם
משכן, מיט אַ פאַראַדנעם אַריינגאַנג, וועלכער איז פאַרצויגן מיט אַ פאַר־
האַנג און צו וועלכן עס פירן אַרויף עטלעכע מאַנומענטאַלע טרעפּ. רעכטס
און לינקס פון דער קאַלומנאַדע, עטלעכע צירקוסטן און ביימער. פון ביי־
דע זייטן פאַרטקע, צווישן דעם פלויט און דער ערשטער קאַלומנע, שייך
אויסגעשניצטע שטיינערנע בענק מיט הויכע אַנלענען. ווען דער פאַרהאַנג
גייט אויף, איז די בינע פאַרגאַסן מיט רויטן שקיעה־ליכט. אויף די בענק
אין פאַרדער־גרונט זיצן: רעכטס — עלי און פון ביידע זייטן נעבן אים
עמרם און יצהר און לינקס — שמואל און פון ביידע זייטן נעבן אים
אלישמע און אבימלך. פאַרביי דער פאַרטקע, אין פאָדער־גרונט, פירט אַ
וועג.

ע ל י : ווי שייך עס איז אונדזער לאַנד אין די פאַרנאַכטן... איך פיל, אַז
דאָס זענען שוין די לעצטע און געשאַנקענע טעג, וואָס איך האָב
דאָס גליק צו קענען באַטראַכטן אין פרידן אַטידי בילדער, וועלכע
זענען מיר שוין באַקאַנט זינט אַזוי פיל יאָרן... און איך דאַנק דעם
אַלמעכטיקן האָר פון דער וועלט פאַר דעם גרויסן חסד וואָס ער טוט
מיט מיר...

א ל י ש מ ע : די שעה פון שקיעה איז טאַקע באַזונדערס צוגעפאַסט זיך
צו פאַרטראַכטן און צו פאַרטיפּן זיך אין זכרונות...

ע מ ר ם : אָבער די איצטיקע צייטן זענען צו ערנסט און שווער פֿאַר
אָזעלכע זאַכן...

א ב י מ ל ך : (שטעלט זיך אויף און קוקט זיך אויפּמערקזאַם איין אויף
רעכטס) איך זע דאָרטן אַנקומען עטלעכע מענער. זיי שפּרייזן גאַנץ
איילנדיק... זיי קומען מיטן וועג פון שילה.

י צ ה ר : ווער קען דאָס גיין אַזוי שפּעט? גייען זיי אָהער צו אונדז, אָדער
וועלן זיי בלויז פֿאַרבייגיין?...

א ל י ש מ ע : עפּעס זאָגט מיר מיין האַרץ פֿאַרויס גאַרנישט קיין גוטס...
א ב י מ ל ך : אַט אַ נייס... דעם מרה־שחורהדיקן אלישמע זאָגט דאָס
האַרץ פֿאַרויס עפּעס שלעכטס... (ביי דער פֿאַרטקע באַווייזן זיך דער
עלטסטער פון שילה און נאָך צוויי מיטגלידער פונעם שטאַט־ראַט,
פּרץ פון יהודה, חושים פון דן, גדעון פון מנשה און גרא פון בנימין.
די קליידער פון די פיר שליחים פון די שבטים זענען צעריסן און באַ־
דעקט מיט שטויב. זיי שטעלן זיך אָפּ ביים אַריינגאַנג).

ע ל ט ס ט ע ר פ ו ן ש י ל ה : פּרידן צו אייך, כהן עלי, גביא שמואל
און איר אַנדערע!

ע ל י : אין פּרידן זאָלט איר לעבן און פּרידן זאָל שטענדיק הערשן אין
הויז פון ישראל. קומט אַריין נעענטער. (די אַנגעקומענע גייען אַריין).
פּר ך פּו ן י ה ו ד ה : דאָס הויז פון ישראל האָט אָבער איצט נישט
קיין פּרידן, כהן עלי.

א ל י ש מ ע : (פֿאַר זיך אַליין) עס איז פֿאַרגעקומען עפּעס שלעכטס...
נישט אומזיסט האָט מיין האַרץ אַזוי געקלאַפּט אין שרעק...

ע ל י : אבימלך, לויף צו און רוף מיינע זין חפני און פינחס (אבימלך
אָפּ) און איר, מיינע טייערע, זעצט זיך נעבן אונדז אויף די בענק.
איך זע, אַז איר קומט פון ווייט און איר זענט געגאַנגען שנעל. טאָ
זעצט זיך און כאַפּט איבער אַביסל דעם אַטעם. (די אַנגעקומענע
זעצן זיך).

(דערווייל קומען אַן גרופּעסווייז מענטשן פונעם פּאַלק אין פֿאָדער־
גרונט רעכטס, מיטן וועג פון שילה. זיי גייען אַריין און שטעלן זיך אויס
הינטער די בענק. פון הינטערגרונט לינקס קומען אַן אייליק חפני, פינחס,

היסטארישע דראַמעס

אבימלך און נאך כהנים און לויים און זיי בלייבן שטיין אויפן וועג צווישן די קאלומנעס).

ע ל י : הפני און פינחס, ווי איר זעט זענען דא געקומען אזוי שפעט, שליחים פונעם שטאט־ראט פון שילה און פון די שבטים. איך האב פארשטאנען, אז עס ברענגט זיי זיכער אהער עפעס א וויכטיקער ענין און איידער מיר האבן אָנגעהויבן צו ריידן מיט זיי, האב איך געשיקט איך רופן.

ח פ נ י : (אימפולסיוו און אומגעדולדיק) וואָסזשע פאַר אַ נייעס ברענגט איר אונדז טאַקע, חשובע מענער פון ישראל. איר קומט דאָך זיכער פונעם לאַגער ביי אבן־העזר...

ע ט ל ע כ ע פ ו ן ד י ש ל י ח י ם : רעד דו, פּרץ פון יהודה. — דו וועסט אמבעסטן קענען דערקלערן דעם ענין.

פ ר ץ פ ו ן י ה ו ד ה : עס איז נישטאָ קיין סך צו ריידן און צו דער־קלערן. היינט אין דער פרי האָבן זיך געלאָזט אויף אונדז די פליש־תים. ווי גאָר אונדזערע אויסשפירערס האָבן אונדז געבראַכט די ידיעה, האָבן מיר זיך אַרויסגעלאָזט פונעם לאַגער אַנטקעגן זיי. מיר האָבן זיך באַגעגנט מיט זיי אין דער ערשטער אָפענער שלאַכט זינט אַ לאַנגער צייט און מיר זענען פון זיי געשלאָגן געוואָרן.

ח ו ש י ם פ ו ן ד ן : טויזנטער אונדזעריקע זענען געפאלן אויפן שלאַכטפעלד...

ג ר א פ ו ן ב נ י מ י ן : דער רעשט איז צוריקגעלאָפן אין לאַגער אַריין אין מורא און אין פחד.

ג ד ע ן פ ו ן מ נ ש ה : דאָס וואָלט נאָך נישט געווען דאָס ערגס־טע... אין יעדער שלאַכט פאלן טויטע און אין יעדן קאַמף אַנטלויפן די באַזיגטע... ערגער איז וואָס אונדזערע מענטשן האָבן אינגאַנצן אַנגעוואוירן דעם מוט. און די פלישתים, וועלדיק געהעריק אויס־נוצן זייער ערשטן ניצחון, וועלן זיי דאָך מאַרגן ווידער אַנפאלן. ווי־אזוי וועלן זיך דעמאָלט אונדזערע חיילות פאַרטיידיקן אינגאַנצן אַנטמוטיקטע?...

פ ר ץ פ ו ן י ה ו ד ה : האָט מען אונדז טאַקע, נאָך איידער עס האָט

זיך אינגאנצן געענדיקט די שלאַכט, געשיקט אין גרויס איילעניש צו אייך, מיר זאלן ביי אייך בעטן איר זאלט מיט אונדז תיכף מיטשיקן אין לאַגער אַריין דעם ארון הברית. די אַנוועזנהייט פון דעם הייליק־טום אין אונדזער מחנה קען העלפן צו הייבן דעם געפּאָלענעם מוט פון די קעמפּער און צו פּאַרטרייבן דעם שונא.

ג ד ע ו ן פ ו ן מ נ ש ה : אויב איר זאלט מיט אונדז תיכף ומיד מיט־שיקן דעם הייליקן ארון, וועלן מיר אין איילעניש וואַנדערן אַ גאַנצע נאַכט, אויסבונדיק די פינצטערניש און די קילקייט, און פּאַרטאַגס קענען מיר אַנקומען אין לאַגער אַריין. פּאַרצייטנס פּלעגן אונדזערע אבות גאַנץ אָפּט מיטנעמען דעם אַרון הברית אין זייערע שלאַכטן און פּאַרוואַס זאלן מיר איצט נישט טון דאָסזעלבע?

ג ר א פ ו ן ב נ י מ י ן : אין זכות פונעם אַרון, וואו עס ווערן אויפ־געהיט זיינע צען געבאַט, וועט אונדז דער אַלמעכטיקער אַהר, אויב דזער גאַט, געבן דעם ניצחון. די גרויסקייט פון יהוהס נאַמען וועט אַנוואַרפן אַ פּחד אויף די פּלישתים און מיר וועלן זיי שלאַגן!

ח ו ש י ם פ ו ן ד ן : שיקט מיט אונדז דעם הייליקן אַרון, ברידער, ווייל דאָס איז די איינציקע מעגלעכקייט זיך אַרויסצוראַטעווען פון דער קלעם.

ע ל ט ס ט ע ר פ ו ן ש י ל ה : דער שטאַט־ראַט פון שילה איז מסכים מען זאל שיקן אין לאַגער אַריין דעם ארון־הברית צו־הילף אונדזערע אַנטמוטיקטע קעמפּער.

ע ר ש ט ע ר ר א ט מ א ן : נישט־נאָר איז אונדזער שטאַט־ראַט איינ־שטימיק צו שיקן דעם אַרון, נאָר מיר האָבן אויך באַשלאָסן מיטצו־שיקן מיטן הייליקטום אַ גרויסע צאָל פּרישע קריגער צו דער שלאַכט. צ ו ו י י ט ע ר ר א ט מ א ן : אַזוי האָבן מיר טאַקע באַשלאָסן און מיר וועלן אונדזערע קריגער מיטגעבן אויך די בעסטע וואָפּן וואָס מיר פּאַרמאַגן.

ע ל ט ס ט ע ר פ ו ן ש י ל ה : וואָס זאָגסטו, כהן עלי? וואָס איז דיין מיינונג וועגן דער זאַך?

ע ל י : (צעגענדיק און אויסציענדיק די ווערטער) וואָס עס איז מיין

היסטאָרישע דראַמעט

מיינונג וועגן דער זאך? ... מיין האַרץ ציטערט פאַרן הייליקן אַרון...
איך וויל נישט מען זאל אים אַרויספירן פון דאַנען... עס זענען פאַר-
ריבער זייער אַ סך יאָרן וואָס מען האָט אים נישט גערירט פונעם
משכן... פאַר די פערציק יאָר וואָס איך בין שופט אין ישראל האָט
מען אים יעדנפאַלס נישט אַרויסגענומען פון דאַנען... מיין נשמה איז
אומרואיק פאַרן אַרון, אויב איר וועט באַשליסן...

פ ר י ה ו ד ה : (ברויגזלעך) וואָס איז דיין מיינונג, נביא
שמואל? דו ביסט דאָך נאָך אַ יונגעראַן — וויל איך האַפן, אַז דו
ביסט מוטיקער פונעם אַלטן כהן!

ח ו ש י מ פ ו ן ד ן : יא! מיר דערוואָרטן, נביא שמואל, אַז דו וועסט
נישט לאָזן אויף הפקר די קינדער פון ישראל אין אַ מאַמענט פון
געפאַר. הייס מיט אונדז שיקן דעם אַרון!

ש מ ו א ל : איך קען נישט הייסן שיקן דעם אַרון, ווייל איך האָב איבער
דעם גאַרנישט צו שאַפן. עס איז אין דער מאַכט פון די כהנים חפני
און פינחס, די זין פון עלי, אַרויסצוגעבן אַזאַ באַפעל...

ג ד ע ו ן פ ו ן מ נ ש ה : וואָס זשע איז אייער מיינונג, בני עלי?
וועט איר וועלן וואַגן צו אַנטוישן די קעמפער פון ישראל?...

ג ר א פ ו ן ב נ י מ י ן : וועט איר וועלן נאָך מער פאַרגרעסערן דעם
ווידערווילן פונעם פאַלק קעגן אייך?...

ח פ נ י : (בייזוויליק און חוצפהדיק) מיר וואַלטן אין דער אמתן אינ-
גאַנצן נישט געדאַרפט מישן זיך איצט אין אייערע ענינים. אויף דער
לעצטער פאַלקספאַרוואַמלונג, וואו מען האָט באַשלאָסן ווי-אַזוי צו
קעמפן מיט די פלישתים, האָט איר נישט געשענקט קיין שום אויפ-
מערקזאַמקייט נישט מיינע ווערטער און נישט די ווערטער פון מיין
ברודער פינחס. איר האָט אַן וואַקלעניש אַנגענומען איינשטימיק די
עצה פון אייער נביא שמואל, וועלכער האָט אייך דערפירט צו דעם
איצטיקן אומגליק. צו וואָס-זשע דאַרפן מיר זיך איצט מישן אין אייער-
רע ענינים? מיר זענען דאָך גאַרנישט שולדיק אין דעם וואָס עס איז
געשען. זאַל אייך איצט אַרויסהעלפן פון דער נויט אייער באַליבטער
נביא שמואל! ... (קורצע פּיוזע). אַבער אַזוי ווי ער טרייסלט זיך איצט

אָפּ פּוֹן אײך און שיקט אײך אָפּ צו די בני־עלי... און אַזוי ווי איך בין דאָך נישט קיין צעקראַכענער ספרים־גריבלער און איד פאַרשטיי וואָס פאַר אַ געפאַר ער האָט געבראַכט אויף אײך — בין איך מסכים צו שיקן מיט אײך דעם אַרון און אויך אַליין מיטצוגיין, אויב פינחס איז נישט קעגן...

ע ל ט ס ט ע ר פ ו ן ש י ל ה : לאַמיר איצט הערן די מיינונג פון פינחס הכהן.

פ י נ ח ס : מיין ברודער חפני איז געווען גערעכט, ווען ער האָט אײך געזאָגט, אַז איצט וואָלטן מיר זיך אינגאַנצן נישט געדאַרפט מישן אין אײערע ענינים. וואָלט איר געווען אָנגענומען מיין עצה, וואָס איך האָב אײך געגעבן אויף דער גרויסער פּאַלקספּאַרזאַמלונג, וואָלטן מיר איצט שוין געווען דורכגעקומען אויפן בעסטן אופן מיט די פלישתים. עס וואָלט געווען אויסגעגאַנגען צו גאַלד, אָדער זילבער, אָבער מיר וואָלטן היינט געלעבט אין רו און אין פּרידן. האָט איר דעמאָלט בעסער געוואָלט פּאַלגן אײער פּריש־געבאַקענעם נביא שמואל... זעט איר דאָר איצט וואָס פון דעם איז געוואָרן! איר מוזט סוף־כל־סוף אָנקומען נאָך הילף צו די בני־עלי...

פ ר ץ פ ו ן י ה ו ד ה : (אויפגערעגט און דראַענדיק) הער זיך אײן, כהן פינחס, מיר זענען נישט געקומען אַהער, בכדי דו זאָלסט אונדז קענען אויסמוסרן ווי די חדר־יינגלעך און שיטן זאָלן אויף די וואונדן. מיר האָבן געוואוסט אויף יענער גרויסער פּאַלקספּאַרזאַמלונג וואָס מיר האָבן צו טאָן און מיר ווייסן עס אויך איצט. און דו דאַרפסט אויך קענען דיין פּלאַץ און וויסן וואָס דו האָסט צו טאָן!...

ש ט י מ ע ן פ ו ן פ אָ ל ק : חפני און פינחס, עס איז איצט נישט קיין צייט צו מאַכן אַלטע חשבונות! — אונדזערע קריגער וואַרטן אויפן אַרױן־הברית, טאָ פאַרלירט נישט קיין צייט! — שיקט אַרױס דאָס הייליקטום אומפאַרזאַמט, זאָל עס אָנקומען באַצייטנס! —

פ י נ ח ס : (אַביסל דערשראָקן) וואָס קען איך טאָן, אַז איר האָט מיך דאָך נישט געלאָזט אויסרעדן... איך נעם אָן די מיינונג פון מיין ברודער דער חפני! מיר וועלן שיקן דעם אַרױן־הברית אין לאַגער אַריין און אויך איך אַליין וועל מיטגיין.

ח פ נ י : (ענערגיש) עס איז באַשלאָסן! איצט, איר כהנים און לויים, איילט אייך גיכער צו! גייט געזעגנט זיך מיט אייערע משפחות, נעמט מיט צידה לדרך און אַלע מכשירים וואָס איר וועט דאַרפן האָבן אין וועג און זאָל באַלד יעדער איינער זיין צוריק אויף זיין פּאַסטן אין משכן! (חפני, פינחס, כהנים און לויים אָפּ, איבערן וועג צווישן די קאַלומנעס).

ש מ ו א ל : איר, שליחים פון די שבטי ישראל און עלטסטע פון דעם שטאַטראַט פון שילה! איידער איר וועט אַוועקגיין פון דאַנען, וויל איך דאָ נאָך עפעס אויפקלערן. איר האָט געהערט ווי די בני־עלי האָבן באַשולדיקט, אַז אין דעם דורכפאַל פון דער היינטיקער שלאַכט איז שולדיק די עצה וואָס איך האָב אייך געגעבן צוריק מיט אַ צייט אויף דער לעצטער פּאַלקספּאַרזאַמלונג. וויל איך וויסן צי האַלט אויך איר, אַז זייער באַשולדיקונג איז אַ ריכטיקע?

ג ד ע ו ן פ ן מ נ ש ה : הער זיך נישט איין אין זייער פּלאַפּלעריי, גביא שמואל. איך בין די גאַנצע צייט געווען אינאיינעם מיט די קאַמף־גרופּן, וואָס זענען געשאַפן געוואָרן, לויט דיין עצה, ביי דער גרענעץ און איר קען עדות זאָגן, אַז זיי זענען געווען זייער דער־פּאַלגרייך.

ח ו ש י ם פ ן ד ן : אויך איך בין געווען מיט די קעמפּער ביי דער גרענעץ און איך האָב געקענט זען מיט מיינע אייגענע אויגן וויפיל שאַדן זיי האָבן אַנגעטאַן די פלישתים און וואָס פאַראַ פּחד זיי האָבן אַנגעוואָרפן אויף זיי. די היינטיקע מפּלה האָבן מיר געליטן צוליב דעם, וואָס מיר זענען נאָך נישט געוואוינט צו אַן אַפּענעם קאַמף.

ש מ ו א ל : נאָך עפעס וויל איך וויסן פון אייך. דער כהן חפני האָט מיך באַשולדיקט, אַז איך האָב אייך געבראַכט צו דעם שלעכטן מצב און איצט טרייסל איך מיך אָפּ פון אייך. איך רעכנ, אַז איר וועט פאַר־שטיין, אַז איך, וואָס בין בכלל גאָר קיין כהן נישט, קען מיך נישט אַריינמישן אין קיין שום אַנטשיידונג בנוגע דעם אַרױן־הברית, אַדער דעם משכן. האַלט איר, אַז דאָס וואָס איך זאָג איז ריכטיק, אַדער עס איז בלויז אַן אויסרייד.

פ ר י ץ פ ו ן י ה ו ד ה : איך וועל אפילו נישט צולאזן קיין שאַטן פון
חשד בנוגע דער ריכטיקייט פון דיינע ווערטער. עס איז ווייטיקלעך
וואָס מען מוז עס זאָגן אין אַנגעזיכט פון זייער אַלטן פּאַטער, אַבער
חפני און פינחס זענען נישט די מענער וואָס קענען מאַכן צווייפלען
אין דיין אַרנטלעכקייט און אויפריכטיקייט.

ג ר אַ פ ו ן ב נ י מ י ן : מיר קענען גענוי, נביא שמואל, דיך און
דיינע מעשים און מיר ווייסן אויך וועגן די פירונגען פון די כהנים
חפני און פינחס. מעגסט רואיק זיין...

ש ט י מ ע ן פ ו ן פ אָ ל ק : יאָ! דו קענסט רואיק זיין, נביא שמואל,
דאָס פּאַלק קען דיך און עס איז מיט דיר! — מיר לייגן אונדזער
האַפענונג אויף דיר, נביא! — מיר ווייסן אַז דו, נביא, וועסט אונדז
אַרויספירן אויפן גוטן וועג! — (דערווייל איז היפש טונקל געוואָרן.
מיטאַמאַל צעעפנט זיך דער פּאַרהאַנג פונעם הויפט־אַריינגאַנג אין
משכן און פון דאָרטן שטראַלט אַרויס דאָס ליכט פון דער מנורה.
אויף דער אייבערשטער טרעפּ באַווייזן זיך צוויי לויים און זיי שפילן
אויס אַ סיגנאַל אויף זייערע זילבערנע טרומייטן. דערנאָך ווערט
אַרויסגעטראָגן דער אַרון מיט די בליאַסקענדיקע כרובים אויפן דעק.
ער ווערט אַראַפּגעטראָגן פון די טרעפּ מיט זיין לאַנגער זייט פּאַראַ-
לעל צו דער לענג פון די טרעפּ און אונטן ווערט ער ווידער אויס-
געדרייט מיט דער שמאַלער זייט צום צושויער. ווען עס הייבט זיך
אַן דער מאַרש צווישן די קאַלומנעס, הייבן אַן די לויים־זינגערס,
וועלכע גייען הינטער דעם אַרון, צו זינגען ביי דער באַגלייטונג פון
די לויים־שפילערס, וואָס גייען הינטער זיי, לאַנגזאַם און פייערלעך).

ל ו י י ם :

ווען עס פלעגט רירן דער אַרון, האָט משה געזאָגט אַזוי צו זאָגן:
שטיי אויף האַר יהוה און זאָלן דיינע שונאים ווערן פּאַריאַגט
און צעשלאָגן!

העלף אונדז פּאַרטיידיקן דיין לערע און דיין געבאַט
און מאַך אונדזערע קעגנער צו שאַנד און צו שפּאַט!
לויבט אַלע אונדזער אַלמעכטיקן גאָט!

היסטאָרישע דראַמעס

ד א ס פ א ל ק : (וואָס גייט נאָך פון הינטן) לויבט אַלע אונדזער אַל-
מעכטיקן גאָט! הללויה! הללויה! (פאַמעלעך קומט דער צוג נאָענט
צו דער פּאַרטקע. דאָרטן שטעלן זיך אָפּ די פרויען, מענער און קינד-
דער, וואָס פאַרבלייבן אַרום משכן און זיי שרייען נאָך די אַוועק-
גייענדיקע אויף רעכטס מיטן וועג קיין שילה: „גייט געזונטערהייט
און זייט מצליח“ — עלי, שמואל און די פיר תלמידים וואָס זענען
געווען מיט זיי פון אָנהייב אָן בלייבן אויך ביי דער פּאַרטקע).
ע ל י : מיין האַרץ איז זייער שטאַרק באַאומרואיקט...

(פאַרהאַנג פאַלט פאַמעלעך).

דאָס אַכטע בילד

די דעקאָראַציע איז ווי אין זיבעטן בילד און אויף די שטיינערנע בענק ביי דער פּאַרטקע זיצן אויך איצט עלי, שמואל, עמרם, יצהר, אלי-שמע און אבימלך. פון דער ווייטנס הערט זיך דאָס ברומען און היילן פון ווינט און איבער דער בינע שלייכן זיך פאַרביי שאַטנס פון געדיכטע, שוואַרצע וואַלקנס.

ע ל י : קומט, קינדערלעך, לאַמיר צוגיין אין שטאַט אַרײַן, אפשר וועלן מיר דאָרטן הערן עפעס נײַעס וועגן דער שלאַכט. איך בין זייער

שטאַרק אומרואיק צוליב דעם אַרױן־הברית און בכלל...

ע מ ר ם : עס איז נישט פאַר דינע כוחות, זיידע עלי, צו גיין קיין שילה. אַמ־דער וועג איז שוין פאַר דיר צו לאַנג...

ש מ ו א ל : איך מײַן, זיידע, אַז דו וואַלסט איצט באַדאַרפט צוריקגיין אין דיין חדר אַרײַן. יעדן מאַמענט קען אויסברעכן דער שטורעם, וואַלט עס פאַר דיר געווען געזינטער און זיכערער צו זיין געשיצט אונטער אַ דאַך. (עס טוט אַ בליץ און אין אַ ווײַלע אַרום אַ דונער).

ע ל י : (טרויעריק) זעסט, מײַן זון, דער שטורעם איז שוין ערגעץ אויס־געבראַכן, אָבער איך וועל בלייבן דאָ און וועל נישט זוכן דעם שוץ פון אַ דאַך... (די בליצן און דונערן ווידערהאַלן זיך יעדעס מאָל אַלץ אַפטער. אַלע הערן זיך אויפּמערקזאַם אײַן. פון דער ווייטנס דער־טראַגן זיך יאַמערלעכע וויי־געשרײַען, צוערשט שוואַך און דערנאָך אַלע מאָל קלאַרער און שטאַרקער).

י צ ה ר : איר הערט דאָס וויינען, שרייען און קלאַגן וואָס טראַגט זיך אַהער פון דער שטאַט?... וואָס, מײַנט איר, קען זיין די סיבה דער־פון?...

א ל י ש מ ע : קיין גוטס באַטייט עס בשום אופן נישט... עס איז גע-

היסטארישע דראמעס

שען עפעס אַ גרויס אומגליק, אויב די מענטשן פון שילה יאָמערן
אַזוי שטאַרק...

א ב י מ ל ד : (אַביסל סאַרקאָסטיש און שפּאַטיש) ווי איר הערט, רעדט
דאָסמאַל אונדזער אלישמע מיט מער זיכערקייט... ביז איצט האָט
אים שטענדיק בלוז זיין מרה־שחורהדיק האַרץ עפעס פאַרויסגעזאַגט,
אַבער היינט...

ע ל י : (רעזיגנירט) קינדערלעך מיינע! דער שטורעם האָט שוין כמעט
דערגרייכט ביז צו אונדז... אַט איז ער שוין דאָ... (פון רעכטס דער־
הערט זיך דאָס יאָמערן און קלאַגן פון אַ לויפנדיקן מענטשן. פון היינט־
טערגרונט, פון רעכטס און לינקס הינטערן משכן קומען אַן צו לויפן
דערשראָקענע פרויען, האַלב־דערוואַקסענע און קינדער, וועמענס
מענער און טאַטעס עס זענען נעכטן אַוועק מיטן אַרונ־הברית אין
לאַגער ביי אבן־העזר).

ש ט י מ ע ן : וואָס באַטייטן די געוואַלדן? — פאַרוואָס עפעס די קלאַ־
געניש? — וואָס איז אַזוינס געשען? — זענען די פלישתיים שוין
דערגאַנגען ביז אַהער? — זענען זיי שוין אפשר אַריינגעדערונגען קיין
שילה? — וואָס וואָרט איר? — לאַמיר עפעס טאָן! — לאַמיר אַנט־
לויפן! — לאַמיר זיך אויסבאַהאַלטן! —

פ ל י ט : (באַווייזט זיך ביי דער פאַרטקע. קומט פון דער שלאַכט, אַן
אַפגעריסענער און אַפגעשליסענער, צעשוּבערטער, אויסגעשמירטער
אין שטויב און פאַרטריקנט בלוט) אַ קלאַג איז צו אונדז!... אַ בראַך
איז צו אונדז!... אַ גרויס אומגליק איז אונדז געשען!...

ש מ ו א ל : (גייט אַנטקעגן דעם פליט) קום אַריין, יונגערמאַן, און הער
אויף צו יאָמערן און צו קלאַגן. באַרואיק דיך אַביסל, אויב דו קענסט,
און דערצייל וואָס עס איז פאַרגעקומען. נישט אומזיסט ביסטו דאָך
אַזוי צעטרייסלט...

ע ל י : זאָל ער צוקומען גאַנץ נאָענט, ווייל איך הער אים נישט גוט. און
זאָל ער ריידן הויך... (ווען שמואל פירט צו אים צו דעם פליט, אַ
געשפּאַנטער און פאַרציטערטער) דערצייל, מענטש, וואָס פאַר אַן
אומגליק איז געשען?... דערצייל אַלץ, אַבער בקיצור...

פ ל י ט : ווען דער אַרויך־הבית איז היינט פאַרטאָג אָנגעקומען אין לאַגער אַריין, האָט דאָס גאַנצע חייל פון ישראל אַזוי שטאַרק זיך געפּרייט און געיובעלט, אַז די ערד האָט אונטער זיי געציטערט און אָפּגע־קלונגען. האָבן די פּלישתים זיך שטאַרק פאַרוואַנדערט צוליב דער גרויסער שמחה אין לאַגער פון די עברים און ווען זייערע אויסשפּי־רערס האָבן זיי מודיע געווען, אַז דער אַרון פונעם גאָט פון ישראל איז געבראַכט געוואָרן אין לאַגער אַריין, האָבן זיי זיך שטאַרק דער־שראַקן. און זיי האָבן געזאָגט איינער צום אַנדערן: „אָזוינס איז נישט געשען נישט געכטן און נישט אייערנעכטן! וויי איז צו אונדז! ווער וועט אונדז אַפּראַטעווען פון די הענט פון אַט־דעם מעכטיקן גאָט, וואָס האָט געשלאָגן די מצרים מיט אַלערליי מכות און האָט באַזיגט אַזויפיל פעלקער פון כּנעזן?“ — האָבן זייערע גענעראַלן זיך צעשריען אויף זיי: „וואָס זענט איר גלייך ווי ווייבער, איר פּליש־תים? שטאַרקט אייך און קעמפט ווי מענער, ווייל אויב נישט וועט איר מוזן דינען די עברים אַזוי ווי זיי האָבן אייך געדינט ביז איצט!...“ (שטעלט זיך אָפּ איבערצוכאַפּן דעם אַטעם).

א ב י מ ל ד : דו האַלטסט נישט דעם אָפּמאַך... דערציילסט מיט אַלע פּרטים, אָבער אויף קיין פּאַל נישט בקיצור...

ע ל י : (נאָכמער געשפּאַנט און אומגעדולדיק) נו, דערצייל שוין ווייטער, יונגער מענטש.

פ ל י ט : בקיצור: עס האָט זיך אָנגעהויבן די שלאַכט און די בני ישראל זענען ווידער געשלאָגן געוואָרן. עס זענען געפּאַלן פון אונדז דריי־סיק טויזנט מאַן. עס זענען אומגעקומען די הויפּט־כהנים חפּני און פינחס. דער אַרון־הברית איז גענומען געוואָרן אין געפּאַנגענשאַפט. די איבערגעבליבענע פון די בני ישראל זענען אַנטלאָפּן יעדער איי־נער אין זיין געצעלט אַריין...

י צ ה ר : ווי מיינסטו, אבימלך? איז דאָס נישט געווען שוין צופיל בקיצור?...

ע ל י : (מיט אויסגעלאַצטע אויגן. ציטערנדיק אויפן גאַנצן קערפּער. שטאַמלענדיק). און דער אַרון־הברית איז געפּאַנגען געוואָרן... זייט

געזונט, קינדערלעך, און דערמאָנט מיך צום גוטן... (ער באַדעקט דאָס פנים מיט די הענט און טוט אַ ביטערן קרעכץ. זיין קאָפּ טוט אַ שווערן קלאָפּ אָנעם שטייגערגעם אַנלען און גליטשט זיך אַראָפּ אויף דער באַנק, שמואל און די אַנדערע תלמידים לויפן צו צו אים. דער המון פון ווייבער, האַלב־דערוואַקסענע און קינדער הייבט אָ אַ צו יאַמערן).

ה מ ו ן : וויי איז אונדז!... — ביטער איז אונדז!... — גאַטס צאָרן האָט זיך אויסגעגאַסן איבער אונדז!... — אַ שווערע שטראַף האָט אונדז געטראָפּן ווי אַ דונער!... — די קרוין איז אַראָפּגעפאלן פון אונדזער קאָפּ!... — אונדזערע מענער זענען פאַרשניטן געוואָרן!... — אלמנות און יתומים זענען מיר געבליבן!... — ווער וועט זיך איצט זאָרן פאַר אונדז? — ווער וועט אונדז שפייזן?... ווער וועט אונדז באַ-קליידן?...

ש מ ו א ל : (הייבט אויף די האַנט צום המון. באַפעלנדיק) זייט שטיל, מענטשן! דאָ איז עפעס געשען מיטן אַלטן כהן עלי... לאַזט אונדז אים העלפן. אבימלך, יצהר! לויפט שנעלער און ברענגט אַהער קאַלט וואַסער, שטאַרקן וויין און שאַרפע עסענצן. לאַמיר פּראַוון אים אַפּ-צומונטערן. (אבימלך און יצהר לויפן אַוועק).

א ל י ש מ ע : מיין האַרץ איז אומרואיק פאַרן זיידן עלי... זיינע אויגן זענען פאַרגלייזט...

ע מ ר ם : (האַלט דעם אַלטנס אומעכטיקע האַנט אַ היפשע וויילע אין זיינער און לאַזט זי אָפּ, זאָגנדיק:) דער דפק קלאַפּט נישט מער...

ש מ ו א ל : (בייגט זיך אָן. לייגט צו זיין אויער צום אַלטנס ברוסט. גלייכט זיך ווידער אויס שעפטשענדיק שטיל, אָבער דייטלעך) אויך זיין האַרץ קלאַפּט נישט מער. (אבימלך און יצהר קומען צוריק) עס איז שוין צו שפעט... ער לעבט נישט מער...

א ב י מ ל ך : דער עלטסטער כהן פון ישראל לעבט נישט מער... י צ ה ר : דער גוטער זיידע עלי איז אויך אַוועק אין דער אייביקייט אַריין!...

ה מ ו ן : איצט זענען מיר שוין אינגאַנצן פאַריתומט געוואָרן!... — עס

איז שוין נישטאָ מער דער שטאַלץ פון ישראל!... — ער האָט פאַר
אונדז שטענדיק מתפלל געווען און איצט איז ער מער נישטאָ!... —
ער האָט פאַר יעדן פון אונדז געהאט שטענדיק אַ גוט וואָרט און אַ
טרייסט אין דער נויט און איצט איז ער צוגענומען געוואָרן פון
אונדז!... — אַזוי פיל אומגליקן האָבן זיך אַ שאַט געטאַן אויף אונ-
דזערע קעפּ מיטאַמאַל, ווי אַזוי וועלן מיר עס קענען איבערטראַגן?...
ש מ ו א ל : (הייבט אויף די האַנט צום המון, ווי פריער) זאָל זיין שטיל
איין וויילע, גוטע מענטשן, און הערט מיך אויס, כאַטש איר זענט
אַזוי שטאַרק אָנגעווייטיקט פון דעם אַלעמען וואָס עס איז היינט
פאַרגעקומען! איך וויל נאַכזאָגן אַ שבח מיין רבין און מדריך; נעבן
אים בין איך אויפגעוואַקסן פון קינדווייז אָן און מיין האַרץ וויל
דערלייכטערן דעם שווערן ווייטיק צוליב זיין פטירה מיט עטלעכע
לויבדזערטער פאַר אים, וועמען איך בין אַזוי פיל גוטס שולדיק, און
אויך איר דאַרפט אים אויסדריקן אייער דאַנק און אַכטונג דורך דעם
וואָס איר וועט מיך אויסהערן אויפּמערקזאַם און ווירדיק. (שטעלט
זיך אָפּ אַ וויילע פאַרטראַכט) אַ גרויס האַרץ האָט זיך אָפּגעשטעלט,
אַ האַרץ וואָס איז געווען איבערפולט מיט אָן אויסערגעוויינטלעכער
שפע פון ליבשאַפט. ער האָט זייער שטאַרק ליב געהאט זיין גאַט,
דעם אַלמעכטיקן גאַט פון אברהם, יצחק און יעקב. ער האָט מיט זעל-
טענער קראַפט ליב געהאט זיין תורה, די תורה פון משה רבינו... ער
האָט הייס ליב געהאט זיין פאַלק, די בני ישראל, ער האָט ליב גע-
האט זיינע תלמידים און אַפילו זיינע פאַרדאַרבענע זין, וואָס האָבן
אים אַזויפיל צער פאַרשאַפט. צופיל ליבעפול איז געווען זיין וואָ-
רעם האַרץ...

אַ ש ט י מ ע פ ו ן ה מ ו ן : וויי איז צו אונדז וואָס מיר האָבן
פאַרלוירן אַזאַ פאַטערלעך און איבערגעגעבן האַרץ...
ש מ ו א ל : אַ מנהיג פון אונדזער פאַלק איז אַוועק פון אונדז, אַ גע-
טרייער פאַסטן! ווי אַ צעדערבוים, הויך און פעסט, איז ער אַרומ-
געגאַנגען צווישן אונדז, מיט ריינע הענט און מיט אויפריכטיקע
קלאַרע אויגן. פערציק יאָר איז ער געווען שופט איבער אונדז און
זיין משפט איז געווען גערעכט און זיין געוויסן ריין.

היסטאָרישע דראַמעס

אַ ש ט י מ פּוֹן ה מ ו ן : עס איז אמת! ער האָט קיינעם קיינמאָל
קיינ אומרעכט און קיינ שלעכטס נישט געטאָן...
ש מ ו א ל : אַ גרויסער לערער איז צוגענומען געוואָרן ביי אונדז! זיין
שכל איז טיף אַריינגעדונגען אין דעם אינהאַלט פון אונדזערע אור-
אַלטע ספרים און האָט דאָרטן אויפגעדעקט, ווי אַ טויכער אַדער מי-
נען-גרעבער, פערל, גאַלד און זילבער און איידלשטיינער פון חכמה
און געדאַנק. ווי די קרישטאָל-ריינע און דערפרישנדיקע קילע וואָ-
סערן פון אַ באַרגקוואַל זענען געפלאָסן די ווערטער פון זיין מויל,
ווען ער האָט דערקלערט פאַר זיינע תלמידים די הייליקע מגילות און
אַלץ איז אַזוי פאַרשטענדלעך, פשוט און קלאַר געוואָרן, אַפילו
שווערע און פאַרוויקלטע ענינים, פונקט ווי עס וואָלטן געווען אַל-
טעגלעכקייטן. (קורצע פּוּזע). פאַטערלעכער לערער מיינער! איך גע-
זעגן מיך מיט דיר! מיין האַרץ ווייטיקט נאָך דיר! עס איז מיר אַ
שאַד וואָס איך האָב דיר פאַרלוירן, אַבער פאַרגעסן וועל איך דיר
נישט!

ש ט י מ ע ן פּוֹן ה מ ו ן : (פּייערלעך און אומעטיק) מיר טרויערן
נאָך דיר, כהן עלי!... — מיר ווייטיקן צוליב דעם וואָס מיר האָבן
דיר פאַרלוירן, שופט עלי!... — עס וועט אונדז פּעלן דיין חכמה,
לערער עלי!... מיר וועלן דיר שטענדיק געדענקען, גוטער פאַטער
עלי!...

(פאַרהאַנג).

דאָס ניינטע בילד

די דעקאָראַציע איז ווי אין ערשטן בילד, נאָר די טישן און בענק זענען אַרויסגערוקט מער אויף לינקס און אויסגעשטעלט איינס נעבן אַנדערן אויפן געראַמען פּלאַץ. אויבנאָן, צום הינטערגרונט צו, שטייען אַ צאל שטולן. ווען דער פּאַרהאַנג גייט אויף קומען אָן פּונעם פּאַדערגרונט רעכטס און פּונעם הינטערגרונט גרופּעס און איינציקע מענטשן, צו אַ פּאַרזאַמלונג. זיי שטייען אויפן פּלאַץ, אַרום די טישן, און שמועסן שטיל, נעבן ברונעם, אין פּאַדערגרונט לינקס, זיצן אויף דער קאַרעטע דער ער־שטער און צווייטער געהילפּס־כהן. זיי זענען פּאַרעלטערט און אויסגע־מאַגערט, און זייערע קליידער זענען אַפּגעטראָגן.

ע ר ש ט ע ר ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : שוין לאַנג זענען אַהערצו נישט געקומען אַזויפיל מענטשן ווי היינט... די וועגן און שטעגן זענען דאָך שוין דאָ באַוואַקסן געוואָרן מיט גראַז... זינט יענעם גרויסן אומגליק קומט שוין נישט קיינער אַהער צו ברענגען אַ קרבן... מען האָט שוין פּאַרגעסן אָן משכן פון שילה...

צ ו ו י י ט ע ר ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : צו וועמען זאָל מען דאָ קומען, אָ דער אַרױן־הברית איז נישטאָ און די הויפּט־כהנים זענען אומגע־קומען?...

ע ר ש ט ע ר ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : ס'איז נאָך גוט וואָס מיר ביידע זענען על־פי נס אַרויס מיט די לעבנס פון יענער אומגליקלעכער שלאַכט...

צ ו ו י י ט ע ר ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : וואָס איז דאָ די גוטסקייט?... ווען איך פּאַרגלייך אונדזער היינטיק געמוטשעט לעבן מיט די פריי־ערדיקע צייטן, דענק איך אָן אפשר וואָלט געווען בעסער פּאַר אונדז ווען מיר וואָלטן אויך געווען אומגעקומען אין יענער שלאַכט ווי

אזויסיל אַנדערע... איך קען מיך בשום אופן נישט צוגעוואוינען צו דער איצטיקער נויט און דחקות.

ע ר ש ט ע ר ג ע ה י ל פ ס - כ ה ה : וואָס רעדסטו, ברודער? איך בין מיט דיר אויף קיין פאל נישט מסכים... כל-זמן מען לעבט, קען מען האָפן אויף בעסערע צייטן, אָבער ווען מען איז געשטאָרבן האָט זיך שוין אַלץ פאַרענדיקט.

צ ו ו י י ט ע ר ג ע ה י ל פ ס - כ ה ה : יאָ! יאָ! דו האָפּ נאָר אויף בע- סערע צייטן!... אין עטלעכע וואָכן אַרום וועלן מיר האָבן פאַרצערט דאָס לעצטע רעשטל פון גערויכערטן און געטריקנטן פלייש, וועלן מיר האָבן פאַרברויכט דאָס לעצטע זעקל מעל, וואָס חפני און פינגס האָבן געהאט אַוועקגעלייגט אין די שפייז-קאַמערן און קעלערס אויף אַ שלעכטער צייט, וועט זיך אויסלאָזן אויך דער לעצטער אָפּגע- שפאַרטער שקל — טאָ וואָס וועלן מיר דעמאָלט טאָן?...

ע ר ש ט ע ר ג ע ה י ל פ ס - כ ה ה : ס'איז נישט אַזוי שרעקלעך, ברודער, דו וועסט די זאָכן אַביטל צו שוואַרץ. ווען מיר וועלן מער נישט האָבן דאָ ביי וואָס צו זיין, וועלן מיר גיין ערגעץ אַנדערש פּרוּאוון דאָס מזל. איך קלער צו זוכן אַן אַנדערע כּהונה ערגעץ ביי אַ מובח, מעג זיין אַפילו פון בעל אַדער עשתורת. מען וועט נישט פאַרפאַלן ווערן און אויב עס וועט נאָר אַביסעלע צושפילן דאָס גליק, וועלן ווידער זיין פולע קעשענעס מיט געלט און גרויסע קעסלען מיט פלייש, וועט זיך אומקערן די שפּע פון אַמאָל...

צ ו ו י י ט ע ר ג ע ה י ל פ ס - כ ה ה : יאָ! יאָ! לייג דיר נאָר פייגער לעך אין בוזעס אַריין, מיין פריינט!... אָבער אין דער ווירקלעכקייט וועט עס מסתּמא זיין אַזוי: וועסט קומען צו אַ פרעמדן מובח און וועסט בעטן אַ כּהונה, וועט מען דיר אין צען פּלעצער אָפּזאָגן אינ- גאַנצן, און אויב אויפן עלפטן וועסטו האָבן מזל, וועט מען דיר צוטיילן די אַרבעט פון טראָגן וואָסער און האַקן האַלץ און דערפאַר וועט מע דיר צושניידן דאָס ברויט און צוואוואַרפן אַ ביין... און וואָס שייך די מובחות פון די פרעמדע געטער וואָס האָבן געווימלט אין אַלע ווינקלעך פונעם לאַנד אין די הונדערטער — האָסטו נישט

געהערט, אז אַט־דער נביא שמואל האָט אויסגערייצט דאָס פּאַלק
מען זאָל זיי צעשטערן, די געטשקעס פּאַרניכטן און די כּהנים פּאַר
טרייבן, אַדער גאָר דערשלאָגן?...

ע ר ש ט ע ר ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : ס'איז ליידער ריכטיק וואָס דן
זאָגסט, אָבער מיר ווילט זיך פּאַרט נישט פּאַרלירן די האַפענונג אויף
בעסערע צייטן... און אַט־דער נייער נביא שמואל איז הפנים טאַקע
אַ גרויסער מאַן. ער איז אויסגעוואַקסן ביים פּאַלק אין די אויגן און
מען פּאַלגט אים. אַט האָט ער אַ רוף געטאָן, נאָר איין פּיפּס געטאָן,
און עס שטראַמען היינט אַהערצו אַ סך מענטשן ווי אין די גאָר
גוטע אַלטע צייטן. אגב, דו ווייסט אפשר וואָס איז דער צוועק פון
דער היינטיקער פּאַרזאָמלונג? אפשר וויל ער באַווירקן דאָס פּאַלק
מען זאָל צוריקברענגען אַהערצו דעם אַרונ־הברית?...

צ ו ו י י ט ע ר ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : ווען ער וואַלט געווען אַ כּהן,
וואַלט מען אפשר געקענט דערוואַרטן פון אים אַזאַ זאַך, אָבער ער
איז דאָך נישט קיין כּהן... (קוקט זיך שאַרף איין אין צוויי מענער,
אין רייכע קליידער, וואָס קומען אָן פון פּאַדערגרונט רעכטס, פּאַר
טיפּטע אין אַ געשפרעך. הייבט זיך אויף, דערנענטערט זיך צו זיי
און דרייט זיך אַרום זיי אַזוי ווי עס טוט אַ הונט, וואָס וויל זיך
צולאַשטשען צו אַ מענטשן. ווען זיי שענקען אים נישט קיין אויפ־
מערקזאַמקייט, פּאַרניגט ער זיך און זאָגט צו איינעם פון זיי) פּרידן
צו דיר, מיין האַר. דערקענסט מיך נישט?...

צ ו ו י י ט ע ר מ אַ ן פ ו ן פ אָ ל ק : (פון ערשטן בילד) ניין, איך
דערקען דיך נישט... (קוקט זיך גוט איין אין אים. דערווייל איז צו־
געקומען אויך דער ערשטער געהילפּס־כּהן. קוקט זיך איין אויך אין
אים) איצט הייב איך מיך אָן צו דערמאָנען... זענט איר נישט געווען
פּריער געהילפּס־כּהנים דאָ אין משכן? עס איז באמת שווער איין
איצט צו דערקענען. זייער שווער...

ע ר ש ט ע ר ג ע ה י ל פ ס - כ ה ן : ס'איז ריכטיק, מיר זענען דאָ
געווען אַמאָל געהילפּס־כּהנים.

צ ו ו י י ט ע ר מ אַ ן פ ו ן פ אָ ל ק : איך געדענק נאָך גוט דעם

היסטאָרישע דראַמעס

סיכסוך וואָס איך האָב מיט אייך געהאט דאָס ערשטע מאָל וואָס איך בין געקומען אָהער קיין שילה. צוליב דעם וואָס איר האָט גערומען צוויי מאָל פלייש ביי די קרבנות־ברענגער און איר האָט בכלל באַריסן דאָס פּאָלק.

צווייטער געהילפס־כהן: דאָס איז געווען אַמאָל... היינט אָבער האָבן מיר נישט קיין פלייש און אַפילו דאָס טרוקענע שטיקל ברויט איז אויך קנאַפ. מיר זענען איצט אינגאַנצן אַראָפּ פון דער מדרגה...

צווייטער מאָן פון פּאָלק: נאָך דעמאָלט ווען איר האָט געהערשעוועט איבערן פּאָלק, לויט ווי עס האָט זיך אייך געגלוסט, האָבן איך געפילט און פאַרשטאַנען אַז דער סוף פון דעם קען נישט זיין קיין גוטער...

צווייטער געהילפס־כהן: נו, אפרתי, דו געדענקסט דאָך ווי עס פלעגט דעמאָלט זאָגן דער כהן פינחס, אַז לעבן דאַרף מען דאָך — וויל איך דיך בעטן זאָלסט מיר עפעס שענקען...

צווייטער מאָן פון פּאָלק: אזוי ווייט האָלט עס שוין מיט אייך?... (שאַקלט מיטן קאָפּ און גיט אים אַ מטבע. דער ערשטער געהילפס־כהן שטרעקט אויס די האַנט, גיט ער אים אויך. אויך זיין באַגלייטער גיט זיי מטבעות. — צו די טישן זענען צוגעקומען שמואל און זיינע חברים און האָבן זיך געזעצט אויבנאָן. די חשובים זעצן זיך אויף די בענק און דאָס פּאָלק שטעלט זיך אַרום הינטער זיי. די צוויי פאַרמעגלעכע מענער און די צוויי כהנים גייען אויך צו די פאַרזאַמלטע.)

שמואל: (שטייט אויף פון זיין שטול אויבנאָן, ווען אַלע זענען שוין פאַרזאַמלט) איך האָב אייך היינט גערופן אָהער, פאַרטרעטער פון די שבטים און מענער פון שילה, צוליב עטלעכע טעמים. מיר וועלן היינט נישט האָבן קיין אויסטויש פון מיינונגען און מיר וועלן אויך גאַרנישט דאַרפן באַשליסן. דעריבער וועט מיר אַליין אויסקומען צו ריידן כמעט די גאַנצע צייט און איך בעט אייך זייער צו האָבן מיט מיר איינזעעניש און מיך געדולדיק אויסצוהערן.

שטימען צווישן די חשובים און דעם פאלק:
מיר זענען גרייט דיך אויסצוהערן! — מיר ווילן פארנעמען דיין
וואָרט! — רעד צו אונדז, נביא שמואל! —

שמואל: קודם־כל וויל איך אויפקלערן די געשעענישן, וואָס זענען
פאָרגעקומען נאָך יענער אומגליקלעכער שלאַכט ווען עס איז אַרייַב־
געפאלן אין געפאָנגענשאַפט צו די פלישתים דער אַרונ־הברית, צו־
ריק מיט אַ יאָר לערך. איך ווייס, אַז מען האָט זינט דעמאָלט פאָר־
שפרייט אין אַלע ווינקלעך פון אונדזער לאַנד אויסגעטראַכטע
מעשיות און אַפילו בייזוויליקע רכילותן וועגן מיר אַליין.

שטימען: ס'איז אמת, נביא! מען האָט פאָרשפרייט נישט־געשטוי־
גענע און נישט־געפלו־גענע אויסטראַכטענישן! — ס'איז ריכטיק,
הייליקער מאָן! בייזע צינגער האָבן גערעדט שלעכטס אויף דיר,
דערפאַר וואָס דו האָסט נישט דערלויבט אויסצוקויפן ביי די פליש־
תים דעם אַרונ־הברית. — עס איז טאַקע נייטיק דו זאָלסט אונדז
דערציילן דעם אמת און זאָלסט אונדז אויפקלערן. —

שמואל: איך קען אייך דערציילן דעם אמת, ווייל מיר האָבן די גאַנ־
צע צייט געשיקט אונדזערע אויסשפירערס אין לאַנד פון די פליש־
תים און מיר האָבן דורך זיי יעדעס מאָל באַקומען אויספירלעכע
באַריכטן. איך האָב נישט דערלויבט מען זאָל אויסקויפן דעם אַרונ־
הברית — ערשטנס, ווייל מען האָט מיר אָנגעזאָגט פון אויבן מיר
זאָלן עס נישט טאָן — צווייטנס, ווייל איך האָלט עס שטענדיק
פאָר אומווירדיק צו צאָלן טריבוטן און אויסלייז־געלטער דעם שונא
— און דריטנס, ווייל איך האָב געוואוסט, אַז די פלישתים רייבן זיך
די הענט אין דערוואָרטונג פון אוצרות גאָלד, וואָס מיר וועלן זיי
ברענגען פאָרן באַפרייען דעם אַרונ־הברית. האָב איך דערפאַר אַנט־
קעגנגעשטעלט מיך מען זאָל די פלישתים געבן אויסלייז־געלט און
ס'האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז דאָס איז געווען ריכטיק. גאָר איב־
גיכן האָט אונדזער גרויסער גאָט געוויזן דעם שונא זיין מאַכט. ער
האָט געשלאָגן און דערנידעריקט זיינע אָפּגעטער; ער האָט אָנגע־
שיקט מכות און קראַנקייטן אויף זיינע מענטשן און האָט אָנגע־

היסטאָרישע דראַמעס

וואָרפן אַ פחד אויף זיינע קריגער. זיי האָבן נישט געוואוסט וואָס צו טאָן מיטן אַרונ־הברית, האָבן זיי אים געשיקט פון איין שטאָט אין דער אנדערער אַרײן. דערווייל האָבן זיי פאַרגעסן איבערצופאַלן אויף אונדז, ווייל זיי האָבן געהאט צו טאָן מיט זיך אַליין און מיר האָבן געקענט זיי אַרויסטרייבן פון פיל דערפער און שטעט; וואָס זיי האָבן געהאט ביי אונדז פאַרנומען. אויף אַזאַ אופן האָט גאָר דער אַלמעכטיקער גאָט פאַרוואַנדלט אונדזער מפלה, וועלכע איז געווען אַ שטראַף פאַר די בני עלי און פאַר אונדז אַלעמען, פאַר די באַ-גאַנגענע זינד, אין אַ ישועה גדולה, אַין אַ ניצחון.

ע ל ט ט ע ר פ ו ן ש י ל ה : איך באַוואַנדער די גרויסקייט פון גאָט און זיינע וועגן. און דיר, נביא שמואל, דאַנק איך פאַר דייןע ווערטער וואָס האָבן מיר געעפנט די אויגן צו זען קלאַר די געשעע-נישן.

ע ט ל ע כ ע פ א ר ט ר ע ט ע ר פ ו ן ד י ש ב ט י ם : ווען מיר זענען געגאַנגען אַהער, האָבן מיר געהאט תרעומות צו דיר, נביא! — די שבטים פון צפון האָבן געהאלטן, אַז דו האָסט פאַרטריבן דעם אַרון און געבראַכן דעם אוראַלטן, הייליקן בונד מיטן האָר יהוה — צו אונדז אין צפון זענען טאַקע די ידיעות אַנגעקומען צעדרייטע און מיר זענען צעמישט געוואָרן! — איצט וועלן מיר קענען ווי געהע-ריק אויפקלערן די זאַכן! —

ש מ ו א ל : זיבן חדשים איז געווען דער אַרונ־הברית צווישן די פלישתים און זיי האָבן נישט געוואוסט ווי אַזוי זיך צו באַפרייען פון אים. ביז זיי האָבן אים סוף־כל־סוף אַפגעשיקט צוריק. זיי האָבן געמאַכט אַ גייעם וואָגן, האָבן איינגעשפאַנט צוויי יונגע קי אין אים, האָבן אַרויפגעלייגט אויף אים דעם אַרונ־הברית און אויסערדעם נאָך אַ קאַסטן מיט גאַלד מפיס צו זיין אונדזער שטרענגן און מעכטיקן גאָט און אַפגעלאָזט פריי דאָס געשפאַן. די קי האָבן זיך באַלד געלאָזט לויפן צו דער גרענעץ פון ישראל און זיי האָבן זיך אַפגעשטעלט ערשט אין בית־שמש, אויף דער ערד פון ישראל. אַבער די איינ-וואוינער פון בית־שמש האָבן נישט געוואוסט ווי זיך צו פירן מיטן

הייליקן ארון און זיי האבן פוגע בכבודו געווען. האט דער אלמעכט-טיקער זיי באשטראפט דערפאר און דער ארון איז אוועקגעפירט גע-ווארן קיין קרית יערים, וואו ער געפינט זיך שוין א שטיק צייט און דארטן וועט ער שוין פארבלייבן. קיין שילה וועט ער זיך שוין מער נישט אומקערן!

ש ט י מ ע ן פ ן א י י נ ו א ו י נ ע ר פ ן ש י ל ה : א שלעכ-טע בשורה זאגסטו אונדז אן, נביא שמואל! — דאס איז פאר אונדז אן אומגעריכטער קלאפ און אן אוממכוד דערצו! — נישט אלע האבן מיר דאך געזינדיקט, פארוואסזשע זאלן לידן אויך די אומשולדיקע צווישן אונדז?...

ע ל ט ס ט ע ר פ ן ש י ל ה : אפשר קענסטו מתפלל זיין פאר אונדז, נביא שמואל, און פועלן אז דער הייליקער ארון זאל דאך אומגעקערט ווערן צו אונדז?...

ש מ ו א ל : עס איז אוממעגלעך צו גיין קעגן דעם רצון און קעגן די באשלוסן פון אונדזער אלמעכטיקן גאט! הערט ווייטער, קינדער פון ישראל! איך און מיינע חברים זענען געזעסן דא ביז היינט, ווייל מיר האבן געגלויבט אז דער ארון-הברית וועט זיך נאך אומקערן אהער. אבער איצט, ווען עס איז שוין זיכער, אז דאס וועט נישט געשען, האבן מיר באשלאסן צו פארלאזן שילה.

ש ט י מ ע ן פ ן א י י נ ו א ו י נ ע ר פ ן ש י ל ה : אויך דו, נביא שמואל, און אויך דיינע חברים פארלאזן אונדז?... — וועט דאך זיילא אינגאנצן אויסגעליידיקט ווערן! — נישט דער ארון-הברית, נישט קיין כהנים, נישט קיין לויים און נישט קיין נזירים וועלן דא פארבלייבן!... — פין א פלאץ וואו עס האט גערוט גאטס פראכט, וועלן מיר פארוואנדלט ווערן אין אן אומבאדייטנדיק פארווארפן ווינקל!... — פון א מקום תורה און חכמה וועלן מיר מיטאמאל מגולגל ווערן אין א קליין פארגרעבט און נישטיק שטעטעלע, אויף וועלכן קיינער וועט זיך נישט אומקוקן!... פארוואס קומט אונדז דאס, נביא שמואל?...

ע ל ט ס ט ע ר פ ן ש י ל ה : אפשר קענסטו כאטש ענדערן אט-

היסטאָרישע דראַמעס

דעם באַשלוס דיינעם, נביא שמואל, און אפשר איז מעגלעך דו און
דיינע חברים זאָלט פאַרבלייבן צווישן אונדז?

ש מ ו א ל : עס איז נישט מיין באַשלוס, ווירדיקער עלטסטער פונעם
שטאַטראַט פון שילה, איך טו בלויז דאָס, וואָס עס איז דער ווילן פון
אונדזער אַלמעכטיקן גאָט. און זיין רצון איז איך זאָל מיך באַזעצן
מיט מיינע חברים אין מיין הויז אין רמה. דאָרטן וועלן מיר עפענען
אַ גרויסן בית-מדרש, וואו עס וועלן לערנען הונדערטער קינדער פון
אַלע געגנטן פון ישראל און אויך איר וועט צו אונדז שיקן אייערע
פעאיקסטע קינדער צו לערנען תורה. דאָרטן וועל איך משפטן דאָס
פאָלק ישראל און אויסערדעם וועל איך איינמאַל אין יאָר קומען
אויף אַ שטיקל צייט אויך קיין בית-אל, גלגל און מצפה צו לערנען
און צו משפטן אויך אין יענע שטעט. עס איז דער רצון פון אונדזער
אַלמעכטיקן האָר יהוה, איך און מיינע חברים זאָלן אויסראַטן אַלע
פרעמדע אָפגעטער אין אַלע געמאַרקן פון ישראל, מיר זאָלן פאַר-
שפרייטן די הייליקע תורה צווישן זיין פאָלק און מיר זאָלן טאָן
צו דעם פאָלק יושר און צדק. מיר זענען אַנטשלאַסן דאָס דורכצו-
פירן מיט אַלע מיטלען, אפילו מיט שטרענגקייט און בייזקייט.

ש ט י מ ע ן : מיר נעמען אָן דיינע ווערטער, נביא, כאַטש זיי קלינגען
האַרט און האַרב!... — מיר וועלן דיר נאַכפאַלגן, הייליקער מאַן,
ווייל מיר פילן, אַז דו מיינסט אונדזער טובה און אין דיין שטרענג-
קייט און האַרטקייט איז באַהאַלטן גוטסקייט, ווי אַ יאָדער אין אַ
שאַלעכץ!... — פיר אונדז, קלוגער מנהיג, אויף די גוטע וועגן!...—

ש מ ו א ל : ס'איז דער צון פון אונדזער האָר, דעם גאָט פון אונדזערע
אבות אברהם, יצחק און יעקב, איר זאָלט זיך פאַרוואַנדלען פון
האַלב-ווילדע געצנדיגערישע שבטים אין אַ גרויס געטלעך פאָלק, אַ
לערער-פאָלק און אַ ליכט-פאָלק, וואָס זאָל ווערן אַ וועגווייזער פאַר
אַנדערע פעלקער. אייער כוח דאָרף נישט ליגן אין חומר, ווי ביי
אַלע אַנדערע פעלקער פון דער ערד, נאָר דווקא אין רוח, וואָס מען
זעט אים נישט, אָבער אין אים שטעקט די גרעסטע מאַכט. איר זענט
אויסדערווילט געוואָרן צו דעם שוין אין די צייטן פון אונדזערע

אבות און איר האָט נאָך פאַר זיך אַ זייער לאַנגן וועג פון עליות און ירידות. היינט ענדיקט זיך איין גרויסער שריט אויף אַט־דעם וועג אונדזערן, וועלכער האָט זיך אָנגעהויבן אין מאַמענט ווען מיר האָבן איינגענומען אַט־דאָס שיינע און פרוכפעריקע לאַנד אונטער דער אַנ־פירונג פון יהושוע בן נון. ווען מיר זענען געוואָרן אויס וואַנדערער אין מדבר און מיר זענען געוואָרן אַ יונג פּאָלק, אַ פּאָלק־קינד אויף דער אייגענער ערד, האָט זיך אָנגעהויבן די תקופה פון די שבטים, אַ תקופה פון צעמישונג, אומקלאַרקייט און צופעליקייט, אַ תקופה פון ראַנגלענישן מיט אַנדערע און מיט זיך אַליין. היינט ענדיקט זיך, פיל איך, די תקופה פון די שופטים און עס הייבט זיך אָן אַ נייער שריט פאַרויס אויף אונדזער לאַנגן וועג. איך וואַלט מיר געוואונטשן, אַז די נייע תקופה זאָל שטיין אונטערן צייכן פון גרויסע גייסטיקע מנהיגים, אונטערן צייכן פון נביאים! אמן כן יהי רצון! (אַלע הייבן זיך אויף פון די ערטער. זייערע אויגן פינקלען באַגייסטערטע און פריידיקע).

ש ט י מ ע ן : האָסט אונדז דערהויבן אין די הויכקייטן, ווי אויף אַדלער־פליגלען, נביא שמואל!... — האָסט פאַר אונדז געעפנט אַ שפּאַלט פונעם אייביקן פאַרהאַנג און האָסט אונדז אַנטפלעקט אַ שטריך פון דער צוקונפט!... — פיר אונדז, געטלעכער מאַן, צו גרויסקייט און רום!... — אַזאַ מנהיג ווי דו זענען מיר גרייט נאָכצופאַלן איבער דער גאַנצער וועלט אין דער אייביקייט אַריין!... —

(פאַרהאַנג).

סוף פון דער דראַמע.

חבלי גלזכה

היסטארישע דראמע אין צוועלף בילדער

פ ע ר ז א ן ע ן

שמואל הנביא
הבורה, זיון ווייב

דינסט־מיידלעך אין שמואלס הויז	{	מחלה דינה צישורה תמר
-------------------------------	---	-------------------------------

נביאים און לערערס, שמואלס חברים נאך פון עלים צייטן	{	עמרם יצחק גרשון קהת איתמר לבני אליצור עמינדב אליסף אלישמע אחיעזר אבימלך
--	---	--

שמואלס תלמידים און יינגערע חברים	{	אלעזר מישאל שמעי עוזאל צוראל
----------------------------------	---	--

שמואלס תלמידים און יינגערע חברים	}	אביחיל
		בכר
		עמישדי
		אבינועם
		יאר
		צדוק
		אשבל
	}	נתן
יונגע תלמידים		עמום

נאך יונגע תלמידים
 ערשטער זקן
 צווייטער זקן
 נאך זקנים
 שאול בן קיש, פויער, שפעטער מלך
 יורם בן עבן, שאולס דינסט-יונג
 גדעון, שמואלס דינסט-יונג
 ערשטער פון די בנייהנביאים
 צווייטער פון די בנייהנביאים
 דריטער פון די בנייהנביאים
 נאך בנייהנביאים
 ערשטער יונגערמאן פון גבעה
 צווייטער יונגערמאן פון גבעה
 נאך יונגעלייט און יונגלעך פון גבעה
 פארשטייער פון שבט בנימין

שאוּלס אָנהענגער	}	ערשטער מאן
		צווייטער מאן
		דריטער מאן
		נאך מענער

היסטארישע דראמעס

שאלס קעגנערס	}	ערשמער וואוילער-יונג
		צווייטער וואוילער-יונג
		דריטער וואוילער-יונג
		נאך וואוילע יונגען

אבנר בן נר, שאלס שוועסטערקינד און גענעראל
 ערשמער שליח פון יביש גלעד
 צווייטער שליח פון יביש גלעד
 יונתן, שאלס עלטסטער זון
 מאן פון גלגל
 קריגער
 ישי פון בית-לחם
 אליאב, זיין עלטסטער זון
 דוד, זיין יינגסטער זון

בני צרויה. דוד חברים	}	יואב
		אבישי
		עשהאל

ערשמער פאסטור
 צווייטער פאסטור
 נאך פאסטור
 אנג, קיניג פון עמלק
 קריגער, העראלדן, מענער און פרויען פונעם פאלק

ב א מ ע ר ק ו נ ג ע ן :

ד א ס ע ר ש ט ע ב י ל ד קומט פאר אין רמה. צוואנציק יאר
 נאכדעם ווי שמואל האט פארלאזט שילה. —

ד א ס צ ו ו י י ט ע ב י ל ד קומט פאר אויפן וועג קיין רמה.
 נישט ווייט פון דער שטאט. דעמועלבען טאג וואס דאס ערשטע. —

א. א. פ. ש. ע. ר.

דאָס דריטע און פערטע בילד קומען פאַר אין רמה, דעמזעלבן טאָג וואָס דאָס ערשטע און צווייטע. —

דאָס פינפטע בילד קומט פאַר ביי דער שטאַט־מויער פון גבעה אויפן אַנדערן טאָג נאָך די ערשטע פיר בילדער. —

דאָס זעקסטע בילד קומט פאַר אין מצפה, צוויי־דריי חדשים נאָך די ערשטע פינף בילדער. —

דאָס זיבעטע בילד קומט פאַר אין גבעה, לערך אין אַ יאָר אַרום נאָך דעם זעקסטן.

דאָס אַכטע בילד קומט פאַר ביים ירדן, נעבן גלגל, ביים פרימיטיוון אַבעליסק וואָס יהושוע בן נון האָט אויפגעשטעלט מיט די שטיינער, איבער וועלכע דאָס פאַלק האָט געקרייצט דעם טייך קומענדיק פון עבר־הירדן, צוויי־דריי טעג נאָך דעם זיבעטן. —

דאָס ניינטע בילד קומט פאַר ביים ראַנד פונעם מדבר יהודה, נישט ווייט פון בית־לחם, אויף צומאַרגנס נאָכן אַכטן. —

דאָס צענטע בילד קומט פאַר אין גבעה, לערך פינף יאָר נאָך דעם ניינטן בילד. —

דאָס עלפטע בילד קומט פאַר אין אַ לאַגער אינעם מדבר פון עבר־הירדן, אין צוויי־דריי חדשים אַרום נאָכן צענטן. —

דאָס צוועלפטע בילד קומט פאַר אין בית־לחם, גע־ ציילטע טעג נאָך דעם עלפטן. —

די גאַנצע דראַמע איז אויפגעבויט אויף פראַגמענטן פון די קאַפיטלעך ח' ביז י"ו פונעם ספר שמואל א'.

דאָס ערשטע בילד

א גרויסער זאל אין שמואלס הויז אין רמה, צעטיילט אין דריי טיילן דורך מאַרמאָרנע קאַלומנעס, דריי פון רעכטס און דריי פון לינקס. אין דער מיטלסטער אָפטיילונג, וואָס פאַרנעמט אַ גרעסערע העלפט פון דער בינע, אַ לאַנגער געשניצטער טיש פאַראַלעל צום הינטערגרונט און נאָך צוויי קלענערע ענלעכע טישן, אויסגעשטעלט אין אַ "ח". אויפן לאַנגן טיש צוויי קופערנע מנורות און אויף די קלענערע צו איינער. אַרום די טישן געשניצטע שטולן. אויף יעדער קאַלומנע זענען באַפעסטיקט צו פיר אייללאַמפן. די טישן זענען פאַרדעקט מיט בלויע צודעקן. לינקס און רעכטס, אַנטקעגן די עפענונגען צווישן די קאַלומנעס, צו צוויי שמאַלע און הויכע פענצטער. אין הינטערגרונט אַ ברייטע צווייפליגדיקע פאַראַד-נע טיר. צווישן די פענצטער לינקס, אַ געשניצטער שטענדער מיט אַ מנורה אויף אים. צווישן די פענצטער רעכטס אַ קופערנער כּיור מיט פאַרצירונגען. דורך די פענצטער רעכטס פאַלט אַריין פרימאַרגן-ליכט.

ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף, ענדיקן די צוויי מיידלעך מחלה און דינה דאָס אויפראַמען פונעם זאל און זייער האַרינטע, שמואלס פרוי דבורה, קאַנטראַלירט זייער אַרבעט.

ד ב ר ה : (שטעלט זיך אָפּ ביי איינעם פון די שטולן) קום נאָר, אַהער, מחלה! (ווען יענע קומט צו) פאַרוואָס האַסטו דאָ געלאָזן דעם שטויב צווישן די שניצערײען? דו ווייסט דאָך, אַז דער נביא שמואל פאַר-טראַגט נישט אַזעלכע אומזויבערקיטן...

מ ח ל ה : נישט איך האָב געלאָזן דעם שטויב. האַרינטע, נאָר מסתמא דינה. דאָס יונגע ציגעלע פאַרטראַכט זיך וועגן אירע נאַרישקייטן און דערווייל מאַכט זי די אַרבעט נישט ווי עס באַדאַרף צו זיין...

ד י נ ה : (איבערראשט) ווי קענסטו דאָס זאָגן, מחלה, אַז איך מאַך נישט די אַרבעט ווי עס באַדאַרף צו זיין? ... אויף יענער זייט האָסטו דאָך... (זי האַקט אָפּ, ווייל מחלה ווייזט איר אַן מיט איינדריינגלעכע גריי מאַסן זי זאָל שווייגן) — נו, גוט, איך וועל שוין בעסער אַכטונג געבן...

מ ח ל ה : ס'מאַכט נישט אויס, האַרינטע, מיר וועלן איצט שנעל איבער-ווישן נאָכאַמאָל אַלע שניצער־יען...

ד ב ו ר ה : (קוקט זיך איין אין איינער פון די מנורות) נו, און וואָס איז דאָס, מחלה? פון דרויסן האָסטו טאַקע גוט אויסגעשייערט און גע-מאַכט אַ שיינעם גלאַנץ, אָבער אין די קנייטשן פון די פאַרצירונגען איז געבליבן דער גאַנצער שמוץ...

מ ח ל ה : ס'איז ווידער דאָסזעלבע וואָס פריער...

ד י נ ה : (אויפגערעגט) אַזאָ זאָך איז דאָך נישט געהערט געוואָרן... ווי קענסטו... (האַקט אָפּ, ווען מחלה מאַכט צו איר בעטנדיקע גרימאַסן זי זאָל שווייגן).

מ ח ל ה : זי האָט נישט געמיינט קיין ביזו דערביי... אַט וועל איך נע-מען אַ מעסער, אָדער עפעס אַן אַנדערע שפיציקע זאָך, און איך וועל אַרויסקראַצן דעם שמוץ פון אַלע קנייטשן.

ד ב ו ר ה : איר דאַרפט זיך אויסהיטן צו דערצערענען דעם נביא. כאַטש ער איז אַ שטרענגער איז ער פאַרט אַ גוטער. איז ער טאַקע נישט מקפיד נישט אויפן עסן, נישט אויפן טרינקען און נישט אויפן שלאָפן. אָבער די שטוב מוז זיין העכסט זויבער און אויף זיינע קליידער טאָר נישט זיין קיין שפרענקעלע. אומזויבערדיקייט קען ער בשום אופן נישט פאַרטראַגן... איר ווייסט עס דאָך...

מ ח ל ה : איר זענט גערעכט, האַרינטע, און זייט אונדז מוחל... מיר וועלן מאַכן אַלץ אין דער בעסטער אַרדענונג, דער נביא זאָל נישט האָבן צוליב וואָס צו צערענען...

ד ב ו ר ה : (איידער זי גייט אַרויס) נו, גוט, איך גלויב, אַז איר וועט האַלטן וואָרט... (דראַט דינהן מיטן פינגער, שפאַסיק און גוטמוטיק). דו, דינה, ביסט טאַקע נאָך אַ גאָר יונג ציגעלע, אָבער גוט אַרבעטן

און זויבערקייט דאַרף מען זיך לערנען פון יונגערהייט אָן... אויב דו וועסט זיין אַ שליומפּערקע, וועל איך עס דערציילן דיין בחור און ער וועט דיך איבערלאָזן... (גייט אָפּ).

ד י נ ה : זעסט שוין! זעסט שוין, וואָס דו האָסט אָנגעאַרבעט, שלעכטע מחלה... ווי האָסטו געקענט זאָגן אזאַ באַשיינפּערלעכן ליגן, אַז איך האָב גאָר געאַרבעט פון דער אַנדערער זייט?... מיינט טאַקע די האַ-רינטע, אַז איך בין אַ שליומפּערקע און זי וועט מיך פאַרשוואַרצן ביי מיין גדעונען אין די אויגן. ער קען מיך טאַקע מער נישט וועלן און דעמאָלט וועסטו שולדיק זיין אין גאַנצן אומגליק. (מאַכט אַ גריי-מאַסע ווי צום וויינען).

מ ח ל ה : (גייט צו איר צו און גלעט זי איבערן קאַפּ) נאַריש מיידעלע... צוליב יעדער קלייניקייט ביסטו גרייט צו וויינען... האָסט דען נישט געזען, אַז די האַרינטע מאַכט מיט דיר אַ שפּאַס?... דו מיינסט טאַקע אויף אַן אמת, אַז זי וועט דיך גיין באַרעדן פאַר גידעונען?... וואָלט זיך עס דען געפּאַסט פאַר אַזאַ חשובער האַרינטע, די פרוי פונעם עלטסטן נביא?... און נאָך אַלעמען, ווען זי וואָלט עס אָפילו געטאָן — מיינסטו טאַקע, אַז זי וואָלט דיר געקענט קאַליע מאַכן די מערכה ביי גידעונען?... עס איז דאָך גענוג אַ קוק צו טאָן אין זיינע אויגן אַריין ווען ער געפינט זיך נעבן דיר, בכדי צו זען, אַז זיין גשמה גייט אויס נאָך דיר... אים וועט שוין קיינער פון דיר נישט אָפּ-רעדן...

ד י נ ה : (צעלאַכט זיך שטיפעריש) איך בין טאַקע אַ נאַריש גענדזל... אָבער איך פאַרשטיי נאָך אַלץ נישט צוליב וואָס דו האָסט געדאַרפט לינגערן און אַרויפּוואַרפן אויף מיר דיין שולד?...)

מ ח ל ה : (מיט אַ זיפּן) אוי, מיין טייערע, דו פאַרשטייסט נישט, ווייל דו ביסט אַ גוטע און דו שטעלסט זיך גאַרנישט פאַר דיין גוטסקייט... (טרויעריק) דיר וועט מיין ליגן גאַרנישט שאַטן און מיר קען ער העלפן איך האָב דאָך נישט קיין בחור און די יאָרן שטייען נישט. אַ מיידל דאַרף באַקומען איר באַשערטן אין דער צייט, ווען זי איז גאַר יונג, ווייל וואָס עלטער זי ווערט, איז אַלץ שווערער... קען זיך

אמאל מאכן איך זאל נאך לאנג דארפן דינען ביי דער האַרינטע דבורה און דעריבער איז נייטיק זי זאל האָבן אַ גוטע מיינונג וועגן מיר.

דינה: זאָרג נישט, מחלה. דו וועסט אויך אינגיכן קריגן דיין באַ-שערטן און זיין גליקלעך. (אין הינטערגרונט הערן זיך מענערשע שטימען).

מחלה: (צעטומלט) מיר האָבן זיך פאַררעדט און אַט גייען שוין אַהער די מענער... לאַמיר גיין דאָ אַרום... (נעמען צענויף זייערע מכשירים און גייען אויף רעכטס. ווען פון הינטערגרונט קומען אַריין די ער-שטע מענער, שלייכן זיי זיך אַרויס דורכן זעלבן אַריינגאַנג).

עמרם: (קומט אַריין אינאיינעם מיט יצהר, אלישמע און אבימלך און זיי שטעלן זיך אַוועק נעבן דער פאַדערשטער קאַלומנע לינקס). היינטיקס יאָר, חברים, ווערט עס צוואַנציק יאָר זינט מיר זענען אַוועק פון שילה און באַזעצנדיק זיך דאָ אין רמה. האָבן מיר אָנגע-הויבן אונדזער גרויס ווערק.

יצהר: איר געדענקט ווי עס האַט דעמאָלט אויסגעזען אין לאַנד פון ישראל?

אלישמע: אודאי געדענקט מען. ס'איז געווען ביטער און פינצטער. נאָך אַ גרויסער מפלה אין אַ פאַרלוירענער שלאַכט מיט די פליש-תים. די דערפער און שטעט איבערגעפולט מיט עקלדיקע אַפבילדער פון פרעמדע געטשקעס און מיט זייערע פאַלשע כהנים. דאָס פאַלק פאַרזונקען אין עס-הארצות, אויסטערלישע גלויבונגען און שלעכטע מידות. אומעטום אַנטמוטיקונג און אַפהענגטיקייט. ס'האַט זיך גישט געזען קיין אויסוועג פון אַט-דער טרויעריקער לאַגע און עס איז גישט געווען קלאַר ווי-אַזוי וועט אונדזער פאַלק קענען איבערלעבן אַט-די געפערלעך-ביטערע צייט...

אבימלך: איך געדענק אָבער אויך ווי מיר האָבן זיך דעמאָלט, אונ-טער דער פירונג פון אונדזער אויסדערוויילטן מנהיג. דעם נביא שמואל, גענומען מיט התלהבות, קנאות און אימפעט צו אונדזער גרויסער אַרבעט. און דער אָנהייב איז גאַרנישט געווען לייכט. מיר

היסטארישע דראַמעס

האַבן זיך אַוועקגעלאָזט צווישן די שבטים פון ישראל און אַנגעהויבן אַ פאַרביטערטן און עקשנותדיקן קאַמף מיט די אומזיניקע אַפּגע-טער, אבערגלויבנס און ווילדע זיטן, אויסראַטנדיק דאָס שלעכטס פון צווישן פּאָלק. אונדזער מנהיג אַליין איז געגאַנגען איבערן לאַנד און מיט זיין אויפריכטיקן אייפער פאַרן אַלמעכטיקן גאָט פון ישראל און פאַר זיין תורה, האָט ער מיטגעריסן דאָס פּאָלק און געוואונען זיין האַרץ. ער האָט מיט צדק און יושר געמשפּט די קינדער פון ישראל און זיי ווידער געלערנט גיין אויפן ריכטיקן וועג. מיר האָבן געגרייבן דעם שולן פאַר די קינדער פונעם פּאָלק צוערשט אין די גרעסערע שטעט און דערנאָך אויך אין די קלענערע און מיט די בעסטע תלמידי-דים פון יענע שולן האָבן מיר אַוועקגעשטעלט אונדזער הויפּט-שייבה אין רמה, וואָס האַלט אין איין וואַקסן. מיר האָבן אויך געוואָרנט דערפאַר, אַז אונדזער יוגנט זאָל זיין באַוואַפנט, זי זאָל זיך קענען גוט באַנוצן מיט די כליווין און זי זאָל זיין גרייט צו פאַרטיידיקן אונדזער ערד קעגן אַלע שונאים.

י צ ה ר : מיר האָבן איינגעאַרדנט אונדזער לעבן אויף אַ גאַנץ אַנדערן שטייגער ווי אונדזערע שכנים, אָבער אויף פעסטע און קלוגע יסודות. אויסער דער „ברודערשאַפּט פון די נביאים“, וועלכע זענען צעטיילט געוואָרן איבערן גאַנצן לאַנד און זיי זענען עס די ריכטער פון די דערוואַקסענע און די לערער פון די קינדער, האָבן מיר נאָך די חברה פון די „בני-נביאים“, וועמענס מיטגלידער וואַנדערן אַרום איבערן גאַנצן לאַנד. זיי שפּאַרן אָן אַפילו אין די קלענסטע דערפלעך. זיי לעבן מיטן פּאָלק און זיי ווייסן פון אַלע פאַרקומענישן און געשעענישן וואָס טרעפן זיך אין די ווייטסטע און פאַרוואַרפנסטע ווינקער-לעך פונעם לאַנד.

ע מ ר ם : יא! מיר האָבן באַוווּן אַ סך צו דערגרייכן אין משך פון די יאָרן! עס האָט זיך אונדז איינגעגעבן צו שאַפן אַזאַ מלוכה, וואָס איז פאַרשיידן פון אַלע מלוכות ביי אונדזערע שכנים. מיר האָבן אויפ-געשטעלט אַן אמתע ממלכת נביאים און מיר לעבן אין איר גישט דרגער ווי די אַרומיקע געצנדיגער אין זייערע מלוכות, יעדנפאַלס אַ סך פרייער.

א ל י ש מ ע : עס איז ריכטיק... און דאך איז דאס הארץ עפעס אומי-
רואיק... נאך אלעמען לאזט נישט צורו עפעס א נישט גוט פארגע-
פיל...

א ב י מ ל ד : נו, מיר ווייסן שוין... פון שטענדיק אן ביסטו געווען א
מרה-שחורניק... אלעמאל איז דיין הארץ געווען אומרואיק און
שטענדיק האסטו געהאט שלעכטע פארגעפילן... (בשעת דעם גע-
שפרעך צווישן די פיר זענען זיך צענויפגעקומען אויך די איבעריקע
אכט פון זייערע אמאליקע חברים און אויסערדעם נאך די פאלגנדיקע
צוועלף יינגערע: אלעזר, מישאל, שמעי, עוזיאל, צוריאל, אביחיל,
בכר, עמישדי, אבינועם, יאיר, צדוק און אשבל. טייל פון זיי האבן
זיך ארומגערינגלט ארום די פיר שמועסנדיקע און האבן זיך איינ-
געהערט. אנדערע זענען געשטאנען גרופנווייז מער אין הינטער-
גרונט. מיטאמאל איז אריינגעקומען שמואל און האט זיך אנדערגע-
זעצט אויפן מיטלסדיקן שטול ביים לאנגן טיש. פון ביידע זייטן
האבן זיך אויסגעזעצט צו זעקס, אויך ביים לאנגן טיש, זיינע אלטע
חברים. ביי די זייטיקע טישן האבן זיך געזעצט, אויך צו זעקס, די
יינגערע נביאים).

ש מ ו א ל : אונדזער היינטיקע באראטונג וועט מוזן זיין א קורצע, ווייל
מיר האבן היינטיקן פרימארגן א סך צו טאן. איך באדויער דאס,
ווייל גראד איצט ווערט צוואנציק יאר זינט מיר האבן פארלאזט
שילה און זיך באזעצט דאָהי, וואלט נייטיק געווען גרינטלעכער צו
באטראכטן דאס וואָס מיר האבן אויפגעטאן, אבער מיר וועלן דאָס
מוזן אפלייגן אויף אן אנדערש מאל. היינט וואלט איך וועלן הערן
א דין וחשבון וועגן דער אלגעמיינער לאגע אין לאַנד. דו, אלעזר,
ביסט דאך געווען ביי די קינדער פון מנשה, ביסטו מסתמא באקאנט
מיט די ענינים אין צפון פונעם לאַנד און אין עבר-הירדן. דו קענסט
זיכער אפגעבן א באַריכט פון דאָרטן.

א ל ע ז ר : יא, איד קען דאָס טאן און אפילו אין קורצע ווערטער. אין
עבר-הירדן און אין צפון לעבן די קינדער פון ישראל איצט אין פרידן.
זיי באַארבעטן זייער גוטע ערד און באַקומען פון איר זאָטקייט און

היסטארישע דראמעס

וואוילשטאנד. זיי האבן כמעט אינגאנצן אויסגעראַמט די פרעמדע אָפּגעטער און זיי דינען אונדזער אַלמעכטיקן גאָט מיט אויפריכט־טיקייט. אָבער ווי ס'ווייזט אויס, איז צופיל שלום אויך נישט אַזוי גוט. זיי האָבן צוליב דעם לאַנגן שלום אויפגעהערט זיך לערנען צו באַנוצן כלי־זין און אנשטאַט זיך צו פאַרטיידיקן ווען זיי ווערן איר בערגעפאַלן. קויפן זיי זיך בעסער אויס ביים שונא מיט געלד. זענען טאַקע די שכנישע בני־עמון נישט־נאַר געוואָרן תקיף ביי זיך, נאַר זיי זענען אַפילו חוצפהדיק געוואָרן. דאָס איז בקיצור אַלץ וואָס איך קען זאָגן.

ש מ ו א ל : און דו, עזיאל, ביסט דאָך געווען ביי די בני יהודה אין דרום — וואָסזשע הערט זיך אין יענע געגענטן?

ע ו ז י א ל : ס'איז דאָך באַוואוסט, אַז אין דרום איז די ערד נישט אַזוי פרוכפערדיק און די רעגנס זענען אַ סך ווייניקער שפעדיק, איז די ערד־אַרבעט דאַרטן פיל שווערער. אָבער פונדעסטוועגן פעלט די קינדער פון ישראל אויך אין יענע מקומות הלילה נישט קיין שפיין און נישט קיין קלייד. אויך די קינדער פון שמעון און יהודה האָבן זיך כמעט אינגאנצן באַפרייט פון געצנדיגער־יי און זיי האָבן זיך אויפריכטיק אומגעקערט צו אונדזער גרויסן גאָט פון ישראל. די מענער פון די דרום־שבטים זענען מוטיקערע און געניטערע אין מלחמה־פירונג, האָט זיך זיי טאַקע איינגעגעבן אין דער לעצטער צייט צו האַלטן אין צוים די פלישתים, וועלכע זענען דאָך שטענדיק געווען אונדזער גרעסטער און געפערלעכסטער שונא. עס זענען אַפֿ־גענומען געוואָרן ביי די פלישתים אַלע אונדזערע שטעט און דערפער, וואָס זענען אַ סך יאָרן געווען אין זייערע הענט, און זיי וואָגן שוין מער נישט לעצטנס אַריבערצוגיין די גרענעץ און צו באַפאַלן אונדזערע ברידער. דאָס איז מיין באַריכט.

ש מ ו א ל : האָט נאָך עמעצער עפעס מוסיף צו זיין צום ענין, וועגן וועלכן מיר ריידן?...

ש ט י מ ען פ ון ד י נ י י ע ת ל מ י ד י ם : מיר זענען געווען אויך ביי אַנדערע שבטים און מיר באַשטעטיקן, אַז די לאַגע איז

אומעטום מער־ווייניקער דיזעלבע. — די מענער פון אשר גיבן זיך איצט אויך אָפּ מיט פּישפּאַנג, און ים־מסחר! — אויך די קינדער פון נפתלי און מנשה, וואָס וואוינען ביי די וואַסערן פון כנרת און מירום סאַרנעמען זיך מיט פּישפּאַנג! — יאָ, זיי טריקענען די פּיש און זאַלצן זיי, בכדי זיי צו קענען פירן און פאַרקויפן אין ווייטערע ער־טער. — אומעטום פאַרנעמען זיך אונדזערע מענטשן מיט כלערליי מלאכות און האַנט־אַרבעטן און אויך זיי לעבן בהרחבה! —

ש מ ו א ל : הייסט עס, אַז אונדזער פּאַלק איז איצט צופרידן? (עס ענט־פערט קיינער נישט. קוקט זיך שמואל אַרום און זעט, אַז אַ טייל פון די חברים זיינע האָבן אַראַפּגעלאָזט זייערע קעפּ.) פאַרוואָסזשע זאָגט קיינער גאַרנישט? איז מעגלעך, אַז לעבנדיק אין זאַטקייט און פרידן זאָל דאָס פּאַלק זיין אומצופרידן?...

מ י ש א ל : אונדזער פּאַלק איז אַן אומרויאקס און עס איז שווער עס צופרידנצושטעלן...

ש מ ע י : יאָ, אונדזער פּאַלק איז איינגעשפּאַרט און ווידערשפעניק און אויסערדעם איז עס אויך אומדאַנקבאַר...

ש מ ו א ל : וואָסזשע מיינט איר מיט דעם צו זאָגן, מיינע טייערע? ... פאַר־וואָס רעדט איר נישט קלאַר און דייטלעך? זאָגט עס אַרויס אָפּן; דאָס פּאַלק איז נישט צופרידן! אָבער פאַרוואָס איז עס נישט צו־פרידן?...

צ ו ר י א ל : עס איז נישט צום ערשטן מאל וואָס די בני ישראל זענען נישט צופרידן. איז דען אַנדערש געווען אין מדבר, אין די צייטן פון משה רבינו?...

ב כ ר : מען דאַרף האָבן געדולד צו אונדזער פּאַלק, נביא שמואל. יאָ, מען דאַרף האָבן צו זיי אַ לאַנגן אַטעם און אַ שטאַרק האַרץ.

ע מ י ש ד י : מען דאַרף אויך געפינען אַ זכות פאַר זיי און מען מוז אַמאָל אויך קענען מוחל זיין זייער זינדיקע ערדישקייט...

ש מ ו א ל : אָבער גאָט איז מיט אייך, חברים און תלמידים מיינע! זאָגט מיר קורץ און שאַרף, אָבער אַן באַוואַרענישן און אומוועגן; וואָס וויל דאָס פּאַלק?...

היסטארישע דראַמעס

א ב י ה י ל : דו וועסט צערענען אויף מיר, נביא שמואל, אָבער איך מוז דיר זאָגן דעם גאַנצן און ריינעם אמת: דאָס פּאָלק ישראל וויל האָבן אַ מלך! (שמואל ווערט אויפגעברויט, אָבער באַלד בייגט ער אָן דעם קאַפּ, פאַרדעקט דאָס פנים מיט די האַנטפלאַכן און הערט אויס די ווייטערדיקע ווערטער ווי אַן אורטייל) יאָ! יונג און אַלט הערן נישט אויף צו ריידן וועגן דעם. אויף אַלע פּאָלקספאַרזאַמלונגען, אויף אַלע מאַרקפלעצער און אין אַלע אכסניות איז דאָס לעצטנס דאָס טאַגרטעגלעכע געשפרעך. «מיר ווילן האָבן אַ מלך איבער אונדז — זאָגן זיי און זיי שרייען אויפן קול — פאַרוואָס זאָלן מיר זיין ער־גער פון אַלע פעלקער? אַלע אונדזערע שכנים, די גרויסע און די קליינע, די מעכטיקע און די שוואַכע, האָבן זייערע מלכים — ווילן מיר אויך האָבן אונדזער מלך». — אַזוי הערט מען טענהן און פאַר־דערן אין אַלע שטעט און דערפער, אין אַלע שטאַט־פלעצער, גאַסן און הינטער־געסלעך. איך בין חושד, אַז אויך די דעלעגאַציע פון זקנים, וואָס געפינט זיך דאָ זינט נעכטן, איז געקומען צו פאַדערן אַ מלך...

ש מ ו א ל : (הייבט אויף דעם קאַפּ און אין זיינע אויגן פינקלען פאַר־דראָס און צאַרן.) דאָס פּאָלק וויל אַ מלך!... (קורצע פּויזע) אין משך פון די אַלע יאָרן האָב איך עס געמשפּט און געפירט מיט גערעכ־טיקייט. איך האָב ביי קיינעם פון זיי קיינמאַל נישט צוגענומען קיין וויינגאַרטן אָדער אַן איילבירטן־וועלדל, קיין אַקס אָדער אַן אייזל. אמת, איך האָב זיי אָפטמאַל שטרענג געמוסרט ווען זיי זענען אָפֿ־געטראָטן פון דעם אַלמעכטיקן גאָטס גלייכע וועגן, אָבער אויסער־דעם האָב איך קיינעם פון זיי קיינמאַל קיין קרום וואָרט נישט גע־זאָגט. איך האָב תמיד מתפלל געווען פאַר זיי. איך האָב געבעטן דעם אַלמעכטיקן האָר פון דער וועלט זיי זאָלן זיך שטאַרקן איבער זייערע פיינט; עס זאָלן אויספאַלן די רעגנס אין דער ריכטיקער צייט און זייערע גערעטענישן זאָלן זיין גוטע און שפּעדיקע. איך האָב געזאָרגט דערפאַר, זיי זאָלן נישט זיין אַזוי ווילד און אבער־גלויבעריש ווי זייערע שכנים און זייערע קינדער זאָלן לערנען גאָטס לעבעדיק וואָרט. איך האָב מיך באַמיט זיי זאָלן זיין אַלע גלייכע

קינדער ביי אונדזער האַר יהוה, אַז אַרעם און רייך זאָלן האָבן די זעלבע רעכט און אַז אַפילו צו די שוועלאַזע אלמנות און יתומים זאָל קיין אומרעכט נישט געשען. אָבער ביי מיין פּאָלק איז דאָס אַלץ גאַרנישט ווערט הפנים — ווייל דאָס פּאָלק וויל אַ מלך! ... דאָס פּאָלק פאַראַכט מיך באַשיינפערלעך און דורך מיר, זיין נביא, וואָס האָט גאַרנישט געטאָן קעגן זיין געבאָט, שאַצט עס גרינג אויך דעם אַלמעכטיקן גאָט פון זיינע אבות. יאָ! דאָס פּאָלק וויל האָבן אַ מלך!

א ב י נ ו ע ס : נעם נישט אויף דעם ענין אַזוי שווער, נביא שמואל! נאָך אַלעמען זענען עס דאָך קינדערייען פון אַ יונג פּאָלק.

י א י ר : דאָס זענען טאַקע נישט מער ווי קינדערייען. נישט דיך פאַר אַכטן זיי און נישט אונדזער גרויסן גאָט. זיי ווילן בלויז זיין גלייך צו אַלע אַנדערע פעלקערשאַפטן. זיי פאַרטראַגן נאָך נישט צו זיין אַנדערש פון אַלעמען.

צ ד ו ק : זיי האָבן זיך נאָך נישט דערהויבן צו דער מדרגה פון אויס-דערוויילטקייט, כאַטש פון געצנדינעריי האָבן זיי זיך דערווייל כמעט ווי אַפגעקערט. זיי קענען נאָך נישט באַגרייפן ווי אַזוי עס קען זיין אַ מלוכה אָן אַ מלך. אָבער מיט דער צייט וועלן זיי דערגיין צו דער מדרגה אויך דאָס צו פאַרשטיין, פונקט ווי זיי באַנעמען שוין היינט, אַז דער אמתער, לעבעדיקער גאָט קען נישט האָבן קיין אַפבילד.

ש מ ו א ל : און איך האָב געמיינט, אַז איך האָב שוין אויפגעשטעלט אַ ממלכת נביאים! אָבער ניין! דאָס פּאָלק וויל דאָך האָבן אַ מלך! (קורצע פּויזע) יאָ, אָבער וואָס איז אייער מיינונג וועגן דעם, אַלטע חברים מיינע, נביאים און ריכטער, לערערס און פירערס פון ישראל, מיט וועמען אינאיינעם איך האָב געקעמפט און געאַרבעט אויפצו-בויען אַ ממלכת נביאים? וואָס האַלט איר, דאַרף מען טאָן: נאָכ-געבן דעם פּאָלק, אָדער נישט? איר האָט ביז איצט נאָך גאַרנישט געזאָגט — וויל איך איצט הערן אויך אייער וואָרט.

ג ר ו ן : איך האָב די גאַנצע צייט געשוויגן, ווייל איך מיין אַז אין דעם פּאַל איז געווען וויכטיקער פּריער אויסצוהערן די ווערטער פון די חברים, וואָס האָבן נישט לאַנג באַרייזט דאָס לאַנד. אויב איך

היסטארישע דראמעס

דאַרף איצט אויסדריקן מיין מיינונג — בין איך אנטשידן קעגן דעם מען זאל נאכגעבן דעם פּאַלק, ווייל עס איז אומפאַראַנטוואָרטלעך ווי אַ קינד, וואָס דאַרף געפירט ווערן.

ל י ב נ י : איך בין מסכים מיט גרשונס מיינונג. אויך ווען עס האָט זיך געהאַנדלט וועגן אויסראַמען מיט געוואָלד די פרעמדע געטער, האָבן מיר זיך נישט גערעכנט מיטן ווילן און מיט דער מיינונג פון פּאַלק. ק ה ת : מען קען בשום אופן נישט פאַרגלייכן!... עקלדיקע אָפּגעטער זענען נישט דאָס זעלבע וואָס אַן אייגענער מלך פון אונדזער בלוט און פלייש.

א ל י צ ו ר : אויסערדעם קען דאָך געמאָלט זיין, אַז די פּאַדערונג פונעם פּאַלק איז אַ ריכטיקע און זי טוט וואוילגעפּעלן דעם אַלמעכטיקן... אָפטמאָל איז די שטים פונעם פּאַלק אויך די שטים פון גאָט...

ע מ י נ ד ב : אין דעם פּאַל איז דאָס נישט מעגלעך, ווייל דורך אונדז הערשט דאָך יהוה אַליין איבער זיין פּאַלק ישראל און ער וועט דאָך נישט וועלן איבערגעבן זיין געטלעכע מאַכט צו אַ מלך בשר ודם.

א ל י ס ה : ס'איז אָבער נישט אויסגעשלאָסן יהוה זאל וועלן הערשן איבער זיין פּאַלק אויך דורך דער פּאַרמיטלונג פון אַ מלך בשר ודם. אויף וועמען ער וועט אויסשפּרייטן זיין גענאָד און זיין גייסט... מוז ער דען דווקא הערשן דורך חכמים און נביאים?

א י ת מ ר : פּאַרוואָס זאל יהוה וואוילגעפּעלן איבערצוגעבן די הערשאַפט צו אַ מלך, אַז עס איז לאַך זיכערער פּאַר דער פּאַרשפּרייטונג פון זיין תורה און פּאַר דער אויספּאַלגונג פון זיינע געבאָטן, זי זאל זיך געפינען אין די הענט פון נביאים.

א ח י ע ז ר : און איך בין איבערצייגט, אַז מען דאַרף טאָן וואָס דאָס פּאַלק פּאַרלאַנגט, ווייל דאָס פּאַלק דאַרף האָבן די דעה איבער זיין אייגענעם גורל.

א ב י מ ל ד : ריכטיק! אייגנטלעך איז דאָך אונדזער שטרעבונג צו באַשיצן אונדזער פּאַלק פון געוואָלטהערשאַפט, טאָרן מיר אַליין אויך נישט וועלן אַרױפּצווױנגען אויף אים אונדזער הערשאַפט.

א ל י ש מ ע : דאָס עצם פעלן פון איינשטימיקייט און האַרמאָניע צווישן

אונדז און דעם פאלק איז שוין נישט גוט און ווי עס זאל נישט זיין, וועלן אלץ זיין אומצופרידענע. מיין הארץ איז זייער באזארגט צו ליב דעם...

ש מ ו א ל : נו, איך זע שוין, אן אייערע מיינונגען זענען קעגנזעצט און צעטיילט. איר האט אבער נישט באטראכט נאך א מעגלעכקייט, וועלכע וואלט אפשר געקענט פארמיידן עס זאלן מוזן זיין אומצור פרידענע. מען קען דאך צוליב טאן דעם פאלק און באשטימען א מלך איבער אים, אבער... אבער דעם מלך וועלן מיר דאך דארפן באשטימען, וועלן מיר קענען אויסקלייבן אזעלכן וואס זאל זיין וויי ליק אונדז צו פאלגן... אזעלכן וואס דורך אים וועלן מיר קענען סיי ווייסיי דורכזעצן דעם אלמעכטיקנס געבאט און ווילן... פונקט אזוי ווי ווען עס וואלט קיין מלך גארנישט געווען...

י צ ה ר : ווי גרויס איז דיין חכמה, אונדזער נביא און מנהיג... ע מ ר ס : דיין שארפער שכל דרינגט דורך אלע פלאנטערן און מאכט צונישט אלע שוועריקייטן און גלייכט אויס אלע מיינונגס-פארשיידנ-קייטן.

ש ט י מ ע נ פ ו נ ד י א נ ד ע ר ע : גאטס גייסט רוט אויף דיר, נביא שמואל! — אונטער דיין פירונג קענען מיר רואיק זיין! — דו געפינסט אן אויסוועג פון יעדער קלעם, אונדזער לערער! — ש מ ו א ל : גוט, מיינע פריינט! איך וועל מתפלל זיין צום גרויסן גאט פון ישראל און ער וועט מיר איינגעבן דעם גוטן געדאנק וואס צו טאן! (קורצע פויזע) איצט פירט אריין אהער די נייע תלמידים, וואס זענען נעכטן געבראכט געווארן צו אונדז! (אלע הייבן זיך אויף פון די ערטער. עמרם און יצהר צינדן אן די מנורה אויפן שטענדער לינקס און שמואל שטעלט זיך דארטן אוועק מתפלל זיין. אלישמע, אבימלך, איתמר און אליסף גייען עטלעכע מאל ארויס און ברענגען אריין געפלאכטענע קערבלעך, וועלכע זיי שטעלן אויס אויף די טישן. אלעזר, עויאל, מישאל און שמעי גייען אויך ארויס און אין א וויילע ארום קומען זיי אריין אינאיינעם מיט די נייע תלמידים, וועלכע זיי שטעלן אויס הינטער דעם נביא שמואל, נעבן די קאלומ-דעם לינקס. אלע איבעריקע שטעלן זיך אויס הינטער זיי).

היסטארישע דראמעס

ש מ ו א ל : (דרייט זיך פאמעלעך אויס מיטן פנים צו די פארזאמלטע. ער שיינט ממש פון באגייסטערונג און עקסטאז.) יונגע תלמידים, וואָס איר קומט פון אלע ווינקעלעך פון ישראל, בכדי אַריינצוטערען אין אונדזער ישיבה. איך האָב אייך גערופן אַהער, ווייל איך האָב אייך געוואָלט זען, באַגריסן מיט אַ ברוד־הבא און בענטשן אויף אייער נייעם, גאַרנישט לייכטן וועג אין דינסט פון אונדזער אַלמעכ־טיקן גאָט און פון אונדזער ווידערשפעניקן און דאָך געליבטן פּאַלק: איר וועט דאַרפן שפעטער מיט יאָרן פירן די בני ישראל און משפיע זיין אויף זיי — ווינטשט איך אייך איר זאָלט באַגערן צו לערנען גאָטס וואָרט נישט־נאָר מיטן מוח און שכל, נאָר אויך מיטן האַרצן און דער נשמה, בכדי עס זאָל דורכדרינגען אייערע וועזנס און קיין שום זאָך זאָל פאַר אייך נישט שווער זיין אום אַליין אויסצופאַלגן יהוהס געבאָט און צו מאַכן, אַז אויך אַנדערע זאָלן דאָס טאָן. איר ווינטשט אייך אויסערדעם איר זאָלט האָבן גענוג מוט און שטאַרקייט נישט נושא פנים צו זיין קיינעם און נישט מוחל צו זיין קיינעמס זינד. אַפילו די רייכסטע און מעכטיקסטע פונעם פּאַלק זאָלט איר שטראַפן פאַר זייערע חטאים אַנטקעגן מענטשן און זייער באַשעפער. זייט מצליח אויף אייער נייעם וועג! (קורצע פּויעז. באַטראַכט אַ וויילע איינדריינגלעך די בחורימלעך און שטעלט זיך אָפּ אויף איינעם, וואָס שלינגט אים ממש מיט די אויגן). ווער ביסטו, מיין קינד? ווי הייסטו און פון וואַנען שטאַמסטו?...

ג ת ו : (אַן ענטוואַסטיש און לעבהאַפט בחורל) איך דאַנק דיר, נביא שמואל, פאַר דיין אויפמערקזאַמקייט צו מיר! איך הייס נתן און שטאַם פון חברון אין יהודה. איך האָב ווי אַ דורשטיקער געשלונגען דיינע ווערטער און איך זאָג צו צו גיין אין די וועגן וואָס דו און די איבעריקע לערערס וועלן אונדז ווייזן. איך בין זיכער, אַז אויך אלע מיינע חברים זאָגן צו דאָסזעלבע!

א ל ע ת ל מ י ד י ם : מיר זאָגן צו אויסצופאַלגן די געבאָטן פון יהוה און צו וואַכן דעריבער, אַז אויך אַנדערע זאָלן דאָס טאָן! — מיר טוען אַ גדר צו הייליקן אונדזער לעבן אין דינסט פון אונדזער גאָט, פון אונדזער אמונה און פּאַלק! —

ש מ ו א ל : (הייבט אויף די הענט איבער זיי) זייט געבענטשט, געטרייע קינדער פון אונדזער האַר יהוה! ער זאָל אייך געבן כוח צו האַלטן אייער נדר! געדענקט, אַז אויף אייך לייגט זיינע האַפענונגען דאָס גאַנצע הויז פון ישראל! (לאַזט צוריק אַראָפּ די הענט.) עמרם און יצהר! זאָלן אַריינקומען די עלטסטע און זקנים פון ישראל, נאָכדעם ווי די יינגלעך וועלן האָבן אַרויסגעגאַנגען. (דרייט זיך פאַמעלעך ווידער אויס צו דער מנורה ביים עמוד. דערווייל גייען די תלמידים פאַרביי די טישן אין פאַדערגרונט און יעדער פון זיי באַקומט פון אלישמע אַדער אבימלך, וועלכע שטייען דאָרטן, אַ געפלאַכטן קער בעלע. דערנאָך גייען זיי ווייטער אויף רעכטס און גייען אַרויס פאַר-ביי די קאַלומנעס. די ערשטע צוויי, נתן און עמוס, שטעלן זיך אָפּ ביי דער פאַדערשטער קאַלומנע רעכטס און כאַפּן אַ שמועס, בשעת עס קומען אָן זייערע חברים און שטעלן זיך אַרום זיי.)

ג ת ן : וואָס פאַר אַ שיין קערבעלע דאָס איז! און עס האָט אָן אויפ־שריפט מיט בלויער טינט. זע וואָס עס שטייט אָנגעשריבן; אַ מתנה פונעם נביא שמואל.

ע מ ו ס : און אויף מיינעם שטייט אָנגעשריבן; אַ מתנה פונעם נביאס ווייב דבורה.

ג ת ן : קענען הפנים דאָ אויך די ווייבער שרייבן, אויב אַזוי...

ע מ ו ס : וואָס פאַלט דיר איין? ... דאָס האָבן זיכער געמאַכט די קערבלעך און די אויפשריפטן די עלטערע בחורים פון דער ישיבה...

ג ת ן : (עפנט זיין קערבל) זעט נאָר, זעט, וואָס פאַר אַ געשמאַקע זאַכן עס זענען דאָ אינעווייניק; טייטלעך, פייגן און ראַזשינקעס; מאַנדלעך, ניס און באַקסערן; קוכן, געפרעגלטס און איינגעמאַכטס. אַזוי פיל גוטע זאַכן אויף איינמאַל!

א ל ע : (עפענען זייערע קערבלעך) טאַקע אַזוי פיל גוטע זאַכן אויף איין מאַל!

ע מ ר ס : איצט, קינדערלעך, גייט צוריק יעדער אין זיין שלאַף-חדר... י צ ה ר : היינטיקן טאָג זענט איר פריי זיך צו שפּילן, אָבער זייט געהיט נישט אַנצומאַכן קיין שאַדנס! (די קינדער גייען אָפּ און מיט

זיי אינאיינעם אויך עמרם און יצהר, וועלכע קומען אבער באַלד צו־
ריק מיט די זקנים און עלטסטע פון ישראל, וועמען זיי ווייזן אָן די
פלעצער ביי די טישן וואו זיי דאַרפן זיצן. די יינגערע חכמים און
נביאים, וועלכע באַלאַנגען נישט צום העכסטן ראַט, גייען איצט
אויך אַרויס. אַ וויילע נאַכדעם ווי אַלע האָבן זיך שוין אויסגעזעצט,
גייט אויך שמואל אַוועק פונעם שטענדער און ער זעצט זיך איובנאָן
ביים טיש).

ש מ ו א ל : (קוקט זיך שאַרף אַרום) זייט באַגריסט, איר עלטסטע און
זקנים פון ישראל!

ז ק נ י ם : מיר בייגן אונדזערע קעפּ פאַר דיר, נביא שמואל, און מיר
ענטפערן דיר מיט אונדזערע בעסטע גרוסן און ברכות...

ש מ ו א ל : איר זענט אַנגעלייגטע געסט אין מיין הויז, ווען איר זאָלט
נישט קומען, אַבער איך פיל אַז היינט איז אייער קומען באַזונדערס
וויכטיק... וואָסזשע ברענגט אייך איצט אַהער, עלטסטע פאַרשטייער
פונעם פאָלק ישראל?...

ז ק נ י ם : עס איז ריכטיק דיין געפיל, נביא און מנהיג. אַ זייער זויכ־
טיקער ענין ברענגט אונדז היינט אַהער — אַן אַנטשיידנדיקער און
לעבנס־וויכטיקער ענין.

ש מ ו א ל : איך בין גרייט אייך אויסצוהערן, ווירדיקע זקנים!

ז ק נ י ם : עס וועט ריידן איינער פון אונדז אין אַלעמענס נאָמען, אַבער
מיר בעטן דיר, נביא, נישט צו צערענען, נישט אים און נישט אונדז,
אויב זיינע ווערטער וועלן דיר נישט וואוילגעפעלן.

ש מ ו א ל : זאָל ריידן איינער פון אייך.

ע ר ש ט ע ר ז ק ן : מיר איז שוין אויסגעקומען נישט איינמאָל אין
מיין לעבן דורכצומאַכן פאַרשיידענע שוועריקייטן... מיר איז שוין
אויסגעקומען צו קעמפן: קעגן הישעריק און אַנדערע פלאַגן, קעגן
שטורמישע פאַרפלייצונגס־וואַסערן, קעגן הונגער און דורשט אינעם
וויסטן מדבר, קעגן בלוט־דורשטיקע שונאים אין פיל שלאַכטן... און
מעסט מיר גלויבן, נביא, אַז קיינמאָל איז מיר נאָך נישט אַזוי
שווער געווען ווי היינט. אַבער וואָס זאָל איך טאָן? מען האָט אַרויפ־

געלייגט אויף מיר א שליחות און איך מוז זי אויספירן. דאָס פּאָלק האָט מיך געמאַכט פאַר זיין מויל און איך מוז ריידן...

ש מ ו א ל : רעד־זשע פריי און אָפּן, ווירדיקער זקן, און גלייך צום ענין. ער ש ט ע ר ז ק נ : דאָס פּאָלק האָט מיר געהייסן דיר איבערגעבן אָט־וואָס: דו ווערסט אַלץ עלטער, נביא שמואל, און דיינע צוויי זין, וואָס זענען שופטים אין באר שבע גייען נישט אין דיינע וועגן. זיי נעמען שוחד און משפטן אומגערעכט. זיי וועלן נישט קענען זיין דיינע נאָכפּאָלגער. פּאַרלאַנגט דאָס פּאָלק דו זאָלט באַשטימען אַ מלך איבער זיי, וועלכער זאָל זיי משפטן און פירן אין די מלחמות קעגן די שונאים, פונקט ווי עס פירט זיך ביי אַלע אַנדערע פעלקער. פאַרוואָס זאָל ישראל זיין ווייניקער און ערגער פון אַנדערע?

ש מ ו א ל : און איר זענט זיכער, אַז דער מלך וואָס וועט באַשטימט ווערן איבער אייך, וועט זיין בעסער פון די שופטים און הערשערס וואָס זענען ביז איצט געווען איבער אייך?...

צ ו ו י י ט ע ר ז ק נ : עס קען אין דעם נישט זיין קיין שום זיכערקייט, אָבער ווען איין זאך גיט זיך נישט איין דאָרף מען אויספרוואוּן אַ צווייטע...

ש מ ו א ל : און ווייסט איר כאָטש דעם געוויינטלעכן שטייגער ווי־אָזוי עס פירט זיך אַ מלך?...

צ ו ו י י ט ע ר ז ק נ : עס זענען פאַראַנען פאַרשיידענע מלכים — גוטע און שלעכטע, און אין דעם זענען געווענדט זייערע פירונגען. מיר ווילן האָפּן, אַז אונדזער מלך וואָס דו וועסט מיט דיין חכמה פאַר אונדז באַשטימען, וועט זיין אַ גוטער...

ש מ ו א ל : (שטרענג) איידער איר פאַראַכט אייער גאָט יהוה און מיך, זיין נביא אינעם איצטיקן דור, וויל איך פונדעסטוועגן אייך וואַרע־נען און אויפקלערן דעם שטייגער פון דעם מלך, וואָס וועט קיניגן איבער אייך: אייערע זין וועט ער צונעמען און וועט זיי פאַרטאָן פאַר זיך ביי זיין רייטוואַגן, און ביי זיינע פּערד, און זיי וועלן לויפן פאַר זיין רייטוואַגן, און ער וועט זיי מאַכן פאַר הויפטלייט פון טויזנט, און הויפטלייט פון פופציק, און אויף צו אַקערן זיין אַקער.

און צו שניידן זיין שניט, און צו מאַכן זיינע כלי-מלחמה און די שפּאַנצייג פון זיינע רייטוועגן. און אייערע טעכטער וועט ער צונע- מען פאַר פּרעגלערינס, קעכינס און בעקערינס. און אייערע בעסטע פעלדער און ווינגערטנער און איילבירטגערטנער וועט ער צונעמען און אַוועקשענקען צו זיינע קנעכט. און פון אייערע זאַמען און ווייב- גערטנער וועט ער נעמען מעשר און אַוועקשענקען צו זיינע הויפּדי- גער און קנעכט. און אייערע קנעכט און אייערע דינסטן און אייערע בעסטע בחורים און אייערע אייזלען וועט ער צונעמען און פאַרטאָן פאַר זיין אַרבעט. פון אייערע שאָף וועט ער נעמען מעשר און איר וועט זיין קנעכט ביי אים. און איר וועט שרייען אין יענעם טאָג פון וועגן אייער מלך, וואָס איר האָט אייך אויסדעררוויילט, און גאָט וועט אייך נישט ענטפּערן אין יענעם טאָג. — איצט האָב איך אייך קלאָר געוואָרנט. ווילט איר נאָך אַלץ האָבן אַ מלך איבער זיך?...

ז ק נ י ם : יא, נביא שמואל, דאָס פּאָלק וויל האָבן אַ מלך, וואָס זאָל אונדז משפטן און אָנפירן אין קאַמף קעגן אַלע שונאים. מיר ווילן זיין גלייך מיט אַלע פעלקער!

ש מ ו א ל : איר זענט פון שטענדיק אָן געווען אַ ווידערשפעניק, האַרט- בעיקיק און אומדאַנקבאַר פּאָלק און איר זענט עס פאַרבליבן ביז צום היינטיקן טאָג! איך וועל מתפלל זיין צום אַלמעכטיקן און בעטן די אַנטשיידונג וועגן דעם פאַרלאַנג פונעם פּאָלק. דערנאָך וועל איך אייך געבן די תשובה. איידער איר וועט זיך פּאנאָדערגיין יעדער איינער אין זיין שטאָט און אין זיין היים, בעט איך אייך צו זיין מיינע געסט היינט צום אָונטברויט. (ער הייבט זיך אויף פון זיין פּלאַץ און דער פאַרהאַנג פּאַלט שנעל).

דאָס צווייטע בילד

דעם לינקן טייל פון דער בינע פארנעמט אַ משופעדיקער באַרג. איי-
בער וועלכן עס פירט אַרויף אַ וועג קיין רמה. צופוסנס פונעם באַרג, ביים
וועג מער צום הינטערגרונט, שטייען אין אַ האַלבקרייז אַרום אַ גרויסן
פעלדז עטלעכע ציפרעסן. אין הינטערגרונט — אַ לאַנדשאַפט. בשעת דער
פאַרהאַנג גייט אויף, קומען אָן פון רעכטס, מידע און פאַרמאַטערטע,
שאל און יורם, ביידע אָן ערך צו 35 יאָר אַלט. שאל איז אַ הויכער,
פעסטגעבויטער, אימפּאַנירנדיק־שיינער מאַנספאַרשויך, מיט שוואַרצע נישט
גאָר לאַנגע לאַקן און אַ יונג שוואַרץ בערדל. יורם איז אַ נידעריקער, אויס־
געדאַרטער און אַדערדיקער. זיין אויסגעצויגן פנים, מיטן שפיציקן בלאַנדן
בערדל, איז נישט שייך און עס האָט אין זיך עפעס פון אַ ליץ.

י ו ר ם : לאַמיר זיך דאָ אַנידערזעצן נעבן פעלדז, האָר שאל, וועלן מיר
אַביסל איבערכאַפן דעם אַטעם, איידער מיר לאָזן זיך אַרויפקלעטערן
אויפן באַרג.

ש א ו ל : גוט! לאַמיר זיך דאָ צוזעצן, אָבער נישט אויף לאַנג. איך וויל
זיך נאָך נאָכפרעגן אין רמה וועגן אונדזערע פאַרלאָרענע אייזלען
און אויב מען האָט זיי דאַרטן נישט געזען, וועלן מיר זיך באַלד לאָזן
אין וועג אַריין אויף צוריק.

י ו ר ם : וואָס איז אייגנטלעך דאָס איילעניש אַזוי גרויס, יונגער האָר?
צו־יאָס דאַרפן מיר צוריקגיין ביינאַכט, איידער מיר רוען זיך אַביסל
אויס? (ועצן זיך ביים פעלדז).

ש א ו ל : ט'זענען שוין אַריבער דריי מעת־לעת זינט מיר האָבן זיך אַרויס־
געלאָזט זוכן די אייזלען. מיין פאַטער האָט שוין איצטער זיכער
מפּקיר געווען די אייזלען און ער באַאומרואיקט זיך אודאי צוליב

אונדז. דעריבער מוזן מיר וואָס שנעלער צוריקגיין אַהיים. (קורצע פּוּיזע).

י ו ר ם : האָר שאול! איך האָב פּריער, גייענדיק אין וועג, פּאַרטראַכט אַ לידל און באַלד אויפן אַרט טאַקע צוגעפאַסט אַ מעלאָדיע צו דעם. ווילסט עס הערן?

ש א ו ל : מיר ליגן איצט אייגנטלעך נישט אין קאַפּ אַזעלכע נאַריש־קייטן. איך הער גאָר נישט אויף צו טראַכטן וועגן דעם שאָדן און וועגן דער היים.

י ו ר ם : מ'טאָר נישט זיין אַזוי שווערמוטיק, יונגער האָר, אַ מענטש מוז זיך אַביסל פּריילעך מאַכן אויך, אויב נישט וואָלט דאָס לעבן געווען פיל שווערער ווי עס איז.

ש א ו ל : נו, גוט! זינג'זשע, אויב דו האָסט חשק...

י ו ר ם : (איידער ער הייבט אָן זינגען, באַוווייזן זיך אויפן שיפּוע פּונעם וועג, הינטערן פעלדז, די מיידלעך מחלה, דינה, ציפּורה און תמר מיט גרויסע קרוגן אויף זייערע קעפּ. יורם זינגט):

ביי קיש בן אביאל, מיין באַלעבאָס,
איז פאַרפאַלן געוואָרן אַן אייזלשע סטאַדע —
האָט עס פאַרשאַפט זייער פיל פאַרדראָס
און נישט ווייניק קאַפּ־דרייעניש אוודאי.

האָט מען אַרויסגעשיקט אומפאַרזאַמט גיך
די פאַרלוירענע אייזעלינען צו זוכן
דעם האָרס יונגן זון שאול און מיך,
זיין געטרייסטן דינסט־יונג יורם בן עכן.

אַבער דערווייל איז גאָר ביטער און שלעכט.
אין אַלע ווינקעלעך הינען און דרינען
זוכן מיר דאָ שוין דריי טעג אין דריי נעכט
און מיר קענען גאָרנישט געפּינען.

בעטן מיר דיך, אונדזער אלמעכטיקער גאט!
 העלף אונדז דעם גרויסן שאַדן געפינען!
 לאַז אונדז נישט בלייבן צו שאַנד און צו שפּאַט
 צוליב אַ פּאַר נאַרישע אייזעלינען.

מ ח ל ה : אוי, וואָס פּאַר אַ שיין לידל דאָס איז!...
 ד י נ ה : (גיט אַ פּאַטש מיט די הענט) און ווי גוט עס זינגט דער פרעמ-
 דער מאַן!...

צ י פ ו ר ה : (צו תמרן) מיר געפעלט בעסער יענער הויכער, שיינער
 מאַנספּאַרשויין...

ת מ ר : ביסט טאַקע גערעכט ציפּורה... דו האָסט אַ געניט אויג... אויך
 מיר איז באלד געפעלן געוואָרן יענער ערנסטער מאַן...

י ו ר ם : (שטעלט זיך אויף, דערזעענדיק די מיידלעך) העי, איר דאָרט!
 מיר זוכן דאָ אַרום אַ פּאַרלאָרענע סטאַדע אייזעלינען, אָבער אויף
 אייך האָבן מיר זיך בשום אופן נישט געריכט. קומט אַראָפּ, וועט
 איר מיר זאָגן אייער מיינונג וועגן מיין ליד נישט הינטער די פליי-
 צעס, נאָר גלייך אין פנים אַריין.

מ ח ל ה : מיר מוזן טאַקע אַראָפּגיין, אָבער נישט צוליב דיין ליד. מיר
 גייען שעפּן וואָסער ביים קוואַל הינטערן באַרג.

י ו ר ם : איר האָט גאַרנישט קיין ברונעם ביי אייך אין הויז?...
 מ ח ל ה : זיכער האָבן מיר אַ ברונעם אין הויז... אָבער היינט זענען ביי
 אונדז פּאַראַנען געהויבענע געסט צום אַוונטברויט, ווילן מיר זיי דער-
 לאַנגען צום טיש דאָס קרישטאַל־ריינע, אייז־קאַלטע וואָסער פונעם
 באַרג־קוואַל.

י ו ר ם : אַזוי גאַר... טאָ ווער־זשע זענט איר?...
 ד י נ ה : (שטיפּעריש און באַרימעריש) מיר זענען נישט אַבֿי־ווער. מיר
 זענען דינסט־מיידלעך אין הויז פון שמואל הנביא.

ש א ו ל : אין הויז פון שמואל הנביא, זאָגסטו?... איז דען דער נביא
 איצט אין זיין היים?

צ י פ ו ר ה : הערסט, תמר, וואָס ער זאָגט? און איך האָב געמיינט, אַז

היסטארישע דראמע

ער קען גארנישט רעדן... (צו שאולן) יא, דער נביא איז אין דער היים.

י ו ר מ : ווער'זשע זענען די געהויבענע געסט, וואָס זענען ביי אייך היינט פאַראַנען?

ת מ ר : דאָס זענען די עלטסטע זקנים פון ישראל, וואָס זענען געקומען צום נביא שמואל.

ש א ו ל : מיינט איר, אַז מען וואָלט היינט געקענט ריידן מיטן נביא?...

צ י פ ו ר ה : ער איז, וואָס אמת איז, שטאַרק פאַרנומען היינטיקן טאָג. אויסער די געסט זענען אויך נעכטן צוריקגעקומען פון זייערע רייזע-זעס איבערן לאַנד די יינגערע נביאים און יעדער איינער פון זיי האָט מיטגעבראַכט צו עטלעכע נייע תלמידים פאַר דער ישיבה. אָבער אויב דו ווילסט זייער שטאַרק ריידן מיט אים, קענסטו איינשמעלן און פרוואון.

ת מ ר : (צו ציפורה, אַביסל אייפערזיכטיק) ווי דו האָסט זיך עס צע-רעדט אַביסל. (צו די איבעריקע חברות אירע) נו, מיידלעך, ס'איז שוין שפעט און מיר דאַרפן גיין, ווייל ביז צום ברונעם איז נאָך היפשלעך ווייט... (די מיידלעך נעמען זיך ווייטער גיין).

מ ח ל ה : (צו ירמען) אויב איר וועט קומען צום נביאס הויז, וועלן מיר זיך נאָך זען.

י ו ר מ : מיר וועלן זיכער קומען. דערווייל צום ווידערזען! (נאָכדעם ווי די מיידלעך זענען אַוועקגעגאַנגען צום הינטערגרונט, הינטערן באַרג, זעצט ער זיך ווידער). צוליב וואָס האָסטו זיך אַזוי פאַנאָדערגע-פרעגט וועגן דעם נביא, האָר שאול? וואָלסט אים טאַקע וועלן זען?...

ש א ו ל : ניין! זען וואָלט איך אים דווקא נישט וועלן... כאָטש ער איז אַ גאָר הייליקער מאַן, אַ „זעער“, וואָס ווייסט אַלץ, וואָלט ער אונדז אפשר אויך געקענט זאָגן וואו עס געפינען זיך אונדזערע אייזלעך. אָבער ער איז זייער אַ שטרענגער... איך קען אים דאָך איינגטלעך, נאָך פון יענער צייט ווען איך בין געווען אַ קליין יינגל. איין מאָל אין יאָר פלעגט ער דעמאָלט פאַרבייגיין אונדזער שטאָט, אויף זיינע וואַנדערונגען איבערן לאַנד, און ער איז איינגעשטאַנען ביים לערער

פון אונדזער שולע. ער פלעגט אונדז אויך שטענדיק פארהערן אין לערנען. מיר יינגלעך האָבן געהאט פאַר אים גרויס ערפאַרכט, אָבער מיר האָבן אים נישט ליב געהאט...

י ו ר ם : אויך איך האָב געהערט וועגן אים און איך האָב אים אויך גע- זען. ווער האָט אים דען נישט געהערט און געזען אין גאַנצן לאַנד פון ישראל? ... ער האָט טאַקע אַ שם ביים גאַנצן פּאָלק אַלס גרויסער און הייליקער מאַן. אפשר וואָלטן מיר באמת אַריינגעגאַנגען צו אים אַ פרעג צו טאָן וועגן אונדזער ענין? ...

ש א ו ל : עס איז נישט אַזוי לייכט עס צו טאָן, ווי דו מיינסט. ער פאַר- נעמט זיך שוין נישט היינט צו טאָג מיט אַזעלכע קלייניקייטן ווי אַ סטאַדע אייזלען. איצט באַשעפטיקט ער זיך מיט אַ סך וויכטיקערע ענינים און ער מוז באַזאָרגן גרעסערע זאַכן, וואָס זענען וויכטיק פאַרן כלל. אויב מיר וועלן קומען צו אים מיט אַזאַ פּערזענלעכען ענין ווי אונדזערער, קען ער זיך נאָך אַנבייזערן אויף אונדז...

י ו ר ם : מילא, וואָס קענען מיר דאָ אַנווערן... מ'דאַרף אפשר טאַקע איינשטעלן און פּרוּוואָן, ווי יענץ מיידל האָט געזאָגט... ער קען אונדז זיכער העלפּן...

ש א ו ל : יא, אָבער... עס פירט זיך, אַז ווען מען גייט צו אַזאַ הייליקן מאַן בעטן אַן עצה, ברענגט מען אים מיט עפעס אַ מתנה; געלט, אָדער עפעס אַ ווערטזאַך. און ביי אונדז האָט זיך שוין אונטערוועגנס גישט-נאָר אויסגעלאָזט דאָס געלט, נאָר אויך דאָס ברויט, און דער קעז און די איילבערטן און די געטריקנטע פּרוכטן, וואָס מיר האָבן געהאט מיטגענומען אין אונדזערע זעקלעך. טאָ ווייזשע געשיקט זיך עס צו קומען אינגאַנצן מיט ליידיקע הענט צום „זעער“? ...

י ו ר ם : ביזט טאַקע גערעכט, האָר שאול, אָבער איך האָב צו דעם אַן עצה. ביי מיר איז פאַראַנען אַן אַפּגעשפּאַרטע זילבערנע מטבע פון אַ פּערטל שקל, וועלן מיר זי געבן אַלס מתנה דעם נביא און ער וועט אונדז געבן אַ באַשייד וועגן אונדזערע אייזלען וואָס זענען פאַרגאַנגען אין שאַדן. אויב דו ביסט מסכים, יונגער האָר, טאָ לאַמיר טאַקע באַלד גיין אַהינצו.

היסטארישע דראמעס

ש א ו ל : איצט איילסטו זיך ווידער, מיין פריינט. (פילבאדייטנדיק) די מיידלעך זענען דאך נאך נישט צוריקגעגאנגען, וואס־זשע איז פא־ראנען זיך צו איילן?...

י ו ר ם : ס'דאכט זיך, אז דו ביסט א פארטראכטער אזא, אן אריינגעטוע־נער אין זיך אליין און א צוריקגעצויגענער, ווי א טשערעפאכע אין איר אייגענער הייזקע, און פארט האסטו עס באמערקט... (אביסל פארשעמט) איך בין מיך מודה, אז מיר געפעלט טאקע דאס עלטס־טע פון די פיר מיידלעך, כאטש זי איז אויך נישט דווקא די שענסטע פון זיי. אבער אויך איך בין דאך שוין נישט קיין יונג בחורל און נישט דער שענסטער צווישן די מענער. איז שוין טאקע צייט א טראכט צו טאן וועגן תכלית... דאס מיידל — מחלה הייסט זי, לויט זי האט מיר געזאגט — ווייזט מיר אויס צו זיין א קלוגע און אן אונטערנעמערישע. מסתמא איז זי אויך אן ארבעטזאמע. קען דאס זיין א גוטער שידוך פאר מיר.

ש א ו ל : פון וואנען ווייסטו אבער, אויב זי איז אויך אן ארנטלעכע?...

י ו ר ם : וויבאלד זי דינט ביים נביא שמואל אין הויז מוז זי זיין אן ארנטלעכע.

ש א ו ל : ביסט גערעכט... איך ווינטש דיר טאקע הצלחה... און איצט, לאמיר גיין. (שטייען אויף און לאזן זיך גיין בארג־ארויף).

(פארהאנג).

דאָס דריטע בילד

אַ טעראַסע איבער שמואלס הויז, אין רמה. אין הינטערגרונט אַ פּיין־געשניצטע שטיינערנע באַלוסטראַדע. צופּוסנס פּון דער באַלוסטראַדע לעבן־געכדיקע קעסטלעך מיט ערד, פּון וועלכע עס וואַקסן אַרויס קלעטערפּלאַנצן וואָס דראַפּען זיך איבער און צווישן די נידעריקע קליינע קאַלומבעלעך פּון דער באַלוסטראַדע. אינמיטן דער בינע פּונקט אַזאַ געשניצטער שטיין־נערנער קיילעכדיקער טיש, מיט זעקס שטולן אַרום אים, וואָס בילדן איין גאַרניטור. ווען דער פּאַרהאַנג גייט אויף זיצן ביים טיש שמואל, עמרם, יצהר, אבימלך, אלעזר און עוזיאל. עס איז שטיל, ווי נאָך אַן ערשט אייבערגעריסענעם געשפרעך. אויפן הימל שטייען לייכט געקרייזלטע וואָל־קענדלעך, ווי אַ סטאַדע שעפּסן. לינקס טרעפּ.

י ו ר ם : (זיין שטים הערט זיך אונטן אין הויף.) איך זאָג דאָך דיר, מענטש, מיר דאַרפן דרינגנדיק ריידן מיטן נביא שמואל!...

ג ד ע ו ן : (שמואלס הויזדינער אויך. אין הויף) ס'איז איצט אוממעגלעך... דער נביא איז שטאַרק פאַרנומען. וואַרט צו ביז מאַרגן.

י ו ר ם : (הייבט אויף העכער זיין שטים. כמעט שרייענדיק) אָבער מיר קענען דאָך נישט וואַרטן ביז מאַרגן, מענטש; מיר מוזן זיך נאָך היינטיקע נאַכט אומקערן אַהיים. זיי נישט קיין רשע, בחורל, גיי פּרעג דעם נביא, וועסטו זען אַז ער וועט אונדז אויפנעמען. (פונעם טיש איז אויפגעשטאַנען אבימלך און איז צוגעגאַנגען צו דער באַלוסטראַדע, וואו ער קוקט און הערט זיך איין).

ג ד ע ו ן : דער נביא האָט נישט ליב, אַז מען שטערט אים נישט אין דער צייט, ווי אַ שטייגער איצט, כמעט פאַרנאַכט שוין. פּונדעסט־וועגן זאָג מיר ווער איר זענט און צוליב וואָס איר קומט, וועל איך פּרואוון...
פּרואוון...

היסטארישע דראמעס

י ו ר ם : מיין האָר הייסט שאול בן קיש און מיר זוכן אַ סטאַדע אייז־
לעז וואָס איז אונדז פאַרלירן געגאַנגען שוין צוריק מיט דריי טעג.
א ב י מ ל ך : (שרייט אַראָפּ) גרעוץ! פיר אַריין די פרעמדע אין אַ גאַסט־
צימער. העלף זיי אויסצושטויבן די קליידער. ברענג זיי וואַסער צו
וואַשן הענט און פיס. און זאָג זיי, אַז זיי זאָלן וואַרטן ביז דער גביא
שמואל וועט זיי מודיע זיין צי ער קען זיי אויפנעמען.

ש מ ו א ל : ווער איז דאָרטן, אבימלך?
א ב י מ ל ך : דאָס זענען צוויי פרעמדע מענער, וועגן וועלכע איך האָב
באַקומען אַ באַריכט פון אַ גרופע בני־בניאים, וואָס האָט זיך היינט
אומגעקערט פון דער וואַנדערונג. זיי זענען אַ יונגער האָר פון גבעה,
שאול בן קיש, מיט זיין דינסט־יונג יורם בן עכן. שאול איז פון אַ
גוטער משפחה פון שבט בנימין. ער איז אַ שיינער און וואוקסיקער
מאַן, וואָס איז מיט אַ קאַפּ העכער פון אַ דורכשניטלעכן מענטשן
און ער איז אַ געניטער גיבור אין דער מלחמה.

ע ו ז י א ל : שאול בן קיש, זאָגסטו, פון גבעה?... איך האָב דאָך געהאט
אַזאַ שול־חבר מיט צוואַנציק יאָר צוריק, ווען אין גבעה איז גאַרוואָס
געגרינדעט געוואָרן אונדזער שולע.

ש מ ו א ל : (ווערט נייגעריק) גוט! באַשרייב מיר אַביסל אויספירלעך־
כער דיין שול־חבר.

ע ו ז י א ל : ער איז טאַקע געווען אַ הויכער, שלאַנקער, שטאַרקער און
שיינער בחור. אָבער ער האָט ווייניק גערעדט, איז געווען היפש
שווערמוטיק און האָט ליב געהאַט זיך גאַנץ אָפט צו פאַרטראַכטן.
יעדנפאַלס איז ער גישט געווען אַזוי פריילעך און שטיפעריש ווי
זיינע חברים. דערביי איז ער געווען גוטמוטיק און אַרנטלעך מיט
אַלעמען, פרום פונעם גאַנצן האַרצן און פאַלגזאַם צו זיינע לערערס.

ש מ ו א ל : ס'ווייזט אויס, אַז דו האָסט וועגן אים גאַרנישט קיין שלעכ־
טע מיינונג... נו, און ווי־אזוי האָט ער געלערנט...?

ע ו ז י א ל : ער האָט נישט שלעכט געלערנט און האָט זיך אַפילו אָנגע־
אייגנט די אומנות פון שרייבן, אָבער ביי דעם אַלעמען איז ער נישט
געווען קיין ריכטיקער מענטש פונעם בוך. אים איז בעסער געפעלן

געוואָרן זיך צו באַטייליקן אין פאַרשיידענע געניטונגען, וואָס דאָס יונגוואָרג פּלעגט איינאַרדענען. ער איז געווען אַ גוטער וועטלויפּער, אַ געניטער שפּרינגער און אַ גאַנץ פּלינקער פּויסטן־קעמפּער. אָבער מער פּון אַלץ האָט ער זיך אויסגעצייכנט אין שפּיז־וואָרפּן. מיר פּלעגן מאַכן שווערע שפּיזן פּון האַלץ, וועלכע קיינער האָט נישט געקענט וואָרפּן אזוי ווייט ווי ער. דאָ איז אים שוין בייגעשטאַנען אויך דער גרויסער כּוח וואָס ער האָט פאַרמאָגט. דאָקעגן איז ער געווען אַ גאַנץ שוואַכער שלידער־וואָרפּער. אַט־דאָס לייכטע און נישט־אַנזעעוודיקע כּלי־זינדל איז טאַקע געווען צו לייכט פאַר זיינע מאַסיווע הענט און קיין גוטער צילער איז ער אויך נישט געווען.

ש מ ו א ל : אַרום־אויף־ארום איז ער הפּנים געווען אַ גאַנץ וואוילער בחור, דער חבר דיינער. (קורצע פּויזע.) זאָג נאָר, אבימלך, און וואָס נאָך פאַר אַ ידיעות האָבן געבראַכט די בני־הגביאים וועגן זיין היים און וועגן די פאַרלוירענע אייזלען?

א ב י מ ל ד : זיי האָבן די צוויי מענער געטראָפּן אויף זייער וועג פּון דאַנען קיין גבעה בשעת יענע האָבן אומעטום גענישטערט און גע־זוכט די אייזלען. ווען זיי זענען אָנגעקומען קיין גבעה, האָט מען שוין די אייזלען געהאט אָפּגעפּונען אין אַן אַנדערער ריכטונג, אָבער שאולס פּאָטער איז שוין דעמאָלט געווען באַזאָרגט צוליב זיין זון און דינסט־יונג. האָבן זיי אים מודיע געווען, אַז זיי האָבן די יונגע־לייט געטראָפּן געזונטע און שטאַרקע, גייענדיק קיין רמה. דערנאָך האָבן זיי זיך באַלד אומגעקערט אַהער מיט אַן אַנדערן זייטיקן שטעג, בכדי צו באַריכטן וואָס זיי האָבן געזען און געהערט. אויך וועגן שאולס היים דערציילן זיי בלויז גוטס. זיינע עלטערן זענען פאַר־מעגלעכע גוט־באָזיצערס און דערביי גוטע, אַרנטלעכע, ערלעכע און פּרומע לייט.

ש מ ו א ל : (צופּרידן) אַט־די בני־הגביאים פאַרדינען אַן אויסצייכענונג און אַ באַליונג! זיי האָבן זייער אויפּגאַבע גוט דורכגעפּירט! איצט לאָזט מיר דאָ אַליין און שיקט מיר אַרויף דעם יונגן שאול בן קיש. (אַלע גייען אָפּ) אויב עס איז טאַקע אינגאַנצן ריכטיק דאָס אַלץ,

וואָס איך האָב דאָ געהערט. איז אַט־דער יונגע־מאַן שאול אַ קאַנ־
 די־דאַט אויף מלך פון ישראל, וועלכער וואָלט מיר געווען זייער
 שטאַרק צום האַרצן. (קורצע פּוּי־זע) אָבער מען טאָר זיך קיינמאַל
 נישט פאַרלאָזן אויף יענעמס מיינונג... מען דאַרף אַליין ריידן מיט
 אים און דערגיין וואָס פאַר אַ מין „פּוּי־גל“ דאָס איז. עס זענען פאַ־
 ראַנען אַזעלכע „פּוּי־גל“ וואָס פאַרבלענדן מיט זייערע שיינע פּיל־
 פאַרביקע פּעדערן, אָדער מיט זייער אנגענעמען געזאַנג, אָבער פּליען
 קענען זיי נישט. און עס זענען פאַראַנען אַזעלכע, וואָס זענען נישט־
 אַנזעעוודיק און באַשיידן, אָבער זיי זענען אויסגעצייכנטע פּליערס
 און נעסטן־בויערס און שפּייזערס פון זייערע עופּהלעך. מען דאַרף
 מיט אים זיך דורכריידן, אים אויפּמעקזאַם באַטראַכטן, זיך באַמיען
 אַריינצודרינגען אַביסל טיפּער אין זיין תּוך און זיך איבערצייגן און
 פאַרויכערן צי נאָרט נישט אַמאַל אָפּ די אויסערלעכקייט... די פאַר־
 שוויגענע, שווערמוטיקע און פאַרטיפּטע אין זיך אַליין איז אַמ־
 שווערסטן דורכצודרינגען — דאָס ווייס איך דאָך שוין נישט פון
 היינט... וועל איך טאַקע דאַרפן זיין זייער פאַרויכטיק מיט דעם
 בחור...

ש א ו ל : (קומט אַרויף מיט די טרעפּ לינקס און בלייבט שטיין אומ־
 דרייסט.) פּרידן צו דיר, מייך נביא און האַר, מנהיג פון די קינדער
 פון ישראל!

ש מ ו א ל : אין פּרידן און אין גליק זאַלסטו לעבן, מייך זון! קום נענ־
 טער און זען דורך דאָ אַנטקעגנאיבער, וועלן מיר שמועסן אַביסל.

ש א ו ל : איך דאַנק דיר, הייליקער מאַן! איך וויל נישט צונעמען ביי
 דיר צופּיל צייט, וויל איך האָב געהערט, אַז דו ביסט היינט זייער
 שטאַרק פאַרנומען. איד האָב בלוין געוואָלט פּרעגן דיין עצה וועגן...

ש מ ו א ל : איך ווייס שוין... וועגן די אייזלען וואָס זענען פאַרלוירן
 געגאַנגען ביי דיין פּאַטער צוריק מיט דריי טעג... טאָ זיי וויסן, אַז
 די סטאַדע האָט זיך שוין אָפּגעפונען און דיין פּאַטער האָט זיך שוין
 באַוואַקט, נאָכדעם ווי ס'האַט זיך אַרויסגעוויזן, אַז ער האָט קיין
 שאַדן נישט געליטן.

ש א ו ל : די סטאדע האט זיך אפגעפונען... געלויבט איז דער אייבער-
שטער האר פון דער וועלט דערפאר, וואס מיר האבן קיין שאדן נישט
געליטן!...

ש מ ו א ל : איר האט זיך עס, ווייזט אויס, גענומען זייער שטארק צום
הארצן דעם מעגלעכן שאדן... וואס־זשע? איר זענט טאקע אזוי
קארג?... און איר זענט דאך פארמעגלעכע, אדער טאקע גאנץ רייכע
מענטשן!...

ש א ו ל : מיר זענען נישט קיין קארגע לייט, מיין האר, נישט מיין וויר-
דיקער פאטער קיש און נישט איך, זיין זון. מיר העלפן מיטן גאנצן
הארצן א פארארעמטן קרוב און אפילו א קנעכט, וואס מיר בא-
פרייען, לאזן מיר נישט ארויס ליידיק, אבער נישט קוקנדיק אויף
אונדזער פארמעגלעכקייט לעבן מיר בשום אופן נישט אין איבערגע-
טריבענעם וואוילטאג און מיר ארבעטן אויך היינט נאך, שווער און
ביטער אויף דעם גוטס וואס מיר פארמאגן, אלס ארבעטס־מענטשן
איז אונדז אבער בשום אופן נישט ניהא צו פארלירן עפעס, אפילו
א זאך וואס האט נישט קיין גאר גרויסן ווערט, אן א פארשטענד-
לעכער און בארעכטיקטער סיבה. (קורצע פויזע), נו, איך האב מיך
שוין מסתמא דא צו לאנג פארהאלטן. דאנק איך דיר, מיין האר, פון
טיפן הארצן פאר דער גוטער ידיעה, און איצט וועל איך מיך אומ-
פארזאמט לאזן צוריק אהיים.

ש מ ו א ל : (מיט א צופרידענעם שמייכל.) דו דארפסט זיך נישט אזוי
שטארק איילן, מיין זון. צו דיין פאטער איז שוין אנגעזאגט געווארן
דורך די בני־הנביאים, אז דו מיט דיין דינסט־יונג זענט געזונט און
שטארק און איר געפינט זיך אין רמה (שאל קוקט אים אן פאר-
וואונדערט). בלייבט דא איבער נאכט, וועט איר אייך אויסרוען פון
דעם לאנגן וועג און פון דער שווערער זוכעניש. אויסערדעם האב
איך היינט געסט צום אונטמאלצייט און איך פארבעט דיך צו עסן
מיט אונדז אינאיינעם. איצטער זעץ דיך! איך האב מיט דיר צו ריידן
וועגן א וויכטיקן ענין.

היסטארישע דראַמעס

ש א ו ל : (זעצט זיך אומדרייסט און צעגערנדיק) דו טוסט מיר באמת אָן צופיל כבוד, מיין נביא און האַר... ווער בין איך?...
ש מ ו א ל : דו האַסט מן הסתם געהערט, מיין זון, אַז דאָס פּאַלק פון ישראל פּאַדערט איצט פאַר זיך אַ מלך. וואָס־זשע איז דיין מיינונג וועגן דעם?...

ש א ו ל : איך האַלט, אַז דאָס איז אומנויטיק און איבעריק, ווייניקסטנס אין דער איצטיקער תקופה, און אויסער־דעם איז עס עלול אַריינצוטראַגן שטרייטיקייטן און אפשר גאָר שנאה־קנאה צווישן די שבטים, ווייל יעדער איינער פון זיי וועט וועלן אַז דער מלך זאָל אויסגעקליבן ווערן פון זייער מיט.

ש מ ו א ל : פאַרוואָס מיינסטו, אַז אַ מלך פאַר ישראל איז איצט אומ־נויטיק און איבעריק?...

ש א ו ל : ס'קען זיין, אַז איך בין באַאיינפלוסט געוואָרן נאָך אין דער יוגנט, אין דער שולע, דורך מיין לערער, דעם נביא, קעגן דער ממשלה פון אַ מלך אין ישראל. אָבער איך האָב אויך אַ שכלדיקע סיבה פאַר דעם. צו־וואָס דאַרפן מיר האָבן אַ מלך, אַז מיר זענען גאַרנישט קיין קריגעריש פּאַלק און מיר האָבן בשום אופן נישט בדעה אָנצופאַלן אויף אַנדערע פעלקער, אָדער שבטים, און צו פאַרנעמען זייער ערד. אַט האָבן מיר, נאָך אַזויפיל דורות, נאָך נישט איינגענומען אינגאַנצן דאָס לאַנד וואָס איז צוגעזאָגט געוואָרן פון יהוה, אונדזער גאָט, צו אונדזערע אבות. אויף צו פאַרטיידיקן זיך קעגן די צופעליקע און גאַנץ זעלטענע אָנפאַלן פון די שכנים, זענען גענוג אונדזערע איצ־טיקע מיליטערישע אָנפירערס און די פאַרוואַלטונג פונעם לאַנד קען גאַרנישט ליגן אין קיין בעסערע הענט ווי די וואו זי געפינט זיך איצט, אין די הענט פון די נביאים.

ש מ ו א ל : (באַשיינפערלעך צופרידן) מען האַט מיר געזאָגט וועגן דיר, מיין זון, אַז דו ביסט אַ צוריקגעצויגענער מענטש, אַ שווייגער, אַ פאַרטוענער מיט זיך אַליין און אַ שווערמוטיקער. בין איך צופרידן זיך צו איבערצייגן, אַז דאָס איז נישט אינגאַנצן ריכטיק, ווי איך זע, ביסטו טאַקע ווייט פון צו זיין סתם אַ פלאַפּלער, אָבער דו רעדסט

גאנץ שכלדיק און קלאר וועגן וויכטיקע פאלקס־ענינים, וועלכע דו באנעמסט גענוג טיף און אויך ברייט. פון דעם בין איך באמת זייער שטארק צופרידן. (קורצע פויזע.) כאָטש איך בין אוודאי מסכים מיט דיר, ווייס איך אָבער אַז לאַנג זיך אַנטקעגנשטעלן דעם פּאַלקס־ווילן וועט נישט מעגלעך זיין און אויב מען וועט שוין דאַרפן באַשטימען אַ מלך איבערן פּאַלק, וואָלט איך זייער נישט געוואָלט ער זאל זיין סתם אַ גיבור חייל, וואָס זאל קענען שלאָגן די שונאים, אָבער ער זאל לחלוטין נישט פאַרשטיין די העכערע ענינים פון אונדזער פּאַלק און די נישט לייכט פאַרשטענדלעכע דרכים און פּניות פון אונדזער האַר יהוה. איך וואָלט מיר געוואונטשן אַזאַ מאַן ווי דו פאַר אַ מלך איבערן פּאַלק ישראל, וואָס איז אַ גוטער קריגער, ווי איך האָב גע־הערט, און אויך אַ מענטש פון גייסט. — וואָלסטו מסכים געווען צו ווערן מלך?...

ש א ו ל : (פאַרוואונדערט) איך? ... ווי קום איך צו דעם? ... איך בין אַ פשוטער ערד־אַרבעטער און איך פאַרשטיי נישט יענע חכמות, וואָס זענען נייטיק בכדי צו רעגירן, אויסצוגלייכן די אַנטקעגנזעצטע שטרעבונגען און פּניות פון פאַרשיידענע מענטשן. איך בין גליקלעך ווען איך פיר אַן מיין אַקעראיזן, ווען איך היט אָפּ מיין סטאַדע שאַף, אָבער פאַר אַ מלוכה? זיין אַ פּאַסטוך פון אַ פּאַלק? דאָס וועל איך נישט קענען! דעריבער פיל איך, אַז אויב איך זאל מיך אונט־טערנעמען עס צו טאָן — וועט עס מיר ברענגען בלויו אומצופרידן־קייט און אפשר גאַר אומגליק. איך בין שטענדיק גרייט צו טאָן מיין פליכט, ווען עס איז נייטיק צו פאַרטיידיקן מיין פּאַלק און אים צו דינען, אָבער איך — אַ מלך? ... דאָס קען דאָך גאַרנישט זיין...

ש מ ו א ל : עס קען זיין... און עס איז מעגלעך דו זאלסט מוזן נעמען אויף זיך די אויפגאַבע... דער אַלמעכטיקער גאָט האָט מיר אַנגעוויזן אויף דיר...

ש א ו ל : אָבער... ווי איז דאָס מעגלעך? ... איך שטאַם דאָך פון דעם יינגסטן און פון איינעם פון די קלענסטע שבטים פון ישראל... און

מיין משפחה איז ערשט די יינגסטע פונעם שבט בנימין... טאָ ווי קום איך?...

ש מ ו א ל : נו, איצט וועלן מיר נאָך גאַרנישט באַשליסן, נישט איך און נישט דו. דו וועסט הייבט זיין מיין גאַסט ביים אַוונטמאַלצייט און מאַרגן וועסטו זיך אומקערן אַהיים ווען דו וועסט וועלן. דו האָסט צייט צו באַטראַכטן דעם ענין... אַלס צייכן, אַז מיינע ווערטער זענען פונעם אַלמעכטיקן גאָט, וויל איך דיר געבן עטלעכע סימנים: ביים קבר פון דער מוטער רחל, אין די גרענעצן פון בנימין, וועסטו טרעפן אויף דיין וועג צוויי מענער, וואָס וועלן דיר איבערגעבן אַז די איידל לען זענען געפונען געוואָרן. דו וועסט גיין ווייטער און אין אלון תבור וועסטו טרעפן דריי מענטשן, וואָס וועלן אויפגיין צו גאָט קיין בית-אל: איינער וועט טראָגן דריי ציגעלעך, דער צווייטער דריי ברויטן און דער דריטער אַ שלויך ווין. זיי וועלן דיך באַגריסן און געבן צוויי ברויטן, וועלכע דו זאָלסט צונעמען. דערנאָך וועסטו אַנקומען קיין גבעת האלהים, וואו עס שטייען די פלישתיםע סאַלדאַטן, און דאַרטן וועסטו אַנטרעפן אַ חברה בני-נביאים מיט האַרפן, פויקן, פייפלעך און פידלעך, וועלכע וועלן נביאות זאָגן. וועט זיך אויך אויף דיר אַראַפלאַזן גאָטס גייסט, דו וועסט פאַרוואַנדלט ווערן אין אַן אַנדערן און וועסט אויך אַגהייבן נביאות צו זאָגן. נאָך דעם אַלעמען וועסטו אַראַפנידערן קיין גלגל, וואוּאָהין איך וועל קומען ברענגען קרבנות. דאַרטן וועסטו וואַרטן אויף מיר זיבן טעג, ביז איך וועל דיר מודיע זיין וואָס דו דאַרפסט טאָן.

ש א ו ל : איך האָב גוט געהערט דיינע ווערטער, נביא שמואל, און איך וועל טאָן אַזוי ווי דו הייסט מיר. איצט וועל איך, מיט דיין דער-לויבעניש, אַראַפגיין אונטן און מער נישט צונעמען ביי דיר דיין צייט.

ש מ ו א ל : גיי, מיין זון, אין פרידן און זאָג מיין הויזדינער גדעון ער זאל אַרויפשיקן אַהער דעם נביא אבימלך. אין אַוונט קום צום עסן. (שאל אַפ) איך דאַנק דיר, אַלמעכטיקער גאָט, וואָס דו האָסט מיר צוגעשיקט דעם ריכטיקן מאַן!

א. א. סי ש ע ר

א ב י מ ל ד : (קומט ארויף פון לינקס) האָסט מיך געשיקט רופן, נביא
שמואל?

ש מ ו א ל : יא, מיין פריינט. איך בעט דיך זאלסט אומפארזאמט ארויס-
שיקן אַ גרופע פון די בני־הנביאים אויפן וועג וואָס עס וועט מאַרגן
דורכמאַכן שאול בן קיש און זיי זאלן דורכפירן די פּאַלגנדיקע אויפ-
גאַבן... (בשעת ער רעדט, פאלט שנעל דער פּאַרהאַנג).

דאָס פערטע בילד

די דעקאָראַציע איז ווי אין ערשטן בילד, בלויז דער לאַנגער טיש איז אָפּגערוקט מער צום הינטערגרונט און ביי די זייטן שטייען צו צוויי טישן פון יעדער זייט. אויף די טישן שטייען אַנגעצונדענע מנורות, צוויי אויפן לאַנגן און צו איינער אויף יעדן זייטיקן טיש. אויך די לאַמפּן אויף די קאָלומנעס זענען אַלע אַנגעצונדן. די טישן זענען באַדעקט מיט ווייסע טישטעכער און געגרייט מיט מכשירים צום עסן. ווען דער פּאַרהאַנג גייט אויף פּאַרענדיקן זיך צו וואָשן ביים כיור רעכטס די לעצטע צוויי־דריי פון די יינגערע נביאים און זיי ווישן אָפּ די הענט אינעם האַנטוך, וואָס הענגט דאָרטן. עס זיצן שוין אויסגעזעצט ביים לאַנגן טיש שמואל, אויבנאָן, און די צוועלף עלטערע נביאים. שמואל האַלט אַנגעשפּאַרט די עלנבויגנס אויפן טיש און זיין פנים איז פּאַרדעקט מיט די האַנטפּלאַכן. ביי זיין רעכטער האַנט איז רעזערווירט אַ ליידיקער פּלאַץ. פון ביידע זייטן, ביי די ערשטע זייטיקע טישן, זיצן די עלטסטע פון די שבטים און פון דער שטאַט רמה. ביי די זייטיקע טישן, מער צום פּאַדערגרונט זיצן די צוועלף יינגערע נביאים און אייניקע פון די בני־הנביאים.

ש מ ו א ל : (הייבט אויף דעם קאָפּ און לאַזט אַראָפּ די הענט. פירט זיין גע שאַרפע בליקן איבער די טישן און שטעלט זיך אָפּ אויף שאולן, וועלכער זיצט ביים עק טיש צווישן די בני־הנביאים). שאול בן קיש, דאָ נעבן מיר איז פריי אַן אַרט פאַר דיר. קום אַהער און זעץ דיך... ש א ו ל : ערנווירדיקער נביא שמואל! איך דאַנק דיר פאַרן אויסערגע־וויינטלעכן כבוד וואָס דו ווילסט מיר צוטיילן, אָבער איך פּאַרדין אים נישט. איך בין אַן איינפאַכער מענטש פונעם פּאָלק און בין נישט געוואוינט צו זיצן אויבנאָן צווישן די מנהיגים און עלטסטע זיינע. איך פיל מיך זייער גוט דאָ וואו איך זיך און בין זייער דאַנק־

באַר, וואָס דו האָסט מיך בכלל פאַרבעטן היינט אַהער. טו מיט מיר אַ חסד און דערלויב מיר צו פאַרבלייבן אויף מיין איצטיקן פּלאַץ.
ש מ ו א ל : עס איז ריכטיק, אַז ביו היינט ביסטו געווען אַ פשוטער מענטש פונעם פּאַלק, כאָטש אַ זון פון אַ זייער וויכטיקער משפּחה פונעם שבט בנימין. אָבער היינט האָט דיך דער ווילן פון אונדזער אַלמעכטיקן גאָט געבראַכט אַהער און אָנגעוויזן אויף דיר ווי אויף איינעם וואָס איז ווערט דערהויבן און אויסגעצייכנט צו ווערן — מוז איך פּאָדערן ביי דיר זאָלסט קומען פאַרנעמען דיין פּלאַץ געבן מיר!

ש א ו ל : איך מוז בייגן מיין קאָפּ פאַרן העכערן ווילן... (גייט צו אויבנאָן אַ פאַררויטלטער און שעמעוודיקער. ביי די טישן שושקעט מען זיך פאַרוואונדערטע.)

ש מ ו א ל : (נאָכדעם ווי שאול האָט זיך געזעצט) איר, זקנים און עלטס-טע פון ישראל! און איר, חכמים און נביאים פון ישראל! איר האָט דאָ פאַר זיך אַ גיבור חיי'ל פון ישראל, וועמען דער אַלמעכטיקער גאָט האָט באַשאַנקען נישט נאָר מיט גרויסער קערפּערלעכער קראַפט און מיט אויסערגעוויינטלעכער שיינקייט, נאָר אויך מיט אַ געזונטן גייסט און מיט אַ גלייכן שכל. איך פיל, אַז וועגן אים וועט אַמאָל דאָס פּאַלק פון ישראל זינגען לידער און דערציילן לעגענדעס, פונקט אַזוי ווי וועגן די גיבורים שמשון, יפתח און גידעון. איך דערוואַרט פון דיר, שאול בן קיש, אַז דו וועסט גיין אין יהוהס וועגן און אויס-פּאַלגן זיינע געבאָטן, בכדי זיין חסד זאָל זיין שטענדיק איבער דיר און דו זאָלסט מצליח זיין אין אַלע דיינע מעשים לטובת דעם פּאַלק און פאַר דיין אייגענער טובה וועגן.

ש א ו ל : אַזוי זאָל מיר דער האָר יהוה העלפּן, ווי איך וועל מיך באַמיען מיט מיין גאַנצן האַרצן און מיט מיין גאַנצער קראַפט צו פאַרדיינען זיין גענאָד!

ש מ ו א ל : זאָל דער האָר יהוה דיר העלפּן!... (קורצע פּויזע) ווי וואויל זענען דיינע געצעלטן יעקב און דיינע וואוינערטער ישראל! ווי גוט און אנגענעם עס איז צו זיצן אינאיינעם מיט ברידער, ווען עס

היסטארישע דראמעס

הערשט צווישן זיי אייניקייט און פרידן! זאל אייביק הערשן פרידן
צווישן פאלק ישראל! זאלן די בני־ישראל תמיד זיין פאראייניקט
אין אחדות, וועלן זיי זיין שטארק און מעכטיק!...

א ל ע : אמן סלה!

ש מ ו א ל : לאַמיר לויבן דעם אלמעכטיקן גאָט, ברידער, איידער מיר
וועלן געניסן פון זיינע גאָבן. געלויבט ביסטו האָר, אונדזער גאָט,
מלך פון דער וועלט, וועלכער שפייזט און איז מפרנס זיינע באַשע־
פענישן, פון אַ ווערעמל ביז צום מענטשן!

א ל ע : אמן סלה!

ש מ ו א ל : געלויבט ביסטו האָר, אונדזער גאָט, מלך פון דער וועלט,
וועלכער מאַכט וואַקסן ברויט פון דער ערד! (ברעכט אָפּ אַ שטיקל
ברויט, טונקט עס אין זאַלץ און פאַרוכט. אַלע טוען דאָסזעלבע).

א ל ע : אמן סלה!

ש מ ו א ל : געלויבט ביסטו האָר, אונדזער גאָט, מלך פון דער וועלט,
וועלכער באַשאַפט די פרוכט פונעם וויינשטאָק! (פאַרוכט פונעם
אַנגעגאַסענעם בעכער וויין).

א ל ע : אמן סלה! (טרינקען אויך פון זייערע בעכערס וויין).

ש מ ו א ל : לאַמיר געדענקען, ברידער, אַז אונדזער טיש איז געגליכן צו
אַ מזבח. (גיט אַ פאַטש מיט די הענט און עס קומען אַריין די הויז־
דינער. גידעון מיט די דינסטמיידלעך מחלה, דינה, ציפורה און תמר.
זיי טראָגן אויף גרויסע הילצערנע טאַצן טעלערלעך מיט געזאַלצענע
פיש, אַליוון און גרינסן, וועלכע זיי טיילן אויס צווישן די געסט.
דער עולם עסט און שמועסט אויפגעלייגט, אָבער שטיל. בשעת די
באָדינטע ראַמען אָפּ די ליידיקע טעלער) דער צוועק פון איצטיקן
מאַלצייט איז, חשובים פון ישראל, צו געזעגענען זיך מיט אייך און
צו ווינטשן אייך אַ צאתכם לשלום! מאַרגן וועט איר זיך אומקערן
יעדער צו זיין שבת, אין זיין שטאָט און היים. בעט איך אייך צו
באַרואיקן דאָס פאַלק און צו פאַדערן ביי אים עס זאל האָבן געדולד.
איך און מיינע חברים פונעם העכסטן נביאים־ראַט האָבן אויפגענו־

מען זיין וואונטש און אלעס וועט געשען לויטן ווילן פון אונדזער האר יהוה.

ע ר ש ט ע ר ז ק נ : מיר האבן אויסגעפירט דאס שליחות פונעם פאלק, נביא שמואל, און איצט וועלן מיר ברענגען דיין וואָרט צו אונדזערע ברידער, ווי דו פארלאַנגסט.

צ ו ו י י ט ע ר ז ק נ : מיר האָפן און גלויבן, אַז דו האָסט נישט קיין פאַראיבל און קיין פאַרדראָס אויף קיינעם פון אונדז און אויך נישט אויפן פאלק, וואָס האָט אונדז געשיקט אַהער. קיינער האָט נישט געהאַט קיין זינדיקע כוונות דערביי, נישט חלילה קעגן אונדזער האַר יהוה און נישט קעגן דיר, אונדזער נביא און מנהיג, אָבער מיר זענען מחויב צו זאָרגן פאַר דער צוקונפט פון אונדזער פאלק און לאַנד.

ש מ ו א ל : איר זאָרגט פאַר דער צוקונפט אויף אייער שטייגער און איך האָב נישט קיין פאַראיבל און קיין פאַרדראָס אויף קיינעם. קען מען דען האָבן פאַראיבל און פאַרדראָס אויף אַ בוימ, למשל, וואָס וויל דווקא וואַקסן צעקרימט און צעדרייט? ... מען מוז בלויז זיך אָנ-שטרענגען מיט אַלע כוחות צו מאַכן אים וואַקסן גלייך. מען מוז אים אונטערשפאַרן, און אויפריכטן און, אויב דאָס איז נייטיק, מוז מען אַפילו אַפּשניידן אַ פאַרעקשנטע צווייג וואָס וויל דווקא וואַקסן אין דער קרום... (גיידען האָט אַוועקגעשטעלט פאַר שמואל אַ בעקן מיט פלייש און ער האָט צוערשט צוגעטיילט אַ חלק עמרמען, וואָס זיצט ביי זיין לינקער האַנט, דערנאָך האָט ער אַרויפגעלייגט אויף שאולס טעלער אַ שטיק דיך און אַ פעט שטיק שעפּסענער עק, חלקים וואָס ווערן געוויינטלעך צוגעטיילט די געסט וואָס מען וויל מכבד זיין, און ערשט דאָן האָט ער גענומען אַ חלק אויך פאַר זיך. גיידען האָט אַוועקגענומען דעם בעקן און אים דערלאַנגט ווייטער. אויך די דינסטמיידלעך האָבן דערווייל אויסגעטיילט צווישן די געסט אָנגע-שניטענע שטיקער פלייש. דער עולם עסט, פאַרטרינקט מיט וויין און רעדט צווישן זיך האַלב־שטיל).

ע ו ז י א ל : (צו אלעזרן, וואָס זיצט נעבן אים ביים עק פונעם אַמ-

מיינסטנס אַרויסגערוקטן זייטיקן טיש רעכטס.) זעסט ווי דער נביא שמואל איז אַזוי שטאַרק מכבד דעם יונגן שאול בן קיש?... איך קען דעם יונגמאַן און מיר דאַכט זיך, אַז דער אַלטער איבערטרייבט אַביסל מיט אים. אַט האָט ער געגעבן דאָס בעסטע חלק פון דער דיך און פון דער אליה נישט עמרמען, ווי עס וואָלט געווען זיך געפאַסט, נאָר דווקא שאולן, דעם יינגסטן און ווייניקער וויכטיקן פון אַלעמען. א ל ע ז ר : דער אַלטער טוט עס זיכער נישט אָן אַ כוונה... ער האָט דאָך פריער קלאָר געזאָגט, אַז שאול איז ווערט אויסגעצייכנט און דער הויבן צו ווערן. מסתמא מיינט ער אים צו באַשטימען פאַר מלך אייבער ישראל... (ריידן ווייטער שטיל צווישן זיך).

ע ר ש ט ע ר פ ו ן ד י ב נ י - ה נ ב י א י ם : (צו זיין חבר, וואָס זיצט מיט אים אינאיינעם פאַרנט ביים עקסטן טיש לינקס) איצט איז מיר שוין קלאָר פאַרוואָס עס איז היינט אַזוי דרינגנדיק אַרויסגע-שיקט געוואָרן קיין גבעה אַ גרופע פון אונדזערע מענטשן. דאָס האָט זיכער עפעס אַ שייכות צו שאול בן קישן און צו די כיבודים וואָס ווערן אים דאָ איצט צוגעטיילט מיט אַזאַ פולער האַנט...

צ ו ו י י ט ע ר פ ו ן ד י ב נ י - ה נ ב י א י ם : דו וואָלסט זיך שוין געווען באַדאַרפט כאַפן פריער אַביסל... מיר, וואָס זענען גע-וואוינט אַלץ צו הערן און צו זען און אויך צו באַגרייפן און אויס-טייטשן, באַדאַרפן קענען אַזעלכע זאַכן אויפכאַפן און באַמערקן אין פלוג. דער אַלטער האָט זיכער געוויסע כוונות מיט שאולן (זעצן פאַר דעם שמועס שטיל).

ש מ ו א ל : (בשעת די דינערשאַפט ראַמט אָפּ די ליידיקע טעלער און דערלאַנגט וואָזעס מיט פרישע און געטריקנטע פרוכטן) שאול, מייך זון, מיר האָבן היינט געגעסן און געטרונקען ביי דעמזעלבן טיש און דאָס איז אַזאַ מין אופן פון שליסן פריינטשאַפט. (קורצע פויזע) היינט האָבן זיך אונדזערע וועגן צונויפגעטראַפן צופעליק, וואונדער-לעך און גורלדיק. אויב דו וועסט וועלן פאַרשטיין און זיין בכוח דורכצודרינגען די כוונות פון אונדזער אַלמעכטיקן גאָט, וועלן מיר קענען גיין ווייטער אויף דעמזעלבן וועג לטובת אונדזער פאַלק.

ש א ו ל : (צעגערנדיק) איך וויל גיין אויף דיין וועג, וועלכער איז, ווי איך פארשטיי, דער וועג וואָס איז אָנגעצייכנט געוואָרן פון אונדזער האַר יהוה. אָבער צי וועל איך עס קענען באַווייזן?... מיין האַרץ צאַפֿלט זיך פון אומזיכערקייט... איך בין שטענדיק געווען פריי אין די גערטנער, פעלדער און וועלדער פון אונדזער באַזיץ... איך האָב תמיד איינגעשפּאַנט אין יאָך מיינע אַקסן און אייזלען און שטענדיק דיך האָב איך געמאַנט אַ חשבון פון דעם וואָס זיי האָבן געטאָן ביי מיינע דינסט־יונגען און קנעכט, אָבער איך אַליין בין געווען פריי... איך בין אין פרומקייט צו אונדזער גאָט און בין געבונדן צו זיינע געבאַטן, אָבער צווישן מענטשן בין איך תמיד געווען פריי און אומ־אַפהענגיק...

ש מ ו א ל : מען דאַרף נעמען אויף זיך, מיין זון, דעם עול צו דינען נישט־נאָר אונדזער גאָט, נאָר אויך אונדזער פּאָלק... (פּויעזע). זקנים און עלטסטע פון ישראל! אונדזער ברידערלעכער מאַלצייט גרייכט שוין צו זיין סוף און איידער מיר וועלן דאַנקען אונדזער אַלמעכט־טיקן גאָט פאַר דער שפּייז, וואָס מיר האָבן פאַרצערט, וויל איך אייך ווינטשן אַ גוטן און גרינגן צוריקוועג אַהיים. זאָל שטענדיק הערשן אין אייערע היימען, דערפּער און שטעט, גליק און פּרידן! איר וועט הערן פון מיר אין דער ריכטיקער צייט. (קורצע פּויעזע). איצט לאָ־מיר בענטשן: געבענטשט און געלויבט ביסטו, אונדזער גאָט, באַשע־פּער און האַר פון דער וועלט פאַר אַלדאָס גוטע וואָס דו טוסט צו אונדז! (אַלע זאָגן נאָך) — דו האַסט אין דיין חכמה באַשאַפּן אַלע פּלאַנצן און געוויקסן און אַלע לעבעדיקע וועזנס, וועלכע לעבן אויף דער ערד, אין די וואַסערן און אין דער לופטן! (אַלע זאָגן נאָך) ווי אַ דערבאַרעמדיקער פּאַטער שפּייזסטו אַלע דינע באַשעפּענישן פון גרויס ביז קליין, דעם לויטן, דעם העלפּאַנט, דעם לייב, דעם אַדלער, דאָס ווערעמל און דאָס פּליגעלע! (אַלע זאָגן נאָך) פאַר דינע אויס־דערוויילטע מענטשנקינדער האַסטו צוגעגרייט מכל טוב צו דער־האַלטן זייער לעבן, צו שפּייזן זיי און צו געבן זיי כּוחות! (אַלע זאָגן נאָך) דאַנקען מיר דיר און מיר לויבן דיך פאַר די זאַטע מתנות וואָס

היסטאָרישע דראַמעס

דו האָסט אונדו געגעבן היינט און וואָס דו גיסט אונדו יעדן זאַג, האָר פון דער וועלט, און אויך דערפאַר, וואָס דו העלפסט אונדו, ווי אַ געטרייער פּאַסטוך, קעגן אַלע אונדזערע שונאים! (אַלע זאַגן נאָך) לאַמיר דעריבער לויבן גאָט מיטן גאַנצן האַרצן, הללויה! הללויה! (אַלע זאַגן נאָך, שמואל שטייט אויף, דערלאַנגט די רעכטע האַנט שאולן און מיט דער לינקער נעמט ער אים פריינטלעך אַרום. אַלע שטייען אויף פון די טישן און מען געזענגט זיך, גייענדיק צום היינ-טערגרונט. ווען אַלע זענען שוין אַרויסגעגאַנגען, נעמען זיך גידעוון מיט די מיידלעך אַפצוראַמען פון די טישן).

צ י פ ו ר ה : ער איז הפנים דער אמתער חשוב, יענער שיינער מאָן, וואָס מיר האָבן היינט געטראָפן, גייענדיק צום קוואַל. איר האָט געזען וואָס פאַראַ גרויסע כיבודים דער אַלטער נביא האָט אים אַנגעטוּן? ... ת מ ר : אודאי, ער האָט אים אַוועקגעזעצט אויבנאָן, נעבן זיך, ביי זיין רעכטער האַנט, און ער האָט אים צוגעטיילט די בעסטע חלקים פון די עסנס. אויסערדעם האָט ער אים איינפאַך געלויבט פאַר אַלעמען.

ג י ד ע ו ן : ביז ער איז געקומען אַהערצו, היינט פאַרנאַכט, איז ער גאָר נישט געווען קיין גרויסער חשוב. אָבער דער אַלטער נביא שמואל וויל, ווייזט אויס, אים מאַכן איצט פאַר איינעם פון די גרעסטע חשובים פון ישראל. ער האָט מיט אים געהאַט אַ גאַנץ לאַנגן גע-שפרעך אויף דער טעראַסע און דערנאָך האָט ער באַפוילן אים צו געבן דאָס בעסטע גאַסט-צימער צום נעכטיקן. דאָס און די אויפנאַ-מע ביים טיש, וויל עפעס זאַגן פאַר די וואָס פאַרשטייען אַן עסק... מ ח ל ה : איר רעדט נאָר וועגן דעם יונגן האָר און וועגן דעם יונג זיי-נעם, וואָס איז געקומען מיט אים צוזאַמען, דערמאָנט איר אַפילו קיין איין וואָרט נישט...

צ י פ ו ר ה : וואָס איז דאָ פאַראַנען צו ריידן וועגן דעם דינסט-יונג. ער איז נישט בעסער פון אַנדערע, אויב נישט ערגער. קיין שיינער איז ער זיכער נישט.

ת מ ר : ער איז בלויז נישט קיין שיינער, זאַגסטוּ? ... ער זעט ממש אויס ווי אַ ליץ...

מ ח ל ה : וואָס ווייסט איר, נאַרישע קעלבעלעך? ... איר קוקט זיך איין
אינעם ליימענעם קריגל, אָבער וואָס פאַר אַ טייערער ווין עס איז
פאַראַנען אינעווייניק, הייבט איר אָפּילו נישט אָן צו וויסן...

ד י נ ה : (נייעריק) דערצייל אַקאַרשט, מחלה, וועגן אים. איך האָב
געזען, אַז דו האָסט גערעדט מיט אים אַ לענגערע צייט...

מ ח ל ה : יאָ, איך האָב טאַקע געשמועסט מיט אים אַ גאַנץ לאַנגע צייט
און איך האָב מיך איבערצייגט, אַז ער איז אַ גוטער, קלוגער, ערנסט-
טער און אונטערנעמערישער בחור. טאַמער איז ער נישט אַזוי יונג
און שייך, זענען דאָס זייער ווייניק וויכטיקע חסרונות.

צ י פ ו ר ה : איך זע שוין, אַז דו ביסט אין אים גאַנץ גוט פאַרקאַכט,
מחלה, מיינט ער עס טאַקע מיט דיר אויף אַן אמת?...

מ ח ל ה : (פריילעך און צופרידן) ער האָט מיר פאַרגעלייגט איך זאָל
ווערן זיין כלה און איך האָב מסכים געווען אויף דעם.

ד י נ ה : זעסט שוין, מחלה טייערע, איך האָב דיר היינט אין דער פרי
געוואונטשן דו זאָלסט גאָר אינגיכט באַקומען דיין באַשרטן און שוין
איז עס מקוים געוואָרן.

מ ח ל ה : ריכטיק, מייך טייבעלע, האָסט מיר גוט צוגעוואונטשן און עס
איז גיך מקוים געוואָרן. דאַנק איך דיר טאַקע דערפאַר פונעם גאַנצן
האַרצן!

ג י ד ע ו ן : זעט איר שוין! זעט איר שוין! מייך קליינע שיינע דינה
שניידט זיך שוין אויף אַ מין דבורה הנביאה. אוודאי, אַז מען דינט
פון קליינזייט אָן אין הויז פון אַ נביא...

ד י נ ה : חוזק נישט פון מיר, דו שלעכטער גידעו...
ת מ ר : לאַמיר בעסער ריידן פון תכלית. ווען זשע וועט זיין די חתונה? ...
מ ח ל ה : יורם האָט מיר געזאָגט, אַז ביז פּרילינג וועט ער זיך באַפרייען
פון זיין דינסט־שטעלע און דעמאָלט וועט ער קומען אָהער שטעלן
אַ חופּה.

צ י פ ו ר ה : נו, איר מאַכט עס טאַקע גאַנץ שנעל. און פון וואָס וועט
איר לעבן נאָך דער חתונה? ...

מ ח ל ה : מיר האָבן שוין אַלץ גענוי באַטראַכט און אָפּגעמאַכט. ביידע

היסטאָרישע דראַמעס

האַבן מיר אָפּגעשפּאַרט אַביסל געלט. וועלן מיר דאָ עפענען אַ פּיינע אַכסניא פאַר רייכערע מענטשן. איר ווייסט דאָך, אַז איך קען אויס-געצייכנט קאַכן און יורם איז אַ פּריילעכמאַכער און אַ זינגער. וועלן דאָס זיין מעלות פאַר אונדזער אונטערנעמונג. און קיין רמה קומען דאָך שטענדיק אַ סך וויכטיקע לייט צום נביא שמואל, אַ טייל פון וועלכע קענען מיך, וועלן קיין געסט נישט פעלן און עס וועט זיין ביי אונדז שפע.

ג י ד ע ו ן א ו ן ד י ד ר י י מ י י ד ל ע ך : ס'וועט זיין שפע. מחלה, און מיר ווינטשן דיר ס'זאל זיין אַ גוט צוזאַמענלעבן און אַ סך קינדערלעך אויך.

מ ח ל ה : איך דאַנק אייך פאַר די גוטע וואונטשן. מיר איז היינט גוט אויפן האַרצן, האָב איך צונויפגעשטעלט אַ לידל מיט אַ ניגון. הערט עס אויס.

צ י פ ו ר ה : האָסט זיך פאַרקוקט אויף דיין חתן און אויך געמאַכט אַ לידל, דאָס איז זייער פיין און עס באַווייזט, אַז איר פאַסט זיך טאַקע איינס צום אַנדערן, איר וועט זיין גליקלעך...

ד י נ ה : זינג, מחלה טייערע, איך וועל דיך הערן.
ג י ד ע ו ן : זינג טאַקע, זינג! אַלע וועלן מיר דיך גערן אויסהערן!...
מ ח ל ה : (זינגט):

עס איז ווידער פּריילעך מיין האַרץ
און הייטער מיין געמיט.
כ'האַב פאַרטריבן דעם אומעט
און מיין פּרייד האָט זיך צעבליט.

ס'איז געקומען מיין באַשערטער
און ער האָט מיך באַגליקט,
אומגעריכטערהייט, פון ווייטן,
האַט גאַט אַליין אים צוגעשיקט.

איך וועל מער נישט זיין פאַרשעמט,
נאָר גלייך מיט אַלע פּרויען

א. א. פישער

וועל איך האָבן אַ באַשיצער —
וועמען צו גלויבן און געטרויען.

דאַנק איך דיר, מיין גרויסער גאַט,
און לויב דיך זייער פיל,
וואָס דו האַסט מיט דיין גענאָד
מיד געבראַכט צום ציל!

אַ ל ע : זייער גוט! אויסגעצייכנט! (פאַטשן מיט די הענט).

(פאַרהאַנג).

דאָס פינפטע בילד

אין הינטערגרונט, אויף אַ גרינ־באוואקסן בערגל, די געצאקטע שטאַט־מויער פון גבעה, געמאַכט פון גרויסע נישט באַאַרבעטע שטיינער. כמעט אויף רעכטס אַ נישט גרויסער טויער, פון וועלכן עס פירט אַרעפּ אַ וועג וואָס צעטיילט זיך אונטן אויף רעכטס און אויף לינקס. ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף, קומען אָן פון לינקס שאול און יורם און זיי שטעלן זיך אָפּ אויף אַ וויילע.

י ו ר ם : אַט זענען מיר שוין אַנגעקומען צו אונדזער שטאַט און היים, יונגער האַר שאול, און אויפן גאַנצן וועג ביסטו געווען שווייגזאַם און פאַרטיפט אין געדאַנקען און האַסט צו מיר כמעט קיין איין וואָרט נישט אַרויסגערעדט.

ש א ו ל : זיי מיר מוחל, יורם, דער אַלטער נביא שמואל האַט אין מיין נשמה, וואָס איז געווען געגליכן צו אַ רואיקער אָזערע באַגאַסן מיט זונענשיין, אַריינגעוואָרפן עטלעכע ווערטער, וועלכע זענען דאַרטן אַריינגעפאַלן ווי שטיינער און זיי האָבן צערונצלט די אויבערפלאַך מיט קרייזן כוואַליעס און אויפגערודערט אויך דעם גרונט. איך בין דעם גאַנצן וועג געגאַנגען און האָב מיך געשלאָגן מיט דער דעה, צי זאָל איך אויפנעמען דעם נביאס ווערטער און אים פאַלגן, צי זאָל איך, פאַרקערט, זיי אָפּשטויסן פון זיך און דערווייטערן. דער שכל האַט מיר אונטערגעזאָגט איך זאָל זיך איינהערן אין די ווערטער, ווייל ווי באַהאַלטן אין זיך גרויסקייט און באַרימטקייט, כבוד, רייכ־קייט און מאַכט. אָבער דאָס האַרץ האַט זיך געצאָפלט און נישט גע־וואַלט צולאָזן די ווערטער, ווייל עס האַט געפילט בחוש אַז עס איז פאַרבאָרגן אין זיי זאָרג, קומער און שווערקייט און אפשר טאַקע אומגליק ממש. איך, אַ מענטש פון אַקער און סטאַדע, אַ זאַרגלאָזער

תמים־דעה, בין מיטאמאל אריינגעווארפן געווארן אין אומזיכערקייט
און צווייפל, און נאך איידער עפעס איז געשען, איז מיר שוין אוועק
גערויבט געווארן מיין ר.ו.

י ו ר ם : קענסט מיר אפשר זאגן, מיין האר, וואס עס באדריקט דיר אזוי?
אפשר וועל איך קענען אוועקנעמען ביי דיר א טייל פון דיין לאסט...
אפשר וועל איך קענען דיר געבן עפעס א גוטע עצה...
ש א ו ל : עס איז נאך פריציטיק צו ריידן וועגן דעם מיט א צווייטן,
אפילו ווען דאס זאל זיין א נאענטער קרוב, אדער פריינט. אויסער־
דעם איז עס א גורל־זאך, וועגן וועלכער עס מוז באשליסן דער נוגע־
בדבר אליין.

י ו ר ם : א שאד, א שאד! איך האב געמיינט דיר צו קענען לייכטער
מאכן... נו, און אויסערדעם האב איך טאקע געהאט דיר עפעס צו
דערציילן, טאקע עפעס וויכטיקס און דווקא פריילעכס. דעם גאנצן
וועג האב איך נישט געהאט קיין מוט און הארץ דיר צו שטערן,
אבער איצט איז שוין די העכסטע צייט. אט זענען מיר דאך שוין
אנגעקומען... (אין דעמזעלבן מאמענט גייען ארויס מיט א ליארעם
פון שטאט־טויער א חברה בני־הנביאים מיט לירעס, הארפן, פויקן
פייפלען און פידלען און זיי שטעלן זיך דארטן אפ).

ב נ י - ה נ ב י א י ם : (שפילן, זינגען און טאנצן):

בני־הנביאים זענען מיר,

א חברה וואנדערפייגל פרייע,

איבער וועגן־שטעגן גייען מיר

לוסטיק, פריילעך — א מחיה...

לידער ערנסט און שטיפעריש

זינגען מיר אלע אינאיינעם,

אונדזער מוט איז הייטער, פריש,

מיר האבן נישט מורא פאר קיינעם.

וואו מען האט אונדז נישט פארזייט

וואקסן מיר אויס פלוצים דארט.

היסטאָרישע דראַמעס

און צו נאָענט און צו ווייט
מיר ברענגען צו טראַגן גאַטס וואַרט.

מיר האָבן אויך ליב צו טאָן אַ שטיף
פרעגן אַ רעטעניש, זאָגן שאַרף
וואָס אין עתיד פאַרבאָרגן טיף,
ביים פריילעכן קלאַנג פון דער האַרף.

און דער רעגירונג פון לאַנד
אַריינברענגען העלפן מיר טאַלק.
וואַנדערנדיק נאַכאַנאַנד —
מיר דיגען געטריי דעם פאַלק.

לוסטיקע יאַטן מיר זענען
וואָס שלאָפן אונטער הימל־געצעלט;
טרוקן ברויט עסן מיר קענען
און לאַכן זיך אויס פון דער וועלט.

צווישן פאַלק און מיט אים מיר לעבן
און מיר קענען גוט זיין געמיט —
דערפאַר אַ גוטן אויפנעם אונדז געבן
יעדער זיך שטענדיק באַמיט.

בני־הנביאים זענען מיר,
אַ חברה וואַנדערפייגל פרייע,
איבער וועגן־שטעגן גייען מיר —
לוסטיק, פריילעך, אַ מחיה...

(די בני־הנביאים גייען אַראָפּ עטלעכע טריט און גאָך זיי — יונגע־
לייט און יינגלעך פון גבעה).

ע ר ש ט ע ר פ ו ן ד י ב נ י ה נ ב י א י ם : ווער גייט עס דאַרטן
אויפן וועג? ...

ע ר ש ט ע ר י ו נ ג ע ר מ א ן : וואַלסט געדאַרפט אליין וויסן, אויב

דו ביסט אזוי קלוג און געניט, ווי מען זאגט וועגן אייך, בני־הנביאים...
איים...

צווייטער יונגער מאן : צי זענען די בני־הנביאים טאקע אזוי קלוג און געניט, ווי מען זאגט, דאס איז נישט דיין דאגה, ווייל דו ביסט עס זיכער נישט... די וואס קומען אן דארט אונטן זענען שאל בן קיש און זיין דינסט־יונג יורם בן עכו. זיי זענען טאקע פון אונ־דוער שטאט גופא.

צווייטער פון די בני־הנביאים : א! דאס זענען דאך יענע, וואס זענען געגאנגען זוכן קישס פארלירענע סטאדע איי־לען...
לען...

צווייטער יונגער מאן : ריכטיק! אזוי איז עס טאקע! (צום ערשטן יונגערמאן) זעסטו שוין, חכם איינער, ווי זיי ווייסן אלץ.

עטלעכע פון די בני־הנביאים : (אין כאר) שאל בן קיש איז געגאנגען זוכן אייזלען און געפונען האט ער א קרוין...
קיש איז געגאנגען זוכן אייזלען און געפונען האט ער א קרוין...
ערשטער יונגער מאן : (אמוגלויביק) א קרוין, זאגט איר?

וואס־זשע פאר א קרוין? פון בלומען צי פון דערנער?...
ערשטער פון די בני־הנביאים : א גאלדענע קרוין פון א מלך... אז אמתע קרוין...
ערשטער יונגער מאן : א גאלדענע קרוין פון א מלך?...

אזעלכע איז דאך גאר אין ישראל נישט פארענען!
צווייטער פון די בני־הנביאים : אויב זי איז נאך נישט פארענען, האלט מען זי שוין אבער אין מאכן... קענסט זיכער זיין, אז זי וועט פארטיק ווערן באצייטנס — עס מאכט זי א זייער געניטער מאן... (שאל און יורם גייען דורך די בינע, ביז צום וועג ארויף צום טויער און די בני־הנביאים מיט די יונגעלייט פון גבעה גייען אראפ מיטן וועג, זיי אנטקעגן).

ערשטער פון די בני־הנביאים : זייט באגריסט, שאל בן קיש און אויך דו, יורם בן עכו!

שאל : פון וואָנען קענסטו אונדז און ווער האָט דיר געזאָגט אונ־דוערע נעמען?...

פון וואָנען קענסטו אונדז און ווער האָט דיר געזאָגט אונ־דוערע נעמען?...

פון וואָנען קענסטו אונדז און ווער האָט דיר געזאָגט אונ־דוערע נעמען?...

פון וואָנען קענסטו אונדז און ווער האָט דיר געזאָגט אונ־דוערע נעמען?...

פון וואָנען קענסטו אונדז און ווער האָט דיר געזאָגט אונ־דוערע נעמען?...

פון וואָנען קענסטו אונדז און ווער האָט דיר געזאָגט אונ־דוערע נעמען?...

ערשטער פון די בני-הנביאים: מיר קענען דיך פון הערן און דיין נאָמען האָבן אונדז אויסגעזאָגט אַקאָרשט דיינע בני-עיר.

צווייטער פון די בני-הנביאים: נישט-נאָר וואָס מיר קענען דיך, נאָר מיר האָבן אַפילו נאָר-וואָס נביאות געזאָגט וועגן דיר. מיר האָבן געזאָגט אַזוי צו זאָגן:

עטלעכע פון די בני-הנביאים: שאול בן קיש איז געגאָנגען זוכן אייזלען און געפונען האָט ער אַ קרוין... נישט אויף קאַטאָועס — נישט קיין קרוין פון בלומען און אויך נישט פון קיין דערנער, נאָר אַן אמתע קרוין פון אַ מלך!...

יורם: וועגן וואָס פאַראַ אויסטערלישע זאַכן רעדט איר דאָ, איר שפּאַס-מאַכערס? איך האָב מיין האַר שאול געטריי באַגלייט אויפן גאַנצן וועג און איך האָב גאַרנישט געהערט וועגן דעם וואָס איר דערציילט דאָ. איך ווייס גאַרנישט פון קיין געפונענער קרוין...

ערשטער פון די בני-הנביאים: אויב אַזוי קומט אויס, אַז מיר זענען נישט-נאָר שפּאַס-מאַכערס און פלוידערזעק, נאָר אויך פשוטע ליגנערס!... זאָג'זשע דו, שאול בן קיש, צי זענען מיר טאַקע ליגנערס, צי איז דיין יונג געגאָנגען נעבן דיר אַ טויבער און אַ בלינדער און האָט נישט געהערט און נישט געזען וואָס עס טוט זיך אַרום אים?...

שאל: נישט איר זענט ליגנערס און נישט ער איז אַזוי טויב און בלינד. אייער נביאות-זאָגן איז געגליכן צו אַ געדאַנק, וואָס קומט פאַר דער טאַט, אַדער, אויב איר ווילט, צו אַ פרוכט וואָס דאַרף ערשט רייף ווערן, אַדער צו אַ קינד, וואָס געפינט זיך נאָך אין דער טראַכט פון זיין מוטער. עס איז נאָך אַ זאַך פון דער צוקונפט, וועלכע קען גע-שען און אויך נישט געשען... אַ ריכטיקע גאַלדענע קרוין פון אַ מלך איז שווער צום טראָגן. ביטער שווער, און עס איז נישט לייכט זיך צו אַנטשליסן זי אַנצוטאָן... אַ ריכטיקע גאַלדענע קרוין פון אַ מלך דריקט זייער שטאַרק נישט-נאָר אויפן קאַפּ פון דעם וואָס טראָגט זי, נאָר אויך אויפן גאַנצן מענטשן און אפשר אויך אויף זיינע קינדער

און קינדס־קינדער, דעריבער שטעלט זיך דאס האַרץ אַנטקעגן זי
אַנצונעמען...

ע ט ל ע כ ע י ו נ ג ע ל י י ט : הערט נאָר, הערט, ווי שיין עס קען
ריידן אונדזער שאל בן קיש!... — מיר קענען אים נישט פון היינט
און נישט פון נעכטן, אָבער קיינמאָל נאָך האָבן מיר אים נישט גע-
הערט אַזוי ריידן!... — אַז ער איז דאָך גאָר שטענדיק געווען אַזאַ
פאַרשלאָסענער און שוויגזאַמער!... — ער איז באַשיינפערלעך גע-
וואָרן גאָר אַן אַנדערער מענטש!... — ער קען זיך מיט זיין שיינ-
רעדעריי און קלוגשאַפט פאַרגלייכן מיט די בני־הנביאים!... — אפשר
איז טאַקע שאל איינער פון צווישן די בני־הנביאים?...

ע ר ש ט ע ר פ ו נ ד י ב נ י ה נ ב י א י מ : שאל בן קיש! מיר
האָבן אויפּמערקאַם אויסגעהערט דיינע רייד און איך דאַרף דיר
ענטפערן, אַז וואָס עס וועט געשען אין דער צוקונפט, דאָס ווייסן
מיר בעסער פון דיר. דו וועסט טראָגן אַ ריכטיקע גאַלדענע קרוין
פון אַ מלך אויף דיין קאַפּ!

אַ ל ע י ו נ ג ע ל י י ט פ ו נ ג ב ע ה : זאָל לעבן שאל בן קיש,
אונדזער בן־עיר! — ער וועט ברענגען כבוד אונדזער שטאַט! — ער
וועט זיין דער שטאַלץ פונעם שבט בנימין! — ער וועט זיין דער
שטאַרקער אַרעם און די מאַכט פון ישראל! — ער וועט אונדז פירן
אין די מלחמות און וועט מנצח זיין אַלע אונדזערע שונאים! — זאָל
לעבן דער העלדישער זון פון גבעה, שאל בן קיש! —

י ו ר מ : (מאַכט מיט די הענט און באַמיט זיך צו באַרואיקן די יונגע-
לייט) זאָל זיין שטיל! שווייגט אַ וויילע! באַלד וועט איר זיך איבער-
צייגן אויף ווי ווייט עס זענען ריכטיק די רייד פון די בני־הנביאים.
אויב זיי וועלן ריכטיק ענטפערן אויף מיינער אַ פראַגע, וועט דאָס
זיין אַ באַווייז, אַז מען קען גלויבן זייערע ווערטער, אָבער אויב
נישט, זענען זיי פשוטע פלוידערזעק און ווייטער גאַרנישט! (צו די
בני־הנביאים) זאָגט מיר נאָר אַקאַרשט — און וואָס האָב איך גע-
פונען, זוכנדיק די אייזלען? לאַמיר זען צי ווייסט איר עס!...

ע ר ש ט ע ר פ ו נ ד י ב נ י ה נ ב י א י מ : וואָס דו האַסט גע-

היסטארישע דראמעס

פונען? ... (אין גרויס פארלעגנהייט) יעדער איינער מוז דען עפעס געפינען? ... איינער קען געפינען א סך און דער אנדערער גארנישט... יו ר ם : אבער איך האב עפעס געפונען. איך שווער אייך. אז איך האב עפעס געפונען און דווקא נישט קיין קלייניקייט. אבער קיינער ווייסט עס נישט און איר אויך נישט. זענט איר דעריבער פאלשע נביאים און מען טאר אייך נישט גלויבן אויך דאס וואס איר האט נביאות געזאגט וועגן מיין האר שאול. ביי מיר איז רעכט צו גלויבן, אז איר האט געוואלט מאכן א שלעכטן שפאס מיט מיין האר. אויב עס זאל זיך ארויסווייזן, אז עס איז אזוי, וועלן מיר, די בחורים פון גבעה און איך, אייך איינמאל פאר אלעמאל גוט אנברעכן די ביינער, בכדי עס זאל אייך פארגיין דער חשק א צווייט מאל צו מאכן אזעלכע שפאסן.

צו ו י י ט ע ר פ ו ן ד י ב נ י - ה נ ב י א י ם : (קענטיק צעמישט און אנגעשראקן. אבער חוצפהדיק, ווי איינער וואס מאכט זיך הארט) מיר קענען בלויז פארויסזאגן וויכטיקע געשעענישן! מוזן מיר דען וויסן וועגן אלע קלייניקייטן, וואס טרעפן זיך מיט א ליאדע בחור פון ישראל? ... יעדנפאלס מעגט איר גלויבן, אז עס איז אונדז נישט איינגעפאלן אפילו אין חלום צו מאכן אזא שפאס מיט שאול בן קיש...

י ו ר ם : קומט נישט מיט קיין אויסריידן און מיט קיין דריידלעך! ענט-פערט אויף דער פראגע וואס איך האב אייך געשטעלט, אויב נישט וועל איך אייך האלטן פאר ליגנערס, וועלכע האבן אויך געוואלט אפ-חוקן פון מיין האר שאול און דעמאלט... (דראָענדיק) און דעמאלט וועל איך מקיים זיין דאס וואס איך האב אייך צוגעזאגט.

ע ט ל ע כ ע י ו ן ג ע ל י י ט : ענטפערט אויף דער פראגע, אויב איר ווילט נישט... (דראָען מיט די פויסטן).

ש א ו ל : (שטעלט זיך אוועק צווישן די יונגעלייט און די בני-הנביאים מיט אויסגעשפרייטע ארעמס) גענוג! מאכט דא נישט קיין לייטיש געלעכטער! עס איז נישט נייטיק איר זאלט זיך אננעמען פאר מיין קריוודע. איך פארויכער אייך, אז די בני-הנביאים האבן נישט אויס-געזויגן פון קיין פינגער דאס וואס זיי האבן געזאגט וועגן מיר און

טוף-כל-טוף דארפן זיי טאקע נישט וויסן אלץ וואָס עס האָט זיך גע-
טראָפן מיט מיין פריינט יורם בן עכן...
ד ר י ט ע ר פ ו נ ד י ב נ י - ה נ ב י א י מ : (א גאַר יונגער און
אַ שטיפער. ער איז געווען אין הינטערגרונט אינאיינעם מיט אַנדע-
רע יינגלעך און איצט שטופט ער זיך דורך צווישן עולם און שטעלט
זיך אַוועק נעבן שאולן.) יורם בן עכן! איך הער, אַז דו ווילסט וויסן,
צו ווייסן מיר, די בני-הנביאים, וואָס דו האָסט געפונען אין רמה,
זוכנדיק די סטאַדע אייזלען פון קיש בן אביאל...
י ו ר מ : יאָ! טאָקע גראָד דאָס וויל איך וויסן!...
ד ר י ט ע ר פ ו נ ד י ב נ י - ה נ ב י א י מ : אַ גרויסע זאַך... איך
קען דיר דאָס זאָגן גאַנץ גענוי... דו האָסט געפונען אַ קרענק...
ע ר ש ט ע ר פ ו נ ד י ב נ י - ה נ ב י א י מ : דאָס האָב איך דאָך
שוין פריער געזאָגט... ער האָט נישט געפונען גאַרנישט... מוז דען
יעדער איינער עפעס געפינען? ...
ד ר י ט ע ר פ ו נ ד י ב נ י - ה נ ב י א י מ : איך זאָג נישט, אַז
ער האָט נישט געפונען גאַרנישט... איך זאָג, אַז ער האָט געפונען אַ
קרענק...
ע ט ל ע כ ע י ו נ ג ע ל י י ט : הערט נאָר הערט! אַ קרענק האָט ער
גאַר געפונען! (לאַכן) כאַ, כאַ, כאַ! ...
י ו ר מ : רעד קלאָרער, דו שאַלטיק איינער! (בייז) אויב נישט...
ד ר י ט ע ר פ ו נ ד י ב נ י - ה נ ב י א י מ : נו, גוט... איך וועל
רעדן קלאָרער, אַבי ביזער דיך נישט... דו האָסט געפונען אַזאַ מין
מחלה, ווי דו האָסט שוין זינט אַ סך יאָרן געזוכט!
י ו ר מ : (איבערראַשט און צעטומלט, שטייט אַ וויילע מיט אַן אָפענעם
מויל און דאָן שטאַמלענדיק) פון וואָנען ווייסטו דאָס, פיפערנאָטער
איינער? ...
ד ר י ט ע ר פ ו נ ד י ב נ י - ה נ ב י א י מ : (ניצחונדיק) די בני-
הנביאים ווייסן אלץ! די עלטערע ווייסן די גרויסע און וויכטיקע זאַכן
און מיר, יונגוואָרג, ווייסן די מינדערוויכטיקע קלייניקייטן!
ע ט ל ע כ ע י ו נ ג ע ל י י ט : אַבער וואָס באַטייט דאָס אלץ... —

וועגן וואָס פאַר אַ קרענק רעדט ער דאָ? ... — וועגן וואָס פאַר אַ
מחלה ברייעט ער דאָס? ...

דריטער פון די בני-הנביאים : וואָס פאַרשטייט איר
דאָ נישט? ס'איז אַ גאַנץ פשוטער ענין! יורם האָט געפונען אין רמה
אַ כלה מיטן נאָמען מחלה, אַזאַ מיידל ווי ער האָט שוין טאַקע לאַנג
געזוכט. איך קען זי! הלוואַי אַזעלכע כלות אויף אַלע קינדער פון
ישראל געזאָגט געוואָרן!

יורם : אָבער פון וואָנען ווייסטו דאָס אַלץ, דו מזיק איינער? אַז בסך־
הכל ווייסן וועגן דעם נאָר זי און איך ...

דריטער פון די בני-הנביאים : זעסט דאָך! מיר, בני-
הנביאים ווייסן אַלץ! גיב איך דיר שוין איצט אָפּ אַ האַרציקן מזל-
טוב! און אַז דו וועסט מיך פאַרבעטן אויף דער חתונה, וועל איך
קומען מיט מיינע חברים און מיר וועלן זינגען און טאַנצן ביו אין
ווייסן טאָג אַרײַן, פונקט ווי ווען מיר וואָלטן אויסגעגעבן די מע-
זינקע.

יורם : איך פאַרבעט דיך שוין איצט אויף דער חתונה אינאיינעם מיט
דיין גאַנצער חברה און איך בין זיכער, אַז מיין מחלה וועט שטאַרק
צופרידן זיין פון דעם.

דריטער פון די בני-הנביאים : גוט! דערפאַר זאָג איך
דיר שוין איצט צו, אַז אויף די בריתן צו דיר וועלן מיר שוין קומען
אַליין, אומגעבעטענערהייט, און ווען דו וועסט עפענען די אכסניה
אין רמה, וועלן מיר אויך אַרײַנקומען צו דיר אויף אַ גלעזל וויין.
אָבער דו דאַרפסט וויסן פאַרויס, אַז מיר פאַרמאָגן תורה און חכמה,
אַז מיר קענען שפּילן, זינגען און טאַנצן, אָבער קיין געלט האָבן מיר
נישט! דאָס געלט פאַר אונדז וועסטו דיר דאַרפן אָפּנעמען ביי די
רייכע געסט וואָס וועלן קומען אין דיין אכסניה אַרײַן ...

יורם : גוט, בחורל! דו ביסט דאָך דער אמתער ווייסער-חברה-מאַן, פון
יענע וואָס איך האָב ליב! וועט פאַר דיר און פאַר אַזעלכע ווי דו
שטענדיק זיין אָפּן מיין טיר ...

ער שטער פון די בני-הנביאים : ס'איז שוין שפעט,
חברה, און מיר האבן נאך א לאנגן וועג. לאמיר טאקע גיין!
עטלעכע פון די בני-הנביאים : יא! לאמיר גיין!
צווייטער פון די בני-הנביאים : זייט געזונט, יונגע-
לייט פון גבעה! און היט אונדז גוט אפ שאולן! ישראל דארף אים
האבן!

עטלעכע יונגע לייט : גייט אין פרידן, בני-הנביאים, און זאל
אייער וועג זיין מיט הצלחה!... — זייט רואיק וועגן שאולן, מיר
וועלן אים ווי געהעריק אפהיטן!... — (די בני-הנביאים גייען אפ
לינקס, שפילנדיק, זינגענדיק און טאנצענדיק זייער ליד ווי פריער.
בלויז צוויי שטעלן זיך אפ אויף א וויילע אין פאדערגרונט לינקס).

ער שטער פון די בני-הנביאים : פון וואנען האסטו
זיך דערוואוסט וועגן דער מעשה מיט מחלהן און יורמען?...

דריטער פון די בני-הנביאים : וואס פארשטייסטו
דא נישט?... כ'האב זיך אונטערגעהערט. ווען זיי האבן אין קיך אפ-
גערעדט צווישן זיך דעם גאנצן ענין, בין איך געשטאנען הינטערן
פענצטער און האב אונטערגעהערט. איך האלט, אז אלץ דארף מען
הערן און זען. עס איז נישטא אזא מינדערוויכטיקע זאך וואס זאל
נישט אמאל צוננץ קומען.

ער שטער פון די בני-הנביאים : ביסט זייער גערעכט,
בחור! האסט אונדז טאקע היינט ארויסגעשלעפט פון א גרויסער
פארלעגנהייט. זאל דערפאר קומען אויף דיר א ברכה פון גאט! (גייען
ביידע אפ לינקס און פון דארטן פארקלינגט דאס ליד):

בני-הנביאים זענען מיר,
א חברה וואנדערהייגל פרייע,
איבער וועגן-שטעגן גייען מיר —
לוסטיק, פריילעך, א מחיה...

(די יונגעלייט פון גבעה האבן זיך ארומגעשטעלט ארום שאולן).
יורם : הערט זיך איין, יונגווארג, איך וועל אייך זינגען א ליד, וואס

היסטארישע דראַמעס

איך האָב נאָרוואַס פאַרפאַסט. (זינגט, גייענדיק פאַמעלעך אינאיינעם מיט אַלע):

שאוּל בן קיש, דו העלדישער מאַן,
מיר פירן דיך איצט אין דיין היים און שטאָט
מיט מונטערן טראַט און מיט מוטיקן שפּאַן,
מיט דער הילף פון אַלמעכטיקן גאָט!

דו ביסט איצטער אויסגעוויילט געוואָרן
פאַר ישראל צו זיין אַ רעטער,
אַבער פאַר אונדזערע שונאים אַ דאַרן
און אַ פּחד פאַר זייערע געטער.

זענען מיר מלא שמחה און פרייד
צו האָבן צווישן זיך אַזאַ העלד,
וואָס ווייס פון פירן דאָס פאַלק דעם באַשייד
און דעם טוד פון שלאָגן דעם פיינט אין פעלד.

(אַלע זינגען מיט):

שאוּל בן קיש, דו העלדישער מאַן,
מיר פירן דיך איצט אין דיין היים און שטאָט
מיט מונטערן טראַט און מיט מוטיקן שפּאַן,
מיט דער הילף פון אַלמעכטיקן גאָט!

(ווען זיי הייבן אַן אַריינצוגיין דורכן טויער — פאַלט דער פאַרהאַנג).

דאָס זעקסטע בילד

דער עפנטלעכער פלאץ אין מצפה. אין הינטערגרונט א דעקאָראַציע, וואָס שטעלט פאַר דעם פּראָנט און דעם הויפּט־אַריינגאַנג פון שטאָטראַט. דעם מיטן פון דער בינע פאַרנעמט אַ גרויסע פירעקעדיקע חופּה, אויף גאַנץ מאַסיווע געשניצטע און פאַרגילדטע אַכט שטאַנגען. דער בלויער בראַקאַטענער צודעק פון דער חופּה איז אויסגעהאַפּטן מיט גאַלד און זיל־בער, פאַרשטעלנדיק די זון, די לבנה און קאַנסטעלאַציעס פון שטערן. פון אַלע פיר זייטן הענגען אַראָפּ ברייטע, פונקט אַזעלכע בלויע, בראַקאַטענע טאַשמעס, וואָס זענען אויסגעהאַפּטן מיט די עמבלעמען פון די צוועלף שבטים, אין גאַלד און זילבער, און אַרומגעזוימט מיט פאַרשיידנפאַרביקע פּראַנדזן און קוטאַסן און מיט גלעקלעך. אונטער דער חופּה זענען אויס־געשטעלט געשניצטע טישן אין פאַרם פון אַ ״ח״, מיט דער אָפּענער זייט צום פּובליקום, און אַרום זיי שטייען אויך אַזוי געשניצטע שטולן. די טישן זענען צוגעדעקט מיט אויסגעהאַפּטע דעקעס. אין לידיקן חלל פון דער ״ח״ שטייט אַ קיילעכדיק טישל מיט דריי שטולן.

ווען דער פּאַרהאַנג גייט אויף זיצן ביי די טישן: שמואל הנביא אויבנאָן, און אַרום אים פון ביידע זייטן די 24 חכמים און נביאים און די עלטסטע פון ישראל. די בינע איז איבערגעפולט מיט יום־טובדיק אויסגע־פּוצטע מענטשן, איבער וועלכע עס דערהויבן זיך דאָ און דאָרט אויסגע־האַפטענע פּאַנען מיט עמבלעמען, אַדער אויפּשריפטן פון שבטים, אַדער שטעט. ביי די שטאַנגען פון דער חופּה שטייען אַכט אויסגעצירטע הע־ראַלדן מיט זילבערנע טרומייטן. די בינע איז פאַרגאַסן מיט אַ סך זונליכט.

ביים אויפגאַנג פונעם פּאַרהאַנג באַוועגט זיך דאָס פאַרזאַמלטע פּאָלק און זיי ריידן שטיל צווישן זיך. באַלד גיט דער נביא שמואל דריי קלעפּ מיט אַ העמערל אין אַ גאַנג און לאָזט יעדן קלאַפּ ווי געהעריק אויסהילכן. דאָס פּאָלק בלייבט שטיל. ווען עס פּאַרהילכט דער לעצטער קלאַפּ, שפּילן

אויס די העראָלדן אַ פייערלעכע דערעפענונגס־מעלאָדיע, וועלכע איז גלייכ־צייטיק קרעפטיק און האַפּערדיק. ביים פּאַלק לייכטן בשעת־מעשה די אויגן פון באַגייסטערונג. ווען דער לעצטער אַקאָרד פון דער מעלאָדיע פאַר־קלינגט, הייבט זיך אויף שמואל הנביא.

ש מ ו א ל : געבענטשט ביסטו, אונדזער גאָט, מלך פון דער וועלט, וואָס האָסט אונדז אויפגעהאַלטן ביים לעבן און דערבראַכט צו דער איצ־טיקער שעה! (קורצע פּויזע) הערט מיך אויס, איר קינדער פון ישׂ־ראל! אַזוי האָט געזאָגט דער גאָט פון ישׂראל: „איך האָב ארויפגע־פירט ישׂראל פון מצריים און איך האָב אייך געראַטעוועט פון דער האַנט פון די מצריים און פון די הענט פון אַלע מלוכות, וואָס האָבן אייך געדריקט, אָבער איר האָט פאַראַכט אייער גאָט, וואָס העלפט אייך אַרויס פון אַלע צרות און שלעכטקייטן און איר האָט געשיקט אייערע זקנים צו פּאָדערן עס זאָל באַשטימט ווערן אַ מלך איבער אייך.“ — האַלט איר אויך איצט נאָך אָן אייער פּאָדערונג?

ד אַ ס פ אַ ל ק : מיר האַלטן אויך איצט אָן אונדזער פּאָדערונג, גרוי־סער נביא, עס זאָל באַשטימט ווערן איבער אונדז אַ מלך!

ש מ ו א ל : גוט! איך וועל באַפּרידקן אייער פּאָדערונג! ביי אַזאַ גרוי־סער מענגע פּאַלק, כּן ירבו, איז אוממעגלעך אַפּצושטימען, ווייל מ'וועט נישט קענען ריכטיק איבערציילן די שטימען. אויסערדעם איז דאָס אַפּשטימען נישט צוגעפּאַסט צו אונדזער פּאַל, ווייל עס קען אַרויסרופן קנאה־שנאה צווישן די שבטים. שלאָג איך אייך פאַר מיר זאָלן אויסקלייבן אונדזער מלך מיט דער הילף פון אַ גורל.

ד אַ ס פ אַ ל ק : מיר זענען מסכים! מיר זענען מסכים! אַ גורל איז די בעסטע זאַך!... — אויף דעם אופן וועלן מיר אויך משתף זיין אונ־דזער האַר יהוה צו אונדזער וואָל!... — און אויסערדעם וועט דורך אַ גורל די וואָל געמאַכט ווערן פּיל־פּיל שנעלער!... — זאָל מען וואַרפן גורל! גורל! גורל!... —

ש מ ו א ל : אויב אַזוי, זאָלן זיך דערנענטערן צום טיש פון די שרייבערס

די פארטרעטער פון די שבטים פון ישראל, וועט מען ווארפן גורל!
(ארום דעם טיש פון די דריי בני-הנביאים שטעלן זיך געדיכט ארום
די אויפגערופענע פארטרעטער).

ע. ר. ש. ט. ע. ר. פ. ו.ן. ד. י. ב. נ. י. - ה. נ. ב. י. א. י. מ. : (הייבט זיך אויף
אין א וויילע ארום און ווענדט זיך צו שמואלן) דער גורל איז גע-
פאלן אויפן שבט בנימין, נביא שמואל!

צ. ו. ו. י. ט. ע. ר. פ. ו.ן. ד. י. ב. נ. י. - ה. נ. ב. י. א. י. מ. : (הייבט זיך אויף
אין א וויילע נאכדעם. ווי פריער) דער ווייטערדיקער גורל איז גע-
פאלן אויף דער משפחה מטרי פון שבט בנימין, נביא!

ד. ר. י. ט. ע. ר. פ. ו.ן. ד. י. ב. נ. י. - ה. נ. ב. י. א. י. מ. : (אין א וויילע ארום,
ווי פריער) דער לעצטער גורל איז געפאלן אויף שאול בן קיש, פון
דער משפחה מטרי, פון שבט בנימין, גרויסער נביא!

ש. מ. ו. א. ל. : גוט! זאל איצט באַלד אַהערקומען שאול בן קיש!
ד. א. ס. פ. א. ל. ק. : (ווען שאול קומט נישט באַלד) וואו איז שאול בן
קיש? — וואו איז דער זוכה בגורל?... וואו איז דער מאַן, וועמען
דאָס גליק האָט אויסדערוויילט דערהויבן צו ווערן?... — זאל ער
וואָס גיכער זיך דערנענטערן צום נביא!...

פ. ע. ר. ט. ע. ר. פ. ו.ן. ד. י. ב. נ. י. - ה. נ. ב. י. א. י. מ. : (מאַכט זיך ענער-
גיט מיט די הענט אַ וועג צווישן עולם. נאָך אים גייט שאול, אַנ-
געטאָן אין יום-טובדיקע קליידער. ער איז צוריקגעהאַלטן און שע-
מעוודיק) אַט ברענג איך שאול בן קיש! ער איז געווען פאַרבאַרגן
צווישן די כלים, הפנים צוליב באַשיידנקייט. איך האָב געזען ווי ער
האַט זיך דאַרטן באַהאַלטן.

ד. א. ס. פ. א. ל. ק. : וואָס פאַר אַ שיינער מאַן ער איז!... — וואָס פאַר אַ
גוטמוטיקן און ליבלעכן אויסזען ער האָט!... — ער זעט דאָך אויס
צו זיין העלדיש און מוטיק!... — ער איז דאָך העכער מיט אַ קאַפּ
פון די העכסטע צווישן אונדז!... — עס וועט אים גוט פאַסן צו זיין
מלך איבער די בני-ישראל!...

ש. מ. ו. א. ל. : קום צו נעענטער, מיין זון, דו ביסט עס שאול בן קיש!

היסטארישע דראמעס

ש א ו ל : ס'איז ריכטיק, איך בין שאול בן קיש, פון דער משפחה מטרי, פון שבט בנימין.

ש מ ו א ל : איר באשטעטיקט עס, קינדער פון בנימין?
פ א ר ש ט י י ע ר פ ו ן ב נ י מ י ן : מיר באשטעטיקן, אז די ווער-
טעד פון דעם מאן זענען ריכטיק און וואָר. ער איז עס שאול בן קיש,
פון דער משפחה מטרי, פון שבט בנימין.

ש מ ו א ל : אויב אזוי, זיי וויסן שאול בן קיש, אז נאָר-וואָס ביסטו באַ-
שטימט געוואָרן דורכן גורל פאַר מלך איבער גאַנץ ישראל. ביסט
מסכים איבערצונעמען די מלוכה?

ש א ו ל : איך בויג ביין קאַפּ פאַרן גורל, וועלכער איז דאָך זיכער דער
אויסדרוק פונעם הייליקן רצון פון אונדזער אַלמעכטיקן גאָט, פון
דעם האָר יהוה.

ש מ ו א ל : נאָכדעם ווי דו האָסט געגעבן דיין הסכמה, וועסטו איצט
אָפגעבן די שבועה פאַר די אויגן פונעם גאַנצן פּאָלק, (דערלאַנגט אים
אַ פאַרמעט) ליינען איבער די ווערטער, וואָס זענען אָנגעשריבן אין
דעם פאַרמעט, צוערשט פאַר זיך אַליין איין מאָל, צוויי מאָל, אַדער
וויפיל מאָל דאָס וועט גייטיק זיין, בכדי דו זאָלסט אַריינדריינגען
אין זייער טיפסטן תוך אַריין. אַז דו וועסט זיי גוט פאַרשטיין און
מסכים זיין צו זייער אינהאַלט, וועסטו זיי איבערזאָגן הויך און קלאַר,
וואָרט ביי וואָרט, אַזוי אַז דאָס גאַנצע פּאָלק זאָל עס קענען הערן.

ש א ו ל : (איז אַ וויילע פאַרטיפט אין ליינענען דעם פאַרמעט, דערנאָך)
איך שווער ביים נאָמען פון אַלמעכטיקן האָר פון דער וועלט, אונדזער
גאָט יהוה, צו קיניגן איבער מיין פּאָלק מיט יושר און צדק, צו זיין
פאַר אים אַ דערבאַרמדיקער פאַטער און עס צו פאַרטיידיקן ביז צו
מיין לעצטן אַטעמציג! איך שווער צו גיין אין די וועגן פון אונדזער
גאָט און אויסצופאַלגן זיינע ווערטער, וועלכע עס וועלן מיר איבער-
געבן די מענער אויף וועמען עס רוט זיין הייליקער גייסט. זאָל
מיר גאָט אזוי העלפן וואוהיז איך וועל מיך קערן און ווענדן, ווי מיין
שבועה איז אויפריכטיק און פונעם גאַנצן האָרצן און עס זענען ניש-
ט אַז אין איר קיין שום זייטיקע כוונות און פאַלשקייטן!

ש מ ו א ל : זאל דיר גאט העלפן אין אלע דיינע אונטערנעמונגען; אמן סלה!

ד א ס פ א ל ק : זאל דיר דער אלמעכטיקער באגליקן אויף אלע וועגן און שטעגן!... — זאל דורך דיר קומען א הילף פאר אונדז קעגן אלע שונאים!... — זאל יהוה באשיצן דורך דיר אונדזערע לעבנס און אונדזער האב און גוטס!... — אמן סלה! אמן סלה!... —

ש מ ו א ל : איצט וועלן מיר דיר זאלבן און קריינען! (די העראלדן גיבן א פייערלעכן סיגנאל. דער ערשטער פון די בני־הנביאים טראגט אונטער א וואזע מיט געהייליקטן בוימל און גיסט אן אביסל אויף שמואלס הענט, וועלכער באשמירט מיט דעם שאולס לאקן) איך זאלב דיר איצט אין נאמען פון גאט אלס מלך איבער גאנץ ישראל! זאל דיין געוויסן שטענדיק זיין אזוי געלייטערט און ריין ווי אט־דער הייליקער בוימל! זאלן דיינע געדאנקען זיין שטענדיק אזוי דורכזיכטיק און קלאר ווי אט־דער הייליקער בוימל! זאל דיין ריה און חן ביי לייטן שטענדיק זיין אזוי געשמאק און גוט ווי פון אט־דעם הייליקן בוימל! זאל דיין קיניגן זיין אזוי דויערהאפט און פעסט ווי דער שטאם פון דעם בוים, פון וועמענס פרוכטן אט־דער געהיייליקטער בוימל איז אויסגעפרעסט געווארן! זאל דיין משפחה זיין אזוי פילפאכיק פארצווייגט, ווי עס איז דער איילבערט־בוים און זאלן אויך דיינע קינדער און קינדס־קינדער אין משך פון פיל דורות קיניגן איבערן פאלק ישראל! אמן, כן יהי רצון!

ד א ס פ א ל ק : אמן, כן יהי רצון! זאלן די אלע ברכות מקוים ווערן! אמן סלה! אמן סלה!

ע מ ר ם : (נעמט איבער פון די הענט פונעם צווייטן פון די בני־הנביאים דעם קיניגלעכן מאנטל און טוט אים אן שאולן) אזויווי אט־דער מאנטל הילט איין דיין גוף, אזוי זאלן דיר תמיד איינהילן די ליבע און אכטונג פון אונדזער פאלק. זאלן דיינע מעלות טובות, דיין איידלקייט, חכמה און מוט שטענדיק זיין אזוי שייך, גלאנצפול און טייער ווי די באפוצונגען, אויסנייעכצער און איידלשטיינער פון אט־דעם מאנטל.

ד אָ ס פ אַ ל ק : אמן, כן יהי רצון! אמן סלה!
י צ ה ר : (נעמט איבער פון די הענט פונעם דריטן פון די בני־הנביאים
די קיניגלעכע קרוין און טוט זי אָן שאולן) אַזוי־ווי אַט־די קרוין באַ־
שטייט פון צוועלף קלענערע קרוינדלעך, וואָס ווערען פאַראייניקט
דורך איין שטאַרקן און מאַסיוון רייף, אַזוי זאָלסטו שטענדיק פאַר־
אייניקן אַרום זיך אונדזערע צוועלף שבטים אין איין אייניק פאַלק.
זאָלן זיי זיך פאַרזאַמלען אַרום דיר יעדעס מאָל ווען עס וועט דער־
גיין צו זיי דיין רוף, אין פרידן און אין קריג. דו זאָלסט זיין איבער
זיי ווי די קרוין איבער דיין קאַפּ. דו זאָלסט זיין זייער כבוד און
שטאַלץ!

ד אָ ס פ אַ ל ק : אמן, כן יהי רצון! אמן סלה!
א ל י ש מ ע : (נעמט איבער פון די הענט פונעם פערטן פון די בני־
הנביאים אַ געשניצט און מיט איידלשטיינער באַצירט קעסטעלע, און
אין וועלכן ס'איז באַהאַלטן דער קיניגלעכער זיגל) נעם איבער אַט־
דעם מלוכה־זיגל און זאָלסט זוכה זיין אים צו באַנוצן מיט באַזאַכט־
קייט און פאַרשטאַנד. זאָלסט נישט אַרויסגעבן קיין שום וויכטיקן
באַפעל, איידער דו האָסט אים גוט באַטראַכט. בכדי דייע פאַראַר־
דענונגען און באַפעלן זאָלן נישט זיין איבערגעאייילט און לייכטזי־
ניק, זאָלסטו זיי שטענדיק אַרויסגעבן בכתב און אַלס באַקרעפטיקונג
פון דיין וואָרט זאָלן זיי טראַגן אויף זיך דעם קיניגלעכן זיגל. זאָל
אַט־דער זיגל באַטראַכט ווערן דורכן פאַלק אַלס סימבאָל פון דיין
ערנסט און ערנווירדיקייט.

ד אָ ס פ אַ ל ק : אמן, כן יהי רצון! אמן סלה!
א ב י מ ל ד : (נעמט איבער פון די הענט פונעם פינפטן פון די בני־
הנביאים די קיניגלעכע שווערד און גורט זי אָן אַרום שאולן) זאָל
דיר אַט־די שווערד זיין מזלדיק אין דער מלחמה און זאָלסט שטענ־
דיק שלאָגן מיט איר אונדזערע שונאים. זאָלסט מיט איר אָנוואַרפן
גרויס פחד אויף די פיינטלעכע געצנדינער און אויף זייערע עקלדי־
קע אָפּגעטער און זאָל זי ברענגען זיכערקייט און טרייסט צו אונ־
דזער פאַלק און צו זיינע פריינט און פאַרבינדעטע. זאָלסט זי קיינ־

מאָל נישט אַרויסציען פון איר שייד צו קעמפן פאַר אַן אומגערעכט־
טער זאָך, ווייל דעמאָלט וועט זי פאַרלירן איר קראַפט. אין קאַמף
פאַר גערעכטיקייט דאַקעגן זאָל זי תמיד זיין די מאַכט און די שטאַר־
קייט פון ישראל!

ד אָ ס פ אָ ל ק : (ברעכט אויס אין יובל־אויסרוּפן און די העראָלדן
שפּילן אויף אַ פּאַסנדיקן סיגנאַל) אמן, כּן יהי רצון, אמן סלה!... —
זאָל לעבן דער מלך שאול, די האַפענונג פון ישראל!... — זאָל לעבן
שאול המלך, וועלכער וועט אונדז פירן אויפן וועג צו ווערן אַ גרויס
פּאַלק!... — מיר זאָגן דיר צו, מלך שאול, צו פּאַלגן דינע באַפעלן
אין מלחמה און אין פּרידן!... — מיר וועלן דיר געבן מענטשן, גאַלד
און אַלע נייטיקע מיטלען צו פאַרניכטן אונדזערע שונאים!... — זאָל
לעבן דער העלד שאול, דער ערשטער מלך פון ישראל!... —

ש מ ו א ל : (הייבט אויף די הענט צו באַרויאיקן דאָס פּאַלק. ווען עס
הערשט שוין שטיקלייט) קינדער פון ישראל! איצט בלייבט נאָך צו
באַהאַנדלען די יסודות פונעם מלוכה־געזעץ, וואָס מיר וועלן אייך
פאַרלייגן און איר וועט אָננעמען, אָדער אָפּוואַרפן. אונדזערע חכמים
און געלערנטע, טיפע קענערס פון אונדזער תורה, האָבן יעדן כלל
געוואויגן און געמאַסטן, בכדי עס זאָל זיין אין איינקלאַנג מיט און
אין גייסט פון אונדזער געטלעכער לערע, און זיי האָבן עס פאַר־
שריבן אויף פאַרמעט מיטן צוועק עס זאָל נישט קענען מוטווייליק
געענדערט, פאַרדרייט און געבראַכן ווערן. עס זענען געמאַכט גע־
וואָרן דריי גלייכע קאַפּיעס. איינע וועט ליגן באַהאַלטן דאָרט וואו
עס ווערט אויפגעהיט דער ארון־הברית, איינע וועט איבערגעגעבן
ווערן דעם מלך פון ישראל און איינע וועט פאַרבלייבן אין דער גרוי־
סער ישיבה פון די חכמים און נביאים אין רמה. (ווענדט זיך צום
ערשטן פון די בני הנביאם, וואָס זיצט ביים קיילעכדיקן טישל אינ־
איינעם מט נאָך צוויי חברים זיינע) לייען דו דעם ערשטן אָפּזאַץ
פונעם מלוכה־געזעץ!

ד ע ר ע ר ש ט ע ר פ ו נ ד י ב נ י - ה נ ב י א י מ : (הייבט זיך
אויף און לייענט געמאַסטן און דייטלעך) דער מלך פון ישראל וועט

היסטאָרישע דראַמעס

זיין באַרעכטיקט צו באַקומען פונעם פּאַלק אַלעס נויטיקע צו קענען אויסהאַלטן זיין פּאַלאַץ און הויף; אויסערדעם וועט ער האָבן אַ רעכט אויסצוהאַלטן אַ שטענדיקע גוואַרדיע פון אַ באַשטימטער צאַל גע- קליבענע גוט-באַוואַפנטע יונגע קריגער, אין זיין וואוינשטאָט און אויך אויף אַנדערע ערטער וואָס ער וועט האַלטן פאַר נייטיק; ער וועט אויך זיין באַרעכטיקט אַנצוזאַמלען אין מאַגאַזינען שפייז און כלי-זין און אַלעס נייטיקע פאַר דער צייט פון מלחמה. איינמאַל אין יאָר וועט פאַרקומען אין דער וואוינשטאָט פונעם מלך אַ גרויסע פּאַלקס-פאַרזאַמלונג, אויף וועלכער עס וועט באַשלאָסן ווערן וויפיל גאָלד און זילבער עס וועט נייטיק זיין פאַר די אויסגעוועכנטע צוועקן; וויפיל קריגסלייט, אַרבעטסלייט און דינסטלייט; וויפיל רינדער, שאַף און ציגן; וויפיל אייזלען, פערד און קעמלען; וויפיל תבואה, בוימל, וויין און געטרעקנטע און פרישע גרינצייג און פרוכטן. דאָס אַלץ וועט פאַרטיילט ווערן אויף די שבטים, לויט דער צאַל פון די בתי- אבות פון יעדן באַזונדער. די עלטסטע פון די שבטים וועלן דאַרפן איינזאַמלען און אַפליפערן דעם חלק פון די מענטשן און מאַטעריאַלן, וואָס וועלן אויספאַלן אויף זיי, אין פאַרויס באַשטימטע צייטן, ביים קיניג אין הויף, נישט וואַרטנדיק אויף קיין מאַנונגען און פאַדער- רונגען. דאָס אַלץ וועט דאַרפן דורכגעפירט ווערן פינקטלעך און אַפ- היטנדיק דעם מלכס כבוד און ווירדע.

ש מ ו א ל : זענט איר מסכים מיט דעם וואָס מען האָט אייך דאָ פאַר- געלייענט?

ד א ס פ א ל ק : מיר זענען מסכים! מיר זענען מסכים!

ש מ ו א ל : (צום צווייטן פון די בני-הנביאים) לייען דו ווייטער!

צ ו ו י י ט ע ר פ ו ז ד י ב נ י - ה נ ב י א י מ : די הויפט-פליכט פונעם מלך איז צו זיין דער העכסטער קריגס-פירער פון ישראל. אין דער צייט פון שלום וועט ער דאַרפן זאָרגן דערפאַר די יוגנט פון ישראל זאָל צוגעגרייט ווערן צו מלחמה דורך אַלע נייטיקע תכסי- סים און געניטונגען און עס זאָלן אויך אויסגעאַרבעט ווערן אין אַ גענוגענדיקער צאַל די אַלערליי כלי-זין און אַנדערע מאַטעריאַלן און

זאכן, וואס ווערן באנוצט אין דער מלחמה. אין צייט פון קריג וועט דער מלך זיין דער העכסטער פירער פון די חיילות פון ישראל און לויט זיינע באפעלן און פלענער וועלן די מלחמות געפירט ווערן. דעמאלט וועט די קיניגלעכע מאכט זיין נאך גרעסער, שטארקער און שטרענגער ווי שטענדיק. דער מלך וועט אויך האבן נאך אנדערע פליכטן, ער וועט זיין דער העכסטער שופט אין אלע מלוכה-ענינים און ער וועט משפטן פאר פארראט און מרידה קעגן דער מלוכה, דעם שבט און דער משפחה. אונטער זיין משפט וועלן ארונטערפאלן אלע ענינים בין אדם לחברו, דהיינו: די פאלן פון מארד, רויב, קערפער-לעכע באשעדיקונג, צוואנג, דראאונג, באליידיקונג, פון איין זייט, און די סיכסוכים און שטרייטיקייטן וועגן ירושה, פארמעגן, האנדלס-באציאונגען, אומאיינשטימיקייט צווישן בעלי-בתים און זייערע אר-בעט-נעמער, דינערס און קנעכט, פון דער צווייטער זייט. די פליכט פונעם מלך וועט אויך זיין צו זארגן פאר רו און ארדענונג איבערן גאנצן לאנד. ער וועט זיך דארפן באמיען די וועגן זאלן זיין זיכער בייטאג און ביינאכט און עס זאלן נישט באשעדיקט, אדער גאר פאר-ניכטעט ווערן, פארמעגנס וואס באלאנגען צום כלל ווי, למשל, טייכן, וועלדער, געביידעס א.א.וו.

ש מ ו א ל : זענט איר אייגשטימיק מיט דעם וואס איר האט דא נאר-וואס געהערט?

ד א ס פ א ל ק : מיר זענען אייגשטימיק! מיר זענען אייגשטימיק!
ש מ ו א ל : (צום דריטן פון די בני-הנביאים) איצט לייען דו ווייטער, ביז צום סוף!

ד ר י ט ע ר פ ו נ ד י ב נ י - ה נ ב י א י מ : איבער אלע ענינים וואס האבן א שייכות צו אונדזער אמונה, וועט דער מלך נישט האבן גארנישט צו זאגן און זיי וועלן פארבלייבן אויך אויף ווייטער אין רשות פון די נביאים, חכמים, כהנים און לויים. בכדי זיי זאלן קענען ווי געהעריק דערפילן זייערע פליכטן, וועלן זיי אויך ווייטער באקו-מען דיזעלבע תרומות, מעשר און אפצאלן ווי ביז איצט. זיי וועלן דארפן זארגן דערפאר, אז דער גאט-דינסט, די קרבנות און אלע אג-

דערע ריטואַלן זאָלן דורכגעפירט ווערן לויט די פאַרשריפטן פון אונדזער הייליקער תורה. זיי וועלן וואַכן איבער דעם, דאָס פּאָלק זאָל אָפהיטן די כשרות פון זייער שפייז און די ריינקייט אין זייער משפּחה־לעבן, לויט די געזעצן און מנהגים פון אונדזער דערהויבע־נער לערע און פון אונדזערע פאַרערטע אַבות. זיי וועלן דאַרפן השגחה געבן, עס זאָלן ווי געהעריק געפייערט ווערן אונדזערע ימים־טובים און עס זאָל זיך נישט ווידער אַריינכאַפן צווישן אונדז די עקלדיקע געצנדיגעריי. זיי וועלן דאַרפן אויפהאַלטן אין אַלע ווינקעלעך אײַ־בערן לאַנד, וואו דאָס וועט נאָר מעגלעך זיין, לערן־הייזער פאַר דער יוגנט, וואו די יוגנט זאָל זיך באַקענען מיט גאָטס לעבעדיקן וואָרט, וואו זי זאָל זיך אויסלערנען די גוטע מידות וואָס צייכענען אויס אונדזער פּאָלק און וואו זי זאָל זיך אויך קענען אָנאייגענען די זייער נוצלעכע אומנות פון לייענען און שרייבן.

ש מ ו א ל : האָט איר עפעס אויסצוזעצן קעגן דעם וואָס מען האָט אייך דאָ נאָרוואָס פאַרגעלייענט?

ד אָ ס פ אָ ל ק : מיר האָבן גאַרנישט אויסצוזעצן! מיר זענען מסכים מיט אַלץ!

ש מ ו א ל : אויב אַזוי, וועט פון היינט אָן אויך זיין גילטיק דאָס מלוכה־געזעץ, וואָס וועט רעגולירן די ווייטערדיקע באַציאונגען צווישן דעם פּאָלק און זיין מלך, און זיינע נביאים, חכמים, כהנים און לויים. עס ווערט פאַרשטאַנען, אַז אויב דאָס לעבן וועט אָנווייזן די נויטווענ־דיקייט עפעס אַראַפּצונעמען, אַדער צוצוגעבן, וועט אָן ענלעכע פּאָלקס פאַרזאַמלונג ווי היינט קענען עס באַהאַנדלען און באַשליסן.

ד אָ ס פ אָ ל ק : אַזוי זאָל עס געשען אין נאָמען און לויט דעם ווילן פון אונדזער אַלמעכטיקן גאָט און האָר יהוה!

ש מ ו א ל : אונדזער היינטיקע פּאָלקס־פאַרזאַמלונג און קרוינגונגס־צע־רעמאַניע איז פאַרענדיקט! זאָל שטענדיק זיין צווישן אונדז, ווי היינט, די ברכה פונעם גרויסן באַשעפער און האָר פון דער וועלט! זאָל שטענדיק שוועבן איבער אונדזערע באַראַטונגען, ווי היינט, דער

הייליקער גייסט פונעם גאָט פון אונדזערע אבות אברהם, יצחק און יעקב!

ד א ס פ א ל ק : אמן, כן יהי רצון! אמן סלה!... — מיר לויבן און פרייזן אונדזער גאָט און דאָנקען אים פאַר אַלע חסדים, וואָס ער טוט מיט אונדז!... — זאָל בלייבן באַשטיין לדורות די מלוכה, וואָס מיר האָבן דאָ היינט געגרינדעט און באַגייט!... — לאַנג לעבן זאָל דער ערשטער מלך פון ישראל, שאול בן קיש!... — זאָל ער אינדז שטענדיק פירן אויף די וועגן פון ברכה און הצלחה!... — זאָל לאַנג לעבן אונדזער גרויפער נביא שמואל, די פעסטונג און שוץ פון אונדזער אמונה!... — זאָלן זיינע ווערק לטובת אונדזער פאָלק האָבן אַ קיום לדורות!... — אמן, כן יהי רצון! אמן סלה!... — הללויה! הללויה! הללויה!... —

ש מ ו א ל : זאָל איצט דאָס פאָלק זיך פאַנאָדערגיין אין פרידן און אין אַרדענונג, יעדער איינער צו זיין היים און משפחה! (די העראָלדן שפילן אויף אַ פאַסנדיקן סיגנאַל. שמואל מיט די נביאים, חכמים, זקנים, כהנים און לויים לאָזן זיך פאַמעלעך גיין צום הינטערגרונט. אויך דאָס פאָלק צעגייט זיך אין אַלע ריכטונגען. שאול ווערט אַרומגערינגלט דורך אַ קרייז פון יונגע געקליבענע מענער).

ע ר ש ט ע ר מ א נ : מיר פאַרבלייבן מיט דיר שוין איצט, אונדזער מלך שאול, און מיר וועלן נאָכפאָלגן דיינע טריט וואוהין דו וועסט זיך קערן און ווענדן!

צ ו י י ט ע ר מ א נ : מיר שטעלן זיך אַלס ערשטע אין דיין רשות פריי-וויליק און מיר וועלן נישט וואַרטן ביז עמיצער וועט אונדז באַשטימען פאַר דעם צוועק!

ד ר י ט ע ר מ א נ : איך בין פון שבט ראובן און עס זענען פאַראַנגען צווישן אונדז זין פון אַלע שבטים פון ישראל. נישט קוקנדיק דערויף וואָס איך שטאַם פון עלטסטן און דו פונעם יינגסטן פון די שבטי ישראל, בין איך גרייט מיך אונטערצואוואַרפן אונטער דיינע באַפעלן און צו גיין מיט דיר אומעטום!

ע ט ל ע כ ע מ ע נ ע ר א י נ א י י נ ע ס : מיר זענען אַלע גרייט צו

היסטארישע דראַמעס

טאָן דאָסזעלבע און מיר ווילן זיין די געטרייסטע צווישן דיינע גע-
טרייע! שפרייט אויס דיינע פליגל איבער אונדז, שאול בן קיש, ער-
שטער העלדישער מלך פון ישראל!

ש א ו ל : (שפרייט אויס צו זיי זיינע אַרעמס) איך נעם אייך אויף מיט
אַפענע אַרעמס, איר פראַכט און מאַכט פון מיין פאַלק! איך וויל איר
זאָלט אויף שטענדיק פאַרבלייבן מיינע נאַענטסטע אַרויסהעלפערס,
באַראַטערס און פאַרוואַלטערס אין דער רעגירונג און מיינע מיליטע-
רישע פירערס אין דעם פאַלקט היילות! אויסערדעם וועל איך זיין
אייער איבערגעגעבענער פריינט און איך וויל אויך איר זאָלט מיר
שענקען אייער פריינטשאַפט, צוטרויען און געטריישאַפט. (דרייט זיך
אויס אויף אַוועקצוגיין, אָבער אין דעמזעלבן מאַמענט הייבן אָן צו
וואַרפן אויף אים זייערע שפאַט־רייד די וואוילע־יונגען, וואָס זיינען
געשטאַנען אין אַ געשלאָסענער גרופקע לינקס. בשעת זיי שפאַטן און
חזוקן בלייבט שאול אויסגעדרייט מיטן רוקן צו זיי).

ע ר ש ט ע ר ו ו א ו י ל ע ר - י ו נ ג : וואָס? אַט־דער לעקיש וועט
זיין מלך איבער אונדז?... וויאָזוי וועט ער קענען רעגירן מיט הונד-
דערטער טויזנטער, אָו ער שעמט זיך דאָך צו באַווייזן פאַר מענטשן
און צו דער קרוינונג האָט מען אים באַדאַרפט אַרויסשלעפן פון
צווישן די כלים, וואו ער האָט זיך געהאַט פאַרשטעקט? ... (עטלעכע
מענער פונעם קרייז אַרום שאולן דרייען זיך אויס צו די וואוילע-
יונגען מיט געביילטע פויסטן).

צ ו ו י י ט ע ר ו ו א ו י ל ע ר - י ו נ ג : (צו שאולס מענטשן) איר גיט
זיך נישט אָפ קיין רעכענונג, אָו אַט־דער לעמעשקע וועט זיין אַ
שפילעכל אין די הענט פון די באַנק־קוועטשערס, די נביאים און
חכמים, און זיי וועלן עס ווייטער פאַרבלייבן די רעגירערס איבער
ישראל. עס וועט אַלץ פאַרבלייבן ביים אַלטן און גאַרנישט וועט זיך
ענדערן מיט אַזאַ "דרייסטן" מלך, ווי מען האָט פאַר אונדז היינט
באַשטימט. (שאולס מענטשן ווערן אַלץ מער אויפגעבראַכט און אויפ-
געברויזט).

ד ר י ט ע ר ו ו א ו י ל ע ר - י ו נ ג : איר האָט דען נישט געהערט

דאָס מלוכה־געזעץ וואָס מען האָט פאַר אונדז פאַרגעלייענט? ... איר האָט זיך נישט געכאַפט, אַז עס איז אַזוי קונציק צוגעשניטן געוואָרן אַז אייער „פלינקער“ מלך זאָל האָבן געבונדענע הענט און ער זאָל נישט קענען גאַרנישט זעלבסטשטענדיק אונטערנעמען, אַפילו ווען ער זאָל זיין ביכולת און וועלן דאָס טאָן? ...

ע ט ל ע כ ע ו ו א ר י ל ע י ו נ ג ע י א י נ א י י נ ע ם : מיר ווילן נישט האָבן קיין חלק אין אייער מלך שאול בן קיש! ... — נישט מיר וועלן אים ברענגען מתנות און נישט מיר וועלן אים דינען! ... — סיי ווי וועט זיין מלוכה קיין לאַנגן קיום נישט האָבן! ...

ע ט ל ע כ ע פ ו ן ש א ו ל ס מ ע נ ע ר : (אויפגערעגט) פאַרמאַכט אייערע זינדיקע מיילער, איר לעסטערער, אויב נישט וועלן מיר זיי אייך פאַרמאַכן אויף כוח! ... (ווילן זיך לאָזן אויף די וואוילע־יונגען, אָבער אין דעמזעלבן מאַמענט דרייט זיך אויס שאול און פאַרהאַלט זיי מיט זיינע אויסגעשפּרייטע הענט. ער זאָגט נישט אַרויס קיין איינציק וואָרט אַפילו; אָבער ער מעסט אָפּ די וואוילע־יונגען מיט אַ לאַנגן בליק, אין וועלכן עס שפיגלט זיך אָפּ סיי פאַראַכטונג, סיי פעסטקייט, סיי רחמנות. די וואוילע־יונגען מאַכן אַ שרייט אויף צוֹר ריק אונטערן איינדרוק פון שאולס בליק. דעמאָלט גייען שאול מיט זיינע מענטשן אָפּ אויף רעכטס און די וואוילע־יונגען גייען אָפּ לינקס).

(דער פאַרהאַנג פאַלט אַראָפּ שנעל).

דאָס זיבעטע בילד

אַ פרייער פלאץ. אין פראַנט פון אַ האַלב־אויפגעשטעלטן הויז, וואָס שאול בויט אין גבעה, אַ גרופע מענטשן, גרעסטנטיילס פרויען און קינדער, רינגלען אַרום צוויי פאַרשטויבטע מיידע מענער־שליחים, וואָס קומען פון ווייט. עס איז פאַרנאַכט און יעדעס מאָל קומען צו נייע מענער, וועל־כע קערן זיך אום פון דער אַרבעט אין די פעלדער.

פ ר י ע ן : (קלאַגן און וויינען) אַז אַך און וויי איז צו אונדז!... — אַ חרפה און אַ בושה איז צו אונדז!... — אַזאַ שענדלעכע זאַך האַבן זיי געוואָגט צו פאַדערן פון אייך?... — אַזוי טיף שוין איז געזונקען אונדזער אָנזען?... — לאַמיר וויינען און קלאַגן אויף אונדזער גורל!... — לאַמיר בעטן רחמים ביי אונדזער גרויסן גאַט!... — לאַמיר ברענגען קרבנות דעם האַר יהוה ער זאָל אונדז העלפן אין אונדזער גרויסער נויט!... — שלעכט איז אונדז און ביטער איז אונדז!... —

ע ר ש ט ע ר מ אַ ן : באַרואיקט אייך, פרויען, עס פאַסט נישט אַזוי פחדניש צו וויינען און צו קלאַגן!

צ ו ו י י ט ע ר מ אַ ן : זייט שטיל, ווייבער, אייער יאַמערן קען גאַרנישט העלפן. עס קען בלויז דערשלאַגן נאַכמער דעם מוט!

ד ר י ט ע ר מ אַ ן : אַט גייען שאול, יהונתן און אבנר — וואָלט איר אייך געמעגט שעמען צו מאַכן דאָ אַזעלכע קולות. (שאול, יהונתן און אבנר קומען אָן פון לינקס).

ש א ו ל : (מען מערקט אין זיינע קליידער און אויסזען, אַז ער קומט פון פעלד) וואָס זענען דאָס פאַר געוויינען און קלאַגער־ען, וואָס דער־טראַגן זיך אַזש ביז אין דער צענטער גאַס אַריין?... און ווער זענען עס אַט־די צוויי פּרעמדע מענער?

א ב נ ר : (לאַזט זיך אַריין צווישן דעם עולם און צעטיילט זיי מיט זיינע

הענט) מאַכט אַ וואַרע און לאַזט דעם מלך צוגיין צו די פרעמדע, בכדי ער זאל קענען ריידן מיט זיי! (עס עפנט זיך דער קרייז אַרום די פרעמדע און שאול, יהונתן און אבנר, דערנענטערן זיך צו זיי).
ש א ו ל : ווער זענט איר, פרעמדע מענער, און פון וואַנען קומט איר אַהער?

ע ר ש ט ע ר ש ל י ח : מיר זענען שליחים פון יביש גלעד און עס ברענגט אונדז אַהער זייער אַ וויכטיקער און דרינגענדיקער ענין.

ש א ו ל : לאַזט מיך הערן וואָס דאָס איז פאַר אַן ענין?
צ ו ו י י ט ע ר ש ל י ח : מיר קומען בעטן הילף פאַר אונדזער באַדראָ-טער שטאַט. נחש העמוני איז אונדז באַפּאַלן, מלך שאול!

ש א ו ל : איך ווייס, אַז די בני־עמון האָבן זיך געגרייט אַנצופאַלן אויף אייך, אָבער זאל איינער פון אייך אויספירלעך דערציילן וואָס עס איז פאַרגעקומען.

ע ר ש ט ע ר ש ל י ח : נחש העמוני האָט אַנגעזאַמלט אַ גרויס חייל און אַ סך וואָפּן און ער האָט באַלאַגערט אונדזער שטאַט. מיר האָבן פאַרשטאַנען, אַז מיר קענען זיך נישט פאַרמעסטן מיט אים אין קאַמף, האָבן מיר געשיקט שליחים צו אים און אַנגעבאַטן אַ גרויסן סכום גאָלד און זילבער אַלס אויסלייזגעלט און אויסערדעם אַ יער־לעכן טריבוט, אָבי ער זאל זיך צוריקציען און מאַכן שלום מיט אונדז. האָט ער אונדז געענטפערט, אַז ער קען שלום מאַכן מיט אונדז נאָר בתנאי מיר זאָלן זיך אַלע לאַזן אויסשטעכן דאָס רעכטע אויג, ווייל ער וויל ברענגען אַ גרויסע חרפה אויף ישראל.

צ ו ו י י ט ע ר ש ל י ח : זענען מיר געקומען אַהער, מלך פון ישראל, צו בעטן ביי דיר הילף אין אונדזער העכסטער נויט. פאַרהיט אונדז פון דער ביטערער שאַנד, מיט וועלכער עס וויל אונדז באַדעקן דער צע-ווילדעוועטער שונא!

פ ר ו י ע ן : צוליב דעם האָבן מיר געוויינט און געקלאָגט, מלך שאול!...
— צוליב דעם האָבן מיר אויפגעהויבן אונדזער קול און געיאַמערט!...
א ב נ ר : שווייגט איצט, פרויען! (פויזע) אויף אַזוי ווייט פאַרריסן ביי זיך זענען שוין געוואָרן די זין פונעם מדבר? ... אַזוי ווייט גרייכט

היסטארישע דראמעס

שוין זייער חוצפה צו מאַכן אונדזערע ברידער אַזעלכע שענדלעכע
אַנבאַטן? ... דאָס טאָר זיי נישט געשענקט ווערן! פאַר דעם דאַרמן
זיי טייער באַצאָלן!

י ה ו נ ת ן : דאָס בלוט ווערט אויפגעקאַכט פון אַזאַ געצנדינערישער
מוסוויליקייט!

ש א ו ל : (אין גרימצאָרן) מיר וועלן נישט דערלאָזן עס זאָל באַגאַנגען
ווערן אַזאַ נבלה אַקעגן אונדזערע ברידער! מיר וועלן נישט דערלויבן
עס זאָל אַנגעטאָן ווערן אַזאַ שאַנד און שפּאַט צו איינעם פון די
שבטיִישִׂראַל! מיר וועלן באַווייזן די צעווילדעוועטע מדבר־מענטשן,
אַז נישט די קינדער פון ישׂראַל און נישט זייער כבוד איז הפּקר!
(קורצע פּויוזע) איר, יונגע מענער פון אַלע שבטים פון ישׂראַל, וואָס
איר זענט מיט מיר מיטגעגאַנגען אינעם טאָג פון מיין קרוינונג!
איצט איז געקומען די ערשטע געלעגנהייט ווען איר קענט באַווייזן
דעם פּאַלק ישׂראַל און מיר אייער איבערגעבנקייט און געטריישאַפט!

ע ט ל ע כ ע מ ע נ ע ר : מיר זענען גרייט עס צו טאָן, מלך שאול!
מיר זענען וויליק אויסצופאַלגן אַלע דיינע באַפעלן!

ש א ו ל : עס איז אמת — מיר זענען נאָך נישט בכוח זיך אָפן צו פאַר־
מעסטן מיט אַזעלכע שונאים ווי די בני־עמון, אָבער מיר האָבן קיין
אַנדער ברירה נישט! וועלן מיר מוזן קעמפן מיט פאַרצווייפלטן מוט
און מיט שלוקייט. מיר וועלן מוזן אַנגרייפן דעם שונא אומגעריכ־
טערהייט פון פאַרשיידענע זייטן, פון פאַרנט און פון הינטן מיט־
אַמאָל. דעריבער האָבן מיר נישט קיין צייט צו פאַרלירן — מיר
מוזן וואָס גיכער איבערראַשן דעם שונא, ווייל דאָס קען אונדז געבן
דעם ניצחון, נישט קוקנדיק דערויף וואָס ער איז צאָלרייכער, בעסער
באָוואַפנט און בעסער צוגעגרייט פון אונדז.

א ב נ ר : זייער ריכטיק, מלך שאול! אויב מיר וועלן אַנטקעגנשטעלן
אונדזער גערעכטיקייט דעם שונאס אומרעכט און אונדזער שכל זיין
רויער קראַפט, וועלן מיר געווינען!

ע ט ל ע כ ע מ ע נ ע ר : זאָג אונדז וואָס מיר זאָלן טאָן, אונדזער מלך.

און מיר וועלן אלעס דורכפירן פינקטלעך און מיט דער גרעסטער שנעלקייט!

ש א ו ל : מיר האָבן נאָך נישט קיין איינגעשטעלטע מלוכה. אָט בוי איך ערשט אַט־דאָס ערשטע הויז פאַר דער מלוכה מיט מיינע אייגענע געלט־מיטלען. אָבער אַ גאַנצע מלוכה קען מען נישט אויפשטעלן מיט די מיטלען פון איין מענטשן און דאָס פאַלק האָט מיר נאָך נישט געגעבן קיין שום מיטלען. וואָלטן מיר שוין געהאט אַ גוט איינגע־שטעלטע מלוכה. וואָלטן מיר געהאַט אויסשפירערס אין דעם שונאס לאַנד, וואָס וואָלטן אונדז באַצייטנס צו וויסן געגעבן וואָס עס טוט זיך אין זיין לאַנד און ער וואָלט נישט געקענט אָנפאַלן אויף אונדז אַזוי פּלוצים און אומגעריכט. וואָלטן מיר שוין געהאט אַ גוט איינ־געשטעלטע מלוכה, וואָלטן מיר אויך געהאט אַ גוטע סיסטעם ווי־אַזוי צו פאַרזאַמלען די קריגער פונעם פאַלק אין אַ מאַמענט פון אַן אַליאַרם. אָבער איצט האָבן מיר דאָס נישט און מיר וועלן מוון אַנקומען צו אַ פשוטן, ווירקזאַמען מיטל. נעמט פון מיין סטאַדע צוויי רינדער, שעכט זיי און צעהאַקט זיי אויף שטיקער. זאָל יעדער פון אייך נעמען עטלעכע שטיקער און אַוועקגיין תיכף ומיד צו זיין שבת. ווען איר וועט אַנקומען אויף די ערטער, זאָלט איר באַלד דרינג־גענדיק פאַרזאַמלען דאָס פאַלק, אים איבערגעבן גענוי דאָס וואָס איר האָט דאָ געהערט פון די שליחים פון יביש גלעד און זיך באַמיען עס צו געווינען פאַר אונדזער קאַמף. און אַזוי זאָלט איר רעדן צו זיי: „שאל המלך און שמואל הנביא שיקן מיד צו אייך און זיי פאַדערן פון אייך איר זאָלט צושטעלן אייערע קריגער צום קאַמף נאָך איידער אַט־דאָס פלייש וועט האָבן צייט פאַרדאַרבן צו ווערן. יענע אָבער, וואָס וועלן נישט צושטעלן זייערע קריגער באַצייטנס, הייסט דער מלך שאל מודיע זיין, אַז אַזוי ווי עס איז צעהאַקט געוואָרן אַט־דאָס פלייש, אַזוי וועט צעהאַקט ווערן אַלס שטראַף אויך דאָס פלייש פון זייערע רינדער!“ אַזוי זאָלט איר ריידן צו זיי און זיי וועלן זי־כער פאַלגן און קומען.

ע ט ל ע כ ע מ ע נ ע ר : מיר גייען שוין אויספאַלגן דיין באַפעל, אונז דוער מלך שאל. (אַפּ לינקס).

ש א ו ל : גייט לשלום און זייט מצליח! (קורצע פויזע) דו, אבנר, נעם דיר די בייטיקע מענטשן און זאמל צונויף אין גבעה און אין די ארומיקע שטעט און דערפער אלע מעגלעכע מינים פון כלי-זין — פייל-אוי-בויגנס, שווערדן, מעסערס, שפיזן — מיט וועלכע מען קען שלאָגן דעם שונא. האָסט פיר און צוואַנציק שעה אויף דורכצופירן אָט די וויכטיקע אויפגאַבע, פון וועלכער עס איז אין אַ גרויסער מאָס אָפּהענגיק דער ניצחון אין אונדזער ערשטער שלאַכט און דאָס מיינט צו זאָגן אויך די הצלחה אויף להבא פון אונדזער נייער מלוכה.

א ב נ ר : איך פאַרשטיי דעם באַטייט פון דער אויפגאַבע, וואָס דו לייגסט אויף מיר אַרויף, מלך שאול, און דו קענסט רואיק זיין. מעגסט דיך אויף מיר פאַרלאָזן, אַז איך וועל עס דורכפירן אויפן בעסט-מעגלעכן אופן. קיין שווערדן וועלן מיר טאַקע מסתמא אינערגעץ נישט קע-נען געפינען, אָבער אַנדערע וואָפּן וועלן מיר טרעפן און פאַר אַ נויט וועלן מיר אויפשטעקן שנייד-מעסערס און סערפן אויף לאַנגע שטעקנס און מיר וועלן אַזוי אַרום מאַכן שפיזן. אויך דרייציינער-דיקע ווילעס קענען צונגן קומען אין קאַמף. קום מיט מיר, יהונתן, וועסטו מיר העלפן.

ש א ו ל : איך באַדויער זייער, שוועסטערקינד אבנר, וואָס איך קען נישט דערלויבן יהונתנען מיטצוגיין מיט דיר. איך האָב פאַר אים אַן אַנ-דערע שליחות. גיי, מיין זון יהונתן, אַזוי שנעל און פלינק, ווי דו קענסט, קיין רמה צום אַלטן נביא שמואל און דערצייל אים אַליץ וואָס עס איז פאַרגעקומען. בעט אים אויך ער זאל קומען בענטשן אונדזער חייל, איידער מיר וועלן זיך לאָזן אין דער שלאַכט אַריין. פאַרהאַלט זיך ביי אים נאָר אַזוי לאַנג ווי עס איז אומבאַדינגט ניי-טיק און קער זיך באַלד אום אַהער, ווייל איך וועל דיך דאָ זייער גייטיק דאַרפן האָבן.

י ה ו נ ת ן : אַליץ וועט געשען לויט דיין וואונטש און באַפעל, מיין פאָ-טער און מלך! (אבנר און יהונתן גייען אָפּ רעכטס).

ש א ו ל : (רופט זיי נאָך) האָט אַ גליקלעכן וועג און פירט דורך אַליץ בשלום (פויזע) און איר, שליחים פון יביש גלעד, קערט זיך אום

נאך היינטיקע נאכט אין אייער באלאגערטער שטאט. טרייסט אייער רע מענטשן און באמיט זיך צו הייבן זייער מוט. זאגט זיי אין נאמען פונעם מלך שאול, אז אין צוויי־דריי טעג ארום וועלן זיי באקומען די נייטיקע הילף. מיר וועלן באפאלן די עמונים פון דריי פארשיידענע זייטן, פארטאג און הינטן ארום, און מיט דער הילף פונעם אלמעכטיקן גאט פון ישראל וועלן מיר זיי צעקלאפן און באשטראפן פאר זייער ווילדער הוצפה. זאלן אייערע וועכטער אויף די מויערן זיין אויפמערקזאם. ווען זיי וועלן זען, אז מיר האלטן אין שלאגן דעם שונא, זאלן זיי צו וויסן טאן אייערע פירערס און דעמאלט זאלן זיך אויך אייערע קעמפערס ארויסלאזן אויפן שונא דורך די טויערן. אויף אזא אופן וועלן מיר אים אריינגעמען אין א קלעם אריין און פארניכטן.

ע ר ש ט ע ר ש ל י ח : געבענטשט זאלסטו זיין, אונדזער האר און מלך, פאר דעם וואָס דו טוסט לטובת אונדזער שטאָט! דו האָסט פשוט אַריינגעזעצט אין מיר אַ גייע נשמה!

צ ו ו י י ט ע ר ש ל י ח : די קומענדיקע דורות וועלן דיך לויבן פאר דעם וואָס דו טוסט היינט צו אונדז, יונגער און קלוגער מלך פון ישראל! און מיר וועלן איבערגעבן פינקטלעך אלץ וואָס דו האָסט אונדז באַפוילן, צו די עלטסטע און קריגפירער פון יביש גלעד און אלץ וועט זיכער געשען לויט דיין באַפעל.

ש א ו ל : גייט אין פרידן, שליחים פון יביש גלעד! (די צוויי שליחים אָפּ רעכטס. אויך דאָס פאַרזאַמלטע פּאַלק צעגייט זיך אין אַלע ריכט טונגען. די זון איז דערוויל אונטערגעגאַנגען און שאול בלייבט אַליין אויף דער כמעט טונקעלער בינע). מעכטיקער און גוטער גאט פון אברהם, יצחק און יעקב! זיי מיט מיר אויף אַט־דעם שווערן ערשטן גאַנג מיינעם צו פאַרפעסטיקן די ערשט־געגרינדעטע מלוכה פון ישראל! העלף מיר שלאָגן די שונאים פון דיין פּאַלק! פיר מיך מיט דיין גנאָד אויפן ריכטיקן וועג!

(דער פארהאנג פאלט פאמעלעך ביי די לעצטע ווערטער)

דאָס אַכטע בילד

אַ לאַנדשאַפּט ביים ירדן אין גלגל. אין הינטערגרונט זעט מען דעם טייך. אין מיטן דער בינע אָן אַבעליסקאַרטיקער הויפּן פון רויע שטיינער. שיטער צעוואַרפן איבער דער בינע זענען פאַראַנען ביימער. עס איז גאַנץ פרי. פון רעכטס און פון לינקס הערט זיך פריילעך געזאַנג פון קריגער. ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף שטייען לינקס, אין פאַדערגרונט, עטלעכע עלטערע מענער פון גלגל און שמועסן מיט עטלעכע קריגער.

מ א ן פ ן ג ל ג ל : דערצייל, ברודער, דערצייל אונדז ווי איז דאָס אַלץ פאַרגעקומען! מיר זענען נייגעריק צו וויסן אַלע איינצלהייטן. ק ר י ג ע ר : ווען אונדזערע מענטשן זענען אָנגעקומען, יעדער איינער צו זיין שבת, און האָבן איבערגעגעבן אַלץ וואָס דער מלך שאול האָט זיי געהייסן זאָגן, זענען טייל שבטים־עלטסטע אויפגעטרייסלט אין דערשיטערט געוואָרן צוליב דער חוצפהדיקער פאַדערונג פון נחש מלך עמון און די אַנדערע האָבן זיך דערשראַקן פאַר דער שטרענגער דראַאונג פון אונדזער מלך. בקיצור, מען האָט אומפאַרזאַמט אַרויס־געשיקט פון אומעטום די גרעסט־מעגלעכע צאָל קריגער און מען האָט זיי מיטגעגעבן כלי־זין און שפיז, ווען, אויפן באַפעל פונעם מלך, האָט מען זיי איבערגעציילט אין בוק, וואו עס איז געווען באַשטימט דער קאַנצענטראַציע־פונקט, זענען עס געווען לערך דרייסיק טויזנט מענער פון יהודה און דריי הונדערט טויזנט פון אַלע איבעריקע שבטים פון ישראל.

מ א ן פ ן ג ל ג ל : ס'האָט זיך, הייסט עס, אָנגעזאַמלט אַ גאַנץ היפש חייל. דערצייל־זושע וואָס עס איז ווייטער געשען. ק ר י ג ע ר : צומאַרגנס פאַרטאָג, האָט שאול איינגעטיילט זיינע אויס־געקליבענע קריגסלייט אין דריי קאַלומנעס, וועלכע ער האָט גע־

הייסן זיך אונטערגעגעבן שטילערהייט און איבערראשן די בני-
 עמון אין שלאף. דאס גאנצע איבעריקע חייל אונדזערס איז נאכגע-
 גאנגען פון דער ווייטנס. ווען אונדזערע אַנגריף־קאָלומנעס זענען
 אָנגעפאלן אויף די שלאָפנדיקע בני־עמון, זענען יענע צעמישט גע-
 וואָרן ביז משוגעת פון איבערראַשונג. זיי זענען בשום אופן נישט
 געווען ביכולת זיך צו פאַרטיידיקן און האָבן גענומען אַנטלויפן
 האַלב־אָנגעטוענע און איבערלאָזנדיק דעם גאַנצן לאַגער אַלס זאַק־
 רויב. שוין די אַנגריף־קאָלומנעס האָבן אָנגעמאַכט אַ חורבן צווישן
 זיי און די הינטערשטע רייען פון אונדזער חייל האָבן זיי ממש פאַר-
 ניכטעט און צעטריבן, נישט איבערלאָזנדיק קיין צוויי פון זייערע
 מענטשן אינאיינעם. עס איז שוין נישט נייטיק געווען די מענטשן
 פון יביש גלעד זאָלן זיי פאַרפאַלגן. עס איז אַזאָ געוואָלדיקער ניצחון
 ווי די בני־ישראל האָבן שוין לאַנג נישט געהאַט.

מ א ן פ ו ן ג ג ל : ס'ווייזט אויס, אַז מיטן נייעם מלך שאול
 האָבן מיר גוט געטראָפן.

ק ר י ג ע ר : אַזוי איז עס! זיין קלוגער אַנפירונג האָבן מיר צו פאַרדאַנ-
 קען די פאַרניכטונג פון איינעם פון אונדזערע שטאַרקע שונאים. דער
 עיקר איז געווען צום באַוואַנדערן די שנעלקייט, מיט וועלכער ער
 האָט דורכגעפירט דעם גאַנצן ענין און דאָס האָט אים געגעבן די
 מעגלעכקייט לייכט און גרינטלעך צו דערגרייכן זיין גרויסן זיג. מיט
 אַזאָ קריגס־פירער דאַרפן מיר נישט קיין סך מורא האָבן פאַר אונ-
 דזערע שונאים.

מ א ן פ ו ן ג ג ל : און היינט וועט דאָ פאַרקומען אַ גרויסער גאַט־
 דינסט צו דאַנקען אונדזער מעכטיקן האַר יהוה פאַר דעם גרויסן
 ניצחון.

ק ר י ג ע ר : אַזוי איז עס! מען ברענגט שוין די קרבנות און מען גרייט
 צו אַ גרויסאַרטיקע סעודה. ס'איז דאָ מיט וואָס — מיר האָבן צוגע-
 נומען ביי די עמונים אַ סך פי און שפייז־מיטלען.

מ א ן פ ו ן ג ג ל : ס'וועט זיכער נישט זיין קיין מאַנגל אין גאַר-
 נישט! מען האָט דאָך איינגעלאָדן צו דער צערעמאָניע און אויך צו

דער סעודה דאָס גאַנצע פּאָלק פון גלגל. (עס דערהערן זיך עטלעכע שאלנדיקע טרומייטער־סיגנאַלן און די קריגער און דאָס פּאָלק פון גלגל הייבן זיך אָן צו פּאַרזאַמלען און אַנצופולן די בינע. דערנאָך קומען אָן פון רעכטס שאול, זיינע יונגע זין יהונתן, ישוי און מלכ־י שוע, אבנר און די מענער פון זיין גוואַרדיע, און פון לינקס קומען אָן שמואל מיט די נביאים, חכמים און עלטסטע פון גלגל).

ש מ ו א ל : (הייבט אויף די הענט צו באַרואיקן דאָס פּאָלק) קעמפער פון ישראל, זייט באַגריסט אין נאָמען פון אונדזער גרויסן גאָט יהוה! מיר וועלן שפעטער דאַנקען און לויבן אונדזער אַלמעכטיקן האָר פאַר דעם ניצחון וואָס ער האָט אונדז געגעבן איבער די עמונים. אָבער קודם־כל וויל איך פאַרברענגען פאַר אייך אַ טענה אין נאָמען פון אונדזער גאָט און אויך אין מיין אייגענעם נאָמען. איך האַלט, אַז עס איז בעסער אַזעלכע זאַכן אַרויסצוזאָגן אָפּן און אויפריכטיק באַלד נאָכדעם ווי זיי זענען פאַרגעקומען, אַפילו ווען דאָס קלינגט צופיל שאַרף און שטרענג. איידער עס צו טראָגן ביי זיך אין האַרצן. (קורצע פּויוזע) פון מיין קינדשהייט אָן האָב איך געדינט אונדזער גרויסן גאָט און אונדזער פּאָלק מיטן גאַנצן האַרצן און מיט דער גאַנצער גשמה. איך האָב ביי קיינעם פון אייך גאַרנישט צוגענומען און האָב אויך קיינעם פון אייך קיין מינדסטע עוולה נישט געטאָן, און דאָך האָט איר מיך אָפּגעוואַרפּן, נאָכדעם ווי איך האָב אייך געדינט אין משך פון צענדליקער יאָרן, און איר האָט געפּאָדערט עס זאָל באַשטימט ווערן אַ מלך איבער אייך. פאַרבייג איך מיין כבוד, אָבער איך קען בשום אופן נישט שענקען דאָס, וואָס איר פאַרוואַרפט אויך דעם האָר יהוה, וועלכער האָט צו אייך געטאָן אַזויפיל חסד און גוטס. ער האָט אייך באַפרייט פון דער קנעכטשאַפּט פון מצרים און האָט אייך באַ־וויון אַזויפיל וואונדער, אויף אייער וואַנדערונג איבערן מדבר, דורך זיין באַפּולמעכטיקטן משה רבינו. ער האָט אייך געהאַלפּן איינגענעמען אַט־דאָס גוטע לאַנד אונטער דער פירערשאַפּט פון יהושוע בן נון און אַט־די שטייגער זענען עדות דערפון ווי־אָזוי ער האָט אייך אַריבער־געפירט איבערן ירדן טאַקע אויף דעמזעלבן פּלאַץ, וואו מיר שטייען

איצט און דאָס איז דער אָרט וואו אונדזערע אַבות האָבן געשטעלט צום ערשטן מאָל זייערע פיס אויף דער ערד פון אונדזער לאַנד. שפעטער האָט ער אייך געגעבן אַזעלכע העלפערס אין דער נויט ווי די שופטים שמשון, ירובעל, ברק, יפתח און מיד אַליין. אָבער איר זענט נישט דאַנקבאַר געווען און זענט נישט צופרידן געווען מיט דעם דער האָר יהוה זאָל אויך ווייטער פאַרבלייבן אייער מלך. איר האָט געפאָדערט אַ מלך בשר ודם איבער זיך!

ג ר ו פ נ צ ו ו י ש נ ד י ק ר י ג ע ר א ו נ ד ע מ פ א ל ק :
 איז איצט אַ צייט צו דערמאָנען אַלטע זינד, נביא שמואל? ... —
 ווילסטו דורך מוסר־זאָגן טרעפן אונדזער מלך שאול, וועלכן מיר אַלע האָבן ליב באַקומען? ... — ווילסטו מיט דיינע ביטערע רייד אונדז פאַרשטערן די שמחה פון אונדזער גרויסן ניצחון? ... —

ש מ ו א ל : דאָס דערמאָנען פון די אַלטע זינד איז בלויז אַ הקדמה צום פאַרוואַרפן אייך גייע חטאים. אַט האָט איר נאַר־וואָס באַקומען אייער מלך, ווי איר האָט געפאָדערט, און שוין האָט איר אַלע, ער און איר, פאַרגעסן אין אונדזער אַלמעכטיקן גאָט און אין מיר, זיין נביא.

ש א ו ל : איך האָב דאָך געשיקט צו דיר, ערווירדיקער נביא שמואל, מיין עלטסטן זון יהונתן, ער זאָל דיך פאַרבעטן צו קומען אונדז בענטשן אין נאָמען פון אונדזער גאָט, איידער מיר גייען אין דער שלאַכט.

ש מ ו א ל : דאָס איז ריכטיק, אָבער נישט דו האָסט אָנגעפרעגט אונדזער האָר יהוה צי זאָלסטו זיך אַריינגלאָזן אין אַ מלחמה מיט די בני־עמון און נישט דו האָסט געוואַרט אויף מיר איך זאָל אייך קומען בענטשן און בעטן ביי אונדזער אַלמעכטיקן האָר, ברענגענדיק אים גלייכצייִטיק קרבנות, ער זאָל אונדז העלפן אין דעם קאָמף קעגן דעם שונא. ווען איך בין געקומען איז שוין געווען נאָך דער שלאַכט.

ש א ו ל : איך בין אַ פויער און אַ זון פון אַ פויער און לויט מיין פויער־רישן שכל קומט אויס, אַז עס איז איבעריק אין אַזאַ פּאַל זיך לאַנג צו גריבלען צי איז נייטיק זיך אַריינצולאָזן אין אַ מלחמה. די צע־ווילדעוועטע בני־עמון האָבן אונדז שווער באַליידיקט און געוואַלט אַנטאָן אַ גרויסע חרפה, איז אין אַזאַ פּאַל נישט שייך ערשט אַנצור־

היסטארישע דראמעס

פרעגן זיך און צו באַראטן זיך צי דאַרף מען געבן אַ תשובה. ביי מיר, דעם פשוטן מענטשן פון דאַרף, איז אויסגעקומען נאַטירלעך צו האַנדלען שנעל, אַזוי ווי איך האָב געהאַנדלט, און איך בין געווען זיכער, אַז דער אַלמעכטיקער האָר יהוה איז צופרידן מיט דעם. טאַקע דערפאַר וואָס איך האָב געמוזט האַנדלען שנעל, האָב איך נישט גע- קענט וואַרטן ביז דו וועסט קומען, ערווירדיקער נביא שמואל! אויך פאַר ברענגען קרבנות איז נישט געווען קיין צייט און נישט עס האָט געלוינט צו ציען אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט פונעם שונא דורך אַזעלכע צערעמאַניעס.

ש ט י מ ע ן פ ן פ א ל ק : דער מלך שאול איז גערעכט, נביא שמואל, און דו דאַרפסט אים נישט מאַכן קיין פאַרווארפן!... — ער האָט באַשיינפערלעך נישט געהאט קיין בייזע מחשבות און האָט נישט געזינדיקט נישט אַנטקעגן אונדזער גאַט און נישט אַנטקעגן דיר!... — אַפציען מיטן אַנגריף און וואַרטן, וואָלט אין אַזאַ פאַל געווען דאָס זעלבע ווי איינשטעלן צו פאַרלירן דעם ניצחון!... —

ש א ו ל : איך דערקלער פאַרן גאַנצן פאַלק און נעם דעם האָר יהוה פאַר אַן עדות, אַז קיין זאַך איז נישט געווען ווייטער פון מיר ווי צו זינדיקן אַנטקעגן אונדזער אַלמעכטיקן גאַט און דעם נביא שמואל. איך פאַרזיכער, אַז מיינע כוונות זענען געווען ריינע און גוטע.

ש מ ו א ל : איך נעם אַן דיין דערקלערונג און גלויב אין דיין פאַרזיכע- רונג, מלך שאול, אָבער ביי דעם אַלעמען מוז איך אייך נאַכאַמאַל וואַרענען, דיך און דאָס פאַלק; אויב איר וועט גיין אין די וועגן פון גאַט און איר וועט אים דינען אויפריכטיק און מיטן גאַנצן האַרצן, וועט ער שטענדיק זיין מיט אייך און וועט אייך העלפן. וועט איר אָבער נישט אויספאַלגן דאָס געבאַט פון אונדזער האָר און איר וועט זינדיקן און טאָן שלעכטס אַנטקעגן אים, וועט ער זיך אַפּקערן פון אייך און איר וועט פאַרלענדט ווערן, דאָס פאַלק אינאיינעם מיטן מלך.

ש ט י מ ע ן פ ן פ א ל ק : ס'איז נישטאָ קיין סיבה דו זאָלסט איצט זיין אַזוי שטרענג, נביא!... — מיר פאַרלאַנגען פון דיר מער מילד-

קייט צו אונדזער מלך, נביא!... — דו דארפסט זוכן צו לעבן בשלום מיט אים און נישט זוכן זיך אַנצוכאַפן ביי יעדער קלייניקייט אים צו שטראַפן!... — דו זאַלסט זיך באַמיען צו זיין פאַר אים אַ גוטער לערער און וועגווייזער, אָבער נישט קיין בייזער שטיפטאַטע!... —

מ אן פ ון ג ל ג ל : (אין פאָדערגרונט לינקס) איך וואָלט געשוואוירן אַז דער אַלטער נביא איז אייפערזיכטיק אויפן יונגן מלך און ער פאַרגינט אים נישט זיין ניצחון.

ק ר י ג ע ר : אַזוי איז עס! דער אַלטער נביא שמואל פאַרגינט באַשיינ- פערלעך נישט זיין דערפאַלג, דעם יונגן מלך שאל!

ש מ ו א ל : גוט! לאַמיר איצט דאַנקען און לויבן אונדזער גאָט. זאָגט מיר נאָך. (זאָגט פסוקימווייז און דאָס פאַלק זאָגט אים נאָך) מיר דערהויבן דיין הייליקן נאָמען, אונדזער האַר, און מיר לויבן דיין גרויסע מעשים, ווייל דו האָסט אונדז דערהויבן פון דער געפאַלנ- קייט און האָסט נישט דערלאָזט אונדזערע שונאים זאָלן זיך פרייען מיט אונדזער מפלה. — מיר זינגען לידער פאַר דיר, אונדזער גאָט, און דאַנקען דיר פאַר דיין שטענדיקער הילף און שוץ און פאַר דעם ניצחון וואָס דו האָסט אונדז געגעבן איבער די בני־עמון. — אַ נאַכט פריער האָט גענעכטיקט צווישן אונדז טרויער און געוויין, אָבער צו- מאַרגנס האָסטו איבערגעגעבן די שונאים אין אונדזערע הענט און אונדזערע הערצער האָבן זיך אַנגעפולט מיט פרייד און אונדזערע מיילער מיט געזאַנג. — האָסט אַוועקגענומען פון אונדז די זעק פון טרויער און האָסט אונדז אַנגעטאַן די נייע קליידער פון הייטערקייט. — אונדזער דערשלאַגנקייט און קלאַג האָסטו מיט דיין גענאַר פאַר- וואַנדלט אין שפיל און טאַנץ. — האָסט געשטאַרקט אונדזער גע- שלאַגענעם מוט און האָסט אַריינגעבלאַזן אין אונדז דעם גייסט פון גלויבן און ביטחון אין דיין אייביק וואָרט און אין דיין מעכטיקן אַרעם. — דעריבער וועלן מיר שטענדיק גיין אין דיין דרכים און לעבן לויט דיין דערהויבענע געזעצן, בכדי מיר זאָלן ווערט זיין דיין חסדים און גוטסקייט. — דערפאַר וועלן מיר טראַגן דיין תורה צו די פעלקער פון דער וועלט און מיר וועלן נישט רוען ביז דיין

צדק וועט אַנפולן אַלע ווינקעלעך אירע. — מיר וועלן פאַרשפּרייטן דיין כבוד און רום איבער אַלע בערג און טאָלן, איבער אַלע ימים און טייכן, איבער אַלע פעלדער און וועלדער. — און אונדזערע נשמות אינגאַנצן וועלן מיר איבערגעבן צו דיר און אַלע אונדזערע חושים און אַפילו אונדזער געביין, וועלן דיר דינען אויפריכטיק און אָן פאַלשקייט. — פאַרוואָר, אָז מיר וועלן קיינמאַל נישט שווייגן און שטענדיק וועלן מיר באַזינגען דיין גרויסקייט, האָר פון דער וועלט, און דאַנקען וועלן מיר דיר אייביק. —

ש א ו ל : איצט, ברידער, קענט איר זיך לאָזן וואוילגיין מיט שפייז און געטראַנק, מיט געזאַנג און טאַנץ!

ע ר ש ט ע ר מ א ו : איין אויגנבליק, ברידער, הערט מיך אויס! איי-דער מיר לאָזן זיך וואוילגיין, האָבן מיר נאָך אויסצוגלייכן איין חשבון. יענעם טאַג, ווען עס איז אויסגעקליבן און געקרוינט געוואָרן אונדזער מלך שאול, זענען געווען צווישן אונדז אַזעלכע וואוילע-יונגען, וואָס האָבן גערעדט אַקעגן אים, געלאַכט און געשפעט פון אים. זיי האָבן זיך אויך בפרהסיה אַרויסגעזאָגט, אָז זיי וועלן נישט אויטפאַלגן זיינע באַפעלן. מיינט איר, ברידער, אָז יענע לייט קענען בלייבן אומבאַשטראַפט?...!

צ ו ו י י ט ע ר מ א ו : מיר קענען זיי. מיר ווייסן ווער זיי זענען. זיי דאַרפן באַזאָלן מיט זייערע לעבנס פאַר דער עזותדיקער לעסטערונג אַקעגן אונדזער מלך!

ד ר י ט ע ר מ א ו : זיי זענען ווערט פאַרשטייניקט צו ווערן פאַר זייער זינדיקער חוצפה!

ש א ו ל : גיין, מיינע ברידער, היינט וועט דאָ קיינער נישט געטויט ווערן, ווייל היינט איז דאָך ביי אונדז אַ טאַג פון גרויס ישועה און פרייד! איך פאַדער אייך נאָכאַמאַל אויף זיך משמח צו זיין און צו לאָזן זיך וואוילגיין. (ארום דעם הויפן שטיינער שליסט זיך אַ ראַד פון טעג-צער. עס רוקט זיך אַרויס אַ גרופע בני-הנביאים מיט זייערע אינ-סטרומענטן, וועלכע שפילן אויף אַ טאַנץ-מעלאָדיע, דאָס טענצער-ראַד הייבט זיך אָן צו באַוועגן. סיי דער ניגון, סיי די טאַנץ-באַווע-

א. א. ס י ש ע ר

גונגען דריקן אויס דאָס צערייסן פון קייטן, דאָס אַראָפּוואַרפן דעם
שווערן יאָך פון קנעכטשאַפט, דאָס אויסגלייכן פון רוקנס, דעם קאַמף
מיט שונאים און דאָס נאַכיאַגן זיך נאָך זיי).

(נאָכן טאַנץ פאַלט דער פאַרהאַנג).

דאָס ניינטע בילד

א לאַנדשאַפט אין יהודה. פון פאָדערגרונט לינקס ביז צו אַ גרעסער רער העלפט פונעם הינטערגרונט רעכטס, דער געפאלדעוועטער ברעג פון אַן אַלטן געדיכטן וואַלד מיט ברייטשטאַמיקע ביימער און זיי צופוסנס קוסטן און גראַזן. דער איבעריקער שטח פון דער בינע שטעלט פאַר אַ סטעפּ מיט שיטערע גראַזן און שטיינער־בערגלעך. ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף איז דער סטעפּ באַדעקט מיט גרוילעך־בלויען ליכט פון דער האַל־בער לבנה, וואָס פאַרגייט אין הינטערגרונט רעכטס. שפעטער גייט אויף דער פרימאַרגן און צווישן די בוימשטאַמען לינקס שיינט דורך דאָס רויטע ליכט פון דער אויפגייענדיקער זון.

אויף אַ מיט גראַז באַוואַקסענעם בערגל, אין פאָדערגרונט לינקס, נעבן ראַנד פונעם וואַלד, זיצן די פיר פאַסטוכעריינגלעך פון בית־לחם: דוד בן ישי און די דריי בני־צרויה יואב, אבישי און עשהאל, וועמענס שאַף עס פאַשען זיך אין וואַלד און אינעם סטעפּ אונטער דער השגחה פון די הינט. אין די הענט האַלטן זיי הויכע שטעקנס מיט אויסגעבויגענע עקן אויבן. איבער זייערע פלייצעס זענען אַריבערגעוואָרפן זעקלעך, וואו זיי באַהאַלטן מכשירים און שפייז. אויף דודס רוקן הענגט נאָך אויף רימענס אַ מין מאַדנע קעסטל. בכלל טיילט זיך דוד אויס פון די איבער־ריקע מיט זיינע לאַנגע העל־בלאַנדע לאַקן, מיט די דורכדרינגלעכע שאַר־פע בלויע אויגן, מיט דעם ענערגישן וואוילערישן אופן פון ריידן און מיט זיינע פלינקע און עלאַסטישע באַוועגונגען. צופוסנס פון די יינגלעך ליגן צוויי־דריי הינט.

ע ש ה א ל : וואָס וואַלט געווען, קינדער, ווען עס באַווייזט זיך דאָ איצט פּלוצים אַ פלישתי און ער וויל אונדו שלעכטס טאָן?...

דוד : וואָלטן מיר זיך פאַרטיידיקט און אים פאַריאָגט פון דאַנען! מיר וואָלטן דאָך געווען פיר קעגן איינעם.

אבישי : מיט וואָס וואָלטן מיר זיך פאַרטיידיקט?... די פלישתים רירן זיך דאָך נישט פון דאַנען ביז אַהין אָן זייערע שווערדן.

דוד : מיט אונדזערע פאַסטוכער־שטעקנס וואָלטן מיר זיך פאַרטיידיקט. איך האָב שוין אַפילו אַמאָל מיט אַט־דעם שטעקן דערשלאָגן אַ פליש־תּי, אַ גיבור.

יואב : דו ווילסט אַפלאַכן פון אונדז, דודל, דעריבער ווילסטו אונדז איינריידן, אַז מיט אַזאַ־אַ שטעקן קען מען דערשלאָגן אַ דערוואַק־סענעם שטאַרקן מאַן, וועלכער איז נאָך טאַקע דערצו אפשר באַוואַפנט מיט אַ שווערד. ווילסט אונדז פשוט אַפנאַרן?...

דוד : נישט איך וויל אַפלאַכן פון איך און נישט איך וויל אייך אַפ־נאַרן. איך שווער אייך ביי אַלעם הייליקן, אַז מיט דעם־אַ שטעקן האָב איך דערשלאָגן אויף טויט אַ פלישתי אַ גיבור, וועלכער האָט געטראָגן ביי זיך זיין שווערד. ס'איז אמת, אַז די שווערד האָט אים ווייניק וואָס גענוצט, ווייל ער האָט אַפילו נישט באַוויזן זיך צו באַ־דינען מיט איר.

יואב : אויב דו שווערסט ביי אַלעם הייליקן, מוז איך דיר גלויבן, ווייל פאַר קיין ליגנער קען איך דיך נישט. עס איז אמת, אַז דו ביסט אַ פאַרוואַגענער און אַ לוסטיקער שפּאַס־פּויגל, אַבער קיין ליגנער ביסטו נישט. וואָס־זשע פאַר אַ מיסטעריע שטעקט אין דיינע רייד? ... אפשר איז דיר געשען עפעס אַ נס?...

דוד : אויך קיין נס איז מיר נישט געשען... אַבער אַ סוד איז פאַראַנען ביי דעם גאַנצן ענין — דאָס יאָ!

אבישי : אַ סוד זאָגסטו?... וואָס פאַר אַ סוד?... דערצייל אונדז, ברו־דער, מיר זענען דאָך עפעס דיינע בעסטע חברים און מיר האָבן פאַר דיר נישט קיין שום סודות נישט. דאַרפסטו פאַר אונדז אויך נישט אויסבאַהאַלטן קיין שום סוד.

עשהאל : דערצייל, דודל, וועל איך דיר דערפאַר געבן אַ גרויס שטיק פונעם געשמאַקן קוכן, וואָס די מאַמע האָט מיר היינט מיטגעגעבן.

היסטארישע דראמעס

ד ו ד : אָט דעם סוד קען איך אייך בשום אופן נישט דערציילן. דאָס איז אַ צו ערנסטער ענין, וועלכן מען טאָר נישט אויסזאָגן.

י ו א ב : אויב דאָס איז טאָקע אזאָ ערנסטער ענין, טאָרסטו אים פאַר אונדז נישט אויסבאַהאַלטן. דערצייל עס אונדז, וועסטו אונדז דורך דעם באַווייזן, אַז אויך דיין פריינטשאַפט צו אונדז איז ערנסט און אויפריכטיק.

ע ש ה א ל : דערצייל, דודל, דערצייל! איך וועל דיר אייביק בלייבן דאַנקבאַר דערפאַר.

א ב י ש י : וועסט אונדז דאָך נישט לאָזן פלאַצן פון ניגערקייט, נאָכ־דעם ווי דו האָסט אונדז אזוי שטאַרק אָנגעצויגן! מאַך דיך נישט וויכטיק און דערצייל!

ד ו ד : איר קענט מיר שווערן, אַז איר וועט שטרענג האַלטן דעם סוד? די ד ר י י ב נ י צ ר ו י ה : מיר שווערן ביי אונדזער אַלמעכטיקן גאָט, אַז מיר וועלן קיינעם נישט אויסזאָגן אַפילו קיין איין וואָרט פון דעם וואָס זוד בן ישי וועט אונדז דאָ איצט דערציילן. אויב מיר וועלן נישט האַלטן אַט־די שבועה, וועלן מיר זיך אַליין מאַכן שול־דיק אין פאַרראַט און גאָט וועט אונדז שטראַפן דערפאַר.

ד ו ד : טאָ הערט זיך איין, חברה! איך האָב איינמאָל פאַרנאָכט, ס'האָט שוין אָנגעהויבן פינצטער צו ווערן, געפאַשעט די שאַף נישט ווייט פון דער פלישתים־גרענעץ. מיטאַמאָל איז אַריבערגעקומען פון יעדער זייט אַ געצנדינער, אַ גיבור ממש, באַוואָפנט מיט אַ שווערד, און ער האָט אָנגעהויבן טרייבן מיינע שאַף און מיך זידלען: „אָוועק פון דאָנען דו עברי־בענקאַרט! וואָס דרייסטו דיך אַרום אזוי נאָענט פון אונדזער גרענעץ? נישט אַנדערש, אַז דו ביסט אַ שפּיאָן...“ — האָב איך אים דרייסט אָפגעענטפערט: „זידל זיך נישט, פלישת, און טרייב מיך נישט פון דאָנען! דו האָסט נישט קיין רעכט דערצו, ווייל די ערד, אויף וועלכער מיר געפינען זיך ביידע, איז אונדזערע. אויב דיר געפעלט דאָ נישט עפעס, טאָ טראָג זיך אָפ און גיי דיר אַריבער פון יענער זייט!“ — דער פלישתי איז אַריין אין גרימצאָרן און האָט אָנגעהויבן שרייען: „ווי וואָסטו מיר אַנטקעגן צו ריידן, דו

עברים־סמארק! אַט וועל איך דיך דורס זיין ווי אַ נמאסן וואַרעם! — ער האָט זיך אַ לאָז געטאָן אויף מיר, אָבער איידער ער האָט גע־ האט צייט צו מאַכן צוויי שריט האָב איך אים דערשלאָגן מיט דעם־ אַ... (נעמט אַראָפּ פון זיין פּאַסטור־שטעקן דעם אייבערשטן טייל און עס אַנטפלעקט זיך אַ בלאַנקענדיקער, אויסגעשאַרפטער שפיץ פון אַ שפּיז).

י א ב : א! וואו האָסטו גענומען אַזאַ פיינע כלי? די פלישתים דערלאָזן דאָך נישט עס זאָלן ביי אונדז זיין שמידן, וועלכע זאָלן קענען מאַכן אַזעלכע כלים!...

א ב י ש י : וואו האָסטו טאַקע גענומען אַזאַ גוטע שפּיז?... אַפילו אונדז דערע קריגער האָבן דאָך נישט אַזעלכע כלי־זיין — טאָ ווי־זשע קומט עס צו דיר?...

ע ש ה א ל : און ווי גוט עס איז צוגעפאַסט געוואָרן דער אייבערשטער טייל פונעם שטעקן... מ'קען דאָך בשום אופן גאַרנישט דערקענען, אַז דער שטעקן איז געמאַכט פון צוויי טיילן...

ד ו ד : איך אַליין האָב געמאַכט די כלי און עס איז מיר גאַרנישט לייכט אַנגעקומען, ווייל קיין פייער האָב איך דאָך צו דעם נישט באַנוצט... איך האָב געפונען אין פעלד אַ פאַרושאַווערט שטיק אייזן, האָב איך עס אַזוי לאַנג קונציק געשלייפט מיט האַרטע קרעמיען־שטייבער ביז איך האָב דערפון געמאַכט אַט־דעם שפּיז־שפיץ. ס'איז געווען אַ שטיקל אַרבעט, צו וועלכן עס האָט זיך געפאַדערט אַ סך קונציקייט און נאַכמער געדולד און אויסדויער, אָבער עס האָט זיך געלוינט — היינט, ווען איך האָב אַזאַ געצייג אין דער האַנט, האָב איך נישט קיין מורא נישט פאַר קיין פלישתי און אַפילו נישט פאַר קיין לייב...

ע ש ה א ל : פאַר קיין לייב אויך נישט?... אַ לייב שפּרינגט דאָך אַזוי פלינק און מעכטיק...

ד ו ד : אָבער דעם שפּיז קען מען וואַרפן איידער ער שפּרינגט און אים דערשלאָגן פון דער ווייטנס... ס'איז אמת, אַז מ'דאַרף קענען גוט צילן...

א ב י ש י : באַווייז נאָר, דוד! (באַקוקט דעם שפּיז, באַטאַפט די שאַרף,

היסטארישע דראַמעס

וועגט אים אין דער האַנט און באַשליסט) יאָ! מיט דעם קען מען
באַזיגן אַ לייב אויך!...

י ו א ב : מיר וועלן דאַרפן, ברידער, אויסזוכן שטיקער אייזן און אויך
מאַכן אַזעלכע שפּיזן. דוד וועט אונדז אויסלערנען ווי־אַזוי מען
מאַכט עס.

ד ו ד : איך וועל אייך אויסלערנען, אַבער געדענקט, אַז איר האַט צוגע־
שוואוירן צו האַלטן דעם סוד. (אין דעם מאַמענט כאַפן זיך אויף די
הינט מיט אַ בילעריי) פון סטעפּ איז אַנגעלאָפּן אַ הירש און איז
פאַרשוואונדן צווישן די ביימער... דאָס איז אַ סימן, אַז ער איז גע־
יאַגט געוואָרן... (די הינט בילן נאָך שטאַרקער אין דער ריכטונג פון
דעם סטעפּ) אַט קומט פון דאַרטן אַן אַ לייב!... (עט דערהערט זיך
פון גאַנץ ווייט אַ ברומען) ברוך הבא! ס'קאַצל קומט, ר' לייבל! מיר
וועלן אייך אויפנעמען ווי אַ חשובן גאַסט... (ענערגיש) נו, בחורים,
פאַרלירט נישט קיין צייט! טרייבט אַוועק די סטאַדעס אויף אַ זי־
כערן פּלאַץ און טוט צו וויסן די אַנדערע פּאַסטוכער. לויטן ברומען
איז דער לייב זייער הונגעריק און דעמאָלט איז ער גאָר געפערלעך...
ר'האַט הפנים אַ גאַנצע נאַכט נישט געהאַט קיין פּאַנג און ער איז
קענטיק גאָר שטאַרק צערייצט... (די יינגלעך טרייבן צונויף די שאַף,
מיט דער הילף פון די הינט, און טרייבן זיי אין וואַלד אַריין, שרייענדיג
דיק).

ד י ב נ י צ ר ו י ה : פאַרוזיכטיק!... היט זיך!... אַ לייב איז פאַראַנען
אין דער נאַענט!...

ד ו ד : (כאַפט אַ יונג שעפּסעלע און נעמט עס אויף די הענט) איך וועל
בלייבן דאָ אויפצונעמען דעם זעלטענעם גאַסט און דו, שעפּסעלע,
וועסט מיר צוהעלפן. אַבער דאַרפסט נישט קיין מורא האַבן, ווייל
איך וועל דיך באַשיצן. זיי זיכער, אַז עס וועט דיר נישט געשען קיין
בייז. איך האָב דאָך טאַקע מיט זיך אַזאַ פּיין שפּיזעלע... (צו יואבן)
פאַרוואָס ביסטו צוריקגעקומען, יואב?

י ו א ב : איך וויל זיין נאַענט צו דיר! איך וויל דיך נישט לאָזן אַליין!
ד ו ד : גוט, מיינ פּריינט! קריך אַרויף אויף יענעם בוים און וואַרט! אויב

איך וועל דיך דארפן, וועל איך דיך רופן!... (יואב קריכט ארויף אויף אַ בוים אין פאָדערגרונט לינקס. דוד גייט אַריין אין וואַלד אַריין מיטן שעפעלע אויף די הענט. די בינע בלייבט לידיק און דאָס ברור מען פונעם לייב הערט זיך נעענטער און שטאַרקער. דאָס איז גורם שפּאַנונג און דערוואַרטונג).

י ו א ב : ער בינדט צו דאָס שעפעלע האַרט נעבן אַ שטאַם און אַליין קריכט ער אַרויף אויף דעמזעלכן בוים. אין דער האַנט האַלט ער גרייט דעם שפיז און די בליקן זענען אַנגעשטרענגט. (דער לייב קומט אָן פון רעכטס. זיינע ברומען זענען קורץ, אַבער דראַענדיק. צעגענדיק דיך לאַזט ער זיך אַריין אין וואַלד אַריין. דאָס שעפעלע מעקעט דער שראַקן און ווייגענדיק, איצט זענען דעם לייבס ברומען צאַרנדיק און בייז) ער איז אומצופרידן דערפון, וואָס ער קען נישט אַ שפּרינג טאָן אויף זיין קרבן... דער שטאַם דערלויבט אים נישט צו שפּרינגען, אַבער דער הונגער טרייבט אים... קרייזט ער אַרום דעם שעפעלע, אַ בייזער און צערייצטער, און דערנענטערט זיך אַלץ מער... אַט איז ער שוין גאַנץ נאָענט... דאָס שעפעלע וויינט ממש און עס ציטערט אין טויט־אַנגסטן... דער לייב דערגרייכט עס שוין כמעט מיט זיינע נעגל... דוד האָט אַ וואַרף געטאָן דעם שפיז און האָט געטראָפּן אין דער זייט אַריין... אין סאַמע האַרצן אַריין... מיט דעם מוראדיקן רעווע האָט ער אויסגעהויכט דעם לעצטן אַטעם... דער קערפּער דרייט זיך נאָך אין קאַנוואַלסיעס, אַבער איצט ווערט ער שוין פאַר־שטאַרט... (שפּרינגט אַראָפּ פונעם בוים) זאָל לעבן דוד בן ישי, דער יונגער העלד פון ישראל! (לויפט אין וואַלד אַריין) אבישי! עשהאל! לויפט גיכער אַהער! דוד איז בייגעקומען דעם לייב! ער האָט אים דורכגעלעכערט דאָס האַרץ מיטן שפיז!... גיט צו וויסן וועגן דעם אַלע פאַסטוכער!... לאַמיר זיך פאַרזאַמלען אַט־דאָ און אָפּגעבן כבוד אונדזער יונגן העלד דוד!... (פונעם וואַלד קומען אַרויס דוד און די בני־צרויה, וועלכע שלעפּן נאָך זיך דעם טויטן לייב און לייגן אים אוועק אויף אַ בערגל שטיינער).

ד ו ד : (נעמט אָן דעם לייב ביי דער גרווע־באַרד און שאַקלט זיין קאַפּ)

היסטארישע דראמעס

אוי, ר' לייבוש, ר' לייבוש! איך האָב רחמנות אויף אייך... אָבער
איר האָט באַדאַרפט הערן פון אייערע זיידעס וועגן דער מעשה פון
שמשון הגיבור מיטן לייב און איר האָט באַדאַרפט זיך אויסהיטן
נישט צו קריכן דאָרטן וואו עס זענען פאַראַנען די בני־ישראל. איר
האָט דאָך געקענט גיין צו די פלישתים, אַ שטייגער. איצט וועט איר
דאַרפן מוחל זיין, ר' לייבוש, און לאָזן פון זיך אַראַפּשינדן די פעל,
דערלויבן מען זאָל אייך אַביסל אויסשטאַפן מיט קליאַטשע און צור־
פּראָווען אַזוי אַז מען זאָל אייך קענען אַנטאָן אויף זיך און ביי גע-
וויסע ימים־טובים סטראַשען מיט אייך די מיידלעך און די קינדער.
י ו א ב : אַט וועלן אַנקומען די פּאַסטוכער, וואָס זענען אַנטלאָפן וויי-
טער. וועלן מיר זיי מוזן דערציילן ווי־אַזוי דו האָסט דערהרגעט דעם
לייב. וואָס־זשע וועט דעמאָלט זיין מיטן סוד וועגן דער שפיז?...

ד ו ד : זאָל אייך גאָט באַהיטן צו דערציילן דעם סוד! געדענקט, אַז איר
האָט מיר הייליק געשוואוירן צו היטן דעם סוד!...

ע ש ה א ל : מיר קענען דאָך דערציילן, אַז ער האָט צעריסן דעם לייב
אַזווייזען עס האָט געטאָן שמשון הגיבור בשעתו...
א ב י ש י : דאָס וועט מען אונדז נישט גלויבן. ערשטנס זעט מען דאָך
די וואונד און צווייטנס איז דוד דאָך נישט אַזוי שטאַרק ווי עס איז
געווען שמשון הגיבור.

ע ש ה א ל : דו ביסט גערעכט! מ'דאַרף צוטראַכטן עפעס אַן אַנדער גע-
שיכטע.

י ו א ב : יאָ! אָבער אַט קומען שוין אַן די פּאַסטוכער, איידער איר האָט
צוגעטראַכט די געשיכטע. איך הער שוין גאַרנישט ווייט זייערע
קולות...

ד ו ד : איר שווייגט נאָר און האַלט די צינגער צווישן די צייגער. כאַפּט
זיך נישט אַרויס מיט אַן איבעריק וואָרט און פאַרלאָזט זיך אויף מיר.
איך וועל שוין אויסטראַכטן עפעס אַ טשיקאָוע מעשה, וואָס וועט
גלייכצייטיק אויך זיין גלויבוירדיק. (די פּאַסטוכער קומען אָן).
ע ר ש ט ע ר פ א ס ט ו ד : (נייגעריק) לאָזט מיך נאָר אַ קוק טאָן אויף
דעם דערהרגעטן לייב.

צווייטער פאסטור: מיך אויך. מיר האבן געהערט פון ווייטנס
ווי ער האט געברומט און גערעוועט. ס'איז אז אַנגעפאלן אַ פחד...
(ביידע גייען צו נענטער).

ערשטער פאסטור: איצט ליגט ער דאָ שטיל ווי אַ קעצעלע...
עס איז געווען אַ גרויסער אויסגעוואַקסענער לייב... אַזא שטאַרקע
חיה איז גאַרנישט לייכט בייצוקומען...

צווייטער פאסטור: וויאָזוי האַסטו אים טאַקע דערשלאָגן,
דוד?

דוד: איר ווילט עס טאַקע וויסן אויף אַן אמת?...
אַלע פאסטורער: דערצייל! דערצייל! מיר זענען נייגעריק צו
וויסן!...

דוד: ס'איז געווען גאַנץ איינפאַך: דאָס שעפסעלע האָב איך צוגעבונדן
צום שטאַם מיט אַ שטריק, בכדי עס זאָל פאַרלאָקן דעם לייב, און
דעם לייב האָב איך צוגעבונדן צום שעפסעלע דורך זיין הונגער. איך
אַליין בין אַרויפגעקראַכן אויפן בוים און האָב געוואַרט אויפן ריכ-
טיקן מאַמענט. ווען איך האָב איינגעזען, אַז דער מאַמענט איז
געקומען, בין איך אַראַפגעשפרונגען פון דער צווייג גלייך צום לייב
אויפן רוקן און נאָך איידער ער האָט צייט געהאַט זיך צו כאַפן וואָס
דאָ איז פאַרגעקומען, האָב איך אים אַריינגעזעצט דאָס מעסער אין
האַרץ אַריין.

די פאסטורער: בראַוואַ, דודל! דאָס וואָס דו האַסט אויפגעטאַן,
איז אַ מייסטערשטיקל פון אַ העלדישקייט!... — דיין טאַט קען
נישט אַיעדער נאַכטאַן!... — מ'דאַרף פאַרמאַגן צו דעם נישט-נאַר
אויסערגעוויינטלעכע פלינקייט, נאָר אויך זעלטענעם מוט! (זיי רינג-
לען אַרום דודן מיטן לייב און טאַנצן אַרום זיי) זאָל לעבן אונדזער
יונגער העלד דוד! זאָל ער לאַנג לעבן!... (פונעם וואַלד קומען אַרויס
שמואל און נאָך אים עמרם, יצהר, אבימלך און אלישמע, וועלכע
גייען קיין באר שבע, און זיי דערנענטערן זיך צו די פאַסטורער).

שמואל: וואָס טוט איר דאָ יינגלעך?...

יואב: אונדזער חבר דוד האָט דערשלאָגן אַ לייב, וואָס איז אַנגעפאלן

היסטאָרישע דראַמעס

אויף אונדז מיט אונדזערע סטאַדעס — טאַנצן מיר און פרייען זיד...
ש מ ו א ל : אַ לייב זאַגסטו. האָט ער דערשלאָגן? ... ס'קען דאָך גאַר
נישט געמאַלט זיין, אַז אַ יונג בחורל זאָל אויפטאָן אַזאַ זאָך...
א ב י ש י : זעסט דאָך, זיידע, אַז עס קען יא געמאַלט זיין. אַט ליגט
דאָך פאַר דיר דער טויטער לייב...
ע ש ה א ל : שוין איינמאַל אַ ר' לייבש איז דאָס געווען... און איצט
ליגט ער דאָ אַ טויטער...
ע מ ר מ : ווי־אָזוי־זשע טאַקע איז עס מעגלעך?...
ד ו ד : (מיט אַ קוים מערקבאַרן כּיטרען וואונק) מיטן אייבערשטנס הילף
איז אַלץ מעגלעך. ווען דער אַלמעכטיקער וויל העלפן, קען אַ יונג
יינגל דערשלאָגן אַ לייב.
ש מ ו א ל : דו רעדסט דאָך אַזוי גאַטספאַרכטיק, בחורל. קומט דאָס טאַ-
קע ביי דיר פון האַרצן, אַדער זענען עס בלוין ווערטער?...
י ו א ב : דאָס זענען נישט קיין פּוּסטע ווערטער! ער שטעלט דאָך צונויף
גאַנצע תּפּילות, וועלכע דרינגען אַריין טיף אין די הערצער און באַ-
גייסטערן די נשמות.
א ב י ש י : ווען ער רעציטירט זיינע תּפּילות, באַגלייטנדיק זיך אַליין
אויף דער לירע, דוכט זיך אַז דאָס זענען געטלעכע ווערטער און
קלאַנגען.
ע ש ה א ל : באַווייז די אַלטע לייט וואָס דו קענסט, דודל! נעם אַרויס
די לירע און רעציטיר איינע פון דיינע שיינע תּפּילה־געזאַנגען.
ד ו ד : ס'איז נישט כּדאַי צו מאַכן אַ וועזן פּונעם אומבאַהאַלפּענעם
שטאַמלען פון אַ יינגל... די אַלטע לייט זענען דאָך געוואוינט צו
הערן דאָס איידלסטע געזאַנג פון די געניטסטע לויים...
י צ ה ר : פּונדעסטוועגן לאַז אונדז הערן איינע פון דיינע תּפּילות. עס
איז כּדאַי צו וויסן וואָס עס פּילט דאָס ריינע האַרץ פון אַ יונגן יינגל
אין לאַנד יהודה.
א ל י ש מ ע : לאַזט אים צורו... איר זעט דאָך, אַז ער שעמט זיך...
מסתמא איז ער גאַרנישט אַזאַ וואַזשנער זינגער...
א ב י מ ל ד : ער זעט שוין גאַרנישט אויס ווי קיין שעמעוודיקער! זאָל

א. א. פישער

ער זינגען. עס איז מעגלעך, אז עס וועט זיך לוינען אים אויסצוהערן.
ש מ ו א ל : איך בעט דיך, דוד, זינג פאר אונדז איינעם פון דיינע גע-
זאנגען. אפטמאל נעסטיקט גאטס ווארט אינעם הארצן פון א יינגל
און אפילו פון א קליין קינד.
ד י פ י ר נ ב י א י מ : זינג פאר אונדז, פאסטוך דוד, מיר וועלן דיך
גערן אויסהערן.
א ל ע פ א ס ט ו כ ע ר : זינג, דודל, לאז דיך נישט לאנג בעטן. און
באמי זיך אונדז נישט פארשעמען פאר די חשובע אלטע לייט.
ד ו ד : (נעמט ארויס די לירע פונעם קעסטל וואס ער האט געטראגן אויף
די פלייצעס. רעציטירט און באגלייט זיך אליין):

גאט, אונדזער האר!
ווי פראכטיק איז דיין נאמען אויף דער גאנצער ערד!
דער לויב פון דיין גלאנץ איז איבער די הימלען!
אז איך זע די הימלען, דאס ווערק פון דיינע פינגער,
די לבנה און שטערן וואס דו האסט אויפגעשטעלט —
וואס איז א מענטש, אז דו זאלסט אים געדענקען?
און א מענטשנקינד, אז דו זאלסט אים דערמאנען?
ווארום האסט אים געמאכט שיר ניט מינער פון גאט,
און מיט כבוד און שיינקייט באקריינסטו אים.
מאכסט אים געוועלטיקן איבער די ווערק פון דיינע הענט,
אלצדינג האסטו געלייגט אונטער זיינע פיס:
שאף און רינדער אלע,
און אפילו חיות פון פעלד,
דעם פויגל פון הימל און די פישן פון ים —
וואס נאר עס ציט דורך די שטעגן פון ימען.
גאט, אונדזער האר!

ווי פראכטיק איז דיין נאמען אויף דער גאנצער ערד!
ע מ ר מ : (נאך א קורצער פויזע) דאס איז געווען א שיינער לויב-געזאנג
פאר אונדזער אלמעכטיקן גאט, פול מיט הארציקייט און פארכט.
י צ ה ר : זינג פאר אונדז נאך עפעס, פאסטוך דוד!

היסטאָרישע דראַמעס

ד ו ד : גוט, רבותי, אויב איר ווילט, בין איך גערן צו זאָגן נאָך אַ תפילה.
זינגט):

די הימלען דערציילן דעם כבוד פון גאָט,
און די ווערק פון זיינע הענט זאָגט דער הימלוועלב אָן.
אַ טאָג צון אַ טאָג רעדט אַ וואָרט
און אַ נאַכט צון אַ נאַכט גיט צו וויסן.
איבער דער גאַנצער וועלט גייט אַרויס זייער קלאַנג
און ביז עק וועלט זייערע רייד.
די תורה פון גאָט איז גאַנץ,
זי דערקוויקט די זעל;
דער אַנזאָג פון גאָט איז זיכער,
ער מאַכט קלוג דעם נאָרן,
די באַפעלן פון גאָט זענען רעכטפאַרטיק,
זיי דערפרייען דאָס האַרץ.
דאָס געבאָט פון גאָט איז לויטער,
עס מאַכט ליכטיק די אויגן.
די מורא פאַר גאָט איז ריין,
זי באַשטייט אויף אייביק.
די משפּטים פון גאָט זענען אמת,
זיי זענען אַלע גערעכט.
זיי זענען גלוסטיקער פון גאָלד
און פון גינגאָלד אַ סך;
זיי זענען זיסער פון האַניק
און פון טריפהאַניק.
זאָלן זיין צו באַוויליקונג די ווערטער פון מיין מויל,
און די טראַכטונג פון מיין האַרצן פאַר דיר,
גאָט מיין פעלדז און מיין דערלייזער!

א ב י מ ל ד : אויסגעצייכנט, בחורל. דו אַנטפלעקסט זיך דאָך פאַר אונדז
ווי אַן אמתער פּאָעט פון גאָטס גענאָד.
א ל י ש מ ע : אייל זיך נישט אַזוי מיט דיינע לויב־ווערטער, אבימלך...

א. א. פ. ש. ע. ר.

האַסט נאָך עפעס אַ תפילה, פאַסטוכל, טאָ לאַז אונדז הערן.
ד ו ד : איך קען נאָך אַ סך תפילות, וואָס איך האָב אַליין צונויפגעשטעלט,
אַבער איצט וועל איך נאָך זינגען בלויז איינע. (זינגט):

גאַט איז מיין פאַסטוד,
מיר וועט גאַרנישט פעלן!
אויף גראַזיקע פיטערפלעצער מאַכט ער מיך הויערן;
ביי רואיקע וואַסערן טוט ער מיך פירן;
ער דערקוויקט מיין זעל;
ער פירט מיך אין ריכטיקע שטעגן
פון וועגן זיין נאַמען.
אַפילו ווען איך גיי אין טאָל פון טויטשאַטן —
האַב איך נישט קיין מורא פאַר ביז,
וואַרום דו ביסט מיט מיר;
דיין שטעקן און דיין אַנלען,
זיי טוען מיך טרייסטן.
דו גרייטסט פאַר מיר אַ טיש
אַנטקעגן מיינע פיינט;
האַסט באַזאַלכט מיט אייל מיין קאַפּ,
מיין כּוּס לויפט אַריבער.
נאָר גוטס און גענאָד וועלן מיר נאַכגיין
אַלע טעג פון מיינ לעבן,
און איך וועל זיצן אין גאַטס הויז
אויף לאַנגע טעג...

ש מ ו א ל : געבענטשט זאַלסטו זיין, מיין זון, פאַר דינע וואונדערבאַרע
תפילות, וואָס האָבן דערפרייט און דערקוויקט מיין האַרץ ווי פרי-
שער טוי. זאָג מיר, ווער דו ביסט, בכדי איך זאָל דיך געדענקען.

ד ו ד : איך בין דוד בן ישי, פון בית־לחם.

ש מ ו א ל : גאַטס ברכה אויף אייך, קינדער פון בית־לחם! און אויף דיר,
דוד בן ישי, זאָל שטענדיק רוען דעם אַלמעכטיקנס גייסט. איצטער

היסטארישע דראמעט

אייל איך מיך אין א ווייטן וועג, אָבער איך וועל נאָך זיין ביי אייך
אין בית־לחם, בלי נדר.

ד י פ י ר נ ב י א י ם : פּרִידן זאָל זיין מיט אייך, פּאַסטוכער פּון
בית־לחם! זייט געזונט און שטאַרק! צום ווידערזען!

ד י פ א ס ט ו כ ע ר : גייט בשלום ערנווירדיקע מענער! זאָל אייער
וועג זיין אַ גליקלעכער! (די אַלטע לייט אָפּ רעכטס).

ד ו ד : איך פיל, אַז דאָס זענען הייליקע מענער... אפשר זענען עס שמואל
הנביא מיט זיינע באַגלייטער?...

(פאַרהאַנג).

דאָס צענטע בילד

אַ זאַל אין שאולס פּאַלאַץ. אין הינטערגרונט אַ ברייטער, אָפּענער, פּאַראַדנער אַריינגאַנג, צו וועלכן עס פירן עטלעכע טרעפּן און דורך וועלכן עס זעט זיך אַן אָפּגעהיטער גאַרטן. רעכטס און לינקס גרויסע פענצטער. ביי די זייטן פון טיר און פענצטער אָפּגעצויגענע שווערע פּאַרהאַנגען. צו ביידע זייטן פון די טרעפּן און ביי די פענצטער מאַסיווע שטיינערנע וואָן מיט בלומען. אינמיטן, מער צום פּאַדערגרונט, שטייט אַ טיש וואָס איז פּאַר-שפּרייט מיט אַ בונט-פּאַרביקער דעקע און אַרום אים שטייען זעקס רייך-געשניצטע שטולן. אין אָנהייב איז אַלץ פּאַרגאַסן מיט זונשיין, אָבער שפּעטער באַדעקט זיך דער הימל מיט וואַלקנס. ווען דער פּאַרהאַנג גייט אויף שטייגן אַרויף איבער די טרעפּ שמואל, און הינטער אים עמרם און יצהר, און זיי אַנטקעגן גייען שאול, און הינטער אים אבנר און יונתן. ביים אַריינגאַנג טרעפּן זיך ביידע גרופּן.

ש מ ו א ל : זיי באַגריסט, שאול, מלך פון ישראל!

ע מ ר ס א ו ן י צ ה ר : דעם אייבערשטנס גענאָד זאַל רוען אויף דיר און אויף די דייניקע, געזאַלבטער פון ישראל!

ש א ו ל : זייט ווילקאַמען אונטער מיין באַלקן, איר ערנווירדיקע מנהיגים און נביאים פון ישראל! איך בעט אייך אַריינצוקומען נענטער און צו פּאַרנעמען שטולן ביים טיש. (פירט זיי אַריין און באַזעצט זיי. אויך ער און זיינע באַגלייטער זעצן זיך).

ע מ ר ס : מיר געפינען זיך פּאַרבייגייענדיק אין גבעה. און מיר האָבן נאַטירלעך נישט געקענט דורכלאָזן צו באַזוכן דיין הויז.

ש א ו ל : אייער קומען איז פאַר מיר אַן אויסצייכענונג, אָבער איך האָב דערוואַרט, אַז איר וועט מיר אַנטאָן דעם גרויסן כבוד צו וואוינען

אין מיין הויז אין משך פון דער גאנצער צייט, וואָס איר וועט דאָ זיין...

י צ ה ר : דאָס איז נישט מעגלעך געווען, מלך שאול. דו ווייסט דאָך, מסתמא, אַז ביי אונדז איז עס אַן אַלטער שטענדיקער מנהג צו וואוינען נאָר אינעם לערנהויז, אַפילו אויף אַזעלכע ערטער וואו מיר האָבן פריינט, אַדער לייבלעכע קרובים...

ש מ ו א ל : (האָט אויפּמערקזאַם באַטראַכט יונתנען, איצט געפינט ער אַ געלעגנהייט איבערצורייסן דעם גאַנג פון דעם געשפרעך, וואָס גע- פעלט אים באַשיינפערלעך נישט און אים צו געבן אַן אַנדער ריכ- טונג), איך האָב שטענדיק נחת צו הערן וועגן דייע העלדישקייטן אין די מלחמות מיט אונדזערע שונאים, יונגער יונתן בן שאול. אין גאַנצן לאַנד דערציילט מען דאָך וועגן דעם אויסערגעוויינלעך גע- וואָגטן איבערפאַל דייעס אויף די פלישתים ביי מכמש, וועלכער האָט געבראַכט אונדזער פאַלק אַן אומגעריכטן גרויסן ניצחון. איצט איז עס פאַר מיר אַ פרייד צו באַטראַכטן דיין פעסטע, שלאַנקע און שיינע געשטאַלט. זאָל אונדזער אַלמעכטיקער האָר דיך ווייטער פירן אויף זיינע גוטע וועגן און דיך מאַכן פאַר אַ שטיצע און אַ שטאַלץ פון ישראל.

י ו נ ת ן : (שעמעוודיק) איך דאַנק דיר, גרויסער נביא שמואל, פאַר דייע גוטע ווערטער און גאָר באַזונדערס פאַר דיין ברכה... אָבער אין דעם וואָס מען דערציילט וועגן מיר איז פאַראַנען אַ היפשע מאָס פון אַי- בערטרייבונג...

א ב נ ר : (פעסט און אַביסל פראַוואַצירנדיק) באַשיידנדיק איז זיכער אַ שיינע מידה, בפרט פאַר אַזאַ יונגן מענטשן ווי יונתן, אָבער דער אמת דאַרף געזאָגט ווערן — אין משך פון דער קורצער צייט זינט שאול בן קיש האָט איבערגענומען די מלוכה איבער ישראל, איז נישט נאָר יונתן אויסגעוואַקסן פון אַ יינגל צו אַ יונגן העלד, נאָר מיר אַלע דאָ האָבן זייער אַ סך באַוויזן, אַיעדער אויף אַן אַנדערן געביט, אונ- דזער לאַנד איז היינט בלייבט נישט דאָס וואָס עס איז געווען ערשט מיט געציילטע עטלעכע יאָרן צוריק. מיר לעבן איצט ווירדיקער און

זיכערער און אונדזערע שונאים אַכטן אונדז, אויב זיי ציטערן נישט פאַר אונדז, ווייל מיר האָבן באַוווּזן אויפצושטעלן אַ פעסטע שטענדיקע מיליטערישע מאַכט און צו אַרגאַניזירן פאַר פאַרטיידיקונג דאָס גאַנצע פּאַלק. אויך אין אינערן פונעם לאַנד האָבן מיר איינגעפירט אַ פאַרבעסערטע פאַרוואַלטונג און אַ דאַנק דעם הערשן אומעטום אַרדענונג און ר. אויב דער וואוילשטאַנד פונעם פּאַלק איז איצט אפשר נישט גרעסער ווי פריער, איז עס דערפאַר, ווייל אויסצוהאַלטן די גוטע פאַרוואַלטונג און די פעסטע פאַרטיידיקונגס־קראַפט קאָסט גאַלד און זילבער. אָבער דאָס פּאַלק פאַרשטייט, אַז עס מוז אַזוי זיין און עס איז צופרידן, יאָ, דאָס פּאַלק איז צופרידן מיט זיין גוטן מלך, אונטער וועמענס קלוגער אַנפירונג מיר שאַפן אין פרידנסצייט און אונטער וועמענס טרעפלעכע באַפעלן מיר קעמפן אין קריגסצייט, יאָ, דאָס פּאַלק איז צופרידן אויך מיט אונדז, זיינע ראַטגעבערס און קריגספירערס.

ע מ ר : עס איז ריכטיק, מען הערט טאַקע אָפּט ריידן גוטס וועגן שאול בן קיש, דעם ערשטן מלך פון ישראל... אָבער עס פעלן אויך לחלוטין נישט צווישן פּאַלק אומעטום אַזעלכע, וואָס זענען נישט צופרידן, וואָס באַקלאַגן זיך.

י צ ה ר : מיר האָבן דאָס שוין פריער געהערט און איצט, זייענדיק דאָ צווישן אייך אין גבעה, האָבן מיר עס אַליין געזען און זיך איבער־צייגט, אַז אין די רייד פונעם פּאַלק איז פאַראַנען אַ היפשע מאָס פון אמת. איר האָט זיך צו ברייט פאַרנומען און פאַר אַזאַ קליין און באַשיידן פּאַלק ווי אונדזערס, איז עס צו קאָסטשפּיליק. איר האָט זיך צופיל פאַנגאָדערגעבויט און דווקא בלויז דאָ, אין גבעה... אין אַנדערע ערטער פון די פאַרשיידענע טיילן פונעם לאַנד פעלן אויס צוגעפאַסטע בנינים פאַר געריכטהייזער, לערנ־אנשטאַלטן, וואָכ־פּאַסטנס און אַנדערע מלוכהשע פונקציעס. אַפילו דאָ ביי אייך אין גבעה, וואו איר בוית אַזוי פיל און וואו עס זענען לעצטנס צוגעקור מען אַזויפיל נייע איינוואוינערס, איז די פריערדיקע שול־געביידע צו

קליין געוואָרן און אייך איז אפילו נישט איינגעפאלן אַ טראַכט צו טאָן, אַז עס איז נייטיק אויסצובויען אַ נייע...

א ב נ ר : מיינע הויכגעשעצטע נביאים און גייסטיקע מנהיגים! צו בויען לערנאָנשטאַלטן און זיי אויסצוהאַלטן, דאָס איז דאָך אייער אויפֿ-גאַבע און אויף דעם האָט איר אייערע באַזונדערע הכנסות. און דאָס וואָס מיר בויען דווקא אין גבעה, איז דאָך נישט מער ווי פאַרשטענד־לעך און נאַטירלעך. קודם־כל דאַרפֿן אויפגעשטעלט און אויסגעבויט ווערן די צענטראַלע אָנפירנדיקע אָנשטאַלטן פון דער מלוכה. האָבן מיר טאַקע דאָ אויפגעבויט וואוינהייזער פאַר אונדזערע באַאַמטע און קריגער, געביידעס פאַר דער אַדמיניסטראַציע און דעם געריכטס־וועזן, מאַגאַזינען אויף אָנצוואַמלען נייטיקע זאַפּאַסן פון כלי־זיין, קליידער, שוּכוואַרג, תּבואות און אַנדערע שפייז־אַרטיקלען, לאַגערן פאַר פּערד און בהמות, וואַרשטאַטן פאַר כלי־המינים אויסאַרבעטונג צען א.א.וו. מיר זענען דערווייל נאָך נישט געקומען דערצו צו בויען אויך אין אַנדערע ערטער, אָבער מיר וועלן עס זיכער טאָן ווען עס וועט נאָר מעגלעך זיין. איז מעגלעך, אַז עס זענען דאָ און דאַרטן פאַראַנען שטענדיקע יאָבעדניקעס, וועלכע דאַרפֿן אויף יעדן פּאַל דרייען מיט דער נאָז און רעדן שלעכטס, אָבער דער גרויסער רוב פונעם פּאַלק פאַרשטייט וועגן וואָס עס האַנדלט זיך און איז צו־פרידן מיט אונדז און מיט אונדזערע מעשים, אין דעם איז קיין שום ספק נישטאַ. אונדזער פּאַלק שטייט שטאַל און אייזן פאַר זיין יונגן, גוטן, ווירדיקן און פעאיקן מלך.

ש מ ו א ל : (אנטשלאָסן) גוט! איך אנערקען און איך האַלט פאַר ריכ־טיק כמעט אַלץ וואָס עס האָט דאָ געזאָגט אבנר בן נר און, נישט קוקנדיק אויף דעם, בין איך אומצופרידן מיט אייך און קודם־כל מיט דיר, שאול בן קיש, וועמען איך אַליין האָב געזאַבלט פאַר מלך פון ישראל.

ש א ו ל : דיין אומצופרידנקייט האָב איך שוין געמערקט ביי פאַרשיידע־נע געלעגנהייטן, נביא שמואל, ווייל דו האַסט זיך גאַרנישט באַמיט זי אויסצובאַהאַלטן. פאַרקערט, דו האַסט זי שטענדיק קלאַר אַרויסגע־

וויזן — ווער ווייסט פארוואס און צוליב וואס? — אין דער אָנוועזנ־
הייט פון דעם פּאָלק. אָבער איך מוז מיך מודה זיין, אַז ביז איצט
איז פאַר מיר היפש אומפאַרשטענדלעך איר סיבה...

ש מ ו א ל : די סיבה איז אַ גאַנץ איינפאַכע — דו האָסט ביז איצט אַנ־
טוישט מיינע דערוואַרטונגען! ווען איך האָב דיך געזאָלט פאַר דעם
ערשטן מלך פון ישראל, האָב איך געהאַפּט, אַז דו וועסט אַליין גיין
אין די וועגן פון אונדזער אַלמעכטיקן האָר און דו וועסט אונדז העלפֿן
אויך צו פירן דאָס פּאָלק אויף זיינע וועגן, בכדי עס צו פאַרוואַנדלען
אין אַן אויסדערוויילט פּאָלק פאַר דער אייביקייט. אָבער באַלד פון
אַנהייב אָן...

ש א ו ל : איך באַמי מיך צו גיין אין די וועגן פונעם אַלמעכטיקן און
פיל אויף זיך נישט קיין שום שולד און זינד קעגן אים...

ש מ ו א ל : באַלד דעם ערשטן קאַמף מיט די בני עמון האָסטו אונטער־
גענומען נישט פּרעגנדיק ביי אונדזער האָר צי זאָלסטו דאָס טאָן און
אַן מיינן ברכה. שפעטער, איידער דו ביסט אַרויס אין דער שלאַכט
מיט די פלישתים, האָסטו נישט געוואַרט ביז איך וועל קומען ברענג־
גען קרבנות פאַר אונדזער האָר יהוה און אייך בענטשן, נאָר דו האָסט
זיך גענומען אַזעלכע רעכטן וואָס באַלאַנגען נישט צו דיר און, נישט
זייענדיק קיין גייסטיקער פירער, האָסטו אַליין געבראַכט די קרבנות.
דאָס זענען בולטע באַווייזן פון מינדערשאַצונג לגבי אונדזער האָר־
גאָט און זיינע געטרייע דינערס, וועלכע פאַרמינערן אונדזער אָנזען
און באַדייטונג אין די אויגן פון די קינדער פון ישראל און איך מוז
דיך שטרענג וואַרענען נישט צו טאָן מער אַזעלכעס, אויב דו ווילסט
נישט די מלוכה זאָל אַרויספאַלן פון דינע הענט און דיין הויז זאָל
פאַרשניטן ווערן.

ש א ו ל : דינע רייד זענען נישט נאָר שטרענג, נאָר אויך ביטער. איך
גלויב, אַז דו ביסט אַפילו אומגערעכט צו מיר. דו ביסט נישט קיין
קריגפירער און דיר זענען נאָטירלעך נישט באקאנט די באדייטונג
און ווערט פון אַנטשלאַסענע און שנעלע האַנדלונגען אין אָנגעזוכט
פונעם שונא אויפן שלאַכטפעלד, אָבער דו דאַרפסט מיר גלויבן, אַז

היסטאָרישע דראַמעס

דאָס וואָס דו וואָרפסט מיר פאַר אַלס חטאים קעגן אַלמעכטיקן און דיר, האָט נישט געקענט און געטאַרט אַנדערש געטאָן ווערן, אויב איך האָב נאָר געוואָלט דערגרייכן אַ ניצחון איבער אונדזערע שונאים. ש מ ו א ל : די מעשים בלייבן מעשים, כאָטש מען קען זיי טייטשן ווי מען וויל.

ש א ו ל : איך האָב אויך דיר פאַרצוואוואָרפן מעשים קעגן מיר, וועלכע פאַרשאַפן מיר גענוג פאַרביטערונג און האַרצווייטאַג... ביי יעדער געלעגנהייט שטרייכסטו אונטער, אַז דו האָסט מיך געזאַלבת אַלס מלך איבער ישראל, גלייך ווי דו וואָלסט געטאָן מיט מיר דורך דעם אַ גרויסן חסד. דו ווייסט אָבער גאַנץ גוט, אַז איך האָב די מלוכה נישט באַגערט און נישט געזוכט — פאַרקערט, זייער שווער איז מיר אַנגעקומען דער אַנטשולוס זי אַנצונעמען, ווען דו האָסט זי מיר אָנגעבאַטן. דו ווייסט אויך ווי שווער עס איז מיר אַנגעקומען צו געווינען דעם רעספעקט און די געהאַרכזאַמקייט פון אונדזער האַרטנאַ-קינג פּאָלק. האָב איך דערוואָרט, אַז דו וועסט איינזען און פאַרשטיין מיינע שוועריקייטן, אַז דו וועסט מיר אַנטקעגנעקומען מיט דיין גוטן ווילן, בכדי מיר צו העלפן, אָבער פון אַנהייב אָן האָסטו מיך גע-מוסרט פאַרן פּאָלק אין די אויגן פאַר יעדער קלייניקייט און מיר געמאַכט שווער...

ש מ ו א ל : איך האָב דיר געשטראַפט ווען דער אַלמעכטיקער האָט מיר געבאַטן עס צו טאָן אָן עס איז נישט מיין געוואוינהייט צו באַ-האַלטן אַזעלכע זאַכן בחדרי חדרים. אָבער מיט וואָס האָב איך דיר געמאַכט שווער?...

ש א ו ל : צי מיינסטו, אַז עס איז לייכט צו רעגירן פאַר אַ יונגן מלך, ווען דער עלטערער, הויכגעשאַצטער גייסטיקער מנהיג פונעם פּאָלק באַהאַנדלט אים לייכטפאַרטיק און פון אויבן אַראָפּ?... צי מיינסטו, אַז עס איז לייכט פאַרן ערשטן מלך פון אַ ווידערשפעניק פּאָלק צו דעראַבערן דעם צוטרוי און די אַכטונג און קודם-כל די געהאַרכזאַמ-קייט פון די מאַסן, ווען דער אַגערקענטער גביא וויל אים פאַרוואַנדלען אין אַ ווילגלאַז געצייג?...

ש מ ו א ל : (נאך אַ קורצער פויזע) גענוג!... צום באַדויערן קענען מיר זיך אויך איצט נישט איינפאַרשטיין, ווייל דיינע געדאַנקען און מעשים זענען אינספירירט דורך די באַדערפענישן און באַדינגונגען פונעם איצטיקן מאַמענט און מיר פירט דער העכסטער געטלעכער גייסט מיטן אויסבליק אין דער אייביקייט אַרײַן... איך וויל האָפּן, אַז מיר וועלן זיך אויסלערנען אין פאַרלויף פון דער צייט בעסער צו פאַרשטיין איינער דעם אַנדערן, בעסער זיך צוצופאַסן איינער צום אַנדערן...

ש א ו ל : (עטוואָס דערלייכטערט) דאָס איז דער העכסטער און הייסטער וואונטש פון מיין האַרצן, און איך בעט ביים אַלמעכטיקן, אַז ער זאָל באַוויליקן עס זאָל אַזוי זיין. אמן! כן יהי רצון!

ש מ ו א ל : אויך איך זאָג: אמן! כן יהי רצון! (פויזע) איצט הער צו מיין וואָרט, שאול בן קיש, מלך פון ישראל, דו ווייסט דאָך וואָס עס האָט געטאָן עמלק צו אונדזערע אבות אבותינו אין מדבר, ווען זיי זענען אַרויס פון מצרים?...

ש א ו ל : זיכער! דאָס ווייסן און געדענקען אַלע קינדער פון ישראל און איך בין דאָך איינער פון זיי...

ש מ ו א ל : ביז היינט איז נאָך עמלק נישט באַשטראַפט געוואָרן פאַר זיין שענדלעכער טאַט. צוערשט האָט אונדזער פאָלק געהאַט צו קעמפן פאַר דער דעראַבערונג פונעם לאַנד. דערנאָך האָט עס זיך געמוזט פאַרטיידיקן קעגן די אַנפאַלן פון די כנענים־רעשטלעך, וועלכע זענען נאָך פאַרבליבן אין געוויסע טיילן פונעם לאַנד. די גאַנצע צייט האָט עס זיך געמוזט ראַנגלען מיט די פלישתים, וועלכע זענען מעכטיק ביי די ברעגן פונעם ים. אַזוי איז עס געשען, אַז עמלק איז געבליבן אומבאַשטראַפט. אָבער איצט, קוים האָבן מיר נאָר אַביסל איבערגע־כאַפט דעם אַטעם און מיר זענען קוים עטוואָס שטאַרקער געוואָרן, איז געקומען די צייט זיך נוקם צו זיין אין עמלק און דאָס וואַלט וואוילגעפעלן אונדזער האַר יהוה.

ש א ו ל : ריכטיק זענען דיינע רייד, ערנווירדיקער גביא. עס איז שוין די העכסטע צייט צו פאַרגעלטן דעם פאַרראַט פון עמלק!

היסטאָרישע דראַמעס

י ו ת ז : (מיט יוגנטלעכן ברען) דאָס איז אַ ווירדיקע אויפגאַבע פאַר די העלדן פון ישראל. דאָס איז אַן ערן־חוב, וועלכן מיר וועלן דאַרפן איינמאַנען ביי אונדזער גרויזאַמסטן און בלוטיקסטן שונא אין נאַמען פון אונדזערע אבות, וועמענס אַנדענק עס איז פאַר אונדז הייליק.

א ב ג ד : (מיושבדיק) די אויפגאַבע איז זיכער ווירדיק און וויכטיק, אָבער זי איז אויף קיין פאַל נישט קיין לייכטע. עמלק איז אַ מעכ־טיק פאַלק, וואָס באַהערשט דעם ווייטן מדבר, איז באקאנט מיט אַלע זיינע וועגן, שטעגן און וואַסערקוואַלן און איז געוואוינט בייצוקור־מען אַלע שוועריקייטן, מיט וועלכע זיי טרעפן זיך דאַרטן אָן. אָבער מיר האָבן שוין לאַנג פאַרגעסן דעם מדבר און מיר האָבן זיך שוין לאַנג אָפגעוואוינט צו קענען קעמפן און באַשטיין אין זיינע באַדינ־גונגען. וועט עס דעריבער זיין שווער פאַר אונדז צו פירן אַ מלחמה מיט די עמלקים.

י צ ה ר : שוועריקייטן זענען אין דעם פאַל נישט וויכטיק. אויף דעם זענט איר דאָך געניטע קריגסלייט, זיי צו קענען באַזייטיקן.

א ב ג ד : עס וועט נישט זיין קיין שפילכעל צו באַזאַרגן אַ גרויס חייל אין ווייטן מדבר מיט שפייז און מיט וואַסער...

ע מ ר ם : וועט מען עס דאַרפן פאַרזיכטיק באַטראַכטן און דערנאָך זיך גוט צוגרייטן. יאקאָש האָבן דאָך אונדזערע אבות געוואַנדערט און געקעמפט אין מדבר פערציק יאָר.

ש מ ו א ל : הערט מיך ווייטער. עס שיקט מיך צו אייך אדוני צבאות און הייסט מיר אייך אַזוי צו זאָגן: „גייט און שלאַגט עמלק און זייט מחרים אַלץ וואָס עס באַלאַנגט צו אים. איר זאָלט זיך איבער אים נישט דערבאַרעמען און איר זאָלט טויטן אַלע זיינע מענער און פרויען, זקנים, יונגע און זויג־קינדער. איר זאָלט אויך נישט לאַזן לעבן קיין אַקס און קיין שעפס, קיין קעמל און קיין אייזל, פון זיינע סטאַדעס. איר זאָלט נישט האָבן קיין נוצן פון קיין שום זאָך וואָס איז זיינע“.

ש א ו ל : דאָס וואָס דו באַפעלטט אונדז דאָ, געטלעכער מאַן, איז גאַר־

נישט קיין קלייניקייט און עס פארטאָפלט און פאַרדרייפּאַכט נאָך
די נאַטירלעכע שוועריקייטן פונעם ביטערן קאַמף אין מדבר.
ש מ ו א ל : אַזוי איז דער ווילן פון אדוני צבאות, וועלכן ער האָט מיר
איבערגעגעבן!

ש א ו ל : פונדעסטוועגן האָבן מיר אין אַנדערע מלחמות זיך אָנגעאייגנט
דעם זאַקרויב, וואָס מיר האָבן צוגענומען ביי די שונאים.

ש מ ו א ל : אַנדערע מלחמות זענען נישט גלייך צו דער מלחמה קעגן
עמלק, שטענדיק האָט מען אונדז אָנגעגריפן און מיר האָבן זיך פאַר-
טיידיקט און איבערגעפּאַלן איז מען אונדז מיטן צוועק אונז צו באַ-
רויבן פון אונדזער ערד און גוטס. אָבער אויף עמלק וועלן מיר אָנ-
פּאַלן, בכדי זיך נוקם צו זיין פאַר זיין גרויזאַמען פאַרראַט קעגן
אונדז און דאָס איז דער איינציקער צוועק פון אונדזער מלחמה קעגן
זיי — טאַרן מיר בשום אופן נישט נהנה זיין פון זייער גוטס. אונ-
דזער אדוני צבאות וויל נישט, אַז די אַרומיקע פעלקער זאָלן קענען
ווען־נישט־איז זאָגן אויף די בני ישראל, אַז אויך זיי זענען עמעצן
איבערגעפּאַלן צוליב רויב־זשעדנעקייט. זאָל אונדזער נקמה זיין אַ
ריינע און דערהויבענע. (פּויזע) שאול בן קיש, מלך פון ישראל, ביסט
גרייט צו נעמען אויף זיך די דורכפירונג פון דער שליחות, וואָס אונ-
דזער האָר יהוה לייגט אַרויף אויף דיר?

ש א ו ל : איך בין שטענדיק און אויך דאָסמאָל גרייט צו פּאַלגן דאָס
געבאָט פון אונדזער גאָט און אויסצופירן זיינע שליחותן!

ש מ ו א ל : אַזוי איז גוט! (שטייט אויף) געדענק־זשע וואָס דו האָסט צו
טאָן און אדוני צבאות וועט זיין מיט דיר און מיט די בני ישראל
אין אַט־דעם שווערן געראַנגל. ער וועט אייך העלפן און איר וועט
מצליח זיין, זייט שטאַרק און געשטאַרקט!

(פאַרהאַנג פּאַלט שנעל).

דאָס עלפטע בילד

דעם מלך שאולס געצעלט. רעכטס אַ פעלדבעטל. לינקס שטענדערס, אויף וועלכע עס הענגען די כלי־זיין. אינמיטן אַ טישל מיט צוויי בענקל לעך. דאָס בעט און דאָס טישל זענען איבערגעדעקט מיט פאַרביקע דע־קעס. צום הינטערגרונט אַ ברייטער, אָפענער אַריינגאַנג, דורך וועלכן עס זעט זיך אַ לאַגער פון געצעלטן און אַ בלויער הימל.

ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף, שטייט דער נביא שמואל ביים אַריינ־גאַנג, אַ דראַענדיק־אַנגעצויגענער און פון זיינע אויגן שפּריצן פונקען. דער מלך שאול גייט אים אַנטקעגן עטלעכע טריט. פון ווייטנס הערט זיך דאָס מרוקען פון פי.

ש א ו ל : זאָל זיין געבענטשט דיין קומען, מיין נביא און האַר, און זאָל רוען פּרידן איבער דיר! (נאָך אַ קורצער פּוּזע, ווען שמואל ענט־פערט נישט אויף דער באַגריסונג) דער אַלמעכטיקער גאָט האָט איבערגעגעבן די עמלקים אין אונדזערע הענט און מיר האָבן זיך אָן זיי ביטער נוקם געווען.

ש מ ו א ל : דערפאַר האָסטו אים אָפּגעדאַנקט און באַלד אויפן אַרט האָסטו נישט אויסגעפאַלגט זיין הייליק געבאַט!

ש א ו ל : פאַרוואָס זאָגסטו עס?...

ש מ ו א ל : וואָס־זשע באַטייט דאָס מעקען און מרוקען פון שאַף און רינדער?

ש א ו ל : מיר האָבן מחרים געווען אַלע עמלקישע סטאַדעס, אָבער דאָס פאַלק האָט איבערגעלאָזט אַביסל יונגע און פעטע בהמות, בכדי צו ברענגען קרבנות פאַרן אדוני צבאות און פּראַווען אַ דאַנק־סעודה פאַרן גרויסן ניצחון...

ש מ ו א ל : האב איך דיר נישט אָנגעזאָגט, אין נאָמען פון אונדזער האָר
יהוה, דו זאָלסט פאַרניכטן און מחרים זיין אַלץ — אַלץ וואָס באַ-
לאַנגט צו עמלק, פונעם קלענסטן ביו צום גרעסטן?

ש א ו ל : אזוי האָב איך באַפוילן דעם פאַלק צו טאָן, אָבער זיי האָבן
פאַרשטאַנען אַז פון דעם ביסל בהמות וועלן זיי דאָך נישט ציען קיין
נוצן פאַר זיך אַליין, ווייל זיי ווערן באַשטימט פאַר אַ דבר-מצווה
פאַר אַלעמען. האָב איך געזאָלט זיך צעקריגן מיטן פאַלק און עס
שטראָפן פאַר אַזאַ קלייניקייט, דערצו נאָך אין אַ מאַמענט פון יובל
און נאָכדעם ווי מיינע קריגער האָבן נאַרוואָס פאַרגאַסן זייער בלוט
אין דעם האַרטן קאַמף מיטן שונאָ?...

ש מ ו א ל : יאָ! דו האָסט געדאַרפט שטראָפן דאָס ווידערשפעניקע פאַלק!
איצט האָסטו זיך שווער פאַרזינדיקט קעגן דעם האָר יהוה! (נאָך אַן
אָנגעצויגענער פּויזע) און וואָס האָסטו געטאָן מיט דעם קעניג פון
עמלק?...

ש א ו ל : צו זיין פאַלק האָב איך פּינקטלעך געטאָן אזוי ווי יהוה האָט
געהייסן, אָבער אויף אַגג, דעם קיניג פון עמלק, האָב איך רחמנות
געהאַט און האָב אים געלאָזט ביים לעבן... (בייגט אַן דעם קאַפּ)
איך אנערקען מיין שולד...

ש מ ו א ל : (סאַרקאַסטיש) איך פאַרשטיי... איין קיניג האָט רחמנות
געהאַט אויפן אַנדערן...

ש א ו ל : איך קען מיר נישט העלפן... טיף אין מיר שטעקט נאָך דער
פאַסטוך, וועלכער האָט רחמנות אויף אַ לעבעדיק באַשעפעניש... דאָס
עמלקים-פאַלק האָבן אויסגעראַטן מיינע קריגער, אָבער זייער קיניג
אַגג וואָלט איך געווען באַדאַרפט דערשלאָגן מיט מיינע אייגענע
הענט. וואָס זאָל איך טאָן?... איך בין נאָך אַלץ נישט געוואָרן קיין
קריגער, אָדער מלוכה-מאַן, וואָס האָט שוין אינגאַנצן אַרויסגעריסן
דאָס געפיל פון רחמנות פון זיין האַרצן...

ש מ ו א ל : (שטרענג) הייס אַהער ברענגען אַגג, דעם קיניג פון עמלק!
איך דאַרף אים זען! (שאול טוט אַ פאַטש מיט די הענט און אינעם
אַריינגאַנג באַווייזט זיך אַ קריגער).

היסטארישע דראַמעס

קריגער : איך בין גרייט אויסצופאלגן דיינע באַפעלן, מיין האַר מלך.
שאל : גיי שנעל און ברענג אָהער דעם קיניג פון עמלק! (קריגער אָפּ).
שמואל : וואָס שייך דעם געפיל פון רחמנות, וויל איך דיר זאָגן; אין
געוויינטלעכע צייטן און באַדינגונגען איז עס אַן איידל געפיל, וואָס
דערהויבט דעם מענטשן. אָבער אין אויסנאַמלעכע צייטן און באַדינ-
גונגען ווערט עס פאַרוואַנדלט אין צעקראַכנקייט, וואָס באַטייט דאָס
זעלבע ווי זינד. מיין לערער, דער כהן און שופט עלי, האָט געהאַט
פאַלשע געפילן פון רחמנות צו זיינע בנינים און האָט זייער טייער
באַצאָלט פאַר דעם. אויך דו וועסט טייער באַצאָלן פאַר דעמעזעלבן
חטא... (אין אַריינגאַנג באַווייזט זיך דער געבונדענער אַנג, אין באַ-
גלייטונג פונעם קריגער און וויל זיך לאָזן אַריינגיין) בלייב פון
דרויסן, דו זינדיקער געצנדינער! דו ביסט עס...

אַג : (מילד) איך בין אַנג, דער קיניג פון עמלק, און מיין העכסטער
וואונטש איז צו געפינען לייטזעליקייט אין דיינע אויגן, געטלעכער
מאַן. איך בעט פאַר מיין לעבן און האַף, אַז דער גרויסער נביא פון
ישראל וועט פאַרשפּאַרן זיין אומגליקלעכן געפאַנגענעם די ביטער-
ניש פון אומקום און טויט...

שמואל : דיין האַפענונג איז פאַלש, געצנדינער! דער גאַט פון ישראל
האַט אונדז אַנגעזאָגט מיר זאָלן זיך נוקם זיין אין די עמלקים און
זיי פאַרלענדן ביז איינעם. דעריבער קענען מיר נישט האָבן קיין
איינזעעניש מיט קיינעם פון זיי און נאָך ווייניקער מיט זייער קיניג!
(צו שאול) באַרג מיר אויס דיין שווערד, שאול בן קיש! (נישט
וואַרטנדיק אויף קיין ענטפער, טוט ער מיט יונגטלעכן ברען און
פלינקייט אַ כאַפּ די שווערד פונעם שטענדער און לאַזט זיך אויף
אַנגן. יענער לאַזט זיך אינסטינקטיוו לויפן, מיט אַ געשריי פון
שרעק, אויף לינקס. דער קריגער און שמואל לאָזן זיך נאָך אים.
באַלד דערהערן זיך אַנגס יאַמערלעכע אַנגסט- און ווייגערשייען,
וועלכע ווערן אַלץ שוואַכער, ביז זיי שטילן זיך מיטאַמאַל איין).

שאל : (צעפירט די הענט מיט צער) ווער קען דערגרונטעווען דיינע
פאַרבאַרגענע וועגן, אַלמעכטיקער גאַט פון ישראל?... איז אַט-דער

נביא שמואל אָן אויסדרוק פון דיין אייפערדיקן, גערעכטן הייליקן גרימצאָרן? ... אָדער איז ער עפעס אַנדערש? ... עפעס גאַר-גאַר פאַר-שיידנס? ...

ש מ ו א ל : (קומט צוריק אַריין אין געצעלט. הענגט ווידער אויף די פאַרבולטיקטע שווערד אויפן שטענדער) איצט וועל איך גיין פון דאַנען, שאול בן קיש, מלך פון ישראל. פון איצט אָן צעשיידן זיך אונדזערע וועגן אויף שטענדיק און איך וועל מער נישט זען דיין אַנגעזיכט אין משך פון די אַלע טעג וואָס עס איז מיר נאָך באַ-שערט צו לעבן און אַרומצואוואַנדלען אויף דער וועלט. אונדזער צו-נויפטרעף איז ליידער געווען איין גרויסער טעות... (וויל זיך לאָזן גיין).

ש א ו ל : (אַביסל גערייצט) פאַרבלייב נאָך איין וויילע, נביא שמואל, איך דאַרף דיר נאָך עפעס זאָגן.

ש מ ו א ל : (שטעלט זיך אָפּ) זאָג וואָס דו דאַרפסט. איך וועל דיך אויסהערן.

ש א ו ל : איך מיינ, אַז דו קענסט נישט אַוועקגיין פון דאַנען סתם אַזוי זיך. דו ווייסט, אַז פאַרן פּאָלק איז באַוואוסט דיין אַנקומען אין לאַ-גער אַריין און באַלד וועט אויך איינער דעם אַנדערן דערציילן ווי-אַזוי דו האָסט דערשלאָגן אגגו, דעם קיניג פון עמלק. דאָס פּאָלק האַלט זיך איצט אין גרייטן צו די קרבנות און צו דער סעודת-מצווה און אויב דו וועסט איצט אַוועקגיין און זיך נישט באַטייליקן אין דער פייערלעכקייט און אין דער פרייד פונעם פּאָלק, וועט דאָס זיין אַ סיבה פאַר די אויסטערלישסטע גערעדערייען און אויסטייטשונגען. דו קענסט נישט איצט אַוועקגיין גלאַט אַזוי פון דאַנען, ווייל דו האָסט נישט קיין קלענערע פאַראַנטוואָרטלעכקייט פון מיר פאַר די ליידן און פריידן פון דעם פּאָלק. קענסט אויך מיך נישט פאַרשעמען אין די אויגן פונעם פּאָלק. דעריבער קענסטו איצט נישט אַוועקגיין פון דאַנען. דו מוזסט בלייבן און ברענגען די קרבנות און זיך מיט-פרייען מיט די קריגער. דאָס איז דאָס מינדעסטע וואָס דו ביסט שול-דיק דעם פּאָלק און מיר.

ש מ ו א ל : (אַנטשלאָסן) איך קען דאָ לענגער נישט בלייבן! (דרייט זיך אויס און נעמט האַסטיק אַוועקגיין. אין דעמזעלבן מאַמענט טוט אים שאול אַ שפּרייז נאָך און כאַפט אים אָן ביים זויס פּונעם בגד. דער זויס בלייבט אָן אָפּגעריסענער אין זיין האַנט און ער טוט אַ טיפּן קרעכץ. שמואל שטעלט אָפּ זיין איילנדיקן גאַנג און פאַר-טראַכט זיך אַ רגע.) גוט! איך פאַרבלייב! איך וויל אויסמיידן, אַז עמעצער זאָל דערלעבן שאַדנפּרייד אין דיר און אין מיר. איך וויל נישט דערלאָזן עס זאָל קומען צו לייטיש געלעכטער. וועל איך אַב-פירן מיט דעם קרבנות-ברענגען און וועל מתפלל זיין מיט דיר איב-איינעם צו אונדזער האַר יהוה אין אַנגעזיכט פּונעם גאַנצן פּאָלק. איך וועל אויך זיין ביי דער סעוּזָה און וועל דיר דאַרטן צוטיילן גאַנץ באַזונדערע כּיבודים, אַזוי אַז דאָס פּאָלק זאָל עס זען. איך וועל דאָס אַלעס טאָן, כאַטש... (פּויזע) אַבער זיי וויסן: ווען איך האָב דיך געזאָלט אַלס מלך איבער ישראל, האָב איך געגלויבט אַז דיין הער-שאַפט וועט דויערן לאַנג און זי וועט איבערגיין צו דיינע קינדער און קינדס-קינדער פון דור צו דור. איצט האָט אַבער אונדזער אַלמעכט-טיקער גאָט באַשלאָסן אַנדערש, אַזוי ווי אַט-דער זויס איז אָפּגע-ריסן געוואָרן פון מיין בגד, אַזוי איז די מלוכה איבער ישראל אָפּגע-ריסן געוואָרן פון דיר און פון דיינע קינדער. אייער סוף וועט זיין אַן אומגליקלעכער און אַ ביטערער, ווייל גאָטס צאָרן וועט זיך אויס-גיסן איבער אייך צוליב אייערע זינד! (פּויזע) און נאָכדעם ווי איך וועל אַוועקגיין פון דאַנען, וועל איך דיין פנים קיינמאָל מער נישט זען...

ש א ו ל : מיינע קינדער האָבן דאָך נישט געזינדיקט...

(פאַרהאַנג).

דאָס צוועלפטע בילד

ישיס שלאָפּקאַמער אין זיין הויז אין בית-לחם. עס איז טונקל. בלויז דורך די שפּאַלטן פון די פּאַרמאַכטע לאַדנס פונעם פענצטער לינקס פּאַלט אַריין אַביסל גרוי באַגינען-ליכט. אין רעכטן ווינקל פונעם הינטערגרונט — דאָס בעט און אין לינקן — אַ געשניצטער קאַסטן פאַר קליידער. אונטערן הויכן פענצטער לינקס עטלעכע נידעריקע בענקעלעך, וואָס ווען אַ נאַרמאַלער מענטש זעצט זיך אויף זיי אַוועק, בלייבט ער פאַרבאַרגן פאַר די בליקן פון איינעם וואָס שטייט אין דרויסן. רעכטס די טיר. נישט צו הויך איבערן בעט, אַ געשניצטע פּאַליצע, אויף וועלכער עס זענען אויס-געשטעלט אַן אייל-לעמפל, עטלעכע בלומענטעפּ און אַנדערע קעגנשטאַנדן. עס ווערט פּאַמעלעך אַלץ העלער.

ווען דער פּאַרהאַנג גייט אויף, קומט אַריין פון רעכטס ישי. ער שטעלט זיך אַוועק ביי דער טיר און לאַזט דורך שמואלן, אַלעזרן און מישאלן. דערנאָך פּאַרמאַכט ער צוריק פּאַרוויכטיק די טיר. ישי איז אַ נידעריק געוואַקסענער, אויסגעדאַרטער, פלינקער און באַריידעוודיקער גרייז. זיין שטימע און זיינע הענט ציטערן אַביסל.

י ש י : קומט אַריין: ערנווירדיקער נביא שמואל און איר חשובע חכמים. אייער קומען איז ביי מיר זייער אַנגעלייגט. זעצט אייך אויף אַטדי בענקעלעך. דאָ וועט אונדז קיינער נישט הערן און זען און מיר וועלן קענען ריידן רואיק און אומגעשטערט. אַטדי קאַמער געפינט זיך אין אַפּגעלעגנסטן און פאַרבאַרגנסטן ווינקל פון מיין הויז, ווייט פון יעדן טומל, און איך האָב בכיוון אויסגעקליבן זיך דאָ איינצואַרדענען אויף דער עלטער, בכדי מען זאָל וואָס ווייניקער קענען שטערן מיין רו. (קורצע פּויזע) יעדן באַגינען בין איך דער ערשטער, וואָס גייט אַרויס

היסטארישע דראַמעס

פון דעם הויז צו באַגעגענען דעם מאַרגנשטערן. בין איך זייער צו־פרידן פון דעם וואָס איך האָב אייך היינט באַגעגנט. אַבער איך וואָלט אויך זייער וועלן וויסן וואָס עס ברענגט אייך אַזוי פרי, כמעט ביינאַכט נאָך, אין מיין הויז און פאַרוואָס איז אייער קומען איינגע־הילט אין אַ סוד?...

ש מ ו א ל : זיי רואיק, ישי פון בית־לחם. אונדזער קומען אַהער, כאַטש אומגעריכט און סודותדיק, איז גינציק און פרידלעך פאַר דיר און די דייניקע און אין דער ריכטיקער צייט וועט פאַר דיר קלאַר ווערן אַלץ וואָס רייצט איצט דיין נייגעריקייט. דערווייל זאָג מיר נאָר, וויפיל זין האַסטו?

י ש י : אַכט. אַכט זין האָב איך, גביא שמואל, איינס און איינס וואוילע און געראַטענע. די עלטערע דריי האָבן שוין חתונה געהאַט און איך האָב שוין פון זיי אַ פולע שטוב מיט אייניקלעך, ווייל זיי וואוינען מיט מיר צוזאַמען. יאָ! מיר וואוינען דאָ אַלע צוזאַמען.

ש מ ו א ל : איך וואָלט זיי וועלן זען, דיינע זין, ווען עס וואָלט פאַר דיר מעגלעך געווען עס אַזוי איינצואַרדענען, איך זאָל זיי קענען זען, אַבער זיי מיך נישט. אַדער איך זאָל זיי זען און זיי מיך אויך, אַבער זיי זאָלן נישט וויסן דערפון, אַז איך האָב אַ באַזונדערע כוונה זיי צו זען. אַט, למשל, ווען דו קענסט קומען מיט זיי אַלע צוזאַמען היינט נאָך מיטאַג צו דער פייערונג פון דעם קרבנות־ברענגען...

י ש י : עס לאַזט זיך לייכט איינאַרדענען דו זאָלסט זיי זען און זיי דיך נישט און עס איז גאַרנישט גייטיק צו וואַרטן אויף שפעטער. אַט באַלד וועט זיין אַ געלעגנהייט עס דורכצופירן. דו וועסט זיי קענען זען און זיי דיך נישט...

א ל ע ז ר : וואָס־זען, ישי פון בית־לחם, קענסט מאַכן אַזא מין קונץ? אפשר גאַר עפעס אַזא מין כישוף?...

מ י ש א ל : קיין כישוף זיכער נישט. ישי איז צו פרום און קלוג פאַר אַזעלכע זאַכן. ער ווייסט, אַז דאָס שמעקט מיט געצנדינסט.

י ש י : (צו מישאלן) ס'איז נישט געפערלעך, יונגער חכם. דיין חבר האָט זיך געוואָלט מאַכן אַ שפּאַס מיט אַן אַלטן מאַן און ישי פון בית־

לחם איז גענוג קלוג עס צו פארשטיין און גוטמוטיק אויפצונעמען.
 (פויוזע) דער ענין איז אָבער באמת גאר אָן איינפאַכער. אין אַ וויי-
 לע אַרום וועלן מיינע זין דאָ פאַרבייגיין אויפן וועג אין פעלד אַריין
 — וועט זיי דער נביא שמואל קענען זען דורך אַט־דעם קוקערל.
 (באַווייזט אין לאָדן אַ קיילעכדיק אויסגעשניטן לעכל, עטוואָס גרעז־
 סער פון אָן אויג) זיי וועלן אים אָבער נישט קענען זען.

א ל ע ז ר : זעט איר שוין, אָז אין דער אמתן איז דער ענין גאַרנישט
 אַזוי איינפאַך. עס איז טאַקע דערביי פאַראַנען אַ שטיקל קונץ...

מ י ש א ל : אָבער נישט קיין כישוף; אַזוי ווי איך האָב געזאָגט... (קורצע
 פּויוזע) פונדעסטוועגן, ישי פון בית־לחם, צוליב וואָס האָסטו גע-
 מאַכט אַט־דאָס קוקערל אין דעם לאָדן? אַביסל מאַדנע איז דאָך
 דאָס...

י ש י : איי, קינדערלעך! קינדערלעך! ס'איז דאָ שוין גאַרנישט מאַדנע
 און נישט פאַר נחת האָב איך עס געמאַכט... נישט איינמאַל קען
 איך נישט שלאָפן ביינאַכט און איך בלייב שעהנלאַנג ליגן וואָך איי-
 נער אַליין אין דער שטאַק־פינצטערער קאַמער. באַפאַלט מיך אָן
 אומעט און עס הייבט אָן צו שמעקן אַרום מיר מיט קבר. וואָס־זשע
 טו איך? גיי איך אַראָפּ פון בעט, קוק דורך אַט־דעם קוקערל אויפן
 אויסגעשטערנטן, אייביקן הימל און מיין האַרץ ווערט איבערפולט
 מיט געטלעכער באַרואיקונג און טרייסט. אָן אַנדערש מאָל טייטלט
 אַריין אַהער דורכן קוקערל די לבנה מיט אירן אַ סנאַפּ שטראַלן, ווי
 מיט אַ געטלעכן פינגער, און מיר דאַכט זיך אויס, אָז דער אייבער-
 שטער אַליין שושקעט צו מיר פון דער שטילקייט אַרויס: „אַט ביסטו
 דאָך, אַלטער שטיפער ישי. וואָס דאַרפסטו זיך באַהאַלטן אין בעט?
 סיי־ווייסיי זע איך דיך דאָך. אָבער האָסט נישט וואָס מורא צו האָבן.
 וואָס אַרט עס מיך?... פון מיינעטוועגן קענסטו זיך נאָך לעבן און
 לעבן און האָבן אַ סך נחת פון דיינע קינדער און אייניקלעך...“ (גייט
 צו צום פענצטער) און אַז דאָס קוקערל שטערט מיך אַמאָל, איז צוגע-
 פעסטיקט אַט־דאָס ברעטעלע, מיט וועלכן איך קען עס פאַרשטעלן
 צו יעדער רגע, ווען דאָס פאַלט מיר איין. (קוקט אַרויס דורכן לעכל)

היסטארישע דראַמעס

איצט קומען אָן מיינע זין. יעדער איינער וועט זיך אויסקלייבן זיינע אַרבעטס־געצייג, וואָס זענען באַהאַלטן אונטער יענעם פּידאַשעק קעגנאיבער, און דערנאָך וועלן זיי אַוועקגיין. קום אַהער, נביא שמואל, איצט וועסטו זיי קענען גענוי באַטראַכטן אָן שוועריקייטן.

ש מ ו א ל : (קוקט אַרויס אַ וויילע) מעגסט שטאַלץ זיין מיט דיינע זין, ישי פון בית־לחם. זיי זענען אַלע פּרעכטיקע און העלדישע יונגע מענער. אָבער זיי זענען בלויז זיבן און קיין איינער פון זיי איז דער, אויף וועמען עס איז מיר אָנגעוויזן געוואָרן. האָסט נישט פּריער געזאָגט, אַז דו האָסט אַכט זין?...

י ש י : אוי וויי איז צו מיר! ווי דער זיכרון האָט מיר שוין אויפגעהערט צו דינען... כַּהאַב גאָר אינגאַנצן פאַרגעסן, אַז מײן מעזניק דודל געפינט זיך מיט דער סטאַדע אויף נאַכט־פּאַשע... אָבער אַט וועל איך אויך דאָס באַלד איינאַרדענען. (עפנט אַ טייל פונעם לאַדן און שרייט אַרויס) אליאב, מײן זון! אַז וועסט פאַרבייגיין די לאַנקע, שיק מיר שנעל אַהיים דיין יינגסטן ברודער דוד. זאַל ער זיך וואָס ווינציקער פאַרוויילן, איך דאַרף אים נייטיק דאָ האָבן. און זאַל דערווייל עמע־צער פון אייך פאַרבלייבן מיט דער סטאַדע.

א ל י א ב : (זיין שטימע פון דרויסן) גוט, פּאַטער ישי, איך וועל דיר שיקן דיין בן־זקונים, ווי דו באַגערסט. אָבער פאַרוואָס ביסטו נאָך היינט נישט אַרויסגעקומען פון דיין קאַמער?... עס האָט אונדו שוין געוואונדערט, אָבער מיר האָבן דיך נישט געוואָלט באַלעסטיקן...

י ש י : זייט רואיק וועגן מיר און זאַל אייך גאָט באַגלייטן אויף אייער וועג. איך האָב מיך היינט בלויז אַביסל לענגער פאַרשלאָפן... (צו זיינע געסט) איר זעט שוין אַליין וואָס פאַר אַ טייערע קינדער איך האָב... (אַ פּויע, איידער עס פאַרבינדט זיך דער ווייטערדיקער גע־שפרעך) איך האָב עס אייגנטלעך געוואָלט ביי דיר פּרעגן באַלד פון אָנהייב, נביא שמואל, אָבער צוליב דער פּלוצימדיקייט און סודות־דיקייט פון דיין אָנקום, האָב איך נישט געוואָגט עס צו טאָן. שפע־טער האָט מיך דער איבערפלוס פון מיינע אייגענע רייד פאַרפירט אויף אַנדערע דרכים און איך האָב אין דעם פאַרגעסן. איצט וויל איך

פרעגן ביי דיר: איז טאקע אמת דאס אלץ וואס מען דערציילט צווישן פאלק אין די לעצטע טעג וועגן דיר און וועגן דעם מלך שאול?...
ש מ ו א ל : אזש ביז אהער זענען שוין דערגאנגען די שמועות?... וואס זשע דערציילט מען אזוינס צווישן פאלק?...

י ש י : מען זאגט, אז דו האסט מיט די אייגענע הענט געמוזט דערשלאגן אגגן, דעם קיניג פון עמלק, ווייל שאול המלך האט עס נישט געוואלט טאן; אז שאול האט זיך שטארק פארזינדיקט קעגן אונדזער האר יהוה און דעריבער האסטו דיך אינגאנצן אפגעזאגט פון אים... איז דאס ריכטיק?...

ש מ ו א ל : יא! עס איז ריכטיק, ישי פון בית-לחם.
י ש י : א שצד! א גרויסער שצד! שאול איז א גאנץ גוטער מלך, א גרויסער פירער און העלד אין דער מלחמה און א גוטער בעלה-בית איבערן לאנד אין צייט פון שלום. מיר האבן אים אלע ליב.
ש מ ו א ל : אבער אין די וועגן פון גאט וויל ער נישט גיין...

י ש י : באמת א שצד... איך האב שטענדיק געהערט, אז דו ביסט מיט אים נישט שוה בשוה, אבער איך האב נישט דערווארט, אז דו וועסט זיך אפזאגן פון אים אינגאנצן...

ש מ ו א ל : דו האסט מיך איצט געבראכט צו דעם, איך זאל פאר דיר אנטפלעקן דאס וואס דו האסט פריער באצייכנט אלס סוד. איך האב מיך אפגעזאגט פון שאול, ווייל אונדזער האר יהוה האט עס געטאן און ער האט באשלאסן אין א נישט לאנגער צייט ארום צו מאכן א סוף צו זיין מלוכה. א סך אומגליקן וועלן זיך אראפלאזן איבער אים און צום סוף וועט ער פארלירן זיין קאפ אינאיינעם מיט דער קרוין. אויך איבער זיינע קינדער וועט זיך אויסלאזן גאטס גרימצארן און קיינער פון זיין זאמען וועט נישט טראגן די קרוין פון ישראל.

י ש י : ווי שרעקלעך איז דאס וואס דו זאגסט פארויס, נביא.
מ י ש א ל : עס איז שרעקלעך, אבער עס קען אנדערש נישט זיין. יהוהס משפט איז זייער שטרענג און הארט און וויי איז צו יענעם, וועמען עס דערגרייכט זיין כעס.

א ל ע ז ר : אָבער יהוהס משפט איז גערעכט.
ש מ ו א ל : בכדי צו פאַרשפּאַרן אונדזער פּאָלק אַן איבערגאַנגס־צייט
פון אָפהענטיקייט און פאַרווירונג נאָך דעם פּאָלן פון בית־שאול,
האַט מיר דער האָר יהוה באַפוילן באַצייטנס צו געפינען אַ פּאַר־
טרעטער, וואָס זאַל באַלד איבערנעמען די מלוכה נאָך שאול, און
אַנגעוויזן האָט ער מיר אויף דיין זון דוד.

י ש י : (אַ פּאַרצאָפּלטער און דערשראָקענער) אויף מיין זון דוד? ... ער
איז דאָך נאָך אַ יונג יינגל און אויסערדעם אַ פשוטער פּאַסטור. מער
ווי פיטערן שאָף, שפּילן אויף אַ פּייפל, דרימבלען אויף אַ לירע און
וואַרפן שטיינדלעך מיטן שליידערער קען ער דאָך נישט. דערצו איז
ער נאָך אַ צעלאָזענער און היציקער, קליינוואַקסיקער און נישט אַנ־
זעוודיקער. ווי קומט ער צו דער מלוכה און ווי אַזוי וועט ער קען
נען געווינען די אַכטונג און דעם דר־אַרץ וואָס דאָס פּאָלק דאַרף
האַבן צו זיין מלך? ...

ש מ ו א ל : אים האָט אָבער אויסדערוויילט דער האָר גאָט פון ישראל! ...
י ש י : (פּאַרטראַכט זיך אַ וויילע) וועסט מיר מוחל זיין, ערנווירדיקער
נביא, און וועסט מיר נישט צערענען. דאָס האַרץ פון אַ פּאַטער איז
פול מיט זאָרג און אומרואיקייט פאַר זיין קינד. פון וואָנען נעם איך
די זיכערקייט, אַז דוד וועט דיר בעסער וואוילגעפעלן און ער וועט
געפינען מער לייטזעליקייט אין דיינע אויגן ווי שאול און דו וועסט
זיך קענען מיט מיין זון בעסער פּאַרטראַגן ווי מיט דעם ערשטן
מלך? ... דאָס גליק פון מיין קינד איז ביי מיר מער ווערט ווי הער־
שאַפט. מיר זענען באַשיידענע פּאַסטוכער און פּויערים און מיר
דאַרפן נישט קיין הערשאַפט בכלל און בפרט אַזעלכע, וואָס קען
אונדז ברענגען לידן און אומגליק.

ש מ ו א ל : זיי רואיק, פּאַטער ישי, ווען דיין זון דוד וועט דאַרפן איר
בערנעמען די מלוכה איבער ישראל, וועל איך שוין נישט זיין אויף
אַט־דער זינדיקער וועלט. וועט אים דעריבער נישט זיין שווער צו
אויסקומען מיט מיר. ער וועט זיין דער איינציקער פירער און באַ־
פעלער אין ישראל און אויף אַזוי ווייט וועט אים זיין סיי לייכטער,

סיי שווערער פון שאולן. ער וועט אויך איינער אליין דארפן טראגן די אחריות פאר אליין. אבער דאס פאלק וועט אים לייב האבן און עס וועט אים נאכפאלגן אויף אלע זיינע וועגן און שטעגן. עס וועט אים אפילו מוחל זיין זיינע פעלערן.

ד ו ד : (באווייזט זיך אין דער טיר) א גוטמארגן דיר, פאטער ישי, האסט געשיקט נאך מיר?... (דערזעט די געסט און ווערט איבערראשט) א! אנטשולדיק מיר פאטער, איך האב נישט געוואוסט, אז ביי דיר זענען פאראנען געסט אזוי פרי... וועל איך איצט דערווייל גיין און קומען שפעטער צוריק...

י ש י : גיי נישט אַוועק, קום אַרײַן, ווייל צוליב דיר זענען די מענטשן אַהער געקומען.

ד ו ד : צוליב מיר גאר?... (גייט אַרײַן) זײַט באַגריסט, ערנווירדיקע מע-נער (קוקט זיך אײַן אין די געסט) דאָס איז דאָך דער גרויסער נביא שמואל (פאַרנייגט זיך פאַר אים טיף) איך האָב דיך שוין אײַנמאַל געזען אין מדבר, אָבער דעמאַלט זענען דײַנע באַגלייטער געווען אַנדערע.

ש מ ו א ל : עס איז ריכטיק. מיר האבן זיך שוין איינמאל געטראפן אין מדבר, אבער פון וואנען ווייסטו ווער איך בין?... דו האסט עס דערמאלט נישט געפרעגט און איך האב עס דיר נישט געזאגט...

ד ו ד : דאָס איז גאַרנישט נײַטיק געווען, ווייל איך האָב דיך שוין פריער געזען, ווען דו ביסט אײַנמאַל געקומען קײַן בית־לחם. אויסערדעם האָב איך פון קלײַנווייז אַן אַן אויג און אַ חוש אַרויסצודרינגען און צו טרעפן... (קורצע פּוּיזע) ביסטו, הײַסט עס, הײַנט געקומען אַהער צוליב מיר, הײַליקער מאַן?... איך בין נײַגעריק צו וויסן די סיבה פון דעם...

ש מ ו א ל : דער אַלמעכטיקער גאָט פון ישראל שיקט מיך מיט אַ שלי-חות צו דיר. ער וויל דיך דערהויבן איבער דײַנע שוועסטער און ברידער, איבער דײַן פּאַלק.

ד ו ד : (פאַרוואַנדערט) אַזוי גאַר?... הער איך ריכטיק?... רעדט צו מיר אַזוי טאַקע דער שטרענגער נביא שמואל, אָדער דאָס איז אַלץ בלוין

היסטאָרישע דראַמעס

אַ פּאַנטאַזיע, אַן אילוויע, אַן אַפּאַרערישע כימערע, וואָס עס האָט פאַר מיר אַרויסגעצויבערט דער יצר-הרע פון גרויסקייט, וועלכער נעסטעט טיף אין מיין נשמה? און אויב עס שטייט פאַר מיר ווירק-לעך דער לייבלעכער נביא שמואל, איז עס דאָך נישט מעגלעך ער זאָל וועלן טרייבן שפּאַס מיט מיר...

ש מ ו א ל : אַזוי וואָר ווי עס איז דאָס וואָרט פונעם האָר יהוה, אַזוי וואָר איז עס, אַז איך שטיי פאַר דיר און זאָג דיר אַט-די רייד, אין זיין הייליקן נאָמען. דער אַלמעכטיקער גאָט פון ישראל האָט דיך אויסדערוויילט צו מאַכן דיך פאַרן מלך איבער ישראל און ער שיקט מיך אַהער דיך צו זאַלבן.

ד ו ד : פאַרן מלך פון ישראל... אַבער שאול בן קיש איז דאָך שוין דער מלך איבער ישראל... קיין צוויי מלכים דאַרף מען נישט...

ש מ ו א ל : שאול בן קיש האָט שווער געזינדיקט און די מלוכה וועט פון אים צוגענומען ווערן. דעמאָלט וועסטו אַנטאָן די קרוין און הערשן איבער די בני ישראל.

ד ו ד : אַנטאָן די קרוין... דאָס האָב איך דאָך נישט געוואָגט זיך פאַר-צושטעלן אַפילו אין מינע אינטימסטע חלומות... איך האָב געוואָלט ווערן אַ גרויסער זינגער און שפילער, בכדי צו באַגייסטערן די מאַסן פון מיין פּאָלק. איך האָב געטרוימט צו ווערן איינער פון די באַ-רימטסטע גיבורים פונעם מלך שאול און צו דינען מיין פּאָלק מיט מיין מוט און בלוט. אַבער אַנטאָן די קרוין?... (קורצע פּוּזע) פּאַטער ישי, וואָס איז דיין מיינונג? ווילסטו, אַז דער יינגסטער פון דייןע זין זאָל אַזוי הויך דערהויבן ווערן? ביסטו מסכים, אַז איך זאָל טראַגן די קרוין פון ישראל אויף מיין קאַפּ?...

י ש י : זאָל געשען דער ווילן פון אַלמעכטיקן גאָט! איך גיב דיר מיין ברכה און ווינטש דיר גרויס הצלחה אין אַלץ וואָס דו וועסט אונ-טערנעמען אויף דיין נייעם און אומבאַקאַנטן וועג!

ד ו ד : אמן! כן יהי רצון!...

ש מ ו א ל, א ל ע ז ר און מ י ש א ל : אמן! כי יהי רצון!

ש מ ו א ל : איצט וועל איך דיך זאַלבן. (אינמיטן דער סצענע, מער צום

פאָדערגרונט, שטעלט זיך אויס די גרופע אַזוי: ישי, מיטן פנים צום צושויער; פאַר אים, אויף אַ קליינעם אָפּשטאַנד, איינער אַנט-קעגן אַנדערן, מיט דער זייט צום צושויער, לינקס — דוד און רעכטס שמואל; הינטער שמואלן אלעזר און מישאל. דורכן אָפענעם פענצ-טער פּאַלט אויף זיי דאָס גאַלדענע ליכט פון דער אויפגייענדיקער זון. שמואל נעמט אַרויס פון זיין בגד אַ צונויפגעראַלטן פאַרמעט און דערלאַנגט (דודן) נעם אַט־דעם כתב, דוד בן ישי, און באַהאַלט אים — ער קען דיר אַמאַל צונויך קומען. אין אים ווערט באַשטעטיקט די זאַלבונג מיט די אונטערשריפטן פון מיר און פון אַט־די יינגסטע צוויי פון מיינע תלמידים: אלעזר און מישאל, וועלכע וועלן קענען שטענדיק זיין דינע עדות. (נעמט אַרויס פון זיין בגד אַ האַרן מיט בוימל און באַשמירט דודס קאַפּ) אַט־אַזוי זאַלב איך דיר פאַר מלך פון ישראל, דוד בן ישי! דיין מלוכה וועט זיך אָנהייבן ערשט נאַכ־דעם ווי זיין גורל וועט האַבן דערגרייכט שאולן און ער וועט מער נישט זיין צווישן די לעבעדיקע. איך באַשווער דיר, אַז ביז דעמאַלט זאַלסטו נישט אונטערנעמען דאָס מינדסטע קעגן שאולן — פאַר קערט, דו זאַלסט אים דינען לויט אַלע מעגלעכקייטן. ערשט נאַך שאולס טויט וועסטו אַנטאַן די קרוין פון ישראל און דו וועסט אויפ־גיין פאַר דיין פּאַלט אַט־אַזוי ווי עס גייט איצט אויף די יונגע זון. דער אַלמעכטיקער וועט זיין מיט דיר און דו וועסט אויך ווערן אַ ליכט־זייל און אַ טרייסט־קוואַל פאַר די אומות פון דער וועלט. (פּויוזע) זיי געבענטשט און באַדאַנקט, האַר פון דער וועלט, דערפאַר וואָס דו האַסט מיך געשטאַרקט און האַסט מיר געהאַלפּן צו דער־לעבן ביז איצט.

אַ ל ע א י ב ע ר י ק ע : כן יהי רצון! אמן סלה!

(פ א ר ה א נ ג)

סוף.

שאַוּל און דוד

היסטאָרישע דראַמע אין צוועלף בילדער

פערזאנען

שאול, מלך פון ישראל
 אחינעם, זיין זוויב
 יהונתן, זיין עלטסטער זון
 מיכל, זיין יינגערע טאכטער, דודס פרוי
 אכנר, זיין שוועסטערקינד און הויפטמאן

{ זיינע יועצים	כלידע
	פּלטי

דוד בן ישי, יונגער העלד
 אחינעם הירזעאלית
 אביגיל הכרמלית

זיינע פרויען

{ זיינע ברודער	אליאב
	אבינדב

 שמה

{ זיינע חברים	יואב
	אבישג

 עשהאל

רוכא

פארקויפער

ערשטער קריגער

צווייטער קריגער

דריטער קריגער

גלית, דער פלישת

יורם בן עבן, שאולם אַמאָליקער דינער

ייננלם שטימוע

ערשטער מאן פון זיף

צווייטער מאן פון זיף

אביתר, אַ כהן

גד, אַ נביא

עמלקו, קנעכט
 קריגער
 מענער
 פרויען

פון פאלק }

באמערקונגען:

צווישן ערשטן און צווייטן בילד פארגייען צוויי־דריי מאָנאַטן. —
 דאָס צווייטע און דריטע בילד קומען פאַר דעמזעלבן טאַג און דאָס פערטע
 בילד קומט פאַר אויף צומאַרגנס. — דאָס פינפטע בילד קומט פאַר אין
 עטלעכע טעג אַרום נאַכן פערטן. — דאָס זעקסטע בילד קומט פאַר צוויי־
 דריי יאָר נאַכן פריערדיקן. — דאָס זיבעטע בילד קומט פאַר דעמזעלבן
 נאַכמיאַטג ווי דאָס זעקסטע און דאָס אַכטע דעמזעלבן אָונט ווי דאָס
 זיבעטע. — צווישן אַכטן און ניינטן בילד פאָרגייען עטלעכע יאָר. —
 צווישן ניינטן און צענטן בילד פאָרגייען אַכט־צען טעג. — צווישן צענטן
 און עלפטן בילד פאָרגייט איין נאַכט. — צווישן עלפטן און צוועלפטן
 בילד פאָרגייען פיר־פינף מאָנאַטן.

די גאַנצע דראַמע איז אויפגעבויט אויף פראַגמענטן פון די קאַפיטל־
 לעז ט"ז ביז ל"א פון ספר שמואל א' און קאַפיטל א' פון ספר שמואל ב'.

דאָס ערשטע בילד

א זאל אין שאולס פאלאץ. אין הינטערגרונט אַ ברייטער, אַפענער, פאַראַדנער אַריינגאַנג, צו וועלכן עס פירן עטלעכע טרעפן און דורך וועלכן עס זעט זיך אַן אַפגעהיטער גאַרטן. רעכטס און לינקס (פונעם צושויער) גרויסע פענצטער. ביי די זייטן פון טיר און פענצטער אַפגעצויגענע שווער רע פאַרהאַנגען. צו ביידע זייטן פון די טרעפן און ביי די פענצטער מאַ-סיווע שטיינערנע וואָזעס מיט בלומען. אינמיטן, מער צום פאַדערגרונט, אַ קיילעכדיקער טיש, וואָס איז פאַרשפרייט מיט אַ בונט־פאַרביקער דעקע און אַרום דעם טיש — זעקס רייך־געשניצטע שטולן.

ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף זיצן אַרום דעם טיש: לינקס שאול און אַבנר און קעגנאיבער — יהונתן און כלידע, דער מיניסטער. צוויי שטולן צום הינטערגרונט זענען פריי.

ש א ו ל : אויב די פלישתים זאַמלען זייערע חיילות צווישן שוכה און עזקה, אין לאַנד פון יהודה, לויט ווי עס האָבן אונדז איבערגעגעבן אונדזערע אויסשפירערס. דאָן טאַרן מיר נישט פאַרלירן קיין צייט און מיר מוזן וואָס גיכער אויפשטעלן אונדזער לאַגער אויף דער אַנדערער זייט טאַל, בכדי זיי זאַלן אונדז נישט איבערראַשן מיט זייער אַנפאַל.

א ב נ ר : ביסט גערעכט! און נאָך היינט פאַרנאַכט וועל איך אַפשיקן אַהין דאָס חייל, וואָס מיר האָבן שטענדיק אַנגעזאַמלט אין גבעה. אויסערדעם וועל איך אומפאַרזאַמט אַרויסשיקן שליחים צו די שבטים און פאַדערן זיי זאַלן שיקן זייערע רעזערוון. גלייכצייטיק וועל איך נאָכשיקן נאָך די מענטשן די וועגענער מיט דער שפיין און אַלע אַנ-דערע מאַטעריאַלן און אַרטיקלען. לויט די ידיעות פון אונדזערע

אויסשפירערס, האנדלען די פלישתים גיך און אנטשלאסן און אויך מיר טארן נישט צולאזן זיי זאלן אונדז טרעפן נישט צוגעגרייט.
 ש א ו ל : דו, כלידע, וועסט זיך באַלד דאַרפן פאַרנעמען מיט דעם אויס-
 צופולן די בלויון וואָס וועלן אַנטשטיין אין די סטאַדעס און מאַגאַ-
 זינען. מען קען זיך דאָסמאָל ריכטן אויף אַ לענגערער מלחמה און
 מען דאַרף פאַרויסזען און צוגרייטן, אַז עס זאָל גאַרנישט אויספעלן
 אין פאַרלויף פון דער גאַנצער צייט.

כ ל י ד ע : איך באַוואונדער דיין חכמה און ווייטזיכטיקייט, מלך שאול.
 נאָך היינט וועל איך אַרויסשיקן איבער די שטעטלעך און דערפער
 אונדזערע איינמאַנערס און אויפקויפערס און איך וועל זאָרגן דער-
 פאַר, אַז אונדזערע רעזערוון פון שפייז און מאַטעריאַלן זאלן באַ-
 נייט ווערן באַצייטנס און שפעדיק.

י ה ו נ ת : און איך וועל אויסקלייבן פון צווישן אונדזערע רעזערוון
 מענטשן די יינגסטע און קרעפטיקסטע מענער, וועל זיי געניט-מאַכן
 אין די תכסיסי-מלחמה, אין קעמפן מיט אַ שווערד און אין וואַרפן
 אַ שפיץ, און איך וועל אויסבילדן פון זיי ספעציעלע משחית-אַפטיי-
 לונגען, וואָס זאלן קענען גיין פאַרויס, אַן דער שפיץ פונעם געוויינט-
 לעכן חייל, אין פאַל ווען דאָס וועט נייטיק זיין.

ש א ו ל : ניין, מיין זון, איך גלויב, אַז דו וועסט עס נישט קענען טאָן,
 כאַטש עס וואָלט זיכער כדאי געווען, ווייל דאָסמאָל וועל איך אַליין
 מסתמא נישט קענען ארויסגיין מיט אייך אינאיינעם אויפן שלאַכט-
 פעלד — וועסטו מוזן זיין אַ הילף פאַר דיין קאַמאַנדיר אבנר אין
 דעם שווערן קאַמף.

א ב נ ר : פאַרוואָס וועסטו דאָסמאָל נישט קענען אַרויסגיין אין קאַמף,
 מלך שאול?...

ש א ו ל : ווייל איך בין קראַנק און אַפגעשוואַכט... וועל איך נישט קע-
 נען איבערטראַגן די אַלע אַנשטרענגונגען און וועל בלויון זיין אַ
 שטערונג פאַר אייך...

כ ל י ד ע : ס'איז ריכטיק, מלך שאול, לעצטנס האָב איך טאַקע געמערקט,
 אַז דיין געזונט-צושטאַנד איז נישט אין אַרדענונג. עפעס זענען דינע

אויגן טיפער אריין אין זייערע לעכער און די בליקן זענען אזוי אר-
מעטיק געווארן. אויך דיין פנים איז אויסגעמאָגערט געוואָרן און
גרויע האָר האָבן זיך באַוויזן אויף דיין קאָפּ און באַרד פאַר דער
צייט... די געשטאַלט איז אויך עטוואָס געבויגן און שלאַבעריק גע-
וואָרן...

י ה ו נ ת ן : אויך איך, פּאָטער, האָב עפעס געמערקט אין דיר...
א ב נ ר : אויך איך האָב דיר לעצטנס געפונען אַנדערש ווי נעכטן און
אייערנעכטן. אָבער וואָס־זשע טוט דיר וויי?... וואָס פעלט דיר?...
ש א ו ל : בייזע געדאַנקען פאַרפּאָלגן און מאַטערן מיך און לאַזן מיך
נישט צורו. זיי וואַרפן אויף מיר אַן אַ שווערן טרויער און רויבן ביי
מיר צו מיין מוט. איך האָב אַנגעוואוירן מיין שטענדיקן גוטן אָפּע-
טיט און, וואָס עס איז נאָך ערגער, דער דערפרישנדיקער שלאָף
אַנטלויפט פון מיינע אויגנדעקלעך. פאַרשטייט זיך, אַז דאָס אַלץ
פרעסט אויף מיינע כוחות.

א ב נ ר : וואָס־זשע, רעכנסטו, איז די סיבה פון דיין אויסטערלישער
קראַנקייט?

ש א ו ל : איך ווייס אויף געוויס, אַז שולדיק אין אַלץ איז דער ברוגו
מיטן אַלטן נביא שמואל.

כ ל י ד ע : אויב אזוי, מיין האָר, מוז מען זיך אַנשטרענגען צו קומען
מיט דעם אַלטן בכל האופן צו עפעס אַן איינפאַרשטענדעניש. אפשר
וואַלט איך געקענט נוצלעך זיין אין דעם פרט...

ש א ו ל : איך האָב שוין געפרוואוּט, אָבער אַן דערפּאָלג...

י ה ו נ ת ן : מיך האָט שוין דער פּאָטער געשיקט צום אַלטן נביא, בכדי
איך זאָל אים פאַרבעטן צו קומען אַהער קיין גבעה, אָדער צו פּוועלן
ביי אים ער זאָל אויפנעמען דעם מלך ביי זיך אין רמה, מיטן צוועק
זיך דורכצוריידין און צו זוכן אַן אויסגלייך. האָט מיך דער אַלטער
גאַנץ פריינטלעך אויפגענומען, אָבער ער האָט נישט געוואַלט מסכים
זיין נישט צום ערשטן און נישט צום צווייטן פאַרשלאָג. ער האָט מיר
געהייסן איבערגעבן מיין פּאָטער, דעם מלך, אַז איצט איז שוין צו
שפעט. איצט האָט זיך שוין דער האָר יהוה אָפּגעזאָגט פון אים, צו-
ליב דעם, וואָס ער האָט נישט אויסגעפּאָלגט זיינע געבאַטן.

ש א ו ל : נאכדעם האָב איך פאַרבוּיגן מיין כבוד און בין אליין געגאַנגען אומגעבעטענערדייט צום נביא שמואל. איך בין אָנגעקומען קיין רמה מיט איין איינציקן דינער אין דער פינצטערניש פונעם אָונט, ווען עס איז שווער געווען עמעצער זאָל מיר דערקענען. איך האָב מיין דינער אַריינגעשיקט מודיע צו זיין דעם נביא, אַז איך וואָרט אין דרויסן, אָבער ער האָט אים צוריקגעשיקט און געהייסן מיר זאָגן, אַז ער קען מיר נישט אויפנעמען, ווייל ער האָט אַ נדר געטאָן נישט מער צו זען מיין פנים אין משך פון אַלע יאָרן פון זיין לעבן. אוי- סערדעם האָט שוין איצט אַזאַ טרעפונג נישט קיין זינען, ווייל דער אַלמעכטיקער גאָט פון ישראל האָט שוין באַשלאָסן אַוועקצונעמען די מלוכה פון מיר און פון מיין הויז און ער האָט שוין אַפילו אויסגע- קליבן און באַשטימט אַ צווייטן אויף מיין אָרט... (קורצע פּרויזע). איצט עקבערן ביזע מחשבות אין מיין מוח און זיי צעפייניקן אומ- דערבאַרעמדיק מיין נשמה. איך ווייס, אַז צווישן פאַלק רעדט מען וועגן מיר און מען קוקט אויף מיר מיט מאַדנע אויגן... און דאָס מאַטערט מיר...

א ב נ ר : וואָס פאַר אַ בייזער און שטרענגער זקן דאָס איז...
ש א ו ל : איר האָט געדאַרפט זען וואָס ער האָט געטאָן צו אגג, דעם קיניג פון עמלק. איך וואָלט קיינמאָל נישט געווען געגלויבט, אַז אין דעם אַלטן גוף איז פאַראַנען אַזוי פיל כוח אַזעלכעס צו באַווייזן.

י ה ו נ ת ן : ער איז דאָך נאָך אַלעמען פאַרט אַ געטלעכער מאַן און דער הייליקער גייסט פאַרדאַפלט און פאַרדרייפאַכט זיינע כוחות...

כ ל י ד ע : און איך מיין, מיין האַר מלך, אַז דו דאַרפסט דעם גאַנצן ברוגז מיטן אַלטן נביא שמואל זיך נישט נעמען אַזוי שטאַרק צום האַרצן. די זינד וואָס ער וואָרפט דיר פאַר זענען גאַרנישט אַזעלכע שווערע און זיינע סטראַשוּנקעס זענען טאַקע מסתמא נישט מער ווי סטראַשוּנקעס. דאָס פאַלק איז מיט דיר און דו קענסט רואיק זיין... (קוקט זיך איין אין גאַרטן) ווער קומט עס דאָרטן אָן?... אַ, דאָס איז דאָך די האַרינטע מלכה און נאָך איר גייט דער רופאַ... (איבער די טרעפן קומען אַריין ביידע).

היסטארישע דראמעס

א ח י נ ע ם : (שאלס ווייב) עס איז דאך דערלויבט אריינצוגיין? ... מיר וועלן נישט שטערן?...

ש א ו ל : קומט אריין. מיר האבן שוין פארענדיקט אונדזער באראטונג. זיצט. (אחינעם זעצט זיך נעבן שאולן און דער רופא אויפן דערביי-איקן שטיל). די מלכה האט אייך אייגנטלעך געשיקט רופן אן מיין בפירושהר הסכמה...

ר ו פ א : איך האב דאס נישט געוואוסט, מיין האר מלך, און איך בעט אייך מיר מוחל צו זיין.

ש א ו ל : אייך האב איך נישט וואס מוחל צו זיין. איר האט געטאן אייער פליכט. און איך האב מיט מיינע פריערדיקע ווערטער חלילה נישט געוואלט אויסדריקן קיין שום בייזע כוונה בנוגע אייך. איך האב וועגן אייך און אייער קונסט געהערט בלויז גוטס און אזוי-ווי איר זענט שוין איצט געקומען אהער, וועל איך גערן אויסהערן אייער עצה. (פויזע) די מלכה האט אייך זיכער שוין איבערגעגעבן פון וואס איך ליד...
ר ו פ א : יא, מיין האר מלך, די הארינטע מלכה האט מיר איבערגעגעבן, און אין די לעצטע וואכן ליידט איר, צוליב בייזע מחשבות, פון אפע-טיטלאזיקייט, שלאפלאזיקייט און, אלס פועלייוצא פון אן אלגעמיינער צעטרייסלונג פונעם געזונט-צושטאנד.

ש א ו ל : זי האט אייך אלץ ריכטיק איבערגעגעבן, א, איך האב כמעט פארגעסן... די מענטשן וואס געפינען זיך דא מיט מיר, זענען מיינע נאענטסטע — שטערט אייך נישט זייער אנוועזנהייט? ... אויב יא...

ר ו פ א : קיינער שטערט מיך נישט.

ש א ו ל : ווי איר זעט, רופא, איז דאס פון וואס איך לייד אייגנטלעך גאר קיין ריכטיקע קראנקייט נישט. טאקע דערפאר האב איך נישט געהאלטן פאר נייטיק מען זאל אייך רופן. איך באטראכט נאך מיך אליין אלס מאן ביי די פולע כוהות און וואלט נישט וועלן מיט די אייגענע הענט שלעפן אויף זיך די עלטער. האב איך געטראכט, און מיין איצטיקע שלעכטע שטימונג וועט מיט דער צייט פון זיך אליין פארשווינדן.

ר ו פ א : דאָס קען מעגלעך זיין, אָבער זיכער איז עס נישט. דאָס פון וואָס דער האָר מלך ליידט קען נישט צוגעגליכן ווערן צו די אַלע קערפערלעכע קראַנקייטן, פון וועלכע סע ליידן געוויינטלעך די מענטשן. אין איצטיקן צושטאַנד איז אייער ליידן טאַקע אפשר נישט גאָר ערנסט, אָבער מען דאַרף באַצייטנס אָננעמען מיטלען און פאַר-היטן פון ערגערס. (קורצע פּוּיזע) איז צו מיין האָר מלך באַקאַנט די סיבה פון זיינע ביזנע מחשבות?

ש א ו ל : יא, אָבער איך וואָלט נישט וועלן ריידן וועגן דעם.
 ר ו פ א : דאָס איז גאַרנישט נייטיק, וואָס עס איז אָבער אומבאַדינגט נייטיק איז דער האָר מלך זאָל צונויפנעמען זיין גאַנצע ווילנסקראַפּט בכדי צו פאַרגעסן יענע סיבה און זי אַרויסצורייסן פון זיין נשמה. דאָס איז די ערשטע באַדינגונג געזונט צו ווערן.

כ ל י ד ע : דאָס האָב איך דאָך שוין אויך פריער געזאָגט.
 ר ו פ א : איך וועל נאָך היינט ברענגען פאַר מיין האָר מלך אַ געמיש פון געטריקנטע קרייטעכצער, וועלכע איך האָב אַליין צונויפגעקליבן אין פעלד און אין וואַלד. (צו אחינעם) מען וועט דיזעלבע דאַרפן אויפ-קאַכן אין קרישטאָלריינעם וואַסער, גוט אַפזייען און ערשט דערנאָך לאָזן זיך אַפזעצן. ווען דאָס געטראַנק וועט זיך אויסקילן, וועט דער האָר קיניג נעמען דערפון יעדן טאַג אַ קליין בעכערל דריי מאָל, לויט מעגלעכקייט נאָך יעדן מאָלצייט. אַט-דאָס געטראַנק וועט אים ברענ-גען רו און היילונג.

א ח י ב ע ם : דאָס געטראַנק וועל איך צוגרייטן אַזוי ווי דו האַסט דער-קלערט.

ר ו פ א : אויסערדעם נאָך עפעס. עס וואָלט גוט געווען צו געפינען אַ גוטן שפּילער אויפן פּידל, אַדער אויף דער לירע, און יעדעס מאָל, ווען עס וועלן אָנהייבן פּייניקן דעם האָר מלך זיינע ביזנע מחשבות, זאָל דער שפּילער אויפשפּילן פאַר אים. אויך דאָס וועט אַריינברענ-גען טרייסט און באַרואיקונג אין זיין נשמה.

כ ל י ד ע : איך ווייס פון אַזאַ אויסגעצייכנטן שפּילער. דאָס איז דוד, דער יינגסטער זון פון ישי, פון בית-לחם.

היסטארישע דראמעט

ש א ו ל : אויב אזוי, וועסטו אים שיקן ברענגען אהער.
כ ל י ד ע : דער ווילן פון מיין האר מלך וועט נאך היינט באַפרידיקט
ווערן.

ר ו פ א : (נאך אַ קורצער פויזע) איך ווינטש מיין האר, דעם מלך פון
ישראל, אַ פולע גענעזונג. (שטייט אויף) מיט אייער דערלויבעניש,
מיינע הויכגעשעצטע האַרן, וועל איך איצט גיין.

א ח י נ ע ם : בלייב נאך איין אויגנבליק, רופא. איך האָף, אַז דער מלך
וועט אויף מיר נישט ביזן ווערן... איך בעט יעדנפאלס ביי אים פאַר-
געבונג... (צעגערנדיק) איך ווייס... איך האָב געהערט... איך האָב
געהערט, אַז עס זענען פאַראַנען אַזעלכע רופאים, וואָס פאַרטרייבן
די בייזע געדאַנקען דורך אַן אַפּשפרעכעניש אַזאַ און דאָס העלפט
אויסגעצייכנט. האָסטו נישט דורכגעלאָזן אַט־דאָס ווירקזאַמע מיטל
אויס מורא פאַרן מלך, ווייל דו ווייסט, אַז ער פאַרפאַלגט שטרענג
אַלע שוואַרצקיינסטלערס און כישוף־מאַכערס? אויב, יאָ, בעט איך
מיין האַר מלך: דערלויב דעם מענטשן צו היילן דיך אויף אַט־דעם
שטייגער.

ש א ו ל : איך וויל צוליב טאָן מיין מלכה און דערלויב דיר מיר אַפּצו-
שפרעכן, האָב נישט קיין מורא, ווייל עס וועט דיר נישט געשען קיין
שום בייזס.

ר ו פ א : איך בין נישט קיין אַפּשפרעכער, מיין האַר, און איך גלויב נישט
אַז די שפּרוכן קענען עפעס העלפן. איך האַלט זיי פאַר לויטער
שווינדל. איך פּראַקטיציר מיין איידעלע היילקונסט מיט נאַטירלעכע
מיטלען, וועלכע איך געפין אין דעם האַר יהוהס וועלט, אַזוי ווי איך
האָב עס געלערנט ביי מיין גרויסן מייסטער אינעם לאַנד מצרים.

(פ א ר ה א נ ג.)

דאָס צווייטע בילד

אין לאַגער פון די בני־ישראל ביים עמק האלה. רעכטס און לינקס צו
עטלעכע געצעלטן, פאַרמירנדיק אַ שמאַלע גאַס. צווישן די געצעלטן עט-
לעכע ביימער. אין הינטערגרונט אַ לאַנדשאַפּט. ביים סוף פון דער גאַס
דרייט זיך מאַנאַטאָן הין און צוריק אַ באַוואַפנטער קריגער אויף דער וואַך.
ביי אייניקע פון די געצעלטן זיצן אויף שטיינער אומבאַוואַפנטע קריגער.
אויף איין אַרט שפילט איינער אויף אַ פאַסטור־פּיפל און אויף אַ צווייטן
דערקלערט עפעס איינער דעם אַנדערן, הפנים אַ סטראַטעגישן ענין, ציי-
כענענדיק מיט אַ שטעקן אויף דער ערד.

ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף קומט אַן אין פאַדערגרונט רעכטס אַ
יינגל, אַ פאַרקויפער, וועמענס גאַרטל און אַקסלען עס זענען באַהאַנגען
מיט זעקלעך, אַנגעפולטע מיט זיין סחורה. ער שטעלט זיך אָפּ אינמיטן
דער גאַס. כמעט גלייכצייטיק קומט אַן פון לינקס דוד בן ישי. אויף דער
פלייצע און פון די אַקסלען איבער דער ברוסט הענגען אויך ביי אים אַראָפּ
אַנגעלאַדענע זעקלעך. אויף דער לינקער זייט, צוגעפעסטיקט צום גאַרטל,
טראַגט ער אַ טאַרבע פון אַ פאַסטוד. אין דער רעכטער האַנט האַלט ער אַ
לאַנגן, אין אייבערשטן עקסטרעם געקרימטן, שטעקן פון אַ פאַסטוך.

פ א ר ק ו י פ ע ר : ניס און מאַנדלען געשמאַקע! קויפט, קינדער פון
ישראל, ביליק! באַקסערן, טייטלען, פייגן און ראַזשינקעס, אַזוי זיס
ווי האַניק! קויפט, העלדישע קריגער פון ישראל, האַלב אומזיסט!
(ווייל זיך לאַזן ווייטער גיין).

ד ו ד : וואַרט נאָר אַ וויילע, בחור, פאַרקויף מיר אַ קרענצל פייגן און
אַ מעסטל ראַזשינקעס. (נאַכדעם ווי ער באַקומט דאָס געפאַדערטע
און באַהאַלט עס אין זיין טאַש) וויפיל קאַסט עס?

פ א ר ק ו י פ ע ר : א פערטל שקל אינגאנצן.
ד ו ד : עס איז ביי דיר דווקא נישט אזוי האלב אומזיסט ווי דו שרייסט
אויס אויף די העכסטע קולות... די זאכן וואס דו פארקויפטסט וואקסן
דאך דא ארום אויף יעדן שריט און טריט... נאר, מילא... (באצאלט.
קורצע פויזע) זאג מיר נאר! דו ביסט דאך דא א היימישער — וועס-
טו אפשר וויסן. קענסטו נישט אמאל די דריי זין פון ישי פון בית-
לחם, וועלכע קעמפען אינעם הייל פונעם מלך שאול, אקעגן די פליש-
תים? און אפשר ווייסטו גאר וואו עס געפינט זיך זייער געצעלט?
פ א ר ק ו י פ ע ר : זיכער קען איך די בני ישי פון בית-לחם און אט איז
טאקע זייער געצעלט. (ווייזט אן אויפן ערשטן געצעלט אין פאדער-
גרונט רעכטס) ווער אבער ביסטו, יונגערמאן?

ד ו ד : איך בין זייער יינגסטער ברודער.
פ א ר ק ו י פ ע ר : (פאטשט מיט זי הענט ביים אריינגאנג פונעם גע-
צעלט) אליאב! אבינדב! שמה! קומט ארויס! אייער יינגסטער ברוד-
ער זוכט אייך! (די גערופענע קומען ארויס).

ד ו ד : זייט באגריסט, מיינע ברודער, אין נאמען פונעם אלמעכטיקן
גאט פון ישראל!

א ל י א ב : גאטס ברכה זאל רוען אויף דיר, בחור. אבער ווי קומסטו
אהער גאר און פלוצים?

ד ו ד : דער פאטער שיקט מיך צו אייך, בכדי איך זאל זען וואס איר
מאכט און אייך איבערגעבן זיינע גרוסן. (שטעלט אראפ די דריי
זעקלעך) איך ברענג אייך אויך דא, אלס געשאנק פון אונדזער גוטן
פאטער, אן איפה געבראטענע קערנער און צען היימישע ברויטן. און
אויסערדעם צען שאפענע קעזלעך פאר אייער קאפיטאן.

א ב י נ ד ב : באמת א פיינע מתנה און א נוצלעכע. וואסווע מאכט דער
אלטער פאטער ישי?...

ש מ ה : און וואס מאכן די פרויען און די קינדער און די איבעריקע ברי-
דער?...

ד ו ד : אלע זענען געזונט און שטארק, א דאנק דעם אלמעכטיקן! דער
פאטער איז אזוי רירעוודיק און גוט אויפגעלייגט ווי שטענדיק, אזוי

ווי איר זייט נישטאָ אין דער היים, האָבן די פרויען מער צו טאָן אין גאַרטן און אין פעלד, איידער אין קיך און אין הויז. און אויף די ברידער פאלט איצט די אַרבעט היפש שווערער ווי שטענדיק, ווייל איר זענט דאָך נישטאָ.

א ל י א ב : און וואָס הערט זיך אין דער סטאַדע און אין דער ווירטשאַפט בכלל?

ד ו ד : נישטאָ קיין באַזונדערע נייעסן...

פ א ר ק ו י פ ע ר : (וואָס האָט זיך ביז איצט איינגעהערט אין שמועס, גייט אַוועק, אויסשרייענדיק זיין געוויינטלעכן פזמון) ניס און מאַנדל לען געשמאַקע! קויפט, קינדער פון ישראל, ביליק! באַקסערן, טייטל לען, פייגן און ראַזשינקעס, אַזוי זיס ווי האַניק! קויפט, העלדישע קריגער פון ישראל, האַלב אומזיסט! (שטעלט זיך אָפּ ביי אַ גרופע און גייט ווייטער, ביז ער פאַרשווינדט אין הינטערגרונט. עס קומען צו צו די ברידער איינציקווייז עטלעכע קריגער, צווישן זיי אויך יואב בן צרויה פון בית־לחם).

ע ר ש ט ע ר ק ר י ג ע ר : ליב אייך אייער גאַסט, בני ישי! עס איז אַן אנגענעמע איבערראַשונג ווען עס קומט אָן פון דער היים דאָס יינגסטע ברודערל מיט מתנות...

א ב י נ ד ב : אַזוי איז עס. ס'איז אַ פרייד צו וויסן, אַז די אייגענע פאַר געסן דיך נישט. פאַרוזכט פון די געטריקנטע קערנער. (באָט זיי אָן דאָס געעפנטע זעקל און זיי פאַרוזכן).

צ ו ו י י ט ע ר ק ר י ג ע ר : (קייענדיק) עס איז געשמאַק צו פאַרוזכן אַ היימישן ביסן...

ש מ ה : מען דאַרף די זאַכן באַהאַלטן און זיין שפאַרעוודיק (טראַגט אַריין די זעקלעך אין געצעלט).

י ו א ב : (קומט אָן איילנדיק) זיי באַגריסט, דודל, אין נאָמען פונעם האַר יהוה! וואָס־זשע פאַר אַ גוטע נייעס ברענגסטו מיר פון מיין היים און פון בית־לחם בכלל?...

ד ו ד : אַלע זענען געזונט אין דיין היים און זיי לאָזן דיך גריסן. און אין בית־לחם בכלל איז איצט פיל אומעטיקער ווי פריער, נאָכדעם ווי

אזוי פיל יונגע מענער זענען אוועק אויף דער מלחמה מיט די פלישי-
תים... (דוד און יואב בלייבן אין פאָדער־גרונט, אָבער די איבעריקע
רוקן זיך אָפּ עטלעכע טריט, פאַרמירן אַ רעדל און שמועסן שטי-
לערהייט).

י ו א ב : און מיינע ברידערלעך אבישי און עשהאל, וואָס מאַכן זיי?

ד ו ד : זיי רייסן זיך אויך צו גיין אויף דער מלחמה און איך אליין וואָלט
עס אויך וועלן טאָן, אָבער מען לאָזט מיך נישט. עמעצער מוז דאָך
אָפּטאָן די אַרבעט אין דער היים אויך... (קורצע פּויע) זאָג נאָר,
יואב, ס'איז עפעס טשיקאווע אויף דער מלחמה? אַ סך מער טשי-
קאווע, אַ שטייגער, ווי אויף דער נאַכט־פּאַשע אין מדבר? ... עס זענען
זיכער פאַראַגען געלעגנהייטן אויפצוטאָן העלדישע טאַטן...

י ו א ב : עס הייבט זיך גאַרנישט אָן! עס איז דאָ דערווייל היפש לאַנג-
ווייליק. שוין וואַכנלאַנג ווי מען גרייט זיך צום קאַמף, אָבער דער-
ווייל איז נאָך גאַרנישט וויכטיקס געשען. מען שטייט איין מחנה
קעגן דער אַנדערער אין געשפּאַנטער דערוואַרטונג. די וואַכן קוקן זיך
אַנגעשטרענגט אויס די אויגן און אונטערן שוץ פון דער נאַכט־פּינצ-
טערניש גנבענען זיך אונטער אויסשפּירערס צו זען וואָס עס טוט
זיך ביים שונא! עטלעכע מאָל זענען שוין געווען צוזאַמענשטויסן
פון קעלענערע אָפּטיילונגען, אויסצופּראַוון די כוחות, אָבער ביידע
צדדים וואַרטן נאָך אַלץ אויף פאַרשטאַרקונג.

ד ו ד : אַבי איך האָב געמיינט ווער ווייס וואָס... (פּתּוּ הינטער די קוליסן
דערהערט זיך גלית הפּלישתים הייזעריקע, רייע און הייליקע שטים).

ג ל י ת : העי, איר דאָרטן, פּחדנים פון ישראל! האָזענע הערצער! וויי-
בערשע העלדן! ווי לאַנג נאָך וועל איר דאַרפן אייך אַרויספּאַדערן
אַזוי צו זאָגן: שיקט אַרויס אַנטקעגן מיר אייער גרעסטן גיבור און
לאַמיר ביידע קעמפּן. דורך דעם געראַנגל וועלן מיר פאַרשפּאַרן צו
פאַרגיסן דאָס בלוט פונעם פּאַלק, וועט אייער גיבור מיך מנצח זיין,
וועלן די פּלישתים דינען צו אייך. וועל איך אָבער אים באַזיגן, וועט
איר זיין אונדזערע קנעכט. איר גרויסע מויל־העלדן! איר באַרימט
זיך שטענדיק מיט אייער מעכטיקן גאַט, וועלכער האָט אייך באַ-

פרייט פון מצריים און געהאלפן אין אזוי פיל נויטן — פארוואס זשע פארלאזט איר זיך נישט אויך איצט אויף אייער גאט, וועלכן קיינער האט נאך נישט געזען? ער וועט אויך ארויסהעלפן דעם וואס איר וועט ארויסשיקן קעגן מיר. (בשעת עס הילכט אפ גליתעס שטים, לאָזן די בני ישראל אַראָפּ זייערע קעפּ).

ד ו ד : (שפּאַסיק) וואָסזשע איז דאָס, יואב בן צרויה?...

י ו א ב : דאָס איז אַ פּלישטישער ריז פון גת, וועלכער רופט אונדז אַט-אזוי אַרויס שוין אין משך פון טעג און וואָכן.

ד ו ד : און איר שוויגט? איר לאָזט זיך אזוי באַליידיקן און קיינער גייט נישט אַרויס אַקעגן אים?

י ו א ב : ער איז אַ קאַלאָס, אַן אויסטערלישער מאָנסטער, וואָס ווערט געבוירן צווישן מענטשלעכן מין איינמאַל אין הונדערטער יאָרן. דערצו איז ער נאָך מוראדיק באַוואָפנט פונעם קאַפּ ביז די פיס. וואַרפט ער אַן אַ פּחד אויף די שטאַרקסטע און מוטיקסטע און קיי-נער וואָגט נישט זיך צו פאַרמעסטן מיט אים. דער מלך שאול האָט שוין אָנגעבאַטן אַ גרויסע באַלוינונג פאַר דעם, וואָס וועט אַרויס קעגן אים, אָבער אויך דאָס העלפט נישט...

ד ו ד : (סאַרקאַסטיש) אייער גלויבן אין דער הילף פון אונדזער האָר יהוה איז הפנים נישט זייער גרויס. (קורצע פּויזע) אויב אזוי וועל איך אַרויסגיין קעגן דעם פלישתי גלית און דער אַלמעכטיקער האָר וועט מיר העלפן אים בייצוקומען.

י ו א ב : דו וועסט אַרויסגיין קעגן דעם פלישתי גלית?... דו ביסט דאָך ווי אַ פּליג קעגן אים...

ד ו ד : איך וועל אַרויס קעגן דעם ריז און דער גרויסער גאָט פון ישראל וועט מיך שטאַרקן!

י ו א ב : אליאב! אבינדב! שמה! און איר אַלע איבעריקע! הערט אַ נייעס — דוד וויל אַרויסגיין קעמפן מיטן פלישתי גלית! (די גערופענע קומען צו, די ברידער האַסטיקער פון די אַנדערע פון דער גרופע).

א ל י א ב : איז דאָס ריכטיק, דוד? פאַלט דיר טאַקע איין דאָס צו טאָן? ד ו ד : יאָ! איך וועל דאָס טאָן! ווייל איך גלויב פּעסט אין אונדזער

גרויסן האָר יהוה און איך קען נישט פאַרטראַגן די שאַנד, וואָס דער פלישתי ברענגט איבער ישראל.

א ל י א ב : האָסטו אָבער באַטראַכט, אַז טאַמער געשעט מיט דיר חלילה עפעס וועל איך, דיין עלטסטער ברודער, דאַרפן ענטפערן אונדזער אַלטן פאַטער ישי פאַר דיר?...

א ב י נ ד ב : באַטראַכט דיך גוט, דוד, וואָס דו ווילסט גיין טאָן... עס איז גאַרנישט קיין קלייניקייט...

ש מ ה : עס איז דיר נישט אייבער פון דייע געוואַגטע יינגלישע, שטיי פּערישע אויפטוען...

ד ו ד : זיי רואיק, ברודער אליאב, פאַר מיר וועט ענטפערן אונדזער אַל-מעכטיקער האָר יהוה, וועלכער וועט מיך באַשירעמען און באַהיטן. און אייך, אביגדב און שמה, זאָג איך אַז איך ווייס זייער גוט וואָס איך וויל גיין טאָן. דאָס איז זיכער נישט קיין יינגלישע שטיפּעריי, כאַטש אויפן האַרצן איז מיר אַזוי לייכט, ווי ווען עס וואַלט זיך גע-האַנדלט וועגן אַ שפּילעריי...

א ל י א ב : מיר האָט באַלד דאָס האַרץ געקלאַפט פון אומרויאיקייט, ווען דו ביסט אָנגעקומען אַהער. פאַר מיר זענען דאָך באַקאַנט דייע הינטערליסטיקע און פאַררעטערישע מחשבות און דיין קרענקלעך שטרעבן צו גרויסע אויפטוען. האָסטו איינגערעדט דעם אַלטן פאַטער, וועלכער גיט דיר אַלץ נאָך, ער זאָל זיך שיקן אַהער, בכדי זיך כלומרשט צו זען מיט אונדז. אָבער אין דער ווירקלעכקייט האָסטו געזוכט מלחמה אַוואַנטורעס. פאַרוואָס האָסטו איבערגעלאָזט אויף פּרעמדע הענט דאָס ביסל שאַף און רינדער?... וואַלט בעסער געווען געבליבן אין דער היים און אָפּגעהיט אונדזער ביסל גוטס!...

ד ו ד : צערן נישט אַזוי שטאַרק, גוטער אליאב, וועסט מיך נאָך לויבן און בענטשן פאַר דעם וואָס איך גיי נקמה נעמען, מיט גאָטס הילף, אַן דעם געצאנדנער פלישתימישן ערל פאַר די ביטערע באַליידי-קונגען וואָס ער האַלט אין איין וואַרפן אויף אונדז.

ע ר ש ט ע ר ק ר י ג ע ר : איך הייב אַן צו באַקומען דורך-אָרץ פאַר דיר, בחורל, אַזוי פיל מוט און אַנטשלאַסנקייט איז זעלטן צו טרעפן.

י ו א ב : פון קלייבווייז אן איז ער געווען א העלדישער געוואגטער יונג!
צ ו ו י י ט ע ר ק ר י ג ע ר : האַסטו שוין עפעס באַוויזן אויפצוטאָן ביז
איצט?...?

ד ו ד : כ'האָב שוין איינמאַל דערשלאָגן אַ פלישתי וואָס האָט מיך באַר
ליידיקט. יענער איז נישט געווען אַזאַ ריז ווי אַט־דער גלית. לויט
איר באַשרייבט אים, אָבער קיין שיפּע־זיבעלע איז ער אויך נישט
געווען און ער איז געווען באַוואָפנט מיט אַ שווערד.

ע ר ש ט ע ר ק ר י ג ע ר : ווי־אָזוי האַסטו באַוויזן עס צו טאָן?..
ד ו ד : דאָס קען איך אייך נישט אויסזאָגן, אָבער כאַטש קיין עדות זענען
דערביי נישט געווען, מעגט איר מיר עס גלויבן. איך קען אייך בלויז
אָזוי פיל מגלה זיין: מוט געפאַרט מיט שכל קען אַלץ באַווייזן, אַפילו
אומגלויבלעכעס.

י ו א ב : ס'איז אמת. מוט און שכל האָבן אים קיינמאַל נישט געפעלט.
צ ו ו י י ט ע ר ק ר י ג ע ר : פונדעסטוועגן, דאַכט זיך מיר, אַז דו באַר
רימסט זיך דאָ אַביסל, בחורל.

ד ו ד : איך באַרים מיך? ... גוט! ... וועל איך אייך דערציילן וועגן אַן אַנ־
דער שטיקל אַרבעט, אויף וועלכן איך האָב שוין יאָ עדות. (קורצע
פויזע) איך האָב געטויט אַ לייב און דווקא נישט עפעס אַ יונג נאַריש
לייבעלע, עס איז געווען אַן אויסגעוואַקסענער, מאַיעסטעטיש־מעכ־
טיקער ר' לייב, אַ פאַרזיכטיקער און דערפאַרענער מסתמא אויסצור־
מיידן געפאַרן. זיין אומגליק איז געווען וואָס ער איז הפנים געווען
זייער שטאַרק הונגעריק...

ע ר ש ט ע ר ק ר י ג ע ר : ווען אַ לייב איז הונגעריק, פאַרדאָפלען זיך
זיינע כוחות און ער ווערט צערייצט. דעמאָלט איז ער נאָך געפער־
לעכער ווי שטענדיק — דאָס ווייסן אַלע. פאַרוואָס־זשע זאָגסטו, אַז
דער הונגער איז געווען זיין אומגליק?

ד ו ד : ווייל צוליבן הונגער האָט ער פאַרגעסן צו זיין פאַרזיכטיק און
דאָס האָב איך אויסגענוצט קעגן אים.

צ ו ו י י ט ע ר ק ר י ג ע ר : דערצייל פונדעסטוועגן, בחור, ווי־אָזוי דו
האַסט עס געמאַכט?...

היסטארישע דראמעס

ד ו ד : דאָס קען איך אייך אויך נישט דערציילן, ווייל אויך דאָס איז אַ סוד. אָבער יואב איז געווען דערביי און האָט אַלץ געזען — ער איז מיין עדות, כאָטש אויך ער וועט אייך נישט דערציילן קיין שום פרטים. אויף דעם האָט ער געגעבן זיין וואָרט.

י ו א ב : קיין פרטים וועל איך טאָקע נישט דערציילן, ווייל איך בין גע- בונדן מיט אַ וואָרט. אָבער איך באַשטעטיק דאָ פאַר אייך גאַנץ פיי- ערלעך און אויפריכטיק, אַז מיין חבר דוד בן ישי האָט פאַר מיינע אויגן דערשלאָגן אין מדבר אַ מעכטיקן לייב, וואָס האָט געמוזט אָפּלאָזן זיין פּאַנג און אויסהויכן די נשמה.

ע ר ש ט ע ר ק ר י ג ע ר : און איך מיין, אַז דאָס איז מסתמא געווען אַ קאַץ. אָבער איר זענט ביידע געווען אַזוי שטאַרק דערשראָקן, אַז אַנשטאַט אַ קאַץ האָט איר געזען אַ לייב...

י ו א ב : מיר האָבן פון דעם לייב אָפּגעשוונדן די פעל און זי געפינט זיך נאָך היינט אין ישיס הויז.

א ל י א ב : דאָס איז ריכטיק, די פעל געפינט זיך אין אונדזער הויז.

א ב י נ ד ב : מיר היטן זי אָפּ ווי אַ טייערע זאַך.

ש מ ה : זי הענגט אויף דער וואַנט אין דער קאַמער, וואו מיר באַהאַלטן אונדזער כלי-זיין.

צ ו י י ט ע ר ק ר י ג ע ר : ווי-אַזוי-זשע פאַרט האָסטו אָפּגעטאַן דאָס שטיקל אַרבעט, בחור?

ד ו ד : (שעלמיש) פשוט... ווען דער לייב האָט זיך אַ לאַז געטאַן אויף מיר, האָב איך אים אָנגעכאַפט פאַר דער באַרד און האָב אים דער- שלאָגן...

צ ו י י ט ע ר ק ר י ג ע ר : וואָס? וואָס? ווי-אַזוי איז עס געווען?... האָסט אים פריער אָנגעכאַפט פאַר דער באַרד און דערנאָך האָסטו אים דערשלאָגן?...

ד ו ד : שוטה, וואָס איז דאָ די נפּקא-מינה?... כ'האָב אים פריער דער- שלאָגן און דערנאָך האָב איך אים אָנגעכאַפט פאַר דער באַרד! (אלע שיסן אויס מיט אַ געלעכטער.

(פאַרהאַנג פאַלט שנעל).

דאָס דריטע בילד

דעם מלך שאולס געצעלט. רעכטס אַ פעלדבעטל. לינקס שטענדערס, אויף וועלכע עס הענגען די כלי־זיין. אינמיטן אַ טישל מיט צוויי בענק־לעך. דאָס בעט און דאָס טישל זענען איבערגעדעקט מיט פאַרביקע דע־קעס. צום הינטערגרונט אַ ברייטער, אַפענער אַריינגאַנג, דורך וועלכן עס זעט זיך אַ לאַגער פון געצעלטן און אַ בלויער הימל.

ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף זיצן ביים טישל, רעכטס שאול און לינקס אבנר. צווישן אַריינגאַנג און טישל שטייען: דוד און הינטער אים אליאב און יואב.

ש א ו ל : איז עס טאַקע ריכטיק, אַז דו ווילסט אַרויסגיין קעגן דעם פלישתי גליח?

ד ו ד : ס'איז ריכטיק, מיין האַר מלך!

ש א ו ל : אַבער ווי־אַזוי וועסטו דאָס קענען טאָן? יענער איז אַ ריז און אַ געניטער קריגער און דו ביסט אַ שוואַך יינגל, וואָס האָט נאָך נישט פאַרווכט דעם טעם פון מלחמה. איך קען דיך פאַר אַ גוטן לירער־שפּילער, ווייל דו האָסט שוין אַפט געשפּילט פאַר מיר, אַבער צי קענסטו אויך האַלטן אַ שווערד, אַדער אַ שפּיו, אין האַנט?...

י ו א ב : ער קען פעכטן מיט אַ שווערד און וואַרפן אַ שפּיו נישט ערגער פון אַ געניטן קריגער. אויסערדעם איז ער אַן אויסגעצייכנטער שיי־סער פון פּייל־און־בויגן און צילער מיטן שלידערער. איך האָב אים געזען זיך באַנוצן מיט די כלערליי וואָפן אויפן געניטונגס־פּלאַץ.

ש א ו ל : אַזוי גאָר?... און ער זעט אויס צו זיין אַ געציטערטער און צע־פּיעשטשעטער ברוקונים...

א ל י א ב : דאָס איז ער טאַקע אויך, כאַטש ער איז מוטיק און אַנט־שלאָסן. אַבער טאַמער געשעט מיט אים עפּעס חלילה וחס, וועט אונדזער אַלטער פּאָטער נישט קענען מער געפּינען קיין טרייסט.

א ב נ ר : אליאב פון בית-לחם! מיך וואונדערט זייער שטאַרק אויף דיר. דו ביסט דאָך יאָ אַ געניטער קריגער און אַזעלכער, ווי אויך זיינס גלייכן, טראַכט נישט איבער טאַמער וועט חלילה מיט אים עפעס געשען — ער קלערט בלויז ווי-אַזוי בעסער צו שלאָגן דעם שונא.

ד ו ד : איך טו שטענדיק אַזוי און איך רעכן, אַז דאָס איז די הויפט-סיבה פון דעם וואָס עס האָט זיך מיר שוין איינגעגעבן אין מיין יוגנט לעבן צו דערשלאָגן אַ באַוואַפנטן פלישתי און צו טויטן אַ לייב און אַ בער אויף דער נאַכט-פאַשע אין מדבר.

ש א ו ל : דאָס אַלץ האָסטו שוין באַוויזן אויפצוטאָן?

א ב נ ר : פאַרוואָר, נישט קיין סך מענער פון יהודה און ישראל קענען זיך באַרימען מיט אַזעלכע געוואַגטע טאַטן.

י ו א ב : איך בין געווען דערביי און איך האָב עס געזען ווי-אַזוי ער האָט דערשלאָגן דעם לייב.

א ל י א ב : ער האָט אַהיימגעבראַכט די פעל פון דעם לייב און אויך פון דעם בער און ביז צום היינטיקן טאַג היטן מיר עס אָפּ אין אונדזער הויז.

ש א ו ל : און אַ פאַנצער, אַדער אַ קיווער, האָסטו שוין אַמאָל אָנגעטאָן אויף זיך, דוד בן ישי?

ד ו ד : ניין, מיין האַר מלך, אַזעלכע האָב איך נאָך קיינמאָל נישט גע-פרואווט אָנצוטאָן...

ש א ו ל : ווי אַזוי-זשע וועסטו גיין קעמפן מיטן פלישתיים-ריו גלית, וועלכער איז באַוואַפנט און פאַרפאַנגערט מיט קופער און מיט אייזן פונעם קאַפּ ביז די פיס?...?

ד ו ד : איך מיין, אַז דער בעסטער פאַנצער איז דער גלויבן אינעם אַל-מעכטיקן גאָט און דאָס בעסטע געווער איז אַ גוטע עצה, וואָס זיין הייליקער גייסט גיט איין אַ מענטשן אין דער ריכטיקער מינוט. אָבער איך קען פּרואוון אַנטאָן אויך מעטאַלענע כלי-זיין...

ש א ו ל : אדרבה, מעסט אָן מיינע מלחמה-כלים, וועלן מיר זען. (אליאב און יואב העלפן אים צו).

ד ו ד : גוט, איך וועל אָנמעסטן. (ער גייט אַריבער צום פּאָדער-גרונט און

אליאב און יואב גייען אים נאך. זיי טוען אים אָן דעם קופערנעם העלם, וועלכער פאלט אים אַראָפּ איבער די אויערן. דערנאָך טוען זיי אים אָן דעם פּאַנצער, וועלכער איז אויף אים צו גרויס. ער דריקט אויס זיין אומצופרידנקייט מיט קאַמישע גרימאַסן. פּרוואַווט גיין און באַוועגן מיט די הענט, זיך איינבייגן און אויסגלייכן. אָבער דאָס געלינגט אים נישט ווי עס באַדאַרף צו זיין. אַט־די מכשירים זענען נישט פאַר מיר, מיין האַר מלך. איך מיין צו זאָגן, אַז נישט נאָר זענען זיי נישט לויט מיין מאָס, נאָר ווען זיי וואַלטן אַפילו געווען ספּעציעל צוגעפּאַסט פאַר מיר, וואַלטן זיי ערשט רעכט נישט גע־טויגט פאַר מיר. איך ווייס, אַז מיין גרעסטע מעלה איז פלינקייט, פלינקייט פון דער קערפּערלעכער באַוועגונג און פונעם געדאַנק. אָבער אַט־די כלים פענטען מיך און זיי האַמעווען יעדן ריר מיינעם. איך בין זיכער, אַז איך וועל קענען אויסקומען פיל בעסער און אויפ־טאָן אַ סך מער אָן זיי.

ש א ו ל : גוט, טוט אים אויס! איך צווייפל זייער שטאַרק צי מעגן מיר דיך אַרויסשיקן קעגן גליתן. דו פאַרמאָגסט בלי־ספק אַ סך נייטיקע מעלות צו ווערן מיט דער צייט אַ באַרימטער גיבור אין ישראל. אָבער דערווייל וואַלט עס געהייסן צופיל ריזיקירן. (אליאב און יואב נעמען אַראָפּ פון דודן דעם פּאַנצער און דעם העלם).

ד ו ד : מיין האַר מלך! באַווייז מיר דיין גענאָד און דערלויב מיר זיך צו פאַרמעסטן מיטן געצנדינערישן ערל, נישט קוקנדיק אויף דינע צווייפלען. מיין גאַנצע נשמה גאַרט זיך נוקם צו זיין אָן אים פאַר דער שווערער באַליידיקונג וואָס ער האָט געוואָרפן אויף אונדז און איך פיל. אַז דעם האַר יהוה איז עס וואוילגעפעלן און ער וועט זיין מיט מיר...

ש א ו ל : (קוקט זיך איבער מיט אבנרן, אין וועמענס בליק ער זעט הסכמה) גוט! גיי אין נאָמען פון אונדזער אַלמעכטיקן גאָט! זאָל מען צווייסן געבן די פלישתיים, אַז מאָרגן אינדערפרי וועט ער זיך פאַרמעסטן מיט זייער גיבור גלית!

(פ א ר ה א נ ג).

דאָס פערטע בילד

אַ לאַנקע אין טאַל. רעכטס און לינקס, קוסטן און ביימלעך. אין הינטערגרונט אַ לאַנדשאַפּט מיט אַ דערפל אין דער פּערספּעקטיוו.

ווען דער פּאַרהאַנג גייט אויף, מאַרשירט אַריין פון לינקס מיט פּאַר-ראַדנעם טראַט, אַ האַפּערדיקער און זיכערער, גלית דער פּלישתי אין זיין פּולער באַוואַפּענונג. זיין פּראַכטיקער פּאַנצער איז געמאַכט פון קופּערנע בלעכן, ווי פון שופּן, און ביי יעדן טראַט און ריר מאַכט ער אַן אַ ליאַרעם און אַ קלינגעריי. פון רעכטס קומט אַן באַשיידן דוד, מיט זיין שטעקן און טאַרבע פון אַ פּאַסטוד.

ג ל י ת : (שטעלט זיך אָפּ און צעלאַכט זיך). כאַ-כאַ-כאַ... כאַ-כאַ-כאַ...
ס'איז פשוט אַ געלעכטער! דו שאַלטיק איינער! דו וועסט עס זיין מיין קעגנער?... דו שמענדיק! דו שנעק! דו מיינסט טאַקע אויף אַן אמת זיך צו פאַרמעסטן מיט מיר?

ד ו ד : איך וועל קעמפן מיט דיר, דו אומבאַשניטענער געצנדיגער, און איך וועל דיך אויך בייקומען, מיט דער הילף פון מיין אַלמעכטיקן לעבעדיקן גאַט!

ג ל י ת : כאַ-כאַ-כאַ... כאַ-כאַ-כאַ... ס'איז באמת אַ שאַד וואָס ס'איז דאָ נישטאָ ווער עס זאל מיט מיר מיטלאַכן. מיט דער הילף פון דיין גאַט, זאָסטו, וועסטו מיר בייקומען?... מיט דער הילף פון יענעם גאַרנישטדיקן, לופטיקן גאַט, וועמען קיינער האָט נאָך נישט געזען און נישט אַנגערירט?... אַזוי שטאַרק פאַרלאַזסטו דיך אויף אים, אַז דו האָסט אַפילו נישט מיטגעבראַכט מיט זיך נישט קיין שפּיז און נישט קיין שווערד?...

ד ו ד : ער איז מיין שפיוז און מיין שווערד, ער איז מיין פאנצער און מיין שויץ און אויף אים פארלאז איך מיך אינגאנצן!

ג ל י ת : דו נארישער שמויגער איינער! דו וויסטט הפנים נישט וואס עס טוט זיך מיט דיר! צי מיינסטו אפשר, אז איך וועל מיך דערשרעקן פאר דיינע בלאַנדע לאַקן און פאַר דיין שיינ פנימל און איך וועל אַנטלויפן פאַר דיר? אַדער אפשר שטעלסטו דיר פאַר, אז דו האָסט דאָ צו טאָן מיט עפעס אַ הינטל, פאַר וועלכן עס איז גענוג אַ שטעקן?...

ד ו ד : דו אומגלייביקער גולם איינער!... דאָס איז נישט קיין שטעקן. (כאַפט אַראָפּ דעם אייבערשטן געבויענעם טייל, באַהאַלט אים אין זיין טאַרבע און עס אַנטפלעקט זיך דער אויסגעשאַרפטער איינער־נער שפּיק). דאָס איז אַ בכבודיקער שפּיוז, מיט וועלכן איך האָב שוין אַמאָל דערשלאָגן דיינעם אַ באַוואָפּנטן לאַנדסמאַן, אַ מעכטיקן לייב און אַ ווילדן בער, וועלכע זענען געווען נאָך געפערלעכער ווי יענער.

ג ל י ת : אַזוי גאַר? וואָס־זשע מאַכסטו דיר די גאַנצע צייט אַזוי טאַמע־וואַטע אָון מיטאַמאָל שפּרינגסטו גאַר אַרויס מיט אַ שטיקל שוואַרץ־קינצלעריי?... מיר דאַכט זיך, אז איך האָב געהאט אַ גרויסן טעות אין דיר, דו ביסט גאַרנישט אַזוי נאַריש, ווי דו וואָלסט וועלן מאַכן יענעם גלויבן, מיר דאַכט זיך, אז דו ביסט אַזאַ מין פּיקסל, וואָס מאַכט זיך כלומרשט געפּגרט, אַבער פּלוצים טוט עס אַ טויטלעכן ביס, נו, איז אויב דו האָסט טאַקע אַזאַ וואַזשנעם שפּיוז, טאָ פאַר־טיידיק איצטער דיין לעבן, אויב דו ווילסט נישט, אז די קראַען און די שאַקאַלן זאָלן זיך היינט מאַכן אַ יום־טובדיקע סעודה פון דיין פּגרי! (צילט זיך מיט זיין שפּיוז, דוד בלייבט אויף זיין אַרט, אַ גע־שפּאַנטער, און באַטראַכט יעדן ריר זיינעם, אין מאַמענט ווען ער שליידערט דעם שפּיוז, שפּרינגט דוד פלינק אָפּ אַן אַ זייט, דער שפּיוז טרעפט נישט גאַר ווייט פון אים).

ד ו ד : (הייבט געלאָסן אויף דעם שפּיוז, פאַר זיך), אַ לויב און אַ דאַנק דיר, אַלמעכטיקער גאָט פון ישראל, וואָס דו האָסט איצט אַרויסגע־שלאָגן אַט־דעם געפערלעכסטן וואָפּן פון די טמא הענט פון מיין קעג־

היסטארישע דראמעס

נער! (צו דעם איבערראשטן גליתן) איך וועל דיין שפיז באהאלטן, פלישתי, ער וועט מיר נאך אמאל צונוץ קומען.

ג ל י ת : (נערוועז, צוליב דעם וואָס ער האָט נישט געטראָפּן). כ'האַב מיך מיישב געווען, דו פאַרשאַלטענער עברים־בענקאַרט! דו ביסט גאַרנישט קיין פּיקסל. ביסט אַפּילו נישט קיין שאַקאַל. דאָס וואַלט געווען פאַר דיר צו אַ הויכע מדרגה. עס וואַלט געווען צופּיל כבוד פאַר דיר, ווייסטו וואָס דו ביסט? זאָל איך דיר עס זאָגן? דו ביסט גאַר אַ פּלוי. יא, אַ פּלוי ביסטו גאַר! ווייניקסטנס שפּרינגסטו אַזוי ווי אַ פּלוי. אַ פּלוי קען אויך בייסן, אָבער נישט אַזוי שטאַרק ווי אַ פּיקסל. יעדנפאַלס איז עס אַ קליין נבוהדיק אומפּלייט, וועלכעס מען דאַרף פאַרניכטן!

ד ו ד : (אַלץ געלאַסן, אָבער פּראַוואַצירנדיק) גוט, דו אומגלייביקער, מגושמדיקער פּלישתישער געצנדינער! האָסט שוין באַפּרידיקט, דאָכט זיך, דיין פאַרסמט בייז האַרץ מיט אַ פאַרפּלייצונג פון זידלערייען. איצט וועל איך דיר זאָגן ווער דו ביסט. ווייסטו ווער דו ביסט? דו ביסט אַ גאַרישער, אומריינער, פאַרעיופּושטער חזיר, וועלכער טייגט אָבער, אַז קיין שענערס און קיין בעסערס פון אים איז נישטאַ.

ג ל י ת : (דערצערנט) האָ! דו חוצפהדיק ישראלער מפּיל־ממזרל! ווי וואָגסטו עס צו מיר אַזוי צו ריינדן? (ציט זיין שווערד פון דער שייד און לאַזט זיך אויף דודן) איצט איז שוין געקומען דיין סוף. (דוד, מיט ביידע שפּיזן אין די הענט, רייצט אים און דערצערנט אים נאָך מער. אָבער ווען ער דערנענטערט זיך צופּיל, מיידט ער אים פּלינק און קונציק אויס. אַט־אַזוי יאָגן זיי זיך עטלעכע וויילעס איבער דער בינע און בשעת מעשה מאַכט דעם פּלישתיס פּאַנצער אַן אַ שרעק־לעכן טומל. צום סוף בלייבן ביידע קעגנער ווידער שטיין, יעדער איינער אויף דעמזעלבן פּלאַץ וואו ער איז געשטאַנען ביים אָנפאַנג פון דער סצענע. ס'האַט זיך אויסגעוויזן, אַז גלית איז דער אָנגריי־פּער, אָבער אין דער ווירקלעכקייט איז די איניציאַטיווע געווען אין דודס הענט). אויף־אויף! ווי דו האָסט מיך אויסגעמאַטערט, דו שפּרינג־גענדיק גאַרנישטל! (סאַפעט שווער).

ד ו ד : ווי אזוי זאלסטו נישט פארמאטערט ווערן, דו גולמעוואטע בארג פלייש, אז דו שלעפסט אויף זיך אזא משא פון קופער און אייזן. אבער ס'מאכט נישט אויס, מיר האבן נאך צייט זיך ווייטער צו שלאגן. דו מעגסט דערווייל אביסל איבערכאפן דעם אטעם. קענסט אפילו אראפנעמען אויף א וויילע כאטש אט-דעם שווערן העלם דיין נעם... (פאר זיך אליין) דער גולם פאלגט! געלויבט ביסטו, אלמעכ-טיקער האר יהוה, דערפאר וואס דו העלפסט מיר ארויס אין דער איצטיקער געפערלעכער שעה.

ג ל י ת : (טוט אויס דעם העלם, הענגט אים אויף זיין לינקן ארעם און שפארט זיך אן מיט ביידע הענט אן דער שווערד. דערלייכטערט) אך, ווי גוט! און דו, יינגל, וואס מורמלסטו דארטן? דו רופסט צו הילף דיין מאמען, אדער עס האט זיך דיר גאר פארוואלט אין מיטן דריי-נען, אין סאמע רעכטן קאמף, צו זאגן א תפילה צו דיין לופטיקן גאט?...

ד ו ד : ס'איז גארנישט. כ'האב מיך אן עפעס דערמאנט... (לייגט אוועק ביידע שפיזן. פאר זיך אליין) וועלכן זאל איך נעמען? (זוכט אין זיין טארבע) וועלכער איז דער ריכטיקער? אט-דער גלאטער און שפיציקער שטיין איז דער ריכטיקער (נעמט ארויס דעם שטיין און דעם שליידערער. צילט שנעל).

ג ל י ת : וואס האסטו דארטן? (אין דעמזעלבן מאמענט טרעפט אים דודס שטיין אין שטערן אריין. ער צענעמט די הענט, ווי צו כאפן זיך פארן קאפ, און דער העלם פאלט אראפ מיט א קלונג נעבן אים, פון איין זייט, און די שווערד פון דער אנדערער. די הענט לאזן זיך אבער באלד קראפטלאז אראפ, ער טוט א מוראדיקן רעווע און פאלט מיטן פנים צו דער ערד).

ד ו ד : א גרויסער דאנק און א לויב דיר פאר דיין חסד, אלמעכטיקער גאט פון ישראל! אזוי ווי דער זאלן אומקומען אלע דיינע און דיין פאלקס שונאים! (פון רעכטס הערן זיך אויסגעשרייען פון פרייד און יובעל און פון לינקס פון שרעק און פאניק, ער לויפט צו צום טויטן גלית. הייבט אויף זיין קאפ און קוקט זיך איין). דער שטיין איז

היסטאָרישע דראַמעס

טיף פאַרזונקען אין זיין מאַרד. ער איז טויט ווי אַלע טויטע. פונ' דעסטוועגן וועט מען דאַרפן אָפּשניידן זיין קאָפּ — זיכער איז זיכער. אויסערדעם איז עס אַ טשיקאָוער ענין עס צו באַווייזן דעם פּאָלק. צו דער אַרבעט וועל איך דאַרפן האָבן אַ שווערד. (שפּילעט אָפּ פּונעם פּלישתים גאַרטל די שייד, הייבט אויף זיין שווערד און שטעקט זי אַריין. דערנאָך טוט ער אָן די שווערד זיך אַליין. אין דעם מאַמענט לויפן אָן דודס ברידער און יואב. זיי אומאַרמען אים און קושן זיך מיט אים לויט דער רייע).

א ל י א ב : זאָל לעבן דער יונגער גיבור דוד, וואָס האָט אַראָפּגענומען פון אונדז אַ גרויסע שאַנד!

א ב י נ ד ב : זאָל לעבן דער העלד, וואָס האָט באַזיגט דעם פּלישתי גלית, וועלכער האָט געלעסטערט אונדזער גאַט און באַליידיקט אונדזער פּאָלק!

ש מ ה : זאָל לעבן דער אָפּשטאַם פון ישי, וועמענס נאָמען עס וועט פון איצט אָן דערהויבן און געגרויסט ווערן, אין זכות פון דעם וואָס ער האָט היינט אויפגעטאָן אין די אויגן פונעם גאַנצן פּאָלק!

י ו א ב : זאָל לעבן דער שטאַלץ פון בית-לחם און פון גאַנץ ישראל! (עס קומען אָן שאול, אבנר און יונתן. זיי קלאַפן דודן אין פלייצע מיט אַנערקענונג).

ש א ו ל : אַ גרויסע זאָך האַסטו היינט אויפגעטאָן, מיין זון, און איין דור וועט איבערגעבן דעם אַנדערן דיין העלדישקייט און רום! (עס הייבן אָן שאָלן טרומייטן און עס קומען אָן אַפטיילונגען פון קריגער). קומט לאַמיר נאַכיאָגן די פּלישתים!

(פ א ר ה א ג.)

דאָס פינפטע בילד

א זאל אין שאולס פאלאץ. דעקאראציע ווי אין ערשטן בילד.

ווען דער פארהאנג גייט אויף, זיצט שאול ביים טיש לינקס, איינער אליין. דעם קאפ האלט ער אָנגעשפּאַרט אויף ביידע הענט און דאָס פנים איז פינצטער־פּאַרטראַכט.

ש א ו ל : (הייבט אויף דעם קאָפּ. לאַזט אַראָפּ די הענט אויפן טיש). אַך, ווען איך וואָלט קענען צוריקכאַפּן דאָס געשעעניש! אויסמעקן אַט־די אַלע יאָרן! ... קיינמאַל אין לעבן וואָלט מיך שוין דער נביא שמואל מער נישט געקענט פאַרלאַקן מיט דער קרוין פון ישראל... איך וואָלט מיר פאַרבליבן אַ פאַרמעגלעכער פּויער, ווי איך בין פריער געווען און וואָלט געווען צופרידן. איך וואָלט אויך דעמאָלט אפּשר אינ־גאַנצן גליקלעך נישט געווען, ווייל איך האָב נישט קיין מזל, אָבער איך וואָלט ווייניקסטנט געווען צופרידן. איך וואָלט מיר זאָרגלאָז געטאָן מיין אַרבעט און עס געלאָזט אויף גאַטס באַראַט, ער זאל מיר געבן אַ גוט גערעטעניש. איך וואָלט מיט אַפּעטיט געגעסן מיינע מאַלצייטן און מיט הנאה געטרונקען מיינ וויין. און ביינאַכט וואָלט איך פאַרזונקען אין אַ זיסן, טיפּן, דערפרישנדיקן שלאָף, אַזוי ווי אַלע גוטע מענטשן וואָס האָבן נישט וואָס צו זאָרגן. (קורצע פּויער. שרייט אויף מיט ווייטיק) אַך, ווען איך וואָלט קענען צוריקכאַפּן דאָס גע־שעעניש! ווען איך וואָלט קענען אויסמעקן די ביטערניש פון אַט־די אַלע יאָרן! (באַמערקט אבנרן וואָס קומט אַרויף מיט די טרעפּן. גייט אים אַנטקעגן) דו קומסט איצט אָן אַהער. מיינ שוועסטערקינד אבנר, ממש ווי אַ מלאך הגואל. זעץ דיך דאָ. (ווייזט אויף אַ שטול רעכטס פונעם טיש), וועלן מיר זיך דורכשמועסן... אַדער ריכטיקער: וועל

היסטארישע דראמעס

איך מיר אַראַפּרעדן פונעם האַרצן — אפשר וועט אַביסל לייכטער ווערן... (זעצט זיך אויפן פריערדיקן פּלאַץ).

א ב נ ר : וואָס איז מיט דיר ווידער, שאול? דו זעסט דאָך אויס שרעק לעך! ווען איך בין אָנגעקומען האָסטו עפעס געשריגן. וואָס האָסטו געשריגן און אויף וועמען?...

ש א ו ל : כ'האָב געשריגן, זאָסטו? און איך האָב מיר גאַרנישט גע-געבן קיין רעכענונג... ס'איז ווידער די אַלטע געשיכטע: אומענדלעך לאַנגע, קאָשמאַרנע, אויסמאַטערנדיקע געכט און פיינפולע, מיט פינצטער־שווערע מחשבות איבערגעלאָרענע טעג. קיין חשק צו עסן און טרינקען און קיין הנאה פון דעם. פאַרביטערונג, פאַרצערנדיקע פאַרביטערונג אויף זיך אַליין און אויף אַנדערע.

א ב נ ר : און דאָס אַליץ צוליב דעם אַלטן נביא? לאַז אים אָפּ. פאַרגעס אים און טראַכט נישט וועגן אים. ער איז דאָך שוין אַ זקן — וועט ער שטאַרבן און דו וועסט אינגאַנצן פטור ווערן פון אים. ער וועט דיר מער קיין שלעכטס נישט קענען טאָן.

ש א ו ל : כ'האָב מורא, אַז דו וועסט נישט טרעפן. ווער ווייסט צי וועט ער מיך כאַטש לאַזן צורו נאָך זיין טויט? אַט זענען שוין פאַרביי יאָרן זינט איך האָב מיך מיט אים נישט געטראַפן און דאָך זע איך אים יעדן טאָג אַט־אָזוי ווי דאָס לעצטע מאָל: אַן אָנגעשפּאַנטן, אַן אָנגעלאָדענעם מיט כעס, מיט פונקען־שפּריצנדיקע אויגן, אַ דראַענ־דיקן ווי אַ בייזער גורל... אַט־דאָס איז עס: דער בייזער גורל! אַז איך האָב קיין מזל נישט און אַליץ לאַזט זיך ביי מיר אויס צום שלעכטן...

א ב נ ר : פאַרוואָס זאָלסטו זיך איינרעדן אַזעלכע פאַלשע זאַכן? פאַר-קערט, איך מיין אַז דו האָסט שטענדיק ביו איצט געהאַט גליק, ביסט געגאַנגען זוכן עטלעכע פאַרלוירענע אייזלעך און האָסט געפונען די מליכה איבער ישראל, האָסט געהאַט אַ גוטן מזל מיט דיין רעגירונגס-ווערק און האָסט געוואונען כמעט אַלע דיינע מלחמות קעגן אינדזערע שונאים. קיינער קען נישט פאַרלאַנגען, אַז זיין לעבן זאָל אַריבער

אן א וואלקנדל. מאַלע וואָס אַן אַלטער אייפערזיכטיקער נביא האָט געזוכט אויף דיר חטאים...

ש א ו ל : עס איז נישט אַזוי איינפאַך און לייכט ווי דו שטעלסט עס פאַר. כמעט פון זינט כ'האָב איבערגענומען די מליכה, האָב איך צוליב נישטיקע סיבות געדאַרפט איבערטראַגן די בייזוויליקייט און אַפילו די קללה פון דעם הייליקסטן מאַן פון ישראל. עס האָט דאָך אַבער געקענט אויך אַנדערש זיין. איך וואַלט דאָך געווען געקענט געפּינען חן אין זיינע אויגן, ער זאָל אויפנעמען מיט וואוילגעפעלן מיינע מעשים...

א ב נ ר : מאַלע וואָס עס וואַלט געקאַנט זיין...

ש א ו ל : ס'איז נישט נאָר צוליב דעם אַלטן נביא. זע, נאָך אַ ביישפּיל ווי ביי מיר גייט אַלץ אויס צום שלעכטן. אַט איז די געשיכטע מיט דעם יינגל דוד בן ישי פון בית־לחם. איז אים געראַטן די אַוואַנ־טורע מיט דעם פלישתי גלית, אַדער לאַמיר זאָגן אַז עס האָט זיך אים טאַקע איינגעגעבן דורכצופירן אַ גרויסע העלדנטאַט, הייבן באַלד אַן אַלע קאַטשקעס און גענדז אין די דערפער און שטעט פון ישראל צו קוואַקען און צו גוגערן: „שאול האָט געשלאָגן טויזנטער און דוד האָט געשלאָגן צענטויזנטער!“ און מען טאַנצט אים אַנטקעגן מיט גלעקלעך און פייקלעך און מען לויבט אים אין אַלע גאַסן. דאָס קרענקט מיך ביז אין ביין אַריין! מיטאַמאָל זענען שאולס און אבנרס נצחונות איבער די בני עמון, די פלישתים, די עמלקים און אַנדערע פעלקער גאַרנישט ווערט געוואָרן און איין אויפטו דודס ווערט גע־שאַצט צענפאַכיק מער. אַלץ איז אַפהענגיק פונעם מזל! און דאָס פאַרדריסט מיך ביז טיף אין דער נשמה אַריין...

א ב נ ר : וואָס נעמסטו זיך אַזוי צום האַרצן דעם פאַרבייגייענדיקן דער־פאַלג פון אַ יינגל, מלך שאול? ס'איז דאָך באַוואוסט, אַז די „חכמה“ פון אַזאַ איינעם, וואָס פאַרמאַגט נאָך דערצו בלאַנדע לאַקן, בלויז אויגן און אַ שיינ פנימל, מאַכט אַפּטמאַל אַ בעסערן רושם ווי די סאָלידע העלדישקייט פון ערנסטע מענער. און אפשר? אפשר זענען די עטלעכע טראַפּנס פון פרעמדן מואבישן בלוט, וואָס פליסן אין

זיינע אָדערן, אַזאַ שטאַרקע צוציאונגס־קראַפט? ... אונדז איז שטענ־
דיק געפֿעלן געוואָרן דאָס פרעמדע...

ש א ו ל : איך האָלט מיך ביי מיינעם. איך און מיינע קינדער האָבן נישט
קיין מול. אויך מיין בכור יהונתן איז אַ שיין יינגל געווען, ווען ער
האַט זיך אַריינגעשמוגלט, אינאיינעם מיט זיין נושא־כלים בלויה,
אינעם פלישתים־לאַגער, האָט אַרויסגערופן צווישן זיי אַ פּאַניק און
אונדז פאַרהאַלפֿן צו דערגרייכן אַ גרויסן נצחון. יהונתנס העלדיש־
קייט איז זיכער נישט קלענער געווען פֿון חזקס און דאָך האָט אים
קיינער נישט אַקעגנגעטאַנצט מיט גלעקלעך און פייקלעך און קיינער
האַט אים קיין לויב־געזאַנגען נישט געזונגען. און אין דודן זענען
פאַרקאָכט נישט נאָר דאָס גאַנצע פּאָלק, נאָר אויך מיינע אייגענע
קינדער, אויף וועמ'ען ער וואָרפט אומבאַרעכטיקטערהייט אַ שאַטן,
זענען פאַרליבט אין אים. יהונתן האָט מיט אים געשלאָסן אַ פריינט־
שאַפטס־בונד אויף לעבן און טויט און די קלענערע טאַכטער מיכל
איז פאַרליבט אין אים ביז איבער די אויערן. מען דערציילט מיר,
אַז זי הערט נישט אויף אים צו זוכן, צו רעדן וועגן אים און צו
זיפֿצן נאָך אים. (אויף די טרעפֿ באַווייזט זיך אחינעם מיט אַ בע־
כער אין דער האַנט) אַט גייט אחינעם, זי וואָלט דיר געקענט עפֿעס
דערציילן וועגן דעם.

א ח י נ ע ם : (קומט אַריין) אַ גוטן מאָרגן דיר אבנר! און דו, שאול,
ווי דו זעסט אויס! האָסט זיך שוין ווידער מצער געווען מסתמא.
(דערלאַנגט אים דעם בעכער) נעם טרינק, מיין טייערער, און זאָל
דיר זיין צו רפואה.

ש א ו ל : איך וויל נישט טרינקען. דאָס געטראַנק העלפט מיר דאָך סיי־
ווי־סיי נישט.

א ח י נ ע ם : אין אָנהייב האָט עס דיר דאָך געהאַלפֿן. עס איז דיר דע־
מאַלט פיל בעסער געוואָרן און דו האָסט אַפילו דערנאָך געקענט
אַרויסגיין אויף דער מלחמה. טרינק, מיין ליבער, און עס וועט דיר
אויך איצט בעסער ווערן.

ש א ו ל : פאַר דער מלחמה האָט עס אַביסל געהאַלפֿן, אָבער איצט זענען

מיר דאך שוין נאך דער מלחמה. זינט דעמאלט האבן זיך זאכן גערענדערט...

א ח י נ ע ם : אויב דו וועסט נישט נעמען די מיטלען וואָס יענער רופא האָט דיר געגעבן, וועט מען מוזן זוכן עפעס אַן אַנדערע הילף פאַר דיר. אַ מענטש טאָר זיך דאָך נישט לאָזן אויפּעסן פון אַ קראַנקייט! מען איז מחויב אויסצופּראַוון אַלע מעגלעכע היילמיטלען...

ש א ו ל : וואָס פאַר אַנדערע מיטלען וועסטו זוכן?...

א ח י נ ע ם : איך ווייס?... אפשר וועט מען דאַרפן רופן אַן אַפּשפּרע־כּער? איך גלויב נאָך אַלץ, אַז אַזאַ איינער וואָלט דיר געהאַלפּן. דער נביא שמואל און זיינע לייט האַלטן טאַקע נישט פון זיי, אָבער דאָס פּראַסטע פּאַלק האַלט פון זיי שטאַרק און איך שטאַם דאָך אויך פון דעם פּראַסטן פּאַלק.

ש א ו ל : שוין אַזוי פיל יאָרן, אַז איך יאָג און פאַרפּאַלג די כלערליי אַפּשפּרעכערקעס און מכשפים — וועסטו שוין מער נישט קענען גערענען קיין איינעם פון זיי אין גאַנצן לאַנד.

א ח י נ ע ם : פאַרלאָז דיך אויף מיר. אויב דו וועסט נאָר מסכים זיין, וועל איך נאָך היינט רופן צו דיר אַן אַפּשפּרעכערקע, וואָס וועט דיר לייכטער מאַכן.

ש א ו ל : טאָ זאָג דו אַליין, אחינעם, מיינסטו אַז איך קען אין איין מאָג מענט צונישט מאַכן דאָס אַלץ וואָס איך האָב געטאַן אין משך פון יאָרן? האַלטסטו, אַז איך קען מיד אַזוי איינפאַך אויסשטעלן אויף לייטיש געלעכטער?

א ח י נ ע ם : וואָס עפעס גאָר?... מען קען דער אַפּשפּרעכערקע הייסן קור מען אין דער פינצטערניש פון דער נאַכט, ווען קיינער וועט זי נישט זען — וועלן לייטן קיינמאַל גאַרנישט געוואוירן ווערן...

ש א ו ל : ניין, דאָס וועלן מיר נישט טאָן... גיב מיר שוין בעסער דעם בעכער. (נעמט דעם בעכער פון אירע הענט).

א ח י נ ע ם : (ביים אָפּגיין) שפּעטער וועל איך דיר אַריינשיקן דעם לירע־שפּילער אויך.

היסטארישע דראמעט

ש א ו ל : ניין! ניין! אחינעם, דעם לירע־שפילער וויל איך היינט אויף קיין פאל נישט זען;

א ח י נ ע ם : גוט, וועלן מיר עס לאָזן אויף מאַרגן, אָבער זאָג מיר צו, אַז דו וועסט היינט שוין מער נישט צולאָזן צו זיך קיין צער און וועסט אָפּטרייבן פון זיך די בייזע געדאַנקען.

ש א ו ל : איך זאָג דיר צו אַזוי צו טאָן. (אחינעם אָפּ).

א ב נ ר : איך האָב די גאַנצע צייט געטראַכט מיט וואָס איך וואָלט דיר געקענט העלפן און האָב מיך טאַקע צו עפעס דערטראַכט.

ש א ו ל : לאַמיך הערן וואָס דאָס איז אַזוינס.

א ב נ ר : מילא, אַקעגן דעם אַלטן נביא קען איך גאַרנישט טאָן, אָבער צו דודן פון בית־לחם וואָלט איך געהאַט אַן עצה...

ש א ו ל : וואָס־זשע פאַר אַן עצה?... רעד שוין!...

א ב נ ר : הייך זיך נישט, איך בעט דיר, און באַטראַכט זיך גוט איידער דו זאָגסט יאָ! אָדער ניין! איך מיין, אַז דעם יונגן מאַן וואָלטן מיר געקענט נאַכגעבן דאָס וואָס ער וויל, דאָס צו וואָס ער רייסט זיך באַשיינפערלעך. עס האָט זיך אים פאַרגלוסט צו באַווייזן העלדנ־טאַטן, זאָל ער זיי באַווייזן נישט איינמאַל, נאָר אַ סך מאַל. מיר וועלן אים געבן די געלעגנהייט דערצו דורך דעם, וואָס מיר וועלן אים שיקן אויף געפערלעכע פּלעצער אויף די גרענעצן און וואו אַזעל־כע וועלן נאָר זיין. וועט פאַסירן איינס פון די ביידע: אָדער עס וועלן אים נמאס ווערן די העלדנטאַטן און ער וועט זיך אומקערן אין מדבר אַריין צו זיינע שאַף, אָדער ביי איינער פון די העלדנטאַטן וועט ער פאַרלירן דאָס לעבן... אַזוי צי אַזוי, וועט ער סייווי־סיי ווערן אויס העלד און דיר וועט ער מער קיין שאַדן נישט טאָן...

ש א ו ל : (פאַרטראַכט) איך קען דאָס נישט טאָן, אבנר! איך קען דאָס

אויף קיין פאל נישט טאָן דאָס וואָלט דאָך געזויגטן פאַראורטיילן אַן אומשולדיקן, וויסנדיק אַז ער האָט נישט געזינדיקט. ווייל וואָס איז דוד שולדיק אין דעם וואָס די טעכטער פון ישראל האָבן אים אויפ־געכאַפט פאַר אַ העלד?... איך קען דאָס נישט טאָן, אבנר, ווייל דורך דעם וואָלט איך מיר בלויו שווערער געמאַכט. איך וואָלט באַלאָדן

א. א. פֿישער

מיין געוויסן מיט אַ מוראדיקער לאַסט, וועלכע וואַלט מיך גאָך מער געדריקט דערפאַר ווייל... ווייל... נו, איך מוז מיך מודה זיין פאַר דיר, אבנר: איך אַליין האָב אים אויך ליב, דעם דוד פון בית-לחם! מיר געפעלט זיין אויפריכטיקע פּרישקייט, זיין אוממיטלבאַרע נאַ-טירלעכקייט. מיט איין וואָרט: עפעס איז דאָ אין אים אַ צויבער וואָס ציט מיך צו!... ווי-זשע זאָל איך, ווי-זשע קען איך אַזוינס טאָן?...

א ב נ ר : מלך שאול! דו דאַרפסט גאַרנישט טאָן. דו דאַרפסט נישט נע-מען אויף זיך קיין שום שולד. דו דאַרפסט בלויז אַוועקקוקן. דו דאַרפסט זיך בלויז נישט וויסנדיק מאַכן — דאָס איבעריקע קענסטו שוין לאָזן פאַר מיר...

(פאַרהאַנג פאַלט שנעל).

דאָס זעקסטע בילד

די קייניגלעכע שאַצקאָמער. רעכטס אַ פעסטע, שווערע טיר. אין הינד-טערגרונט און לינקס פענצטער, כמעט אונטערן סופיט, וואָס פאַרנעמען כמעט די גאַנצע לענג פון די ווענט, זענען אַבער לפי־ערך שמאַל. די פענצ-טער זענען פאַרזיכערט מיט געדיכטע, דיקע און שטאַרקע קראַטעס, וועלכע זענען באַזעצט מיט פאַרשיידנפאַרביקע קרישטאַלן, וואָס לאַזן דורך פונקט אַזאַ פאַרשיידנפאַרביק געדעמפט ליכט. נעבן די ווענט, אין הינד-טערגרונט און לינקס, זענען אויסגעשטעלט קונציק געשניצטע וויטרינעס און גלאַז־שרענק, אין וועלכע עס ווערן באַהאַלטן: דעם מלכס קרוין און דער מלכהס דיאַדעם, זייער צירונג און זייערע גאַלאַ-מלבושים וואָס זיי טראָגן בלויז אין פייערלעכע מאָמענטן. אין אַ ספעציעל־אַנזיכטיקער ווי-טרינע ליגן: די מיט איידלשטיינער רייך־פאַרצירטע שווערד, דער גרויסער מלוכה־זיגל און די פאַרמעטענע מגילה וואו עס איז פאַרשריבן דאָס גרונט-געזעץ, וועלכע שאול האָט באַקומען ביי דער קרוינונג. אויף צוגעפאַסטע געשטעלן הענגען עטלעכע פרעכטיקע פאַראַדנע פאַנצערס און רייכע כלי-זין. אַנטקעגן דער טיר, אינמיטן סצענע, אַ קליין טישל מיט דריי שטולן. נעבן דער טיר רעכטס, עטלעכע טאַבורעטקעס.

ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף עפנט שאול די טיר, גייט אַריין און לאַזט אַדורך יורמען, וועלכער בלייבט איבערראַשט צוליב דער טונקל-קייט און דער שפע פון רייכע זאַכן.

ש א ו ל : האָסט געזאָגט, אַז דו ווילסט רעדן מיט מיר פאַרטרוילעך?
אין דער שאַצקאָמער קומט קיינער ניט אַריין, אויסער דער מלכה
און מיר, וועט מען אונדז נישט שטערן...
י ו ר ם : זייער גוט, מיין האַר. דערווייל קען איך דאָ כאַפֿן אַ בליק אויף

די אלע שיינע זאכן, וואס האבן זיך אָנגעזאַמלט אין דיין שאַצקאַ-
מער אין משך פון יאָרן.

ש א ו ל : דאָס וועסטו טאָן שפּעטער. איצט זעץ זיך אַט-דאָ (ווייזט אים
אָן אויפן שטול רעכטס פונעם טישל און אליין זעצט ער זיך לינקס)
וועלן מיר זיך דורכריידן. איך בין נייגעריק צו וויסן וואָס פאַר פאַר-
טרוילעכער ענין האָט דיך געבראַכט. דו קומסט איצט פון דיין היים
אין רמה, צי פון ערגעץ אַנדערש?

י ו ר ם : איך קום דירעקט פון רמה צו דיר. כ'האַב דיך שוין היפש לאַנג
נישט געזען. איצט באַמערק איך, אַז דו האָסט זיך אַביסל געעל-
טערט, מיין האַר.

ש א ו ל : דאָס איז נישט קיין חידוש. כ'האַב אַ סך דורכגעמאַכט אין די
לעצטע יאָרן. (קורצע פּויזע) וואָס-זשע מאַכט עפעס דאָרטן דער אַל-
טער נביא שמואל?...

י ו ר ם : ער איז שוין איצט גרייז און גרוי און איז נאָך אַליץ אַזאַ כּעסן
און אַזוי שטרענג ווי שטענדיק, אפשר נאָך שטרענגער. אַבער מען
דאַרף מודה זיין, אַז ער האָט אויפגעטאָן און טוט אויף אויך איצט,
גרויסע זאָכן פאַר אונדזער פּאָלק ישראל. זיין לערנהויז אין רמה איז
זיך צעוואַקסן און עס ווערן דאָרטן צוגעגרייט הונדערטער גייסטיקע
פירערס פאַרן פּאָלק. אויסערדעם ווערן אַדאַנק אים אויסגעהאַלטן אַ
גרויסע צאָל אַנפאַנג-שולן אין די שטעט און דערפער פון אונדזער
לאַנד...

ש א ו ל : דאָס איז אַליץ שיין און פיין, אַבער אין מיין נשמה איז ער
געבליבן שטעקן ווי אַ דאָרן, וועלכן איך קען נישט אַרויסרייסן...

י ו ר ם : איך ווייס עס און דעריבער בעט איך דיך טאַקע דו זאָלסט זיך
שטאַרקן און אויפנעמען מיינע רייד רואיק און געלאַסן, אַפילו אויב
עס וועט דיר גורם זיין פאַרדראָס און צער. איך קען עס נישט פאַר-
שווייגן, ווייל צופיל גוטס האָט איר מיר געטאָן, דיין ערנווירדיקער
פאַטער און דו. עס האָט טאַקע אַ שייכות מיטן אַלטן נביא, מיט
דיר און מיט נאָך איינעם...

היסטאָרישע דראַמעס

ש א ו ל : איך בין שוין נייגערדיק צו הערן, אָבער מיין האַרץ זאָגט מיר, אַז ס'איז נישט קיין גוטס.

י ו ר ם : האָבן מיר אָפּגערעדט, מיין האַרץ! — וועסט זיך צוימען און רואיק אויסהערן. (פּוּיזע) דו ווייסט דאָך שוין, אַז דער נביא האָט געזאָלט אַ צווייטן אַלס מלך אויף דיין אָרט, ווייל ער מאַכט נישט פון דעם קיין סוד פאַר קיינעם. אָבער צי ווייסטו ווער יענער צוויי-טער איז? ווייל דאָס האַלט דער אַלטער דווקא זייער בסוד.

ש א ו ל : איך ווייס טאַקע נישט ביז איצט ווער דער צווייטער איז, כאַטש איך האָב געהייסן מיינע נאָענטע לייט עס אויסצופאַרשן און געוואויר צו ווערן לויט אַלע מעגלעכקייטן. אַזוי ווי זיי זענען גאַרנישט דער-גאַנגען, האָב איך שוין געמיינט, אַז דאָס איז בלויז דעם נביאס אַ דראָאונג.

י ו ר ם : ליידער איז עס נישט בלויז קיין דראָאונג. איך בין פון דעם גאַנצן ענין געוואויר געוואָרן צופעליק, אָבער פון אַ זיכערן מענטשן.

ש א ו ל : (קענטיק אויפּגערעגט, אָבער געצוימט) האָ! עס איז אַלזאָ נישט קיין דראָאונג... עס איז טאַקע ריכטיק...

י ו ר ם : אין מיין אכסניה קומען אָפט אַריין אויף אַ גלעזל וויין די בני-הנביאים און ווי עס איז דאָך דיר באקאנט, ווייסן יענע אַ סך גער-היימע זאַכן. דאָ נישט לאַנג האָב איך באַמערקט, אַז עטלעכע פון זיי שושקען זיך עפעס שטאַרק בסוד. האָב איך מיך כלומרשט אומשול-דיק עטלעכע מאָל דורכגעדרייט נעבן זיי און פון די איינציקע ווער-טער וואָס איך האָב אויפגעכאַפט, איז מיר קלאָר געוואָרן אַז עס האַנדלט זיך וועגן אַ וויכטיקן ענין, וועלכער האָט מיך זייער פאַר-אינטערעסירט. שפעטער האָב איך אַוועקגערוּפּן אַן אַ זייט איינעם פון זיי, וועגן וועלכן איך ווייס אַז מיט אַ פיינער מתנה קען מען ביי אים פועלן ער זאָל עפענען דאָס מויל. האָב איך אים געגעבן די מתנה און אויסערדעם האָב איך אים מכבד געווען מיט נאָך עטלעכע בעכערס וויין און זיין צונג האָט זיך פאַמעלעך אויפגעבונדן... ער האָט מיר דערציילט ווער עס איז דער געזאָלטער אויף דיין אָרט און ווי-אַזוי די זאך איז פאַרגעקומען.

ש א ו ל : (אומגעדולדיק. זיין אויפרעגונג שטייגט) ווי-אזוי די זאך איז פאָרגעקומען, דאָס איז אפשר נישט אזוי שטאַרק וויכטיק... אָבער ווער איז דער געזאַלבער?...

י ו ר ם : איך וועל עס דערציילן בקיצור, מיין האָר. באַלד נאָך דער מלחמה מיט עמלק איז עס געווען. אין אַ פּאַרטאַג, כמעט נאָך ביי-נאַכט איז עס געווען, איז געקומען דער נביא שמואל מיט צוויי באַ-גלייטערס אין הויז פון ישי פון בית-לחם און האָט געזאַלבעט זיין יינגסטן זון דוד אַלס דיין פּאַרטעטער...
ש א ו ל : אַזוי? דוד איז עס דער געזאַלבער?... (העכסט איבערראַשט).

י ו ר ם : ס'איז אמת — דער אַלטער ישי האָט פון אָנפאַנג נישט גע-וואַלט הערן, אָבער דער נביא האָט אים איבערצייגט, אַז דאָס איז דער ווילן פונעם אַלמעכטיקן.

ש א ו ל : (פּאַרלוירן) דוד איז עס! באַלד דאָס ערשטע מאָל וואָס איך האָב אים געזען, האָט מיר מיין האָרץ פּאַרויסגעזאַגט, אַז פון אים האָב איך נישט צו דערוואַרטן קיין גוטס. ווען ער האָט שפּעטער דערשלאָגן דעם פלישתי גלית און דאָס פּאַלק האָט אים אויפגענומען ווי אַ העלד, האָט זיך דאָס געפיל אין מיר נאָך מער פּאַרשטאַרקט. אבנר האָט עס אויך פּאַרשטאַנען און דעריבער האָט ער אים געשיקט אויף אַלע געפערלעכסטע פּלעצער, אפשר וועט ער אומקומען און מיר וועלן פטור ווערן פון אים. אָבער אומעטום האָט ער מצליח גע-ווען און זיין רום איז געשטיגן און דאָס פּאַלק האָט אים אַלץ מער אַרומגערינגלט מיט זיין פּאַרערונג און ליבשאַפט. האָב איך אים געוואַלט פעסטער צובינדן צו זיך מיט משפּחה-פעדים און האָב אים געגעבן מיין יינגערע טאָכטער מיכל פּאַר אַ ווייב. אָבער... ווייזט אויס... דער גורל... יא! דוד איז דער געזאַלבער שוין יאָרנלאַנג און ער האָט עס פּאַרבאָרגן פּאַר מיר די גאַנצע צייט. (שרייט אויף) אָבער דאָס איז דאָך פּאַרראַט! (זעט אָנקומען אחינעמען. באַהערשט זיך מיט די לעצטע כוחות) איז נאָמען פון אונדזער אַלטער פּריינטשאַפט בעט איך דיר, יורם בן עכן, זאַלסט קיינעם נישט דערציילן קיין וואַרט

היסטאָרישע דראַמעס

וועגן דעם וואָס מיר האָבן דאָ היינט גערעדט. (בלייבט זיצן שטאַרק דערשלאָגן).

י ו ר ם : מעגסט רואיק זיין, מיין האַר מלך, קיינער וועט נישט געוואויר ווערן פון מיר אַפילו קיין איין איינציק וואָרט...

א ח י נ ע ם : איך האָב געמיינט, אַז איר וועט קומען אין זאל אַריין, האָב איך צוגעגרייט וויין מיט צובייסן. אַבער, אַז איר זענט נישט גע- קומען אַהין, בין איך איצט געקומען אַהער.

ש א ו ל : איך בעט דיר, מיין אחינעם, הייס מיר ברענגען אַהער דעם לירע־שפילער. די בייזע געדאַנקען הייבן מיך אָן צו פייניקן. אפשר וועט זיין שפילן מיר לייכטער מאַכן.

א ח י נ ע ם : דאָ איז טונקל און אומעטיק, איז נישט קיין חידוש וואָס עס באַפאַלן דיר די בייזע געדאַנקען. לאַמיר אַריבערגיין אין זאל אַריין, וועל איך אויך דעם לירע־שפילער הייסן קומען אַהין.

ש א ו ל : ניין, מיין טייערע, פאַלג מיך — לאַמיר בלייבן דאָ און הייס אויך דעם שפילער קומען אַהער.

א ח י נ ע ם : זאל זיין ווי דו ווילסט. (גייט אַרויס).

י ו ר ם : נעם דיר די זאַך נישט אַזוי שטאַרק צום האַרצן, מיין האַר. דער עיקר איז וואָס איצט ווייסטו דאָך שוין פאַר וועמען דו דאַרפסט זיך היטן. דו ביסט דאָך דער מלך און אין דיין האַנט ליגט דאָך די מאַכט זיך צו באַפרייען פון דיינע קעגנער, אַפילו ווען עס האַנדלט זיך וועגן איינעם וואָס דער נביא האָט געזאַלבת...

ש א ו ל : ביסט גערעכט, מיין פריינט יורם בן עכן. (פאַרזינקט אין גע- דאַנקען).

א ח י נ ע ם : (קומט ווידער אַריין) דערצייל־זשע מיר, יורם בן עכן, ווי אַזוי לעבט זיך דיר אין רמה? און וואָס מאַכט דיין משפחה? (זעצט זיך אויפן שטול צום הינטערגרונט).

י ו ר ם : מיין משפחה, זי זאל מיר געזונט און שטאַרק זיין, מאַכט מיך גליקלעך. איך האָב זייער אַ גוט ווייב, וועלכע איז פאַר מיר אַ גרויסע הילף אין אַלע פרטים, און מיר האָבן שוין פיר געראַטענע קינדער- לעך.

א ח י נ ע ם : דאָס וואָס דו דערציילסט, איז טאַקע באמת דערפרייענדיק.
און וואָס הערט זיך מיט פרנסה?...

י ו ר ם : אויך אויף דעם קען איך מיך נישט באַקלאַנגן. די אכסניה, וואָס מיר האַלטן, דערנערט אונדז בכבוד און מיר קענען אַפילו עפעס אָפֿן שפּאַרן. פאַראַיאַרן האָבן מיר אויסגעבויט אַ שייַן הויז און מיר האָבן אויך אַ גרויסן גאַרטן מיט אַלערליי ירקות און פרוכטן. עס גייט אונדז גוט, אַ לויב און דאַנק דערפאַר אונדזער אַלמעכטיקן גאָט.

א ח י נ ע ם : איך בין באמת צופרידן דאָס אַלץ צו הערן. (צו דער טיר) קום אַריין נענטער, דוד בן ישי. דער מלך וויל דו זאָלסט פאַר אים היינט שפילן אין דער שאַצקאַמער. מיר האָבן אויך אַ זייער אָנגע-לייגטן גאַסט. (דוד קומט אַריין. בלייבט שטיין נישט ווייט פון יורמען. אין זיין האַנט טראַגט ער אַ לירע).

ש א ו ל : יאָ, דאָס איז יורם בן עכן. מיינער אַן אַלטער גוטער פריינט. אַמאָל האָט ער געוואוינט דאָ אין גבעה און היינט איז ער אַ תושב אין רמה.

ד ו ד : עס פרייט מיך צו באַגעגענען אַן אַלטן פריינט פון מיין האַר מלך. י ו ר ם : און דו ביסט עס דוד בן ישי אַליין. כ'האָב געהערט אַ סך דער-ציילן וועגן דיר.

ש א ו ל : מיין פריינט יורם ברענגט פאַר דיר אויך גרוסן פון רמה. ד ו ד : פאַר מיר גרוסן פון רמה? איך האָב דאָרט נישט קיינע באַקאנטע. ש א ו ל : האָסט פאַרגעסן! איין באַקאַנטן האָסטו ווייניקסטנס דאָרטן יאָ. דו קענסט דאָך דעם אַלטן נביא שמואל...

ד ו ד : ווער קען נישט דעם נביא שמואל? קינד און קייט אין הויז פון ישראל קענען אים דאָך.

ש א ו ל : טאַקע דער אַלטער נביא שמואל שיקט פאַר דיר גרוסן... ד ו ד : איך פאַרשטיי נישט פאַרוואָס ער זאָל דאָס טאָן? איך בין נישט זיינער קיין קרוב און קיין גואל און אַפילו זיינער קיין תלמיד בין איך נישט.

ש א ו ל : יאָ, אָבער דו ביסט זיין אויסדערוויילטער און דאָס איז פיל מער.

ד ו ד : (איבערראַשט) זיין אויסדערוויילטער?...
ש א ו ל : יא, זיין אויסדערוויילטער! וואָס־זשע, האָסט שוין פאַרגעסן
יענעם פאַרטאָג, ווען ער איז, אינאיינעם מיט צוויי באַגלייטערס. גע-
קומען אין דיין פּאָטערס הויז און האָט דיך געזאַלבט פאַר מלך איי-
בער ישראל?...

ד ו ד : דאָס וואָס עס איז געשען יענעם פאַרטאָג קען אפשר האָבן עפעס
אַ באַדייטונג פאַר דער ווייטערער צוקונפט און אפשר דאָס אויך
נישט. דער נביא האָט מיך געזאַלבט, בכדי פאַרויסצווען, אַז טאַמער,
אפשר... וועט געשען אַן אומגליק און עס וועט נישט זיין קיין מלך
איבער ישראל, זאָל איך דעמאָלט איבערנעמען די מלוכה, בכדי צו
פאַרמיידן דעם פּאָלק די איבערגאַנגס־צייט פון אָפהענטיקייט און
רייסערייען.

ש א ו ל : דאָס וואָס עס איז געשען יענעם פאַרטאָג, איז נישט מער און
נישט ווייניקער ווי אַן אויסדרוק פון שנאה צו מיר און צו מיין הויז
מצד דעם נביא און דיר.

ד ו ד : בשׁוּם אופן נישט! איך בין נישט געגאַנגען צום נביא, נאָר ער
איז געקומען צו אונדז און גאַרנישט לייכט האָבן מיר, מיין פּאָטער
און איך, מסכים געווען צו דעם וואָס ער האָט פון אונדז פאַרלאַנגט.
מיר האָבן עס געטאָן ערשט דעמאָלט, ווען ער האָט עס שטרענג גע-
פּאָדערט אין נאָמען פון אונדזער האַר יהוה, איך בין נישט דער וואָס
דאַרף ענטפערן פאַרן אַלטן נביא שמואל, אָבער איך רעכנ, אַז אויך
בנוגע אים האָסטו אַ טעות, ווייל ער אַליין האָט ביי מיר געפּאָדערט
אַ פייערלעכן צוואַנג, און איך האָב אים טאַקע אַזאַ צוואַנג געגעבן, אַז
איך וועל קיינמאַל גאַרנישט אונטערנעמען קעגן דיר. איך האָב דעם
צוואַנג ביז היינט פינקטלעך מקיים געווען און איך האָף דאָס צו קע-
נען טאָן אויך אין דער צוקונפט, מיט דעם אַלמעכטיקנס הילף.

ש א ו ל : ווי עס זאָל נישט זיין, שטעקט אין דעם פיינטשאַפט און דער
בעסטער באַזוייז פאַר דעם איז דאָס וואָס דו האָסט עס געהאַלטן
בסוד, דו ביסט יאַרנלאַנג אַריינגעגאַנגען אין מיין הויז, האָסט גע-
שלאָסן אַ נאָענטע פריינטשאַפט מיט מיין עלטסטן זון, האָסט חתונה

געהאט מיט מיין יינגסטער טאכטער און האסט קיינעם פון אונדז נישט געזאגט קיין איין ווארט וועגן דעם וואס עס איז פארגעקומען אין יענעם פארטאג. אויב דו האסט עס אזוי שטארק אויסבאהאלטן, איז אַ סימן אז דו האסט עס געהאלטן פאר עפעס שלעכטס און עס האט געדריקט אויף דיין געוויסן...

ד ו ד : (אין פארלעגנהייט) ניין, מיין האר מלך... דיין אויסטייטשונג איז...

א ח י נ ע ם : (רייסט אים איבער) גענוג!... (צום מאן) וועסט מיר מוחל זיין, מלך שאול. איך האב אייך נישט געוואלט פריער איבעררייסן... אבער צי מיינסטו נישט אויך, אז פאר אזא געשפרעך ווי דער, דארף מען זוכן אן אנדערע געלעגנהייט?... יעדנפאלס שיינט מיר, אז עס איז נישט צוגעפאסט אין קעגנווארט פון אַ גאסט, פאר וועמען די אלע ענינים זענען פרעמד...

ש א ו ל : יורם איז טאקע אַ גאסט, אבער אויך אן אייגענער מענטש, און די אלע ענינים זענען פאר אים גארנישט אזוי פרעמד ווי דו מיינסט. זאל אבער איצט שוין זיין גענוג, ווי דו ווילסט.

י ו ר ם : פאר מיר וועט אפשר איצט שוין זיין דאס בעסטע אוועקצוגיין...

ש א ו ל : ניין, אויף קיין פאל! בלייב נאך מיט אונדז, יורם!

א ח י נ ע ם : זיכער וועסטו בלייבן מיט אונדז, יורם. דו קומסט אזוי זעלטן קיין גבעה, וועל איך דיך גאר לאזן אוועקגיין, איידער דו וועסט זיין אונדזער גאסט ביים מיטאג-מאלצייט? איך האב דאך געהייסן צוגרייטן פאר דיר ספעציעל די מאכלים וואס זענען דיר שטענדיק געפעלן געווארן...

ש א ו ל : איך וועל בעטן ביי דודן, ער זאל אויפשפילן בלויז איינע פון זיינע מעלאדיעס, וועסטו אויך הערן וואס פאר אַ פיינער מוזיקער ער איז. דערנאך וועלן מיר אַריבערגיין אין זאל. (צו דודן) זען דיך אויף דער טאבורעטקע נישט ווייט פון דער טיר און שפיל אונדז עפעס אויף. פון דער ווייטנס וועט מיר זיין בעסער צו הערן... (דוד זעצט זיך אויפן אַנגעוויזענעם אַרט און הייבט אַן שפילן אויף דער לירע. אחינעם און יורם הערן זיך אויפמערקזאם צו. שאול שטייט מיטן

היסטארישע דראמעס

פנים צו דער וואנט לינקס און כאטש ער באהערשט זיך מיט אלע כוחות, איז צו מערקן, אז אין זיין נשמה קומט פאר א שווערער געדראנג, דוד זעצט פאר דאס שפילן, אבער ער באטראכט געשפאנט שאולס יעדע תנועה. פלוצים רייסט זיך ארויס פון שאולס ברוסט א פארשטיקטער אויסגעשריי (איצט וועסטו מיר באצאלן פאר אלץ!...) (ער כאפט בליצשנעל אראפ פון א שטענדער א רייך-פארצירטע שפיוז, דרייט זיך אויס און ווארפט זי אויף דודן. אין דעמזעלבן אויגנבליק שפרינגט דוד אפ און שארט זיך פלינק ארויס דורך דער אפענער טיר. דער שפיוז בלייבט שטעקן אין דער וואנט רעכטס. אחינעם און יורם שפרינגען אויך אויף פון זייערע ערטער און דערנענטערן זיך שנעל צו שאולן, וועלכער שטייט א צעמישטער און וואקלט זיך לייכט. זיי כאפן אים אונטער די ארעמס).

א ח י נ ע ם : וואס איז מיט דיר געשען, מיין טייערער! וואס האסטו דא געוואלט טאן?...

י ו ר ם : שטארק דיר, מלך שאול, און בארואיק דיר!
ש א ו ל : איך האב עס געמוזט טאן, אבער עס האט זיך נישט איינגעגעבן... זאל דאס באטייטן, אז איך האב שוין פארשפילט? (קורצע פויזע) וואס פארשפילט?... איך האב דאך ביז איצט זיך בלויז באקלאגט אויף מיין גורל... געקעמפט האב איך נישט... (פעסט) איצט האב איך מיר געשטארקט! פון איצט אן וועל איך קעמפן! וועל איך מיר ראנגלען מיט מיין גורל אויף לעבן און טויט!

(פארהאנג פאלט שנעל).

דאָס זיבעטע בילד

א פאַרבאָרגן ווּינקל אין קיניגלעכן גאַרטן. אינמיטן סצענע אַ וואָס־סער־באַסיין, אין וועלכן עס וואַקסן ליליעס און אַנדערע וואַסער־בלומען און געוויקסן. נעבן באַסיין, צום פּאָדערגרונט, אַ געשניצטע באַנק. אַרום און אַרום בלומען־בייטן, צירקוסטן און ביימער.

ווען דער פּאַרהאַנג גייט אויף, זיצן דוד און יהינתן אויף דער באַנק און שמועסן.

דוד : (מיט אַ ציטערדיקן קול פון עמאַציע) איצט האָב איך דיר אַלץ דערציילט, מיין טייערער פריינט יהונתן. איך האָב מיך מתוודה געווען פאַר דיר ווי פאַר מיין אייגענעם געוויסן. איך פיל מיך אומ־שולדיק קעגן דעם מלך שאול, דין פּאַטער, און קעגן אייער גאַנצן הויז. אָבער אויב דו האַלטסט, אַז איך בין יאָ שולדיק, דאַן גיב איך מיך פרייוויליק איבער אין דיינע הענט. מאַך דו אַ סוף צו מיין לעבן מיט דין שווערד, אַדער שפּיז.

יהונתן : איך געפין, אַז דו ביזט ריין פון יעדער זינד. דו האַסט גע־מוזט נעמען אויף זיך אַ גורל, וואָס עס האַט אַרויפגעלייגט אויף דיר די העכערע מאַכט, איך פאַרשטיי עס. אָבער איך פאַרלאַנג פון דיר דו זאָלסט אויך פאַרשטיין די האַנדלונג פון מיין פּאַטער. פאַר אים ביסטו די האַנט, מיט וועלכער דער האַר יהוה וויל אים שטרענג, אפשר צו שטרענג, באַשטראַפן און עס איז פאַרשטענדלעך אַז ער וויל אַט־די האַנט אומשעדלעך מאַכן. אָבער היינט האַט ער געהאַנדלט מסתמא אונטער אַן אינסטינקטיוון אימפּולס. דו ווייסט דאָך אַזוי גוט ווי איך, אַז אין תוך אַיז ער אַרנטלעך און גוט און איך גלויב,

אַז וויבאַלד נאָר עס וועט זיך אויסוועפן זיין כעס, וועט ער זיך באַ^ד
דענקען.

ד ו ד : טאַקע אין דעם גייסט עס איצט: געוואויר צו ווערן צי דיין השערה
איז ריכטיק...

י ה ו נ ת ן : וואָלט עס זיך געווענדט בלויז אין מיין פאַטער, וואָלט איך
דיר געקענט פאַרזיכערן, אַז מיין השערה איז ריכטיק. אָבער ער האָט
דאָך אַזעלכע יועצים ווי אבנר, כלידע און די איבעריקע, וועלכע קע-
נען אים באַאיינפלוסן צום שלעכטן קעגן דיר...

ד ו ד : דעריבער טאַקע און ווייל איך דאַרף וויסן וואָס איך האָב ווייטער
צו טאָן — ווייל איך דיך בעטן, אין נאָמען פון אונדזער פריינט-
שאַפט, זאָלסט מיט מיר טאָן אַ חסד און ווען דו וועסט מיך דאָ
פאַרלאָזן, זאָלסטו גיין אין דיין פאַטערס הויז, זיך באַמיען לויט אַלע
מעגלעכקייטן צו דערגיין דאָס וואָס איך דאַרף וויסן און מיר איבער-
געבן די ידיעה.

י ה ו נ ת ן : נאַטירלעך וועל איך דאָס טאָן און נישט ווי אַ באַזונדערן
חסד, ווייל דאָס איז דאָס מינדעסטע וואָס איין פריינט קען טאָן פאַרן
אַנדערן. נאָך מיין אַוועקגיין וועסטו דיך אויסבאַהאַלטן אין דער
געדיכטעניש פון די גראָזן, קוסטן און ביימער ביז די זון וועט פאַר-
גיין. דערנאָך וועסטו דיך פאַרזיכטיק, אַזוי אַז קיינער זאָל דיך נישט
באַמערקן, אומקערן אין דיין היים, וועסט גוט פאַרשפּאַרן די טיר,
אָבער דאָס פענצטער וועסטו עפענען און וועסט וואַרטן אויף מיין
ידיעה.

ד ו ד : אַזוי וועל איך טאָן!

י ה ו נ ת ן : פאַרשטייט דאָך אַליין, אַז איך וועל פערזענלעך נישט קע-
נען דיר ברענגען די ידיעה, וועלן מיר איצט דאַרפן באַטראַכטן דעם
אופן וויאַזוי עס צו טאָן. (פאַרטראַכט זיך).

ד ו ד : מיר איז עפעס אַיינגעפאַלן און מיר דאַכט זיך, אַז עס איז אַ
גלייכע זאַך.

י ה ו נ ת ן : גוט, לאַמיר הערן דיין איינפאל.
 ד ו ד : קענסט קריגן צוויי קליינע יינגלעך, וואָס זאָלן האַלטן אַ סוד
 כאַטש ביז מאָרגן אינדערפרי?

י ה ו נ ת ן : זיכער קען איך געפינען אַזעלכע צוויי יינגלעך צווישן די
 באַדינערס פון מיין הויז.

ד ו ד : טאָ הער אויס מיין איינפאל. זאָלן זיך די יינגלעך כלומרשט שפילן
 מיט פייל און בויען נאָך זונענפאַרגאַנג פאַר מיין פענצטער. דאָס
 וועט נישט רופן קיינעמס אויפמערקזאַמקייט, ווייל ביים שיין פון
 דעם נייעם לבנה-סערפּ איז נישט קיין זעלטנקייט, אַז קינדער זאָלן
 זיך שפילן. וועסט אויסלערנען איינעם פון די יינגלעך, וואָס וועט
 נאַטירלעך נישט וויסן וועגן וואָס עס האַנדלט זיך, ער זאָל אויסרופן
 אויף אַ קול אונטער מיין פענצטער איין שפורד בלויז צו זיין חברל,
 וועלכער וועט זיך געפינען אַביסל ווייטער פון אים. דעם שפרוך
 וועסטו אים נאַטירלעך אויסלערנען, אין איינקלאַנג מיט דער ידיעה
 וואָס דו וועסט האָבן פאַר מיר. אויב דאָס יינגל וועט אויסרופן: „דער
 פייל איז געפאַלן נענטער פון דיר, דודל, קענסט זיך אומקערן און
 אים אויפהייבן!“ — וועל איך וויסן, אַז עס איז קיין געפאַר נישטאַ.
 איך וועל דאָן איבערוואַרטן אַ טאָג אָדער צוויי, און דו וועסט מיט
 מיר גיין צום מלך שאול און זען אונדז איבערצובעטן. אויב אָבער
 דאָס יינגל וועט אויסרופן: „דער פייל איז געפאַלן ווייטער פון דיר,
 דודל, לויף וועסטו אים געפינען!“ — וועל איך וויסן, אַז עס דראַט
 מיר אַ סכנה און איך מוז אַנטלויפן. איך וועל מיך דעמאַלט אַוועק
 לאָזן אין מדבר אַריין און וועל אַפּוואַרטן צו זען וואָס די צייט וועט
 מיר ברענגען.

י ה ו נ ת ן : דיין פלאַן איז אויסגעצייכנט און איך וועל האַנדלען לויט
 ווי דו זאָנסט. (קורצע פּויוזע) איצט וועל איך באַלד דאַרפן גיין. עס איז
 אַ שאַד צו פאַרלירן איבעריקע צייט. אָבער איידער איך גיי, וויל איך
 מיר זאָלן באַנייען אונדזער פּריינטשאַפּטס-בונד.

ד ו ד : זיכער וועלן מיר אים באַנייען, כאַטש ער וואַלט געבליבן גילטיק
 אויך אַן דעם, ווייל דו ביסט מיר איינגעבאַקן טיף אין האַרצן, מיין

טייערער פריינט, און גאַרנישט וועט דיך קענען אויסמעקן פון מיין נשמה, סיידן דער טויט אליין.

י ה ו נ ת ן : איך וויל מיר זאָלן איצט נאָכאַמאָל צושווערן איינער דעם אַנדערן, אַז מיר וועלן פאַרבלייבן געטרייע פריינט איינער דעם אַנ- דערן אויפן גאַנצן לעבן. וועלן מיר ביידע לעבן לאַנג, וועלן מיר זיך ברידערלעך טיילן מיט די ליידן און פריידן. וועט אַבער איינער פון אונדז אַוועק פון דער וועלט פיל פריער פונעם אַנדערן, וועט דער לעבנגעבליבענער זיך אַננעמען און זאָרן פאַר די אַפּשטאַמיקע פון דעם פאַרשטאַרבענעם נישט ערגער ווי פאַר זיינע אייגענע קינדער און קינדס־קינדער. איך שווער דיר צו, דוד בן ישי, הייליק מקיים צו זיין דאָס אַלץ וואָס איך האָב דאָ נאָר־וואָס געזאָגט, אינעם נאָמען פון אונדזער האָר יהוה.

ד ו ד : זאָל מיר אַזוי העלפן דער אַלמעכטיקער גאָט פון ישראל, ווי אויך איך וועל הייליק מקיים זיין אונדזער פריינטשאַפטס־בונד, מיין האַרצנס־ברודער יהונתן.

י ה ו נ ת ן : און איצט וועלן מיר זיך געזעגענען... אויף יעדן פאַל דאַרפן מיר זיך געזעגענען. עס קען זיין, אַז מאַרגן אָדער איבערמאָרגן וועל איך דיך ווידער זען אַ געזונטן און שטאַרקן. ס'קען אַבער אויך זיין, אַז אונדזער צעשיידונג וועט זיין אַ לאַנגע, ווייל שלעכטע מענטשן, וועלכע זענען דאָ אויף דער זינדיקער וועלט מער ווי גוטע, וועלן האָבן אַריינגעטריפט זייער גיפּט אין מיין פאַטערס האַרצן. (קורצע פּויוזע. דערנאָך מעלאַנכאָליש) און אפשר... אפשר וועלן מיר זיך שוין קיינ- מאַל מער נישט זען אין לעבן. איך האָב דאָס פאַרגעפיל, אַז אַ גרויס אומגליק הויערט אויף אונדז, אויף מיין פאַטער און זיין הויז...

ד ו ד : פאַרוואָס זאָלסטו ריידן אָן אַ סיבה אַזעלכע טרויעריקע רייד, מיין פּרעכטיקער און האַרציקער יהונתן?... פאַרוואָס זאָלסטו אַרויסרופן אומזיסט אָן אומגליק?... מיר וועלן נאָך אויף אַ סך שמחות טאַנצן אינאיינעם און אַ סך בעכערס זיסן וויין וועלן מיר נאָך צוזאַמען

אויסטרינקען אין פריידן. נו, זיכער! מיר וועלן נאך אויך אין א סך
שלאכטן שלאגן די שונאים פון אונדזער גאט און פון אונדזער פאלק!

י ה ו ג ת ן : אמן! הלוואי זאל עס זיין אזוי ווי דו זאגסט! אבער איצט
איז שוין די העכסטע צייט צו גיין. זיי געזונט, מיין דוד בן ישי!

ד ו ד : זיי געזונט און פריילעך. מיין יהונתן בן שאול! (זיי אומארמען
און צעקושן זיך).

(דער פארהאנג פאלט פאמעלעך).

דאָס אַכטע בילד

דודס און מיכלס שלאָפצימער. מיט די צוקאַפנס צום הינטערגרונט, עטוואָס אָפגערוקט פון די זייטיקע ווענט, די צוויי בעטן. איבער די ניר דעריקע קאַפֿאַנלענען צוויי פאַליצעס, אויף וועלכע עס זענען אָנגעשטעלט פאַרשיידענע ציר און געברויך־קעגנשטאַנדן. צווישן די צוויי בעטן, אַ גרויסער געשניצטער קאַסטן אויף צו באַהאַלטן וועש און קליידער. לינקס אַ פענצטער און רעכטס אַ טיר. ביי יעדער פון די זייטיקע ווענט צו צוויי טאַבורעטקעס. צווישן ביידע בעטן, אַ פילפאַרביקער, דיקער טעפּיך. אין רעכטן ווינקל, אַ הילצערנע סטאַטוע פון אַ געץ פון נאַטירלעכער מענטש־לעכער גרויס. פונעם סופּיט הענגט אַראָפּ אויף אַ קופּערנער קייט אַן אייל־לאַמפּ, וועמענס פּלעמל עס באַלייכט זייער קאַרג די קאַמער.

ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף, זיצן מיכל און דוד אויפן בעט לינקס. דוד איז פאַרטראַכט און באַזאָרגט, נישט לויט זיין שטייגער. מיכל לאַש־טשעט זיך צו אים.

מ י כ ל : וואָס איז דיר, מיין טייערער? עפעס ביסטו היינט אַנדערש ווי אַלע טעג. איז מיט דיר עפעס געשען? ... עפעס שלעכטס, חלילה? ... ד ו ד : ס'איז גאַרנישט, מיין שוואַרץ־חנעוודיק קעצעלע. ס'זענען נאַריש־קייטן, מיין צאַרט טייעלע... מאַלע וואָס עס קומט פאַר צווישן מען נער און נאָך קריגסלייט דערצו...

מ י כ ל : איך זע דאָך, אַז מיט דיר איז עפעס פאַרגעקומען, און דווקא נישט קיין קלייניקייט. ביסטו היינט אַ גאַנצן טאַג אין דער היים נישט געווען און איצט ביסטו געקומען אַ טרויעריקער, אַ צערודערטער. שטענדיק ביסטו דאָך פריילעך און שפאַסיק, און היינט... זאָג מיר, מיין ליבינקער, וואָס איז מיט דיר געשען?

ד ו ד : ס'איז נישט גוט, אז א ווייב זאל וויסן אלע קלייניקייטן, האַרץ געליבטע מיינע. אויב דו וועסט וויסן פון אַלץ, נשמה-שיינקייט מיינע, וועסטו אויך אַפטמאַל מוזן זיין אומעטיק און פאַרזאָרגט און דו וועסט גאָר גיך פאַרוויערט ווערן...

מ י כ ל : ניין, עס איז נישט אַזוי, קרוין פון מיין לעבן. א ווייב דאַרף וויסן אַלץ וואָס עס קומט פאַר מיט איר מאַן. געטרייע מאַן און ווייב דאַרפן זיין איינס און זיי דאַרפן זיך טיילן סיי מיט ליידן, סיי מיט פריידן. טאָ זאָגזשע מיר שוין סוף-כל-סוף, העלדישער מאַן מיינער, וואָס עס האָט מיט דיר היינט געטראָפן.

ד ו ד : אויב דו ווילסט עס דורכויס וויסן, גראַציעזע נייגערקע היגדין מיינע — מוז איך עס דיר דערציילן. דער מלך שאול, דיין פאַטער, האָט אויף מיר היינט געוואָרפן אַ שפּיז. ס'האַט געפעלט אַ האָר ער זאל מיך טרעפן און דערהאַרגענען.

מ י כ ל : ווי שרעקלעך דאָס איז... ווי שוידערלעך... פאַרוואָס האָט ער עס געטאַן?...

ד ו ד : נו, דו ווייסט דאָך, מיין טייערסטער אוצר. עס איז צוליב זיין מרה-שחורה... גראַד היינט האָבן אים שטאַרק געפייניקט זיינע ביזע געדאַנקען און איך האָב געשפּילט פאַר אים אויף דער לירע... פּלוצים האָט ער געכאַפט דעם שפּיז און געוואָרפן אויף מיר...

מ י כ ל : וואָס-זשע וועט איצט זיין, מיין אַנשפאַר און באַשיצער? עפעס ציטערט אַזוי מיין האַרץ פון אומרואיקייט, ווי אַ בלאַט אויפן ווינט...

ד ו ד : וואָס קען דאָ זיין, ציטערדיק הערצעלע מיינס? ... איינס פון די ביידע: אַדער אַלץ וועט זיך אויסדרייען צום גוטן, דער מלך וועט זיך באַרואיקן און ער וועט זיך צוריק איבערבעטן מיט מיר. דעמאַלט וועט אַלץ ווידער גוט ווערן. אַדער... אַך דער ביטערער אַדער... אַדער איך וועל מוזן אַנטלויפן פון דאַנען פאַרן צאָרן פונעם מלך.

מ י כ ל : אַנטלויפן גאָר? אוי ווי ביטער איז מיר! און מיך וועסטו דאָ לאָזן אַליין?

ד ו ד : ערשטנס ווייסן מיר דאָך גאָך נישט צי וועט עס נייטיק זיין;

היסטארישע דראַמעס

צווייטנס, וועסטו דאָך בלייבן צווישן אייגענע און דריטנס, וועט עס זיין נישט אויף לאַנג, טייער לעבן מיינס.

מ י כ ל : ניין, דוד מיינער, איך וועל נישט קענען בלייבן דאָ אָן דיר אַליין. איך וועל אויסגיין פון בענקעניש און פון אומרואיקער באַ-זאָרגטקייט פאַר דיר. דעריבער וועל איך אַנטלויפן מיט דיר אינ-איינעם, ווען דער מאַמענט וועט קומען.

ד ו ד : דאָס וועט נישט מעגלעך זיין, אומשולדיק קינדעלע מיינס. איך וועל מוזן אַנטלויפן ווייט-ווייט, ביז אין וויסטן מדבר אַריין מסתמא. איך וועל מוזן לויפן טאָג און נאַכט, ווי אַ געיאָגטע חיה; איך וועל דאַרפן זיך אויסבאַהאַלטן אין פעלדזשפאַלטן און היילן, בכדי עס זאָל מיך נישט קענען דערגרייכן שאולס צאָרן, וועלכער וועט מיך זיכער פאַרפאַלגן. עס וועט מיר זיכער נישט איינמאַל אויסקומען צו ליידן פונעם זונבראַנד בייטאָג און פון דער קאַלטקייט פון דער נאַכט. עס וועלן אויך אָן ספק זיין טעג, ווען עס וועלן מיך פייניקן דער הונ-גער און דער דאַרשט, ווייל דאַרטן וואו איך וועל מיך געפינען, וועט נישט זיין צו קריגן קיין ברויט און קיין וואַסער. אָבער עס האַלט דאָך דערווייל נאָך נישט דערביי... איך וויל האַפן, אַז די זאַך וועט זיך אויסוויקלען צום גוטן...

מ י כ ל : ווען, מיינסטו, וועלן מיר עס וויסן?

ד ו ד : איך וואַרט אויף אַ ידיעה יעדע מינוט. (שפיצט אָן די אויערן און האַרנט. אונטערן פענצטער הערט זיך אַ לייכט גערויש פון טריט און באַלד נאַכדעם אָן אויסגעשריי.)

י י נ ג ל ס ש ט י מ ע : דער פייל איז געפאַלן ווייטער פון דיר, דודל, לויף וועסטו אים געפינען!

מ י כ ל : וואָס זאָל דאָס באַדייטן, מיין דוד?...

ד ו ד : (אויפגערעגט) דאָס איז דער אָפגערעדטער סימן, וועלכער זאָגט מיר אָן, אַז איך מוז אומפאַרזאַמט אַנטלויפן. איך טאָר נישט פאַר-לירן קיין צייט...

מ י כ ל : וויי איז צו מיר, וועל איך טאַקע מוזן בלייבן אַליין און אויפ-

א. א. ס. ש. ע. ר.

געפרעסן ווערן פון אומרואיקייט, אומעטיקייט און בענקשאפט נאך דיר...

ד ו ד : איצט טאר מען זיך נישט פארלירן אין קלאגעררייען. שטארק זיך, טאכטער און שוועסטער פון גיבורים, און העלף מיר זיך וואס גיכער צוגרייטן, ווייל עס קען געמאלט זיין אז דער מלך שאול זאל באלד שיקן אהער נאך מיר זיינע מענטשן. (קורצע פויזע) ברענג מיר א לעבל ברויט, אדער נאך בעסער צוויי, א קעזל, געטריקנטע פרוכטן און... יא, און ברענג מיר מיין פאסטוד-שטעקן, ער שטייט אָנגע-שפארט אין ווינקל אין פירהויז, כ'האָב טאָקע איצט נישט קיין סטאָ-דע, אָבער דער וואונדערלעכער שטעקן קען מיר גוט צונגן קומען.

מ י כ ל : איך גיי דיר שוין ברענגען די אלע זאכן (אָפּ).

ד ו ד : (עפנט די דעק פונעם קאסטן צווישן די בעטן און זוכט עפעס) אַט איז זי. (נעמט אַרויס זיין אַלטע טאַרבע און עפנט זי) דער שלי-דערער איז דאָ און די שטיינער זענען אויך פאַראַנען. פונקט ווי דאָס האַרץ וואַלט מיר געווען געזאָגט איך זאָל דאָס אַלץ באַהאַלטן, ווייל עס וועט נאָך קומען אַ צייט אויף דעם. אויב עס איז גוט געווען פאַרן פלישתי גלית, קען עס אפשר נאָך אַרויסהעלפן ביי אַן אַנדער גע-לעגנהייט אויך... (מיכל קומט אַריין און דערלאַנגט אים די זאַכן. דאָס עסנוואַרג אַרדנט ער איין אין דער טאַרבע, וועלכע ער לייגט אַוועק אויפן בעט רעכטס, און דעם שטעקן לייגט ער אַוועק דערנעבן). יא, און דעם עיקר האָב איך דאָ כמעט פאַרגעסן... (נעמט אַראָפּ פון דער פּאַליצע איבערן בעט לינקס דאָס קעסטעלע מיט דער לירע. עפנט עס און פאַרמאַכט עס באַלד צוריק). וויאָזוי וואַלט איך גע-קענט אויסקומען אַן דיר אויף אַזאַ ווייטן וועג, מיין צויבער-קעס-טעלע? וויאָזוי וואַלט איך געקענט אַריבערטראַגן אַ שווער שטיקל צייט אַן דיר, מיין פריינט-אינסטרומענט?... (נעמט אַנטאָן דאָס קעס-טעלע אויף די פלייצעס, לייגט עס ווידער אַוועק נעבן די אַנדערע זאַכן).

מ י כ ל : דערמאָן זיך גוט, מיין אַנטלויפנדיק גליק, צי האָסטו נישט נאָך עפעס פאַרגעסן?...

היסטארישע דראמעס

ד ו ד : מיין ליב פייגעלע, מיר דאכט זיך, אַז איך האָב נישט פאַרגעסן גאַרנישט... (זיין בליק פאַלט אויפן געץ אין רעכטן ווינקל) און דאָך האָב איך שיעור נישט פאַרגעסן, אַז איך האָב אינזינען געהאַט... (גייט צום ווינקל און נעמט אַרויס דעם געץ, וועלכער האָט אַ גראַט טעסקי־לאַכנדיק פנים. באַטראַכט אים אונטערן שיין פונעם אייל־לאַמפּ). דו ביסט עס טאַקע דער סאַמע ריכטיקער שליח פאַר דעם וואָס איך וויל. דו פאַרשטייסט דאָך, אַז אויב עס וועלן מיך קומען זוכן אַהער דעם מלך שאולס מענטשן, וועט מיין מיכל זיי אפשר נישט קענען זאָגן דאָס ריכטיקע וואָרט אין מיין נאַמען. זי טאָר זיך דאָך אויף קיין פאַל נישט איינרייסן מיט איר פאַטער. אָבער דו, מיט דיין חזק־געלעכטער אויפן פנים, וועסט זיי קענען זאָגן אַז איך לאָד מיך אויס פון זיי... אַז איך...

מ י כ ל : וואָס טוסטו דאַרטן, דוד?... אין אַ מאַמענט פון העכסטער געט פאַר שפּילסטו דיך גאַר מיטן געץ?... האָסט דאָך אַליין געזאָגט, אַז מען טאָר נישט פאַרלירן קיין צייט...

ד ו ד : גיין, איך שפּיל מיך נישט און איך פאַרליר נישט קיין צייט... דאָס וואָס איך טו, איז גענוג וויכטיק. איך שיק איבער דורך דעם געץ אַ גרויס פאַר מיינע פאַרפאַלגער, אויב זיי וועלן מיך קומען זוכן אַהער... (לייגט אַריין דעם געץ אין בעט לינקס, לייגט אים אונטער דאָס קישן אונטערן קאַפּ און דעקט אים גוט צו). גוט! אַזוי וועט דיר זיין באַקוועם צו ליגן, איך רעכן, אַז לאַנג צו וואָרטן וועט דיר נישט אויסקומען. (קורצע פּויזע) נו, איצט איז געקומען דער מאַמענט זיך צו געזעגענען. (אומאַרמט מיכלן און קושט זי הייס). פאַרבלייב גע־זונט, מיין ליב ווייבעלע, און פאַרגעס מיך נישט. געדענק מיך, אָבער בלויז צום גוטן...

מ י כ ל : גיי מיט גאַט און זיי מצליח, מיין שפּאַספּויגל! און זאָם דיך נישט צו לאַנג, ווייל איך וואָרט אויף דיר אומגעדולדיק. (דוד טוט אָן דאָס קעסטעלע מיט דער לירע אויף די פלייצעס, טוט אָן די טאַרבע אויף דער לינקער זייט, נעמט דעם שטעקן אין דער רעכטער

האַנט אַריין און לאַזט זיך צום פענצטער). וואוהיין גייסטו?... דורכן פענצטער גאַר ווילסטו?... (לאַזט זיך נאָך דודן).
 ד ו ד : יאָ, איך וועל אַנטלויפן דורכן פענצטער. דאָס איז ראַמאַנטישער (שמייכלט סאַרקאַסטיש) און דער עיקר איז עס אויך אַ קליין ביסל זיכערער. איצט נאָך איין לעצטער קוש.

מ י כ ל : נישט איינער, נאָר צען. (זי קושט אים עטלעכע מאָל. ווען דוד נעמט דערנאָך קלעטערן איבערן פענצטער, העלפט זי אים, דערלאַנגט אים די זאַכן און רעדט בשעת מעשה). איצט בין איך רואיקער וועגן דיר, מיין ליבלינג, ווייל איך זע אַז דו ביסט ווידער גוט אויפגע-לייגט און האַסט צוריק געוואונען דיין גוטן מוט.

ד ו ד : (אַראַפּשפּרינגענדיק פונעם פענצטער) אויף ווידערזען, מיין איינ-זאַם, טייער פייגעלע!

מ י כ ל : אויף ווידערזען, גאַר אינגיכן (זי קוקט אים נאָך) ווי לייכט-פיסיק און פלינק ער איז... ווי אַ יונגער הירש שפּרינגט ער לייכט איבער די שטרויכלונגען... אַט האַט ער שוין דערגרייכט צו דעם וועלדל... דאָרטן איז ער זיכערער, וואָלט דאָך מיין האַרץ געדאַרפט זיין רואיקער... אָבער עס איז נישט אַזוי — עס קלאַפט גאַר אומ-רואיק... און דער אויסטערלישער לבנה־סערפּ, ווי מאַדנע ער באַלייכט איצט די אַזוי גוט באקאנטע לאַנדשאַפט... עפעס זעט זי דאָך אויס גאַר אַנדערש, אַזוי פרעמד... און אַזאָ טיפּער אומזעט איז אויסגע-שפּרייט איבער איר... (פּויעז) וועל איך אים נאָך אַמאָל זען?... איך וואָלט קיניגלעך באַלוינט דעם, וואָס וואָלט מיר געקענט געבן אַ באַ-שייד... ווי מקנא האַבן מיך געווען מיט אים מיינע חבּרטעס און אפשר די טעכטער פון גאַנץ ישראל! ער איז דאָך דער אויסדער-ווילטער צווישן די מענער. ער איז דאָך דער שטאַלץ פון אונדזער פּאַלק, זיין העלד און האַפענונג... (פּויעז) איצטער איז ער פאַר-שוואונדן דאָרטן צווישן די ביימער ווי אַ שאַטנדיקער חלום... וועט ער נאָך אַמאָל צוריקקומען צו מיר?... (פּויעז) נישט פאַרגינערינס וועלן זיך איצט פרייען מיט מיין שאַדן... זיי וועלן זיך צונויפקומען די אין די טונקלע קאַמערן און וועלן זיך שושקענדיק איבערגעבן די

היסטאָרישע דראַמעס

נייעס... זיי וועלן נאך צולייגן פון זיך אליין נישט געשטויגענע און נישט געפלויענע פרטים, בכדי זייערע דערציילונגען זאלן אויסקור מען נאך מער טשיקאָוע, נאך קיצלדיקער. (נעבן דער טיר הערט זיך דאָס טופען פון מענערשע פיס און שפעטער קלעפ אין טיר. זי דער שרעקט זיך קודם און באַרואיקט זיך באַלד) דאָס קומען זיי איצט נאך אים... ס'איז גוט וואָס ער איז באַצייטנס אַוועק פון דאַנען! (צו דער טיר) ווער קלאַפט דאָרט?

כ ל י ד ע : (פון יענער זייט טיר) עפן, מיכל בת שאול, האָב נישט קיין מורא. מיר זענען שליחים פון דיין פאָטער.

מ י כ ל : וואָס־זשע קומט איר אָהער ביינאַכט? פאַרוואָס זענט איר נישט געקומען פריער מיט עטלעכע שעה, אָדער פאַרוואָס האָט איר נישט צוגעוואָרט ביז מאַרגן אינדערפרי?...

כ ל י ד ע : ס'איז אַ דרינגענדיקער ענין...

מ י כ ל : (עפנט די טיר. עס קומען אַריין כלידע און דריי באַוואַפנטע קריגער פון דעם מלכס גוואָרדיע) וואָס ווילט איר דאָ, איר מענער?

כ ל י ד ע : מיר דאַרפן נייטיק האָבן דיין מאַן דוד. דער מלך דאַרף אים זען תיכף ומיד.

מ י כ ל : וואָס־זשע איז די איילעניש? ער דאַרף אים אפשר שיקן אויף עפעס אַ ניי מלחמהלע?

כ ל י ד ע : ניין! דאָסמאַל דאַרף ער אים האָבן אויף עפעס אַנדערש... מיר דאַכט זיך, אַז ער דאַרף אים געבן אַן אויסצייכענונג, אַ באַלוי־נונג פאַר זיינע מעשים טובים... (באַדייטונגספול) ס'קען זיין, אַז ער וויל אים געבן אַ קניפ אין בעקל... אָדער ערגעץ אַנדערש... (פויזע) וואַר־זשע איז ער, דוד בן ישי, דיין מאַן?

מ י כ ל : איך ווייס נישט. ער איז היינט אַ גאַנצן טאָג נישט געווען אין דער היים.

כ ל י ד ע : אַזוי גאָר... ער קומט נישט אַהיים גאַנצע טעג צו זיין ווייב? האָט ער דיר אפשר צו וויסן געגעבן וואו ער געפינט זיך?

מ י כ ל : ניין! אָבער דו און די אַנדערע יועצים פון מיין פאָטער, וואַלטן דאָך געדאַרפט וויסן...

א. א פ י ש ע ר

ע ר ש ט ע ר ק ר י ג ע ר : זיי מיר מוחל, מיין האַר, אָבער מיר דאַכט זיך, אַז די פרוי פירט אונדז בכיוון פאַר די נעזער, ווייל דאַרטן אין בעט ליגט עמעצער...

צ ו ו י י ט ע ר ק ר י ג ע ר : יאַ, מיין האַר, איך האָב עס שוין לאַנג באַ- מערקט, אַז דאַרטן אונטער דער דעקע ליגט פאַרויכטיק באַהאַלטן אַ מענטש...

ד ר י ט ע ר ק ר י ג ע ר : בלי ספק איז עס דוד בן ישי...
כ ל י ד ע : ס'איז ריכטיק! אַז מען קוקט זיך גוט איין, זעט מען טאַקע, אַז דאַרטן איז פאַרבאָרגן אַ מענטש. פאַרוואָס-זשע, ווייבעלע, האַס-טו אונדז גענאַרט? פאַרוואָס האַסטו אונדז געזאָגט, אַז דו ווייסט נישט? (צו די קריגער) שלעפט אים אַרויס פון בעט אַ לעבעדיקן, אָדער אַ טויטן, אָבער מאַכט עס פאַרויכטיק, איר ווייסט דאָך ווער דער פויגל איז. ער האָט ביי זיך זיכער אַ שווערד, אַ מעסער, אָדער אַן אַנדער כלי-זיין. אויסערדעם איז ער דאָך שלוי און קען געפינען עפעס אַ מעגלעכקייט זיך אויסצודרייען אין לעצטן מאַמענט פון אייערע הענט. פאַרלאָזט זיך דעריבער נישט צופיל אויף אייערע כוחות, נאָר זייט געוואָרנט. איצט נעמט אים און זאַל אייך גאַט העלפן!

ד י ד ר י י ק ר י ג ע ר : (דערנענטערן זיך פאַרויכטיק צום בעט און טוען זיך אַלע מיטאַמאַל אַ וואָרף אַרויף אויף דעם. ווען זיי זעען, אַז די פיגור, וואָס ליגט דאַרטן, רירט זיך נישט — טוען זיי האַס-טיק אַ רייס אַראָפּ די דעקע און בלייבן פאַרבליפט. אין כאַר) אַ, וואָס איז דאַס?...

כ ל י ד ע : יאַ, וואָס איז טאַקע דאַס?... ברענגט עס אַהער, לאַמיר זען...
ע ר ש ט ע ר ק ר י ג ע ר : (הייבט אויף דעם געץ און טראָגט אים אונטער צו כלידע) עס איז פשוט די סטאַטוע פון אַ געץ. כאַ... כאַ... כאַ... כאַ... אַ לאַכנדיק פאַרזעעניש...

כ ל י ד ע : (פאַרווירט און פאַרשעמט, באַטראַכט אַ וויילע די פיגור און דערנאָך מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאַפּ) אַך, יענער פאַרשאַלטענער לץ! דער ליידאַק! דער גאַרנישט! ער האָט געוואָגט אַזוי רעספּעקטלאַז

היסטאָרישע דראַמעס

אַפצולאָכן פון דעם מלכס אַן אַלטן מיניסטער. אַפילו אין זיין העכס־
טער נויט. איז אים נאָך געלעגן אין זינען אַזוי אַפצושפעטן פון אונדז,
די קיניגלעכע בכבודיקע שליחים. אַזאָ האַלעדריגע! אַזאָ הולטאַי!
אַזאָ נישטיקער לץ!

מ י כ ל : ער פאַרשטעקט אייך אַלעמען אין קנאַפל...

(פאַרהאַנג פאַלט שניעל).

דאָס ניינטע בילד

שאולס טראַנזאַל. רעכטס און לינקס אַריינגענג און האַלב־רונדע באַ-
לוסטראַדעס צווישן צוויי קאַלומנעס, צו איינער ביי די סאַמע ברעגן פון
זער בינע און צו איינער מער אינמיטן. הינטער די מיטלסדיקע קאַלומנעס,
דריי פאַראַדנע, ברייטע טרעפן און הינטער די טרעפ, ביז צום הינטער-
גרונט אַ געראַמע פלאַטפאָרם. די טרעפן און די פלאַטפאָרם זענען אויך
אַפגעגרענעצט, רעכטס און לינקס, דורך באַלוסטראַדעס. די צוגענג, טרעפן
און פלאַטפאָרם זענען פאַרשפרייט מיט רייכע לויפערס און טעפּיכער.
רעכטס און לינקס גרויסע פענצטער מיט פילפאַרביקע שויבן. הינטער די
האַלב־רונדע באַלוסטראַדעס, צו איין גרויסער, געשניצטער וואַזע מיט
בלומען פון יעדער זייט. אויף דער פלאַטפאָרם שטייט אינמיטן אַ הויכער
טראַן־שטול, צו וועלכן מען גייט אַרויף מיט דער הילף פון צוויי צוגע-
שטעלטע טרעפלעך. רעכטס און לינקס צו צוויי פאַראַדנע שטולן אין זעלבן
סטיל וואָס דער טראַן.

ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף זיצט שאול, אין פאַראַדנע קליידער,
אויפן טראַן. רעכטס פון אים (לינקס פונעם צושויער) זיצן אבנר און כלידע
און לינקס פון אים יהונתן און פלטי בן ליש, אַלע אויך אין פאַראַדנע
קליידער. אויף דער טרעפ נידעריקער פון דער פלאַטפאָרם, שטייען צוויי
מענער פון זיף.

ש א ו ל : וואָס ברענגט אייך צו מיר און וואָס איז אייער פאַרלאַנג, איר
שליחים פון זיף?
ע ר ש ט ע ר מ אַן פּוּן ז י ף : מיר קומען זיך באַקלאַנגן פאַר דיר,
אונדזער האַר מלך, אויף דיין געוועזענעם הויפּמאַן און קריגפירער
דוד בן ישי.

צווייטער מאָן פון זיף : און מיר ווילן דיך אונטערטעניק בעטן, מעכטיקער מלך פון ישראל, דו זאָלסט אונדז באַשיצן פאַר זיינע איבערפאַלן.

שאל : דערציילט אַלץ וואָס איר ווייסט וועגן אים אין אַלגעמיין, ווייל שוין זינט אַ שטיק צייט האָב איך נישט קיין שום ידיעות וועגן אים. און דערקלערט אויך אויספירלעכער אייער אייגענעם ענין, וועל איך מיר בעסער אָפגעבן רעכענונג וועגן וואָס עס האַנדלט זיך.

ערשטער מאָן פון זיף : זינט אַטדער דוד בן ישי איז אַנטלאָפן פון דיין הויף, בלאַנקעט ער זיך אַרום אין דרומדיקן מדבר. צוערשט האָט ער געהאַט מיט זיך געציילטע מענטשן. דאָס זענען גרעסטנטיילס געווען זיינע קרובים, וואָס האָבן מורא געהאַט פאַר דעם מלכס צאָרן, אָדער זיינע פריינט און חברים פון בית־לחם, אַזעלכע אַוואַנטוריסטן ווי ער, וועלכע זענען געקומען צו אים וויבאַלד ער האָט זיי צו וויסן געגעבן וואו זיי קענען אים געפינען. דער מדבר איז דאָך גרויס, האָבן זיי געוואַנדערט פון איין אָרט אויפן אַנדערן. דאָרט וואו זיי האָבן געטאַגט, האָבן זיי נישט געזעכטיקט. גרעסטנטיילס האָבן זיי זיך אַרומגערייט אַרום די פאַסטעכער מיט זייערע סטאַדעס, האָבן געהאַלפן זיך באַשיצן פון ווילדע חיות און פון ביזע מענטשן און דערפאַר פלעגן זיי באַקומען עטלעכע לאַבנס ברויט, אַ קעזל, אַ שטיק פלייש און אַנדערע שפייז־אַרטיקלען. אַזוי ווי זיי זענען געווען ווייניק אין צאָל, זענען זיי לייכט דורכגעקומען.

שאל : פאַרוואָס זענט איר ביז איצט נישט געקומען צו מיר? ... איר האָט דאָך געוואוסט, אַז דוד איז מיין שונא.

ערשטער מאָן פון זיף : פון אונדז ביז גבעה איז אַ שווערער און ווייטער וועג און מיר זענען פאַרנומען מענטשן. איז כל־זמן ער איז געווען שוואַך און אומשעדלעך, האָבן מיר עס אָפגעלייגט.

צווייטער מאָן פון זיף : אַבער איצט איז ער גאַנץ מעכטיק און געפערלעך געוואָרן און ער ברענגט אויך אונדז אַליין באַדייטנדיקע שאַדנס — זענען מיר געקומען אַהער. וויאָזוי איז ער יעדעס

מאָל שטאַרקער געוואָרן? — עס האָבן זיך אַלץ מער אָנגעהויבן צו זאַמלען אַרום אים כל המינים אַנטלאַפּענע פּונעם ישוב, וועלכע האָבן זיך געמוזט אויסהיטן פון באַשטראַפּט צו ווערן פאַר גנבות, געשלעגן, גישט באַצאָלטע חובות און אַנדערע „מעשים טובים“. ווען די מחנה איז אַלץ גרעסער געוואָרן, איז אַלץ שווערער געוואָרן פאַר איר זיך אויסצוהאַלטן פון די קליינע מתנות וואָס זי האָט באַקומען פון די פּאַסטוכער און פּויערים. דעמאָלט האָבן זיי אָנגעהויבן אָנצופאַלן אויף די מדבר־שבטים און אַפילו אויף די פּלישתישע גרענעץ־איינ־וואוינערס, צורויבנדיק ביי זיי אַלץ וואָס עס איז נאָר מעגלעך געווען.

ש א ו ל : וויפיל מענטשן האָט ער היינט מיט זיך?

צ ו ו י ט ע ר מ א ג פ ו ו ז י ף : זעקס הונדערט, לויט מען האָט אונדז איבערגעגעבן. אָבער דאָס זענען איינס און איינס מוטיקע און געוואַנטע מענער, אַ טייל פון זיי פאַרצווייפלטע, וואָס האָבן שוין גישט וואָס אָנצוואווערן און זיי זענען אַנטשלאָסן אויף אַלץ.

ע ר ש ט ע ר מ א ג פ ו ו ז י ף : זעקס הונדערט איז בלויז די צאָל פון זייערע קריגער, אָבער אַ סך פון זיי האָבן שוין איצט מיט זיך זייערע פּרויען און קינדער און זיי זענען געוואָרן גרויסע געברוי־כערס; אַ סך מיילער, וואָס דאַרפן שלינגען, אַזוי ווי אַ מחנה היי־שעריקן. סטייעט פאַר זיי שוין לעצטנס גישט דאָס וואָס זיי קענען קריגן פון פרעמדע און זיי האָבן געמוזט אָנהייבן צו מאַכן איבער־פאַלן אויף די דערפער פונעם לאַנד יהודה. זיי זענען לעצטנס געוואָרן ממש אַ פּלאַג פאַר יענע געגנטן פון אונדזער לאַנד און עס איז פאַ־ראַנען אַ חשש, אַז זיי זאָלן דאָס אינגיכן ווערן אויך פאַר אַנדערע טיילן. דעריבער בעטן מיר דיך דרינגלעך, אונדזער האָר מלך, דו זאָלסט אַרויס קעגן דעם דוד בן ישי מיט דיין הייל און זאָלסט איינ־מאַל פאַר אַלעמאַל פאַרענדיקן מיט אים. (לענגערע פּויזע).

ש א ו ל : (איז געווען פאַרטראַכט) איר האָט געזאָגט, אַז אַ סך פון דודס מענטשן האָבן מיט זיך זייערע פּרויען און אַפילו קינדער — און ער אַליין?

ע ר ש ט ע ר מ א ג פ ו ו ז י ף : ער אַליין האָט מיט זיך צוויי וויי־

- בער, מיט וועלכע ער האָט נישט לאַנג זתונה געהאט. (שאל גיט אַ
נערוועזן פאַטש מיט די הענט).
- אַ ק ר י ג ע ר : (קומט אַריין פון לינקס. פאַרנייגט זיך) זאָל מיין האַר
מלך באַפעלן.
- ש א ו ל : גיי און ברענג אַהער מיין יינגערע טאָכטער מיכל, אַבער אומ-
פאַרזאַמט און אַן תירוצים.
- י ה ו נ ת ן : (ציטערט אויף) זאָל מיר מיין האַר מלך און פאַטער דער-
לויבן צו זאָגן בלויז געציילטע עטלעכע ווערטער, איידער ער שיקט
אָוועק דעם קריגער.
- ש א ו ל : (צום קריגער) גיי! און פיר אויס דיין שליחות, ווי איך האָב
דיר באַפוילן. (קריגער אָפּ. צו יהונתנען) דו ווייסט דאָך, מיין זון,
אַז איך שאַץ דיך אָפּ זייער הויך און איך האַלט דיך פאַר איינעם
פון די וויכטיקסטע מענטשן וואָס זענען פאַראַגען ארום מיין טראָן.
איך הער דיך דעריבער גאָר אָפט גערן אויס און פאַלג נישט איינ-
מאַל דיין עצה. אַבער עס איז פאַראַגען איין ענין, דו ווייסט שוין
וועלכער, אין צוזאַמענהאַנג מיט וועלכן דיין וואָרט איז פּסול, ווייל
דו ביסט אַ צד, און דעריבער האָט עס נישט קיין שום צוועק איך זאָל
דיך אויסהערן און נעמען אין אַכט.
- א ב נ ר : (טראַציק) ס'איז אַ שאַד. וועסט אויף מיר זיכער צערענען, מיין
מלך שאול, אַבער איך מוז דיר זאָגן פריי און אויפריכטיק מיין מיי-
נונג. גראַד איצט האַסטו געדאַרפט אויפּמערקזאַם אויסהערן דאָס
וואָרט פון דיין עלטסטן זון יהונתן און עס גאָר ערנסט נעמען אין
אַכט.
- ש א ו ל : (צו אבנר) אויך דיין מיינונג קען איך נישט נעמען אין אַכט
און דו האַסט זי מיר איצט גאָרנישט געדאַרפט זאָגן. (צו די מענער
פון זיף) גוט! איך קער מיך אום צום פריערדיקן ענין. איך וועל נאָ-
טירלעך נישט לאָזן אויספלינדערן קיין איין ווינקעלע פון אונדזער
לאַנד. אויסערדעם האָב איך אַן אַלטן חשבון מיט דעם דוד בן ישי.
דעריבער בין איך גרייט אַרויסצוגיין אין קאַמף קעגן אים. אַבער
איך דאַרף פריער נאָך וויסן צוויי זאַכן: צי זענט איר גרייט און בכוח

מיר אַנצואווייזן גענוי דעם פּלאַץ וואו ער געפינט זיך און אונזי צו פירן אויף אַזעלכע וועגן עס זאָל אונדז מעגלעך זיין אַנצופאַלן אויף אים אומגעריכטערהייט? און צי נעמט איר זיך אונטער צו פאַר-זאַרגן מיינע מענטשן, אין דער צאָל פון לערך דריי מאָל אַזויפיל ווי דוד האָט, אין מדבר מיט שפּייז, בכדי מיר זאָלן זיך נישט דאַרפן שלעפּן מיט שווערן פּראָוויאַנט און מיר זאָלן קענען דורכ-פירן די גאַנצע אָפּעראַציע אין דער קירצסטער צייט.

ע ר ש ט ע ר מ אָ נ פּו ון ז י ף : מיר נעמען זיך אונטער דורכצו-פירן פינקטלעך דיינע ביידע באַדינגונגען, אונדזער האָר מלך.
צווייטער מאָן פּו ון ז י ף : און מיר דאַנקען דיר האַרציק, אונדזער גענאַדפולער מלך. פאַר אַלדאָס גוטס וואָס דו גייסט טאָן צו אונדז.

ש א ו ל : אויב אַזוי וואָרט צו עטלעכע טעג, ביז מיר וועלן זיין גרייט זיך אַרויסצולאָזן אין וועג אַריין.

ע ר ש ט ע ר מ אָ נ פּו ון ז י ף : פּרידן צו דיר, שאול מלך ישראל!
צווייטער מאָן פּו ון ז י ף : אַ ברכה אויף דיין געזאַלבטן קאָפּ, באַשיצער פּונעם פּאַלק ישראל! (ביידע מענער פאַרנייגן זיך טיף און גייען אָפּ לינקס).

ש א ו ל : מיינע פּריינט אבנר און כלידע; גרייט מיר צו דריי טויזנט געקליבענע קריגער און פאַרזאַרגט זיי מיט אַלעם נייטיקן. די קר-מענדיקע וואָך וויל איך אַרויסגיין און ענדגילטיק פאַרענדיקן מיין חשבון מיט דעם שונא דוד בן ישי.

כ ל י ד ע : אַלץ וואָס עס ווענדט זיך אָן מיר וועט דורכגעפירט ווערן אין דער בעסטער אַרדענונג, לויט מיין מעכטיקן מלכס באַפעל.

א ב נ ר : אַלעס נייטיקע וועט געטאָן ווערן, מיין מלך שאול!

ש א ו ל : (צו פּלטי בן ליש) דו האָסט שוין עטלעכע מאָל געבעטן ביי מיר איך זאָל דיר געבן מיין טאַכטער מיכל פאַר אַ ווייב און ביז איצט האָב איך דיר נישט געקענט געבן קיין תּשובּה. האַלטסטו אויך איצטער אָן דיין ביטע, פּלטי בן ליש?

פ ל ט י : (שטעלט זיך אויף און פאַרנייגט זיך חניפהדיק) זיכער האַלט

ה'סטארישע דראַמעס

איך אָן די ביטע, מיין נאַבעלער און איידעלער האָר מלך! עס וועט זיין דער גליקלעכסטער טאָג פון מיין לעבן, ווען איך וועל באַקומען דיין הסכמה.

ש א ו ל : איך גיב דיר איצט מיין הסכמה!
פ ל ט י : וויאָזוי זאָל איך דיר אָפּדאַנקען, מיין גרויסער מלך? איך ווייס, אָן איך בין צופיל מינדער־וויכטיק צו פאַרדינען דיין גרויסן חסד. וועל איך מיך אויף להבא באַמיען צו זיין ווירדיק פאַר דעם גרויסן צוטרוי, וואָס דו ווייזט מיר אַרויס, און צו זיין דאַנקבאַר פאַר דער אויסערגעוויינטלעכער אויסצייכענונג. איך וועל שטענדיק פאַרבלייבן דיין איבערגעגעבענער דינער און קנעכט.

ש א ו ל : גוט! (פּלטי זעצט זיך. שאל פאַטשט מיט די הענט. עס קומט אַריין פון לינקס אַ קריגער) איז שוין געקומען אַהער מיין טאַכטער מיכל?

ק ר י ג ע ר : זי וואַרט שוין אויפגענומען צו ווערן. מיין האָר מלך.
ש א ו ל : טאָ ברענג זי אַריין! (קריגער אָפּ רעכטס).

מ י כ ל : (קומט אַריין פון רעכטס. גייט לאַנגזאַם אַרויף, איבער די טרעפּ, צו דער פּלאַטפּאָרם. בלייבט שטיין פאַר שאלן מיט זיינע יועצים. פאַרנייגט זיך). פּרידן צו דיר, מיין גערעכטער האָר מלך און פאַטער! פּרידן צו אייך, געליבטער ברודער יהונתן, מיין עלטער־פעטערס זון אבנר און איר מלוכה־לייט! זאָל אייך דער האָר יהוה בענטשן אין אייערע וויכטיקע טועכצן און זאָל ער אייך איינגעבן גוטע און גליק־לעכע געדאַנקען. (אַלע ענטפערן איר דורך אַ שאַקל מיטן קאַפּ).

ש א ו ל : כ'האָב דיך געשיקט רופן, מיין טאַכטער, ווייל כ'האָב פאַר דיר ידיעות פון דיין דוד בן ישי. ערשט נאָרוואָס זענען דאָ געווען צוויי מענער פון זיף, אַ פּלאַץ נאָענט פון דאָרטן וואו ער האַלט זיך איצט אויף.

מ י כ ל : (איבערראַשט און געשפּאַנט) וואָס־זשע דערציילן זיי וועגן אים, פאַטער? איז ער געזונט?

ש א ו ל : אַ, ער איז געזונט און שטאַרק, נו, און ער לעבט פון דער שווערד.

מ י כ ל : ווי זאל איך דאָס פאַרשטיין? וואָס זאל דאָס באַטייטן?
ש א ו ל : גאַנץ איינפאַך, טאַכטער מיינע. דיין אויסגערופענער העלד, דיין
 גערימטער פאַרפאַסער פון פרומע מזמורים פאַרן אַלמעכטיקן גאָט
 פון ישראל, איז געוואָרן אַ פשוטער באַנדיט. ער שלייכט זיך אַרום
 איבער די מדבר־וועגן, פאַלט אָן אויף פרידלעכע מענטשן און באַ-
 רויבט זיי פון זייער גוטס. מען קען נישט לייקענען — אַ ווירדיקער
 מאַן איז ער פאַר דער טאַכטער פונעם מלך פון ישראל...

מ י כ ל : איך קען אים גוט. אויב ער טוט דאָס, און איך גלויב אַז דאָס
 וואָס עס האָבן דיר דערציילט די מענער פון זיף איז אמת, איז נישט
 אַנדערש נאָר ווייל עס צווינגט אים דערצו די העכסטע נויט.

ש א ו ל : פאַרטיידיק אים נישט. אים צווינגט דערצו זיין איינגעבויער־
 נער שלעכטער יצר און זיין ביזו האַרץ! די נויט קען צווינגען אַן
 אַרנטלעכן מענטשן צו אַרבעטן ווי אַ קנעכט און אַפילו צו בעטלען,
 ווען ער קען נישט אויפהאַלטן אין זיך זיין שטאַלץ, אָבער נישט צו
 לעבן פון דעם פאַרברעכן, ווי ער טוט עס. איבעריקנס גייט אים דער-
 ביי גאַרנישט שלעכט און ער האַלט אַפילו ווידער ביים ווערן אַ מעכ-
 טיקער מאַן.

מ י כ ל : (אויף איר פנים באַווייזט זיך אַ שמייכל) עס איז אַ משוגעת
 עס צו פרעגן, אָבער מיין נאַריש האַרץ האָט נאָך נישט אויפגעגעבן
 די האַפּענונג און עס שטויסט מיך עס צו טאָן. — האָט ער נישט
 געשיקט די מענטשן פון זיף זיי זאלן מיר ברענגען צו אים?...

ש א ו ל : (סאַרקאָסטיש) ער דאַרף דיכ נייטיק האָבן. ער האָט דאַרטן
 איצט צוויי אַנדערע ווייבער, יא, גאַנצע צוויי פאַר איינער. דיך
 האָט ער שוין לאַנג פאַרגעסן.

מ י כ ל : (שרייט אויף) עס קען נישט זיין! (פאַרדעקט דאָס פנים מיט
 די האַנטפלאַכן).

ש א ו ל : (שטרענג) עס איז אָבער פאַרט אַזוי! (פויוצע) איצט, טאַכטער,
 בין איך אַנטשלאַסן צו מאַכן אַ סוף צו דעם אומגליקלעכן מצב. אין
 עטלעכע טעג אַרום וועל איך אַרויסגיין מיט מיינע געקליבענע קריי-
 גער קעגן אַט־דעם דודן און איך וועל אים פאַרניכטן. אָבער פריער

וועל איך דיר געבן פאַר אַ ווייב צו פלטי בן ליש, וועלכער האָט דאָס
שוין פיל מאָל געבעטן ביי מיר!

מ י כ ל : (יאַמערט אויף) ניין, פאַטער! וועסט עס נישט טאָן! וועסט
מיד נישט אומגליקלעך מאַכן! וועסט נישט גרויזאָם צעברעכן מיין
לעבן! איך האָב גאַרנישט צו דיין יועץ פלטי בן ליש... איך קען אים
גאַרנישט און איך וויל אים נישט קענען... ער איז מיר אַ ווייטער
און פרעמדער... מיין האַרץ האָב איך שוין אויף אייביק אַוועקגעגעבן
מיין דודן!

ש א ו ל : (שטרענג אין העכסטן גראַד) ווידערשפעניק נישט, מיין אומ-
געהאַרכזאַמע, אומגליקלעך פאַרנאַרטע טאָכטער! איך וועל מיין
וואָרט נישט צוריקציען! נאָך איידער איך וועל אַרויסגיין אויף דער
מלחמה, וועט פאַרקומען דיין חתונה מיט פלטי בן ליש!

מ י כ ל : (פאַלט צו זיינע פיס, יאַמערט פאַרצווייפלט) ניין!... ניין!...
ניין!...

ש א ו ל : (הייבט זיך אויף) איצט איז עס פאַרענדיקט. (שטויסט אָפּ
מיכלען, גייט אַראָפּ איבער די טרעפּן און אויף אַ קורצער דיסטאַנץ
הינטער אים גייען נאָך כלידע און פלטי. אבנר און יהונתן הייבן
אויף מיכלען, נעמען זי אונטער די אַרעמס און פירן זי אַראָפּ פאַמע-
לעך, שאול, כלידע און פלטי אָפּ רעכטס. אבנר יהונתן און מיכל
פאַרהאַלטן זיך אין פאַדערגרונט).

י ה ו נ ת ן : (טרויעריק־דעזיגנירט) איך הייב נישט אָן צו דערקענען מיין
פאַטער...
פאַטער...

א ב נ ר : זיין בלינדע שנאה, רויבט ביי אים צו זיין שכל הישר, ווער
מאַכט עס אַליין אומגליקלעך זיינס אַ קינד צוליב אַ צווייפלהאַפּטער
נקמה, אויב נישט איינער וואָס האַלט ביים פאַרלירן דעם זינען?...

(פאַרהאַנג פאַלט שנעל).

דאָס צענטע בילד

לינקס אַ פעלזיקער באַרג־אָפהאַנג, באַוואַקסן מיט קאַקטוסן און אַנ־
דערע שטעכנדיקע און אויסגעדאַרטע קוסטן, אין הינטערגרונט ציט זיך אַ
קייט פון בערגלעך, צופוסנס פון וועלכער עס שלענגלט זיך אַ קליין טייכל.
איבער די בערגלעך, אַן אויסגעשטערנטער הימל, אויף די ברעגן פונעם
טייכל עטלעכע ביימלעך. אין פאַדערגרונט רעכטס, די לעצטע עטלעכע
ביימער פון אַ וועלדל, מער צום הינטערגרונט רעכטס, עטלעכע געצעלטן.
די סצענע איז אַ גרינע לאַנקע.

ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף לאַזן זיך פאַרזיכטיק אַראָפּ איבערן
אָפהאַנג לינקס די סילוועטן פון דוד און אבישי.

ד ו ד : (פליסטערנדיק) זעסט, אבישי, דאַרטן צווישן דעם וואַלד און דעם
טייכל געפינט זיך שאולס לאַגער. וועסט נישט קיין מורא האָבן זיך
מיט מיר צוזאַמען אונטערצושלייכן אַהינצו?
א ב י ש י : קענסט מיר פאַר אַ שרעקעוודיקן? איך בין גרייט מיט דיר
אינאיינעם צו גיין וואוּאָהין נאָר דו וועסט וועלן.
ד ו ד : (בשעת זיי גייען איבער דער בינע) גוט! וועלן מיר זיך אונטער־
גנבענען צווישן די ביימער ביז גאָר נאָענט צום לאַגער און מיר וועלן
זען: אויב די וואַכן וועלן שלאָפן, אַדער עס וועלן אינגאַנצן נישט
זיין קיין וואַכן — וועלן מיר אַריינגיין אין סאַמע לאַגער אַריין...
א ב י ש י : איך פאַרשטיי... דו וועסט איבערראַשן שאול אַ שלאַפנדיקן
און מאַכן אַ סוף צו זיין לעבן. ווילסט זיך נוקם זיין אַן אים פאַר די
אַלע יאָרן פון זיין נע־ונד און פון ליידן אַזויפיל שלעכטס און פיין.
ד ו ד : זאַל מיר גאַט אויסהיטן פון צו טאָן אַזוינס. איך וועל אויפן גע־
זאַלבטן פון גאַט קיין האַנט נישט אויפהייבן. איך וואַלט בלויז וועלן

אים באווייזן, ווען דאס זאל נאָר מעגלעך זיין דורכצופירן אויף עפעס אַן אופן, אַז ער איז געווען אין מיינע הענט און קיין איין האָר זיינע אַפילו האָב איך נישט אַנגערירט אויף זיין קאַפּ. גרויסער האָר יהוה, איך בעט דיך פונעם גאַנצן האַרצן זאַלסט באַוויליקן מיר צו העלפן דאָס צו טאָן!

א ב י ש י : איך אויף דיין אַרט וואַלט טאַקע גאָר אַנדערש געהאַנדלט. ד ו ד : גיין, אבישי, אַזוי ווי דו ווילסט טאָן, טאָר מען נישט (פּוּזע) איצט לאַמיר, מיט גאַטס הילף, אַריינגיין אין וואַלד אַריין... (ביידע פאַרשווינדן צווישן די ביימער. די סצענע בלייבט אַ וויילע ליידיק, דערווייל גייט אויף איבער די בערגלעך אין הינטערגרונט, זייער פאַ- מעלעך, אַ בלייכע לבנה און באַלייכט אַלץ העלער די לאַנדשאַפט. אינצווישן קערן זיך אום איילנדיק דוד און אבישי. דוד טראַגט אַ מעכטיקן שפיז און אַ פעלד־פּלאַש. שפעטער קלעטערן זיי אַרויף אויפן אַפּהאַנג ליגנס און זעצן זיך אַוועק אונטער אַ גרופּע קוסטן).

א ב י ש י : (גייענדיק איבער דער בינע) האַסט געזען ווי רואיק און זי- כער זיי זיינען עס געשלאָפּן? פּונקט ווי ביים טאַטן אין ווינגאַרטן! זיי האַלטן הפנים, אַז דערפאַר וואָס זיי זענען אַזוי פיל מער ווי מיר — דאַרפן זיי נישט מורא האָבן פאַר אונדז און אויך נישט זיין פאַר- זיכטיק, זיי האָבן דאָך אַפילו קיין וואַכן נישט אַוועקגעשטעלט.

ד ו ד : דאָס איז דאָך נישט קיין מלחמה מיט די געצנדינער... דאָס איז דאָך אַן ענין מיט אייגענע... און מיין כוונה איז הפנים דעם האָר יהוה וואוילגעפעלן — האַט ער אויף זיי אַנגעוואָרפן אַזאַ טיפּן שלאָף. (אין אַ וויילע אַרום פון הינטער קוסטן) אבנר בן נר! (ווען קיינער ענטפערט נישט, אין אַ וויילע אַרום נאָך העכער) אבנר בן נר! אבנר בן נר!

א ב י ש י : לאַז אים צורו... זעסט דאָך, אַז ער איז אַריינגעפאַלן אין אַ הינערפלעט!

ד ו ד : (רופט אויף די העכסטע קולות) אבנר בן נר! אבנר בן נר, ענט- פער מיר!

א ב נ ר : (זיין שטים צווישן די קוליסן רעכטס). ווער רופט עס מיך אין

מיטן דער נאכט? (דערשיינט צווישן די ביימער) ווער קען מיר דאס רופן אזוי שפעט? ... איך זע דאך קיינעם נישט. עס איז דאך אומ-מעגלעך עס זאל זיין א בת-קול פון הימל. (סארקאסטיש) אזעלכע קולות הערן בלויז פרומע לייט, נביאים, און איך בין אן איינפאכער בשר ודם, נאך דערצו א זינדיקער. ענטפער מיר, צו אלדי טייוואג-לים, ווער האט מיר גערופן?

ד ו ד : איך האב דיר גערופן, הויפטמאן איבער די חיילות פון ישראל. איך האב דיר אויפגעוועקט פון אזא געשמאקן שלאף, בכדי דיר צו ווארענען, אז עס ליינט נישט פאר אזא דערפארענעם קריגער ווי דו, זיך אזוי אומפארזיכטיק צו פארזינקען אין א טיפן שלאף אינמיטן פעלד. עס קען אמאל עפעס מיט דיר פאסירן... אויסערדעם וויל איך דיר מאכן א פארווארף פארוואס דו היסט נישט בעסער אפ דעם מלך פון ישראל...

א ב נ ר : אבער נאכאמאל, צו אלדי שווארצע יאר, ווער איז עס דער "איך" וואס רופט מיר?

ד ו ד : דער "איך" איז דיינער אן אלטער באקאנטער. ש א ו ל : (באווייזט זיך אויך צווישן די ביימער נעבן אבנרו) דאס איז דאך דער תכשיט דוד בן ישי.

א ב נ ר : (מיט א שמייכל) כ'האב מיר שוין מיט א וויילע צוריק אפגע-געבן רעכענונג וועגן דעם.

ש א ו ל : (אין כעס) העי, דו אויסווארף! דו זינדיקער מורד! דו פאר-שאלטענער לץ! האסט זיך נאך אלץ נישט אויסגעלערנט צו זיין א ביסל מיושבדיקער, אביסל ערנסטער? האסט נאך אלץ חשק צו קו-מען אהער מאכן שפאסן מיט אונדז אינמיטן דער נאכט? זיי וויסן, אז מארגן וועל איך אונטערציען דעם חשבון מיט דיר און מיין שטראף וועט פאלן אויף דיר אומברחמנותדיק גרויזאם. איך וועל דיר צעהאקן אויף שטיקער, ווי דער אלטער נביא שמואל האט אמאל געטאן מיט אגג, דעם קיניג פון עמלק!

ד ו ד : האלט איין דיין גרימצארן, מלך שאול! און שטער נישט איצט די רז פון דעם אלטן נביא שמואל. ער ליגט שוין איצט אין זיין קבר

און איז אָפגעשיידט פון אונדז. און ווייטער וויל איך דיר נאָך זאָגן, אַז איך בין בשום אופן נישט געקומען אַהער צו מאַכן שפּאַס מיט אייך. קיין זאך איז נישט ווייטער פון מיר ווי דאָס. מיין קומען האָט געהאַט גאָר אַן אַנדער צוועק. איך בין געקומען דיר צו וויסן געבן, אַז דיין שפּיז וואָס האָט היינטיקע נאַכט געשטעקט אין דער ערד דיר צוקאַפּנס און דיין וואַסער-פּלאַש וואָס איז געלעגן נעבן דיין זייט, געפינען זיך איצט אין מיין רשות אַלס אַנדענק פון דיר. ווען איך האָב געמוזט אַזוי אומגעריכט פאַרלאָזן דיין הויף, האָב איך מיטגענומען בלויז מיין לירע, מיין שטעקן און מיין טאַרבע. קיין אַנ-דערן קעגנשטאַנד אַלס אַנדענק, האָב איך דעמאָלט נישט געקענט מיטנעמען — בין איך איצט געקומען עס טאָן...

א ב נ ר : (פאַר זיך אַליין) אַך, דו פּראַכטיינג איינער! זאָלן זיך מערן אַזעלכע ווי דו אין ישראל! (צו שאולן) ער האָט אונדז היינטיקע נאַכט געהאַט אין זיינע הענט און האָט אונדז אַפילו נישט אַנגע-רירט. (צו איינעם פון די קריגער, וואָס שטייען אויך צווישן די ביי-מער) גיי ברענג מיר דעם מלכס שפּיז און זיין פעלד-פּלאַש!

ש א ו ל : (געפּלעפט) איז עס טאַקע ריכטיק, דוד בן ישי, אַז דו ביסט נאָרוואָס געווען אין מיין לאַגער? איז עס אמת, אַז דיין שווערד האָט מיך געקענט דערגרייכן אַ שלאַפּנדיקן און דו האָסט מיך נישט אַנגערירט? איז עס וואַרהאַפטיק, אַדער בלויז אַזאַ חלום? (פויעז) אויב עס איז אמת, צוליב וואָס האָסטו עס געטאָן...

ד ו ד : וואָס הייסט, צוליב וואָס האָב איך עס געטאָן? דאָס איז דאָך אַזוי קלאָר און זעלבסטפאַרשטענדלעך און עס איז פאַראַנען מער ווי איין סיבה פאַר דעם. ערשטנס, האָב איך צוגעזאָגט דעם נביא שמואל גאָרנישט צו אונטערנעמען קעגן דיר. צווייטנס, ביסטו דער געזאַל-בער פון גאָט, וועמען איך טאַר קיין שלעכטס נישט טאָן. דריטנס, ביסטו דער פּאָטער פון דער פּרוי, וועמען איך האָב געשאַנקען מיין ערשטע יוגנט-ליבע. פערטנס, פיל איך אַליין צו דיר קיין שום שנאה, נישט קוקנדיק דערויף וואָס דו פאַרפּאַלגסט מיך אַזוי ביטער שוין אַזויפיל יאָרן. פינפטנס, און דאָס איז אפּשר דאָס וויכטיקסטע —

ווער בין איך, איך זאל דיך משפטן? דער גרויסער גאט פון ישראל וועט אונדז ביידן אמאל משפטן מיט גערעכטיקייט. אבער ביז דע-מאלט...

ק ר י ג ע ר : (איז צוריקגעקומען) מיין האר אבנר בן נרי! כ'האב געניש-טערט און געזוכט אויפן ארט וואו דער האר מלך איז היינטיקע נאכט געלעגן און איך האב נישט געפונען, נישט זיין שפיז און נישט זיין פעלד-פלאש.

א ב נ ר : גוט, ס'איז רעכט! (צו שאולן) איצט איז שוין אין דעם קיין שום ספק נישטאָ. ער האָט אונדז געהאט אין זיין מאַכט און האָט אונדז פאַרשוּינט.

ש א ו ל : (נאָך אַן אינערלעכן קאַמף) איך אנערקען, דוד בן ישי, אַז איך בין שולדיק און זינדיק אַנטקעגן דיר! (פּוּיזע, שרייט פּלוצים אויף) אַבער ניין! עס איז אויף קיין פּאַל נישט אַזוי! ווי אַזוי האָב איך עס נישט פאַרשטאַנען באַלד פון אַגהייב? דאָס וואָס דו האָסט היינט געטאַן, איז ווידער אַן אויסדרוק פון דיין שלעכטסקייט. דאָס איז אַ בייזוויליקע און ראַפּינירטע נקמה. צו וואָס האָסטו געזאָלט אויס-לעשן מיין לעבן און מאַכן אַ סוף מיטאַמאַל צו אַלע מיינע ליידן און צו מיין גאַנצער פיין? ... אַז דאָ האָסטו דאָך געהאַט אַ מעגלעכקייט צו באַווייזן אויף וויפל איידעלער און נאַבעלער דו ביסט פון מיר... אַז דו האָסט דאָך געקענט מיך לאָזן ווייטער זיך צאַפלען אין מיין אייגענער פאַרצווייפלונג... איצט וועל איך צעריסן און אויפגעפרעסן ווערן פון מיין אייגענער געוויסנספיין... (שרייט אויף) דוד בן ישי, פאַרוואָס האָסטו נישט צוגענומען מיין לעבן?...

(פאַרהאַנג).

דאָס עלפטע בילד

די דעקאָראַציע איז ווי אין צענטן בילד, אָבער ביי טאַגליכט.

ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף זיצן אינמיטן דער בינע, אין אַן אומ־רעגלמעסיקער גרופע, דוד, אליאַב, אבינודב, שמה, יואב, אבישי, עשהאל, גד דער נביא, אביתר דער כהן, אביגיל הכרמלית און אחינעם היורעאלית, דודס פרויען, און אַנדערע פרויען און מענער. טייל זיצן אויף שטיינער און אַנדערע אויף דער ערד.

ד ו ד : איצט האָט שױל אָפגעצויגן פון דאַנען אַן צו קעמפן מיט אונדז, מסתמא אונטער דער השפעה פון אבנרן. דער אַלטער קריגסמאַן איז לעצטנס נישט שטענדיק שוה בשוה מיטן מלך, ווי איך האָב געהערט, און שױל נעמט אָפּטמאַל נישט אין אַכט זיינע מיינונגען. אָבער דאָסמאַל האָט ער זיך ווארשיינלעך געמוזט רעכענען מיט אים, ווייל ער האָט געהאט שטאַרקע אַרגומענטן צו פאָדערן דעם צוריקצוג. אָבער דאָס מיינט נישט צו זאָגן, אַז שױל האָט שוין אויף שטענדיק אויפגעגעבן די רדיפות אויף אונדז. פאַרקערט, לויט ווי איך קען אים, וועט ער מיר בשום אופן נישט מוחל זיין די גרויסמוטיקייט וואָס איך האָב אים אַרויסגעוויזן, שענקענדיק אים דאָס לעבן, און עס וועט זיכער נישט לאַנג געדויערן ביז ער וועט ווידער אונדז אָנהייבן צו פאַרפאַלגן. באַדאַרפן מיר איצט זיך באַטראַכטן און באַראַטן וואָס צו טאָן פאַר אונדזער בעסערן שוין. וועגן דעם וואָלט איך וועלן הערן אייער מיינונג.

י ו א ב : מיין עצה איז, מיר זאָלן זיך אַוועקלאָזן טיפער אין מדבר אַריין. מיר זענען דאַרטן באַקאַנט גוטע היילן צום וואוינען, אויסערדעם וועלן מיר דאַרפן אויסנוצן די עטלעכע מאַנאַטן, וואָס פאַרבלייבן

נאך ביו צום ווינטער, צו מאכן אפטערע אַנפאלן אויף די שבטים וואָס וואוינען אין צפון און אויף דרום פון ים המלח, אויך אויף די פון מזרח־זייט, בכדי מיט דעם זאַקרויב זאלן מיר קענען צוגרייטן שפייז, באַקליידונג און באַשוכונג פאַר דער קאַלטער צייט.

ע ט ל ע כ ע מ ע נ ע ר : מען דאַרף זיך צוהערן צו יואבס ווערטער. — דאָס וואָס ער זאָגט איז גאַנץ באַזאַכט און שכלדיק.

א ב י ג י ל : דאָס וואָס יואב האָט געעצהט, קען מסתמא זיין גוט פאַר די מענער, אָבער פאַר אונדז פרויען, באַזונדערס פאַר יענע פון זיי וואָס האָבן קינדער, זענען די לאַנגע וואַנדערונגען איבערן מדבר און דאָס וואוינען אין די היילן, אַ שווערע פּלאַג. דאַרף מען זען צי איז נישט פאַראַנען עפעס אַן אַנדער אויסוועג.

ע ט ל ע כ ע פ ר ו י ע ן : ס'איז ריכטיק! מיר זענען שוין אויסגעשעפט פון שטענדיקן אַרומשלעפן זיך אין די מדבריות! — מיר קענען שוין לענגער נישט וואוינען אין די פינצטערע היילן! —

א א ח י נ ע ם : אפשר וואָלט מעגלעך געווען איבערצווייַן אַ געוויסע צייט אין דעם גוט פון נבל, וועלכעס באַלאַנגט איצט צו אביגילן זינט יעדער נער איז געשטאַרבן. דאַרטן זענען פאַראַנען הייזער, שייערן, שטאַלן וכדומה. דאָס איז בעסער פון היילן און דער פּלאַץ איז דאָך נאָענט פון דאַנען.

א ב י ג י ל : איך לאָז אייך גערן פריי דאָס גוט, אָבער לויט מיין מיינונג איז עס נישט דער ריכטיקער אויסוועג. דאָס גוט איז נישט צוגעגרייט און נישט גענוג גרויס פאַר אַזוי פיל פּאַלק ווי מיר האָבן. וועט אויסקומען, אַז אַ טייל וועלן וואוינען אין גוטע באַדינגונגען און דער גרעסערער טייל וועט זיך ווייטער אַרומוואַלגערן אפשר נאָך ערגער ווי אין די היילן. דאָס וועט אַרויסרופן אומצופרידנקייט און מחלוקתן און עס וועט דערפירן צו קנאה און שנאה. און נאָך אַלעמען וועלן אונדז דאַרטן אונדזערע שונאים ערשט לייכט קענען דערגרייכן.

א ל י א ב : אביגילס ווערטער זענען ריכטיק, נבלס גוט איז נישט גענוג נאָדיק פאַר אַזוי פיל מענטשן ווי ביי אונדז איז פאַראַנען. מען דאַרף ריכטן די געדאַנקען אויף עפעס אַנדערש.

היסטארישע וואָרטער

ד ו ד : איך וואָלט געקענט איך מאַכן אָן אַנדער פּאַרשלאַג, אַבער איך
האַב מורא, אַז איר וועט מיך פּאַרשרייען אַלס... איך וויל עס בער
סער נישט ברענגען אויף די ליפּן...
ע ט ל ע כ ע מ ע נ ע ר : רעד, דוד בן ישי, מיר וועלן דיך אויסהערן.
— מיר וועלן דיך נישט פּאַרשרייען, ווייל מיר קענען דיך און דיינע
מעשים. —

י ו א ב : דוד, מיין פריינט, מיר זענען געשפּאַנט צו הערן וואָס דו האָסט
אונדז צו זאָגן, ווייל מיר ווייסן אַז דו האָסט אַ קאַפּ אויף די פליי-
צעס.

ד ו ד : די ערשטע טעג נאָכדעם וואָס איך בין געהאט אַנטלאָפּן פּאַר
שאולן, האָב איך מיך איינער אַליין אַרומגעשלעפט איבער די פעל-
דער און וועלדער, אויסמיידנדיק די ישובים, בכדי נישט דערקענט
צו ווערן. איך בין געווען אַזוי הונגעריק, מיט און צעבראַכן, אַז עס
איז מיר אַזש טונקל געוואָרן פּאַר די אויגן און עס איז מיר געווען
גלייכגילטיק וואַזאָהין עס טראָגן מיך מיינע פיס. גייענדיק אַזוי, בין
איך פּאַרקראַכן איבער דער פלישתישער גרענעץ, נישט ווייט פון
גת, און זייערע אַ וואַך האָט מיך איבערגענומען. הקיצור מען האָט
מיך געבראַכט צום קיניג אַכיש, דעם מושל פון יענער שטאַט. דאָרט
איז געווען איינער וואָס האָט מיך געזען קעמפּן מיט זיין בן-עיר גלית
און ער האָט מיך פּאַרקלאַגט פּאַרן קיניג אַכיש. ווען איך האָב געזען,
אַז עס ווערט שלעכט, האָב איך געלייקנט שטיין און בייך, האָב מיך
אַנגעהייבן משוגע צו מאַכן און האָב מיך אויסגעגעבן פּאַר אַ קונצנ-
מאַכער. קודם-כל האָב איך געבעטן זיי זאָלן מיר געבן זאַט אַפּצור-
עסן און דערנאָך האָב איך זיי געוויזן פּאַרשיידענע קונצן. די בני-
צרויה ווייסן, אַז איך קען אַט-די מלאכה, נאָך פון די קינדעריאַרן אָן.
איך בין שוין פּאַרבליבן מיט זיי אַ שטיק צייט און פון דעמאָלט אָן
קען איך דעם קיניג אַכיש פון גת.

א ב י ש י : וואָס-זשע פּאַר אַ שייכות האָט עס מיט אונדזער ענין?
ע ש ה א ל : יא, טאַקע, ווי קומט דער קיניש אַכיש צו דער פּראַגע וואָס
שטייט דאָ פּאַר אונדז?

ד ו ד : האָט געדולד, וועט איר זיך באַלד דערוויסן. לויט ווי איך האָב אים דערקענט, איז יענער קיניג אַכיש אַ גוטמוטיקער מענטש גאַר נישט לויטן פלישתישן שטייגער, און אויב עמעצער געפעלט אים, האָט ער ליב צו ווערן מיט אים אַ גוטער ברודער. דעריבער דענק איך, אַז ער וואָלט איינגעגאַנגען צו דערלויבן מיר זאָלן זיך באַזעצן אין איינער פון זיינע קלענערע שטעט, אויב מיר זאָלן אים נאָר אַנ- באַטן צו ווערן זיינע פאַרבינדעטע...

א ל י א ב : אָבער דאָס וואָלט דאָך געהייסן, אַז מיר דאַרפן אַריבערגיין אויפן צד פון אונדזער פּאָלקס ערגסטן שונא...

א ב י נ ד ב : אַלס אַכישס פאַרבינדעטע וואָלטן מיר דאָך אַפילו געדאַרפט אַרויסגיין מיט אים אין אַ מלחמה קעגן אונדזערע ברידער...

ש מ ה : וואָס דאַרף מען דאָ לאַנג ברייען, ברודערקע דוד, דאָס וואָס דו לייגסט אונדז פאַר, איז נישט מער און נישט ווייניקער ווי פאַרראַט.

ד ו ד : האָב איך דאָך נישט אומזיסט מורא געהאַט, אַז איר וועט מיך פאַרשרייען טאַקע אַלס פאַררעטער. און עס זעט טאַקע אַזוי אויס, ווען מען גייט צו צו דעם ענין פּראָסט פשוט און מיט אַזוי פיל אַרנטלעכקייט ווי איר טוט עס. אָבער די זאַך זעט שוין גאַר אַנדערש אויס, ווען מען באַטראַכט זי מיט אַביסל שלויקייט, וועלכע איז אַן ספק דערלויבט בשעת עס גייט אין געפינען אַן אויסוועג פון אַ שווערלעכער לאַגע...

י ו א ב : זיכער איז דערלויבט אַביסל שלויקייט, און אויב נייטיק קען מען אַביסל פאַרבייגן די אַרנטלעכקייט אויך אין אַן אויסנאַמפּאַל...

ד ו ד : ס'וואָלט זיך אונדז צוליב אַ סך טעמים געלוינט צו באַזעצן אין איינער פון די פלישתישע שטעט. ערשטנס וואָלט אונדז שאול דאַרטן נישט דערגרייכט, ווייל ער וואָלט אונדז דאָך נישט נאַכגעלאָפּן אין אַ פרעמד לאַנד אַריין, און דעריבער וואָלטן מיר געווען זיכערער. צווייטנס, וואָלטן מיר מיט אונדזערע משפחות געקענט וואוינען אַ סך מענטשלעכער אין אַ שטאָט. דריטנס, וואָלטן די פון אונדז וואָס זענען באַקאַנט מיט האַנטווערק אַדער האַנדל, געקענט אַרבעטן פאַר דער איינגעבוירענער באַפעלקערונג און האַנדלען מיט איר; דאָס

וואָלט פאַר אונדז מעגלעך געמאַכט נישט צו דאַרפן זיך אינגאַנצן פאַרלאָזן אויפן זאַקרויב. פערטנס, וואָלטן מיר אין אַ שטאַט געקענט איבערלאָזן היפש ווייניקער מענער צו באַשיצן די משפחות, בשעת מיר לאָזן זיך אַרויס אין מדבר אַריין. פינפטנס, וואָלטן קודם־כל אונז דזערע קינדערלעך, אָבער אויך מיר אַליין, נישט אַזוי פאַרווילדעוועט געוואָרן ווי אין וויסטן מדבר, ווייט פון מענטשן.

א ב י ש י : ס'קומט אויס, אַז דיין פאַרשלאַג האָט בלויז מעלות טובות און קיין איין חסרון נישט.

ד ו ד : וואָרט צו אָביסל, וועסטו עפעס הערן אויך וועגן די חסרונות. מיר וועלן, פאַרשטייט זיך, דאַרפן צאָלן אַכישן אַ טריבוט, זיכער נישט קיין קליינעם, ווייל געלט האָט ער דווקא זייער שטאַרק ליב. און מיר וועלן דאַרפן אַנקומען צו אָביסל שלויקייט און אָפנאַרעריי. מיר וועלן אים צוזאָגן אַנצופאַלן בלויז אויף די בני־ישראל, אָבער מיר וועלן זיך אַרויסדרייען און נישט האַלטן קיין וואָרט. מיר וועלן ווייטער פירן אונדזערע קאָמפן מיט די געצנדינערס פון מדבר. אין מלחמה מיט ישראל וועט אונדז מסתמא נישט אויסקומען צו גיין אינאיינעם מיט די פלישתים, ווייל די איבעריקע מושלים זייערע וועלן עס נישט דערלאָזן, נישט וועלנדיק זיך פאַרלאָזן אויף אונדזער געטריישאַפט. אָבער אין פאַל מען זאָל פון אונדז פאַרלאַנגען, האָבן מיר דאָך שטענדיק די ברירה אַריבערצוגיין די גרענעץ און צוריק צו ווערן אויס מחתנים מיטן קיניג אַכיש.

ש מ ה : איך מוז איצט מודה זיין, אַז ווי דו מאַלסט דעם ענין, שטעקט אין דעם נישט קיין פאַרראַט, אָבער...

א ב י נ ד ב : אינגאַנצן אַרנטלעך איז די זאַך בשום אופן נישט...

א ל י א ב : יאָ, דער ענין איז גאָר ווייט פון צו זיין אינגאַנצן כשר.

ד ו ד : אויב אַזוי, לאַמיר אַ פרעג טאָן ביים כהן אביתר. אויף כשרות איז ער מער מבין פון אונדז.

א ב י ת ר : כשרות איז נאָכאַלעמען אַן ענין, וועגן וועלכן מ'קען דרינגען אַהין און אַהער...

דוד : נו, איר זעט דאך, אז דער כהן וויל זיך אַרויסדרייען. וואָס איז
דיין מיינונג, נביא גד?

גד : איך האָלט מיט דיר, דוד בן ישי. מ'דאַרף זיך באַזעצן צייטווייליק
אין איינער פון די פלישטישע גרענעץ־שטעט, אויב דאָס זאָל נאָר
מעגלעך זיין...

אַ סך מענער און פרויען : מיר נעמען אָן זודס עצה!
— מיר זענען מסכים מיט דער מיינונג פון אונדזער הויפטמאַן דוד
בן ישי! —

דוד : אויב אַזוי, דאַרפט איר איצט באַשטימען די דעלעגאַציע, וועלכע
זאָל גיין פאַרהאַנדלען מיט אַכיש, דעם קיניג פון גת.

שטימען פון מענער און פרויען : זאָל גיין דוד!
— און מיט אים אינאיינעם יואב, אליאב און גד! —

יואב : דוד דאַרף בלייבן דאָ. זאָל גיין אַנשטאַט אים דער כהן אביתר,
וועלן נישט אַנטשטיין קיין קנאה און שנאה צווישן אים און דעם
נביא.

שטימען פון מענער און פרויען : יואבס ווערטער
זענען ריכטיק! — זאָל דער הויפטמאַן בלייבן מיט זיין מחנה אויף
יעדן פאַל און זאָל גיין דער כהן אביתר! —

(פאַרהאַנג).

דאָס צוועלפטע בילד

דער מאַרקפּלאַץ פון דער צעשטערטער שטאָט ציקלאָג. אין הינטער־גרונט און רעכטס און לינקס, שטיינערנע הייזער אין גריכישן סטיל. נעבן די הייזער ליגן צעבראָכענע קאַלומנעס, באַלוסטראַדעס און שטייגער פון איינגעוואַרפענע גאַניקעס און באַלקאָנען. די ווענט אַרום די אייבערשטע טיילן פון די טירן און פענצטער זענען פאַרסאַזשעט פון די פייערפּלאַמען וואָס האָבן דאָרט אַרום אַרויסגעשלאָגן פון אינעווייניק. אינמיטן דער בינע איז אויפגעשטעלט געוואָרן אַ פּראָוויזאָרישער מזבח, אַרום וועלכן עס פּאָרעט זיך אביתר, בראַטנדיק דאָס קרבנות־פלייש מיט דער הילף פון עטלעכע יינגלעך. אויף די איינגעוואַלגערטע שטייגער און ברוכשטיקער זיצן מידע מענער און פרויען.

ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף קומען אָן פון אַ געסל רעכטס: דוד, אליאב, אבינדב, שמה, יואב, אבישי און עשהאל — אַלע באַוואָפנט. זיי שטעלן זיך אָפּ ביים מזבח.

ד ו ד : אַלמעכטיקער גאָט פון ישראל! איך דאַנק דיר און לויב דיך פאַר אַלע חסדים וואָס דו האָסט מיר באַוויזן אין משך פון די לעצטע טעג. דו האָסט איינגעגעבן די סרני פלישתים דעם געדאַנק זיי זאָלן אונדז אויסשליסן פון צו קעמפן מיט זיי אינאיינעם קעגן אונדזערע ברידער און האָסט אונדז פאַרשפּאַרט צו שטיין פאַר אַ גרויסן גסיון. דאַנק איך דיר און לויב דיך דערפאַר! הללויה! הללויה!
ז י י נ ע ב א ג ל י י ט ע ר : אַ דאַנק און לויב דעם האָר יהוה! הללויה!
הללויה!

ד ו ד : דו האָסט איבערגעגעבן אין אונדזערע הענט די עמלקים, אונדזער רע דם־שונאים, וועלכע זענען איבערגעפּאָלן אונדזער שטאָט, האָבן

זי אויסגערויבט און פארברענט, האָבן אַוועקגעפירט אין געפאַנגענ־
שאַפט אונדזערע פרויען און קינדער און באַדראַט זייערע לעבנס, אין
דער צייט ווען מיר זענען געווען אונטערוועגס צום שלאַכטפעלד אינ־
איינעם מיט די פלישתים. מיט דיין מעכטיקער הילף, האָבן מיר
צוריק דעראַבערט אונדזערע משפחות, אונדזער גוטס און אויך דאָס
גוטס פון אונדזערע איבערגעפאַלענע ישובים אינעם לאַנד יהודה.
דאָנק איך און לויב דיך דערפאַר מיין גאָט! הללויה! הללויה! זאָל
דיין גרויסער נאָמען אויף אייביק זיין געאַכפערט און דערהויבן!
אמן! אמן סלה!

ז י י נ ע ב א ג ל י י ט ע ר : א דאָנק און לויב אונדזער אַלמעכטיקן
גאָט! הללויה! הללויה! זאָל זיין הייליקער נאָמען אויף אייביק זיין
געאַכפערט און דערהויבן! אמן! אמן סלה!

ד ו ד : (צו זיינע באַגלייטער) מיר וועלן נישט אַפקומען בלויז מיט אַ
תפילה. ווי אויפריכטיק אַ תפילה זאָל נישט זיין, איז זי בשום אופן
נישט גענוג. מיר וועלן אויסדריקן אונדזער דאַנקבאַרקייט מיט גוטע
מעשים. איר וועט אַ גרויסן חלק פון די סטאַדעס, וואָס זענען אַרייב־
געפאַלן אין אונדזערע הענט, אַפגעבן די געליטענע שטעט און דער־
פער פון יהודה, בכדי כאַטש טיילווייז צו פאַרגיטיקן זייערע שאַדנס.
איר וועט גערעכטיק אויסקלייבן יונגע און פעטע שאַף און רינדער.

י ו א ב : ס'וועט געשען אַזוי ווי דו באַפעלסט אונדז, אונדזער הצלחה
דיקער הויפטמאַן!

א ל י א ב : אין זכות פון דיין גוטסקייט, וועט דער אַלמעכטיקער האַר
יהוה דיך אויך באַגליקן אויף אַלע דיינע ווייטערדיקע וועגן, מיין
ברודער און האַר.

ד ו ד : איצט וועלן מיר נהנה זיין פונעם זבחים־פלייש און מיר וועלן
אונטערהאַלטן די הערצער מיט וויין, אָבער זעט קיינער זאָל נישט
איבערכאַפן די מאַס און זיך נישט לאָזן צופיל גוט גיין, ווייל
אין דערזעלבער צייט וואָס מיר קעגען דאָ רואיק עסן און טרינקען,
שטייען מסתמא אונדזערע ברידער איצט אין אַ שווערער שלאַכט
מיט די פלישתים. דעריבער וועלן מיר היינט נישט מאַכן קיין דאַנק־

סעודה. מיר וועלן בלויז איבערכאַפן, בכדי זיך עטוואָס צו שטאַרקן. עסט און טרינקט, ברידער און שוועסטער, און זאָל עס אייך וואויל באַקומען. (די קינדער באַקומען פונעם כהן שטיקער פלייש און דער לאַנגען די עלטערע. רעכטס פונעם מזבח ווערן אַוועקגעלייגט שטיי-נער און ברוכשטיקער, אויף וועלכע עס זעצן זיך אויס: דוד מיט זיינע ווייבער, זיינע ברידער און די בני-צרויה מיט זייערע ווייבער, דער נביא גד אין צום סוף דער כהן אביתר. בשעת מען האַלט אינ-מיטן עסן, ברענגט אַ וואַך-קריגער אַריין אַן אַפגעריסענעם און פאַר-שטויבטן מענטשן, קומענדיק פון אַ געסל לינקס, און ווענדט זיך צו דודן).

וואַך-קריגער: מיין האַר הויפטמאַן! אַט-דער מענטש וויל רעדן מיט דיר.

דוד: איצטער עסן מיר — זאָל ער צוואוואַרטן. ווי עס ווייזט אויס, קומט ער פון אַ גאַר ווייטן וועג — איז ער זיכער הונגעריק. דעריי-בער גיט אויך אים צו עסן. (אין אַ וויילע אַרום צו יואבן, וועלכער זיצט נעבן אים) ווייזט דיר נישט דער מענטש אויס צו זיין אַן עמלקי?... (באַטראַכט ווייטער שאַרף דעם פרעמדן, וועלכער ווערט אַוועקגעפירט אין אַ ווינקל און באַקומט עסן).

יואב: ריכטיק! לויטן אויסזען דאַרף ער זיין אַן עמלקי.

דוד: און דאָך זאָגט מיר דאָס האַרץ, אַז ער קומט פונעם טאַל יזרעאל, וואו עס איז שוין זיכער פאַרגעקומען די גרויסע שלאַכט צווישן יש-ראל און די פלישתים. נישט קוקנדיק דערויף וואָס ער זעט אויס רואיק און גלייכגילטיק, פיל איך אַז ער ברענגט נישט קיין גוטע נייעסן. די פלישתים האָבן געהאט צו אַ גרויסן איבערגעוויכט פון כוחות... (לעבן-גערע פויזע) כהן אביתר, זאָג איצטער דאָס פאַרקירצטע שפייז-בענטשן, מיר זענען דאָך נאָך כמעט ווי אונטעררוועגס.

אביתר: (זאָגט פראַזענווייז — און אַ טייל פונעם פאַלק זאָגט אים נאָך) געבענטשט און געלויבט ביסטו אונדזער גאַט, באַשעפער און האַר פון דער וועלט, פאַר דער גוטער שפייז וואָס דו האַסט אונדז געגעבן! — מיר דאַנקען דיר פאַר די זאַטע מתנות וואָס דו האַסט

אונדז געגעבן היינט און וואָס דו גיסט אונדז יעדן טאָג, האָר פון דער וועלט, און אויך דערפאַר וואָס דו העלפסט אונדז ווי אַ געטרייער פּאָטער קעגן אַלע אונדזערע שונאים. הללויה!

ד ו ד : איצט ברענגט אַהער דעם פרעמדן! (ווען מען האָט יענעם געבראכט) ווער ביסטו און וואָס איז דיין באַגער?

ע מ ל ק י : (מיט אַ זעקל אין האַנט) איך שטאַם פון די עמלקים, אָבער איך האָב געדינט אַלס קנעכט ביי אַ ישראלישן בעל־הבית. (פאַרנייגט זיך חניפהדיק) איך ברענג דעם גרויסן העלד דוד בן ישי, וועמען מען האָט שוין יינגלווייז געזונגען לויב־לידער, אַ ידיעה, פאַר וועלכער ער וועט מיך זיכער באַפרייען פון קנעכטשאַפט און רייך באַלוינען מיט אַנדערע מתנות. איך בין צוויי טעג און צוויי נעכט געלאָפן ביז אַהער, כדי צו ברענגען דער ערשטער די וויכטיקע ידיעה.

ד ו ד : פון וואָנען ביסטו געלאָפן צוויי טעג און צוויי נעכט, עמלקי? ע מ ל ק י : פון דעם באַרג גלבווע, וואו עס איז פאַרגעקומען די שלאַכט צווישן די ישראליים און די פלישתים.

ד ו ד : (איבערראַשט און אויפגערעגט) ווער האָט מנצח געווען? ע מ ל ק י : די ישראליים זענען שטאַרק צעשלאָגן געוואָרן און זיי האָבן געמוזט אַנטלויפן. עס זענען געפאַלן אויפן שלאַכטפעלד דער מלך שאול, זיין עלטסטער זון יהונתן און אַלע זיינע איבעריקע זין. אויך זייער אַ סך פונעם פּאָלק זענען געפאַלן. עס איז געווען אַן אמתער אומגליק פאַר שאולס חייל און פאַר אים מיט די זייניקע. אָבער פאַרן האָר דוד בן ישי איז דאָס אפּשר געווען אַ גליק... איצט וועט שוין נישט זיין קיינער וואָס זאָל אים פאַרפאַלגן אויף אַלע וועגן און שטעגן...

ד ו ד : (בייז) שווייג דו געצנדינער! פון וואָנען קען איך זיין זיכער, אַז דו זאָגסט נישט קיין ליגן און אַז דער מלך שאול איז טאַקע געפאַלן אינאיינעם מיט יהונתן און די איבעריקע זין?

ע מ ל ק י : איך ברענג דיר אַ זיכערן באַווייז, דוד בן ישי. (שלעפט אַרויס פון זיין זעקל אַ קרוין און אַן אַרעמבאַנד) אַט־די זאַכן האָבן באַלאַנגט צו דעם מלך שאול. ס'קען זיין, אַז דו דערקענסט זיי נאָך.

(חניפהדיק) איך האָב זיי געבראַכט צו דיר, גרעסטער פון די העלדן, ווייל זיי וועלן זיך פאַסן צו דיר. דאָס איז נישט בלויז מיין מיינונג. איך ווייס אַז גאַנץ ישראל טראַכט דאָסזעלבע.
 ד ו ד: (מיט טיפן צער) עס איז אמת... דאָס אומגליק איז טאַקע געשען... (פּוּיזע) וואו האַסטו גענומען די זאַכן, עמלקי? פון וואַנען קומען זיי צו דיר?

ע מ ל ק י: ווען די שלאַכט האָט זיך דערווייטערט פונעם באַרג גלבוּע און די פלישתים האָבן זיך געיאָגט נאָך די בני ישראל, בין איך אַרויפגעגאַנגען אַהין. ס'האַט מיך געטריבן די נייגעריקייט צו זען וואָס עס איז פאַרגעקומען דאָרטן און אויסערדעם האָב איך געהאַפּט עפעס צו געפינען, אַזעלכעס וואָס וועט מיר טאַקע צונויף קומען...
 י ו א ב: שעמסט זיך גאַרנישט דאָס צו דערציילן, דו היענע, אַז ביסט געגאַנגען באַרויבן די נאָרוואַס געפאַלענע?...

ע מ ל ק י: ס'קען זיין, אַז איך וואָלט מיך געדאַרפט שעמען, אָבער איך וויל דאָך אייך דערציילן דעם ריינעם אמת... אויסערדעם איז עס גאַרנישט אויסערגעוויינטלעכעס, אַלע קנעכט טוען, אַזוי ווי איך...
 ד ו ד: דערצייל ווייטער, געצנדינער; וואָס איז ווייטער געשען?

ע מ ל ק י: בשעת איך האָב אַזוי גענישטערט אין די ווינקעלעך, האָב איך דערהערט אַ יאַמערנדיקע, ווייטאַגלעכע און אַנגסטלעכע שטים, וועלכע האָט גערופן נאָך הילף. איך האָב מיך דערנענטערט און האָב באַלד דערקענט, אַז דאָס איז דער מלך שאול. עס איז נישט געווען איבעריק שווער צו טרעפן צוליב זיין קרוין, אָבער איך האָב אים שוין פריער געהאַט געזען און האָב אים דערקענט. ער איז געלעגן אויף זיין שווערד, אויף וועלכער ער האָט זיך געהאט אַרויפגעוואָרפן, אַ שווער פאַרוואַנדטער, אָבער נאָך אַ לעבעדיקער. אַרום און אַרום האָבן זיך נאָך געיאָגט רייטערס און קריגס־וועגענער און ס'איז גע־ווען אַ סכּנה ער זאָל נישט צעטראַטן ווערן ווי אַ וואַרעם.

א ל י א ב: היט דיין גיפטיקע צונג, דו גבוהדיקער קנעכט! רעד נישט אַזוי וועגן דעם מלך און געזאַלטן פון ישראל!
 ע מ ל ק י: זיי מיר מוחל מיין האַר... (הכנעהדיק און שלוי) איך האָב

גערעכנט, אַז צווישן אייך, וועמען ער האָט אַזוי פיל יאָרן גערודפּט.
מעג מען רעדן...

ד ו ד : (אומגעדולדיק און שטרענג) דערצייל ווייטער, אבער מאַך עס
בקיזור!

ע מ ל ק י : ער האָט טאַקע הפנים מורא געהאַט מען זאָל אים נישט צע-
טרעטן און אויסערדעם האָט ער באַשיינפערלעך געליטן שרעקלעכע
ווייטיקן און זיין אַמאָל אַזוי מעכטיקער קערפער האָט זיך געקאָר-
טשעט אין מוראדיקע קראַמפּן. ווען איך האָב מיך דערנענטערט צו
אים, האָט ער מיך געבעטן איך זאָל אים אויסלייזן פון די לייזן און
אים טויטן. איך האָב געזען, אַז בלייבן ביים לעבן וועט ער שוין
נישט קענען און עס איז ביי מיר דורכגעלאָפּן דער געדאַנק, אַז פאַר
מיר וועט עס זיין אַ גליק אויב איך וועל ברענגען צום האַר דוד בן
ישי זיין קרוין און אַרעמבאַנד. האָב איך אַרויסגענומען מיין מעסער
און האָב אים פאַרענדיקט. נישט ווייט פון אים איז שוין אויך געלעגן
טויט יהונתן...

ד ו ד : (מיט אַ געיאַמער) דו האָסט געוואָגט אויפצוהייבן אַ האַנט אויפן
געזאַלבטן מלך פון ישראל, דו פאַרשאַלטענער קנעכט? דיין אייגן
טמא מויל האָט דיך איצט פאַרמשפּט צו טויט־שטראַף! (צו די אַרוי-
מיקע) נעמט אים און פירט באַלד אויס די שטראַף! (יואב און אבישי
האַלטן דעם עמלקי פעסט ביי די הענט. עס קומען צו לויפן עטלעכע
קריגער און נעמען אים איבער. יואב נעמט ביי אים צו די קרוין און
דעם אַרעמבאַנד און גיט עס איבער דעם נביא גד).

י ו א ב : באַהאַלט די זאַכן, נביא! און היט זיי אָפּ, ביז מען וועט זיי
באַדאַרפן האַבן...

ע מ ל ק י : (ראַנגלט זיך מיט די קריגער, וואָס פירן אים אַוועק) דאָס
איז דיין לעצט וואָרט, דוד בן ישי? דאָס איז דער לוינ וואָס דו באַ-
צאַלסט מיר? ביי די פלישתים און ביי יעדן אַנדערן פאַלק, וואָלט
מען מיך גאַנץ אַנדערש באַלוינט, פאַר דעם וואָס איך האָב געטאָן.
אַבער איר, ישראלים, זענט אַ גאָר אַנדערע אומה, אַן ערגערע פון

היסטארישע וואַמעס

אַלע. טאַקע דעריבער האָסט מען אייך... (מען פירט אים אַוועק לינקס).

ד ו ד : (רייסט איין אויף זיך זיין בגד און זעצט זיך פאַרצווייפלט אויף אַ שטיין) אָ, ווי גרויזאַם און ליידפול איז געווען דיין סוף, מיין האָר שאול, ערשטער מלך פון ישראל, און ווי שרעקלעך און מוראדיק איז געווען דיין פאַל, פונקט אַזוי ווי עס איז געווען דיין לעבן. און דיר, מיין האַרצנס־פריינט און ברודער, דו העלדישער און נאַבעלער יהונתן, פאַרוואָס האָט דיר געטראָפן אַזאַ העכסט־אומגליקלעכער און ביטער־רער גורל? פאַרוואָס זענען אומגעקומען און געפאַלן אויף איין מאָל אַזויפיל גיבורים פון ישראל? יהונתנס פּייל־און־בויגן האָט קיינמאַל נישט פאַרפעלט זיין ציל און שאולס שווערד האָט שטענדיק געטראָפן זיינע שונאים. שאול און יהונתן, שטאַרקע ווי לייבן און פלינקע ווי אַדלערס, איר האָט זיך ליב געהאַט ביים לעבן און אויך ביים טויט האָט איר זיך נישט צעשיידט! כאַטש דו האָסט מיך פאַרפאַלגט, מלך שאול, האָב איך אויף דיר קיין פאַרדראָס נישט געהאַט, ווייל איך האָב געוואוסט, אַז דיין אייגן אומגליק האָט דיר געבראַכט צו פאַר־צווייפלונג. און דיין הייסע פריינטשאַפט, ברודער יהונתן, איז פאַר מיר געווען זיסער פון פרויען־ליבע, דעריבער באַקלאַג איך אזו באַ־וויין איך אייך! (פּויעז) איר בערג פון גלבויע! זאַל אויף אייך נישט פאַלן קיין טוי און קיין רעגן, דערפאַר וואָס איר האָט געזען דאָס גרויסע אומגליק און איר האָט זיך נישט געעפנט צו פאַרשלינגען די שונאים! אייביק וועט בלייבן אין מיין האַרצן די טיפע וואונד און אויך דער אַנדענק פון די געליבטע גיבורים! אָבער אייביק זאַל אויך בלייבן דערהויבן און געהייליקט דער נאַמען פון אונדזער אַלמעכטיקן האָר יהוה, וועמענס משפט עס איז גערעכט!...

אַ ל ע אַ ר ו ם א י ם : געלויבט און געבענטשט זאַל זיין דער נאַמען פונעם אַלמעכטיקן האָר יהוה אויף אַלע אייביקייטן, אמן סלה!... (פּויעז).

א ל י א ב : נאַכדעם וואָס עס איז געשען, דאַרפן מיר אַ טראַכט טאַן וואָס זאָלן מיר ווייטער טאַן...

ע ש ה א ל : נישט מיר דארפן, נאר מיר מוזן דאס טאן און באשליסן וואס גיכער.

א ב י נ ד ב : איינס איז שוין קלאר: אין אַט־דער צעשטערטער שטאָט קענען מיר לענגער נישט בלייבן.

א ב י ש ג : און אויפבויען צוריק אַ שטאָט פאַר די פלישתיים, לוינט זיך אונדז באין אופן נישט.

ש מ ה : מיר טאָרן אַפילו אויף איין רגע נישט אַ טראַכט טאָן צו בלייבן דאָ, איצט ווען עס איז פאַר אונדז פריי געוואָרן ווייניקסטנס דער וועג צוריק קיין יהודה.

י ו א ב : זיכער האָבן מיר דאָ מער נישט וואָס צו טאָן! מיר דארפן זיך וואָס שנעלער אומקערן אין אונדזער אייגן לאַנד אַריין, ווייל מען וועט אונדז דאָרטן באַלד נייטיק דארפן האָבן, נישט בלויז אין יהודה, נאָר אויך אין ישראל.

מ ע נ ע ר א ו ן פ ר ו י ע ן פ ו ן ע ם פ א ל ק : לאַמיר זיך אומ־פאַרוואַמט אומקערן אין אונדזער געגאַרט לאַנד! — לאַמיר אויפגיין קיין יהודה און ישראל! —

ג ד : הערט מיך אויס, מיינע ברידער! לאַמיר מאַרגן פאַרטאָג גיין קיין חברון, דער אוראַלטער שטאָט פון אונדזערע אבות, וואו עס רוען אין דער הייליקער ערד זייערע ביינער. דאָרטן וועלן מיר איינזאַמלען א סך פאָלק און מיר וועלן קרוינען אונדזער הויפטמאַן דוד אַלס מלך פון יהודה. אַזוי־אַרום וועט מקוים ווערן דער ווילן פונעם אַלמעכטיקן האַר יהוה, ווי דאָס האָט פאַרויסגעזאָגט דער גרויסער נביא שמואל, געבענטשט זאָל זיין זיין אַנדענק, אמן סלה!

פ א ל ק : לאַמיר מאַרגן פאַרטאָג אויפגיין אין דער הייליקער שטאָט חברון! — לאַמיר דאָרטן קרוינען אונדזער הויפטמאַן דוד בן ישי אַלס מלך איבער יהודה! — זאָל געשען דער רצון פון אונדזער גרויסן גאָט! — זאָל אונדז זיין געזאַלבער דוד ווייטער פירן אין נאָמען פון אונדזער מעכטיקן גאָט, אין פרידן און אין דער מלחמה, מיט קלוגשאַפט, שטאַרקייט און הצלחה! —

ד ו ד : (איז געווען פאַרוונקען אין געדאַנקען, זיצנדיק אויפן שטיין. איצט

היסטארישע דראַמעס

שטייט ער אויף אַן אויפגעמונטערטער) ווען איך הער איצט ריידן
וועגן אומקערן זיך אין אונדזער הייליקן און געבענטשטן לאַנד אַריין,
דאַכט זיך מיר, אַז עס איז אַ חלום... מיין האַרץ צאַפלט זיך פון
שמחה... מיין מויל גלוסט זיך צו לאַכן פון גרויס פרייד און מיינע
ליפן רייסן זיך צו זינגען אַ הייטער לויבגעזאַנג...
ג ד : אַזוי ווערט דער מענטש געוואָרפן צווישן טרויער און פרייד...
צווישן טרויער און פרייד...
פ אַ ל ק : קיין חברון! קיין חברון, אין נאַמען פון גאָט!

(פאַרהאַנג)

ס ו ף

נימער און דער קדושים

היסטארישע דראַמע אין דריי אַקטן

זאל דאָס שטיק דינען אַלס באַשיידענע מצבה נאָך
אַלע אומגליקלעכע קינדער פון אונדזער געפלאַגטן
פאלק, וועלכע זענען פאַרשניטן געוואָרן פון רוצחישע
הענט אויף דער פאַרבליומיקטער ערד פון מיטל- און
מזרח-איראָפּע, אין משך פון הונדערטער יאָרן, ביז
צו אונדזערע היינטיקע צייטן.

דער מחבר.

פערזאנען:

דער נימערקאווער רב
די רביצין
ריזעלע, זייער מאכטער
מירעלע, איר חברטע
ראשיהקהל
ערשטער זקן
צווייטער זקן
שליח-בית-דין
שליח פונעם קאשטעליץ
א יודע שטיב פון דרויבן
גאנץ, א קאזאקן-פירער
ערשטער קאזאק (אן אלטער)
צווייטער קאזאק (א יונגער)
האזורילא, א וואיט
ערשטער גאספאדאר
צווייטער גאספאדאר
ערשטע דרוזשקע
צווייטע דרוזשקע
קאזאקן
דארפישע מענער, פרויען און מיידלעך, חתונה-געסט
מזיקאנטן

די האנדלונג קומט פאר אין דער שטאט נימערקאוון און אין א
דארף אין איר סביבה, אין אוקראינע, אין דער צייט פון די
קאזאקן-מלחמות, וואס כמעלניצקי האט געפירט מיט
דער קרוין פוילן.

ערשטער אקט

דעם גימער־אָווער רבס לערך און בית־דין־שטוב. ביי דער וואַנט אין הינטער־גרונט ספּרייט־שאַפּעס. רעכטס (פונעם צושויער אין אַלע אַקטן) אן אַריינגאַנג־טיר אין אַ צווייטן חדר אַריין. לינקס אַ גרויס פּענצטער אין גאַס אַרויס. ביים פּענצטער אַ סאַפּע. פון ביידע זייטן פּענצטער בילדער פון פאַרצייטיקע רבנים. אינמיטן צום פאַדער־גרונט, אַ מאַסיווער טיש, איבערגעדעקט מיט אַ טישטוך און בענקלעך אַרום אים.

ס'איז שבת נאַכמיטיק. די זון שיינט אַריין דורכן פּענצטער. ביים טיש שטייט רייזעלע. קוקט אַ וויילע פאַרטראַכטערהייט אַריין אין אַ גע־עפּנטן ספּר. דערנאָך קושט זי אַ פאַרטרוימטע דאַס אַפּענע בלאַט. פונעם דערבייאַיקן צימער דערהערט זיך אין דעמזעלבן מאַמענט אַ פרויען־קול. רייזעלע כאַפּט זיך שנעל אויף און גייט צו דער טיר זען ווער ס'קומט.

ערשטע סצענע

מירעלע : (פון יענער זייט טיר נאָך) קיינער איז נישטאָ אין דער היים?...

רייזעלע : (ביי דער טיר) האָ, מירעלע? דו ביסט עס? באמת אָן אַנגעלייגטער גאַסט! (נעמט מירעלען אונטערן אַרעם און פירט זי אַריין).

מירעלע : גוט־שבת! כ'האַב געמיינט, אַז קיינער איז נישטאָ אין דער היים... ווייס איך? ... אַז אין פאַדערשטן חדר האָב איך קיינעם נישט געטראָפּן... (קורצע פּויזע) כ'בין געקומען אַזוי אַביסל... זען וואָס דו מאַכסט...
מאַכסט...

ר י י ז ע ל ע : גוט האַסטו געטאַן ביסט באמת שוין לאַנג נישט געווען
ביי מיר. פאַרוואָס?

מ י ר ע ל ע : גאַרנישט... סתם אַזוי... ווי קומט עס וואָס דו זיצסט גאַר
אין דיין טאַטנס לערן־שטוב און דערצו נאָך אינגאנצן אַליין?...

ר י י ז ע ל ע : (אַביסל צעמישט) כ'בין גלאַט אַזוי אַריינגעגאַנגען אויף
אַ מינוט.

מ י ר ע ל ע : און דאָס אַפענע ספר, האָ?...

ר י י ז ע ל ע : זיי האָבן דאָ ביז ערשט נישט לאַנג געלערנט, דער טאַטע
מיט הערשעלען. איצט זענען זיי אַוועקגעגאַנגען צום מנחה־דאַווענען.

מ י ר ע ל ע : האָבן זיי גאַר געלאָזט אָפן דאָס ספר? דאָס קען דאָך נישט
זיין. דאָס וואָלט דאָך געווען אַן אומכבוד פאַרן ספר, און אַזעלכע
פרומע יידן ווייסן דאָך וואָס מען מעג און וואָס מען טאָר נישט.

ר י י ז ע ל ע : זיי האָבן עס צוגעמאַכט. (אין פאַרלעגנהייט. מיט אַ שמיי־
כעלע) איך האָב עס צוריק געעפנט...

מ י ר ע ל ע : אַזוי גאַר? ... (באַדייטונגספול) צוואָס אייגנטלעך האַסטו
עס געטאַן? פאַרשטייט עפעס אין די דריבע אַותיותלעך?...

ר י י ז ע ל ע : (נאָך מער צעמישט) גיין... כ'האָב גלאַט אַזוי געוואָלט
קושן די הייליקע אַותיות...

מ י ר ע ל ע : (שטיפעריש) כאַ־כאַ! איך פאַרשטיי... (קורצע פּוּזע) האָט
נישט הערשעלעס האַנט נאָר־וואָס געהאַלטן דאָס ספר? ... (שמייכלט
באַדייטונגספול).

ר י י ז ע ל ע : אַותיות זענען הייליקע — קושט מען זיי...

מ י ר ע ל ע : איך ווייס שוין... איך אַליין בין דאָך אויך אַזוי געווען
ווי דו.

ר י י ז ע ל ע : פאַרוואָס זאָגסטו געווען? און איצט ביסטו נישט מער
אַזוי? האַסט דען דיינעם שוין מער נישט ליב?...

מ י ר ע ל ע : אַן אַרנטלעכע יידישע טאַכטער מוז ליב האָבן איר מאָן,
ווייל צוליב אים איז דאָך אויך זי זוכה צו האָבן אַ חלק עולם־הבא.
(קורצע פּוּזע) וואָס איז דיר עפעס איינגעפאַלן דאָס צו פרעגן?

ר י י ז ע ל ע : גלאַט אַזוי. (פּוּיזע) נאָר צוליב עולם־הבא, הייסט עס, מוז מען ליב האָבן דעם מאַן, און חוץ דעם פאַר גאָר נישט מער?...
 מ י ר ע ל ע : איך ווייס נישט.
 ר י י ז ע ל ע : פאַר זיין גוטסקייט, געטריישאַפט און צערטלעכקייט נישט?
 מ י ר ע ל ע : איך ווייס נישט.
 ר י י ז ע ל ע : פאַרוואָס ענטפּערסטו עפעס אינאיינעם פאַרט „איך ווייס נישט“?
 מ י ר ע ל ע : ווייל ביי מיינעם זע איך נישט קיין גוטסקייט, נישט קיין געטריישאַפט און אוודאי נישט קיין צערטלעכקייט.
 ר י י ז ע ל ע : אויב אַזוי, האָט ער דיך אפשר נישט ליב?...
 מ י ר ע ל ע : ס'קען זיין יאָ און ס'קען זיין ניין, אין האַרצן, אַדער אין מוח אַריין צו אַ מענטשן קען מען דאָך נישט אַריינקריכן און אַפילו נישט אַריינגליקן.
 ר י י ז ע ל ע : (נייגעריק) וואָס הייסט?... רעדט ער דען מיט דיר קיינמאָל נישט אַליין וועגן דעם? זאָגט ער דיר דען קיינמאָל נישט קיין ליבע ווערטער?...
 מ י ר ע ל ע : וואָס רעדסטו קינדעלע? ער איז דאָך זייער אַ פרומער ייד, מיינער, ער רעדט נישט קיין דברים־בטלים. מיר זענען דאָך קיין גויים נישט, חלילה, אַז מיר זאָלן זיך פירן אַזוי ווי זיי להבדיל.
 ר י י ז ע ל ע : (איר קול ציטערט לייכט פון בושע) און ווען איר זענט אינגאַנצן אַליין און קיין זייטיקער הערט אייך נישט?...
 מ י ר ע ל ע : ניין, אויך דעמאָלט איז ער אָפּגעהיט מיט אַ וואָרט.
 ר י י ז ע ל ע : (קאָפּריזנע) אויב אַזוי איז ער זיכער אַ שלעכטער...
 (פּוּיזע) ס'קען דאָך זיין, אַז ער זידלט דיך אַפילו אַמאָל?...
 מ י ר ע ל ע : קיין שלעכטער איז ער נישט. איך האָב נאָך קיין שלעכט וואָרט קיינמאָל פון אים נישט געהערט. נאָר ער קוקט נישט אויף מיר און רעדט נישט צו מיר. מיינסטנס זיצט ער אין בית־מדרש און לערנט און ווען ער קומט שוין סוף־כל־סוף אַהיים, נאָכדעם ווי איך האָב אויף אים אַזוי לאַנג געוואָרט מיט אומגעדולד, זענען מיר דעמאָלט טאַקע אַליין, אַבער איך האָב דעם איינדרוק, אַז ער זעט

מיך נישט כמעט. שטענדיק טראכט ער עפעס, שווייגט, קנייטשט
דעם שטערן און איך בין פאר אים באשיינפערלעך ווי אויף דער
וועלט נישט פאראנען.

ר י י ז ע ל ע : און דו וואָס טוסט?

מ י ר ע ל ע : גאַרנישט! וואָס קען איך טאָן? איך שווייג אויך און ווייס,
אַז אַזוי מוז עס זיין. דער גורל פון אַ פרומער יידישער טאַכטער איז
צו שווייגן.

ר י י ז ע ל ע : מער טוסטו גאַרנישט?...

מ י ר ע ל ע : נו, דאָס האַרץ פאַרקלעמט אָפט אַזוי מאַדנע און דעמאָלט
לויפן אָן די אויגן פון זיך אַליין מיט טרערן... איך וויל מיט אַלע
כוחות איינהאַלטן די טרערן, אָבער עס איז אומזיסט. עפעס אַ בענר
קעניש באַפאַלט מיך דעמאָלט, עפעס אַ טרויער צעגיסט זיך איבער
מיר און דאָס געמיט ווערט עפעס אַזוי שווער... (פאַרדעקט דאָס פנים
מיט די הענט און הייבט אָן שטיל צו כליפען).

ר י י ז ע ל ע : (אָוועקנעמענדיק מילד אירע הענט) וויין נישט, נאַרעלע,
דאָס איז דאָך קיין סגולה נישט... דאָס העלפט דאָך גאַרנישט...

מ י ר ע ל ע : אַ, עס העלפט; אַז איך וויין זיך אַזוי שטילערהייט גוט
אויס, ווערט מיר גרינגער.

ר י י ז ע ל ע : (נאָך אַ וויילע טראַכטן) ווייסט וואָס, מירעלע?...

מ י ר ע ל ע : וואָס?

ר י י ז ע ל ע : ווען איך וואָלט מיך נישט געשעמט, וואָלט איך דיר אַן
עצה געגעבן.

מ י ר ע ל ע : שעם דיך נישט, זאָג! קיינער איז דאָך נישטאַ. וואָס פאַר
אַן עצה?...

ר י י ז ע ל ע : (אין פאַרלעגנהייט) איך... אויף דיין אָרט... איך וואָלט
געפרואווט אפשר גוט זיין צו אים... רעדן ליבע ווערטער... צובינדן
אים צו זיך... אַ פרוי קען איבעראַנדערשן אַ מאָן, אויב זי וויל עס
נאָר באמת גאָר שטאַרק...

מ י ר ע ל ע : (פאַרשעמט) וואָלסטו מיט הערשעלען אויך אַזוי געטאָן?

היסטארישע דראַמעס

ר י י ז ע ל ע : לעת־עתה זענען מיר כמעט נאך פרעמדע, אָבער נאך דער חתונה וואָלט איך עס מסתמא געטאָן, ווען עס וואָלט נייטיק געווען... מ י ר ע ל ע : איך האָב שוין אויך געקלערט עס צו טאָן, אָבער איך שעם מיך...

ר י י ז ע ל ע : וואָס איז דאָ פאַראַנען זיך צו שעמען? מיר זענען דאָך אַלע בלויז מענטשן. זיי זענען נאָר צופיל אַריינגעטאָן אין לערנען און צוליב דעם פאַרגעסן זיי אָן זיך אַליין און אָן אַנדערע. מוז מען זיי דערמאָנען. (פּוּיזע).

מ י ר ע ל ע : האָסט באמת ליב הערשעלען?

ר י י ז ע ל ע : אוודאי... ער איז דאָך מיין חתן... און אויסערדעם... (אַ ביסל אויפגעלעבטער) ווייסט, מירעלע, דער טאַטע זאָגט, אַז הערשע־לע האָט דעם בעסטן קאָפּ צום לערנען צווישן אַלע בחורים אין שטאָט, אָבער איך ווייס נאָך עפעס וואָס דער טאַטע ווייסט נישט. ער איז טאַקע אויך דער שענסטער בחור אין שטאָט! יאָ! ווער פאַרמאָגט נאָך אַזעלכע שוואַרצעקרייזלטע פּאהלעך ווי ער, אַזאָ ווייס־אויסגעאייזלט פּנימל, אַזעלכע פּלאַמענדיק־שוואַרצע אייגעלעך, אַזעלכע קאַרשנרויטע ליפּעלעך און אַזאָ כשרע תּמימות? נו, קען איך אים דען נישט ליב האָבן?

מ י ר ע ל ע : ווען וועט ביי אייך זיין די חתונה?

ר י י ז ע ל ע : ס'איז נאָך נישט באַשטימט, אָבער איך מיין, אַז גאָר אינ־גיכן, ווייסט, מירעלע, אָפט ליג איך ביינאַכט און טראַכט... אין טאַטנס שטוב לערנען זיי דעמאָלט מיט אַזאָ זיסן ניגון. אין דרויסן רוישן שטיל די ביימער און די גערוישן גיסן זיך צונויף מיט דעם ניגון. און מיין האַרץ קלאַפט עפעס אַזוי מאַדנע. אין מוח מאַלן זיך וואונדערלעכע בילדער. איך זע, דאַכט זיך, ווי מיר שטייען אונטער דער חופּה און איך פיל זיין אַטעם. איך דערקען יעדן איינעם פון די שטאַטלייט, וואָס זענען געקומען. אין מיינע אויערן הילכט דער חופּה־מאַרש. אַזוי ליג איך און טראַכט און קען נישט אַנטשלאָפּן ווערן. (פּוּיזע) ווייסט נאָך וואָס, מירעלע? איך האָב געהערט מיין טאַטן רעדן מיט זיינעם. פאַרבאַהאַלטענערהייט האָב איך אונטערגע־

האַרַכט. זיי האָבן געזאָגט, אַז וויבאַלד הערשעלע וועט באַקומען סמיכה, וועט ביי אונדז זיין די חתונה. (פּוּיזע).

מ י ר ע ל ע : מ'רעדט אין שטאַט, אַז דער פּרײַץ האָט געוואָרפן אַן אומחן אויף הערשעלעס פּאַטער. מען זאָגט, אַז ער וועט ביי אים צונעמען די אַרענדע פון די מילן און וועלדער און וועט זי איבערגעבן צו אַן אַנדערן.

ר י י ז ע ל ע : אַזוי גאַר? און דו מיינסט, אַז עס איז טאַקע אמת? ... מ י ר ע ל ע : איך ווייס נישט. אָבער טאַמער איז עס אמת, וועט ער פאַרלירן אַ סך פון זיין פאַרמעגן. אפשר וועט ער גאַר אינגאַנצן פאַראַרעמט ווערן... (פּוּיזע) וועסטו אויך דעמאָלט נאָך וועלן נעמען הערשעלען?

ר י י ז ע ל ע : פאַרוואָס נישט? דעם פּריצעס מילן און וועלדער זענען טאַקע גענוג וויכטיק, אָבער אויף יעדן פאַל זענען זיי נישט דער עיקר. אויך אַן דעם קען דער רבּונו של עולם העלפן, אויב מען איז נאָר ווערט ביי אים.

מ י ר ע ל ע : טאַמער וועט אָבער דעמאָלט דיין פּאַטער מער נישט וועלן דעם שידוך?

ר י י ז ע ל ע : ער וועט יאָ וועלן... און טאַמער נישט, וועל איך אים אַזוי לאַנג בעטן און קושן זיינע הענט, ביז ער וועט מוזן וועלן, ביז ער וועט מסכים זיין.

מ י ר ע ל ע : וואָלסט דײַך נישט געשעמט עס צו טאָן? ...

ר י י ז ע ל ע : ניין! איך וואָלט אויף גאַרנישט געקוקט!

צווייטע סצענע

דאָס העלע טאַגליכט ווערט וואָס אַמאָל טונקעלער. קעגן סוף פון דער סצענע גייט עס איבער אין טיפן פּורפור).

ד י ר ב י צ י ן : (נאָך אויף דער שוועל רעכטס) אַ גוטן שבת אייך, קינדערלעך. איר זיצט גאַר אין דער בית־דין־שטוב?

ר י י ז ע ל ע : דאָ איז אַביסל ליכטיקער, מוטער. דאָס טאָגליכט פאַלט אַהער פון גאָס אַריין — זענען מיר דעריבער דאָ געזעסן.

ד י ר ב י צ י ן : נו, מירעלע, האָסט זיך פאַרבענקט נאָך די מיידלשע שמועסן, האָ? (נאַקיוועט איר גוטמוטיק מיטן פינגער) ס'פאַסט נישט פאַר אַ פרום ווייבל, ס'פאַסט נישט...

מ י ר ע ל ע : כ'האָב מיך שוין לאַנג נישט געזען מיט רייזעלען, ביז איך אַריינגעגאַנגען אויף אַ וויילע זען וואָס עס מאַכט די בעסטע חברטע, האָ, רייזעלע? (רייזעלע פאַטאַקעוועט).

ד י ר ב י צ י ן : (מילד) נישקשה, קינדעלע. ס'איז רעכט. כ'האָב עס דאָך נישט געמיינט אַזוי ערנסט אויף אַן אמת. כ'האָב בלויז געמיינט צו טרייבן אַביסל קאַטאַוועס. (זעצט זיך צום טיש. קורצע פויזע) יאָ, רייזעלע, האָסט געלייענט דאָס, וואָס כ'האָב דיר פריער אָנגעוויזן אין טייטש-חומש?

ר י י ז ע ל ע : כ'האָב געלייענט פאַרשיידענע זאַכן, מוטער, און איך גע-דענק שוין נישט איצטער וואָס דו מיינסט.

ד י ר ב י צ י ן : (ערנסט, כמעט טרויעריק) איך מיין יענע מעשה מיט דער שיף, וואָס האָט זיך פאַרבלאָנקעט אין ים און איז אַזוי לאַנג אַרומגעשוואומען אַן אַ ציל, ביז זי איז אָנגעקומען צו אַן איינזאָ-מען אינדזל...

ר י י ז ע ל ע : איך ווייס שוין, מוטער. (כאַפט אונטער און דערציילט ווייטער) און די לייט פון יענער שיף זענען אַראָפּ אויף דער יבשה, בכדי אַנצולייגן אַ פייער און אַפצוקאָכן אַ מאַלצייט. וויבאַלד דאָס פייער האָט זיך אַבער צעפלאַקערט, האָט פלוצים דאָס אינדזל אַ שטאַרקן ציטער געטאַן און האָט אַראָפּגעטרייטלט פון זיך די שיפס-לייט אין ים אַריין און האָט אַ שטויס אַוועק געטאַן פון זיך די שיף. זענען פיל מענטשן דערטרונקען געוואָרן און בלויז אַ קליינע צאָל איז ניצול געוואָרן. ווען די געראַטעוועטע האָבן זיך שווימענדיק קוים צוריק דערשלאָגן צו דער שיף און זענען ווייטער אָפּגעפאַרן אַ מהלך וועגס, האָבן זיי פון דערווייטנס דערקענט, אַז דאָס אינדזל, אויף וועלכן זיי האָבן אָנגעלייגט דאָס פייער, איז גאָר קיין אינדזל נישט

געווען. דאָס איז גאָר געווען דער גרויסער לויטן, וואָס שווימט אַרום אין אומענדלעכן אוקינאָס. (פּוּזע).

ד י ר ב י צ י ן : דו האָסט עס אויך געלייענט. מירעלע? מירעלע? : אויך איך האָב עס געלייענט. ס'איז זייער אַ שיינע מעשה. ד י ר ב י צ י ן : דאָס איז אפשר גאַרנישט קיין פּראָסטע מעשה, ווי עס ווייזט זיך אויס אויפן ערשטן בליק, און צי האָט איר כאַטש ריכטיק פאַרשטאַנען איר באַטייט, קינדערלעך? אפשר איז עס גאָר אַ משל אַנטקעגן אונדזער הייליקן פּאַלק ישראל, אונטער וועמענס פּיס עס איז אויך די ערד נישט פעסט... (מיט אַ זיפּן) יאָ, עס איז אַ משל, קינדערלעך, און טרויעריק איז דעם, וועמען עס מיינט...

מירעלע : איר זענט טאַקע אַ קלוגע, רביצין, נישט אומזיסט האַלט אייך די גאַנצע שטאַט פאַר אַזעלכער, און נישט אומזיסט לויבט מען אייך.

ד י ר ב י צ י ן : אַלץ איז פון זיין ליבן נאַמען, מיין קינד, און אים מוז מען לויבן. (גייט צו צום פענצטער, קוקט אַ וויילע אַרויס, דערנאָך דרייט זי זיך ווידער האַלב אויס צו די צוויי יונגע, אויף איר גע-שטאַלט און פנים פאַלט דער פּורפורשיין) די זון פאַרגייט שוין, קינדערלעך, אין בית-מדרש צינדט מען שוין אַן ליכט. דער הייליקער טאַג פון שבת איז אַוועק און מיט אים צוגלייך די הייליקע רוח... (גייט צוריק צום טיש) שוין צייט צו זאָגן „גאַט פון אברהם“.

אַלע דריי : (מיט כּוונה, אַבער שטיל) גאַט פון אברהם, פון יצחק, פון יעקב! באַהיט דיין ליב פּאַלק ישראל אין דיינעם לויב. די זיבן טעג זאָלן צו אונדז קומען צו גליק און צו הילף, צו פּרנסה טובה, צו בשורות טובות און צו ישועות ונחמות אויף צו פרומען, אונדזער לי-בער שבת קודש גייט אַהין — די וואָך זאָל אונדז קומען צו מזל און צו ברכה און צו אַלעם גוטן געוויין. אמן סלה! שרה, רבקה, רחל, לאה און אַלע גוטע מלאכים זאָלן אונדז בענטשן. מיר זאָלן קיינמאַל נישט דאַרפן אַנקומען צו קיין מענטשן. אליהו הנביא איז אין אונדזער הויז, אַלדאָס בייזע זאָל פון אונדזער הויז אַרויס.

היסטאָרישע דראַמעס

אַלדאָס גוטע זאָל אין אונדזער הויז אַריין,
אליהו הנביא זאָל אייביק מיט אונדז זיין.
נאָר דו אַליין, גאָט, זאָלסט אונדז און אונדזער הויזגעזינד שפּייזן
און אונדז שטענדיק אַלע גוטע וועגן ווייזן.
אליהו הנביא האַלט דעם בעכער אין דער רעכטער האַנט
און מאַכט אַ ברכה איבערן גאַנצן לאַנד.
ס'גאַנצע לאַנד זאָל זיך מערן
און גאָטס ברכה זאָל אין זיי מקוים ווערן.
אמן סלה!

הילף פון יעקב, פון תורה-לערנען, איז איין קול פון יעקב. אַ געזאַנג
און אַ פרייד וועט זיין צו יעקב. גאָט וועט מאַכן ווידערקערן דאָס
געפענקעניש פון יעקב. גאָט טוט געבן רעכטפאַרטיקע ליבשאַפט צו
יעקב. דרום פאַרנט דײַך נישט מיין קנעכט יעקב. אמן סלה! (זיי
בלייבן שטיל. קורצע פּויעזע).

מ י ר ע ל ע : נו, איצט מוז איך שוין גיין. מיינער וועט קומען פונעם
בית-מדרש, וויל איך נישט ער זאָל וואַרטן אויף מיר. אַ גוטע וואָך,
רביצין! אַ גוטע וואָך רייזעלע! (גייט).

ד י ר ב י צ י ן א ו ן ר י י ז ע ל ע : אַ גוט יאָר! גיי געזונטערהייט!

דריטע סצענע

די רביצין האָט אַראַפּגעלאָזט דעם קאַפּ און אירע ליפּן שעפטשען
ווייטער. אין לערן-שטוב איז שוין גאַנץ טונקל געוואָרן.

ר י י ז ע ל ע : פאַרוואָס זיצסטו אַזוי פאַרטראַכט. מוטער? מיר דאַכט
זיך אויס, אַז דו ביסט עפעס טרויעריק און עפעס דריקט אויף דיר...
ד י ר ב י צ י ן : יאָ, מיין קינד, איך בין טאַקע טרויעריק און אַ שווערע
משא דריקט אויף מיר. בייזע ווינטן האָבן אַנגעהויבן זיך צו טראַגן
פון די ווייטע סטעפעס. עפעס שלעכטס הענגט אין דער לופטן איבער

אונדז. דאָס האַרץ איז אומרואיק און עס ציטערט פאַר פחד. שלעכט-טע ידיעות זענען שוין אָנגעקומען, טאַכטער, פון יענער זייט דניעפּער, זאָגט מען, קאַכט זיך עפעס נישט גוטס. אָן אומגליק לאַקערט אויפן פאַלק ישראל. מען מוז האָבן רחמים, קינד מיינס..

ר י י ז ע ל ע : אָן אומגליק?... אויפן פאַלק ישראל?... פון יענער זייט דניעפּער?... ווער וויל אונדז שלעכטס טאָן, מוטער?...?

ד י ר ב י צ י ן : ווי מען הערט, בונטעווען זיך די קאַזאַקן קעגן די פּריצים און דעם מלך און וואו עפעס, לאַזט זיך עס דאָך אויס צום אַלעם ערשט צו די יידישע קעפּ. אַזאַ איז שוין אונדזער מזל. מחנות-ווייז, זאָגט מען, לאַגערן די צעווילדעוועטע מורדים אויפן אַנדערן ברעג, גרייטע אָנצופאַלן דאָס לאַנד, צו פאַרפּלייצן עס מיט פּייער און בלוט און חרוב צו מאַכן אַלץ. עס טראָגן זיך שוין אַרום שמועות פון שוידערלעכע מעשים. די האַר שטעלן זיך קאַפּויר פון גרויל און פחד און דאָס בלוט ווערט פאַרגליווערט פון מורא, ווען מען הערט בלויז דערציילן וואָס עס טוט זיך. מען מוז בעטן רחמים ביי אונדז דזער גרויסן גאַט, טאַכטער מיינע.

פערטע סצענע

ד ע ר ר ב : (קומט אַריין) אַ גוטע וואָך!

ב י י ד ע פ ר ו י ע ן : אַ גוטע וואָך! אַ גוט יאָר!

ד ע ר ר ב : (באַמערקט זייער טרויער. פאַר זיך אַליין) זיי האָבן שוין הפנים געהערט. (צו די פרויען) נישט געטרויערט אשות. דער גרוי-סער דערבאַרעמדיקער גאַט איז איבער אונדז, וועט ער פאַרגעבן אונדז דזערע זינד און וועט אונדז נישט פאַרלאָזן! דער הייליקער שבת איז נאַרוואָס אַוועק און אַ נייע וואָך הייבט זיך אָן פאַר אונדז אוז פאַר כלי-ישראל, טאַר מען זי נישט באַגעגענען און אָנפאַנגען מיט טרויער, אַז נישט בלייבט, חס וחלילה, דער טרויער און ער וויל זיך שוין מער

פון אונדז נישט אַפּטאַן אין משך פון אַלע זיבן טעג. (פּוּיזע) מעגסט שוין אַנצונדן אַ ליכט. טאַכטערקע, איך וויל מאַכן הַבדלה.

ר י י ז ע ל ע : (גייט אַרויס און קומט באַלד צוריק טראַגנדיק אַ ברענענדיגן דיק ליכט, אַ וויינפלאַש, אַ בעכער, אַ בשמים־ביקסל און אַ געפלאַכטן טענע וואַקסענע הַבדלה) אַ גוטע פּולע וואָך!

ד ע ר ר ב א ו ן ד י ר ב י צ י ן : אמן, רבונו של עולם! אַ גוטע פּולע וואָך איבער אונדז און איבער כלל־ישראל!

ד ע ר ר ב : (שעפטשעט תּפילות, דערנאָך גיסט ער אַן דעם בעכער און הייבט אים אויף אין דער הויך. רייזעלע צינדט אַן די הַבדלה) הייב אויף העכער די הַבדלה, קינד מייגסט, בכדי עס זאָל אין דעם זכות דערהויבן ווערן אונדזער מזל און ס'זאָל לייכטן איבער אַלע פעלקער אונדזער פּאָלק, אַזוי ווי עס לייכט אַט־די הַבדלה איבער דער גאַנצער שטוב. (מיט אַן אַנגעווייטיקט שמייכעלע) און נאָך צו עפעס קען עס זיין אַ סגולה, טאַכטערקע! וואָס העכער דו וועסט האַלטן די הַבדלה, אַלץ העכער וועט זיין דער חן פון דיין באַשערטן ביי לייטן אין די אויגן און אַלץ העכער אייער ביידנס זכות פאַרן כּסא הכבוד. (הייבט אויף דעם קאַפּ און פאַרזשמורעט די אויגן) הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד. כי עזי וזמרת יה ויהיה לי ישועה. ושאתם מים בששון ממעיני הישועה. על עמך ברכתך סלה. (זאָגט ווייטער שטילערהייט, אַזוי אַז דער ניגון הערט זיך קוים).

ד י ר ב י צ י ן : (נאָך אַ פּוּיזע) זאָל איך גרייטן צום טיש דאָ? (ווען דער רב איז מסכים מיט אַ שאַקל מיטן קאַפּ, נעמען זיך די רביצין און רייזעלע גרייטן צום טיש. דערנאָך זעצן זיך אַלע צום טיש און שווייגנדיקע עסן זיי שלוש־סעודות).

פינפטע סצענע

(עס קומען אריין דער ראש־הקהל און נאך צוויי זקנים פון שטאָט).

אַ ל ע ד ר יי אַ נ ג ע ק ו מ ע נ ע : א גוטע וואָך, רבי! ברוכים
היושבים!

ד י ש ט ו ב י ק ע : א גוט יאָר!

ד ע ר ר ב : זעצט אייך, ליבע יידן.

ד י ז ק נ י ם : א דאַנק! (זעצן זיך אויף די אַנגעוויזענע שטולן).

ר א ש - ה ק ה ל : (נאָך אַ קורצער פּוּיזע) איר שטעלט אייך שוין מן
הסתם פאַר, רבי, צוליב וואָס מיר זענען געקומען צו אייך. אויך

איר האָט אַוודאי שוין געהערט די טרויעריקע נייעסן...

ד ע ר ר ב : (מיט געמאַכטער אויפגערוימטקייט) יאָ, אויך איך האָב

געהערט, אָבער מען דאַרף נישט זיין טרויעריק. מיר האָבן דאָך אַ

גרויסן גאַט, וואָס קען אויסהיטן פון אַלעם בייזן, מוז מען האָבן בטחון

אין אים. מיר זענען דאָך זיין אויסדערוויילט פאַלק, די היטערס פון

זיין הייליקער תורה — וועט ער אונדז דען חלילה לאַזן אונטערגיין

אין אַן עת צרה? (ענדיקט עסן) כאַטש אַזוי, דערציילט, ליבע יידן, די

ווייטערדיקע נייעסן וואָס זענען אַנגעקומען אין שטאָט אַריין און

דערנאָך וועלן מיר האַלטן אַן עצה, אויב מ'וועט באַדאַרפן. (פּוּיזע).

די רביצין און רייזעלע ראַמען שנעל אַראָפּ פונעם טיש און דערנאָך

גייען זיי אַרויס. דער רב בענטשט).

ר א ש - ה ק ה ל : שלעכטע בשורות, רבי, איינע ערגער פון דער אַנדער

רער, האַלטן אין איין אַנקומען פון יענער זייט דניעפר. נאָר-וואָס

זענען פון דאַרטן אַריבערגעקומען עטלעכע פליטים און ס'איז אַ מורא

זיי אַנציקוקן און אַ פחד צו הערן וואָס זיי דערציילן.

ב י י ד ע ז ק נ י ם : (זיפצן) יאָ, רבי, ס'איז אַ שרעק...

ר א ש - ה ק ה ל : ווי די מוראַשקעס האָבן זיך דאַרטן צונויפגעקליבן

מחנות כאַמעס, דער אַפּשויס פון די ישובים פון דער זייט טייך, אינ-

-איינעם מיט די זאַפּאַראַזשצעס. זיי זענען באַוואָפנט און בלוטדורש-

היסטארישע דראַמעס

טיק ווי די ווילדע חיות. זייער אַטאַמאַן און פירער איז באַגדאַן
כמיעלניצקי, וועלכער איז שוין פון לאַנג גוט באַקאַנט אין אונדזער
סביבה פאַר אַ כּיטרען רשע, און ער רייצט אויף זייערע געמיטער מיט
גרויזאַמע נידעריקע ווערטער און מאַכט אויפקאַכן זייער טריפע בלוט
מיט בראַנפן, בכדי זיי זאָלן אַנפאַלן אויפן לאַנד עס אויסצורויבן און
חרוב צו מאַכן און זיי זאָלן פאַרטיליקן די פריצים אינאיינעם מיט
די יידן. אויך די טאַטערן פון דער גילדערנער האַרדע, וועלכע לעבן
שטענדיק פון רויב און מאַרד אין די ווילדע סטעפּעס, האָט ער דורך
רייכע מתנות און פאַרלאַקנדיקע צוואַגענישן אונטערגעקויפט און אַי-
בערגערעדט צו ווערן זיינע פריינט און שותפים און זיי זענען אין די
פילע טויזנטער געקומען צו אים אויף זייערע קליינע פּערדלעך. אויס-
טערלישע ברואים זענען זיי, דערציילט מען, מיט געלע פרצופים און
קאַסאַקע אייגעלעך, פון וועלכע עס שפּריצן פונקען פון ווילדקייט,
בייזקייט און צאַרן, און קיין שום אכזריות איז פאַר זיי נישט צופיל
אוממענטשלעך. זיי לאַגערן איצט אַלע פון יענער זייט טייך, שיכורן,
באַרוישן זייערע זינען, בכדי אַפּצוטויטן אין זיך יעדעס מענטשלע-
כע געפיל. זיי זענען גרייט טייכנווייז צו פאַרגיסן אומשולדיק בלוט,
צו רויבן, צו שענדן און צו טרעטן מיט די פיס אַלץ וואָס זיי וועלן
נאָר אַנטרעפן.

ב י י ד ע ז ק ב י ם : ס'א שרעק צו הערן, רבי! אוי וויי איז צו אונדז.
ר א ש - ה ק ה ל : לויט מען הערט, האָבן זיך שוין זייערע ערשטע שאַי-
קעס אַרויסגעלאָזט פון די געסטן אויף די פאַראַגעס, זענען אַנגעפאַלן
אויף די קהילות פּערעיאַסלאָוו, פּריאַטין, ליובין און לאַכוויץ, האָבן
דאַרטן אויסגעקוילעט די יידן און פריצים, האָבן די שטעט פאַר-
ברענט אינאיינעם מיט די שולן און הייליקע ספרים און מיט די
קלויסטערס, להבדיל, און זייערע רעליקוויעס.
ע ר ש ט ע ר ז ק ן : אַ שוידער לויפט דורך איבערן לייב, הערנדיק
אַזעלכעס.

ר א ש - ה ק ה ל : דאָס דערציילן די אַנטלאַפּענע, רבי, וואָס האָבן שוין
דערגרייכט צו אונדזער שטאַט. זייערע קליידער זענען צערסן און

צעשליסן און מיט בלוט באַפּלעקט. זייערע אויגן זענען פאַרווירט און צעמישט פון טויט־אַנגסט. זייערע צונגען, וויבאַלד זיי ווערן ווידער ריידעוודיק נאָך דער געלעמטקייט פונעם גרויל, דערציילן דאָס שרעקלעכע וואָס הענגט איבער אונדז און איבערן לאַנד. גיט אָן עצה, רבי, וואָס מיר זאָלן טאָן. אייער קלוגשאַפט האָט אונדז שטענדיק גוט געראַטן און געוואָרנט פאַר שלעכטס — אפשר וועט אייך דער אייבערשטער אויך היינט איינגעבן אַ העלפּנדיקן געדאַנק.

ד ע ר ר ב : ס'איז אמת, ליבע ברידער, איך האָב אייך אָפטמאָל גע־וואָרנט נישט עובר צו זיין אויפן געבאַט פון אונדזער הייליקער תורה, וועלכעס הייסט שווינען דעם גר אין אונדזער מיט. איר האָט אָבער נישט געהאַרכט מיין וואָרט.

ד י ז ק נ י ם : מיר זענען מודה אונדזערע זינד, רבי!

ד ע ר ר ב : איר האָט זיי מנצל געווען פון זייער האַב־און־גוטס. אי־בערגעבנדיק דעם גרעסערן חלק אין די הענט פון די פריצים. ס'איז אמת, אַז אָפטמאָל האָט אייך געצוואונגען דאָס צו טאָן די נויט צו זוכן פרנסה, אָבער איר האָט געקענט זיין מילדער און פאַרזיכטיקער. איר האָט געלעסטערט זייערע הייליקטימער, האָט זיי פאַרווערט דעם אַריינגאַנג אין זייערע צערקוועס אַריין, פון וועלכע איר האָט ביי די פריצים די שליטלען אָפּגעדונגען, בכדי דאָרטן צו פראַווען זייערע תפילות און צערעמאַניעס אויף זייער אייגענעם שטייגער, אויב זיי האָבן נישט אַריינגעטראָגן פריער אַ הויכן אָפּצאַל.

צ ו י י ט ע ר ז ק ן : אמת, רבי, איר שטראַפט אונדז מיט רעכט.

ד ע ר ר ב : איך דערמאָן עס, ליבע ברידער, נישט בכדי צו שטראַפּן. דאָס איז שוין איצט פאַרפאַלן און מען קאָן עס מער נישט אַנדערש מאַכן און צוריקכאַפּן. נו, אָבער איר פאַרלאַנגט פון מיר אָן עצה... (ישובט זיך).

ד י ז ק נ י ם : יא, רבי, ראַטס אונדז וואָס מיר זאָלן טאָן.

ד ע ר ר ב : טאָ הערט־זשע מיין איינציקע עצה! (אַנטשלאָסן) קיין אַנ־דערע האָב איך נישט! אַ מעכטיקער גאַט איז איבער אונדז, אַ פּאַטער פאַר אַלע באַשעפּענישן אונטער דער זון. ער איז אויך מוחל דעם

היסטאָרישע דראַמעס

מענטשן זיינע זינד, אויב ער זעט נאָר ביי אים אויפריכטיקע חרטה. צו אים מוזן מיר זיך איצט קערן און ווענדן נאָך הילף. אים מוזן מיר באַווייזן אונדזער גלויבן און חרטה דורך דעם וואָס מיר וועלן איבערגעבן אונדזער גורל אין זיינע אַלמעכטיקע הענט און פאַרטרייען אויף זיין רחמנות. מיר מוזן בלייבן אויף אונדזערע ער-טער, בעטן רחמים ביי זיין ליבן נאָמען און ער וועט זיך מרחם זיין אויף אונדז.

ד י ז ק נ י ם : (קוקן זיך איבער נישט באַפרידיקטע) רחמים מוז מען בעטן...

ד ע ר ר ב : טאַמער וויל אָבער זיין ליבער נאָמען נישט אַפּווענדן פון אונדז דאָס אומגליק און ס'איז אויך אונדז באַשערט דאָס וואָס עס האָט זיך שוין געטראָפן מיט אייניקע אַנדערע קהילות — דאָן לאַמיר בלייבן פעסט, ליבע ברידער, און לאַמיר אָננעמען באהבה דעם גע-רעכטן עונש.

ע ר ט ע ר ז ק נ : אָבער, רבי... וואָלט נישט גלייכער געווען... מיר זאָלן איבערלאָזן די שטאַט מיט אַלץ וואָס עס איז פעסט אין איר און מיטנעמענדיק בלויז דאָס וואָס עס לאָזט זיך, זאָלן מיר דערווייל אַנטלויפן ביז עס וועט אַריבערגיין די בייזע שעה. אונדזערע ברי-דער אין די ווייטערע מקומות, טיפער אין לאַנד, וועלן אונדז מסתמא גוט אויפנעמען און וועלן אונדז נישט פאַרלאָזן אין דער גויט. זיי וועלן אונדז זיכער געבן שפּייז צו דערהאַלטן די נשמה און אַ ווינקל וואו אַנצושפּאַרן דעם קאַפּ. עס איז דאָך דער חוב פון איין ברודער צו העלפן דעם אַנדערן בשעת הרום...

ד ע ר ר ב : ס'איז נישט פאַראַנען קיין אַנטרינונג פונעם אַלמעכטיקנס רצון און ער קען דערגרייכן אַפילו אין אַנדערן עק וועלט. טאָ לאַמיר האָבן בטחון, ברידער, און גלויבן אין זיין גענאָד.

צ ו ו י י ט ע ר ז ק נ : גרוי זענען שוין מיינע האָר און אין משך פּוז די פילע יאָרן וואָס האָבן איינגעבויגן מיין רוקן, האָב איך שוין נישט ווייניק געזען און איבערגעלעבט. פאַרשטיי איך נישט, ברידער, פאַר-וואָס דאַרפן מיר איצט זיין איבערגעשראַקן ווי די קינדער? ... האָבן

מיר דען נאך ווייניק געזען דעם אייבערשטנס חסדים, ווי ער האָט אונדז שטענדיק מציל געווען פון די שונאים הענט? האָט ער דען נישט איצט אויך געשיקט אויף אונדז אינאיינעם מיט זיין צאָרן, בולטע סימנים פון הילף? לאַקערט נישט כמיעלניצקי אויך אויף די פוילישע מעכטיקע פּאַנעס, וועלכע זייער קיניג און די ברידער פון דער שלאַכטע וועלן דאָך זיכער נישט דערלויבן צו טאָן קיין שלעכטס? דאַרפן מיר גלויבן, אַז צוזאַמען מיט די פּריצים וועלן אויך מיר געראַטעוועט ווערן דורכן קיניגס חיילות, וועלכע שטייען גרייט ביי דער גרענעץ.

ר א ש - ה ק ה ל : גרויס איז די מאַכט פון דער קרוין־פוילן און שטאַרק גענוג איז נאָך דער קיניג וולאַדיסלאָוו צו צעטרייבן עטלעכע טויזנט קאָזאַקן און טאַטערן, זיי צו פאַרניכטן, אַדער צו פאַריאַגן דאַרטן וואו דער שוואַרצער פעפער וואַקסט, זיי זאָלן קיינמאַל מער נישט וואַגן צוריקצוקומען אין אונדזערע מקומות. און די שמועות וואָס דערטראַגן זיך צו אונדז, דאַרף מען געבן זייער ריכטיקן ווערט. שרעקלעכער מאַלט דאָס קוים שרעקלעכע דעם געיאַגטן און דערשראַ־קענעם מענטשן זיין צעשפּילטער כוח־הדמיון. יענע אויגן, וואָס האָבן איינמאַל געזען פאַר זיך דעם טויט, זיי זעען אים שוין שטענדיק ביי דער מינדסטער געפאַר און אַפילו ווען די סכּנה איז שוין לאַנג פאַר־ביי. זענען דען נישט דעם קיניגס חיילות פאַראַנען צו היטן די גרע־נעצן? לאַמיר זיך דעריבער נישט אומזיסט און פאַר דער צייט שרעקן, ליבע ברידער!

זעקסטע סצענע

ר י י ז ע ל ע : (אויף דער שוועל) אַ שליה איז געקומען פונעם קאַשטע־ליאַן. ער האָט איבערצוגעבן וויכטיקע זאַכן און פאַרלאַנגט מען זאָל אים אויסהערן.
ד ע ר ר ב : זאָל ער אַריינקומען. (רייזעלע גייט אַרויס).

היסטארישע דראַמעס

ש ל י ח : (קומט אַריין און קוקט זיך אויפּמערקזאַם אַרום) זענט איר די עלטסטע פון דער היגער יידישער קהילה?

אַ ל ע פ י ר מ ע נ ע ר : מיר זענען עס!

ש ל י ח : איז דער ראש־הקהל אויך צווישן אייך? איך האָב אים גערזוכט אין זיין הויז, האָט מען מיך געשיקט צום פּאָן ראָבין.

ר א ש - ה ק ה ל : איך בין עס.

ש ל י ח : טאָ דערלויבט מיר צו ריידן און הערט זיך גוט איין! זיין הויכ־קייט דער פּאָן קאַשטעליאַן, שיקט מיך צו אייך, איך זאָל אייך אָנ־זאָגן אַ גאָר וויכטיק וואָרט.

אַ ל ע פ י ר מ ע נ ע ר : רעד! מיר הערן דיך אויס!

ש ל י ח : (פּייערלעך־ערנסט) זייט וויסן, אַז צעשלאָגן איז די אַרמיי פון זיין הויכקייט, דעם גראַף פּאַטאַצקי, וואָס האָט אָפּגעהיט אונדזערע גרענעצן. צעגאַסן האָבן זיך די כאַמסקע האָרדעס, ווי אַ פּאַרפליי־צונג, איבערן לאַנד פּראַנק און פּריי. וואו עס טרעט זייער פּאַרשאַל־טענער פּוס, בלייבן חורבות און אַש. אַ טייך פּאַרגאַסן מענטשנבלוט צייכנט מיט רויטע סליאַדעס זייער וועג. פּרויען און בתולות שענדן זיי...

ד י ז ק נ י מ : וויי און ווינד איז אונדז!...

ש ל י ח : ווער עס ראַטעוועט זיך דאָס לעבן און באַהאַלט זיך אויס ער־געץ אין אַ ווינקל פון אַ געדיכטן וואַלד, דעם געפּינען שוין אויס די טאַטערישע שקלאַפּנהענדלערס און זיי קלייבן צונויף גאַנצע מזנוות פון אַזעלכע געפּאַנגענע, בכדי זיי דערנאָך צו פּאַרקויפּן אַלס קנעכט אויף די מערק פון די ווייטע שטעט פון דער טערקישער מדינה.

ד י ז ק נ י מ : באַהיט און באַשירעם אונדז, גרויסער גאַט, פון אַזאַ שרעקלעכן אומגליק!...

ש ל י ח : דאָס אַלעס לאַזט אייך וויסן זיין הויכקייט, דער פּאָן קאַשטע־ליאַן און ער הייסט אייך אויסערדעם אַנזאַגן נאָך דאָס: אונדזער גויט איז אַ בשותפותדיקע — צוזאַמען מוזן מיר זי אויסטראַגן! מאַרגן וועלן פּאַרהאַקט ווערן די טויערן פון אונדזער באַפעסטיקטער שטאַט. קיינער וועט נישט טאָרן אַריין און אַרויסגיין. שוין פון פּריער האָבן

מיר אָנגעגרייט גענוג שפייז אויף אַ לענגערער צייט, צו קענען אויס-
האַלטן די באַלאַגערונג פונעם שונא. מיר האָבן אויך מענער צו באַ-
שיצן די מויערן און אויב עס וועלן אויספעלן אונדזעריקע מענער,
זאָגט זיין הויכקייט דער פּאָן קאַשטעליאַן, דעמאָלט וועלן אויך אייע-
רע יידישע מענער וואָס זענען פעאיק צו טראַגן געווער, מוזן אַרויס-
העלפן אין דעם קאַמף. מיר וועלן זיך אַזוי לאַנג האַלטן, ביז עס וועט
אַנקומען הילף פון זיין מאַיעסטעט, דעם קיניג וולאַדיסלאָוו. אין אונ-
דזערע קירכעס ווערן אָפּגעריכט גאַטעסדינסטן — בעט אויך איר צו
אייער גאַט, ער זאָל אונדז אַלע שטאַרקן צו קענען אַריבערטראַגן דאָס
בייזע און פּאָלגט געטריי אויס אין אַלע פּרטים די באַפעלן און פּאַר-
אַרדענונגען פון זיין הויכקייט, דעם פּאָן קאַשטעליאַן! (פאַרנייגט
זיך און גייט).

זיבעטע סצענע

ד ע ר ר ב : גרויסער באַשעפער פון גאַר דער וועלט! דיין אומגליקלע-
כער גורדין דערנענטערט זיך. דאָס האַרץ זאָגט קיין גוטס נישט אָן.
איך בויג מיך פאַר דיין הייליקן באַשלוס! טו ווי דיר געפעלט!
צ ו ו י י ט ע ר ז ק נ : אל תבטח בנדיבים — האָט אונדזער מלך דוד
געזאָגט. איך האָב עס פאַרגעסן און האָב מיך שווער פאַרזינדיקט...
ר א ש - ה ק ה ל : (שטייט אויף) איצט האָבן מיר נישט מער וואָס צו
האַלטן קיין עצות! דער רבונג של עולם אַליין האָט געהאלטן זיין
עצה איבער אונדז! קומט, ברידער, ס'איז צייט צו גיין! (אַלע איר-
בעריקע שטייען אויך אויף פון זייערע ערטער).

ד ע ר ר ב : מאַרגן אם ירצה השם לאַז אויך מכריז זיין אין שטאַט וועגן
אַלץ וואָס עס איז געשען, זאָל מען זיך פאַרזאַמלען אין די בתי־תפילה,
זאָל מען זאָגן תהילים און בעטן רחמים! (אויף אַלע פנימער מאַלט
זיך שרעק און דערשלאַנגנקייט).

ר א ש - ה ק ה ל א ו נ ז ק נ י מ : אַ גוטע נאַכט רבי! (גייען אָפּ).

ײַסטאָרישע דראַמעס

דער רב : אַ גוטע נאַכט, יידן! פאַרגעסט נישט, אַז אַלץ איז ביי אונז־
דזער גרויסן און מעכטיקן גאַט אין די הענט און אַז ער איז נאָך
תמיד מיט אונדז און מיט כל־ישראל. צווייפלט נישט אין דעם, אַז
ער קען אונדז נאָך העלפן און אויסלייזן פון ווילדע שונאימס געגל!

(פאַרהאַנג).

צווייטער אַקט

די סצענע איז ווי אין ערשטן אַקט. די פרימאָרגן־דעמערונג האָט נאָך
נישט אינגאַנצן גובר געווען די נאַכט־שאַטנס.

ערשטע סצענע

דער רב: (אין טלית און תפילין) אַלמעכטיקער פאַטער אין הימל!
שוין וואָכנלאַנג זענען מיר אונטער מויערן פאַרשפּאַרט, אָפּגעשיידט
פון דער איבעריקער וועלט. ווילדע האַרדעס פון שונאים רינגלען
אונדז אַרום און שטרעקן אויס זייערע לאַפּעס נאָך אונדזער גוטס און
לייב און לעבן. זענען טאַקע די וועגן פון אונדזערע תפילות אויך
פאַרשפּאַרט געוואָרן, וואָס דו האַרכסט זיי נישט אויס? איידער די
זון גייט אויף, הייבן מיר אָן אונדזערע תחנונים צו דיר און ווען
האַלבע נאַכט איז שוין לאַנג פאַרביי, ריכטן מיר נאָך אָפּ חצות אין
דיין הויז. זענען אונדזערע זינד באמת צו גרויס דו זאָלסט זיי קע־
נען פאַרטראַגן און פאַרגעבן? אויב אַזוי זאָלן כאַטש אונדזערע
תפילות אויספועלן עס זאָלן פאַרקירצט ווערן אונדזערע מאַטער־
נישן און פיינען.

שליח־בית־דין: (פאַלט אַריין אַ פאַרסאָפּעטער) אַ פרייד איז
געקומען אויף אונדז, רבי, אַן אומגעריכטע פרייד! גאָט האָט אויס־
געהערט אונדזערע תפילות! אַ ישועה איז געקומען איבער דער
שטאָט!

דער רב: (רואיק און שטיל, כמעט פאַר זיך אַליין) פאַרוואָס פרייס־
טו דיך נישט מיין האַרץ? ... פאַרוואָס נעמסטו נישט אויף מיט שמחה
די גוטע בשורה? ...

היסטארישע דראַמעס

ש ל י ח - ב י ת - ד ין : הערט, רבי, וואָס עס איז געשען: דעם קיניג וולאָדיסלאָווס סאַלדאַטן האָבן היינטיקע נאַכט, ווען קיינער האָט עס כמעט נישט געהערט, פאַריאַגט די שונאים צו אַל די בייזע רוחות. אונזער קיניגס העלדן לאַגערן איצט פאַר די טויערן פון נימעראַוו און בעטן מען זאָל זיי אַריינלאָזן. אַ נס האָט באַוווּן אונזער גרוי-סער גאַט!

ד ע ר ר ב : פאַרוואָס־זשע ליגט אַזאַ שווערע משא אויף מיין ברוסט? פאַרוואָס דריקן דאָרטן אַזעלכע טרויעריקע געפילן ווי מילשטיינער?...

ש ל י ח - ב י ת - ד ין : נעכטן נאָך, בשעת די זון האָט זיך געזעצט אין מערב, האָבן די אויסשפירערס אויף אונדזערע מויערן אַראָפּגעקוקט אויף אומצאָליקע מחנות פון ווילדע קאָזאַקן און היינט, בשעת די זון איז קוים אויפגעגאַנגען, האָבן זיי דערזען אונדזערע רעטערס אין מאַרגנשיין!

ד ע ר ר ב : (אויסטוענדיק טלית און תפילין) געוואוין דיך צו, מיין האַרץ, צו דער פּלוצעמדיקער שמחה! און איר, טרויעריקע געפילן, ווייכט צוריק פאַר דער גרויסער פרייד!

ש ל י ח - ב י ת - ד ין : זייערער אַ רייטער איז געקומען צו די מויערן און האָט איבערגעגעבן די פריילעכע בשורה. האָט מען אַהין געבראַכט דעם פאַן קאַשטעליאַן אַליין, בכדי ער זאָל מיט זיינע אייגענע אויגן זען און מיט זיינע אייגענע אויערן הערן. ער האָט אַליין גערעדט מיטן רייטער און האָט באַלד געהייסן ברייט צעעפענען די טויערן און מיט יובעלדיקער פרייד אויפנעמען די אַנגעלייגטע געסט, צו מאַכן אַ פריילעכן יום־טוב אין דער גאַנצער שטאַט. (אין דרויסן הערן זיך פון גאַנץ ווייט פאַרצווייפלטע געשרייען, וועלכע דערנעבן טערן זיך אַלץ מער און ווערן אַלץ דייטלעכער. דער שליח־בית־דין ווערט געפלעפט).

ד ע ר ר ב : (דערשטוינט) וואָס איז דאָס?... זענען דאָס די אויסרופן פון יובעל און פרייד?... הערן אפשר מיינע אויערן פאַלש? אָדער איז טאַקע מיין האַרץ געווען גערעכט, ווען עס האָט זיך אָפּגעזאָגט אויפ־צונעמען די פרייד?... (ער גייט אַום פענצטער, עפנט עס אויף און

רופט אין גאס אריין) פארוואס יאמערט און קלאגט איר אזוי מענטש? צוליב וואס ברעכט איר פארצווייפלט אייערע הענט? ווייסט איר דען נישט פון אונדזער באפרייאונג און דערלייזונג? ...

א י י ד ס ש ט י מ פ ו ן ד ר ו י ס ן : וויי אונדז, רבי, אַ בראַך האָט אונדז געטראָפֿן! דאָס אומגליק האָט אונדז שוין דערגרייכט! די קאָזאַקן זענען אַריין אין שטאָט אַריין! איבערגעטאָן אינעם קיניגס סאַלדאַטן־קליידער זענען זיי געקומען, האָבן אָפּגענאַרט דעם קאַש־טעליאַן, האָבן אַלעמען די אויגן פאַרבלענדט און מיר האָבן מיט די אייגענע הענט ברייט צעעפנט די טויערן פאַר אונדזערע מערדער. ווען מען האָט זיך געכאַפט, איז שוין געווען צו שפּעט אָפּצוהאַלטן דאָס בייז. ווינד און וויי איז צו אונדז! אַ בראַך איז אונדז געשען! (דער ייד לויפט ווייטער, אָבער זיין שטים הערט זיך נאָך אַ וויילע. ביי די לעצטע ווערטער איז דער שליח־בית־דין אַרויסגעלאָפֿן און באַלד דערנאָך פּאַלן אַריין די רביצין און רייזעלע צעמישטע און צעשראַקענע).

ד י ר ב י צ י ן : וואָס איז געשען?...

ד ע ר ר ב : דאָס צו וואָס מיר זענען שוין וואָכנלאַנג צוגעגרייט. די קאָזאַקן זענען אין שטאָט.

ר ב י צ י ן א ו ן ר י י ז ע ל ע : (ברעכן ביידע די הענט) וואָס וועט מיט אונדז ווייטער זיין? וואָס וועלן מיר איצט טאָן, רבונן של עולם אין הימל? ... (קורצע פּוּיזע).

ד ע ר ר ב : (איז אַ וויילע געשטאַנען מיט אַן איינגעבויגענעם קאַפּ אַ פאַרלירענער, באַזאָרגטער און באַהערשטער פון פּחד. אין די אויגן האָבן פאַרבייגענדיק אַ גלאַנץ געטאָן איינגעהאַלטענע טרערן און דער גאַנצער גוף האָט אַ ציטער געטאָן. מיטאַמאַל קומט ער צו זיך, הייבט פּלוצים שטאַלץ אויף דעם קאַפּ און אַ מאַיעסטעטישע רואי־קייט צעגיסט זיך איבער זיין גאַנצער געשטאַלט) איר פּרעגט וואָס מיר וועלן טאָן? מיין ווייב, מיין קינד! ווייסט איר דאָס באמת נישט? ווייסט איר נישט וואָס געטרייע קינדער פון זיין ליבן נאָמען מוזן טאָן, ווען ער רופט זיי צו זיך? גיין מוזן מיר צו אים. לויפן מוזן

מיר צו אים מיט שמחה און געזאָנג. מיר מוזן אים לויבן פאַר דער זכיה וואָס מיר האָבן צו הייליקן זיין נאַמען. צוגרייטן מוזן מיר זיך איידער ס'ווערט צו שפעט, אויסצירן אין טייערסטן, שענסטן און בעסטן וואָס מיר פאַרמאָגן, בכדי צו קומען יום־טובדיק פאַר זיין כסא־הכבוד. ברענגט מיר, טייערינקע, דעם קיטל, די שבתדיקע קאַפּאַטע און דעם סויבעלנעם ספּאַדיק, וועל איך מיך צוגרייטן. דער נאָך גייט אויך איר, טוט אָן אייערע שנעסטע קליידער און דאָס טייערסטע צירונג, און גרייט אייך צום הייליקן און געפערלעכן לעצטן גאַנג. (די פרויען גייען אַרויס. דער רב נעמט דערווייל ווידער אַרויס דעם טלית מיט דער זילבערנער עטרה. דערנאָך ברענגט רייזעלע אַריין די זאַכן, וואָס ער האָט פריער פאַרלאָנגט).

ר י י ז ע ל ע : איך וועל דיר העלפן, פאַטער, ביים אַנטאָן. (טוט עס און בשעת־מעשה שטייען טרערן אין אירע אויגן).

ד ע ר ר ב : דו ווינסט גאָר, טאַכטער? נישט יעדער דור איז דאָך זוכה דערצו...

ר י י ז ע ל ע : (פאַרשטיקט די טרערן) איך וויין נישט, פאַטער...

ד ע ר ר ב : איך ווייס ווי שווער עס איז אַזוי יונג זיך צו שיידן פונעם לעבן... אין דעם פרט איז עס פאַר אונדז, עלטערע לייט, פיל גרינגער. איך קען מיר אויך פאַרשטעלן וואָס דאָס האַרץ האָט געפילט און דער כוח־הדמיון האָט אויסגעמאַלן פאַר דער צוקונפט. אָבער זיין הייליקער רצון, געלויבט זאָל ער זיין, איז מעכטיקער פון אַלץ און מיר מוזן זיך בייגן פאַר אים.

ר י י ז ע ל ע : (קען זיך נישט איינהאַלטן און וויינט פאַרשטיקט) מיר בייגן זיך...

ד ע ר ר ב : הער אויף צו וויינען, טאַכטער מיינע! (גלעט צערטלעך איר רע האָר מיט ציטערנדיקע הענט) זע ווי לייכט עס איז פאַר דיין פאַטער צו באַגעגענען דעם טויט, וואָס הייליקט גאָטס ליבן נאַמען. (פויזע) איצט גיב מיר נאָך דאָס סידור וועל איך אָפּשליסן מיין השבון...

ר י י ז ע ל ע : (דערלאנגענדיק דאָס סידור) דאַרפסט אפשר נאָך עפעס.
פאַטער?...
ד ע ר ר ב :

מער גאַרנישט, מיין קינד. איצט גיי און ציר דיר אויס ווי צו דיין חופה. גאָט, ברוך הוא, וויל אַזוי! (רייזעלע גייט. דער רב זעצט זיך, קוקט אין סידור אַריין און זיינע ליפן באַוועגן זיך. ער שלאָגט זיך אין האַרצן אַריין, דערנאָך שטיל) האָר איבער הימל און ערד! מיין גאַנץ לעבן לאַנג האָב איך דיר געדינט און מיך געפלייסט צו גיין אין דיינע וועגן. דיר געפעלט עס אָבער היינט מיך און מיין עדה צו צעטרעטן ווי די ווערעם. ווער וועט עס וואָגן דיר צו זאָגן אַ דעה?... ווער האָט דעם מוט מהרהר צו זיין נאָך דיינע מעשים? דו ביסט גערעכט! איך בין מוכן ומזומן צו נעמען אויף זיך דיין שטראַף. נאָר איין בקשה האָב איך צו דיר און איך בעט דיר זי מיר נישט אָפצוזאָגן. זאָל דאָס זיין מיין שכר, אויב איך האָב אַמאָל עמעצן עפעס גוטס געטאָן דאָ אויף אַט־דער ערד. לאַז מיך, רבוננו של עולם, אינאיינעם מיט מיין ווייב און קינד שטאַרבן אַ ריינעם טויט, אַן מכשולים און שאַנד! (פּוּיזע).

ד י ר ב י צ י א ו ן ר י י ז ע ל ע : (קומען אַריין אויסגעפּוצטע אין זיידענע קליידער און תכשיטים) מיר זענען שוין גרייט! (זעצן זיך צום טיש. זייערע ליפן ציטערן. פון דרויסן דערהערן זיך אַלץ דייט־לעכערע פאַרצווייפלטע ווייגעשרייען פון די קרבנות און ווילדע־רציחהדיקע קולות פון די מערדער. דער רב קוקט אָן איבעררייס אין סידור אַריין).

ר י י ז ע ל ע : (קוקט אַ דערשראָקענע אויף אירע עלטערן און מורמלט) סאַראַ פּחד, אַ גרויל...

ד ע ר ר ב : (פעסט) פאַרלירט נישט דעם מוט, מיינע טייערע, און גלויבט אינעם חסד פון זיין ליבן נאָמען! (די לעצטע ווערטער ווערן שוין כמעט פאַרהילכט דורך די ווילדע קולות און דעם טופען פון פיס, וואָס דערנענטערן זיך אַלץ מער).

ק ו ל ו ת : (גאָר נאָענט) דאָ וואוינט זייער ראַבין! — לאַמיר אַריינגיין אַהער!

צווייטע סצענע

עס פאלן אריין עטלעכע קאזאקן מיט גאניאן בראש. צוליב דעם פייערלעך רואיקן און אומבאוועגלעכן בילד, מיט וועלכן זיי טרעפן זיך אן, בלייבן זיי אין ערשטן מאמענט צעמישט און געפלעפט. אבער באַלד קומען זיי צו זיך פון דער ערשטער איבערראַשוּנג.

ג א נ י א : (מאכט עטלעכע גענוג אומדרייסטע טריט פאָרויס) העי, אַל-טער, ביסטו דער ראַבין פון דער שטאָט נימעראַוו?...
ד ע ר ר ב : (קוים עטוואָס אויפהייבנדיק דעם קאָפּ) ווי דו זעסט...
ג א נ י א : (שפאָטיש) האָסט דיך פיין אויסגעפּוצט, אַלטער. בכדי אונדו הפנים אויפצונעמען ווי עס געהער צו זיין. אנערקען איך, אַז דאָס איז זייער לייטיש פון דיין זייט, אַבער איצט לאַז צו רו דיין ספר און מאַך דיך פאַרטיק צו גיין מיט אונדו.

ד ע ר ר ב : איך בין שוין פאַרטיק פון לאַנג צו מיין לעצטער שעה...
ג א נ י א : אויב אַזוי, נעמט זיי, מאַלאַיצעס, און גאַפּט נישט אַזוי! פירט זיי אַוועק אויפן מאַרק-פּלאַץ צו די איבעריקע! (זיין בליק פאַלט אויף רייזעלען און ער בלייבט דערשטוינט. מיט אַנטשלאַסנקייט צו די פאַרוואונדערטע קאזאקן, וואָס האָבן נישט אַנגעטראַפּן קיין שום ווידערשטאַנד ביז איצט) העי, קינדערלעך! אַט-דאָס מיידל לאַזט מיר איבער דאָ! (צו די צוויי קאזאקן, אייגער אַן אַלטער און דער צוויי-טער אַ יונגער, וועלכע שטייען נעבן אים) איר ביידע בלייבט מיט איר דאָ און היט זי מיר אָפּ ווי אַן אויג אין קאָפּ. אַבער ווי וועט זיין צו יענעם פון אייך, וואָס וועט וואַגן זי אַנצורירן! איר קענט מיך דאָך! איר ווייסט דאָך, אַז עס לוינט זיך נישט מיך צו דערצער-רענען! איצט גיי איך מיט די איבעריקע קאזאקן, אַבער ווי-גאַר איך וועל מיך ספּראַווען מיט די דרינגענדיקסטע עסקים, וועל איך באַלד צוריקקומען אַהער.

ד ע ר ר ב : ווילדער רשע! וואָס האָט זי געזינדיקט מער פון אונדו?
פאַרוואָס ווילסטו זיך נוקם זיין אין איר מער ווי אין אונדו אַלע?

ג א נ י א : (סאַרקאָסטיש) ביסט שוין צו אַלט, פאַרשווע זשיד! וועסט עס נישט וועלן פאַרשטיין... וועסט אומזיסט אַנמאַכן געוואַלדעס — איך קען אייך דאָך. אַבער איך ווייס שוין וואָס איך האָב צו טאָן. (צו די קאָזאַקן וואָס גאַפן אויף רייזעלען) העי, מאַלאַיצעס, וואָס שטייט איר ווי פון דונער געטראַפענע? קענט איר אייך מער נישט רירן פון אַרט? נעמט זיי און פירט זיי אַוועק וואוהין איך הייס אייך! באַלע־מוטשעט נישט! היידאָ, געגאַנגען זאָל ווערן! (גייט אַפּ).

ד ע ר ר ב : (טרויעריק, שטיל) רבוננו של עולם! אפילו די איינע קליינע בקשה ווילסטו מיר נישט צוליב טאָן? איך קריך אין שטויב פאַר דיר... דו ביסט גערעכט...

ר ב י צ י ן : (פאַרצווייפלט־דערשלאָגן) מיין ליב קינד! מיין טעכטערל! מיין אומשולדיק רייזעלע! רייזעלע!...

ר י י ז ע ל ע : גרויסער גאַט! פאַרוואָס שטראַפּסטו מיך אַזוי האַרט?... (ווען די קאָזאַקן ווילן אויף כוח אַרויספירן דעם רב און די רעביצין, וועלכע האָבן זיך ביז איצט געהאַלטן ווירדיק־רואיק און שטאַלץ, הייבן זיי זיך אָן ראַנגלען ווי צעיושעטע לייבן. אויך רייזעלע רייסט זיך פאַרצווייפלט צו זיי).

א י י ן ק א ז א ק : העי, זשידעס פאַרשאַלטענע! הערט אייך אויף צו רייסן ווי די משוגעים!

א צ ו ו י י ט ע ר ק א ז א ק : דערצערנט אונדו נישט, אומגליקלעכע הינט, ווייל מיר וועלן אייך ממיתן דאָ אויפן אַרט, נאָך איידער מיר ברענגען אייך צום מאַרקפּלאַץ.

ר י י ז ע ל ע : (נאָכדעם ווי מען האָט אַוועקגעפירט אירע עלטערן, אַפּ געריסענע און צעביילטע. אויסער זיך) איך בלייב נישט דאָ, אפילו ווען איר צעהאַקט מיך אויף שטיקער (ראַנגלט זיך).

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : מ'וועט דיך שוין דערשלאָגן, מיידעלע, און צעהאַקן, ווען עס וועט קומען דיין צייט! (האַלט זי צוריק אָן אַן אי־בעריק גרויסער אַנשטרענגונג) איצט אַבער בלייב דאָ און זיי שטיל, ווייל דיין ראַנגלען זיך וועט דיר גאַרנישט העלפן... דו זעסט אויס

צו זיין נישט קיין נאַרישע — דאַרפסטו דאָך אַליין פאַרשטיין און
 נישט פאַרשאַפן קיין אומנוצלעכע שוועריקייטן...
 ר י י ז ע ל ע : (עטוואַס באַרואיקט) לאַזט מיך אָפּ... איד וועל זיין רר
 איק... (די צוויי קאַזאַקן לאַזן זי אָפּ און זי זינקט אַנדער אויף אַ
 שטול ביים טיש. איינער האַלט זיך נישט ווייט פון איר און דער
 צווייטער זוכט און נישטערט אין אַלע ווינקעלעך און נעמט צו אַלץ
 וואָס האָט עפעס אַ ווערט).

דריטע סצענע

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : (לאַכט) העי, ברודער! ווייסט צוליב וואָס
 גאַניאָ האָט איבערגעלאַזט דאָס מיידל און עס געהייסן אַזוי שטאַרק
 אָפּהיטן?...

צ ו ו י י ט ע ר ק א ז א ק : (אַביסל אַנגעכמורעט) איד ווייס... ער וועט
 זיך צוטיילן אַביסל פאַרגעניגן מיט איר, ווי מיט די אַנדערע פריער.
 ער וועט פאַרברענגען מיט איר אַ פריילעכע נאַכט און ווען זי וועט
 אים דערנאָך צוגעגעסן ווערן, וועט ער זי זיכער דערשלאָגן.

ר י י ז ע ל ע : (פאַרמאַכט די אויגן און פאַרשטאַפט די אויערן. מורמ-
 לענדיק פאַר זיך) גרויסער גאַט! מאַך פאַרשטומען אַט־די פאַסקודנע
 טריפהנע מיילער. צעשטער זייערע רשעותדיקע געדאַנקען. שיק אויף
 מיר אַ ריינעם טויט פון דיין הייליקער האַנט. דערבאַרעמדיקער פאַ-
 טער! מיט וואָס האָב איד מיך אַזוי שטאַרק פאַרזינדיקט קעגן דיר,
 וואָס דו האַסט מיך איבערגעגעבן אין די פאַרבלוטטיקטע טמא לאַפעס
 פון אַט־די חיות רעות?...

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : ס'איז באמת אַ שיינע מויד, ברודערקע! אונ-
 דער גאַניאָ איז אַ חריף און ער ווייסט וואָס ער טוט. יא, אונדזער
 גאַניאָ איז אַ יונג מיט ביינער און אַ גרויסער מבין אויף אַט־דעם
 מין סחורה...

צ ו ו י י ט ע ר ק א ז א ק : ביסט גערעכט, פאַטערל, אויף מיין וואָרט אַ

שיינע מויד! איך אליין וואלט א בעלן געווען צו ווערן מיט איר א קרוב, ווען נישט... (טוט פארדראַסיק א קרים דאָס פנים און א מאַך מיט דער האַנט).

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : היט זיך, ברודער! לאַז נישט זיך צעשפילן דיינע געבליטן! טרייב אָפּ פון זיך די געפערלעכע געדאַנקען! גאַניאַ וואַלט דיר אַרויסגעלאָזט די קישקעס, אָדער צעשפאַלטן דעם שאַרבן, ווען דו רירסט זיך בלויז צו צו איר. אַ גוטער איז גאַניאַ ווילאַנג מען דערצערנט אים נישט, אָבער וויי איז צו דעם, אויף וועמען ער ווערט בייז... דו קענסט אים דאָך פונקט אַזוי ווי איך...

צ ו ו י י ט ע ר ק א ז א ק : (פאַרביסן) איך קען אים און היט מיך טאַקע... אָבער עס איז ווייט נישט אין אַרדענונג... צווישן קאַזאַקן וואַלט געדאַרפט אַנדערש זיין...

ר י י ז ע ל ע : (האַט אַ וויילע פריער געהאַט געעפנט די אויגן און אויפֿגעשטאַפט די אויערן) גענאַדפולער פאַטער אין הימל! איז דאָס דער גאַנצער חסד וואָס דו טוסט מיט מיר? פון אַט־די שמוציקע הענט בלויז ווילסטו מיך מציל זיין, בכדי מיך איבערצוגעבן אין נאָך שמור ציקערע און טמאערע! אָדער... — איז דאָס אפשר אַ סימן פון דיר צו שטאַרקן מיין געבראַכן געמיט?... צו געבן מיר אַ נייע האַפּע־נונג?... (פויזע, בשעת וועלכער די קאַזאַקן נישטערן און רויבן וויי־טער).

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : געדענקסט נישט, בחור, ווי־אָזוי האָבן זי די אַלטע לייט גערופן?

צ ו ו י י ט ע ר ק א ז א ק : פאַרוואָס זאָל איך נישט געדענקען? רייזעלע האָבן זיי זי גערופן. (פאַרטראַכט זיך אַ קורצע וויילע) איך געדענק, ווען איך בין נאָך גאָר אַ קליינער געווען און איך פלעג הייצן די זשידאָוסקע אויוונס און פאַרלעשן זייערע לאַמפּן אום שבת, אין שטעטל פון וואַנען איך בין, איז ביי אַיינעם אַ רייכן זשיד אויך גע־ווען אַ טעכטערל מיט דעם זעלביקן נאָמען. דאָס איז ביי זיי זייער אַ פאַרשפּרייטער נאָמען. אויך יענע איז געווען אַזאַ שיינע... איך געדענק עס ווי היינט, כאַטש זינט דעמאָלט זענען שוין עטלעכע

יאָרן אַוועק. ס'איז דאָך נאָך געווען איידער כ'בין אַריבער צו אייך
איבערן דניעפּער, אין די סטעפעס אַריין...

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : רייזעלע, זאָסטו? רייזעלע... ערגעץ האָב איך
שוין געהערט דעמדאָזיקן נאָמען, איך קען מיד אָבער איצט נישט
דערמאָנען וואו...

צ ו ו י י ט ע ר ק א ז א ק : א, אויב אַזוי האָב איך שוין אַ בעסערן זכרון,
ווי דו זעסט. כאַטש עס זענען שוין זינט דעמאָלט אַזויפיל יאָרן פאַר-
גאַנגען, געדענק איך אַלץ פינקטלעך און אַלעס שטייט מיר נאָך פאַר
די אויגן פונקט ווי היינט...

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : (זעצט זיך אויף דער סאַפּע) רייזעלע... ריי-
זעלע... דער זכרון דינט מיר שוין באמת נישט אַזוי גוט. כ'קען מיד
נישט דערמאָנען... (טראַכט אַנגעשטרענגט) אַהאַ! אַט האָב איך עס!
כ'האָב מיד דערמאָנט! אַ שטאַרבנדיקער זשידאָוסקער בחורל האָט
היינט אויסגערופן אַט'דעם נאָמען. דאָס איז געווען אין יענעם גרויסן
הויז אינמיטן מאַרק. כ'האָב אים דאָס מעסער אַריינגעשטאַכן אין
האַרצן אַריין, אָבער איך מוז מיד מודה זיין צו מיין שאַנד — לייכט
איז עס מיר נישט אַנגעקומען. אַ שיינ יינגל איז עס געווען, נאָך גאָר
אַ יונגס, מיט בלייכע בעקלעך, צאַרט און אומשולדיק ווי אַ מיידל,
אָדער ווי אַ לעמעלע. איך מוז מיד טאַקע שעמען, ברודערקע, ווייל
כ'האָב אים אין אָנהייב בשום אופן נישט געקענט טאָן קיין שלעכטס.
— לאַז אים לעבן — האָב איך געטראַכט — ער איז דאָך נאָך כמעט
אַ קינד... — דערווייל דערזע איך ווי ביי אים שטייט עפעס אָפּ די
קעשענע. — וואָס האָסטו דאָרטן? — פרעג איך אים. — ער ענט-
פערט נישט און ציטערט פון שרעק און פון אומרויאַקייט. וויל איך
שוין אויף כוח זען וואָס ער האָט דאָרטן, אָבער ער לאַזט נישט און
ראַנגלט זיך. ס'קומט אויס נישט אַנדערש נאָר אַז ער באַהאַלט דאָרטן
אויס אַן אוצר. — פאַרשיווע זשידעס! — שריי איך שוין אויס אין
כעס — ווייניק האָט איר נאָך ביז איצט אונדזער בלוט געצאַפּט און
געזויגן דעם מאַרך פון אונדזערע ביינער? — דאָס בלוט האָט אין
מיר אויפגעקאַכט און כ'האָב אים דאָס מעסער אַריינגעשטאַכן אין

דער ברוסט אריין. דערנאך האב איך פון זיין קעשענע ארויסגעריסן אַט זע אַליין וואָס, כאַ-כאַ-כאַ (באַווייזט אַ גאַלדגעשטיקט תפילין זעקל. רייזעלע קוקט אויף דעם מיט ברענענדיקע, אַנגעשטרענגטע און גלאַנציקע אויגן און זיפצט ביטער דערביי.) כ'לעבן ס'איז נישט כדאי געווען.

צווייטער קאָזאַק : (שטרעקט אויס די האַנט) אַנו, באַווייז נאָר. ערשטער קאָזאַק : דו זעסט דאָך. דאָס באַנוצן די יידן ווען זיי מאַלען זיך צו זייער גאָט. דאָס בחורל איז אַנידערגעפאַלן אַ באַגאַ-סענער מיט בלוט, שרייענדיק יענע אויסטערלישע ווערטער וואָס אַלע זשידעס שרייען פאַרן שטאַרבן. ווען דאָס בלוט האָט אַנגעהויבן שוואַכער צו ריזלען, האָבן זיך די אויגן ביי אים פאַרשלייערט און ער האָט אַנגעהויבן צו מורמלען: רייזעלע... רייזעלע!... אויף זיין פנים האָט זיך באַוויזן אַ מאַדנע שמייכלע. וועלכעס דער טויט האָט שוין מען נישט געקענט אויסמעקן און אַפּווישן פון דאָרטן...

צווייטער קאָזאַק : (שאַקלענדיק מיטן קאַפּ) אַ משונהדיק פאַלק זענען זיי, די זשידעס...

רייזעלע : גאָטס צאָרן איבער אייך, איר מערדערס פון אַלץ וואָס עס איז מיר ליב און טייער! איך זיך דאָ מיט אייך ווי אַ פייגעלע אין שטייגל און איך קען אַפילו נישט טראַכטן נקמה צו נעמען פון אייך. (פּויוצע) איך וואָרט אויף מיין שאַנד און הייב נישט אָן צו וויסן ווי-אַזי וואַלט איך זי געקענט אַפּווענדן פון מיר. ווי בין איך דיך איצט מקנא, מיין הערשעלע! דו ביסט אַוועק פון דער וועלט מיט אַ שמייכל אויף די ליפן — אַבער ווער ווייסט וואָס עס איז מיר באַשערט?... (ציטערט פאַרצווייפלט) פאַטער אין הימל! פאַרוואָס שטראַפסטו מיך אַזוי אַן רחמנות? האָבן דען נישט געקענט געליימט ווערן די צינגער פון אַטדי רוצחים און פאַרשטומט ווערן זייערע מיילער, איידער זיי האָבן מיך דערמאָנט אָן מיין ווייטיק און שאַנד? דאָס תפילין־זעקל, וועלכעס ס'האַלט יענע מגושמדיקע האַנט וואָס האָט אומגעבראַכט מיין אומשולדיקן הערשעלען, פאַרוואָס האַסטו עס מיר גראָד איצט געמוזט ברענגען פאַר די אויגן? איך געדענק ווי איך האָב עס מיט

פרייד געשטיקט אלס מתנה פאר הערשעלען, ווי איך האב אריינגע-
שטיקט אין דעם אַזויפיל צארטע ליבשאפט און וואונדערלעכע
חלומות פאר דער צוקונפט און איצט האט עס די מערדער-האַנט באַ-
פלעקט מיטן איידעלן בלוט. זאַל מיין לעצטע שעה, אַ חוץ שאַנד און
מיאוסקייט, נאָך פאַרסאַמט ווערן מיט גאַל-ביטערניש און גיהנום-
ווייטיקן? ... (פאַרבייסט די ליפן, שטיקנדיק אין זיך דאָס געוויין)
רבנו של עולם! ווילסטו נישט לאָזן מיך פאַרגעסן כאַטש אויף אַ
וויילע דאָס אומגליק?

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : הער אויף צו ברייען, זשידאָוקעלע! (קוקט
אַרויס דורכן פענצטער. צו זיין חבר) ס'איז אַ נחת צו קוקן ווי בריהש
פלינגט עט אַרבעטן אונדזערע מענטשן.

צ ו ו י י ט ע ר ק א ז א ק : כוואַטעס זענען זיי באמת.

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : אַט לויפן זיי דאָרטן באַלאַדענע מיט גאַלד-
און זילבערוואַרג. ס'איז אַזש אַ חיות צו זען. ווען וואַלטן אונדזערע
לייט געווען דערלעבט אַזעלכעס, ווען נישט אונדזער האַרציק פאַ-
טערל כמיעל?...

צ ו ו י י ט ע ר ק א ז א ק : ער איז טאַקע אונדזער גואל, ברודערל (פויזע).
ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : (ווידער אַרויסקוקנדיק) אַ גרויסער שאַד,
כ'לעבן, וואָס מיר ביידע מוזן דאָ נעבעך זיצן.

צ ו ו י י ט ע ר ק א ז א ק : (אומצופרידע) מיר מוזן דאָך... אַ ברירה
האַבן מיר?... גאַניאָ האַט דאָך באַפוילן... אַבער גאַר ישרדיק איז
עס נישט!

ו י י ז ע ל ע : ווילסטו, גרויסער גאַט, אומענדלעך גרויס מאַכן מיין
שמאַרץ? צו וואָס? (פויזע) האַ, אפשר ווילסטו, אַלמעכטיקער, מיך
פאַרט אויפרייצן צו נקמה? בין איך דאָך אַבער בלויז אַ שוואַך מיידל
און איך וועל נישט האַבן קיין קראַפט...

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : ס'וואַלט שוין צייט געווען, מיין איך, אַז
גאַניאָ זאַל צוריקקומען. איך שטיי שוין ווי אויף שפילקעס. אַלע אונ-
דזעריקע קריגן זייערע חלקים בשפע און מיר...

צווייטער קאזאק : מיר וועלן נאך אויך באווייזן... ס'איז פא-
ראנען א סך...

רייעלע : (מיט געבעט) לאז מיר, אייביקער באשעפער, שטארבן א
ריינעם טויט, אזוי ריין ווי איך האב געלעבט!... (פארזינקט אין
געדאנקען. פלוצים לייכט אויף א געדאנק אין איר מוח און באשיינט
איר פנים) איצט ווייס איך שוין וואס צו טאן! א דאנק און א לויב
דיר, מיין גוטער באשעפער! (אין דעמזעלבן מאמענט פאלט אריין
גאניא. נאך אויף דער שוועל ווינקט ער צו די צוויי קאזאקן זיי זאלן
גיין. רייזעלע פאלט צוזאמען פון שרעק און ציטערט).

פערטע סצענע

גאניא : (שרייט נאך די צוויי קאזאקן) גייט, ברידערלעך, גייט! כ'האב
איך שוין סיי-ווייסיי צו לאנג אויפגעהאלטן דא, אבער איר וועט
נאך באווייזן אנצוויאגן דאס פארזאמטע. (פויע. קוקט זיך שארף
ארום. דערנאך צו רייזעלען) איצט קום איך צו דיר, מיין ליב טיי-
בעלע.

רייעלע : (א וויילע לייגט זי אויף אים קיין שום אכט נישט, דער-
נאך שטייט זי אויף געפאסט, דערנענטערט זיך צו אים פאמעלעך
עטלעכע טריט, אַנקונדיק אים מיט שטאלצע און שארפן בליקן) דו
ביסט דאך א מערדער, קאזאקן-פירער. (ווייזט אויף איר ברוסט) טא
שטעך דא אריין דיין מעסער!

גאניא : (ווערט געפלעפט פון איר דרייסקייט, אבער גלייכצייטיק
הייבן אן זיינע אויגן גזלניש צו ברענען פון כעס צוליב איר באליי-
דיקונג, באהערשט זיך באלד, לאנגזאם און געמאסטן. מיט א שמיי-
כעלע) נישט אויף אריינצושטעכן מעסערס איז אזא ברוסט ווי דיינע
באשאפן געווארן, מיידעלע מיינס! (פויע) ווי גוט וואלט זיך אויף
איר געקענט אויסרוען מיין קאפ...)

ר י י ז ע ל ע : דיין קאַפּ, כאָם, זאָל רוען אויף מיין ברוסט? וואָס פאַלט דיר איין?...

ג א ג י א : (ווערט צאָרנדיק) טרייב נישט מיט מיר קיין שפּאַס, זשיר דאָווקעלע! היט דין מיך אזוי אויפצורעגן, אַז איך זאָל פאַרגעסן די גרענעץ! קענסט מיך נאָך נישט, אומגליקלעכע...

ר י י ז ע ל ע : (פעסט) דער טייוול זאָל דין קענען! וואָלסט געבליבן ביי אים אין גיהנום, איידער דו ביסט געקומען אַהער.

ג א ג י א : (ווערט ממש ווילד) היט דין, זשידאָווקעלע, וואָרן איך דין נאָכאַמאָל! איך בין גאַניאַ, דער שרעקלעכער הערשער איבער צען טויזנט קאָזאַקן! אַז איך טו נאָר איין וואונק, בינדן דין מינע לייט צו די עקן פון צוויי פּייערדיקע פּערד און דו ווערסט פון זיין צעריסן אויף שטיקער אין איין וויילע. (זיין כעס האָט דערגרייכט די העכסט-טע מדרגה, דאָס פנים ווערט אָנגעלאָפּן מיט בלוט. די האַנט טאַפט ציטערנדיק דאָס מעסער) און אַז איך וויל...

ר י י ז ע ל ע : (שנעל און שטיל, פאַר זיך אַליין) פאַרלענד מיך, אַלמעכ-טיקער פאַטער, אָבער אַן שאַנד (צו גאַניאַן, אַרויספאַדערנדיק און מיט שפּאַט) און אַז דו ווילסט... וואָס פאַראַ נישטיקער וואָרעם ביסט-טו אַנטקעגן אונדזער גרויסן גאַט. וואָס איז דיין נישטיקער כוח אַנטקעגן זיין אַלמאַכט. זאָל איך מיך פאַרכטן פאַר דיר, אומריינער הונט, מער ווי פאַר אים?...

ג א ג י א : (פאַרלירט כמעט די הערשאַפט איבער זיך אַליין און איז גרייט זיך צו וואָרפן אויף איר מיטן מעסער) אַט וועסטו באַלד אויס-פרואוון מיין כוח!... (פּלוצים האַלט ער זיך איין, באַהאַלט געלאָסן דאָס מעסער, זיין צאָרן פאַרשווינדט אינגאַנצן, קאַלט און באַוואוסט-זיניק איינגעהאַלטן, מיט אַ שמייכעלע) ביסט אַ שטאַלצע און אַ כיט-רע, מיידל! האַסט בכיוון געוואָלט צעבלאָזן מיין גרימזאַרן ווי אַ העליש פּייער און מיך אויפרייצן, איך זאָל אַפּטאַן אַ נאַרישקייט און דין טויטן, אָבער גאַניאַ איז נאָך כיטרער, ער איז צו קלוג זיך צו לאָזן פירן ביי דער נאָז פון אַ מיידל, צו שיין ביסטו, איך זאָל דין טויטן, איידער כ'האַב דין גענאָסן, ווי מען געניסט פון אַ זעלטע-

נער און געשמאקער פרוכט. (גייט צו דער סאָפּע און זעצט זיך. פעסט) קום אָהער, מיידל! (פּוּיזע. דערנאָך מילד און גאַלאַנט) קום, זען דיך אויף מיין שויס מיט גוטן. (פּוּיזע. זעצט פּאַר סאַרקאַס־טיש) דו ביסט דאָך נישט קיין נאַרעלע, ווי איך זע. מוזסטו דאָך פאַרשטיין, אַז דו געפינסט דיך אין מיין מאַכט און איך קען דיך צווינגען. (פּוּיזע. ווידער מילד) אָבער איך וויל דאָס נישט טאָן. דו געפעלסט מיר באמת זייער שטאַרק, גייט עס מיר אין דעם דו אַליין זאָלסט איינזען, אַז גאַניאַ איז איידל און ווערט געליבט צו ווערן. קום אָהער צו מיר גוטווייליק, גן־עדן־פּייגלעלע, און צווינג מיך נישט צו באַנוצן געוואַלט. איך קען דיך מאַכן גליקלעך אַן דעם.

ר י י ז ע ל ע : (איז די גאַנצע צייט געשטאַנען שטום און כלומרשט גלייכ־גילטיק ביים טיש. איצט טוט עפעס אַ בליץ אויף אין אירע אויגן. צו זיך אַליין) נישטאָ קיין אַנדער אויסוועג. פון צוויי מיאוסקייטן מוז מען אויסקלייבן די קלענערע. (אין דעם מאַמענט דערגענטערט זיך גאַניאַ צו איר און ציט זי מיט זיך צו דער סאָפּע. זי ווערט זיך נישט, ציטערט בלויז פון עקל און מורא און עס איז קענטיק, אַז אין איר קומט פאַר אַן אינערלעכער קאַמף. מיטאַמאָל הייבט זי אַן קאָ־קעט שמייכלען צו גאַניאַן) האָסט געזאָגט, אַז איך בין שיין... איז עס טאַקע אמת? איך האָב עס ביז איצט נישט געוואוסט... ביז היינט האָט מיר נאָך קיינער דאָס נישט געזאָגט...

ג אַ נ י אַ : צי ס'איז אמת, מיידעלע? זיכער איז דאָס אמת, כאַטש מען האָט עס דיר ביז איצט נישט געזאָגט און דו האָסט עס נישט גע־וואוסט. צי ווייסט דען די בלום אין גאַרטן וועגן איר אייגענער שיינ־קייט? און דו ביסט די שענסטע בלום פון אַלע גערטנער אין גרויסן לאַנד אוקראַינע...

ר י י ז ע ל ע : (צוטרוילעך) זאָג מיר נאָך עפעס וועגן דעם. ס'איז אַזוי גוט עס צו הערן...

ג אַ נ י אַ : ווי קאַרשן־בליטן ווייס איז דיין פּנימל און ווי קאַרשן־בליטן, אויסגעמישט מיט געוירצטע דופטן פון טויזנט בשמים־קרייטעכצער, שמעקט דיין שלאַנקער גוף. אויסגעלייטערט ווי דער הימל אין

היסטאָרישע דראַמעס

קלאַרע זומערטעג, איז זיין ריינער שטערן. פינקלענדיק ווי צוויי שטערנדלעך אויפן הימל אין די זומערנעכט זענען דיינע אויגן, ווי צוויי שטערנדלעך-כרידער וואָס ווינקען פונעם הימל אַראָפּ צום קאָ-זאָק און ציען צו זיך זיין נשמה, בשעת ער יאָגט זיך אַרום אויפן פערד איבערן ווילדן סטעפּ. ווי ראָזיקע עפעלעך זענען דיינע בעקע-לעך, ווי גליענדיקע וויינשל, וואָס ווינקען פונעם בוים אַראָפּ באַגאַ-סענע מיט זובליכט, זענען דיינע ליפעלעך. דעם קאַליר פון צייטיקע קאַשטאַנעס האָבן דיינע פלאַטערנדיקע לאַקן. ווי די קופאַלן פון היי-ליקע צערקוועס, וואָס רונדיקן זיך אין דער ווייטנס, זענען דיינע בריסטלעך געוועלכט. בויגעוודיק-שלאַנג, ווי אַ ציטערדיקע יונגע טאַפּאַלע איז דיין גאַנצער גוף. יאָ! דו ביסט וואונדערלעך שיין, טייער בעלע מיינס, און מיין האַרץ ברענט און פלאַטערט צו דיר...

ר י י ז ע ל ע : (פּיקסירט אים מיט שמייכלענדיקע בליקן) ווי שיין דו קענסט עס ריידן... ווער וואַלט זיך עס געווען געריכט, אַז אַ ווילדער קאַזאַק-פירער זאָל דאָס קענען?... (אַ לייכטער דראַזש לויפט דורך איבער איר קערפער).

ג אַ נ י אַ : פאַרוואָס-זשע ציטערסטו אַזוי, מיין קעצעלע? (גלעט זי אי-בערן קאַפּ).

ר י י ז ע ל ע : אין פאַרכט מיך פאַר עפעס... (פּויע) איך וויל דיך עפעס פּרעגן, אָבער ענטפער מיר דעם ריינעם אמת.

ג אַ נ י אַ : איך וועל ענטפערן דעם אמת.

ר י י ז ע ל ע : זאַג: וואָס ווילסטו טאָן מיט מיר?... (באַטראַכט אים מיט אומצוטרוי, פאַרשנדיק און פעסט).

ג אַ נ י אַ : איך וויל קושן דיינע ליפן... דיינע אויגן... איך וויל דיך איינ-שליסן אין מיינע אַרעמס... מיך אויסרוען אויף דיין שויס... (אַביסל צעגענדיק) יאָ, איך וויל דיר זאָגן דעם פולן אמת — איך וויל נאַשן פון דיין האַניק, ווי אַ בין אויף די לאַנקעס טוט נאַשן דעם האַניק פון די בלומען-בעכערס...

ר י י ז ע ל ע : איך גלויב דיר וואָס דו האָסט געזאָגט... און דיינע ווער-טער, וואָס דו האָסט געזאָגט נאָך פּריער, האָבן אַזוי שיין און אַנגע-

נעם געקלונגען אין מיינע אויערן. (מיט געמאכטער אַנטווישונג) אָבער
 איך פיל, אַז דו האָסט געזאָגט בלויז אַ האַלבן אמת. האָסט עפעס
 נישט דערזאָגט. איך האָב געמיינט, אַז דו האָסט מיך טאַקע באמת
 ליב באַקומען, אַזוי אויפריכטיק ווי דו האָסט געזאָגט, און מיין האַרץ
 האָט דערביי אַנגעהויבן אַזוי שטאַרק צו שלאָגן נאָך דיר. דו מיינסט
 אָבער הפנים בלויז זיך אַ שפּיל צו טאָן... טוט עס מיר וויי, אָבער
 איך קען עס נישט ענדערן... טו מיט מיר אַליץ וואָס דיר געפעלט!
 איך בין דאָך אין דיינע הענט...

ג א נ י א : איך בין נישט אויסן קיין שפּיל, מיידל. גאַניא איז קיין ליג
 נער נישט. איך האָב דיך באמת ליב מיט דער גאַנצער נשמה און אויב
 דו פאַרלאַנגסט עס אַזוי, ריר איך דיך היינט אַפּילו נישט אָן, גאַ
 ניא איז נישט אַזאַ ווילדער און אויסגעלאַסענער ווי דו מיינסט.

ר י י ז ע ל ע : (מוטיקער) דאָס וועט מען באַלד זען און איך וועל וויסן
 וואָס עס דערוואַרט מיך. (קורצע פּויזע) עס איז דאָך דיר היינט נישט
 צום ערשטן מאָל — וואָס האָסטו געטאָן מיט די אַנדערע?...?

ג א נ י א : (אויסווייכנדיק) ביז איצט האָב איך נישט אַנגעטראָפּן אַזאַ
 ווי דו...

ר י י ז ע ל ע : (שטייט צו) איך וויל וויסן דעם אמת! האָסטו מיר דאָך
 נאָרוואָס געזאָגט, אַז גאַניא איז קיין ליגנער נישט. וואָס האָסטו
 געטאָן מיט די אַנדערע?

ג א נ י א : (אומוויליק) כ'האָב זיי געשענדעט...

ר י י ז ע ל ע : און דערנאָך?...

ג א נ י א : גאַרנישט מער...

ר י י ז ע ל ע : זאָג דעם אמת! האָסט מיר דאָך צוגעזאָגט!

ג א נ י א : מיך האָט דערנאָך די שלאַכט גערופּן, יאָ אַפּגעריסן פון זיי,
 האָב איך זיי איבערגעלאָזט... (צעגערנדיק) די גאַר שיינע האָב איך
 דערשלאָגן, איידער כ'בין אַוועק פון זיי, בכדי קיין אַנדערער מאָן
 זאָל זיי נאָך מיר מער נישט באַזיצן.

ר י י ז ע ל ע : וועסטו מיט מיר אויך אַזוי טאָן... איצט ווייס איך...

ג א נ י א : ניין! דו ביסט אַנדערש פון אַלע איבעריקע. יענע זענען גע-

פאלן צו מיינע פיס, ווען זיי האָבן מיך דערזען, האָבן זיך געבעטן
 איך זאל מיך דערבאַרעמען און האָבן צו מיר גערעדט ווי שקלאַפּינס
 צו אַ האַר. דערבאַרעמען זיך האַט מען מיך קיינמאַל נישט געלערנט
 — האָב איך מיט זיי געטאָן ווי אַ האַר מיט זיינע קנעכט. (פּוּיזע)
 דו אַבער ביסט די שענסטע און שטאַלצסטע פון אַלע. דו ביסט מיר
 אַנטקעגנגעקומען אונטערשטעלנדיק די ברוסט און האַסט צו מיר גע-
 זאָגט: שטעך אַריין דיין מעסער! ביסטו מיר געפעלן, מיידל, אויך
 צוליב דיין מוט, און איך האָב דיך ליב...
 ר י י ז ע ל ע : (לענגערע פּוּיזע. טראַכט אינטענסיוו) הער אויס, גאַניאַ,
 וואָס איך וועל דיר זאָגן.
 ג אַ נ י אַ : (נײַגעריק) זאָג, מיין פּײַגעלע! ביסט דאָך אַ קלוגע און גאַ-
 ניאַ שאַצט אָפּ קלוגע רײד און האַט ליב זײ צו הערן.
 ר י י ז ע ל ע : איך ווייס — עס ציטערט פאַר אײך קאַזאַקעלעך אײצט
 גאַנץ קרויך־פּוילן... די מאַגנאַטן און פּרײַצים אַנטלויפן פאַר אײך, ווי
 די אײבערגעשראַקענע קינדער...
 ג אַ נ י אַ : (מיט שטאַלצן ביטול) אַ, דאָס זענען דאָך מער קײן מענער
 נישט. פון צופיל וואוילטאָג זענען זיי צעפּיעשטשעט און שוואַך גע-
 וואָרן ווי די ווייבער...
 ר י י ז ע ל ע : זיכער וועט עס נישט לאַנג געדויערן ביז עס וועט אײננע-
 מען מיט אײך דאָס קלוגע פאַטערל כּמײעל די גאַנצע מדינה און וועט
 הערשן אײבער איר, ווייל געשטאַרבן איז דער קײניג וואַלדיסלאָוו און
 צווישן די מאַגנאַטן איז אויסגעבראַכן צאַנק און שטרייט, קנאה און
 שנאה, וועלכע לאָזן זיי נישט אײניק אַרויסטרעטן צו דער מלחמה
 קעגן אײך.
 ג אַ נ י אַ : מיר ווייסן דאָס אַלץ, מיין קלוגע שײנקײט.
 ר י י ז ע ל ע : און אַז הערשן וועט כּמײעל אײבער גאַנץ פּוילן, וועט דאָך
 זיכער אײך גאַניאַ דערהױבן ווערן צווישן זײנע ראַטגעבערס און
 העלדן. ער וועט דיך זיכער מאַכן פאַרן מושל אײבער אײנעם פון די
 פּוילישע לענדער! וועסט אַרומגיין אַנגעטאָן אין זײד און אין סאַ-
 מעט, אין טײערן פעלצוואַרג. וועסט טראַגן אויף זיך צירונג פון

גאלד און זילבער און טייערע איידלשטיינער. וועסט וואוינען אין אַ מאַגנאַטסקען פּאַלאַץ, מיט פּאַרקן און פּאַנטאַנען, מיט מירמעלשטיי-נערנע סטאַטועס און וואונדערלעכע בילדער, מיט רייכע מעבל און מיט טייערע, שיינע טערקישע און פּערסישע קאַבערצעס. וועסט האָבן צו באַפעלן איבער הונדערטער דינערס און קנעכט...

ג א נ י א : (דערשטוינט) פון וואַנען ווייסטו, מיין טייבעלע, די געהיימס-טע און פאַרבאַרגנסטע וואונטשן, וואָס זענען באַהאַלטן טיף אין מיין האַרצן? (פּויזע) יא, איך בין טאַקע געבוירן געוואָרן צו הערשן אי-בער טויזנטער מענטשן. דאָס האָב איך שוין געפילט, ווען איך בין נאָך אַ קליין קינד געווען. (פּויזע) אין עק דאָרף איז געשטאַנען מיין מוטערס כאַטקע און די אַרעמסטע פון אַלע איז זי געווען. אַ שלעכטן נאָמען האָט געהאַט מיין מאַמע ביי די שכנישע גאַספּאַדאַ-רעס. מן הסתם האָבן זיי געוואוסט פאַרוואָס. ווען איך פלעג מיד וועלן שפילן מיט זייערע קינדער, האָט מען מיד געשלאָגן און מען איז אַנטלאָפן פון מיר. פאַרשטויסענע זענען מיר געווען און דאָס האָט שוין קינדווייז געטאַטשעט אין מיין ברוסט, ווי אַ וואָרעם. מיין האַרץ האָט שוין דעמאָלט געגלוסט צו זיין אויסדערוויילט פון טויזנ-טער. איך ווייס נישט פון וואַנען אַט-דאָס קומט צו מיר. מיין מו-טער איז דאָך געווען אַ שטילע און אַן אונטערטעניקע. סיידין איך האָב עס געירשנט פון מיין פאַטער, וועלכן איך האָב נישט געקענט. אפשר איז ער געווען עפעס אַ יחוסדיקער פּריץ, ווייל מיין מוטער איז געווען אַ שיינע, גאָר אַ שיינע. ווי-נאָר איך בין אונטערגעוואַקסן, בין איך אַוועק אין שטעטל אַריין און ווען איך בין געוואָרן אַ בחורל בין איך אַריבער איבערן טייך צו די קאַזאַקעלעך. ווי דו זעסט, בין איך היינט געוואָרן ביי זיי איינער פון די אַנפירערס, אָבער דאָס איז מיר נישט גענוג. איך וויל נאָך גרעסער און מעכטיקער ווערן ווי איך בין!

ר י י ז ע ל ע : איך בין זיכער, אַז דו וועסט עס דערגרייכן! (פּויזע) אָבער דעמאָלט וועט עס זיך נישט פאַסן פאַר דיר זיך צו פירן ווי אַן איינ-פאַכער ווילדער קאַזאַק (לאַשטשעט זיך קאַקעט צו אים).

היסטארישע דראמעס

ג א ג נ י א : ביסט גערעכט, מיין קלוג מיידעלע...
ר י י ז ע ל ע : וועסט זיך דארפן אנהייבן פירן ווי אן אמתער, געבוירע-
נער הערשער... וועסט דארפן זיך אויסקלייבן א פאניע...
ג א ג נ י א : גערעכט! (פארטראכט זיך. מיטאמאל ווערט אים עפעס קלאר)
א, איצט ווייס איך שוין וואס איך האב צו טאן מיט דיר! אויך דיין
קלוגשאפט דארף איך האבן, ווען איך וועל אנהייבן צו פירן א פרי-
ציש לעבן און איך וועל דיך מאכן פאר מיין פאניע. אויב דו ווילסט,
גיי איך מיט דיר אפילו מארגן צום סליוב!
ר י י ז ע ל ע : (קווענקלט זיך כלומרשט) איך... איך...
ג א ג נ י א : איך וועל דיך היטן ווי דאס אויג אין קאפ! און טאמער וועט
זיך אמאל אין מיר צעשפילן דאס ווילדע בלוט, זאלסטו מיך דער-
מאנען, אז דו האסט מיך ערשט דערהויבן, וועל איך מיך בארואיקן
און דיר דערפאר קושן די הענט...
ר י י ז ע ל ע : (כלומרשט דערפרייט) נעם מיך, ליבינקער, כ'האב שוין
לאנג געווארט אויף אזעלכן ווי דו ביסט!
ג א ג נ י א : (אנטשלאסן, צו דער טיר. רופט אריין עטלעכע קאזאקן) זעט
איר, ברידערלעך, אט דאס מיידל?
ד י ק א ז א ק : מיר זען.
ג א ג נ י א : זי איז אייער הערשערין! מארגן גיי איך מיט איר צום סליוב!
(די קאזאקן גאפן) און איצט, קינדערלעך, לויפט שנעל און ברענגט
אהער אירע פאטער און מוטער, דעם ראבין מיט זיין ווייב, איר
ווייסט דאך, אויב איר וועט זיי נאך אנטרעפן ביים לעבן. אבער גיט
גוט אכטונג, חברה, אז קיין האר זאל זיי נישט געקרימט ווערן! (די
קאזאקן לויפן אַוועק).
ר י י ז ע ל ע : (נאך א קורצן איבערלעכן געראנגל, יאמערט זי ארויס)
ניין! ניין! איך וויל נישט מען זאל זיי ברענגען אהער!...

(פארהאנג פאלט שנעל)

ד ר י ט ע ר א ק ט

די נאכט צומאָרגנס. דעם וואָיטס פּאָדווירע אין אַ דאָרף אין דער סביבה פון נימערָאָוו. די נאכט האַלט שוין ביים סוף. לינקס אַ בלומען-גערטנדל מיט עטלעכע אויבסט־ביימער, אַרומגעצוימט מיט אַ פלויט פון גרינע קוסטן, אין וועלכן מ'גייט אַריין דורך אַ פּאַרטקע. אין הינטערגרונט אַ הויכער שטאַכייט־צוים מיט אַ וואַראַטע קעגן דער מיט צו. פון יענער זייט צוים פירט אַ וועג. פון דער ווייטנס זעט מען דאָרפישע שטיבלעך און אַ צערקווע. רעכטס אָן עק פונעם וואָיטס הויז. אין דער פּאָדערוואַנט צוויי פענצטער און אַן אַריינגאַנג־טיר. די ווענט זענען ווייס געקאַלכט, נאָר גאַנץ אונטן וואו עס איז די פריזבע, ציט זיך אַ טונקלגרויער פּאַס. אין דער זייטיקער וואַנט אויך צוויי פענצטער. אין די פענצטער ברענען לאַמפן און ליכט און וואַרפן אַ קנאַפע שיינ אויף דער גאַנצער פּאָדווירע. דאָ און דאָרט ברענען אויך אינדרויסן שטורקאַצן. אין מיטן הויף שטייען עטלעכע אַלטע פּאַרצווייגטע ביימער, ווייטלעך איינער פונעם אַנדערן. אונטער די ביימער זענען אויסגעשטעלט דעמבענע טישן און בענק, אויף וועלכע עס זיצן אַלטע פויערים, פויערטעס און קאַזאַקן. אויף די טישן זענען אויסגעשטעלט ערדענע כלים מיט עסנוואַרג און געטראַנקען. אין אַ ווינקל זיצן מוזיקאַנטן; פידל, באַס, פלייט, פויק און טאַצן. זיי שפילן אוקראַינישע טאַנץ־מעלאָדיעס. פויערישע זין און יונגע קאַזאַקן טאַנצן מיט די פויערים־טעכטער.

ביי אַ טיש אין מיטן, צום פּאָדערגרונט, זיצן אויבנאָן: רייזעלע אין דיזעלבע יום־טובדיקע קליידער פונעם פריערדיקן אַקט און גאַנאַ, אויך אַן אויסגעפּוצטער. רעכטס און לינקס פון זיי זיצן דער וואָיט, די חשוב־טע גאַספּאָדאַרעס און קאַזאַקן־עלטסטע. אַלע זענען זיי פריילעך און גוט אויפגעלייגט צוליב די שאַרפע משקאות, וואָס מ'האַלט אין איין טרינקען. בשעת־מעשה ווינטשעוועט מען זיך יעדעס מאָל צו: „אונדזער חתן זאָל

לאנג לעבן! — א סך יארן זאל אים גאט געבן! — זיין אויסדערוויילטע
 כלה זאל לאנג לעבן! — א סך גליק זאל זיי גאט געבן! — אפט קומען
 אויך צו יונגע קאזאקן און פויערים און פארבעטן רייזעלען צום טאנץ. זי
 טאנצט מיט אלע און ווערט פון זיי מיט פיל דרך־ארץ צוריק אפגעפירט
 אויף איר ארט. דערביי איז זי שטארק פריילעך און איבערמוטיק.

ערשטע סצענע

ו ו א י ט : (שטעלט זיך אויף א וואקלענדיקער. גיסט אן פול די שכנימס
 האלב־ליידיקע גלעזער. זיינע אויגן גלאנצן און גייען איבער פונעם
 פילן טרינקען) טרינקט, מיינע ליבע! איר זענט דאך היינט מיינע
 אַנגעלייגטע געסט. אויב מען טרינקט, אָדער מען טרינקט נישט —
 אַלצאיינס מוז מען דאך שטאַרבן. איז טאַקע גלייכער צו טרינקען!
 (פויזע) סיי־ווי־סיי זענען מיר דאך קנעכט. קיין אַנדערע פרייד אין
 לעבן האָבן מיר נישט — טאָ לאַמיר כאַטש טרינקען ביז אין ווייסן
 טאָג אַריין. איך טרינק פאַרן גליק פון חתן־כלה און פאַרן געזונט פון
 אונדז אַלעמען! (טרינקט, אָבער די איבעריקע טוען דאָס גרעסט־
 טיילס נישט).

ע ר ש ט ע ר ג א ס פ א ד א ר : (איז נאך האלב־ניכטער) ווער זאגט
 עס, שכן, אַז מיר זענען קנעכט! הערשן נישט אונדזערע קאזאקן־
 ברידער איבערן לאַנד? נעמט זיך דאָס פאַטערל כמיעל נישט אַן פאַר
 אונדזערע קרוודעס? איז ער זיך נישט נוקם אין די פאַנעס און זשי־
 דעס פאַר דעם וואָס זיי האָבן אונדז געטאָן עוולות און געהאַלטן אין
 קנעכטשאַפט?

ו ו א י ט : דאָס איז טאַקע אמת, ברודערל, און דאך זאָג איך, אַז מיר
 זענען קנעכט און מיר וועלן פאַרבלייבן קנעכט אויף אייביק. אַזאָ
 וועלט איז עס. טאָ קום־זשע, פריינד מיינער, וועלן מיר זיך צעקושן,
 ווייל מיר בלייבן קנעכט אויף אייביק...

ג א נ י א : (בייזלעך) הערט אויף, וואָיט, צו רעדן אַזעלכע נאַרישקייטן!

זענען מיר נישט די באַלעכאַטים פונעם לאַנד און זענען מיר נישט
אַלע ברידער פון איין שטאָם?

ו ו א י ט : זאָג איך דאָך, אַז דאָס איז אמת... מיר זענען טאַקע אַלע בריי-
דער... דעריבער לאַמיר זיך צעקושן אויפן אָרט! מיר זענען אַלע
לייבלעכע קינדער פון איין מאַמע ערד, אָבער איך זאָג מיר פאַרט
מיינס — מיר זענען דאָך קנעכט! מיר פויערים, נישט איר קאָ-
זאַקן... וואָס פאַר אַ חילוק איז עס מיר וועמען איך דאַרף זיין אונ-
טערטעניק, אַ פוילישן פּריץ, אָדער אַ ברודער פון דעמזעלבן שטאָם?...?

ג א נ י א : (איז שוין אַריין אין כעס) הערט שוין באַלד אויף, וואַיט,
זאָג איך אייך, ווייל איר כאַפט שוין איבער די דערלויבטע מאָס
אַפילו פאַר אַ שיכור!...

ע ר ש ט ע ר ג א ס פ א ד א ר : (באַמיט זיך אים איינצונעמען) בייזער
דיך נישט, העלדישער גאַניאַ, זעסט דאָך, אַז ער איז נישט מיט אַלע-
מען. ער ווייסט דען וואָס ער רעדט? (צום וואַיט) העי, סוסידע!
שעמט איר זיך דען נישט? איר האַט ביי אייך אַזעלכע חשובע געסט,
אַזוי פריינטלעך האַט איר זיי אויפגענומען, האַט געמאַכט פאַר זיי
אַזאַ שיינע סעודה און מיטאַמאַל הייבט איר גאַר אַן צו רעדן נאַ-
רישקייטן, זיי אויפצורייצן און צו באַליידיקן...

ו ו א י ט : (קוקט אים אָן מיט אויסבאַלושעטע אויגן, אַ צעמישטער און
פאַרלוירענער, ווי דערמאָנענדיק זיך אָן עפעס) ביסט טאַקע גערעכט,
ברודערל, איך האָב זיי גאַסטפריינטלעך אויפגענומען און געמאַכט
אַ שמחה... זיי זענען מיינע געסט... דאַכט זיך, אַז מיר האָבן אויך
געטרונקען אינאיינעם, האָ? (פויוע) מען טאַר זיי נישט רייצן, ברור
דער, דאָס איז אמת. איך וועל טאַקע שוין שווייגן... (זעצט זיך).

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס פ א ד א ר : (ווייל איבעררייסן די אַנגעצויגנקייט.
שטייט אויף, אויפהייבנדיק זיין גלאָז) לאַמיר טרינקען פאַרן נצחון
פון די קאַזאַקישע ברידער! זאָלן זיי מצליח זיין איינצונעמען די גאַנ-
צע וועלט און לאַנג הערשן איבער איר! (פון אַלע זייטן הייבט מען
די גלעזער און מען שרייט „הורראַ!“).

ע ט ל ע כ ע ג א ס פ א ד א ר ע ס : (ביי גאַנאַס טיש) גוט געזאַגט!

— אַט איז אַ קלוגער גאַספּאַדאַר! — אַזוי דאַרף מען רעדן!

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס פ א ד א ר : גרויס זאָל ווערן דער נאַמען פון דער מוטערל אוקראַינע און דערהויבן זאָל זי ווערן פון טיפּסטער קנעכטשאַפט איבער אַלע פעלקער און לענדער! (הוראַגעשרייען פון אַלע זייטן).

ע ט ל ע כ ע ג א ס פ א ד א ר ע ס : אויסגעצייכנט גערעדט! — קלוג גערעדט! — דאָס איז געווען נאָך בעסער ווי פּריער! (אַלע טריינ-קען ווידער).

ע ר ש ט ע ר ג א ס פ א ד א ר : (פאַרגינט נישט יענעמס דערפּאַלג, וויל ער אים איבערשטייגן און רופן די אויפּמערקזאַמקייט אויף זיך) האָט איר בעסער שוין געהערט די לעצטע נייעסן?

ע ט ל ע כ ע ג א ס פ א ד א ר ע ס : וועלכע? — מיר האָבן נישט גע-הערט! — דערצייל, גוטער פּריינט!

ע ר ש ט ע ר ג א ס פ א ד א ר : (זיך וויכטיק מאַכנדיק) עס הייסט, אַז די ליאַכעס פירן שוין אונטערהאַנדלונגען מיט אונדזער כּמיעלן... (קורצע פּויזע) זיי ווילן שוין מיט אים שלום מאַכן. צוגלייך מיט אַלע פירשטן האָבן זיי אים אויך פאַרבעטן צום סיים, אויף וועלכן מ'וועט אויסקלייבן אַ נייעם קיניג...

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס פ א ד א ר : נישטאָ קיין בעסערער קיניג פונעם פּאַטערל כּמיעל! אויב ר'איז זיכער, אַז זיי וועלן אים אויסקלייבן — זאָל ער גיין, אויב אָבער נישט — זאָל ער ווייטער מיט זיי מלחמה האַלטן, ביז ער וועט אויף כּוח אַרויסרייסן די קרוין פון זייערע הענט.

ע ר ש ט ע ר ג א ס פ א ד א ר : ער וועט שוין אַן דיין קלוגער עצה אויך וויסן וואָס ער האָט צו טאָן. קענסט זיך פאַרלאָזן אויף אים!

ו ו א י ט : (איז געווען ביז איצט פאַרדומעט. ביי די לעצטע ווערטער כאַפט ער זיך אויף) ס'קען זיין, אַז ער וועט טאַקע נישט וויסן וואָס ער האָט צו טאָן, ברידערלעך, מוז מען עס אים אויפקלערן. מען מוז פּאַלן צו זיינע פּיס, קושן דעם שטויב און אַזוי צו אים זאָגן: גרויס-מעכטיקער פּאַטערל כּמיעל! מיר גיבן זיך איבער אין דינע הענט

און דו הערש איבער אונדז! נעם מיט אונדז איין די גאנצע וועלט
און הערש איבער איר! טו אָן די גילדערנע קרוין, מיט איידלשטיין
נער באַזעצט, און ווער אונדזער גרויסער מלך! — אזוי מוז מען צו
אים ריידן, ברידערלעך!...

ג א נ י א : (שמייכלט) דאָס זענען שוין גאָר אַנדערע דיבורים, פּאַניע
וואָיט!

ע ר ש ט ע ר ג א ס פ א ד א ר : ר'האַט היינט געטרונקען אַבימל צור
פיל, דעריבער קען ער זאָגן אזוי און אויך פאַרקערט.

ו ו א י ט : לאַמיר זיך צעקושן, ברידערלעך, כמיעל וועט זיין אונדזער
קיניג! לאַמיר זיך פרייען, האַרציקע פריינט! לאַמיר זיך אַרומנעמען
ווי אמתע ברידער, טייבעלעך, און ווייטער טרינקען וויפיל עס גייט
נאָר אַריין...

ע ר ש ט ע ר ג א ס פ א ד א ר : ביי אים גייט שוין אַבער קיין סך
נישט אַריין... (באַרואיקט אים) הערט שוין אויף, פּאַניע וואָיט. זעצט
איין צוריק און זייט רואיק (פויע). אין מזרח הייבט זיך אָן דער הימל
צו רויטלען און ס'ווערט וואָס אַמאָל אַלץ ליכטיקער) שוין צייט צו
גיין זיך אויסרוען, מיינע ליבע! מאַרגן מוז מען דאָך נאָך גיין צום
סליוב. (דער עולם פּאַטאַקעוועט) ווער עס וואוינט נישט ווייט און די
פיס דינען אים נאָך, דער זאָל גיין אַהיים. די איבעריקע זאָלן זיך
אויסזוכן ערטער אין שטוב, אַדער אין שייער. (מען שטייט פּאַמע-
לעך אויף און מ'גייט זיך פונאַנדער. דאָס יונגוואַרג טאַנצט אַבער
ווייטער. צום יונגוואַרג) שוין גענוג פאַר היינט, כלאַפּצעס און מיידן!
גייט שלאָפן און לאַזט אויך די מוזיקאַנטן איבערקאַפן דעם אַטעם.
איר דרוזשקעס אַבער, גייט אין גאַרטן אַריין, רייסט אָן בלומען און
פלעכט אויס אַ שיינעם קראַנץ פאַר דער כלהס וועגן, אַבער אַזעלכן
ווי עס באַדאַרף צו זיין! (גייט. אויך דאָס יונגוואַרג צעגייט זיך אומ-
ווייליק).

א ד ר ו ז ש ק ע : קומט, שוועסטערלעך, לאַמיר גיין אין שטוב אַריין
ברענגען אַלע מכשירים וואָס זענען נייטיק אויסצופלעכטן דעם
קראַנץ. (גייען אין שטוב אַריין רעכטס).

צווייטע סצענע

די צוויי קאזאקן פונעם צווייטן אַקט קומען אָן, זוכנדיק אַן אַרט צום
שלאָפן. פאַרבייגייענדיק שמועסן זיי זיך דורך.

צו ווייטער קאָזאַק : האָסט היינט געזען, ברודערקע, די שיינע
יידשקע?...

צו ווייטער קאָזאַק : אוודאי, כ'האַב אַפילו געטאַנצט מיט איר
אויך. (באַגייסטערט) איז דאָס אַ מויד, כאָטש נעם און דערשטיק זי,
כאָטש פרעס זי אויף קושנדיק.

צו ווייטער קאָזאַק : שוין ווידער? ... כ'האַב דאָך דיך שוין געכטן
געוואָרנט זיך נישט צו שפילן מיט פייער. וואָלט גאַניאָ נאָר געהערט
דיינע ווערטער, וואָלט געווען אַ סוף צו דיינע יונגע יאָרן.

צו ווייטער קאָזאַק : איך קען נישט אַנדערש, פאַטערל! ... זי האָט
מיד אונטערגעצונדן מיט אירע אויגנפלאַמען! ... אַ בראַנד איז פון
איר אַריבער אין מיין בלוט בשעת כ'האַב מיט איר געטאַנצט. כ'האַב
איצט פאַר גאַרנישט מער קיין מורא...

צו ווייטער קאָזאַק : נו, קיין חידוש איז עס טאַקע נישט. גאַניאָ
איז דאָך אויך פאַרבאַרט אין איר און ער איז דאָך תמיד געווען אַ
האַרטער יונג. דו אָבער גיב גוט אַכטונג. (פויוע. צו זיך אַליין) איינס
וואונדערט מיד פונדעסטוועגן — פון וואָנען קומט אַט-דאָס פייער
צו אַ יידיש מיידל? איך קען זיי דאָך שוין פון לאַנג. ווייס איך דאָך
ווי צניעותדיק זיי זענען שטענדיק און ווי אַפגעהיט פון פרעמדע
מענערשע בליקן. נאָך געכטן איז זי אַליין אויך אַזוי געווען און
היינט איז זי צעלאָזן און לייכטזיניק ווי אַ פלאַטערל. דאָ איז עפעס
נישט אַליץ אין פולער אַרדענונג... דאָס איז עפעס נישט גלאַטיק...

צו ווייטער קאָזאַק : (האַט דערהערט די לעצטע ווערטער) איך
האַלט דיך פאַר אַ קלוגן און דו פאַרשטייסט נישט אַזאָ פשוטע זאָך.
האַסט נאָך קיינמאַל נישט געהערט פון יענע וואולקאַנען, וואָס זענען
פאַראַנען אין די ווייטע לענדער? יאַרנלאַנג קאַכט ביי זיי אינעוויי-

ניק א העליש פייער און קיינער באַמערקט עס אַפילו נישט. און מיטאַמאַל, ווען ס'קומט די צייט, צערייסט דאָס פייער די שאַלעכץ, ברעכט אַרויס מיט דונערן און מיט בליצן און צעגיסט זיך מעכטיק, מיטרייסנדיק אַלץ אַרום זיך...

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : אַט־דער פאַרגלייך זעט מיר נישט אויס צו זיין ריכטיק און ער פאַרענטפערט מיר נישט דאָס וואָס איז פאַר מיר אומפאַרשטענדלעך...

צ ו ו י י ט ע ר ק א ז א ק : און איך האָב מיר אַנדערע ספקות: ווען איך קוק מיך גוט אַרום, דאַכט זיך מיר אויס, אַז עפעס איז ביי אונדז בכלל נישט ווי עס באַדאַרף צו זיין. (פויוע) זענען מיר באמת טאַקע אַלע פריי און גלייך, ווי מען וויל אונדז איינרעדן?...

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : זיכער איז עס אַזוי! וואָס זענען דאָס פאַר אַ רייד וואָס דו רעדסט?...

צ ו ו י י ט ע ר ק א ז א ק : אויב עס איז טאַקע אַזוי — מיט וועלכן רעכט נעמט גאַניאַ אַט־די פרעכטיקע יידישקע פאַר זיך אַליין אינ־גאַנצן? פאַרוואָס קומט זי נאָר אים אַליין? האָבן מיר נישט אַלע גלייך ווי ער איינגעשטעלט אונדזערע לעבנס אין קאַמף מיטן שונא? דאַרפן אויך די געווינסן זיין גלייכע...

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : אומגליקלעכער! וואָס רעדסטו? ... וואואַהין פליען דיינע ווילדע געדאַנקען? דאָס איז דאָך שוין צופיל. האָט דיך טאַקע באמת אויף אַזוי ווייט פאַרכישופט די יידישע מויד, אַז דו האַסט שוין אינגאַנצן פאַרלוירן דעם געזונטן פאַרשטאַנד? איך האָב שטאַרק מורא, ברודערקע, אַז פון דעם וועט קיין גוטס נישט אַרויס־קומען... און דיך וואָרן איך נאַכאַמאַל... (גייען אָפּ הינטער דער שטוב).

דריטע סצענע

רייזעלע און גאניא קומען אן פונעם הינטערגרונט.

ג א נ י א : פארוואס ביסטו היינט געווען אזוי צעלאזן־פריילעך, מיי־
דעלע?

ר י י ז ע ל ע : זאל איך נישט זיין פריילעך אינעם טאג פון אונדזער
חתונה?

ג א נ י א : האסטו, הייסט עס, שוין פארגעסן, אז ערשט נעכטן האט מען
אומגעבראכט דיינע טאטע־מאמע און מיינע מענטשן זענען געווען
זייערע מערדערס?

ר י י ז ע ל ע : א, איך האב נישט פארגעסן... אבער דאס איז שוין פאר־
פאלן! צו וואס־זשע דארפסטו מיך דערמאנען אין דעם? דווקא וויל
איך וויל עס פארשטיקן, שטרענג איך מיך אן פריילעך צו זיין.

ג א נ י א : נאך איידער דאס איז געשען, האסטו מיך שוין אנגערופן
מערדער, און איצט ווילסטו עס גאר פארשטיקן? דא איז עפעס
נישט גלאטיק, אדער ווייניקסטנס אומפארשטענדלעך. (קורצע פויזע)
דו באהאלטסט עפעס אויס פאר מיר... (קוקט אויף איר שארף און
פארשנדיק) איך וויל וויסן וואס עס איז אזוינס וואס דו פארבארגסט
פאר מיר!...

ר י י ז ע ל ע : (איבערראשט) גארנישט פארבארג איך פאר דיר, סיידן
מיינע הייסע און גליענדיקע געפילן. מיך האט פארכישופט דער שארף־
פער ריה פון דער סטעפאווער פרייהייט, וועלכע דו האסט צו מיר
געבראכט. איך גלי נאך דיר און עס קאכט מיין בלוט! קוק מיר טיף
אין די אויגן — וועסטו זען צי זענען מיינע ווערטער וואר.

ג א נ י א : פארדרייסט מיר דעם קאפ, מיידל! (פויזע) פארוואס־זשע
האסטו נישט געוואלט, אז מען זאל צוריקברענגען דיינע עלטערן?
פארוואס האסטו זיך אזוי דערשראקן, ווען איך האב באפוילן די קא־
זאקן עס צו טאן? האבן זיי דייך דען נישט אויסגעכאוועט און גע־
צערטלט? האבן זיי דייך דען נישט ליב געהאט ווי זייער לעבן?...

ר י י ז ע ל ע : איך האָב זיי ליב געהאט נאָך מער ווי מיין אייגן לעבן...
 ג א ג י א : און דאָך האָסטו נישט געוואָלט מען זאל זיי אַפּראַטעווען אין
 לעצטן מאָמענט. (מיט כעס) אָט זעסטו ווי דו ווילסט מיד נאָרן און
 פירן מיט מיר אַ פּאַלשע שפּיל! אַבער איך וואָרן דיר, פּאַלש קעצע-
 לע, וויי איז צו יענעם וואָס רייצט אויף די ווילדע חיה אין גאַניאָן!
 ווען זי דערוואַכט, מאַכט זי אַן חורבן מיט אירע שרעקלעכע לאַפעס
 און דעמאָלט פּאַרניכטעט זי דאָס סאַמע ליבסטע...

ר י י ז ע ל ע : ביטער און וויי איז צו מיר! ווי עס שניידן זיך איין דיינע
 ווערטער אין מיין האַרצן אַריין! ווייסטו דען נישט אַליין, אַז פּאַר
 מיינע טאַטע־מאַמע וואָלט עס געווען פּיל ערגער ווי דער טויט, ווען
 זיי דאַרפן מיד זען גיין מיט דיר אין צערקווע צום סליוב? מיין פּאַ-
 טער איז דאָך געווען אַ רב ביי יידן, אַן אויפריכטיק גאַטספּאַרכטי-
 קער מאַן און אַ פּירער פון זיין פּאַלק. און מיין מוטער איז דאָך גע-
 ווען זיין ווירדיקע לעבנס־באַגלייטערין. דאָס וואָלט דאָך פּאַר זיי
 געווען ערגער פון דער ערגסטער גיהנום־פּיין. זיי וואָלטן זיך דאָך
 אויסגעוויינט די אויגן און וואָלטן פּאַרוויאַנעט געוואָרן פּאַר מיינע
 אויגן ווי אונטערגעהאַקטע ביימער. מיינסטו, אַז איך האָב זיי גע-
 קענט און געדאַרפט פּאַרשאַפן אַזויפּיל ליידן, אויב איך האָב זיי
 טאַקע באַמת אַזוי שטאַרק ליב געהאַט? פּאַרשטייסטו דען נישט
 אַליין ווי גרויזאַם דאָס וואָלט געווען פּאַר מיר?...

ג א ג י א : (קוקט אויף איר דורכדרינגענדיק, שאַרף און פּאַרביסן) עס
 קומט אויס ריכטיק דאָס וואָס דו זאָגסט און דאָך פּיל איך, אַז עפעס
 שטימט דאָ נישט. גאַניאַ איז כּיטרע, מיידל, און עס איז נישט לייכט
 אים אַפּצונאָרן. דאָס אַלעס וואָס דו האָסט געזאָגט קלינגט נישט פּאַר
 מיר ווי דער ריינער אמת...

ר י י ז ע ל ע : וואָס־זשע זאל איך טאָן, בכדי דיר צו באַווייזן דעם אמת?
 איך וועל אַרויסרייסן מיין האַרץ פון דער ברוסט, עס אונטערטראַגן
 צו דיינע אויגן און וועל זאָגן: זע! עס איז ריין פון פּאַלשקייט.
 (זיגט אַנדער אויף אַ באַנק, כּליפענדיק).

ג א ג י א : (פּאַרביסן ווי פּריער) וויין נישט! (לענגערע פּויעז, אַזוי ווי

זי הערט נישט אויף, עטוואַס ווייכער) איך וויל נישט דו זאָלסט וויינען.

ר י י ז ע ל ע : פאַרוואָס-זשע פייניקסטו מיך אזוי?... פאַרוואָס גלויבסטו מיר נישט?...

ג אַ נ י אַ : גוט, איך גלויב דיר... אָבער הער שוין אויף...
 ר י י ז ע ל ע : (באַרואיקט זיך עטוואָס) האָסטו נישט ערשט נעכטן גע-
 זאָגט צו מיר: איך וועל דיך היטן ווי דאָס אויג אין קאַפּ! און טאָ-
 מער וועט זיך אַמאָל אין מיר צעשפילן דאָס ווילדע בלוט, זאָלסטו
 מיך דערמאָנען, אַז דו ערשט האָסט מיך דערהויבן — איצט מוז איך
 דיך שוין דערמאָנען אין דעם...

ג אַ נ י אַ : ביסט גערעכט, מיין טייערע, איך האָב נישט גוט געטאָן.
 (אַביסל פאַרשעמט) קום נעענטער צו מיר, וועט פאַרשווינדן ביי מיר
 יעדער חשד... (גייען זיך אַנטקעגן. ער נעמט זי אַרום) איך גאַר נאָך
 דיר, מיידל! דערלויב מיר דיך צו קושן. זאָל דער קוש באַשטעטיקן
 און פאַרזיגלען דייע ווערטער און מיך פולשטענדיק באַרואיקן. (ער
 קושט זי הייס. פויזע. פונעם וואַיטס כאַטע קומען אַרויס די דרוזש-
 קעס. זיי טראָגן אַ שליער און פאַרשיידנפאַרביקע סטענגעס. גאַניא
 לאַזט אָפּ רייזעלען, קוקט איר אַריין טיף אין די אויגן אַריין מיט אַ
 שמייכל. די מיידלעך גייען פאַרביי אין בלומען-גערטנדל אַריין) איך
 גיי מיך אויסרוען, מיין טייעלע.

ר י י ז ע ל ע : גיי, טייערע, און איך וועל בלייבן אינאיינעם מיט די
 מיידלעך...

ג אַ נ י אַ : (גייט פאַמעלעך צום פלויט פונעם בלומען-גערטנדל. שטיל
 און אין שפּאַס צו די מיידלעך) העי, דרוזשקעס, איך לאָז איבער
 מיט אייך מיין כלה. פלעכט אויס פאַר איר אַ שיינעם קראַנץ און
 היט זי מיר גוט אָפּ. גיט גוט אַכטונג אויף איר! (גייט אַריין אין
 וואַיטס כאַטע).

פערטע סצענע

ר י י ז ע ל ע : (ביים טיש אין מיטן פון דער בינע) גרויסער גאָט! ווי ער האָט מיך געפייניקט. ווי אכזריותדיק ער האָט מיך דערמאָנט אין מיין אָפּגרונט־טיפּן שמאַרץ און אויפגעריסן נאַכמער די פּרישע וואונדן. אָבער אויך זיין אייגענע ברוסט האָט ער געקאַליעטשעט. (פּויזע) ווי זיס עס איז צו זען דעם שונא, די מעכטיקע רויב־חיה, זיך צאָפּלען פון אייפּערוכט אין די אייגענע שוואַכע, פאַרצווייפלט פאַרבראַכענע הענט. איך דאַנק דיר, רבונו של עולם, פאַרן כּוח און מוט וואָס דו האָסט מיר געגעבן אויסצוהאַלטן אַלץ, וואָס איז געשען ביז איצט. דער קוש זיינער! בררר... כ'וואַלט גיכער געווען געקושט אַ גליטשיקע, קאַלטע זשאַבע פונעם זומפּ, איידער אַט־דאָס מער־דערישע פרצוף. און די זיסע ריידעלעך... איך וואַלט זיי גיכער געווען געזאָגט דעם טייוול אַליין, איידער אים. איצט איז שוין צום גליק נאָך אַלעמען. כ'בין עס איבערגעקומען בשלום. פאַרלאָזשע מיך נישט אויך אויף ווייטער, גאָט פון מיינע אַבות!...

ע ר ש ט ע ד ר ו ז ש ק ע : (זינגט אין גאַרטן, בשעת זיי פּלעכטן דעם קראַנץ):

פון דער ווייטער שטאַט,
פון אַ פּרעמדן סאַד,
גאַניאַ האָט געבראַכט זיין בלום —
פרייט אייך, שוועסטערלעך, דערום!

ר י י ז ע ל ע : (שטיל, פאַר זיך אַליין) זיין בלום... יא, זיין בלום!
ע ר ש ט ע ד ר ו ז ש ק ע :

בייגט אייך, שוועסטערלעך, געשיקט.
פאַר דער שענסטער בלומען פליקט,
פאַרבנרייך, באַטויט מיט גלאַנץ —
בינדט פון זיי אַ חופּה־קראַנץ!

היסטארישע דראמע

פרייט אייך, שוועסטערלעך, און זינגט
פריש אַ ליד וואָס פריילעך קלינגט.
מישט מיט זיסן בלום-גערוך
אויס אַ קלוגן וואונטשן-שפרוך!

(די מיידלעך מאַכן טאַגן-באַוועגונגען, וואָס דאַרפן אילוסטרירן דאָס
פלעכטן דעם קראַנץ און די חופּה-צערעמאָניע. דערנאָך זינגען זיי אַלע
אינאיינעם).

כ א ר פ ו ן ד י מ י י ד ל ע ך :

פון דער ווייטער שטאַט,
פון אַ פרעמדן סאַד,
גאַנצאַ האַט געבראַכט זיין בלום —
פרייט אייך, שוועסטערלעך, דערום!

צ ו ו י י ט ע ד ר ו ז ש ק ע :

פאַר דער כלה וועלן מיר רייסן
שמעקעדיקן יאַסמין, ווייסן,
דער דופט וואָס אַט-די בלומען שפרייטן
דאָס לעבן זייערס זאַל באַגלייטן!

כ א ר פ ו ן ד י מ י י ד ל ע ך :

דער דופט וואָס אַט-די בלומען שפרייטן
דאָס לעבן זייערס זאַל באַגלייטן!

ר י י ז ע ל ע : (באַגלייך מיט די מיידלעך) יאָ! ער וועט באַגלייטן... ווער
ווייסט ווי לאַנג...

צ ו ו י י ט ע ד ר ו ז ש ק ע :

רייסן וועלן מיר רויזן ווייס און רויט,
וואָס אין זונשיין גליען.
אויסמיידן זיי זאַל די ביטערע נויט,
גליק אויף זייער וועג זאַל בליען!

א. א. פֿי שׂעַר

כ א ר פ ו ן ד י מ י י ד ל ע ך :

אויסמיידן זאל זיי די ביטערע נויט.
גליק אויף זייער וועג זאל בליען!

ר י י ז ע ל ע : (באגלייך מיט די מיידלעך) ס'וועט בליען... אפשר גראָז
אויף אַ קבר... און אפשר גאַר דאָס אויך נישט...
צ ו ו י י ט ע ד ר ו ז ש ק ע :

פון באַרוינגאַק און פון מירטנשטרויך
נעמען מיר לויט מנהג און געברויך —
פיל קינדער זאלן זיי געבוירן ווערן,
אוצרות זאלן זיך אין קופערט מערן!

כ א ר פ ו ן ד י מ י י ד ל ע ך :

פיל קינדער זאלן זיי געבוירן ווערן,
אוצרות זאלן זיך אין קופערט מערן!

ר י י ז ע ל ע : (באגלייך מיט אַלע מיידלעך) כאַ, כאַ, כאַ! קינדער זאלן
זיי געבוירן ווערן...
צ ו ו י י ט ע ד ר ו ז ש ק ע :

אויך די גילדערנע תבואה־זאנגען
פאַרגעסן, שוועסטער, מיר נישט טאַרן!
דערפילן זאל זיי די פאַרלאַנגען
גאַט, און שענקען לאַנגע יאַרן!

כ א ר פ ו ן ד י מ י י ד ל ע ך :

דערפילן זאל זיי די פאַרלאַנגען
גאַט, און שענקען לאַנגע יאַרן!

ר י י ז ע ל ע : (באגלייך מיט אַלע מיידלעך) דערפיל מיר, גרויסער גאַט,
מיינע פאַרלאַנגען! (די מיידלעך פאַרענדיקן דאָס פלעכטן דעם קראַנץ.

זיי נעמען צונויף זייערע זאכן און לאָזן זיך אַרויס צו רייזעלען)
 קינדער? ... כאַ, כאַ, כאַ! איך וויל נישט האָבן קיין קינדער. איז נישט
 שענער זיך צו שפּילן אין די זומער-נעכט מיט די סאַלאַווייען און
 ליכט-ווערעמלעך, איידער צו וויגן קינדערשע וויגעלעך? ... איז נישט
 בעסער זיך צו יאָגן דורך דעם קלאַרן לופט-חלל אויף די פליגעלעך
 פון פרישע נאַכט-ווינטעלעך, איידער צו הערן קינדערש געוויין? ...
 (פּויזע) און די שטים וואָס באַאומרוויקט דאָס האַרץ? ... — שווייגן
 זאָל זי! און די האַפענונגען וואָס האָבן אויסגעפולט די ברוסט? ... —
 צערינגען זאָלן זיי ווי זייפּנבלעזלעך! קינדער? צו וואָס באַדאַרף איך
 קינדער האָבן? זענען זילבער-פישעלעך, וואָס יאָגן זיך פּייל אויסן
 בויגן אויפן דנאָ פון קרישטאַלענע וואַסערן נישט שענער? איז אַ
 קיניגלעכער פעלדזון-טראַן, פּיין אויסגעבעט מיט ווייכן מאַך ווי מיט
 גרינעם סאַמעט, אַרומגערינגלט מיט הויכע וואַסער-געוויקסן, נישט
 שענער? איז אַ קלייד געוועבט פון פּערל, אויפגעצילעטע אויף לבנה-
 שטראַלן, אַרומגעזוימט מיט זילבערנע טאַשמעס פון פּישלוקעס,
 באַהאַנגען מיט באַרג-קרישטאַלן, נישט שענער? זענען רויטע שנירן
 קרעלן נישט שענער? וואָס טויגן מיר נאָך אַנדערע אוצרות? ... (די
 מיידלעך קומען אָן).

ב י י ד ע ד ר ו ז ש ק ע ס : שוין פאַרטיק, שוועסטערל, איז דער קראַנץ.
 איצט וועלן מיר דיך אויספּוצן אין אים. (זיי טוען איר אָן דעם
 שלייער און קראַנץ. לייגן אויס די פאַלדן פונעם קלייד און פונעם
 שלייער, נאָך עטלעכע מיידלעך העלפן).

ר י י ז ע ל ע : (פאַרטראַכט) זאָגט מיר נאָר, קינדערלעך, וואוּאַהן פירט
 דער וועג פון יענער זייט פלויט?

ע ר ש ט ע ד ר ו ז ש ק ע : דורכן דאַרף, איבערן טייך, ביי דער צערק-
 ווע פאַרביי און דערנאָך ווייטער, ווייטער אין דער גרויסער וועלט
 אַריין. מיט דעם וועג וועט מען דיך באַלד פירן צום סליוב.

ר י י ז ע ל ע : איז נישט מעגלעך מען זאָל מיך פירן מיט אַן אַנדערזו וועג
 אויך? ...

צ ו י י ט ע ד ר ו ז ש ק ע : ניין, שוועסטערל. (פאַרוואונדערט) אַבער,

צוליב וואָס שטעלסטו אַזעלכע מאַדנע פּראָגעס, געפּעלט דיר נישט דער וועג?

ר י י ז ע ל ע : איך וואָלט נישט וועלן מ'זאָל מיך פירן דורכן דאָרף. די לייט וועלן מסתמא אַרויסקומען קוקן און איך האָב פיינט, אַז מען גאַפט אויף מיר.

ע ר ש ט ע ד ר ו ז ש ק ע : ביי אונדז, פאַרקערט, איז עס אַ כבוד ווען אַ סך מענטשן קומען אַרויס קוקן. (פויוזע).

ר י י ז ע ל ע : זאָגט, איך בעט אייך, איז עס אַ שיינער טייך, איבער וועלכן מען וועט מיך פירן? (פויוזע) זענען זיינע וואַסערן קלאַר און די ברעגעס גריין? איז ער טאַקע טיף און שטראַמיק?

צ ו ו י י ט ע ד ר ו ז ש ק ע : (שטאַלץ) דאָס איז דאָך אונדזער שיינער טייך! זיינע וואַסערן זענען קלאַר ווי קרישטאַל און קיל, זיינע ברע-געס זענען געדיכט באַוואַקסן מיט קוסטן און גראַזן, און טיף איז ער, אַז שטעלן זיך אין זיין מיטן קען מען נישט! אויסערדעם זענען זיינע וואַסערן רייסנדיק-שטראַמיק און פול מיט קעסל-גריבער.

ר י י ז ע ל ע : ר'איז באמת שייך, אייער טייך...

ע ר ש ט ע ד ר ו ז ש ק ע : (פאַרוואַונדערט) אָבער צוליב וואָס פרעגס-טו אַזוי מאַדנע אויס וועגן דעם אַלעמען, מיין שוועסטערל? (פויוזע).

ר י י ז ע ל ע : וואָס מיינט איר, מ'ידלעך, ס'וואָלט אפשר נישט שלעכט געווען זיך איצט אָפּצובאַדן אין אייער שיינעם טייך? ביי מיר איז היינט דאָס בלוט צעקאַכט און עס איז מיר הייס...

צ ו ו י י ט ע ד ר ו ז ש ק ע : וואָס רעדסטו? ס'איז נאָך צו קאַלט זיך צו באַדן אַזוי פרי. אויסערדעם האָט אונדז דיין חתן אַנגעזאָגט גוט אַכטונג צו געבן אויף דיר. ביים באַדן זיך אָבער קען נאָך, גאָט באַהיט, געשען עפעס שלעכטס...

ר י י ז ע ל ע : איך וואָלט מיך אַזוי גערן אָפּגעפרישט אין טייך... קומט, מיידלעך, קיינער וועט נישט וויסן.

ע ר ש ט ע ד ר ו ז ש ק ע : ניין, שוועסטערל, מ'טאָר נישט. גאַנצ וואָלט זיך שטאַרק געבייזערט אויף אונדז. (פויוזע) אָבער פאַרוואָס דיר איז אַזוי הייס, שטעל איך מיר פאַר...

היסטאָרישע דראַמעס

ע ט ל ע כ ע מ י ד ל ע ד : פאַרוואָס? .. נו, זאָג אַקאַרשט.
ע ר ש ט ע ד ר ו ז ש ק ע : איך קען נישט...
ע ט ל ע כ ע מ י ד ל ע ד : זאָג, זאָג! — מיר בעטן דיך זייער שטאַרק.
צ ו ו י י ט ע ד ר ו ז ש ק ע : וואָס פאַרשטייט איר נישט... זי קען זיך
נישט דערוואַרטן... זי בענקט נאָך איר חתן...

ר י י ז ע ל ע : איז ער כאַטש אַ שיינער, מיין חתן, ווי מיינט איר? ...
ע ר ש ט ע ד ר ו ז ש ק ע : דו פרעגסט ערשט? ער איז דער שענסטער
פון אַלע בחורים און איר ביידע וועט זיין אַן אויסגעצייכנט פאַרל,
ווי צוגעקליבן.

צ ו ו י י ט ע ד ר ו ז ש ק ע : מיר זענען דיך אַלע מקנא!
ר י י ז ע ל ע : אַ, איר דאַרפט מיר נישט מקנא זיין, מיידלעך! (פויזע)
ס'זענען דאָך פאַראַנען גענוג אַנדערע שיינע בחורים אויך פאַר
אייך...

ע ר ש ט ע ד ר ו ז ש ק ע : איצט זענען מיר פאַרטיק געוואָרן, שוועס-
טערל, און מיר זענען גרייט דיך צו פירן צום סליוב. עס איז שוין
טאַקע צייט אויפצואוועקן דעם גאַנצן עולם און זיך צו גרייטן.
ר י י ז ע ל ע : (פאַרטראַכט) צום סליוב, זאָגט איר? ... (באַדייטונגספול)
נו, דעם וועג ווייס איך דאָך שוין...

(פאַרהאַנג).

פינפטע סצענע

(פאַרוואַנדלונג)

אין די רעכטע און לינקע קוליסן שטיבלעך פון אַ דאַרפישער גאַס.
אויף די שוועלן שטייען דערוואַקסענע און קינדער. זיי קוקן אַרויס אויף
עפעס מיט אומגעדולד און דערוואַרטונג. די סצענע אַליין שטעלט מיט

זיך פאָר אַ וועג. אין הינטערגרונט איז פאַראַנען אַ הילצערנע בריק איבער אַ טייך. פון ביידע זייטן בריק וואַקסן קוסטן און איינציקע ביימער, הינדער וועלכע עס זעט זיך אַרויס דער פאַרטאַל פון אַ דאַרפישער צערקווע. דער ברייט־צעפנטער אַריינגאַנג־טויער איז באַצירט מיט פרימיטיווע האַלצשניצערײען. פון ביידע זייטן טויער זענען פאַראַנען פענצטער מיט פילקאַלירנדיקע שייבלעך. אויף די עטלעכע שטיינערנע טרעפן פאַרן טויער שטייען אויך מענטשן און קוקן אויף עפעס אַרויס.

הינטער די קוליסן רעכטס דערהערט זיך, אינעם מאַמענט ווען דער פאַרהאַנג גייט אויף, אַ פריילעכער אוקראַינישער חופּה־מאַרש. גלייכצײַטיק הייבן זיך אָן צו שושקען און צו טייטלען מיט די פינגער אין יענער ריכטונג די מענטשן אויף די שוועלן און פאַר דער צערקווע. די מעלאָדיע פונעם מאַרש הערט זיך וואָס אַמאָל אַלץ דייטלעכער און באַלד באַווייזט זיך אין פאַדערגרונט רעכטס דער חתונה־צוג, וועלכער באַוועגט זיך לאַנג־זאַם ביז צו דער מיט פון דער סצענע, וואו ער שטעלט זיך אָפּ.

א יי נער פונעם פאָלק : (אין הינטערגרונט) אַט קומען זיי שוין!

צווייטער פונעם פאָלק : ווי שוין עס שפילט די קאַפּעליע!
דריטער פונעם פאָלק : אַט האָבן זיי זיך אָפּגעשטעלט איינער דער זיי גייען אַריבער די בריק.

ערשטער קאַזאַק : (לויפט אַרויס פון פאַרנט, נאַכציענדיק נאָך זיך איינע פון די מיידלעך. טוט אַ וואונק צו די מוזיקאַנטן, וועלכע שפילן אויף אַ קאַזאַטשאַק און ער לאָזט זיך אַוועק אין טאַנץ אינאיינעם מיט זיין פאַרטנערשע. אין אַ וויילע אַרום שטעלט ער זיך אָפּ און צעזינגט זיך):

האַפּליאַ, האַפּליאַ, האַפּ, האַפּ, האַפּ!
נאָך נישט ניכטער איז דער קאַפּ,
אַבער אָנגעטאַן שוין לאַנג.

היסטארישע דראמעס

האַט די כלה שלייער, קראַנץ.
צו דער חופה פירט איר גאַנג —
איז כדאי געווען דער טאַנץ!

(מישט זיך צוריק אויס מיטן עולם, וועלכער אַפלאַדירט אים פריי-
לעד).

ג א נ י א : העי, ברודערקע, פון וואָנען קומען צו דיר אַזעלכע שיינע
גראַמען? איך האָב זיי נאָך קיינמאַל נישט געהערט.

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : (אַביסל שעמעוודיק) אוודאי... כ'האָב זיי
דאָך אַליין צוגויפגעשטעלט לכבוד דיר און דיין שיינער כלה. און
כאַטש עס זענען פראַסטע היידאַמאַצקע גראַמען, וויל איך דיר דאָך
מיט זייער הילף באַווייזן ווי ליב און חשוב דו ביסט ביי אונדז,
קאַזאַקן» (גיט צו גאַניאַן און שטרעקט צו אים אויס די האַנט) און
איצט ווינטש איך דיר נאָך דערצו אָן גראַמען, אָבער נישט ווייני-
קער אויפריכטיק, אַ סך גליק און לאַנגע יאָרן! זאַלסט דערהויבן
ווערן צווישן די העכסטע פונעם לאַנד, ווייל דו האַסט אונדז גע-
טריי און מוטיק געפירט צום קאַמף מיט אונדזערע באַדריקערס און
פייניקערס.

ג א נ י א : (האַרציק) איך דאַנק, ברודער, פונעם גאַנצן האַרצן, דיר און
אַלע יענע וואָס ווינטשן מיר גוטס. און אויב עס וועלן טאַקע מקוים
ווערן דיינע וואונטשן און איך וועל דערהויבן ווערן צו די עלטסטע
פונעם לאַנד — וועל איך דעמאַלט זיכער נישט פאַרגעסן נישט דיך
און נישט אַנדערע פריינט מיינע.

ר י י ז ע ל ע : (האַלט צוריק די געסט, וועלכע ווילן זיך לאָזן ווייטער
גיין) העי, ליבע געסט! ווי-אַזוי מען טאַנצט ביי אייך, האָב איך שוין
נעכטן און היינט געזען, אָבער אונדזערע יידישע טענץ האָבן אַ סך
פון אייך מסתמא נאָך קיינמאַל נישט געזען... זאַל איך אייך באַ-
ווייזן?

א י י ג א ס ט : באַווייז! באַווייז! מיר ווילן זען אַ יידישן טאַנץ!
צו ווייטער גאַס ט : דאָס מוז זיין זייער טשיקאַווע!

ע ט ל ע כ ע ג ע ס ט : (נייגעריק) טאנץ פאר אונדז, טאנץ!
ג א נ י א : און איך מיינ, אז עס איז נישט גלייך צו טאנצן אינמיטן וועג.
ס'איז נישט כדאי.

א י י ג א ס ט : היינט איז כדאי! ס'איז דאך עפעס אן אויסערגעד
וויינטלעכער טאג! אזעלכע טעג טרעפן זיך דאך גאר זעלטן!

צ ו י י ט ע ר ג א ס ט : און דיין קאזאקישער פריינט האט דאך אויך
ערשט נאר-וואס געטאנצט. זאל זי טאנצן — מיר ווילן זען!

ר י י ז ע ל ע : (אנטשלאסן) ווילסט מיט מיר טאנצן, גאניא, דעם יידישן
ברוגד-טאנץ?

ג א נ י א : איך קען דאך נישט... איך ווייס דאך נישט ווי-אזוי, כאטש
כ'האב אמאל דווקא יא געזען..

ר י י ז ע ל ע : איך וועל דיר באווייזן! ס'איז גאנץ פשוט און לייכט —
זע! איך האלט א טיכעלע אין דער האנט און דריי מיך אט-אזוי,
גיך-גיך, רייצנדיק זיך מיט דיר. דו יאגסט דיך נאך מיר, ווילסט
מיך כאפן, אט-אזוי. דרייסט דיך אויך נאך מיר און אויב דו ביסט
פלינק, בייגסטו איין די קני, זעצסט דיך צו דער ערד, אט אזוי!
ס'איז באמת לייכט. אנו, מוזיקאנטן, שפילט אויף עפעס לעבעדיקס!
(זי לאזט זיך אוועק אין א שנעלן טאנץ, וועלכער הארמאנירט
לחלוטין נישט מיט דער מעלאדיע. גאניא קוקט זיך אין אנהייב צו
א צעמישטער און פארוואנדערטער, אבער ווען רייזעלע דערוויי-
טערט זיך פון אים און פון אלע געסט, לאזט ער זיך נאך איר. דע-
מאלט לאזט זיך שוין רייזעלע גאר שנעל לויפן צום הילצערנעם
בריקל, כאפט זיך ארויף אויפן פארענטש און רופט אויס סארקאס-
טיש) האב חתונה מיטן טייוול, גאניא! נישט פאר אזא כאם ווי דו
ביסט, איז באשערט דעם נימער-אווער רבס טאכטער! (די מוזיק
האקט זיך פלוצים אפ. אלע בלייבן געפלעפט, אויפרייסנדיק די מיי-
לעד און אויגן. גאניא מיט עטלעכע קאזאקן לאזן זיך שנעל צום
בריקל נאך רייזעלען, אבער בליצשנעל שפרינגט זי אריין אין טייך
אריין. עס הילכן בלויז נאך אפ בשעתן פאלן אירע לעצטע ווער-
טער) שמע ישראל, ה' אלוהנו, ה' אחד!

היסטאָרישע זראַמעס

ע ר ש ט ע ר ק א ז א ק : (מעלאַנכאַליש) אַט דאָס זענען די אויסטער-
לישע ווערטער, וואָס אַלע זייערע שרייען אויס אין לעצטן מאַמענט
פאַרן שטאַרבן...

ג א נ י א : (פאַרהאַלט זיך אינמיטן לויפן. מיט פאַרביטערונג און כעס)
כאַטש דאָס האַרץ האָט עס מיר פאַרויסגעזאָגט, אַז עפעס נישט גוטס
וועט געשען, האָב איך מיך פאַרט געלאָזט איבערכיטרעווען פון דער
פאַרשאַלטענער יידישקע!... (קריצט מיט די ציין) צו אַלדי שוואַר-
צע יאַר מיט איר!...

צ ו ו י י ט ע ר ק א ז א ק : (איז געלאָפן ביז צום בריקל. האָט זיך דאַרטן
אָפגעשטעלט און האָט אַריינגעקוקט אין וואַסער אַריין. מיט באַ-
דויערן) ס'איז פאַרפאַלן!... זי איז אַראָפגעזונקען צום דנאָ, ווי אַ
שטיין... זי איז דערטרונקען געוואָרן...

ו א י ט : (שאַקלט מיטן קאָפּ פאַרטראַכט) אַ מאַדנע פאַלק זענען אַט-
די זשידעס... מען האַלט זיי דאָך געוויינטלעך פאַר פחדנים, וועלכע
קלאַמערן זיך מיט אַלע כוחות אַנעם לעבן און דאָך... פאַר זייער
אמונה און כבוד גייען זיי דאָך מוטיק אין וואַסער און אין פייער
אַריין!...

(פאַרהאַנג פאַלט פאַמעלעך)

סוף.

דער גרויסער השבון

דראמאטיש-פובליציסטישע אפהאנדלונג
אין איין אקט

פערזאנען:

שר האומה
אליהו הנביא
שאריה פליטהניק
קארדענאל איינציקער
פאסטאָר ווייניק
פריינד פון צפון
באָקי
אלעמאָבער
צווייפלער
תימנער
איראָקעזער
מאָקאָנער
זינגער
שליח
הרסה
לערער
ראשישיבה
ידישים
לובאוויטשער
שרייבער
שריפטשטעלער
שווישפילער
חלוצ
אנדערע לאַמעדיִוואָוניקעס

ב א מ ע ר ק ו נ ג :

דער מחבר האָט דאָ געגעבן בלויו אַ ווערטער־סקעלעט, וועלכער איז מסתמא אַליין פאַר זיך נישט גענוג סצעניש ווירקזאַם, צוליב דעם פעלן פון אַ ריכטיקער אַקציע. דאַרפן דעריבער דער רעזשיסער און דער מוזיק־קער, לויט מעגלעכקייט, דערגאַנצן דאָס וואָס עס פעלט און זיי האָבן אַ סך מעגלעכקייטן דאָס צו טאָן. דער קאַמפּאָזיטאָר קען דורך זיין מוזיקאַ־לישער באַגלייטונג און אילוסטראַציע שאַפן, אָדער ווייניקסטנס פיל פאַר־שטאַרקן, די אילוזיע פון אַן אַקציע. אויסערדעם קען ער אונטערשטרייכן און מיט זיינע טענער אויסטייטשן די רייד פון די פּערסאָנאַזשן. דער רעזשיסער ווידער האָט אַ סך פּלאַץ צו באַלעבן דאָס בילד דורך דער דעקאָראַציע, דורך די פאַרשיידענערליי מאַסקעס פון די באַטייליקטע טיפן און עס צו מאַכן אינטערעסאַנט דורך אַ וואַריאַציע פון זשעסטן, שטימען און רייד־מאַנירן. פאַר די פּערסאָנאַזשן קענען גענומען ווערן אַלס מאַדעלן באַקאַנטע פּערזענלעכקייטן וואָס האָבן געלעבט אָדער אַפילו אַזעלכע וואָס לעבן נאָך איצט; זאָל דאָ אַנגעוויזן ווערן אויף עטלעכע פון זיי: קאַרדי־נאַל איניצער, אָדער פּאָולהאַבער; פּאַסטאָר נימעלער; דענישער קעניג פאַרן פּרינץ פון צפון; דער פירער פון דער דייטשער סאַציאַל־דעמאָקראַ־טיע שומאַכער פאַר אלצמאַכער; עמנואל ניומאַן פאַר זייאַניסט; שמריהו לעווין פאַר שליח; ראָז האַלפּערן פאַר הדרסה; אייב. קאהאַן פאַר שריי־בער; לייזיק פאַר שריפטשטעלער; בן־גוריון פאַר חלוצ.

ווען דער פארהאנג גייט אויף, טראגט זיך איבער דער בינע פון לינקס (פונעם צושייער), צו רעכטס א שטורעם. עס בליצט און עס דונערט און ווינטן פייפן. די בליצן באלייכטן אויף קורצע מאמענטן די חורבות פון א צעשטערטער שטאט. דער שטורעם פארציט זיך פאמעלעך און אין הינטערגרונט באווייזט זיך אן אויסגעשטערנטער הימל, אבער די בינע פארבלייבט כמעט טונקל. אויפן בארג פון ברוכשטיקער אינמיטן דער סצענע (קאלומבעס, געזימסן, גאניקעס א.א.וו.) שוועבט ארויף פון הינטן די געשטאלט פונעם שר האומה, וועמענס אונטערשטער טייל עס שטראלט ארויס פון זיך פאספארעטצירנדיק ליכט און דער אייבערשטער טייל אינ-איינעם מיטן קאפ, פארלירט זיך כמעט אין דער טונקלקייט, פון וועלכער ער טיילט זיך קיים אויס ווי א סילוועט.

שרה אומה : זייט מינע שליחים, איר פלינקע ווינטן, און צע-טראגט מיין ווארט איבער אלע ווינקעלעך פון דער וועלט! זאגט אן דער שארית-הפליטה פון מיין פאלק, אז פון דארטן וואו עס האט געלעבט און עס איז אומגעקומען דאס וויכטיקסטע דריטל זיינס, האט זיך דער שרעקלעכער שטורעם דערווייל דערווייטערט און פאר-בליבן זענען לענדער פארזייטע מיט רואינעס און פגרים און דורכ-געווייקטע מיט בלוט. איז נייטיק אונטערצופירן דעם סך-הכל פון א גרויסן חשבון און דעריבער גיט איבער מיין געבאט צו די ליו צדיקים, צו די 36 גערעכטע, אויף וועלכע עס האלט זיך שטענדיק דער קיום פון מיין פאלק און פון דער גאנצער וועלט, זיי זאלן זיך דרינגענדיק און אומפארוואמט צושטעלן אהער, זיי זאלן תיכף ומיד קומען אין אט-דעם יאמערטאל. (פויזע, לייכטע ווינטן בלאזן פון אלע זייטן. א ליכט-שטראל פון לינקס רייסט דורך די פינצטערניש און עטוואס נידעריקער פונעם שר האומה דערשיינט אויף א צעבראכענער גער שטיק קאלומבע אליהו הנביא. דערנאך האלטן זיך שוין נאך מער

ליכט־שטראַלן, וואָס קומען פון רעכטס, פון לינקס און פונעם היג־טערגרונט, אין איין דורכרייסן די פינצטערניש און אויף די רואי־געס באַווייזן זיך שטייענדיקע אָדער אויסגעזעצטע אין פאַרשיידענע גרופעס די ל"ו צדיקים. פון צווישן די חורבות שטייגט פאַמעלעך אַרויף אַ גרויסע, בלוט־רויטע לבנה און זי באַלייכט די בינע מיט אַ שוואַך געשפענסטיש ליכט).

א ל י ה ו : איך בין אליהו הנביא, זכור לטוב, וואָס דאָס פאַלק דער־מאַנט צום גוטן...

ש ר ה א ו מ ה : (פאַטערלעך און מילד) איך ווייס... איך ווייס... גע־בענטשט זאָלסטו זיין, מיין געטרייער זון און העלפער פון מיין פאַלק...

א ל י ה ו : איך בין דערשינען דער ערשטער אויף דיין רוף, ווייל איך האָב מיך געפונען דאָ נישט ווייט פון דאַנען. איך האָב קיינמאַל נישט פאַרלאָזט די מאַסן פון מיין פאַלק און אויך אין משך פון די לעצטע שוידערפולע, גרויזאַמע און אומגליק־שווערע יאָרן בין איך געווען מיט זיי. איך האָב זיי שטענדיק געבראַכט טרייסט און הילף, אויף ווי ווייט עס איז מיר נאָר מעגלעך געווען. מילא, אַרויסצו־העלפן אַן אַרענדאַר אַמאַל, וואָס האָט נישט געהאַט צו באַצאָלן די אַרענדע זיין פריץ; נישט צו לאָזן ווען עס איז פאַרשעמט ווערן אַ באַלעבאַטישן אַרעמאַן, וואָס האָט נישט געהאַט מיט וואָס צו מאַכן פסח, אָדער אַן אַנדערן יום־טוב, אַריינברענגענדיק אין זיין הויז אַריין אַלעס נייטיקע; ברענגען אַ רפואה שלימה אַ חולה מסוכן וכדומה זאָכן — דאָס זענען דאָך געווען מעשים בכל יום. אָבער איך האָב אויך אָפגעשריגן גזירות וואָס רשעותדיקע מושלים האָבן געגרייט אויף גאַנצע עדות, אָדער מדינות מיט יידן; כ'האָב נישט דערלאָזט דער אויפגערייצטער גויאישער המון זאָל מקפח פרנסה זיין אונדזערע יידן און אָפּטמאַל, כאַטש נישט שטענדיק, האָט זיך מיר אויך אייב־געגעבן אויסצומיידן אַז די צעיושעטע ערלים זאָלן פאַרגיסן יידיש בלוט. אָבער איצט האָב איך, צו מיין גרויסן צער און באַדויערן, נישט געקענט גאַרנישט טאָן אָפּצואווענדן די צעשטורעמטע כוואַליעס

פונעם שלעכטס. דער צאָרן, וואָס האָט זיך אויסגעגאַסן איבער אונז דוער פּאָלק, האָט אַ פּלייך געטאָן מיטאַמאָל ווי אַ צעשטורעמטער ים און איך בין געבליבן אוממעכטיק... אַנטקעגן דעם קאַלטבלוטיק אויסגעפּלאַנטן פּאַרברעכן בין איך געווען אומבאַהאַלפּן. אַנטקעגן דעם מעכאַניזירטן און אינדוסטריאַליזירטן מאַסן-מאַרד האָב איך ווייניק געקענט אויפטאָן. אַנטקעגן דער חיהשער רשעות, וואָס האָט זיך אָבער באַנוצט מיט די לעצטע דערגרייכונגען פון דער מאַדערנער ציוויליזאַציע, האָב איך מיך נישט געקענט אַנטקעגנשטעלן. דעריבער האָב איך אַ צעפּייניקטער געמוזט צווען מיט טיפּן ווייטיק ווי די מאַסן פון מיין פּאָלק קומען אום דורך הונגער און שקלאַפּן-אַרבעט, ווי זיי ווערן דערשאַסן אין מיטן העלן טאַג אָן אַ פּאַרוואָס און ווי זיי ווערן גרויזאַם און מעטאָדיש אויסגעשטיקט אומשולדיקער הייט אין די גאַזקאַמערן. איך האָב קוים געקענט ברענגען אַ טרייסט-וואָרט דאָ און דאָרט און אַפּראַטעווען בלויז נישט קיין גאָר גרויסע צאָל פון יחידים. איצט איז דער מאַרך פון מיינע ביינער דורכגע-דרונגען און דורכגענומען מיט שוידער און שרעק און מיין נשמה איז אינגאַנצן דורכגעזאַפט און פּאַרגיפטעט מיט יאוש און פּאַר-צווייפלונג... וויי! וויי! ווי וועט אונדזער אַרעם פּאָלק דאָס קענען איבערטראָגן? ווי אַזוי וועט עס קענען איבערלעבן אַט-די שרעק-לעכע קאַטאַסטראַפּע?...

ש ר ה א מ ה : שטאַרק דיך, מיין זון, און זיי געשטאַרקט! פּאַר-צווייפל נישט און זיי זיך נישט מיאש! דערמאָן דיך אין די צייטן פון דער קרייצטרעגער-מהומה, פון דער שוואַרצער פעסט-מגפה, פון דער אינקוויזיציע אין שפּאַניע, פון די היידאַמאַקן-גוירות אין די יאָרן ת"ח און ת"ט, ווען די קאָזאַקישע מערדער האָבן פּאַרטיליקט כמעט אינגאַנצן אונדזער פּאָלק אין פּוילן און אין אוקראַינע... מיינסטו, אָז דעמאָלט איז בעסער געווען?... מיינסטו, אָז דעמאָלט איז די סכנה פאַרן קיום פון אונדזער פּאָלק געווען קלענער?...

א ל י ה ו : מען קען נישט פאַרגלייכן יענע צייטן מיט דער היינטיקער... דעמאָלט זענען דאָך די צייטן געווען אינגאַנצן אַנדערע. דעמאָלט

איז אויך געווען אַ גאַנץ אַנדערער פאַרנעם. אָבער עס האָט זיך שוין אויסגעוויזן, אַז פון דעמאָלט אָן האָבן זיך די פעלקער פון דער וועלט שוין אָביסל מער אויסגעאיידילט, אַז זיי האָבן בעסער באַנומען די ליבע־פּאַסטולאַטן פון זייער קריסטלעכער אמונה, אַז זיי האָבן שוין מיט מער ערנסט אויפגענומען די לאַזונגען פון צווישן־פעלקערלעכער גלייכקייט, פאַרברידערונג און פרייהייט, וועלכע עס האָבן מיט זיי געלערנט זייערע שענסטע גייסטער און פירער. אויך מיר האָבן גע־האט געגלויבט אין דעם אַלעמען און עס איז ביי אונדז פאַרשליע־פערט און אַפּגעטעמפּט געוואָרן דער אינסטינקט פון זעלבסט־פאַר־טיידיקונג. דעריבער זענען איצט דער ווייטיק און די סכנה פיל גרע־סער...

ש ר ה א ו מ ה : דו האָסט מיך דערמאַנט, מיין זון, אין איינעם פון די וויכטיקסטע הויפט־פּאַסטנס פון אונדזער גרויסן חשובן, וואָס מיר דאַרפן מאַכן מיט דער וועלט און וועגן וועלכן מיר דאַרפן זיך דאָ איצט קלאַר ווערן. צוריק מיט כמעט צוויי טויזנט יאָר האָט אַ זון פון אונדזער פּאָלק געגעבן דער וועלט, וועלכע איז דעמאָלט געווען פאַרזונקען אין טעמפּער אומוויסנקייט און אין אכזריותדיקער ברור־טאָליטעט, דאָס קריסטנטום, די אמונה פון מענטשן־ליבע און פון נאָך אַנדערע איידעלע און דערהויבענע עטישע און מאַראַלישע פריי־ציפן, וועלכע ער האָט זיך אויסגעלערנט ביי אונדזערע חכמים און געזעצגעבער. דאָס איז געווען אַן אויסערגעוויינטלעך וויכטיק געשעע־ניש אין דער היסטאָריע פון דער מענטשהייט און כביכול האָט דע־מאָלט ארויסגעשיקט אונדזער פּאָלק אויף זיין לאַנגער גלות־וואַנדע־רונג, בכדי עס זאָל זיין אַ לעבעדיקער עדות פון דער גרויסקייט פונעם גלויבן אין איין איינציקן גאָט און זיין לערע און עס זאָל דינען ווי אַ מוסטער און ביישפּיל ווי אַזוי מען דאַרף האַלטן ריין און צופּהיטן אַט־דעם גלויבן. דאָס קריסטנטום האָט זיך גענומען אויסשפּרייטן פון אונדזער ארץ־ישׂראל קיין צפון־אַפריקע און קיין רוים, פון דאַרטן ווייטער קיין שפּאַניע, פּראַנקרייך, דייטשלאַנד, אי־טאַליע און דערנאָך ווייטער איבער די ענגלישע אינדזלען און די

היסטארישע דראמעס

סקאַנדינאַווישע לענדער, פאַזע די צפון־ברעגן פון דעם מיטללענדישן ים און איבער די סלאווישע לענדער פון מיטל־ און דרום־אײראָפּע. עס האָט טאַקע אויפן וועג אויפגענומען געוויסע געצנדינערישע עלע־מענטן, בכדי עס זאָל קענען ווערן פאַרשטענדלעכער און צוגענגלע־כער פאַר די פאַרשיידענע רויע און האַלב־ווילדע פעלקער, אָבער אין תוך איז עס פאַרט פאַרליבן פיל דערהויבענער און איידעלער ווי די ביז דעמאָלט הערשנדיקע געצנדינערישע רעליגיעס. מיר האָבן גע־וואַנדערט אין די פוסטריט פונעם קריסטנטום אויף זיינע אַלע וועגן און מיט אונדזער עצם עקזיסטענץ און מיט אונדזער ביישפּיל האָבן מיר נישט דערלאָזט, עס זאָל צו ווייט אַוועק פון זיין מקור. מען האָט אונדז געהאַלטן פאַר אומגלויביקע און פושעים קעגן דער אמונה פון קריסטוס און מען האָט אונדז אָנגעטאַן אַלע מעגלעכע עינויים קשים. מען האָט אונדז געוואָלט צווינגען צו שמד און ווען מיר האָבן זיך אַנטקעגנגעשטעלט, האָט מען אונדז פאַרפאַלגט און געיאָגט, גע־ברענט און געבראַטן, און אומגעבראַכט מיט אַלע מיתות משונות, און אַלץ אינעם נאָמען פון דער רעליגיע פון ליבע. אַפילו די גע־שמדטע האָט מען נישט געלאָזט צורו ביז אין צענטן דור אַריין. מיר האָבן אַלץ איבערגעטראָגן און אויסגעהאַלטן, מיר האָבן מוטיק גע־טראָגן אונדזער גורל. אָבער נאָכדעם וואָס עס איז לעצטנס געשען, דאַרפן מיר זיך איצט סוף־כל־סוף קלאַר מאַכן: צי האָט דאָס קריסט־טום עפעס משפיע געווען אויף זיינע גלויביקע אין משך פון די קנאַפע צוויי טויזנט יאָר פון זיין עקזיסטענץ און צי זענען נישט געווען אומזיסט די ליידן פונעם יידישן פּאָלק אויף זיין לאַנגן און שווערן גלות־וועג? ... זאָלן זיך אַרויסזאָגן די עדות וועגן דעם.

ש א ר י ת - ה פ ל י ט ה נ י ק : איך בין אין משך פון פינף יאָר געווען אין פאַרשיידענע קאָנצענטראַציע־לאַגערן און טויט־פאַבריקן, ביי צוואַנגס־אַרבעטן און אין די וועלדער צווישן פאַרטיזאַנען און אויפן סמך פון דעם וואָס איך האָב איבערגעלעבט, דאַרף איך קאָטעגאָריש באַהויפטן, אַז אין אשכנז און אין די מזרח־אײראָפּעאישע לענדער איז דער העכערער אינהאַלט פונעם קריסטנטום נישט אַריינגעדורג־

גען צווישן די פעלקער ביו צום היינטיקן טאג, דהיינו אין משך פון כמעט טויזנט יאָר, און עס איז דאָרטן פאַרבליבן באַגרענעצט בלויז צו אומוויכטיקע אויסערלעכקייטן. דאָס וואָס מיינע אויגן האָבן געזען, באַווייזט אָן ספק, אַז די פּאָלקסמאַסן דאָרטן זענען ביו היינט פאַרבליבן כמעט אַזעלכע ווילדע און ברוטאַלע געצנדיגער ווי זיי זענען לכתחילה געווען. אַפילו אַ סך גייסטלעכע, און צווישן זיי אויך די העכסטע קירכנ־דיגנאַטאַרן, האָבן זיך אין דער גורלדיקער שעה אַרויסגעוויזן צו זיין געצנדיגער־יש באַגרענעצט און גרויזאַם. האָט ווער פון זיי שוין יאָ אַמאָל געראַטעוועט דעם גוף פון אַ ייִדישן מענטשן, האָבן זיי דערפאַר געפאַדערט אַלס באַצאָלונג די נשמה, דאָס נפש. איינצלנע גוטע מענטשן, וואָס זענען דאָרטן געווען אַלס אויסנאַמען, באַשטעטיקן אָבער אין אַלגעמיין דעם כלל. במילא דאָרף מען זאָגן, אַז די ייִדישע גלות־ליידן זענען געווען אומזיסטע און דער חשבון איז געווען אַ טעותדיקער!...

ק א ר ד ע נ א ל א י י נ צ י ק ע ר : מען דאָרף נישט איבערטרייבן, מיין ליבער מענטש! איך פאַרשטיי, אַז איר זענט העכסט פאַרבייִטערט צוליב אַזוי פיל דורכגעמאַכטע ליידן, אָבער פונדעסטוועגן דאָרף מען דעם אמת נישט פאַרזען און אוודאי נישט פאַרדרייען. גראַד די שוידערלעכע נסיון־יאָרן האָבן דייטלעך און קלאַר באַוויזן, אַז דאָס קריסטנטום, און קודם כל ספּעציעל דער קאַטאָליציזם, האָט געהאַט אַ מעכטיקע השפּעה אויף אַלע פעלקער פון אייראָפּע, אַפילו אויף די גאַר מזרחדיקסטע. ווען נישט דאָס קריסטנטום, וואָלטן די פאַרברעכנס געווען נאָך פיל שרעקלעכערע. אויב די קריסטלעכע פּאָלקסמאַסן האָבן אין אַ געוויסער מאָס פאַרלייקנט די העכסטע עיקרים פון זייער אמונה, האָבן זיי עס געטאַן נאָר אויסערלעך, בלויז לפנים, נאָכגעבנדיק קעגן זייער איבערצייגונג און ווילן דעם אוי־סערגעוויינטלעך מעכטיקן צוואַנג און דרוק פון די נאַצי־פאַרברע־כער. מען קען און דאָרף נאָך נישט פאַרלאַנגען, אַז אַלע דורכ־שניטלעכע מענטשן זאָלן איבערנאַכט פאַרוואַנדלט ווערן אין העל־דישע און אַפּפּערוויליקע קעמפּער פאַר זייערע איבערצייגונגען און

היסטארישע דראַמעט

גלויבן. דאָס קענען זיין נאָר מענטשן פון אַ העכערער מדרגה. איך אליין האָב גענומען אויף זיך פרייוויליק אַלערליי ליידן און האָב אָפן געקעמפט מיט דער מאָדערנער געצנדינעריי. דאָס זעלבע האָבן אויך געטאָן אַנדערע קאָטאָלישע גייסטלעכע, לויט ווי עס איז מיר באַ-קאנט.

ש א ר י ת - ה פ ל י ט ה נ י ק : נישט צופיל גייסטלעכע לערך האָבן עס געטאָן... אָבער מיר יידן זענען געגאַנגען אויף קידוש-השם פאַר אונדזער אמונה. און דאָס זעלבע האָבן אויך געטאָן די ערשטע קריסטן, וועלכע זענען אייגנטלעך נאָך געווען דעמאָלט מער יידן ווי עפעס אַנדערש...

פ א ס ט אַ ר ו ו י י נ י ק : איך קען באַווייזן, אַז מער ווי דער קאָטאָ-ליציזם, האָט דער פראָטעסטאַנטזם געמאַכט אַריינדרינגען צווישן די פאַלקס-מאַסן פון מיטל-, מערב- און צפון-אײראָפּע די דעהויבענע פרינציפן פונעם אמתן קריסטנטום. איז טאַקע אין די לענדער פון מיטל-, מערב- און צפון-אײראָפּע, אויך אין צפון-אַמעריקע, וואו אונדזער גלויבן איז דער הערשנדיקער, געשטעלט געוואָרן דער שטאַרקסטער ווידערשטאַנד צו דעם נאַציזשן משוגעת. אויף דעם קען עדות זאָגן אויך דער נאָבעלער פרינץ פון צפון, וועלכער געפינט זיך דאָ מיט אונז. איך בין אליין געווען איינער פון יענע וואָס האָבן אָפן און אַנטשלאָסן באַקעמפט דעם טעוועטאַנישן פּוראַר, האָבן גע-האַלפן זייערע יידישע ברידער און האָבן דערפאַר יאַרנלאַנג געמוזט שמאַכטן אין די פאַרשאַלטענע קאָנצענטראַציע-לאַגערן.

פ ר י נ י פ ו נ צ פ ו נ : ס'איז אמת! אין אַלע סקאַנדינאַווישע לענ-דער, אפילו אין יענע וואָס זאָבן זיך מוראדיק געצאָפלט אין ליידן אונטערן פיינטלעכן דייטשן שטיוול, האָט מען אָפן, ווירדיק און מוטיק געהאַט, פאַראַכטעט און באַקעמפט די באַרבאַרישע דאָק-טריין און נאָך מער די קאַנטיבאַלישע פראַקטיק פון דעם דריטן רייך און אויך די מענטשן, אויף וועלכע דאָס אַלץ האָט זיך געהאַלטן. און עס איז אין דעם פרט נישט געווען קיין אונטערשייד צווישן אונדזערע בירגערלעכע קרייזן און אויך אונדזער אַרבעטער-קלאַס.

מיר האָבן נישט מפּקיר געווען אונדזערע יידישע מיטבירגער אויף קיין פּאַל. מיט אַלע מעגלעכע מיטלען, קרבנות און אַנשטרענגונגען האָבן מיר זיי פּאַרטיידיקט און עס האָט זיך אונדו איינגעגעבן דעם גרעסטן טייל פון זיי אַפצוראַטעווען פון די מערדערישע הענט...

ק א ר ד ע נ א ל א י י נ צ י ק ע ר : אויך אין די קאַטוילישע לענדער איז פּאַרגעקומען עפעס ענלעכעס. אין פּראַנקרייך, צום ביישפּיל, האָט געווירקט אַ גוט אַרגאַניזירטע ווידערשטאַנד-באַוועגונג און אין איטאַליע איז דיועלבע געווען מער ספּאַנטאַן און אַרגאַניש. אַפילו אין דער דיקטאַטאָרישער און צום נאַציזם פּריינטלעכער, שטרענג קאַטוילישער שפּאַניע, האָט מען אַרויסגעוויזן געפּילן פון קריסטלעך-כער ליבע, רחמנות און הומאַניזם צו אַלע פּליטים, נאַטירלעך אויך צו די יידישע, וועלכע דער גויל האָט אַהין פּאַרוואָרפן.

מ א ק י : איך בין אַן עדות, אַז אין פּראַנקרייך האָבן מיר ביטער באַ-קעמפט דעם גיפּטיקן און פּאַרפעסטעטן „גייסט“ און די אַנטיקריסט-לעכע מעטאָדן פון דעם גייעם דייטשן וואַנזין. מיר האָבן געבראַכט אַ סך קרבנות אויך, בכדי צו ראַטעווען די יידישע בירגער און איינ-וואוינער פון אונדזער לאַנד.

פ א ס ט א ר ו ו י י נ י ק : עס איז פּאַראַנען אַ גענוג גרויסער חילוק! אין די קאַטוילישע לענדער האָבן זיך טאַקע דאָ און דאָרטן אַנטקעגנ-געשטעלט דעם שלעכטס קלענערע אָדער גרעסערע גרופן פון יחידיים, אָדער אין בעסטן פּאַל קלענערע אָדער גרעסערע אַרגאַניזאַציעס און באַוועגונגען, אָבער אין די פּראַטעסטאַנטישע לענדער האָבן עס גע-טאָן די גאַנצע פעלקער. סוף-כל-סוף האָבן טאַקע גורם געווען צו דער מפּלה פונעם היטלער-רייך קודם-כל די פּראַטעסטאַנטישע פעלקער פון ענגלאַנד און נאָרדאַמעריקע. דעריבער האַלט איך מיך ביי מיין מיינונג, אַז די טרעגער פונעם דערהויבנסטן קריסטנטום זענען היינט צו טאָג אין דער ערשטער ליניע די פּראַטעסטאַנטישע אומות!

א ל צ מ א כ ע ר : נאָך איין מעכטיקער כוח, וואָס האָט באַקעמפט דאָס נאַציסטישע ביזו און די היטלעריסטישע פּאַרדאָרבנקייט איז דאָ אינגאַנצן נישט דערמאַנט געוואָרן און דאָס איז בפּירוש אַן אומ-

רעכט. עס איז דא אינגאנצן אויסגעלאזן געווארן דער דעמאקראטי-
שער סאציאליזם! אט-דער כוח איז דער יינגסטער פון די, וועגן
וועלכע עס איז דא גאנץ אויספירלעך גערעדט געווארן, אבער טראץ-
דעם איז זיין גייסט שוין אויף אזוי ווייט געווען אריינגעדערוגען אין
די פאלקסמאסן, אז אפילו מוסאליני און היטלער האבן נישט גע-
וואגט אים צו פארלייקענען. דעריבער האבן זיי דעם דעמאקראטישן
סאציאליזם אנטקעגנגעשטעלט זייער אומזיניקן נאציאנאלן סאציא-
ליזם, וועלכן זיי האבן אויסגעצירט מיט אבסורדאלע פליטערלעך,
וואס האבן געזאלט צוציען די מאסן. עס איז אמת, אז אין דעם אנט-
שיידניקן מאמענט, ווען עס איז נייטיק געווען מוט און אנטשלעסן-
קייט, האט די שאלעכץ פון דעם דעמאקראטישן סאציאליזם אין
דייטשלאנד, זיין ארגאניזאציע, נישט אויסגעהאלטן דעם שווערן
פרואוו און זי איז צוזאמענגעפאלן, ווי א קארטן-שטיבל, אבער דער
גייסט און דער אידעאלאגישער אינהאלט פונעם סאציאליזם האט
אינספירירט אלע ווידערשטאנד-טאטן אין אייראפע קעגן די מאדער-
נע פארשקלאפער פונעם ארבעטער-קלאס, וועלכער איז דאך דער רוב
מנין און רוב בנין פון די פעלקער. איך אליין האב מיך מיט די לעצ-
טע כוחות אין משך פון לאנגע יארן אנטקעגנגעשטעלט דעם ביזן און
איך בין פאר מיינע סאציאליסטישע איבערצייגונגען אויסגעשטאנען
אין די קאנצענטראציע-לאגערן עינוויים קשים, צוליב וועלכע איך
בין פארבליבן אן אינוואליד אויף מיינ גאנצן לעבן. זאלן זיך די
רעליגיעזע הערן דא נישט ארויסשטעלן ווי די איינציקע פאלאדיגען
און קאמפעאנען פונעם קאמף קעגן דער פאשיסטישער און נאצישער
ווילדקייט און געוואלטזאמקייט.

צ ו י פ ל ע ר : איך האב מיטגעפיל און דרך-ארץ פאר דייע ליידן,
מיין געוועזענער גענאסע און פריינט, אבער איך באדויער זייער צו
מוזן דיר איצט ווידער וויי טאן. קודם-כל מוז איך פעסטשטעלן, אז
דאס קריסטנטום און דער סאציאליזם, איך מיינ זייערע אידיאישע
און מאראלישע אינהאלטן, שטאמען דאך ביידע סוף-כל-סוף פון
דעמזעלבן יידישן מקור און זיי זענען טאקע ביידע געפרעדיקט און

פארשפרייט געווארן צווישען די פעלקער גרעסטנטיילס דורך די יידן. די זעלבע אידייען לערן זענען דורכן קריסטנטום באזירט געווארן אין אלטערטום אויף אמונה און רעליגיעזן גלויבן, וועלכע זענען מער צוגעפאסט געווען פארן דעמאלטיקן פרימיטיוון מענטשן, און דער דעמאקראטישער סאציאליזם האט זיי אין דער מאדערנער צייט געפרואווט באגרינדן מער אויף פילאזאפישע און סאציאלאגישע פרינציפן, וועגן וועלכע ער האט געמיינט, אז זיי זענען פארשטענדלעכער, צוגעפאסטער און צוגענגלעכער פארן היינטיקן מענטשן. אבער לאמיר זיין אויפריכטיק און לאמיר זיך דא מודה זיין, אז מיר האבן שווער געגרייזט, אז מיר האבן געמאכט א געוואלטיק גרויסן טעות...

א ל צ מ א כ ע ר : (גערייצט און אויפגערעגט) איך ווייס נישט וועגן וואסערן טעות און וועגן וואסערע גרייזן דו רעדסט דא, ה' צווייפלעך...

צ ו ו י פ ל ע ר : (קאלטבלוטיק) דו ווייסט נישט וועגן וואס איך רייך פשוט — איך רייך וועגן דעם טעות און גרייז וואס עס איז באגאנגען גען די סאציאליסטישע ארגאניזאציע דורך דעם, וואס זי אליין האט אויסגעליידיקט איר סאציאליסטישע אידייע פון איר מעכטיקער דינאמיק. דורך דעם וואס מען האט ביים סאציאליזם צוגענומען זיין רעליגיעזן פאטאס און זיין נביאישע וויזיע און דורך דעם וואס מען האט געשטעלט דעם טראפ בלויז אויף פאליטיק און עקאנאמיע, אויף דערגרייכן נאך עטלעכע דעפוטאטן אין די שטאט־ראטן אדער פארלאמענטן און אויף דעראבערן נאך א מיניסטער אין עפעס א רעגירונג, אויף א שעה ווייניקער ארבעט און אויף נאך א בראקן ברויט — דורך דעם האבן מיר פארמינערט זיין אינערלעכע שפאנונג און אים אפגעשוואכט. מיט די אייגענע הענט האבן מיר אים פארשוואנדלט אין א ניכטערער, פראזאישער און אומוויכטיקער זאך פון לוינבאר קייט, פאר וועלכע א מענטש איז בדרך כלל נישט גרייט און אויך נישט מסוגל צו ברענגען דעם מינדסטן קרבן. דעריבער איז די סאציאליסטישע ארגאניזאציע שענדלעך איינגעפאלן ווי א קארטן

שטיבל אין דער שעה פון נסיון און זי איז נישט געווען אימשטאַנד צו געבן דעם מינדסטן ווידערשטאַנד אירע שונאים און אַנגרייפער. דעריבער האָט דער נאַציזם אָן איבעריקע אַנשטרענגונגען געקענט געווינען פאַר זיך די ערלעכע אַרבעטס־מענטשן, וואָס זענען געווען מיטגלידער פון דער סאָציאַליסטישער אַרגאַניזאַציע, וויבאַלד ער האָט זיי נאָר געגעבן דאָס שטיק ברויט, וועלכעס מען האָט זיי איינגעוואוינט צו פאַרלאַנגען, און ער האָט דערצו נאָך באַפרידיקט זייער פּוסטע נאַציאָנאַלע גאווה, וועלכע נעסטיקט דאָך געוויינטלעך אין די מענטשלעכע נשמות.

א ל צ מ א כ ע ר : דו גייסט צו ווייט, ה' צווייפלער, דו איבערטרײבסט די זאכן גאָר שטאַרק...

צ ו ו י פ ל ע ר : איך איבערטרײב שוין גאַרנישט, מיין פריינט, און אויב דו באַדאַרפסט נאָך האָבן אָן איבעריקן באַווייז, אָז איך בין גערעכט — טאָ דערמאָן זיך אינעם קאַמוניזם, וועלכער איז היינט זיגרייך און ער איז געווען ערשט נישט לאַנג צווישן די הויפט־גורמים צו באַ־קעמפן דאָס שלעכטס. לכתחילה האָט דאָך אויך דער קאַמוניזם גע־מיינט בלויז שכלדיקן סאָציאַליזם, מאַרקסיסטישן און לעניניסטן סאָ־ציאַליזם, אָבער ער האָט זיך גאָר גיך געגעבן רעכענונג, אָז אויב ער וויל האָבן אַ קיום און דעראַבערן די מאַסן, מוז ער זיך פאַרוואַנדלען אין אַן אמונה, אין אַ פאַנאַטישן גלויבן, און דאָס האָט אים טאַקע געהאַלפן איבערצוקומען מיט דערפאַלג פאַרשיידענע קריזיסן און איבערברוכן. ליידער האָט זיך דער קאַמוניזם גיך אַוועקגעלאָזט אויף זיגדיקע וועגן און ער איז דעגענערירט געוואָרן צו אַ פאַלשער, גרויזאַמער און געצנדיגערישער רעליגיע. ער איז עס טאַקע געוואָרן דער מקור פון שלעכטס און ער האָט זיך טאַקע פאַרוואַנדלט אין אַ ביישפּיל און מוסטער פאַר די גרויליקע מעשים פון מוסאַלינין פריער און דערנאָך פון היטלערן.

א ל צ מ א כ ע ר : איך בין נישט קיין ווייניקער פאַרביסענער קעגנער פונעם קאַמוניזם ווי דו, צווייפלער, אָבער...

צ ו ו י פ ל ע ר : דער „אָבער“ איז איבעריק! דו ווייסט עס דאָך פונקט

אזוי גוט ווי איך. האָט דען נישט דער קאָמוניזם קאָרומפּירט דעם גאַנצן תּמצית פּונעם דעמאָקראַטישן סאָציאַליזם? האָט ער דאָך אַנישטאָט פּרייהייט איינגעפירט טערראָר און צוואַנג. אַנשטאָט גלייכ־קייט אין בעסערן זינען פון דעם וואָרט, האָט ער דאָך אַרויפגע־צוואַונגען גלייכע שקלאַפּעריי צו דער מלוכה פאַר אַלעמען, אַדער גלייכע אונטערטעניקייט פאַר אַלעמען צו דער קאָמאַריליע, וואָס איז געשטאַנען ביים רודער פון דער מאַכט. אַנשטאָט יושר און צדק, האָט ער איםפאַנירט צינישע אומגערעכטיקייט, מורא פאַרן מאַכט־האַבער און קנעכטישע הכּנעה צו אים. אַנשטאָט מאַראַל האָט ער געפּריידיקט הפּקרות, אַלט קעגנזאַץ צו דער כלומרשטער בורזשואַז־נער צעקראַכניקייט. אין פאַמיליע־לעבן האָט ער אַריינגעבראַכט פאַר־דאַרבנקייט און פאַלשקייט צווישן מאַן און ווייב און פאַרראַט פון די קינדער לגבי זייערע עלטערן. און אַנשטאָט דעם אידעאַל, האָט ער אַוועקגעשטעלט ווי אַ געטשקע די פאַרטיי, אַרום וועלכער ער האָט אַנטוויקלט אַ דערנידערנדיקן, באַליידיקנדיקן און עקלדיקן פעטישיזם, וועלכער איז נאָך אַפּשטויסנדיקער געוואָרן, ווען דעם פּלאַץ פון דער פאַרטיי האָט פאַרנומען איינ־איינציקער דיקטאַטאָר, אַרום וועלכן עס איז אַנטוויקלט געוואָרן אַן אומזיניקער און פאַרדראַסיקער פּערוואַנען־קולט. איך וואַלט אזוי נאָך ווייטער געקענט דערציילן און דערציילן וועגן די מעלות טובות פונעם קאָמוניזם, אָבער איך דענק, אַז עס איז איבעריק דאָס איצט צו טאָן אויף אַט־דעם פּלאַץ. וואָס איך האָב געזאָגט איז מער ווי גענוג און אויפן סמך פון אַט־דעם אַלעמען איז שווער צו גלויבן אין דער צוקונפּט פונעם סאָציאַליזם. אזוי גוט דעם דעמאָקראַטישן, ווי אויך דעם קאָמוניסטישן...

א ל צ מ א כ ע ר : און איך וויל דאָך גלויבן אין דער צוקונפּט פונעם סאָציאַליזם... מיר וועלן נאָך אַלעמען דאָך גובר זיין אַלע שווערי־קייטן, וואָס שטייען אויף זיין וועג... מיר וועלן סוף־כל־סוף ענדערן געוויסע פרטים, וועלכע ברענגען אונדז שאַדן און מיר וועלן דאָך דערגרייכן אַביסל מער גליק פאַר די אַרבעטס־מענטשן און בכלל פאַר דער גאַנצער מענטשהייט!

צווייפלער: הלוואי זאלן דיינע ווערטער מקוים ווערן!... (קורצע פויזע, אין משך פון וועלכער אלע שווייגן שטיל און אומהיימלעך).

תימנער: (שעמעוודיק און נאָאיוו) אויך איך בין געקומען אַהער, ברוך השם!... איך האָב צו מיין באַדויערן ווייניק וואָס פאַרשטאַנען פון דעם אַלעמען וואָס עס איז דאָ ביז איצט געזאַגט געוואָרן, ווייל ביי אונדז רעדט מען אַנדערש ווי ביי אייך, אשכנזים. מיר רעדן פשוט, אַזוי ווי מיר לעבן פשוט. אין אונדזערע מקומות זענען ביז איצט נאָך נישט דערגאַנגען אייערע רייד און געדאַנקען. אָבער פון שנאה און קנאה ליידן מיר גאַרנישט ווייניקער פון אייך. די קינדער און גלויביקע פונעם נביא מוזמד זענען נישט קיין קלענערע רשעים און אכזרים פון אייערע נוצרים. אויך זיי טוען אונדז אָן פיל שלעכטס און זיי רודפן אונדז עד חרמה. עס איז שוין ממש באו מיים עד נפש. דעריבער האַלטן מיר, אַז משיח בן דוד מוז שוין איצט קומען, ווייל עס איז שוין דערגאַנגען ביז צו אַ מצב פון כולו חיב, און עס איז שוין געקומען די העכסטע צייט מיר זאלן אויסגעלייזט ווערן פון די הענט פון אונדזערע ביטערע שונאים און פאַרפאַלגער.

איראַקער: איך האָב דאָ אויך נישט געקענט פעלן, ס'איל וואו פלע! כאַטש די בני צרפת האָבן אונדז אויסגעלערנט אביסל פון זייער לשון און פון זייערע וויסנשאַפטן און חכמות האָב איך אויך גאַר קנאַפ פאַרשטאַנען פון אייערע ביז איצטיקע רייד. אָבער איך דאַרף אייך איבערגעבן, אַז אויך מיר ליידן פון דער העלישער שנאה פון די מוסולמענישע בני־ישמעאל און מיר וואָרטן אויך אויף דער גאולה שלימה פונקט ווי אַלע בני ישראל, זי זאל קומען וואָס פריער. עס איז שוין די העכסטע צייט זי זאל קומען...

מאַרקאַנער: כן יהי רצון! זאל טאַקע קומען די ישועה פאַר כל ישראל און אויך פאַר די יידן פון צפון־אַפריקע, וועלכע ליידן פון ביטערער נויט און פון שנאת זדים, אפשר ערגער פון אַלע יהודים אויף דער וועלט... הלוואי זאל טאַקע שוין קומען אונדזער גואל צדק במהרה בימנו... (פויזע).

שרה אומה: האַסט אויסגעהערט, מיין זון אליהו התשבי, אַט־די

אלע טענות און מענות, וואָס זענען דאָ אַרויסגעזאָגט געוואָרן, מיט
דער געהעריקער אויפמערקזאָמקייט?...

א ל י ה ו ה נ ב י א : איך האָב זיי אויפּמערקזאָם אויסגעהערט!
ש ר ה א ו מ ה : מיינסטו נישט, אַז אויפן סמך פון דעם אַרויסגעזאָגטן
קען מען שוין אונטערציען אַ סך־הכל פון יענעם טייל פון אונדזער
גרויסן חשבון?

א ל י ה ו ה נ ב י א : איך מיין, אַז מען קען דאָס גריילעך טאָן, מיין
האַר...
ש ר ה א ו מ ה : אויב אַזוי בעט איך דיך, אליהו מיין זון, עס דאָ איצט
צו טאָן...

א ל י ה ו ה נ ב י א : (פייערלעך און פעסט) לויט מיין מיינונג זענען
די פאַרלוסטן געווען אומפאַרגלייכלעך גרעסער פון די געווינסן, כאָטש
קיין גאַנצער און פולשטענדיקער דורכפאַל איז אונדזער גלות נישט
געווען. יעדנפאַלס טאָרן מיר ווייטער נישט פאַרזעצן דעם שווערן און
ביטערן גלות־וועג, אויב מיר ווילן נישט שטעלן אין דער גרעסטער
געפאַר די עקזיסטענץ פון אונדזער פאַלק. מיר דאַרפן זיך איצט צו
ריקציען פון דער וועלט־סצענע, וועלכע איז פאַר אונדז אין דער
לעצטער צייט סייווי־סיי געוואָרן צו גרויס, און מיר דאַרפן איינ־
זאַמלען אונדזערע רעשטלעך אויף יענער ערד וואו עס איז געשטאַ
נען דאָס וויגעלע פון אונדזער אומה און זאָלן זיך אויף ווייטער
זאָרגן פאַר די נשמות און פאַר דעם גייסטיקן און מאַראַאלישן וואויל־
זיין פון די איבעריקע פעלקער פון דער וועלט, זייערע רעליגיעזע
און גייסטיקע מנהיגים אַליין, אַן אונדזער באַטייליקונג און ביישפּיל.

ש ר ה א ו מ ה : ביסט גערעכט, מיין זון! עס איז שוין געקומען די
העכסטע צייט צו מאַכן אַן ענדע צום ביטערן און שווערן גלות!

ז י י אַ ג נ י ס ט : עקסקיוז מי, מיסטער... סער... סער...

א ל י ה ו ה נ ב י א : נישט סער, מיין זון, נאָר שר, טאַקע שר האומה.
דו האָסט דאָך נאָך אַמאָל אין דער יוגנט געלערנט אין אַ חדר, איידער
דו האָסט זיך אַריבערגעשיפט אַהער איבערן גרויסן וואַסער — טאָ ווי

היסטאָרישע דראַמעס

זשע קומט עס וואָס דו האָסט שוין פאַרגעסן אַרויסצורעדן ריכטיק אַ קורץ און איינפאַך לשון־קודשדיק ווערטעלע? נישט סער, מיין טייערינקער, נאָר בפירוש טאַקע שר האומה.

ז י י אַ נ י ס ט : זאָל זיין אַזוי... אַז מען רעדט שטענדיק אויף פליין ענגליש, פאַרגעסט מען אַפילו דאָס וואָס מען האָט געלערנט אין דער יוגנט... אָבער איך מוז דאָ פראַטעסטירן און דערקלערן, אַז מיר פון דער „זייאַניסט אַרגאַניזישן אָוו אַמעריקאַ“ זענען בשום אופן נישט מסכים צום אויספיר פון דעם שר האומה און פון אליהו הנביא. מיר זענען גוטע זייאַניסטן און מיר זענען שטענדיק דאָס געווען. מיר האָבן געזאַמלט און געגעבן פיל מאַנעי פאַר פאַלעסטאַין, בכדי אונדזערע געיאַנטע און געפלאַגטע אַרעמע ברידער זאָלן זיך דאַרטן קערנען באַזעצן אין די קאַלאָניעס, וועלכע מען האָט געגרינדעט מיט אונדזער געלט. מיר טוען דאָס אויך איצט און מיר וועלן עס אויך אויף ווייטער טאָן אַזוי לאַנג ווי עס וועט נייטיק זיין. אָבער מיר מוזן פעסטשטעלן, אַז דאָס פרייע און גערעכטע אַמעריקע איז פאַר אונדז נישט קיין גלות. מיר לעבן דאָ אין גוטע באַדינגונגען און מיר זענען דאָ גלייכבאַרעכטיקט מיט אַלע אַנדערע בירגער פון דער מדינה. אַלע עקאָנאָמישע לעבנס־קוואַלן זענען אויך פאַר אונדז צוגענגלעך פונקט ווי פאַר אַלעמען און אַזוי ווי מיר זענען פון נאַטור אויס פעאַיקע מענטשן, לעבן מיר טאַקע אין וואוילשטאַנד. די וועגן צו בילדונג און וויסנשאַפט זענען פריי פאַר אונדזערע קינדער און זיי גייען טאַקע פעסט און זיכער אויף דיזעלבע און צייכענען זיך אויס אַלס דאַקטויר־רים, אַדוואַקאַטן, כעמיקער און אינזשעניערן און אַלס כלערליי אַנדערע אינטעלעקטועלע אַרבעטער און וויסנשאַפטלעכע פאַרשער, סיי ווען זיי אַרבעטן אויפן אייגענעם חשבון, סיי ווען זיי פאַרנעמען וויכטיקע עפנטלעכע אַמטן אין דער מלוכה. אַמעריקע איז פאַר אונדז דאָס געליבטע הימלאַנד און נישט קיין שום גלות, ווילן מיר טאַקע פון דאַרטן נישט אַוועק און אונדזערע קינדער ווילן מיר אויך האָבן נאַענט נעבן זיך.

ש ל י ח : די דייטשע יידן איז געגאַנגען מסתמא נישט ערגער פון אייך,

אָמעריקאַנער יידן, און פונדעסטוועגן איז עפעס געשען, פון וואָס מען דאַרף לערנען אַ לעקציע און זיך אַראָפּנעמען אַ מוסר-השכל...

ה ד ס ה : אויך מיר, אָמעריקאַנער יידישע פרויען און מאַמעס, זענען מסכים מיט דער „זייאַניסט אַרגאַניזישן אָוו אָמעריקא“ און מיר וועלן אונדזערע קינדער נישט לאָזן פאַרן קיין פאַלעסטאַין, בכדי זיי זאלן פאַרשוואַרצט ווערן אין די דאָרטיקע גליענדיקע מדבריות. מיר וועלן זאַמלען געלט און אויפבויען האַספיטעלער און אַנדערע וואויל-טעטיקע אינסטיטוציעס פאַר די פאַלעסטאַין-פייאַנערס, אָבער אונד-זוערע קינדער וועט זיך לעבן לייכטער און בעסער אין אָמעריקע, נעבן אונדז, אין די באַקוועמע און שיינע היימען וואָס מיר האָבן אויסגע-בויט און צוגעגרייט פאַר זיי. און דער ביישפּיל פון די דייטשע יידן, מיסטער שליח, איז נישט גילטיק בשום אופן פאַר אונדז. אָמעריקע איז נישט דייטשלאַנד און די אָמעריקאַנער זענען אויף קיין פאַל נישט געגליכן צו די דייטשן...

ז י י אָ נ י ס ט : גערעכט, הדסה! בראַוואָ, הדסה! אין דער פרייער און אויפגעקלערטער אָמעריקע קען קיינמאַל נישט פאַסירן דאָס, וואָס עס איז פאַרגעקומען אין דייטשלאַנד, אין דער וויג פון דעם אַנטיסעמי-טיזם! נעווער! קיינמאַל נישט! און שרעקט אונדז נישט אינאיינעם פאַרט מיט דעם גרויסן אומגליק, וואָס עס האָט זיך געטראָפּן מיט די דייטשע יידן!

ש ל י ח : מען דאַרף זיך נישט שרעקן סתם אזוי אין דער וועלט אַריין און מיר ווילן אייך אויף קיין פאַל נישט שרעקן גלאַט אזוי, אָבער דענקענדיקע מענטשן זענען דאָך מחויב מוטיק צו קוקן דעם אמת אין די אויגן אַריין און זיך נישט צו לייגן קיין פייגעלעך אין בוזעם אַריין. היינט לעבן די אָמעריקאַנער נישט-יידן אין וואוילטאָג און אין אי-בערפלוס און עס איז פאַרשטענדלעך, אַז אין אַזעלכע גוטע באַדינג-גונגען פאַרגינען זיי אייך אויך דאָס לעבן און זענען אפשר נישט קיין שונאייִשראל לויטן אייראָפּעאישן שטייגער. איר ווידער, זענט אַרי-בערגעקומען אַהער פון יענער זייט ים געטריבענע פון רדיפות און הונגער, איז ווידער נאַטירלעך איר זאָלט זיין זייער דאַנקבאַר פאַר

די גוטע מעגלעכקייטן וואָס מען האָט אייך דאָ אָנגעבאַטן. אָבער... מען טאָר נישט פאַרמאַכן די אויגן. שוין היינט זענען פאַראַנען אין אַמעריקע קרייזן וואָס האָבן דעם יידן „ליב פון דער ווייטנס“. זיי ווילן נישט האָבן קיין יידן אין זייערע אונטערנעמונגען, אין זייערע קלובן, אין זייערע האַטעלן, אין זייערע דאָטשעס, אין זייערע גאַסן, אין זייערע אוניווערזיטעטן און בכלל אין זייער גאַענטער סביבה. וואָס עס קען ווערן, אויב די צייטן וועלן ערגער ווערן — דאָס קען קיינער נישט וויסן ברוח הנבואה. אָבער מען דאַרף ציען פאַראַלעלן, מען דאַרף פאַרויסזען פאַרשיידענע מעגלעכקייטן... און מען טאָר נישט לעבן אין עפעס אַן איינגערעדטן עלדאַראַדאָ. עס איז אמת, אַן אויב דער גלות אין די אייראָפּעאישע לענדער, דער עיקר אין מזרח-אייראָפּע, איז געווען געגליכן צו אַ סוף-חודשדיקער פינצטערער נאַכט, איז דער גלות אַמעריקע געגליכן צו אַ מיטן-חודשדיקער קלאָר רער לבנה-נאַכט. מען דאַרף אָבער געדענקען, אַז אַזעלכע נעכט פאַר-בלייבן נישט אייביק אַזוי ליכטיק און קלאָר... זיי קענען זיך אויך פאַרוואַלקענען... מען דאַרף טראַכטן וועגן דער צוקונפט, נישט מאַכנ-דיק זיך קיינע אילוזיעס...

ז י י אָ נ י ס ט : פּליז, מיסטער שליח, איר ווייסט דאָך אַליין, אַז דער ווידערווילן צו די יידן אין אַמעריקע אויף די געביטן פונעם עקאָר-נאַמישן און געזעלשאַפטלעכן לעבן, איז בשום אופן נישט קיין ריכ-טיקער און עכטער אַנטיסעמיטיזם און אויסערדעם נעמט אַט-די דער-שיינונג אַרום בלויז זייער באַגרענעצטע קרייזן פון דעם גרויסן אַמע-ריקאַנער פּאַלק.

ה ד ס ה : יעס, מיי פרענד שליח! נישט קוקנדיק אויף אַזעלכע דערשיי-נונגען, וואַלטן מסתמא דער גרעסטער טייל אַמעריקאַנער, אַפילו יענע אפשר וואָס „האַבן אונדז ליב פון דער ווייטנס“, זיך גערן משדך געווען מיט אונדזערע קינדער, ווען מיר וואַלטן זיך נאָר נישט אַנטקעגנגעשטעלט און מסכים געווען דערצו. אַ סך אַזעלכע שידוכים קומען טאַקע שוין פאַר...

ש ל י ח : פונדעסטוועגן וואַלט איר זיך געדאַרפט אויך דערמאַנען, איר

אמעריקאנער דושוים, אין דער געהיימער אַרגאַניזאַציע פון די גרויזאַ מע פאַרמאַסקירטע קוקלוקסקלען, וואָס זענען נישט געווען קיין פריינט פון יידן און וואָס האָבן יאַרנלאַנג נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה טעראָריזירט נישט איין געגנט פון אמעריקע מיט זייערע ווילדע פאַרברעכנס.

ז י י א ג נ י ס ט : האָט מען זיי טאַקע שטרענג באַקעמפט און איצט איז פון זיי כמעט קיין שום זכר מער נישט פאַרבליבן...

ש ל י ח : אָבער דאָס מיינט נישט צו זאָגן, אַז דאָס וואָס עס איז געווען נעכטן קען זיך נישט ווידערהאַלן מאַרגן, אויב עס וועלן זיין צוגע־פאַסטע און גינציקע באַדינגונגען פאַר דעם...

ה ד ס ה : פאַרוואָס זאָל מען אויסלייגן, אַז עס קען זיך ווידערהאַלן? פאַרוואָס זאָלן מיר זיין פעסימיסטן און שוואַרצערס?

ש ל י ח : חלילה וחס... איר דאַרפט נישט זיין קיין פעסימיסטן און קיין שוואַרצערס. אָבער איר דאַרפט זיך אויך נישט פאַרשטעלן די אויגן פאַר די פאַקטן. און אַט איז נאָך אַזאַ פאַקט, וועלכער דאַרף אייך מאַכן נאָכדענקען אַביסל: די דיסקרימינאַציעס קעגן די נעגערס! די לינטשערייִיסטיץ וואָס ווערט פראַקטיצירט לגבי זיי!

ז י י א ג נ י ס ט : אָבער דאָס קומט דאָך פאַר בלויז אין געוויסע געגנטן פון די דרום־שטאַטן!

ש ל י ח : היינט קומט עס פאַר בלויז אין די דרום־שטאַטן און מיט נע־גערס, אָבער וואו איז פאַראַנען די גאַראַנטיע, אַז מאַרגן, אָדער איבערמאַרגן, וועט דאָס נישט פאַרקומען אויך אין די צפון־שטאַטן און איבערן גאַנצן לאַנד מיט אַנדערע מענטשן, וועלכע מען האָט גאַרנישט ליב, למשל, מיט אחינו בני ישראל? סוף־כל־סוף וויל אייך אייך נישט לייגן קיין שטיינער אויפן האַרצן. אמעריקע איז דאָך היינט־צוטאָג אַ פרייע מדינה און לאַמיר האַפן, אַז זי וועט עס איי־ביק פאַרבלייבן, אַזוי ווי די אמעריקאַנער יידן ווינטשן זיך עס. איר האָט פריער געזאָגט, אַז אייערע קינדער ווילט איר האַלטן נעבן זיך. מיינט עס צו זאָגן, אַז איר ווילט זיי און זייערע קינדער און קינדס־קינדער זאָלן זיין יידן. טאָ וואָס טוט איר אויף צו פאַרזיכערן דעם

היסטאָרישע דראַמעס

יידישן קיום אין אַמעריקע. קענען אייערע קינדער יידיש אָדער העב־
רעאיזש? גלויבן זיי אין דעם יידישן גאַט? קענען זיי כאַטש אַביסל
תנ"ך און יידישע געשיכטע? איך וויל שוין דאָ נישט רעדן פון
גמרא, פון די גאונים, פון די שפּאַנישע דיכטער און פּילאָזאָפּן און
פון אַלע אַנדערע קולטור־אוצרות וואָס אונדזער פּאָלק האָט אַנגע־
זאַמלט אין משך פון זיין לאַנגער געשיכטע...

ז י י א ג נ י ס ט : אַזוי פיל תורות קענען זיי טאַקע נישט, אָבער זיי לער־
נען ביי פּריוואַטע היברו־טיטשערס און אין יידישע סקולס... אַ, יעס!
זיי לערנען... זיי לערנען אַפילו אין ישיבות קטנות און גדולות, נאָ־
טירלעך נישט גאַר אין קיין גרויסע צאָלן...

ש ל י ח : אויב אַזוי, טאָ זאָל אונדז טאַקע דער היברו־טיטשער דערציילן
וואָס זיי לערנען און ווי אַזוי זיי לערנען... ער ווייסט עס דאָך אַמ־
בעסטן... און דער עיקר זאָל ער אונדז זאָגן צי קען מען מיט אַזאַ
לערנען אויפהאַלטן דעם קיום פון יידישקייט און יידן אין אַמער־
ריקע...

ל ע ר ע ר : קודם־כּל מוז איך דאָך קלאַר פּעסטשטעלן: איך בין נישט
קיין טיטשער! איך בין אפשר אַ טיטשער, אָן אויסטיטשער פון
יידישקייט. איך בין אפשר אַ דערציער און איך וואָלט וועלן דער־
ציען יידישע קינדער אין אַמעריקע צו אַביסל תורה און מעשים טובים.
איך בין אַ לערער און איך וואָלט וועלן אויסלערנען וואָס אַ גרעסע־
רע צאָל פון אונדזערע באַיס כאַטש אַ שטיקל חומש מיט רש"י.
אָבער זיי באַגערן נישט צו לערנען, ווייל זייערע עלטערן דערמור־
טיקן זיי נישט צו דעם און געבן זיי נישט קיין גענוגדיקע מעגלעכ־
קייטן דערצו. אַ העלפט פון אַלע יידישע קינדער אין שול־עלטער אין
אַמעריקע לערנען איבערהויפּט נישט קיין שום יידישע לימודים און
אַ העלפט פון דער צווייטער העלפט לערנען אין די סאַנדעיי־סקולס
איין מאָל אַ וואָך אין משך פון אַ האַלב יאָר, אָדער העכסטנס אין
משך פון אַ יאָר צייט, דאָס הייסט אין משך פון 35, אָדער אויב
פיל פון 70 שטונדן. אַז אין פאַרלויף פון אַזאַ „לאַנגער“ צייט לער־
נען זיי זיך נישט אויס קיין סך תורה, דאָס פאַרשטייט זיך דאָך פון

זיך אליין. וואס־זשע דען לערנען זיי זיך יא אויס? — אין בעסטן פאל באווייזן זיי זיך אויסצולערנען צו מאַכן אַ ברכה ווען מען רופט זיי אויף צו דער תורה און צו האַלטן אַ באַנאַלן, אויסגעדראַשענעם בר־מצוה־ספיטש. באַקומט זיך אַזוי אַרום אַז פאַקטיש וואַקסן דריי פערטל פון די אַמעריקאַנער יידישע קינדער אויס אַן אַ מינימום שבמינימום פון יידישקייט...

ז י י א ג נ י ס ט : דאָ איז נישט רוסלאַנד, מיי פּרענד. דאָ מוזן קינדער זיך שפּילן אין באַל און פּייטן, אויסערדעם וואָס זיי לערנען דאָ אין דער אַמעריקאַנער פּאַבליק־סקול. דאַרף מען פאַרשטיין, אַז זיי האָבן בלויז ווייניק צייט צו לערנען יידישע זאַכן.

ה ד ס ה : דאָ מוזן קינדער אויך לערנען מוזיק; זיי דאַרפן זיך אויסלער־נען אַביסל שפּילן אויפן פּידל, אַדער אויף דער פּיאַנאָ, און מען קען זיי נישט צופּיל אויסמאַטערן אויך, דאָס קען זיי גאָך חלילה פאַר־שאַטן צום געזונט...

ל ע ר ע ר : פון דעם לעצטן פערטל יידישע קינדער לערנען פיר פינפטל אין די תלמוד־תורות און אין די יידיש־וועלטלעכע שולעס, וואו זיי באַקומען אַביסל יידישקייט אויפן שפּיץ מעסער, ווייל דורכשניטלעך לערנען זיי דאַרטן קוים אין משך פון וואַסערע צוויי יאָר צו 285 שעה יערלעך. ווען זיי פאַרלאָזן די יידישע שולן, פאַרלירן זיי כמעט איב־גאַנצן דעם קאַנטאַקט מיט יידישקייט און זיי פאַרגעסן אַלץ, אַדער כמעט אַלץ, וואָס זיי האָבן דאַרטן געלערנט. אַזוי־אַרום גייען כמעט לאיבוד די גרויסע אַנשטרענגונגען, וואָס זענען נייטיק געווען אַנצור ווענדן, בכדי די קינדער זאלן זיך פאַרט עפעס אויסלערנען. עס איז נייטיק בייצוקומען פון איין זייט די נאַטירלעכע שוועריקייטן, וואָס וואַקסן אַרויס פון דער אַרומיקער נישט־יידישער סביבה, און פון דער צווייטער זייט די אומגינציקייטן, וואָס שטאַמען פון די יידישע היימען גופא, וועלכע זענען גרעסטנטיילס אויסגעליידיקט פון יעדן סונק יידישקייט, דער עיקר אַבער פון דער רעליגיעזער און טראַדי־ציאָנעלער, אַבער אויך פון דער אַזוי גערופענער וועלטלעכער, דערי־בער געפינט זיך די היבר־סקול אין אַ כסדרדיקן ווידעראַנאַנד, אין

הײטאָרײַשע דראַמעס

א שטענדיקן קידער־ווידער מיט דער יידישער היים, און דאָס רופט אַרויס ביים קינד אַ צעמישונג און אַן אומצוטרוי צו דעם אַלעמען וואָס דער לערער באַמיט זיך עס אויסצולערנען אין דער שולע און חשד, אַז דאָס אַלץ איז מסתמא נישט וויכטיק, אויב אין דער שטוב פון זיינע טאַטע־מאַמע איז נישטאָ אַפילו קיין אַנצייכעניש פון דעם. אַט־דער פּסיכאָלאָגישער צושטאַנד פאַרמינערט נאָך אין אַ געוואָל־טיקער מאָס די פעולה פון דער יידישער שולע אויף די קינדער, וועלכע איז אויך אַן דעם נישט איבעריק גרויס. בלויז איין פינפטל פון אַ פערטל פון אַלע יידישע קינדער אין שול־עלטער אין אַמע־ריקע, דהיינו די וואָס לערנען אין די ישיבות, באַקומען אַ גענוג־דיקע יידישע דערציאונג און אַן אַנזעעוודיקן באַגאַזש פון יידישן וויסן. אָבער וועגן דעם קען אייך איבערגעבן גענויערע ידיעות דער ראַש־ישיבה. איך דאַרף דאָ בלויז איבערגעבן נאָך מיין מסקנה: איך גלויב נישט אין דעם, אַז דאָס היינטיקע חינוך־וועזן אין אַמעריקע איז בכוח צו פאַרזיכערן אַפילו אין דער מינימאַלסטער מאָס דעם יידישן קיום דאַרטן!

ר א ש י ב ה : מיט גרויס מי און מיט פיל קרבנות איז אונדז גע־לונגען צו שאַפן אויף אַט־דער נייער ערד אַ נעץ פון שיינע תורה־אַנשטאַלטן, וועלכע ווערט אַלץ געדיכטער און זי פאַרגרעסערט זיך און ברייטערט זיך אויס אַלץ מער. וואָס שייך געוויסע אויסערלעכע פאַרמען, האָבן מיר זיך געמוזט צופאַסן צו דער נייער סביבה, אָבער מיר האָבן באַוווּזן אויפצוהאַלטן גאַנץ דעם קערן פון יידישקייט און אַפצוהיטן זיין תוך, איז דאָס אַ גרויסע דערגרייכונג, ווייל סוף־כל־סוף איז דאָך די שאַלעכץ, די קליפה, מינדערוויכטיק, אָבער צום באַ־דויערן נעמט אַרום אונדזער אויפטו באַר אַ קליינעם מיעוט פונעם היגן יידישן ישוב: מיר גלויבן אין דעם, אַז אין משך פון אַ לענ־גערן צייט־אַפּשניט וואָלטן מיר געווען ביכולת אַריינצונעמען אין די ראַמען פון אונדזער ווערק אַ מאַיאָריטעט, אָדער אפשר טאַקע אַלע אַמעריקאַנער יידן. אָבער בינו לבינו, ביו עפעס וואָס, וואָלטן אַפ־געפאַלן און פאַררעמדט געוואָרן פון אונדז, חלילה, אומגעהייער

צאלרייכע טיילן פון יענע, וואָס רעכענען זיך נאָך היינט פאַר יידן, און זיי וואָלטן דעפיניטיוו פאַרלוירן געגאַנגען פאַר אונדז. איך האָב נישט קיין דרייסקייט צו מאַכן דאָ וועלכע עס איז נישט אויספירן. דאָס קען אָבער טאָן אונדזער מנהיג, דער לובאַוויטשער.

י י ד י ש י ס ט : (נישט זייער פריינטלעך און רעספעקטפול) זייט־זשע מוחל, לובאַוויטשער, זייט אַזוי פריינטלעך און לאַזט מיך פריער קומען צום וואָרט, ווייל איך האָב דאָ צו זאָגן עפעס גאָר און גאָר וויכטיקעס וועגן דער יידישער קולטור אין אַמעריקע.

ל ו ב א ו ו י ט ש ע ר : איך בין אייך מוחל, ר' ייד, און זאָגט אייך גע- זונטערהייט דאָס וואָס איר דאַרפט.

י י ד י ש י ס ט : מיר האָבן דאָ ערשט אויסגעהערט דעם לערער און זיינע ווערטער זענען געווען דורכגעזאַפט מיט פיל ביטערקייט און פעסי- מיום. וויל איך דאָ נישט באַהויפטן, אַז ער האָט פאַרדרייט אָדער פאַרלייקנט דעם אמת, אָבער אַ קליין ביסעלע האָט ער אפשר פאַרט איבערגעכאַפט די מאַס מיט זיין פעסימיום. פון אונדזערע שולן גייען אויך אַרויס קינדער מיט אַ פיינעם יידישן וויסן און אַ טייל פון זיי ווערן אויך אַקטיוו אין אונדזער געזעלשאַפטלעכן לעבן. זיי רעדן און לייענען יידיש און דאָס איז, לויט מיין מיינונג, היינט־צוטאָג מער סימן מובהק פון יידישקייט ווי רעליגיע. דאָס איז איינמאָל אַוועק. בדרך כלל איז איצט די מערכה פון יידיש און פון אונדזער קולטור אויף מאַמע־לשון אַפילו אַ בעסערע ווי אַמאָל, ווען מיר זענען נאָר- וואָס געהאט אַנגעקומען אַהער קיין אַמעריקע, און איר מדרגה איז אַפילו אַ העכערע ווי דעמאָלט. מיר פאַרמאָגן היינט אין אַמעריקע אַזעלכע גרויסע און וויכטיקע יידיש־אנשטאַלטן, וועגן וועלכע מיר האָבן אין די ערשטע יאָרן פון אונדזער לעבן אין אַמעריקע אַפילו נישט געוואָגט צו טרוימען. מיר האָבן היינט אַ ייוואַ און אַ ציקאַ, וועלכע זענען פאַר אונדז אַ שטאַלץ און זיי ווערן אויך הויך אַפגע- שאַצט פון נישט־יידן. דער אַרבעטער־רינג און דער יידישער נאַציאָ- נאַלער אַרבעטער־פאַרבאַנד פירן אָן אַ שיינע, גרויסע און פאַרצווייג- טע קולטור־אַרבעט. אונדזערע שריפטשטעלער האָבן נישט אויפגע-

היסטארישע דראַמאַט

הערט חלילה צו שאַפן אויסגעצייכנטע ליטעראַרישע ווערק. אויך אונדזער פרעסע האַלט זיך נאָך גאַנץ פעסט. בלויז דאָס יידישע טעאַטער איז צום באַדויערן היפש אַראָפּ פון דער מדרגה...

ל ע ר ע ר : איר מאַלט דאָך ממש אויס אַ גרענד און אויך איר גייט נישט ווייט אַוועק פונעם אמת. ווי עס ווייזט זיך אויס, מאַכט טאַקע דער טאָן די מוזיק. פאַקטן קען מען אויסטייטשן און אַריינטייטשן אַפילו ווען מען איז נישט קיין טיטשער.

י י ש י ס ט : כאַפט נישט, מיין פריינד, און הערט זיך איין וואָס איך וועל דאָ ווייטער זאָגן... לויט די פריערדיקע אויספירונגען מיינע, וואַלט געהייסן אַז עס איז טאַקע גאַנץ גוט, איז אַבער דערביי פאַר-ראַנען אויך אַ היפשע צרה און זי באַשטייט אין דעם, וואָס אונדזערע מענטשן זענען בטבע שלאַבעריק און צופיל מהיכארתיתאדיק. עס פעלט זיי אויס אַביסל עקשנות און פאַנאַטיזם. זיי לאָזן זיך צופיל מיטשלעפן מיטן שטרעם. ווען מיר זענען נאָרוואָס געהאט אַנגעקור-מען קיין אַמעריקע, האָבן זיך אונדזערע פאַלקסמאַסן גאָר שטאַרק געקלאַמערט אין יידיש און איר קולטור, ווייל קיין ענגליש האָבן זיי דאָך נאָך נישט געקענט. דעמאָלט האָבן זיי נאָטירלעך גערעדט אין די היימען נאָר יידיש, געלייענט נאָר אַ יידישע צייטונג, אַדער בוך, געגאַנגען נאָר אין יידישן טעאַטער. אַבער דאָס לעבן האָט פון זיי שטרענג געפאַדערט, זיי זאָלן אויפבויען פאַר זיך אַליק בעסערע און פעסטערע עקאָנאָמישע פאַזיציעס און צו דעם צוועק האָבן זיי זיך געמוזט אויסלערנען ענגליש. איז דערווייל פון זייערע היימען אַרויס-געשטויסן און אויסגערוגען געוואָרן דאָס יידישע לשון און דער יידי-שער לעבנסשטייגער. אַזוי ווי זיי זענען צופיל פאַרהאוועט געווען און אינגאַנצן אַריינגעטאָן אין „מאַכן אַמעריקע“, האָבן זיי אַפילו נישט רעכט באַמערקט, אַז עס וועפט זיך ביי זיי אויס דער תמצית פונעם לעבן, און אַזוי איז עס געשען, אַז זייערע רייך-אויסמעבלירטע היימען זענען געוואָרן גייסטיקע חורבות און קולטורעלע מדבריות, וואו עס האָבן אַ דריסת הרגל שדים און נישט-גוטע, וואָס-זשע דאַרף מען טאָן? דאַרף מען אַראָפלאָזן די הענט, פאַרצווייפלען און זיך

פארלירן? בשום אופן נישט! מען דארף אויפטרײסלען אויפסניי אונ-
דזערע מאַסן, ווידער אַרויסרופן ביי זיי אַביסל מער עקשנות און
אויפוועקן ביי זיי נאָכאַמאָל אַביסל פּאַנאַטיזם, בכדי זיי זאָלן צו-
ריק אַרײַנפירן אין זײערע הייזער די יידישע קולטור און דעם וואונ-
דערלעך שיינעם יידישן לעבנסשטייגער, פון וועלכע זיי האָבן זיך
קײנמאָל נישט געהאט אָפּגעזאָגט אין דער אמתן...

ל ע ר ע ר : אמן! כן יהי רצון! אדרבה, באַווייזט נאָר, מיין געשעצטער
פריינט, אַז איר קענט נישט נאָר לאַנג און פּײַן רײדן, נאָר אויך פּיל
טאָן און גוט האַנדלען.

ש ר יי ב ע ר : איך קען נישט רואיק אויסהערן אַזעלכע פאַלש־אַפטי-
מיסטישע רײד. אונדזער וועלטל קאַרטשעט זיך אין ווייטיקן פון אַ
שווערער קראַנקייט, אַדער אפּשר נאָר אין גסיסה־קאַנוואָלסיעס, און
דאָ קומט זיך אַ מענטש און רעדט זיך אַזוי רואיק און בנעימותדיק
וועגן „אויפן בוידעם אין אַ יאָרײד“. איך וויל נישט רײדן וועגן קיין
אַלגעמײנע זאַכן, אָבער איך מוז זאָגן פאַר אײך עטלעכע ווערטער
וועגן אַן ענין, וועלכער איז מיר גוט באקאנט, דײַגו וועגן דער
יידישער פרעסע, וויפיל איז דען אין דעם, אַז דאָס יידישע צײַטונגס-
וועזן אין אַמעריקע איז געווען אַ מעכטיקער אויסדרוק פון אונדזער
לעבן און זײַן פּראָדוקציע איז געווען פאַר אונדזערע מאַסן כמעט אַזאַ
געברויך־אַרטיקל ווי ברויט און פלייש? ערשט צוריק מיט וואַסערע
דרייסיק יאָר האָט יעדער פּינפטער ייד געקויפט אַדער אַבאַנירט אַ
יידישע צײַטונג, און היינט טוט עס שוין אפּשר אײנער פון צוואַנ-
ציק, דעריבער איז דער טיראַזש פון די צײַטונגען אונדזערע פון
דעמאָלט אַן געפאַלן אויף אַ העלפט, כאַטש די באַפעלקערונג איז
אין דער צווישנצײַט כמעט ווי פאַרטאַפלט געוואָרן. און די פּערס-
פּעקטיוון אויף דער נאָענטער צוקונפט זענען ווייט נישט קיין סך
פּרײַלעכערע, פעלט זיך אַ יידישער צײַטונגס־לייענער, ווייל ער גײט
אַוועק מיטן וועג פון אַלע שטערבלעכע, לאַזט ער געוויינטלעך נישט
איבער קיין יורשים און נאָכפּאָלגערס וואָס זאָלן אויספילן דעם בלויו,
וועלכער בלייבט איבער נאָך אים. אויף אַזאַ אופן מוז אונדזער פּרע-

היסטארישע דראַמעס

סע, וואָס האָט אַמאָל מעכטיק סטימולירט, באַווירקט און באַאיינ-
פלוסט דאָס יידישע לעבן אין דעם נייעם לאַנד אַמעריקע, גיין וואָס
ווייטער אַלץ מער באַרג-אַראָפּ און ווער ווייסט וואַואַהין זי וועט זיך
דערקייקלען אין די נאַענטסטע עטלעכע יאָרן...

ש ר י פ ט ע ל ע ר : איך קען אַפילו דאָ נישט ריידן וועגן קיין אַמאָ-
ליקער גלאַריע. די מערכה פון דעם יידישן שריפטשטעלער איז
שטענדיק און אומעטום נישט געווען גאָר קיין גלענצנדיקע, ווייל די
בעסערע ליטעראַרישע שאַפונגען זענען דאָך קיינמאָל נישט געווען
קיין מאַסן-אַרטיקל, פונדעסטוועגן איז צוריק מיט יאָרן דאָך נאָך
געווען ווער עס זאָל אונדז שריפטשטעלערס אויפנעמען, לייענען, אַפ-
שאַצן, און טאַקע קויפן אונדזערע ביכער, ווען אַפילו נישט אין קיין
גרויסע צאָלן. איצט האָב איך דעם איינדרוק, ניין, איך בין טאַקע
זיכער אין דעם, אַז אונדזערע אַמאָליקע לייענערס זענען דערווייל
פעט, אויסגעפרעסן, ברוטאַליזירט און פאַרגרעבט געוואָרן — האָבן
זיי אונדז פולשטענדיק פאַרגעסן און זיי דאַרפן אונדז מער אינגאַנצן
נישט האָבן. קיין יונגע לייענער אַבער האָבן מיר באַשיינפערלעך שוין
אין משך פון יאָרן נישט צובאַקומען. וואָס-זשע קומט אַרויס פון דעם
וואָס מיר שאַפן ווייטער, און אַפטמאָל אַפילו גאַנץ גרויסע און איינ-
געגעבענע ווערק, אַז קיינער דאַרף זיי נישט האָבן און אַז מיר קומען
נישט צום אויסדרוק אַפילו אין דער קלענסטער מאָס. דער גרעסטער
טייל פון אונדז האָט נישט וואו צו דרוקן זייערע וויכטיקערע שאַ-
פונגען, סיידן אין דעם באַקאַנטן פאַרלאַג „אַליינעניו“. ווען די באַ-
רימטסטע און מזלדיקסטע צווישן אונדז דרוקן שוין יאָ אַפ אַ בוך,
אַפילו אין נישט קיין גאָר גרויסער צאָל עקזעמפלאַרן, בלייבט אַ
זייער גרויסער טייל פון זיי ליגן ערגעץ אויף די פאַליצעס. דאַרף
מען זיך נישט חידושן וואָס מיר זענען אַזוי פאַרביטערט, וואָס מיר
פילן זיך אַזוי עלנט, פאַראיינזאַמט און אַפגענאַרט און דאָס קומט
אויך אַפטמאָל צום אויסדרוק אין אונדזערע שריפטן און ווערק.

ש ו י ש פ י ל ע ר : (מיט אַ געמאַכטן, ברייטן טעאַטראַלישן זשעסט)
האַנגעשעצטעס פובליקום! איר האָט שוין דאָ אויסגעהערט די רייד

פונעם לערער, פונעם שרייבער און פונעם שריפטשטעלער — איצט הערט אויך אויס מיין ווארט. אויב אויף די אַרבעטס־געביטן פון יענע וואָס האָבן גערעדט פאַר מיר וועגן יידישער קולטור איז לעצטנס פאַרגעקומען אַ גרעסערע אָדער קלענערע ירידה, איז מיטן יידישן טעאַטער געשען ממש אַ גרויסע קאַטאַסטראָפּע, פשוט אַן אויסער־געוויינטלעך טרויעריקע טראַגעדיע! יעס, ליידים ענד דזשענטעלמען! אויפן יידישן טעאַטער האָט זיך אויסגעגאַסן איינפאַך דעם רבונג של עולםס צאָרן מער ווי אויף אַלעמען. ערשט מיט 25 אָדער 30 יאָר צוריק, איז דאָס יידישע טעאַטער אין אַמעריקע געווען געגליכן צו אַ מעכטיקער מלוכה. יידן זענען ממש געלאָפּן אין אונדזער טעאַ־טער אַריין מיט אַזאַ התלהבות ווי מען פלעגט אַמאָל פאַרן צו אַ רביך. אין יענער צייט האָבן אין אַמעריקע געשפּילט אין משך פון פולע לאַנגע סעזאָנען וואָסערע צוואַנציק יידישע טעאַטערס, צוועלף פון זיי אין ניו־יאָרק אַליין. 15 טויזנט יידן זענען דעמאָלט דורכ־שניטלעך געקומען אונדז הערן, זען און באַוואַנדערן נאַכט־איינ און נאַכט־אויס. געלט האָבן מיר פאַרדינט פולע הויפּנס. אויפן הימל פונעם יידישן טעאַטער האָבן דעמאָלט געשיינט נישט קיין „בלאַנ־דזשענדיקע שטערן“, נאָר גרויסע וועלט־באַרימטע סטאַרן, איינגעזע־סענע גאַט־געבענטשטע בינע־קינסטלערס, וועלכע האָבן מיטגעריסן די צאָלרייכע מאַסן פון גרעסטנטיילס יונגן עולם באַזוכער. און איצט איז אַ חורבן און אַ בראַך! יעס, מיינע פריינד! איצט איז די לאַגע אַ פאַרצווייפלטע און עס איז אונדז, יידישע טעאַטער־מענטשן, אַך און וויי! היינט שפּילן אין ניו־יאָרק קוים נאָר דריי־פיר טעאַטערס און אין דער פּראָווינץ איז אַפילו שוין קיין איין איינציקער מער נישטאַ. די סעזאָנען זענען קורצע און זיי געזויערן בלויז עטלעכע וואָכן, אָדער אין בעסטן פאַל מאַנאַטן. זענען טאַקע די פאַרדינסטן נאַטיר־לעך זייער מאַגערע און אַ סך פון אונדז ליידן ממש הונגער, ס'זאָל נישט אויסגערעדט זיין. ס'ביסל צושויער אונדזערע זענען שוין איצט גרעסטנטיילס אַלטע לייט מיט פאַרגליווערטע בלוטן און קיין יונגן מענטשן זעט מען נישט היינט אין אונדזערע געמאַרקן אַפילו אויף אַ רפואה. די פעאיקערע אַקטיאָרן פון אונדזער בינע, באַזונדערס די

היסטארישע דראַמעס

יינגערע, זענען אַוועק צו דער ענגלישער סצענע, אַדער קיין האַלי-וואוד צום פּילם. עס כאַפט פשוט אַן אַ שוידער, יידן! אונדזער טע-אַטער איז שוין ממש אַ גוסס... עס האַלט שוין פשוט ביים אויס-הויכן די נשמה...

א ל י ה ו ה נ ב י א : לאַזט איצט, קינדערלעך, זאָגן זיין מיינונג דעם לובאַוויטשער.

ל ו ב א ו י ט ש ע ר : ווי איר האָט געהערט, יידן, פונעם ראש ישיבה, האָבן אונדזערע ישיבות קטנות און גדולות מצליח געווען און עס גייען פון דאָרטן אַרויס יונגע לומדים, פרומע מאמינים, אויף וועלכע מען מעג לייגן האַפענונגען. איז עס דאָך גוט און דאָך בין איך ערשט נישט אינגאַנצן צופרידן, ווייל אונדזער גאַנצער אויפטו שטייט אין אַ גרויסער מאַס אויף קנאות, אויף פאַנאַטיזם, און עס איז אַזאַ מין פראַטעסט קעגן דעם אַרומיקן, פון אינהאַלט אויסגעליידיקטן לעבן. די בחורים וואָס ווערן ביי אונדו דערצויגן, זענען טאַקע גוטע יידן, אָבער זיי זענען פאַרט נישט קיין סתם יידן, אַן קונצן און אַן פאַר-וואָסן, זיי זענען גיכער דווקא-יידן, להכעיס-יידן, וואָס גייען אויף כוח קעגן דעם אַלגעמיינעם שטראָם פונעם לעבן. מיט זיי פאַסירט, אויף אַביסל אַן אַנדערן שטייגער, דאָס וואָס עס קומט פאַר מיט אונ-דזערע מענטשן אין סאָויעט-רוסלאַנד. אויך דאָרטן לעבן זיי אין אַ שטענדיקער שפּאַנונג, ווי אַן אויסדרוק פון באַהאַלטענעם פראַטעסט קעגן דער אַרדענונג פון ביטערן טעראָר און צוואַנג. אויך דאָרטן זענען זיי גוטע יידן, אָבער מסירת-נפשדיקע. אין ביידע דער-מאַנטע מדינות זענען זיי נישט אַזעלכע נאַטירלעכע, אַראַגנישע יידן ווי עס פלעגן וואָקסן ביז צום לעצטן גרויסן אומגליק אין ליטע, פּוילן, גאַליציע און רוסלאַנד... יענע פלעגן נישט טראַכטן, אַז זיי זענען יידן צוליב עפעס אַ סיבה, לאַמיר זאָגן, למשל, בכדי צו זיין אַ ביישפּיל און אַ מוסטער פאַר עמעצן. זיי זענען געווען יידן פשוט דערפאַר, ווייל זיי זענען געווען יידן. אַ סך פון זיי זענען געווען קנאַפע לומדים אפילו. די מאַסע פון בעלי-עגלות, טרעגערס, שוס-טערס, שניידערס, קירושנערס, קצבים, בעקערס, פישערס און אַנ-

א. א פ י ש ע ר

דערע זייערס גלייכן, האָבן אָפּטמאַל נישט געקענט מער ווי דאָווע נען, אָבער אין זייערס אַ קאַפּיטל תהילים איז געלעגן אַזוי פּיל עכטע יידישקייט, אַזוי פּיל טיפּע און אויפּריכטיקע אמונה, אַז היינטיקע יידן אין אַמעריקע, אַפּילו די פרומע און רעליגיעזע, קענען זיך מיט זיי אויף קיין פּאַל נישט פּאַרגלייכן. זיי זענען געווען נישט גע- קינצלט און גאַנץ מיט זיך אַליין, מיט דער וועלט און מיט זייער בורא. איך בין פעסט און טיף איבערצייגט, אַז אַזעלכע נאַטירלעכע און אַרגאַניש-אַמתדיקע יידן וועלן שוין אין די נייע גלות-לענדער אַזוי גיך נישט מער אויסוואַקסן. דעריבער בין איך געקומען צו דער מסקנה, אַז מיר דאַרפן זיך אומקערן אַן איבערטראַכטענישן אין אונ- דער הייליקן לאַנד ארץ ישראל, ווערן דאַרטן אַ מערהייט און לעבן צווישן זיך, צווישן אייגענע, אַן דעם צוואַנג פון פרעמדע סביבות און השפּעות, וועלן, אַם ירצה השם, ווידער אויפקומען אַזעלכע יידן ווי עס זענען געווען אַמאַל, אין דער גאַר ווייטער און אַפּילו אין דער נאַענטער פּאַרגאַנגענהייט...

ז י י א ג נ י ס ט : אויך איר רעדט אַזוי, לובאַוויטשער? און איר זענט דאָך גאַר קיין ציוניסט נישט! אָבער מיר וועלן אויך אייך נישט פּאַלגן, מיר קענען אייך נישט פּאַלגן. מיר און אונדזערע קינדער וועלן בלייבן אין אַמעריקע און מיר וועלן מיט אַלע כוחות העלפן די נויטבאַ- דערפטיקע יידן פון אומעטום, וואו אַזעלכע זענען נאָר פּאַראַנען, עולה צו זיין און צו בויען ארץ ישראל.

ה ד ס ה : נאָך אַלעמען קענט איר אונדז דאָך נישט פּאַרוואַרפן, אַז מיר זענען ערגער ווי עס זענען געווען די פּוילישע, רוסישע, גאַליצישע, אַדער רומענישע יידן. אויך יענע האָבן זיך נישט שטאַרק געריסן צו פּאַרן קיין ארץ ישראל און אויך זייערע קינדער האָבן זיי נישט גע- וואַלט אַהיין שיקן, כאַטש עס איז זיי געווען אומפּאַרגלייכלעך ערגער ווי אונדז אין אַמעריקע...

ח ל ו ק : אויב אַזוי איז ווער-זשע, מיי דיר ליידי, האָט געלייגט די פּונ- דאַמענטן פון דעם נייעם ישוב אין ארץ ישראל און אויפגעבויט דעם ערשטן שטאָק? פון וואַנען-זשע האָבן זיך גענומען אַהינצו איבער

600 טויזנט יידן, כּן ירבו? ווער־זשע האָט אויפגעבויהט די הונדערטער קאַלאָניעס, קיבוצים און מושבים און ווער האָט פּאַרלייגט און גע־ גרונטפּעסטיקט די שטאַטישע ישובים אין אונדזער לאַנד? ווער־זשע האָט פּאַרטיידיקט אונדזער היים אין די צייטן פון סכּנה? ס'איז אמת, אַז אויך יענע יידן זענען געקומען בלויו אין קליינע, אומגענוגנדיקע צאָלן און אויך זייערע קינדער האָבן זיי געשטערט און נישט געלאָזט עולה זיין — האָבן זיי טאַקע דערפאַר טייער באַצאָלט! הלוואַי וואָלטן זיי יאָ געווען געקומען אין גרעסערע מאָסן, וואָלט עס געווען בעסער פאַרן גאַנצן פּאָלק און אויך פאַר זיי פּערזענלעך, ווי יחידיים. ליידער האָבן זיי דאָס נישט געטאָן. איר אָבער וואָלט זיך געדאַרפּט עפּעס אָפּלערנען פון זייער דערפאַרונג און פון זייער ביטערן גורל! ווילט איר דאָס נישט טאָן, זענט איר צופיל צעבאַלעוועט, צעלאָזן און פאַרפּעטסט געוואָרן צוליב דעם רייכן און גוטן לעבן, און די קליינלעכע מאַמענטאַנע אינטערעסן פאַרשטעלן פאַר אייך די גרויסע פּערספּעקטיוו און דעם דערהויבענעם, אָבער שווער־דערגרייכבאַרן נאַציאָנאַלן ציל. זענען אייערע הערצער טעמפּ געוואָרן, אייערע אויגן קורצזיכטיק און אייערע אויערן שווערהעריק — וועלן מיר אייך שוין מסתּמא נישט קענען רירן פונעם אָרט. אָבער אייערע קינד־ דער, דער עיקר די פילבאַרערע און בעסערע פון זיי, וועלן מיר נישט מפּקיר זיין, ווייל מיר דאַרפן זיי האָבן און זיי דאַרפן אונדז וואַר־ שיינלעך נאָך מער. מיר דאַרפן זייער ענערגיע און אינטעליגענץ, זייע־ רע קענטענישן און וויסנשאַפּטן, און זיי דאַרפן האָבן אַ העכערן ציל, וועלכער זאָל געבן אַ ווערט און באַדייטונג פאַר זייער לעבן. פאַר זיי האָט דער נאַקעטער דאָלאַר שוין נישט אַזאַ דאַמינירנדיקע און צו־ בערנדיקע צוואַנג־באַדייטונג ווי פאַר אייך, אַלטע לייט, וואָס איר זענט אויסגעוואַקסן אין אַ סביבה פון ביטערע פאַרפּאָלונגען, פון אַרעמקייט, דחקות און נויט. זיי דאַרפן האָבן אַ דערהויבונג, אַן עליה, אַן אויסלייזונג פון דעם נישט אינטערעסאַנטן טאַג־טעגלעכן מאַטע־ ריאַליזם. וועלן מיר גיין קעגן אייער ווילן און איבער אייערע קעפּ וועלן מיר ברענגען צו זיי אונדזערע אידעאַלן פון נאַציאָנאַלער אויס־ לייזונג און רעהאַביליטאַציע און פון סאַציאַלן יושר און צדק, און

מיר וועלן צעבלאזן די פונקען וואָס טליען בלייַספּאָ אין זייערע נשמות אונטערן גרויען און אויסגעקילטן אָש. וועלן מיר זיי דער ציילן וועגן די מעשי־בראשית, וואָס זענען שוין אויפגעטאָרן געוואָרן און אויך וועגן יענע טאַטן, וואָס וואָרטן נאָך אויף זייערע דורכפירער און פאַרווירקלעכער. וועלן מיר זיי איבערגעבן אויך וועגן אונדזערע קרבנות און ליידן, וועלכע מיר האָבן געמוזט ברענגען און איבער־טראָגן אין די ערשטע שווערע יאָרן פון קאַמף און נסיון. וועלן מיר זיי דערציילן אונדזערע לעגענדעס און זינגען מיט זיי אונדזערע ליד־דער, וועלן מיר זיי אויסלערנען טאַנצן מיט אונדז אינאיינעם אונדזערע באַגייסטערטע האָראַס. און מיר זענען זיכער, אַז זיי וועלן אונדז פאַרשטיין און דערהערן, אַדער ווייניקסטנס אינסטינקטיוו דערשפירן אונדזער גרויסן און פעלדזנפעסטן אמת. און זיי וועלן קומען צו אונדז און זיי וועלן זיך שטעלן מיט אונדז אינאיינעם אין איין רייע, אויף איין פראַנט, ווייל דאָס איז אַ היסטאָרישער מוז. זיי וועלן קומען צוערשט איינציקווייז, שפעטער גרופנווייז, און צום סוף אין גרויסע מאַסן. און וואויל וועט זיין צו אונדז, צו זיי און צו אייך. איר וועט סוף־כל־סוף אויך געבן אייער ברכה! בעל כרחם תענו אמן! (לענגערע פּויזע).

ש ר ה א מ ה : קיינער האָט, ווייזט אויס, מער גאַרנישט צו זאָגן און צוצוגעבן און דאָס איז טאַקע אויך אויף קיין פאַל נישט גייטיק. דער חשבון איז קלאַר פאַר אַלעמען און עס קען שוין אונטערגעצויגן ווערן איצט דער אַלגעמיינער סך־הכל. בין איך מוכן ומזומן דאָס צו טאָן! (קורצע פּויזע, דערנאָך פייערלעך און שטרענג) שמע ישראל! הער זיך איין מיין פאַלק ישראל! בהסכם רבים פון אַלע דאָ פאַר־זאַמלטע לאַמעד וואָו צדיקים, בין איך דיר מודיע, אַז חסל פרק הגלות! עס האָט זיך פאַרענדיקט דער גרויסער און לאַנגער קאַפיטל פון אונדזער גלות. די אויסערלעכע און אינערלעכע גורמים פאַדערן עס זאָלן איינגעזאַמלט ווערן די רעשטלעך פונעם פאַלק אויף דער אייגענער אַלטער ערד פון אַינזערע אבות און זיי זאָלן זיך דאַרטן איינקלאַמערן מיט די ציין און מיט די בעגל, קעגן דעם ווילן פון אַלע

היסטאָרישע דראַמעס

שונאים וואָס ווילן אונדז שטערן און נישט דערלאָזן דאָס דורכצו-
פירן, און אפילו קעגן דעם ווילן פונעם גרעסטן טייל פון אונדזער
פאָלק, וועלכעס האָט ליב באַקומען די טעפּ מיט פלייש און דאָס גאָלד
פון די רייכע גלות-לענדער. מיר באַשליסן און זענען מוסר מודעה
דער גאַנצער וועלט, אַז דאָס איז פאַר אונדז דער איינציקער מעג-
לעכער וועג, אויב מיר ווילן נישט אונטערגיין, אויב מיר ווילן וויי-
טער האָבן אַ קיום! גייט איצט, איר לאַמעד וואָו צדיקים, אַ יעדער
צוריק אַהין פון וואַנען ער איז געקומען און פאַרקנידיקט צו די בני-
ישראל און צו די חסידי אומות העולם דעם גור-דין פון אונדזער
גורל! זאָלן אַלע זיין גרייט צו דערפילן זייער חוב! זאָלן קודם-כל
די יידן פון דער גאַנצער וועלט צושטעלן די מיטלען צום גרויסן בנין:
ציגל און ליים, געצייג און מאַשינען, געלט און מענטשן, און זאָלן
אונדזערע פריינט צווישן די פעלקער אַרויסהעלפן אונדז מיט זייער
השפעה אין דער פאָליטיק פון דער וועלט!
אַ ל ע ל אַ מ ע ד ו ו א ו צ ד י ק י ם : (אין אַ פייערלעכן כאָר,
לאַנגזאַם און ציילנדיק די ווערטער) מיר וועלן טאָן אַלעס נייטיקע,
בכדי דער גור-דין פון דער געשיכטע זאָל דורכגעפירט ווערן פינקט-
לעך און בשלימות!... (שטייען אויף פון די ערטער און הייבן אַן זיך
צו צעגיין אין ליכט פון די שטראַלן וואָס קומען פון פאַרשיידענע
ריכטונגען).

(פאַרהאַנג פאַלט לאַנגזאַם).

סוף.

ROMBOLD JUN 9 1959

NORTH TOWN

MAY 7 1981

Este libro se terminó
de imprimir el día 24
de octubre de 1957,
en Tall. Gráf. JULIO
KAUFMAN, S. R. L.,
Av. Corrientes 1976,
Bs. Aires, Argentina